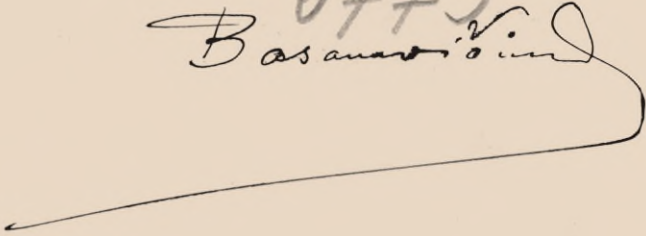

0743

Basanarion

ANTRI

METAI.

AUSZRA,

aikrasztis izleidziamas Lietuvos milētoju.

1884 m.

Tilzēje.

Spauzdinta uz piningus skaititoju „Ausros“ pas
O. v. Mauderode.

I t a l p a.

A. Ivairus rasztai.

- J. Szl.* Tikrasis jieszkinis tēviniszkumo, l. 1.
Dagilis. Lietuviu raszliava, l. 21.
J. S. Kūksztis. Apie įtaisimą lietuviszku mokslavieczyiu, l. 31, 118.
Gintautis. Medega statant troybas, l. 56, 125, 166, 351, 412.
J. Szl. Debesiu iszsklaidimas, l. 105, 153.
J. Bs. Ar sena lietuviszka „duszia“? l. 131.
— Senatvė lapinės kepurės, l. 159.
M. Davainius. Paaiszkinimas, l. 205.
J. Szl. Mokslas apie tautinę ukę, l. 217, 297.
J. A. V. Lietuvis. Balsai apie lietuviszka gentę, l. 235.
J. K. Sz. Dainos ir ju literatura, l. 247. Pertaizimas, l. 287.
Praszimas. l. 291, 326.
Jūzapas Miglovara. Dvi „Auszri“ Lietuvoje, l. 329.
Peliksas Mažutis. Tikriejie vardai nekuriu vietu Lietuvoje, l. 358.
J. Szliupas. Gromatos isz Amėrikos. I., l. 359, 401.
Rėdistei pavesti sonovistės daigtai, pavestos knygog etc., l. 386.
Žinė nū rėdistės, l. 392, 393.
St. Szbj. Pro domo sua, l. 393.

B. Istorija.

- J. Basanaviczius.* Apie senovės Lietuvos pilis l. 37.
M. Davainius. Pasaka apie Palemoną, l. 59.
J. Bs. Lietuviu skundas, l. 162.
J. Basanaviczius. Isz musu praeigos: I. Lietuviu „Dunojus“ ir Rimėnu „Danubius“, l. 227, 341.
J. Bs. Bajaro pilis, l. 354.
J. Bs. Pataizimas ir priedas, l. 418.

C. Bijograpija.

- Vėversis.* Apie Dijonizą Poszka, l. 11, 113.
Gailutis. Ažukalnis, Lietuviu rasztininkas, l. 20.

D. Kritika.

- knigu lietuviszku ir apie Lietuvą.
Birsztonas. Max. J. A. Völkel, lit. Elementarbüch, l. 71.
J. Szl. Karłowicz, Czteryta kilkadziesiat etc., l. 74.
— Nėris, trys pamokslai apie gaspadorystę, l. 77.
J. Bs. Živopisnaja Rossija, l. 137.
Birsztonas. Max. J. A. Völkel, die lett. Sprachreste auf d. kur. Nehr., l. 202.
J. Bs. Ad. Bezzenberger, lit. und lett. Drucke des 16. Jahrhunderts, l. 240.
— Ant. Juszkeviczės lietuviszkas svodbinės dainos, l. 309

E. Ginczo rasztai.

- J. Szl.* Bicziūliste, l. 64.

G. Dainos, giesmēs, dramatai etc.

- P. Trupinēlis.* Bitē ir szlapis, l. 19.
— Kur geriaus, l. 19.
Stajē Szumbajoris. Ant milžinkapiu, jūkai, l. 53.
Staneviczius. Arklis ir meszka, l. 102.
Dijonizas Poszka. Gromata Tadauszui Czackiui l. 113.
— Mano darželis, l. 115.
J. Miglovara. Szū ir avinēlis, l. 122.
P. Trupinēlis. Zuikis ant medžioklēs, l. 124.
— Lape ir liutas, l. 124.
— Zuvitē, l. 124.
Aglē. Paminējimas praeitēs, l. 161.
Jaksztas. Giesmē prascziokēlio nemokanczio rasziti, l. 165.
M. Jankus. Tris garsus kiemai, l. 175.
Gdl. Zemaicziu szlovē, l. 201.
P. Trupinēlis. Piastu duktē, l. 222. 304, 336, 396.
Ksav. Vanagēlis. Laimēs valanda, l. 234.
— 19. kovo 1884 m. l. 239.
A. B. Lukokim'! l. 239.
Vēversis. Musu darbai, l. 245.
Eglē. Liudnibē, l. 246.
— Gražioji, l. 246.
V. V. Daina apie strazdą, su notomis, l. 253.
J. A. Kalnēnas. Tarp savuju, l. 253.
A. B. Raginimas, l. 256.
V. Š. Macz. Svetima szalelē. l. 257.
T. J. Linkis. Varlē ir jautis, l. 260.
Ant. B. Jūkai, l. 291.
P. Trupinēlis. Kariszka daina senovēs Lietuviu, su notomis, l. 306.
† ? Nēmenczinas, l. 314.
A. B. Vēversēlio giesmē, l. 317
D-ras. G. J. J. S. isz Gr. Hamleto pasikalbējimas su savimi, l. 347.
V. V. Garbstimas Lietuvio, l. 366.
L. Ž. Isz dainu Lietuvēs, l. 384.
J. A. Kalnēnas. Keistucziui mirus, l. 400.
— Pas nelaimingą broļi, l. 406.
Aglē, Lietuvos miszkaļ, eilēs, l. 416.

I. Gejograpija.

Ant. Krisdziukaitis. Matēmatikiszkas žēmēs apraszimas, l. 206, 254.

K. Isz Lietuvos.

l. 80. 139. 176. 260. 318. 367. 407.

L. Isz svetur.

l. 197, 284.

M. Gromatu skardinē.

l. 102. 150. 211. 287. 322. 387. 419.

N. Apgarsinimai.

l. 103. 151. 215. 293, 326, 389. 421.

N. 1, 2 ir 3. Tilžėje. 1884 m.
Už sausi, vasari ir kovo mėnesi.

Antras **AUSZRA.** metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Ausra“ izsaina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knigutės 32 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rēdistėje „Ausros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Ausros“ pusę tiek. Vokiētijoje galima „Ausrą“ prie kožnos ciecoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Tikrasis jeszkinis tėviniszkumo.

Norint nėra galima sakiti, idant lietuviai, susidėję su lenkais XVI-ame amžiuje, butu amžinai užmirsę savo laisvę ir savo atskirumą nū kitu tautu, tai vis-gi geismas pro kitus prasikishti ir pasiroditi, jūg tebėra givi, o ne mirė, kaip jau daugumas skelbia, tas geismas, sakau, musu gadinėje aiskiaus kizzo nekad kitą kartą. Jaugi Szirvidas, Daukszas, Brėtkunas ir kiti nėkadą neužmirso savo tėvu nei ju kalbos, bet jie menkai tesispirė, kad kalba izliktu raszliavoje ir mokslavietėje. Tiktai musu gadinėje Valenaviczia, D. Poszka, Strazdelis, Rimaviczia, S. Daukantas, Ivinkas, Valanczauskas, Songaila, Daukszas ir kiti pakėlė papartį lietuvistės. Labiausiai Daukantui prideri tame daigte paminklė. Savo rasztūse jis szneka apie reikalingumą apszvaistos žmoniu, apie atgaivinimą lietuviszkos raszliavos; visur girdamas prasziuru darbsztumą ir rūsznumą, o peikdamas ju vaiku vaiku snudumą ir užmarshti apie reikalus tėvinės, jis gurkszniais įpilia meilę kalbos ir tėvinės. Ir jo itekmė sziądien itin aiszki ir plati. Tai patis iz savęs — nės taip jau linki dvasė musu

amžiaus, tai įkvėpti jo rasztais, lietuviai ėmė akis pratrinti, ir dairitiesi apie savo buvį. Visi lietuviai matosi žustą; bet žinok, jūg jie įvairiai žiuri į tą žutį. Vieniems gailu kalbos, taip szvelnios ir taip senos, ir jie szaukia galvą susiėmę, kad lietuviai susimilę ant savo tėvu palaikitu ją tolimesniems amžiams, isztaisidami savo raszliavą ir įtaisidami mokslavietes. Kiti vėl svaiti apie politikiszką Lietuvos atgijimą ir apie naują karinį vainiką, kuriūmi lietuviu kakta apsikaiszsisianti. Tretiejie ant galo turi įpatų jeszkinį. Jie nori, kad lietuviai įgitu apszvaistą, o per apszvaistą įgautu turta, o per apszvaistą ir turta — ramumą ir laimę. Kaip matome, atsikurtėjus lietuviams, jūg ir jie ira tautą, nėkūmi nepravirtusią aiti į amžiną kapą nepalikusi minės, radosi įvairus pažvilgiai apie priežastį žuties ir apie pagelbėjimą, pagidimą ligoto kuno tautos. Vieni tokią, kiti kitoniszką pasirinko uždutę ir kelią savo darbams. Kadagi taip spēkoms į visas puses iszsibarščius, niksta stipribė ir atkaklumas, tai man pasirodė asant reikalingu paroditi naudingą jeszkinį ir tikrąjį taką darbams. O jau tai bene visus suves į kruvą ir rankas susiėmę bene imsime darbūtiesi dėl visatino labo.

Lietuviams ėmus judėti ir rupintiesi apie savo buvį ir likimą, praszaliecziu nosis užūdusi tūjau ėmė plėsti garsą, jūg lietuviai per paikistę nesizina, ką darą. Vieni svaiti, kad lietuviai kitą gadinę buvę sugudėję, sumaskolėję, bet lenkams į tarpą įsisrraudus jie metę sėbristę su ruskais Bet, girdi, bicziūlistė su lenkais jiems vien tiktai pikta atneszė — nės sulenkėjo lietuviu didūmenė Už tai, girdi, lietuviai tegrižta į prieglobstį maskoliu. Taip tai gvėrūjant maskoliams, lenkai klikia, kad jie lietuviu nėkada nespaude, nepersechioję neigi tai dariti norėję — virszumi jie juk buvę iszvėšę ir nesupratę savo reikalu; kitaip — jeigu jie butu spustelėję lietuvius, jeigu butu pasistengę ardviaus paskleisti lenkiszką kalbą, ir jeigu butu brukę didesnią pagūda sulenkėjusiems kuningams ir ponams, tai kas bebutu galėjęs likti lietuviu?! Už tai jeigu lenkai lietuviu

negainiojo, jeigu jie leidē jiems vaiksščzioti savo keliais, kaip akis mato ir kur kojos nesza, tai jau bjaurus butu padarimas, jeigu lietuviai atsikratinētu nū tokiu nūamžiniu draugu . . . juk jie, girdi, nei reikalu dabos nesuprastu, kuri negali rastiesi be laisvės, ligibės . . . Patogesni už tūdu kaimėnu ira vokiecziai. Jie ir patis matidami ir nū lietuviu girdėdami, jūg lietuvistė aina miriop, įtaisė Tilžėje draugistę, kuri pasižadėjo liekanas kalbos, paprocziu ir tt., kas dar žmoniu tarpe užsiliko, surinkusi palikti minėms ataisiancziuju amžiu. Ant galo pamenu, jūg ir musu broliai latviai norētu, idant lietuviai nusi-tvėrę už ranku latviu aitu kariauti maskolius bet girdėk . . . negriebę ginklą, bet lig žamės galvą lenk-dami, idant maskoliai susimilę ant musu vargszu mestu savo pikta norą mus variti į pragaisztį. Graži tai karė!

Taigi matome, kad mažne visi, kurie turi ap-siautę Lietuvą, jeszko lietuviu meilės. Vieni kersztu ir bausmę (maskoliai) tikisi sulauksę lietuviu nusiža-minimo, atlėžimo, kiti-gi jausdami savo menką spėką apsiginti nū varginancziu galvažudžiu, glosto lietuvius, jiems gerinasi ir broliszkai kvieczia į bendristę. Taigi, lietuviai, kaip mės turime elgtiesi, ko norėti, ko lukėti, o kam paroditi niksztį, iszkisztą tarpo smiliu ir didžiūju pirsztu? Szi valanda ira labai svarbi; mės jos negalime praleisti szaip ar taip neapsivertę; o jeigu pravėpsotumėme, tai kas kaltas, jeigu ataigije mums teks nevienur kęsti, vargti! . . . Bet ir patis turime gerai žinoti, ko mums reiki, kas padaugins laimę musu tautos. Žinodami tai vis, mės jau ne-beabejosime su kūmi turime sėbrauti, o kam pirsztu braukti per lupas. Taigi ko lietuviams truksta, ko jie turi jeszkti?

Didmena akiluju lietuviu sakosi asą tėvinininkais, jie norę tėvinei parengti gražią ataitę. Bet kadaģi kiekvienas mažne savotiszkaı supranta tėviniszkumą, o jau įsitiepęs savopą liczių, ir kelį pasirenka ties savo nūmonę, mės turime pirmiausiai susiprasti, koks tėviniszkumas ira girtinas ir koks atsako reikalams musosios tautos.

Žmoguje telpa daugybė jausmu. Pradedant nū taip vad. piktu ir peiktinu — pavidas, kersztas, skaugė, o baigiant ant meilės artimo — tai vis žvilga dvasėje žmogaus. Tarpo tu visu jausmu pirmuciausia vieta prideri jausmui savibės. Išz prigimimo žmogus mėgia viską savintiesi. Juk kiekvienas pastebėjo, kaip kudikiai kiekvieną daigtą, kuri gali pacziūpti, tūjau tai kiswa į burną, tai slepia pas save, ir nēkaip nenori jo gražinti. Ir isz tiesu — argi žmogui nēra igimtas jausmas apsiginimo nū pragaiszties? Ar-gi jis nēra gatavas greibti nors už aszmenu peilio jeib tiktai iszlaikiti givastį? O tai tą žmogaus geisma iszlikti givu, ir viską igiti, kas reikalinga ira palaikimui tos givibės — mēs vadiname saviniu jausmu. Ant pamato to jausmo ima augti kiti jausmai, k. a. noras valdžios, giriaus ir tt. Pasakisiu daugiau: isz kelmo savinio jausmo iszželia musu taip vad. doros jausmai. Ir koku tai tarpu? Visi žinome, jūg žmogus vienas pats kovodamas su gamta, veikiai sukruzstu: jis negali ganētinai pasitiekti nei peno, nei aptaiso, nei randa reikalingą buveinę, sergstanciją jį nū žiauraus oro. Prie to žmogus vienas ar gali atsigimti vaikūse, ar jis gali pratęsti savo givibę per amžius? O reiki žinoti, jūg noras iszlaikiti givibę, talpina savije ir apsikrovimą naują giminę, kuri galētu pasenusius tėvus maitinti ir pati toliaus giventi. Taigi matome, jūg žmogus isz prigimimo turi jeszkoti draugistės kitu — ir tai jis daro, bet daro kaip sakiau, gesūdamas sav laimės. Kada taip žmonės givena kruvoje, gaunasi ju tarpe nauji jausmai ir reikalai, kurie szaip ne butu žinomi žmogui. Žmogus supratęs, jūg geriaus gali aprupinti savo medegiszką buvį givendamas burije su kitais, maž daug turi iszsižadėti savo saviniu jausmu, jame žibsi jau galvelē rupesczio apie giminę ir kitus sugiventojus. O tai sukibus reikalams burio žmoniū, pasidarius jiems vienu kelmu — mēs jau gauname draugiją. Ir vieton saviniu reikalu, žmoguje isidiegia sąprotis draugijiniu jausmu. Draugija, kaip ir pavienis žmogus, tūmi ilgiaus ir geriaus pateks, jūmi

ji mokės pilningiaus nutilditi savo reikalus. Žinomas tai daigtas, jūg nebevien apie medegiszkus reikalus rupinsiesi draugija. Iš sugivenimo su kitais žmonimis, žmogus jaučia progiedrulėį reikalingumo apszvaistos ir doros, ir už tai jis nori buti apszvaistu. Taigi tikriejie draugijos reikalai pasiplatina. Nebe tiktai reiki kuną valgidinti, aptaisiti ir givenimą jam suteikti, bet dar ir dvasė žmogaus maudžia, ir reikalauja peno. Už tai tikrasis draugininkas — rupinsiesi rasti kelius ir įnagius tam tikrus maldimui tu visu reikalu. Dar daugiau jis stengsiesi praplatinti žvilgį, sądraugiu į gamtą, kad ją pažinę jie aulinkui lengviaus galėtu ginioti savo troszkimus. Dar ne viskas. Tokioje draugijoje turi buti visi ligiai rupescziu apie iszlaikimą draugijos sloginami — kitaip iszdigs tarpe sądraugiu skaudi neligibė, isz ko vieni laimės ir nusikratis jungą vargu nū savęs užmesdami visus rupesczius ant sprando paklupusių pavargėliu. Taigi laisvė ir ligibė visu draugijoje turi buti pamatu, norint rasti visatiną laimę.

Dabar eikime toliaus. Plintant reikalams draugijos, jina susinesza su kitomis draugijomis, ima su anomis brotautiesi, laukas darbu pasididina, žmogaus žvilgis apmato didesnį daugį atsitikiu, tai jame sujudina dvasę, ir žmogus ima tirinėti vis tai, kas papūla jo pajautoms — ir gamtą ir draugiją ir savę; nēks nebepasislepia nū jo akivo proto. Dvasei krupsztant, nemenkiaus verda kunkuliūdamas katilas darbu žmogaus. Vieni taiso ir purina žamę pasėliui javu, kiti jau nuimtus nū lauko javus pertaiso į miltus, į dūną; tretai audinius audžia; kiti kasa isz žamės nauges, akmenines anglis; kiti pristato daigtus pavestinus kitiems už pamokėjimą isz vietos į vietą, nesibijo nei kalnu nei upiu nei juriu. Kiti vėl ima ginklą, kad ginti žmones nū prieszininku. Žodžiu sakant — isigimsta pramonė, prekistė, draugininė užvada. Taip tai dideliai kupetai žmoniū besirūsziant, kliuva kiekvienam įvairus likimas. Randasi priespudis, neligibė, neteisibė viduje draugijos. Prietikis

prie praszaliecziu reikalauja vietininku draugistės. Szitai įsigauna politikiszka užvada. Ir jinaį asti tai geresnė, tai piktesnė: geresnė, kadaž žmonės tai patis (Atėnai, Sparta), tai per pasiuntinius valdo draugijinius reikalus (Anglija, Vokietija, Szvicarija, ir k.), o piktesnė — kadaž burelis žmonių ima vadžias draugijos į savo rankas, arba kad perdėtinis valdo be įstatu ar mažai apie įstatus tesirupina — kaip asti Turkijo ir Maskolijo — keletas tokiu draugiju, sumegztu praaite, papročiaias, politikiszką ir ekonomiszką užvada, nekarta tikėjimu, kalbą — padaro tai, ką vadinama *tauta*. Dūdu paveikslą. Kitą gadinę lietuviai givendavo vienkiemiais, giminėmis; į kruvą traukė vienas tikėjimas visus: ir lietuvius ir žamaiczius, parusnėnus ir latvius, jūdvižius ir baltvižius. Paskui kilo audros kraszte. Emė lietuvininkus grumti isz vienos pusės Skandinavai, isz kitos lenkai ir ruskiai, ant galo smarkiai įkirus buvo križaiiviai-zokoninkai. Lietuviai tūmet norėdami atremti gūlį tokiu neprasztu užviežu, emė statiti pilis, skirtiesi kuningaikszczius, kuriu valdžia, pavadavusi pirmikszczią kuninginę, paliko visatinu sietu lietuviszkajai gentei. Bekariaujant, latvius pagavo kardininkai, parusnėnus mažne visus nugalavo vokieczių zokoninkai, jūdvižius iszpjovė lenkai, ant galo ir lietuviai per neapsiūrėjimą vadovu, tekome į spąstus lenku, sziądien-gi lietuviu didmeną valdo maskoliai ir Vokietijai priklauso platokas kampas. Taip tai iszmėtiti vieni emė tikėti į Kristų ties mokslu Rimo kataliku, kiti-gi ties mokslu, digusiu XVI. am.; taigi perskirti ties valdžia, lietuviai atsiskirstė ir ties tikėjimu. Visgi liko dar geras žiupsnis daigtu, traukianczių į kupetą iszvaikitus lietuvininkus. Ir kokie tai daigtai? Visu pirmiausiai *ukinis poviziūs*. Vieni lietuviai valdo žamės gabalą, kiti visai jo neturi; ponai taipogi turi gerą plotį žamės. Szigdikszczių ukavimo paklodu ira mainai ir turgus; didinasi buris bažamininku Latvijoje, Lietuvoje ir Žamaitijoje. Prekistė, amatninkistė labai mažai tėra paplitusi. — *Pažamis apszvaistos* taipogi visus ligina. Žmonės tamsi, nesu-

pranta nei savo nei tautos reikalui, nei reikalingumo apszvaistos. Visiems ligiai truksta geru lietuviszku mokslavieciuziu, pradiniu ir augsztesniuju, taipogi stokoja geru kningu. — Daugibē *paprocziū* skiria lietuviszkąją gentę nū praszalieciuziu — pradedant nū sątūkiniu imoniu (svodbinēs rēdos), o baigiant ant aptaiso ir namu statimo. Dar ir daugiau lietuviai turi ipatibiu: k. a. jie labai dievobaimingi, bet dar dideliai *prietaringi*. — Taipogi ju kalba ira vienopos szaknies. Ar imsi latviszką ar žamaitiszka ir lietuviszką — kas galētu sakiti, kad tai nėra artima, labai artima ju tarpe gentistė? — Už tai jeigu lietuviai sziaudien negali vadintiesi tauta, tai bent jie turi pilningą tiesą reikalauti, kad pavidunai negaiszintu ju aigije į prieszaki.

Taip tai matome jūg tikrąją uždavą lietuvininku turi buti pasidariti „tauta“. Bet, broliai lietuviai, nestigavokite, kad kalba jau padaro isz draugijos tautą. Kalba tai tiktai papūszalas givojanczio ir mananczio kuno. Jinai pati turi pasigauti, kada *pasigavęs ans sukrautinis, draugijos kunas žengs graitu žingsniu į prieszaki kulturos* (dabos). Daba — tai pirmucziausias daigtas. Lengvu pasakiti, bet vargu ją patiekti — nės daba tai nėra koks menkas daigtas, kurį reikētu tiktai paimti, kad jau ir pasigirti galėtum jį turēs. Daba apima visą givenimą — ir drauginis rēdas, ir ekonomiszkas buvis ir apszvaista ir doros plotis ir gēris *paprocziū* — tai vis įeina į aną menką žodelį „daba“. Taigi tikriejie tėvinininkai ir turi pripažinti galu galą ju darbsztumo esant įkurti lietuviszką dabą. Bet ir czia givenimas kiekvienos tautos parodo mums begalinę daugibę geismu. Koki kultura tautos turi buti? Czia tiktai labai trumpai apie tai paminēsime. Drauginį rēdą tiktai tą galima girti, kurs visu ligibę gūdoja ir visiems ligias tiesas suteikdamas atima nū visu ligias pareikas. Ekonomiszkame givenime tautos tas buvis ira geras, kurs visiems suteikia turtą nei vieno nepralenkdamas — ar jis prastas ar kiltos giminēs žmogus. Ant galo, tikrą apszvaistą ir dorą įgabena laisvus tirinėjimas teisibēs, kurią žmogus negavo nei nū ko. Taigi,

visi tėvininkai turi meiliti ekonomiszkame buvije, idant visi žmonės „kasdien savo pūde galėtu visztelę iszsivirti“ ir socziai pavalgiti; draugijiszkame prietikije, idant teisibė prie visu butu vienaip taikinama; o apszvaistoje ir doroje, idant nebutu persekiojimu, ir idant kiekvienas galėtu apsiszviesti tiek, kiek jam reiki dėl pildimo reikalu kaipo žmogaus ir ukėso (tėviszkainio). Tai jau szit tikrasis liczius, szit tikroji uždūtė kiekvieno žmogaus, tikrai milinczio teisibė, artimą, tėvinę. Ir tai minėkime, broliai, jūg tauta, pasistiebusi ant tikrosios kultūros, givens amžinai. Jeigu nuėjo graiku, rimėnu ir daug kitu tautu į amžiną pragaisztį — tai per tai, jūg jie buvo nuklidę nū tikrojo tako vedanczio į laimę ir suteikianczio tautai amžinastį. Tai anos kultūros rimojo ant pecziu nuvargintu žmonių, anu valininku vargdieniu — vergu; tai tirionistė, priespudis, neteisingumas ir ardimas ligibės vilktinai vilko į bedugnį; tai isz neligibės varsnu, medegiszkio ir dvasiszkio buvio kilo silpnibė, kuriają pasigavo svetimi ataiviai. Tokios tai kultūros negalėjo giventi amžinai. Kad medis butu trąszus ir žaliūtu, reiki, kad jo neužgauliotu nei nūkirus vėjai, nei szalcziai, nei kirminai jo nenulapūtu, nei pakąstu szaknu. Taip tai ir tauta tikrūju givendama gyvenimu, židės. Pumpurams-gi beskleidžiant, begivojant tautos kunui, ar-gi galima tikėtiesi, idant kalba paniktu? Ne; jinai gan graitai paniks, ir nėks nesuturės jos gaiszties, jeigu lietuviai tos teisibės nesuprasdami elgsiesi senoviszkai

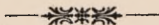
Tėviszkumas, kurio licziumi ira laimė tautos per tikrąją kulturą, siektinai susisiekia su tikrūju visatiszkumu (kosmopolitismu). Sakau, su tikrūju; nės szią gadinę vardai mąszciu taip ira plitnus, taip arđvi, jūg jūs galima suprasti szaip ir taip, gali taip sakant jūse skaititi jūd ir balt, ties savo noru. Antai pramoninkai ir prekiotojai musu gadinės geidauja beįtartinės laisvės mainūse, turguje, sakidami, jūg tai būtinai rėiki dėl laimės žmonistės. Ir sakosi per tai asą visatininkais. Vargszai tie tariasi paslėpsę nū svieto akiu, jūg tai ko jie reikalauja, ne žmonistei ga-

bona pelnā, bet virszumi tiktai jiems patiems krauna naudā per žūtī žmonistēs. Kaip tai atbulai — ar ne tiesa? Uz tai sakau, kad tiktai tikrasis visatiszkumas, kurio uždūtę ira laimē ir džiugus givenimas žmonistēs tesusiartina su tėviszkumu. Ir koksgi butu jūdvieju prietikis? O tai toks. Tėviniszkumas geidžia atkelti isz sąvargio tiktai vienā smulkiā dalī žmonistēs, jam rupi apsergēti žmoniū buri, suriszta, tai kraszto pobudziū, tai pobudziū ukēs ar apszvaistos. Ne taip visatiszkumas. Liczius jo paaugsztinti nebe vienā-kitā tautā, gentę — jis siekia toliaus — jis geidžia laimēs žmonistei be jokio skiriaus gencziu, tautu, giminiu; visi ligus — nēs žmonēs; už taigi visi ligiai gali džiaugtiesi dovanomis amžinio darbo — vaisiu kulturos.

Dabar dar meskime akį ant tokio klausimo: ar gi tūdu darbu ira ligiai geistinu, ar vienas ira prakilnesnis už kitā? — Jeszkinis žmoniū skęsta žmonistėje; pagaliaus per ilgus ilgus metus ir amžius besidarbūdami žmonēs turēs pasiekti sątiklę ir taikā tarpe visu tautu; ant to traukia kultura. Juk tiktai stebėkimēs! Senovėje kiekviena tauta tiktai namie tarpe ukėsu saprotavo galint buti ligibę ir teisibę; svetimiems-gi kiekvienas ukėsas buvo pakersztingas, pasalus — nēs jame regėjo savo prieszginį. Nugis stembsta ana didžioji Rimo ciesorija — jinai suglamžē daugibę mažu tautu, pakersztingu viena kitai, ir suteikdama joms savo tiesas ir įtraukdama jas į savo sukrautinį kunā, ji mėgino panaikinti anā prāžutingā savitarpinį vaidā. Parpūlo ciesorija. Reikėjo naujo raiszczio tarpo tautu. Ko negalėjo svietiszka valdzia, tarsitais iszpūlo apveikti tikėjiszkajai valdziai. Krikszczionistē apskelbē ligibę visu žmoniū akise dievo, o per tai ir savo tarpe; skelbdama-gi meilę artimo, ji tarsitais turėjo naikinti isikerėjusį nū amžiu pakersztingumą ir skaugę tautu. Bet aulinkui bažniczia padarē vidurkiu visu geismu dievā, atsitraukē nū žaminiu reikalū; jinai nebegalėjo nei pati susivalditi — nēs XVI-ame amžiuje kilo tikėjiszkas maisztas, isz ko perskilo bažniczia į dvi dali — pra-

sidējo joje paczioje persekiojimai, iszkeikimai . . . ; neigi bažniczia begalējo uztverkti auganczia galibē mokslu; neturēdama atramczio ugiui mokslu, bažniczia ēmē vaikiti jo skelbējus: atsisēdo Galilēji ī kalējimā, Džordano Bruno sudegē Rime ant laužo, Vitelli ir daug kitu turējo paleisti bēgsztā nū nepakantos bažniczios . . . ; bet tai vis mažai teprisidējo: irstant vienibei bažniczios tikējimas neiszgalējo suliginti visas tautas ir jas sutaikinti. Ko nemokējo padariti nei ciesorija Rimo, nei bažniczia, tai turēs padariti mokslas ir visatinas tikrasis aigis kulturos. Nei moksle nei kulturoje nēra mislitinu daigtu perskirimai, sektos; jū jie tolin žengia, jū jie viskā prie vienibēs traukia. Už tai neszmatlu girdēti, jūg visa kultura (daba) žmonistēs temptinai tempia prie visatizskumo. Vainiku darbu žmonistēs — bus laimē visu žmoniū. Bet tas jeszkinis taip tolimas nū musu gadinēs, nebus kitaip pasiekiamas kaip tiktai per iszszitaisimā atskiriu, pavienam imamu tautu. Szitai — aiszki vieta tēviniszskumui. Pertēviniszkumā žmonistē atais ant galu galo prie visatizskumo. Pirma turi pabaigti savo darbā tēviniszskumas — turi užsimegztī, iszskleisti ir subrēsti tautinēs kulturos (dabos) — ne kad galēs iszskizti galvā isz urvo paslēptinēs ir pasiroditi visatizskumas. Už taigi jeigu ant tēviniszskumo žmogus dar ir neapsistos bet stengsiesi pasinerti ī plotī visatos, ī žmonistē — bet už tai kaip tai gražius ira daigtas iszgrīsti keliā anam pasinērimui, ir padariti anā galimu. Per tai neiszmintingai daro tie, kurie vaiposi isz tikruju tēvinininku ar gaiszina ju darbus; jie tūmi nusideda ir prakalsta akise netiktai tautos, bet visu tautu, akise žmonistēs. Palaima ir klotis lai lidžia visus žigius tikru tēvinininku, kurie nemislīja kelti vaidā ar karē su praszaliecziais, bet vien jeszko teisibēs, skelbia meilē ir sutarimā ir velija žmonistei palaimos

J. Szl.

Apie Dijonizą Poszką.

Raszo, *Vēversis.*

Pradžioje musu amžiaus giveno Žamaitijoje jūkdaris, visu milimas bajoras — rasztininkas, lietuviszkas dainius, Dijonizas Poszka. Jis giveno tai savo tėviszkėje Bardžiūse - Bijotūse, kuri dabar priguli p. Volmeriui, tarpo Nemakszcziu ir Kaltinēnu, Raseiniu pavietije, tai pacziūse Raseiniūse apie 1818 m. palikęs miesto sudžią. Jis buvo negana rasztininku, bet ir tirinētoju senoviszkaju daliku Žamaitijoje: ardē jisai nevieną kalną jeszkodamas senoviszku liekanu, ir radęs ar jas kraudavo savo klētelėje, padaritoje sodne tėviszkės Bardžiu-Bijotu isz kamėno garsingo ažūlo Baublio, ar siuntinējo mokintam lenkui Tadauszui Czackiui, isteigusiam mokslavietę Padolijos Kamience. Garsas apie tą dainių ir tirinētoją senoviszku daliku buvo toli pasklidęs Lietuvoje. Nevienas raszē pas jį tai apie szį, tai apie tą klausinēdamas. Jis ira daug raszės gromatu, bet man tiktai vieną teko skaititi spaudintą lenkiszskame laikrasztije, kuris iszaidavo Vilniuje: „Tygodnik Wilenski“, tom. V. N 113, 30 d. kovo 1818 m. l. 262; ta gromata turi užraszą: „Isztrauka isz gromatos p. Dijonizo Poszkos, raszitos ponui K. D. 5. d. sausio m.“ Ana isztrauka szioki:

„Tavo gromatą, 27 IX bro 1817 metūse man raszitą, tiktai galop Xbro gavau . . .*) Jos szviesibē Rževuskienē, gimusi kuningaiksztikē Liubamirskikē, iszgirdusi givianant manę vargingą bajorą, butent rasztininką Žamaitijos, užsigeidē nū manęs žiniu, akivu dėl raszliavos, o man tai pasirodē szmatliu daigtu. Džiaugcziausi nūszirdžiai, jeigut galēcziiau pelniti norint szeszėlį to pavadinimo. Bet kadagi kaszinkas isz draugu taip apie manę pakalbėjo, tai ažūt plataus iszguldinėjimo priduriu trumpas eilutes, mano paties raszitas izengoje rankraszczio Baublije (dideliame ažūle, isz kurio buvo padarita klētis jo darže):

*) Regisi, jūg ženklai IX ir X nepažimi rugsēji ir spalini mėnesius, kurie paeiliui skaitant butu 9. ir 10., bet lapkritį ir grūdžių, kurie lot. vadinasi November ir December, t. e. devintas ir deszimas menū.

„Nugivenau savo jaunistę prie sunkumu ir darbu,
Nežinojau, kas ira Omėras, Virgilis, Oracijus,*)
Kas Krasickis, Vėgierskis ar Naruszeviczia,
Kas Dmukauskis, Vibickis, Czackis ar Niemceviczia,**)
Dabar raszau nepagarsinti norėdam's savo vardą,
Bet į senatvę aplūszęs geidžiu su savimi pasibastiti.“

„Tai, kas deri tiktai man pasibastiti, nėra vert
svietui roditi, juk žmonės jūksiesi isz manės. Vie-
nok tai vis aplankodamas, juntu prigulint atsakiti
ant to, apie ką szviesi Ržėvuskienė manės klausė.

„Pirmiausiai apie kalną Birutės.

„Motiejus Strikauskis, kn. XII., persk. 10., aisz-
kiaiai apraszė visus atsitikimus to kalno, t. e. pradžia
jo vardo ir padėjimą. Ir isz tikro, tas kalnas Biru-
tės dribso ant pat kranto mariu kuningaiksztistėje
Žamaicziu, Telsziu pavietije ties Palangą. Jis ne
labai augsztas, apnesztas smiltimis, ant jo virszaus
stovi mažne 20 storu ir augsztu pusziu. Ukininkai
žamaitiszkai jį vadina Birutės kalnu. Irklininkai
pažįsta tą kalną gerai, nės jo puszinį elką***) (gojeli)
isz tolo pamato kugininkai (laivininkai) ir skaito jį
savo vadovu. Prekiotojai Klaipėdos dėl to tai kas-
mets moka dūnį p. Niosolovskiui, idant jis nenukirs-
dintų) tą elką. Girdėjau, jūg irklininkai ant savo
žamlapiu jį vadina: Ulendiszką kepurę, bet kadaži asz
tu žamlapiu su lig sziūlaik neregėjau, tainegaliiu už tikro
sakiti; neužilgu bene turėsiu tikrą žinią, kurią jeigu
reikės pridūsiu.

„Tolesniai, ira Žamaitijoje garsingas kalnas ties
upę Ventą, Papilės kalnu vadinamas. Tas kalnas bene
tiktai bus supiltas, norint pats kalnas augsztas ir ant
jo virszaus ira dideli volai ir baterijos gana znaimus
ir nū tolo matomi. Kalnas su pilimais arba apgin-
tuvė žamaitiszkai vadinasi pilis. Žeminlink to kalno
pastatita pilutė gavo vardą nū jo ir su lig sziol va-
dinasi Papilė. Norint apie tą kalną miniu nepaliko,
vienok jis ira akivas dėl musu žamės, nės 1) jis ira

*) Graiku ir rimėnu rasztininkai. **) Lenku rasztininkai. V.
***) Tas žodis ira vienos kilties su žodžiais *alka* (balokszmis),
alksnis (krumas mėgstas pabalius) ir tt. *J. Szl.* †) Dabar tas
kalnas ir Palanga priguli grovui Tiszkuui. V.

paminėjimu kariu križoku ir žuvėdu, apie ką žuvėdiszki rankraszcziai liudinėja, kuriūs isz dalies ir asz pats skaicziau, o 2) ties upę Ventą pakalnije Papilės kalno ira slinkis, kurs kũ daugiausiai pasididina pavasarije beslenkant žamėms žemin; tame tai slinkije randasi suakmenėjimai (senovės mariu ir žamės givūliu) dideliūse gabalūse sutirpusio kitąsik akmens. Apdaužęs tūs akmenis gali rasti visokius suakmenėjimus geldu (mariniu givūliu), kauszu, kirminu, žalcziu, varliu ir tt. Trisa dirbdami tris dienas radome 60 gražiu szmotu, isz kuriu 20 atidaviau krautuvėn senoviszku daigtu Gartene (Gradne), o 40 labai užsi-pūlus a. a. Tadauszui Czackiui dėl gimnazijos Krže-mienco nusiuncziau. Mokintam kokiam tirinėtojui pasidarbavus prie to kalno, kalnas be abejos moksle apie nauges pagarsėtu, o per tatau gali paliktu nau-dingu dėl (musu) kraszto, nės jame atsiranda žamė taip sunki kaip szvinas bei antimonija crudi. Per tą kastinę žamę trikszta isz kalno szaltinis. Asz pats gėriau tą vandenį, jisai grinas, szaltas, turi gardumą kasžin kokios žaminės rugszties. Su daug mokintu viru apie tai sznekėjau, bet nėks nepaslenka kemisz-kai tą vandenį isztirti. Pavasariop rengiamėsi va-žiūti prie to kalno su mokintojais Kražiu gimnazijos.*)

„Be to dar turime Žamaitijoje daug garsingu kalnu, apie kurius raszikai buicziau neberaszo, k. a. pas Serezzių turime kalną, kurį patūlaik visi ukininkai vadina Palemono kalnu; tą kalną paamžino p. Zalėskis Pokamaris, įsteigdamas akmeninią paminklę ir apso-dindamas topeliais.**) Ira dar kalnas Szatrija — pa-minklė baisingos givūlistės ir nežinios; tą kalną laikė per burtus velnieszku ir jũdkrižieszku. Aną ga-dinę buvo sakoma, jũg vidurnaktije szv. Jono ten susirinkdavusiūs visos nũdininkės ir kerėtojos, už ta-tai (žmonės buringi) anas pirma kankindavo, kaisz-davo ir gelžiniaiis szepecziais szukũdavo, o paskui

*) Dabar suakmenėjimai to Papilės kalno ira žinomi vi-sam mokintam svietui Europos. V. **) Skaitik kningų kn. Ju-ciaus arba Juceviczius: „Wspomnienia Zmudei, Wilno 1842“, l. 180, kur patalpintas rasztas: „Dekrety na czarowników“. V.

givas degindavo, norint jos nekaltos buvo. Randasi tarp tėviszkainiu daug nukaltinimu, kuriūs asz pats skaicziau.)*

„Ant galo turime kelius deszimtus, o gali ir kelius szimtus kalnu piltu, dideliu, nū gadinės kariu su križokais ir žuvėdais, piltu žmoniū rankomis. Norint anus aprasziti ipatingai, reiki ilgo laiko. Tūs vienok, kurie ira arti manęs, kaip kurmis kasu, jeszkau ir kamantinėju palakimu, už tai ir turiu keletą deszimtu szmotu, ar tai nū ginklu, ar tai nū szarvu, ar tai nū senoviniu kareiviszku szalmu ir tt. savo Baublije padėjęs. Ipatingumu apraszinėti negaliu, nės jau ir popieris baigiasi, ir tavę mielas brolau smulkmenimis nūbodinėti ir gaiszinti nenoriu. Asu“

Kaip pasakoja mergaitė J. isz Gaug., givenanti Szauliu pavietije, buvo to didumo, kaip laikrasztis „Auszra“, storoka kningelė dideliai tėviniszku eiliu D. Poszkos, spaudinta regisi už rubežiaus. Tėvai isz tos kningelės iszmokinę mergaitę J. eiles apie upę Nevėžį, kurias ji atsiminiusi man iszpasakojo. Dėl

*) Poszka raszidamas apie kalną Seredziuje Panemūnije, Kauno pav., du sikiu suklido maiszidamas tai, ką jis girdėjo apie Gedmino kalną Veliūnoje Panemūnije taipjau Kauno pav. Tai teisibė, jūg kalną Veliūnos apsodino medžiais p. Zalėskis, bet to negalima sakiti apie Seredžiaus kalną, kurs neturi medžiū ir aną gadinę prigulėjo ne Zalėskiui, bet gr. Tiszkuui, kurs turėjo ir savo butą ant garsingos Salinus prie senvagės Dubisos ant Nemūno kranto, kur kitasik buvo suvažiavę Lietuvos Didisis kuningaiksztis Jogėlis su didžiūju Mistrū križoku. Antra: Igmacas Buszinskis savo kningoje: „Dubissa, Wilno, 1871“, ant l. 58 raszo: „Pilkalnis (Seredziuje) neseniai paplatino savo pravardę Palemono Kalno. Mokintojis buvusio Vilniaus Univėrsitėto a. a. Loboika apgarsino tą pravardę laikraszcziūse 1824 m. pakeldamas ginczą, kad taip buk tą kalna vadina vietiniai ukininkai, ir kad jis nū ju iszmoko tą vardą; vienok ir popieriūse apiegardiniu tėviszkainiu ir pasakosė ukininku jį visi vadina Pilkalniu, t. e. kalnu piltu arba apgintuviniu. O kadaži tas kalnas klakso ant kranto Nemūno, tai jį retkarcziais pavadina Panemūniszkiu kalnu, isz ko mokintojis Loboika, nemokėdamas lietuviszakai padarė Palemoniszką kalną. Ar Palemonas guli tame kalne? ar jo apgintuvė buvo ant to kalno? nėra patikrinancziū nei rasztu, nei ukiszku pasaku. Isz kur Strikauskis (lenku rasztininkas) ėmė vardą to kalno, nesako savo kronikoje“.

žinios visu czia tas eilutes apgarsinu, kningelē Posz-
kos ar jau visai nužuvo ar retai kas ją beturi.

Kur Nevėžis nūg amžiaus pro Raudoną Dvarą
Czistą vandenį savo ing Nemūną varo,
Ten kad vasarvidžio ritą saulelė tekėjo,
Jūkėsi kalnai ir vilnis kaip auksas žibėjo.
Ilsėjosi pancziūs' arklis ant žolino žalio,
Minėjo vargus savo ir sunkią nevalę:
Kaip sunkiai vakar mėsčius per dieną vežiojo,
Kaip maž naktį teėdė ir maž temiegojo.
Kad taip dumojo arklis visarvidžio ritą,
Jis ten iszvido daigtą nėkad nematitą:
Valkiodama retėži pō žalius žolinus
Vaiksčiojo skaidriu kalnu meszka po lazdinus.
Szoko tad nusigandęs žirgelis bėrasis.
Nebijok, tarė meszka, nėks piktas nerasies!
Tėvai musu nūg amžiaus sądoroj' giveno,
Drauge gimė ir augo ir drauge paseno.
Sztai ir dabar mus vienoki nelaimė sutiko:
Man lenciugai ant kaklo, tau pancziai paliko.*)

Czia reiki suprasti, ką pažimi Nevėžis, arklis ir
meszka. Upė Nevėžis buvo nū amžiu rubežiumi tarp
Lietuvą ir Žamaitiją, kuri laikas nū laiko turėdavo
savo įpatingą valdžią ir kuningaiksčius. Lietuva
savo vieszpatavimo metą turėjo savopą ženklą, kuriūmi
buvo „vaikis“ (pogon, lenkiszka), szarvūtas karaivis
sėdums ant szūliais bėgancžiojo arklio, neszinas isz-

*) Liudvikas isz Pakievio kningoje „Litwa, Wilnó 1846r.“
sako ant 9 puslapio, kad tas eiles „Arklis ir meszka“ sueiliavo
Simanas Stanieviczia (Stonis). V. — Brolis „Adomas“ pri-
siuntė mums tą paczią dainutę, užraszęs isz žmoniu burnos:
Ten kur sriannas Nevėžėlis Maž miegojau, maž tik ėdžiau
Pro Raudoną Dvarą Ir panczius neszioju.
Savo czistą vandenėlį Isz antros pusės Nevėžio
Į Nemūną varo, — Meszka vaiksztinėjo.
Tenai žirgas nuvargintas Ta su retėžiu ant kaklo
Pakriausziais vaiksčiojo Piktai sumurmėjo,
Graudamas žoles sumintas Žirgas meszką tik pajutęs:
Ir panczius nesziojo. Labai nusigando,
Žvengė, verkdamas dusavo: Szoko, net sprandą papurtes:
„Ak, asz nelaimingas, „Kas czia manę gando?“
Kad ing rankas asz pakliuvau Meszka tarė; „nebijok.
Nemielaszirdingas, Pikcziaus nesistosies:
O kaip sunkiai aszen mėszlās, Man retėžis ant kaklo....
Per dienas vežioju! Tu panczius neszioji....

Prieraszas J. Szl.

keltą ant savo galvos kardą. Regisi, kad tą ženklą lietuviai pasisavino nū Keltu, labai karaiviszkos tautos, kuri vieszpatavo seno gadinėje Europoje ir turėjo ženklą žirgo. Vaikinas tebėra ženklū Vilniaus rėdibos. Meszka-gi buvo ženklū Žamaitijos. Dėlto Poszka atmindamas senovinę laimę Lietuvos ir Žamaitijos, o dabar regėdamas, jūg czia vieszpatauja svetimos giminės, padarė priliginimą tarp arklio (vaikio), ženklū Lietuvos, ir tarp meszkos, ženklū Žamaitijos, ties Nevėžiu, rubežiumi jūdvieju, nurodidamas ju senoviszką buvį ir dabarniksztį.

Augszcziaus minėta mergaitė J. pasakojo, kad Poszka mirdamas palikęs rankraszcziu storą kningą — tai vis buvusios eilės lietuviszkos ir patrijotiszkos. Rankraszctis tekęs jo giminaicziui kuningui Poszkai, ir 1863 maisztu metą prapūlęs. Viena jo dainu, taip kitąsik pasklidusiu Žamaicziūse, „Szalpėnu Kalneliai“ atminusi tik pradžia, man m. J. papasakojo:

Szalpėnu kalneliai	Susėdai, susėdkos
Ir linksmus takeliai,	Darže raszko kvėtkas,
Asz jus pamesiu	Asz jus pamesiu,
Su savim' nevesiu.	Su savim' nevesiu ir tt.

Liudvikas isz Pakievio*) kningo „Litwa, Wilno 1846 m.“ ant l. 10., taip raszo: „Į eilę lietuviszku dainiu reiki paskaititi dar ir Dijonizą Poszką. Tas viras (miręs 1831 m.) dideliai milėjo lietuviszką raszliavą ir darbavosi kiek stengdamas, kad pakelti szlovę tautos. Jis tai rankiojo isz visur rupestingai tėviniszkus palikimus ir krovė anūs savo ažuļe Baublije. O visą savo amžių krutėjo kraudamas lietuviszką žodina**), guldidamas Eneidą Virgiliaus ir raszidamas apjūkingas eiles ir epigramatus (trumpas dumas, iszmingingai ir jūkingai eilėmis paraszitas); dideliai gerą jis turėjo

*) Pramanita pavardė Liudviko Adomo Jnceviczios (Juciaus).

**) Tas žodinas, kaip patikrina garbingasis pridavinėtojas žiniu musu liet. perdejimu (Magazyn powszechny 1838 r.) turėjo buti padėtu kningoje „Draugistės mokslu prieteliu“ Varszuvoje ir dėl to buvo iszsiustas Kaunan vienam advakatui, bet sumiszimo metą 1831 m., kasžin kur padingo. Gailu labai, neiszpasakitai gailu taip milžiniszko darbo.“

numanimą. Augszciaus duriu Baublio sziokį padėjo paraszą:

„Czion kitąkart pagonis pšovė ožką,
O dabar gyven' Dijonizas Poszka.“

Žinoma ira isz tėviniszku buicziu, kad lietuviai garbino tulus medžius, pas anus aukaudavo dievams ir krauju givaliu laszindavo szaknis; ira žinē, jūg pabaublije pagonai pjaudavę aukoms ožkas, taigi apie tą atsitikimą dainius mena pirmoje eilėje.

„Antrą epigramatą pats girdėjau isz burnos dainiaus. Matisite priežastį jo paraszimui isz szio atsitikimo. Kaimėnai važiavo szlajėse pasivažinėdami pas Poszką. Szlajoms, kurios pirma važiavo apvirtus, jose sėdinti žmona pametė maisziuką, kuriame buvo auksinė, jos milima tabakierka. Apicėras Lindė paskui važiuodamas jos nepastebėjo, ir sutrupino į smulkius szmotus. Atvažiavusi pas lietuviszką dainių, žmona jam papasakojo su dideliu gailiscziu aną visą liudną atsitikimą. Poszka, kantriai iszklausęs jos visą pasigūdimą, tarė: Jeigu jau taip gailiesi savo tabakierkos, tai pastatik ant tos vietos, kur ana sutruszkėjo, paminklą, o asz parupinsiu jai antkapinį paraszą:

„Czia buvo tabakiera,
O dabarczios nėra;
Nės tas Lindė pasiutęs,
Pervaziavo nepajutęs.“

„Ukiszkame Kalendoriuje“ ant 1851 m., Laurinas Ivinskas patalpino ant l. 41. ailes po antraszu „Raszancziam liet. žodina“ paaiszkindamas, jūg „ta gromata 1826 m. 10. d. vasario isz Augsztbikavos raszita T. S. Vallenaviczios pas D. Poszką, raszitoją žamaitiszko žodino, atvažiavusį tūlaik pavieszėti į Stakaiczius.“

Szirdingas prieteliau ir geradėjau!

Prieteliau szalies save, Dievo ir artimo,

Tėvu kalbos ir viso seno papratimo!

Tu! kursai jau skęstantį nū prapulties krasztą

Nori gelbėt' žamaicziu*) liežuvi per raszta,

Atkeliavęs pas musu, ką gero patirsi?

Ar tu tiki, jūg tikrą czion kalbą iszgirsi,

*) „Žamaitiszkas liežuvis su mažą atmainą ira tas pats
Ivinskas.“

Katrą Ringaud's, Utėnis ir Vitaud's bilavo,
Kad vedė priesz križokus kariauninkus savo!
O, netaip, rasztininkai, ira pusėj' musu,
Czion gadina liežuvį kaimėnistė Prusu;
Tos kirmėlės — . . . kur pėr metu szimta
Prie Mendagaus, Jiegailos žamę musu krimto,
Nepaliauj' ik szio laiko pikta mums dariti,
Mok' kalbon musu žodžius savo įkaisziti.
Ir taip tu neiszgirsi to Paprusio szalij'
Tikru vardu vadinant mažiausį daigtelį.
Czia virvė ira sztrikis, o ruisis — kelneris,
Zak's — maiszas. sznaps — arėlka, o semtuv's — kibiras,
Stiprų — sztarkių, tėtuszį — poderiu vadina,
Ir szimtu szimtais žodžių be galo gadina.

Bet tu, kurs tikrą kalbą Žamaicziu pažįsti,
Kurio prigimtą kalbą lupos mok iszbrįsti;
Tu, kurs savo kaimėnams nekartą parodei,
Kur tikri musu žamės, o kur vogtū žodžiai,
Raszidam's placzios kalbos žodina protingą,
Nepamesk tikros žinios kelią iszmingą!
Nevilkis', jūg tikt tikra kalbą to pasvieczio,
Kur tavo dienos saulė pirmąkart apszvietė,
Kad Viduklė nūg vidaus Žamaicziu praminta,
Kad ir kalba tos vienos szalies negadinta.
Girdėdam's jusu žodžius nūg lenku pavogtus
Nekartą iki žarnu Telsziu pliumpis jūktūs'.
O veczėrės, kažilu, lotu ir grebėstu,
Ligiai kaip tu jo karklu ir lai nesuprastu.
Daug žodžių ira musu liežuvij' nūmotu,
Plik's butu, kad kaimėnams visus atidūtu.

Bet nebuvo jis tokiu laike užgimimo
Ir kadaž vieszpatavo /Zamaitis ant Rimo!*)
Pirmiausiai isz Lotinos daug žodžių primiszio,
Paskui nemaž vokiecziai su lenkais prikiszio.
Atskirtai jūs parodit', kur nemusu ira,
Isz kokios kalbos, kuriū tiek laiku pribiro,
Ant to reiki atminti raszancziam žodina,
Jei vainiką apturėt' nor' nepaskutini . . .
Taipogi kad lietuvis ir Zamaitis rastu
Visus žodžius toj' kningoj ir radęs suprastu,
Kad tie žodžiai nebutu isz naujo praminti,
Bet viso žamaicziu pasaulio aprtinti,
Jei kur naujai sutverti, tegul negnib ausis.
Tokias kningas žamaicziai ir skaitis ir klausis. . .
O kitaip jei persargos tos neužlaikisi,
Sau pats skaititi kningą storą paraszisi.
Veizd' į tavę netiktai Viduklės pasaulis,
Trakai, Telsziai, Vilkmergė, rudsermėgis Szaulis,
Taipogi latviai, prusai ir užnemūniszkie —

*) „Odoakrui vadaujant. Ivinskas“.

Norint tie seniai musu neprigul' tėviszkei,
Vienok Jiegailos kalbos szaknis nesutrinta,
Tebēr' pas jūs nors didei kreipta ir gadinta;
Ir dėlto raszte savo turite-atskirti,
Kur tikrojo žamaiczio žodžiai ir' pagirti,
Kur isz svecziu liežuviu pas musu priklido.
Jei nenori aiti pėdums kuningo Szirvido,
Tegul randa skaititojai ir žodi paprastą
Ir grina kalba musu sentėviu atrastą;
Taip raszant seks isz visur palaiminta garbė
Ir neklups pėdos sunkiam', be užmokos darbe
Ka tariu be užmokos? , . . Tai negal' taip buti:
Jei nemokės iszgamos szlovės tau atdūti,
Tu rasi užmokesnį gerą szirdij' savo
Ir tu visu, kur tikrą tikt protą igavo
Tiesa, jūg tūs tamsibės ir nelaimės laikus
Matit' nekart isz tėvu szidijanczius vaikus;
Jeigt dikdarbiu koksai pusgalvis vadina,
Ir bjauriai lisdą savo gimtuvės gadina,
Mės dėl balso pustburniu savo keliu bėgkim',
Ir jūg gimēm' Zamaicziais neiszsižadėkim'.
(Dar ne viskas.)

Bitė ir szlapis.

Tegul nėkad silpnas ant druto neszoka.
Didžiavosi bitė, jūgei gelti moka;
Pamacziusi szlapi, kurs per pievą ējo,
Nors arti jo buvo, ant jos ne žiurėjo,
Supikus' igilė ji isz viso vėko.
Bet ka-gi ji pelnė? Ans nejuto nėko,
Nors i peczius smarkiai bitė jam ikando —
Ji pražuvo, o szlapiui neliko nei rando.
P. Trupinėlis.

Kur geriaus.

Kartą kurtas pabėgo girion nū medėjo,
Nės jam rodės', kad mažai ponas ji milėjo;
O iszalkęs, iszvargęs tapė tarnu vilko,
Kuriam zuikius ir stirnas, kaip galėdams, vilko.
Bet kas isz to? Norint jis rupinos' per dienas,
Ka pagavo, tai ans vis suėdė vienas.
Aa! tarė tada szū, grįzsziu pas medėją:
Nors jis baudė ir muszo, bet ir papenėjo.
2*

Atsiaina taip ir mums ant szio margo svęto:
Kur mus' nęra, tai rodos' ten geriausia vieta!

P. Trupinelis.

Azukalnis,

Lietuviu rasztininkas.

Dabar vis kaskarts tankiaus gauname iszgirsti apie musu rasztininkus, kurie negalędami iszspsaudinti savo veikalu, maskoliu viresnibei užginus lietuviszkus rasztus, turęjo palikti visiszkai nepažįstami lietuviams; jau paczioje „Auszroje“ buvo paminęta apie keletą rankraszcziu, kurie guli laukdami pamatiti szviesą. Apie vieną tokį nepažįstamą dar lietuviams rasztininką baudžiūsi czia praneszti keletą žodziū.

Neseniai gavau žinią nū vieno mano gerbiamo draugo p. D., kad givenęs Lietuvoje Zarasu (Novo-aleksandravos) pavietije, Kauno rėd., bajoras, kurs vadino savę rasztūse Azukalniu, tikroji-gi jo pavardę buvo lenkiszka — Zagórski. „Buvęs tai viras karsztos szirdies, raszo mano draugas, didis milętojas palaikiu žmoneliu. Matidamas nekurius ponus nemielaszirdingai varginant savo muzikęlius, asztrias satiras (apjūko rasztus) ant ponu raszęs; vienoje satiroje pasakęs: „ponai po savimi turi tukstanczius dusziū, o savije nei vienos.“ Raszęs Azukalnis labai daug. Kn. B. asąs matęs pas jį priesz mirių 3 tomus giesmiu; kur jos dabar asą, nežinąs; girdęjęs, kad vienas tomas asąs Kupiszkėje“ Gerai butu, kad kas sujeszkotu veikalus Azukalnio ir dūtu platesnią žinią apie jį

Gali skaititojams Auszros patiks, kad asz czia padūsiu nors vieną giesmę Azukalnio, kuri nors, nū mano draugo betariant, „nei didžios gražibęs nei vertibęs neturi, nęs tai buvo jo pirmi žingsniai, pirmos vagas ant dainu ploto,“ visgi parodo nemažą talentą rasztininko.

I.

Ant szirmo žirgelio
Per miszką be kelio
Jaunikis užjoja, —
Alksnine nustoja.

Nustojęs pažiuri,
Kur tanki žolelę:
Kaip žvaigždę, mergelę
Kvętkas rankoj' turi.

Nū balno nuszoka†)
 Ir taipos pasako:
 — „Takelis iszėjo
 Ant balos ir ravo . . .
 Nėkas neregėjo
 Tenai lauko††) tavo.“
 — „Važiūk, jaunikėli,
 Ten, kaip piemū gieda,
 Tai rasi keleli, —

Ant szirmo žirgelio
 Per miszką be kelio
 Jaunikis užjoja,
 Alksnine nustoja.
 Nustojęs pažiuri,
 Kur tanki žolelė:
 Kaip žvaigždė, mergelė
 Kvėtkus rankoj turi,
 Nū balno paszoka
 Ir taipo pasako:
 — „Už miszko upelė;
 Kaip ją pervaziūti,
 Gražiausia mergelė
 Praszau rodą dūti.
 Tėn važiūt' nevieta;
 Pats rodos negaunu;
 Prigirdit' norėta

Tas ant namu veda.“
 Tūj padėkavojo,
 Suspaudė rankelę
 Ir toliaus nujojo,
 Palikęs mergelę.
 — „Pasakiau be melo:
 Jau nebematisiu!“
 Gailėjo mergelė . . .
 Ką — nepasakisiu.

II.

Be laiko man' jauną.“ —
 Asz buvau priesz vėją,
 Norint jūs regėjau,
 Isz kalbos abieju
 Daugiaus negirdėjau.
 Taip tiloms kalbėjo,
 Klausant'†††) namu savo;
 Už rankos turėjo
 Ir dažnai buczlavo
 Gal kelia žinojo?
 Grįžo jau sutikęs?
 Keltinai (?) nujojo,
 Mergelę palikęs.
 Nėra jaunikėlio,
 Nulėkė graicziausiai,
 Negrižta, — ir kelio
 Mergelės nebeklausia . . .

Gailutis.

Lietuviu raszliava.

Raszo Dagilis.

A. *Kadą imta spaudinti lietuviszkas kningas ir ar stab-
 meldžiai lietuviai turėjo supratimą apie raszta.*

Pradžia lietuviszkos raszliavos, kiek iki szio laiko žinoma, prasideda pirmoje pusėje XVI amžiaus. Pirmoji kninga lietuviszkoje kalboje*) iszspausdinta Karaliaucziuje, tatai: „Catechismas prasty szadei, mokslas skaitima raszta . . .“, 1547 m. Tą Katekismą paraszė bakalauras Martinas Mažvidis, liepiant parusnėnu ercikui Albrektui. Truputį vėlesniai iszspausdinta Vilniuje katalikiszką Katekismą: „Katekizmas arba mokslas

†) Kadagi tai raszita tarmę Zarasu, tai buvo pasakita: nuszaka (a užūt o). ††) Gali reiki pataisiti „namu“. †††) Gali reikėtu: klausdam' namu savo?

*) Latviszkojoje kalboje pirmą kningą 1530 m. Rigoje iszspaudidino kuningas Jokubo bažniczios Ramus (Ramms), tai buvo plūksztas dvasiszskuju giesmiu. *J. Szl.*

kiekvienam privalus . . . , 1595 m.“ Tatai bus 97 metus vėliaus įradimo spaudinti surenkamais rasztženkliais*), o 160 m. vėliaus apkriksztijimo lietuviu tautos, skaitant 1387 m. metais apkriksztijimo lietuviu ir isznaikinimo ju garsingiausios žinicziuos Vilniuje, o ir užgesinimo amžinos ugnies,**)

Bet turėjo buti spausdinamos, liet. kningos ir pirm tu jau minėtu kningu, o įpacziai Vilniuje, kaip primena S. Daukantas ant l. 135 „Budo“, butent 1540 m. spaudintoje kningoje („Seno testamento“) buvęs vartojamas žodis „leisti“ ažūt *sutverti*. O kad norėtumėme priminti tą atidę įvedimo krikszczioniszko tikėjimo Lietuvoje ir kriksztijimo lietuviu, ir aną neveidmainingą milėjimą lietuviszkos kalbos ir lietuviu tautos Didžio Kuningaikszzcio|Lietuvos Vitauto, kurspats mokino lietuvius ir žamaiezius krikszczioniszko tikėjimo ir poteriu:***) tadą galėtumėme nusitikėti, jūg turėjo buti raszitos ir spaudintos lietuviszkos kningos pirm tu jau augszcziaus minėtu; nės Didis Kun. nesikakino vien tik apkriksztijimu lietuviu, bet rupinosi ir apie ju apszvietimą. Todėl Vitautas statidino įvairiose vietose Lietuvos bažniczias (garbės dievo trobas), kaip sztai: Vilniuje, Trakūse, Kaune, Kražiūse, Eirogalėje, Viduklėje, Kaltinėnūse ir daug kitose vietose. Kriksztijant lietuvius ir Jiegaila, karalius lenku, kaip kadą iszguldinėdavo pamokslus isz lenkiszkos kalbos į lietuviszką†), nės lenku kuningai, atvikę mokinti ir kriksztiti lietuvius, nemokėjo lietuviszškai pamokslu sakiti, o mokindavo su iszguldinėtojais. Tatai Vitautas, matidamas tokį keblumą taip svarbiame darbe pamokinimo lietuviu krikszczioniszko tikėjimo, pavadino kn. Pranciszkonus, jau nū seno givenusius Vilniuje ir mokanczius lietuviszką kalbą, tardamas, kad jiems lengviaus pasiklos nuveikti aną garbingą darbą skelbimo žodžio dievo ir apszvietimo lietuviu. Dar kuningaikszztis Vitautas norėjo lietuviszką kalbą visai vartoti rėdiboje ir savo rume, taigi jis norėjo padariti lietuviszką kalbą rasztiszką ir rėdiszką††), nės jis liet. kalbą milėjo ir miel su žėdnu, mokancziu lietuviszškai sznekėjo; bet križokai, pajutę apie tai, pradėjo tokį kuningaikszzcio darbą labai peikti, įkalbinėdami jam, butent

*) 1450 m. įrasta spaudinti surenkamais rasztženkliais, seniaus spaudindavo kningas įkirptomis į lentą litaromis.

**) Parusnėniszkiei lietuviai apkriksztiti 1215 m. Pirmasis Prusu viskupas Kristijonas. *Jaroszevicz*: *Obraz Litwy*, II, l. 18—25, Voigt: *Gesch. Preus.* I, 441 l.

***) Valanczauskas: *Viskupistė*, I. 37 l. †) *Jaroszevicz*: *Obraz Litwy* II, 18 l. ††) *Jaroszevicz*: *Obr. Lit.* I, 174—175 l.

toksai pakēlimas lietuviszkos kalbos, kad ji butu rasztiszka ir rēdiszka, pasirodisęs pritarimu izslaikiti pagonistę Lietuvoje. Bene buvo dar ir kitos priežastis, priesztaraujancios norėjimui kuningaikszcio padariti liet. kalbą rasztiszką, kad Vitautas užmanęs tokį szventą ir izsmintinga darbą apsistuoja. Ir tikrai nevisti lietuviai ir žamaicziai isz karto tapē katalikais, daugumas, o įpacziai žamaicziai, nesuprasdami lenkiszkos kalbos, negalėjo suprasti krikszczioniszko tikėjimo, skelbiamo lenkiszka, todėl ir buvo ne reikalingi sumiszimai ir kraujo praliejimai, ir ilgai slaptomis garbino savo senovės dievaiczius.

Jadviga, lenku karalēnē, 1397 m. įsteigē Czekūse prie Karolinio universitēto Pragoje dēl 12 mokintiniu lietuviszkos kilties, Kolēgiją ir nupirko namus Pragoje, vadina-mus „Jeruzolima“ dēl buto mokintiniu); taipogi leidžiant czeku karaliui Vaclovui, ji pirko dvarą arti mēsto, nezantį nūmo 200 kapu placziu grasziu. Tatai toje Kolēgijoje lietuviu jaunūmēnē turėjo mokintiesi mokslu, kuningams reikalingu, o tapę kuningais pagrižti Lietuvon mokintu brolius krikszczioniszko tikėjimo. Tūse pacziūse metūse karalēnē Jadviga daugumą savo brangmenu užraszē Krokavos akadēmijai, kad ir czia lietuviu jaunūmenē gudintūsi mokslūse tikėjimo, idant galētu tapti kuningais ir mokintojais savo broliu; nēs Jadviga, vieszēdama su Jiegailą Lietuvoje įvedant czia krikszczioniszką tikėjimą, pati patirē, jūg tiktai tikri lietuviai, tapę kuningais, gali buti tikrais mokintojais lietuviu ir žamaicziu. Tatai tie mokintiniai, paskui kuningai, ir anie kn. Pranciszkonai Vilniskiai ir turėjo surasziti ar iszgulditi isz kitu kalbu reikalingiausias krikszczioniszkas maldas ir giesmes, o vėliaus iszradus spaustuves jas ir iszspaudinti. Žinoma, kad tokiu suraszu tūkart neper daug galėjo buti, o ir tie laikūse kariu ir kitu politikiszku audru gaiszo.

Mokslavietēs Lietuvoje gerokai vėliaus po apkriksztijimo pasirodē. Garbingas rasztininkas, žamaicziu viskupas Valanczauskas stigavoja, jūg pirmiausioji mokslavietē žamaicziūse buvo Varniūse įkurta, kurią įsteigē žamaicziu viskupas Motėjus II 1469 m.; jis tai surinktus jaunikaiczius ketinanczius kuningais tapti, liepē kad kn. Mikolas mokintu.*) O 1507 m. Bartaszius Palabsza, bajoras, įsteigē prie Tauragēs bažniczios

†) Jaroszevicz: Obr. Lit. II, 41 l. *) Valancz. Viskupis II, 6—71.

mokslavietę, bet kas ir ką ten mokino, nežinoma.¹⁾ Vilniuje prie katėdros bažniczios buvo įsteigta mokslavietėlė 1522 m. turtais kapitulos ir viskupo.²⁾ 1530 m. Joniszkėje įkurė mokslavietėlę klebonas Morkus Lanczkis; čia mokintojis klebono penimas ir apmokamas, surinkęs ukininku vaikus mokino rasziti ir skaititi nevien žamaitiszka, bet ir lenkiszka.³⁾ Taigi atsiradimas szitu paminėtu mokslavietėliu parodo, kad tarp lietuviu platinosi mokslas skaititi ir rasziti, o ir spaudintotos kningos skaitimui turėjo būti gerokai pirmiaus tu ankszciaus minėtu kningu.

Pirma nekad apsakinėsime apie spaudintą lietuviu raszliavą ir kningas, turime dar priminti apie tai sztai: ar lietuviai budami pagonais arba stabmeldžiais turėjo supratimą apie raszta, arba tariant ar stabmeldžiai mokėjo skaititi ir rasziti? Taigi turime žvilgterėti dar toliaus atgal į gadinę stabmeldistės žilos senovės. Nors negausingai turime atmincziu tame dalike, vienok atrandame aizskius stigavojimus, surinktus garbingu raszitoju, apie nusidavimus lietuviu tautos, o suraszitus p. Norbuto, parodanczius, jūg lietuviai gilioje senovėje mokėjo trejaip rasziti.⁴⁾ Lietuviai raszidavę tai *runomis*, butent nū vendu arba žuvėdu paskolitu rasztu, tai raszidavę *lotiniszkomis litaromis*, tai savo *tikru tietuviszku rasztu*. Rasztus runiszkus ligiai ir biarmiszkus galime matiti ant senovės lietuviszku piningu ir ženklų (sakiliu, pieczviecziu).⁵⁾

Rasztus runu randame ant piningu senovės Lietuvos, paveikslus iszreiszkia ir paaiszkina p. Valanskas savo raszte: „Listy o starozyt. słowian.“ 10—11 l., tob. I N 10 ir 11. ir Norbutas⁶⁾ iszrodo piningus; ant vieno piningo matome paveikslą dievaiczio Perkuno, sėdinczio virszuje debesu ar arelio, o apaczioje ira runiszkas rasztelis.⁷⁾ Toliaus du sidabrinu piningu laiku pirm Jiegailos⁸⁾; randame dvi peczvieti arba du sakiliu su paraszais senoviszkūju lietuviu rasztu arba runą;⁹⁾ ant vienos toks ira paraszas: „Si-me-on“, ant antro szeszkerzcio ženklazimio randasi runos, ženklinanczios vardą „Mather“, tatai

1) Valancz. Viskup. II, 6—7 l. 2) Jaroszevicz: Obr. Lit II, 39 l. 3) Valancz. Viskup. II, 7—8 l. 4) Jaroszev. Obercz. Lit. I, 170—173 l. 5) Norbuto Dzieje . . . I, 64 l., 406—408; tob. III N 9, 10, 11, 17. 6) Norbuto Dzieje, I, tob. 2, N 13, 16. 7) Kraszewski: Viln. I 3 l. ir tt. 8) Norbut. I, tob. 3, N 16; Valanskas: tob. I, N 12—13. 9) Valanskas: tob. I, N 16. 17.

turi buti Matauszas.*) P. Valanskas parodo ir pareiszkina aukso pakabą arba medalį $1\frac{1}{3}$ colio plokszt. did. ant garbos dievės Pilvitės pataisita; ira paraszas vendiszkomis runomis isz deszinės į kairę skaitomas: „Pillvit.“ Ant tosgi III tob. N 8 ira iszreiksztas gražiai pataisitas aukso pakabas apie du coliu platumo; pagal Valansko paaishkinimą jis prideri Kuko-vaicziui, D. Kuningaishzcziui Lietuvos; vidurije pakabo matiti gražiai papūszta galva kuningaishzcziio, o apie galvą paraszas vendiszkomis runomis skaitomas atbulai: „*Kukovaitis*“ Toliaus**) iszreiksztas didelis auksinis braktėtas arba pakabas $1\frac{1}{2}$ colio platumo, ant kurio iszreiksztas paveikslas vainikūto Pikūlio; paraszas lotiniszkas, rasztai maisziti pusiau lotiniszki su sziaurinėmis runomis: „*Atumigem Pikullo Ellychnium*“. Szitas braktetas prideri giliai senovei, tatai parodo pats jo paveikslas, nės labai nedailaus darbo.

Senovės lietuviams gerai buvo žinomi lotiniszki rasztai ir kalba, įpacziai laikūse Rimo ciesoristės. Kaipogi ir vėlesniūse laikūse Lietuvos kuningaishzcziu rasztai rasziti prie kitu valdimieru buvo lotiniszikai, kaip Mindaugo, Gedimino, Algirdžio, Keistuczio ir k.

Julius Kaisaras savo raszte „commentarii de bello gallico“ lib. VII. p. 37. 38. primena vadą lietuvių vadinamą: Lituvicus, vadą karumenės galu-keltu, tūkart pas Karpatus, kur dabar Krokuva, givenanczius. To tatai lietuviu, kaip sako Valanskis, buvo muszti piningai apie 50 metu pirm užgimimo Kristaus, isz kuriu tris paveikslus parodo.***) Piningas — sidabrinis, ant vienos jo pusės ira galva kokios dievės ar karalėnės, ant antros — lietuvis sėdomis ant žirgo su vėlavą, paraszas-gi lotiniszkais rasztais; *Litav.* Tatai turi buti minėtasis vadas. Ant antro piningo taipat papūszta galva moteriszkės ant vienos pusės, o ant antros — jotis ant žirgo ir paraszas: „*Lita.*“ Ant treczio piningo: viriszka galva, o gali paties vado lietuviu, už pakauszio litera C., ant antros pusės lietuviszkas jotis ant žirgo su kilpiniu deszinėje rankoje, ant pecziu saidokas su trimis szautėmis, paraszas: „*Lita.*“ Szitūs piningus p. Kirkoras kaip ir p. Valanskis pripažįsta lietuviszkaish†); nės jocziai (raiteliai) graiku kaip ir rimėnu kilpinio nevartojo, bet kardą.

*) Val. 17 l. tob. III N 2. 8. Szitie pakabai arba medaliai randasi muzėjuje brangmenu Danijos. Kopangagėje. **) Volansk. tob. III. N I. l. 17. ***) Volansk. tob. III, N 10, 11, 12; l. 20—21. †) Zapiski J. R. Arch. obszcz. n. 8, l. 167—175.

Vindobonoje ciesoriszkame senoviszku daigtu kambarije ira aukso indas, iszkastas 1799 m, su kitais branguminais netoli nū mēsto S. Mikolojo, labai senas, bene nū laiku Kristaus, nēs lietuviszkas paraszas ant to indo primena vardą tautos Tagru. Paraszas lotiniszkomis raszitinēmis szitoks:

„Walda Zupan tjese dauge
Tayg tegul bus Zupan
Tagrogetzygie tajse.“

Tarp daug kitu paraszu ant piningu, pakabu arba medaliku ir amuletu parodo p. Valanskis dar gilos senovės amulētą, ant kurio paveikslas dievės nakties Mēnulės, ir paraszas lotiniszkais runiszkais rasztais; „Menu. Menule.“

Bet mums ira svarbesniu daigtu žinoti, tautiszkus lietuviszkus rasztus tu laiku, kada lietuviu tauta su Lietuvos kuningaiksztistę iszaina isz miglos nežiniu ant regimos arczios nusidavimu arba istorijos. Tatai kad XI am. Kernus, Gimbutas, Mantivilas ir kiti Lietuvos kuningaikszcziai rįzosi suvieniti visas lietuviszkas gimines vienon valdžion, idant tūmi padrutinti savo galibę, atremti smarkiu ataiviu užgulimą ir buti nū ju liūsais; tai jau tūlaik turėjo buti savaini lietuviszki rasztai ir mokslai, priderinti tam laikui, kurie lietuviu tautą ir ju valdžią taip augsztai iszkėlē isz visu pusiu apstotą ir spaudžiamą. Ir tikrai buvo; nēs pirmas parusnēnu viskupas Kristijonas, raszidamas metskaitlį parusnēnu, paženklina ir apraszo karibos vėlavą,*) kurią križaiviai atēme nū parusnēniszkiu lietuviu 1212—1213 m. Tatai aną vėlava ir ira kuningaikszczio Utėno, kursai vieszpatavo tūlaik Lietuvoje; jo pilis buvo ten kur dabar mēstelis Utėnai. Ant tos vėlavos buvo paženklinti dievaicziau paveikslai: Perkuno, Patrimpo ir Pikūlio, ir pakraszcziais vėlavos buvo savainis lietuviszkas paraszas: „*Diev Kurg supik supustitojais utik szus.*“ Antrą tokią vėlavą randame Norbuto apraszitą,†) tiktai dar senesnią su paraszu vendiszkomis runomis, kurias Valanskis taip skaito: „Waidevutis.“ Toliaus T. Norbutas††) pasakoją: „Lietuviai turėjo savo atskirią raszibą, nū runu savo pradžią turinczią. Turime pėdsaką dienrasztije Križaiviu pasiuntinio paliktą 1397 m. augszto rėdininko

*) Volansk. tob. VI. N 2, l. 27. O starožyt. słow. **) Va-
a nskis List. o słow. star.; l. 13—15; apie aną vėlavą veiz.
♠ Grunau, kron. K. Hennebergero 1585 ir L. Dovidu. †) Nor-
butt. Dz. III. l, 558—567. ††) Norbutt. Pomniejsze Dz., l. 10.

zokono grovo Kuburg, kuris primena, kad Vilniuje parodita jam rasztus grinai lietuviszkus, tokius kokie dar buvę likę Prusūse.“ T. Valanškis, mokėdamas liet. kalbą ir gerai žinodamas senovę, iszguldė czia primintus rasztus ir sutaisė tu rasztu abėcėlą. T. Norbutas apskelbia gromatą Ignaco Volskio, raszitą kuningaikszcziui Adomui Czartoriskiui 1792 m. 18 d. rugpjuczio, kurioje Volskis apraszo atradimą penkiu rasztu lietuviszkai lentu gruvanczioje Lidos pilije. Ant anu penkiu lentu buvę iszpjaustiti senovės lietuviszkais rasztais liet. kalboje Lietuvos įstatimai, kuriūs Volskis kun. Czartoriskiui meilijo pardūti. Tatai anos 5 lietuviszkai raszitos lentos butu didžiausis branguminas lietuviszku senibiniu, jei kam sektūsi jas surasti.

Kad musu bocziai žiloje senovėje mokėjo žimėms arba rasztais iszroditi savo sumonę ar mąstimą, idant tai palikti atainancziai kartai, įbrėždami rasztus ant piningu, amulėtu, indu ant vėlavu karibos ir tt., kaip jau sakėme, neabejotina; bet dėl padrutinimo szito stigavojimo tame dalike galime dar pridurti keletą svarbiu parodu. Taip szitai atrandame apraszimą pas Norbutą*) paveikslo stovilos dievės Laumės isz akmens iszkaltos, ant kurios papėdžiu įbrėžtas lietuviszkas paraszas runomis: „Laumė“, skaitosi isz deszinės į kairią ranką. Ta stovila atrasta paazerije Goplo netoli nū Kruszvicos, kur parusenėnai — lietuviai 1096 m. buvo atkakę ir susimuszę su lenkais, taigi ir galėjo pamesti minėtą stovilą.

S. Daukantas savo „Bude“, iszrodidamas metskaitlius isz kuriu semia žinias, pasakoja, kad gadinėję kuningaikszczio Gedimino, įkuriamai Vilniuje žinicziai, 1265 m., Rusnės žiniczios žiniai atsiuntė 122 apvalias plitas su ženklais arba paraszais nelaimingus ir laimingus metus rodancziais. Aukuras Vilniskės žiniczios turėjęs dviliką laiptu, o kožnas laiptas buvo pavestas kiek vienam dangaus ženklui zodijako. Tai aiszkiai primena, kad žiniai ar vaidilucziai prie žinicziu dabojo bėgimą žvaigždžiu, mėnesio ir saulės; tatai turėjo vesti metu, mėnesiu ir dienu skaitlius, ir peženklinti szventes, o-gi ir garsingesnius nusidavimus Lietuvoje užbrežti. Galiausiai turime priminti savainį senovės lietuviszką kalendorių savotiszkais lietuviszkais rasztais raszitą arba geriaus tariant nukaltą. Isz to kalendoriaus

*) Onding Drusk. Wod. 3 rok. zeszyt 7. st. 23. Czia randasi platokas apraszimas ir paveikslas stovilos visai savotiszkai buvęs padaritas ir mandagiai, įpacziai jos apdaras.

patiriame, kad musu bocziai³ likiavo laiką ne septindienėmis nedėlėmis, bet kvadromis arba keturdalėmis mėnesiu. 1) jaunaitis, 2) preszpilė, 3) pilnaitis ir 4) delczia. Tos kvadros buvusios neligios, nū 6 iki 9 dienu ilgos. Metus dalinę į 13 mėnesiu, bet triliktasis mėnū tik trumpitėlistebuves su įpatingu ženklų, tatai turi buti priaugmecziu mėnū. Metai prasidėdavę mėnesių balandžio, kursai buvo paszvēstas dievei malonės — Mildai. Kiekvienas mėnū turėjęs įpatingą ženklą, reiszkiantį įpatistę mėnesio, laiką metu ar privalumus dievaiczio, kuriam buvęs paszvēstas mėnū. Ženklų pirmojo mėnesio, balandžio buvo paveikslas pažamiu lekenczio balandžio, nės balandis buvo paveikslu malonės. Antras mėnū geguzės turėjo ženklą geguzės lekenczios augsztin, beje tūkart geguzė kukūja. Treczias mėnū sėjos (birželis) turėjo ženklą paverstos sėtuvės, kas rodė, kad jau viskas pasėta. Ketvirtasis mėnū szienpjovinis (liepos) buvęs paženklintas liepos lapu, kas rodidavo, kad laukai ir girios lapais visiszikai pasipūszė. Penktasis m. rugpjuties (pjumenies) turėjo ženklą pjautuvo, kas rodidavo, kad javai jau priėjo ir laikas jūs pjauti ir tt., nors nevisai lengviai galima suprasti kitus ženklus, k. a. ženklą devinto mėnesio siekio (szalnos), rodantį tiltą ar roges (tarp dviejų ilgesnių įspėsti tris stripai); dvilektojo mėnesio kovo buvo ženklų kardas, nės tasai mėnū buvo paszvēstas dievaicziui karibos Kavui. Tasai metaskaitlis pataisitas ant gelžinio stripo 2 pėdi ir 3 pirsztus ilgo, 1½ pirszto storo szeszkerczio, aplenkta varinę plokstę ir į tą plokstę aukso rasztai įkalinėti arba įlaisti. Tasai kalendorius rasta 1834 m. krante upės Stravos Traku pavietijėje jūdžamijėje ¼ ūlaczio giliai. *) Žvaigždžių ir tulu planėtu ir dabar lietuviszkus vardus žinome, **) o tai jau rodo, jūg senūliai musu buvo žvaigždžiniai. Prie to lietuviai senovės laikūse, k. a. Demėtrio Doniszchio, vartodavę gudiszkus rasztus, kaip sako Norbutas (I, lak. 14.), kursai parodo virinę plokstę su lietuviszku paraszu gudiszkais rasztais tokiu: „Kavas kava nadek mume.“ Szita plokstėje atrasta Lokaičziu kaime ant kairio Nemūno kraszto, o ji butent buvusi ant rago arba ant trimito karibos, nės ant jos randasi kiti karibos ženklai: kardas, galva givūliū perdurto ragūtinę ir kiti.

Tikrai, musu bocziai ir pranokijai mokėjo savainiais rasztais^{***}) paženklinti savo sūmonę, kaip jau augszcziaus stiga-

*) Izviest. J. Arch. Obszcz., 5 t. l. 335. **) Czerty iz žizni i istorii Litovskago Naroda. ***) Apie tą patį klausimą raszė Bandenu Pastartis „Latveetijėje“, latviu laikrasztijėje, 1883 m.

vejome; taipogi iš augszcziaus pasakito kiek tiek aiszku, kad musu bocziai žiloje senovėje mokėjo kalbas ir rasztus savo kaimėnu, ipacziai tu ir tūse laikūse, su kuriais grumėsi arba turėjo darbą. Taip senovės laikūse Rimo ciesorijos randame lotiniszkus paraszus, vėliaus atrandame paraszus vendiszkomis runomis, o dar vėliaus gudiszkus rasztus lietuviszkoje kalboje. Įpacziai vaidilucziai ir žiniai turėjo žinoti rasztus ir kalbas kaimėnu ir kitus mokslus, priderinczius žiniams; juk nū žodžio žinauti, žinoti, bene buvo ir vardas jiems dūtas.*)

Daug tokiu atmincziu, kaip jau priminėme, su paraszais pražuvo, kaip ir kiti ženklai ir daigtai pagonistės, kuriu krikszczionis neapkęsdavo dėl to, kad pagoniszki ir su įnirtimu jūs išznaikindavo gali meilidami įgiti atleidimą kaltumu ir iszroditi savę stipriais krikszczionimis tai daridavo. O dar ir paczius

N 18: „Vai musu senczi pazina burtus;“ czia trumpai įtalpa to akivo raszto padūdu. Tuli istorikai, gird', saprotauja, kad kaip kitūse kampūse, taip ir Lietuvoje kuningai dar „szirmoje gadinėje“ mokėjo rasztą; juk *Romovėje* gulėje paslėpti rasztai apie praaite musu tautos, o taipogi ir įsakimai Vaidavuczio. Zmonės tūmet raszto nepažino, kadagi kuningai raszte matė savo galingumą; rasztas tai buvo ju valdžios įrankiu (valdibas loceklis). Aug. Kotzebue (I, 263. 270) sako, jūg „viskupas Kristijonas savo raszte „Apie tūs velnio bernus“ lietuvius szneka, kad viena dalis tautos gana pažinusi rasztą ir tūmi savo mokslu visus kitus pervirszijusi.“ *Alberto kronikoje* l. 527 paraszita, kad Modėnos viskupas Viliumas atėjės į Lietuvą, taip gražiai „iszmokęs lietuviszakai, jūg perkėlęs į liet. kalbą Donato garsia gramatiką,“ o tai atsitikę aplink 1223 m. Toliaus Sim. Grunavas savo metrasztije sako, kad lietuviu tauta turėjusi savo vėluką (papartį, karuną), iš balto audinio, 5 ūlektis ilgumu ir 3 platinu; tame tai vėluke buvę įsiuti galingi dievai: Perkunas, Potrimpa ir Pikūlis — visi pablaku, o pakraszcziuose audinio buvę rasztženkliai, kuriu krikszczionis nemokėję paskaititi, kaip kad sako Henebergeris, kitas viduramžio rasztūninkas (Preussische Chronik, p. 21.). Senovėje tautos, gird', turėjo dvejoją rasztą — tai raszidavo ženklus *dariniais* (dažu), tai vėl *skriodavę* paveikslus matomu daigtu, ir iš tu paveikslu skaitidavę mąstį skriodiko. Juk metrasziai sako, kad jie savo dievams ir plaukus ir skrūstus pataisidavę kokius norėdavę, kad ju dievai iszveizdėję tai rustus, tai seniai, tai jaunikaicziai. Taigi ar neaiszku, kad lietuviu gentė turėjo savopą rasztą. *J. Szl.*

*) Toeppen: Geschichte des Heidenthums in Preussen, p. 304. Czia pasakojama, kad krivu-krivaitis apskelbdavęs įstatimus ir valę dievaicziau netik pagonims parusnėnams ir lietuviams, bet ir mozurams, kaszubams ir kaimėnams.

lietuvius — pagonis neapkęsdavo ir nevisai laikidavo žmonėmis, todėl ir stengdavosi jų pavergti. Ir buvo už ką neapkęsti tu pagoniszku daigtu kaip ir pacziu lietuviu su žamaicziais: križaiviai per du szimtu metu pasitelkdami drąsiausius ir bukliausius karaivius isz visos Auropos stengęsi vardon apkriksztijimo nukropti lietuvius; o tik negalėjo paveikti! Tai vis aiszkiai rodo, jų lietuviai jau gilioje senovėje nedaug mažiaus buvo apszviesti kaip ju kaimėnai, nės mokėjo kariauti ir ukę vesti, nors nekrikszczioniszka dievą iszpažindavo, ir jų lietuviu kultura žiloje senovėje augsztoka buvusi.*) Ir tikrai jiems buvo žinoma Auropos kultura ir jie mokėjo ją pasinaudoti; tiktai žvilgterėkime į įtaisimą iėrarkijos žiniu: augszciausias žinis krivu krivaitis,**) kurį suligina su augszciausiu žengiu viskupo arba popiežiaus, žemesni krivaicziai, vaidilucziai, lingustonai, ir kiti žiniai; į augsztesnius žengus iszskirdavo isz žemesniu buklesniūsius virus, kurie budavo nevedę; vienok-gi nebuta czia kastu. Ju mokinimas apie dievą, buk jis asąs per amžius ir viską leidęs isz nėko pastoti, buk duszia žmogaus asanti nemari ir tt., ar nerodo paveidumą į krikszczioniszka mokslą? Pati lietuviszka kalba savo gausingomis žiediklėmis ir ju taikumu su palankiausiu szelnumu dabina mandagiausius isztarimus; o tai reiszkia jos iszdailinimą įvikus per apstingą ir platų vartojimą gilioje senovėje, kaip viliamėsi tai žemiaus dainėse iszrodisę savo vietoje. Pirmasis Vilniaus Viskupas Andrėjus Vasilionis atsiliepė į pasiuntinį raitelponiu, 1397 m.: „Kad graikiszka ir lotiniszka kalba taptu užmirszta, sakė jis, tai lietuviszka kalba ju pragaisztį, galėtu užstoti savo tobulumu žiedikliu iszkalbos ir gausingumu žodziu.***) Tatai ansai Vilniskis viskupas buvo tikras lietuvis, o ir nemenkai mokėjo lietuviszka kalbą ir tikrai milėjo tėvinę ir lietuviszka kalbą; juk kitaip asant jis butu giręs kaimėnu kalbą ir ju tėvinę, kaip kad daugumas tai daro, norėdami jiems prisigerinti. Tas vienas isztarimas reiszkia Vasilionį buvus stiprų virą ir augsztai mokslingą. Vilius Sabaudiszkis, viskupas Modėnos, 1223 m., budamas Prusūse, iszmoko lietuviskają kalbą ir iszvertė į liet. kalbą

*) Etnogr. sborn. 3 wyp. lak. 130. **) Toeppen. Gesch. d. Heiden in Preussen. 304. (Neue Preuss. Prov. Blätter, 1846.) ***) Pismo zbiorowe Wilen. 1859 m. lak. 166. (Czia paroditas dijarius pasiuntinistės nū križaiviu pas D. K. Vitautį 1397 m. Konrado grovo Kyburg.)

gramatiką Donato, kaip raszo Albertas savo metuskaitlinije raszte.*) Jei ansai szviesus viras, budamas taip augsztame rēde, pamēgo ir iszmoko lietuviszką kalbą, o ir iszvertē lotiniszką gramatiką į lietuviszką kalbą, tai tikrai ne isz malonēs Prusumpi, bet tiktai dėl iszrodimo privalumu lietuviszkos kalbos, kurią biliojo musu bocziai. Jei paszaliecziai žino privaumus lietuviszkos kalbos ir moka ją branginti (Kleinas, Szleikeris ir k.), tai mēs lietuviai turime susigēsti ir jiems buti dėkingi, nēs patūlaik neturime lietuviszkoje kalboje lietuviszkos kalbrēdos, o jinai taip laukiama!

Apie įtaisimą lietuviszku mokslaviecziu.

Raszo J. S. Kūksztis.

Meilingi lietuviai! Uždūtę auginimo vaiku ira — ant to sutiks kiekvienas žmogus — jūs pataisiti ant czuinaus givenimo, suteikianczio jiems patiems laimę ir vidurini ramumą, o draugijai ir tautai, kuri jūs augino, naudą ir pelną.

Žmogus-gi auga trejaip: dida jo kunas, stembsta protas ir stamantrėja doriszkas jausmas. Ties tūmi ir auginimas turi prigriebti: 1) *kuniszką dailą*, t. e. jo sumatumą, sveikatą ir stipribę; 2) *isztaisimą* ir *iszlankstimą proto*, taip kad vaikas lig subręstas iszmoktu viską savotiszškai ir laisvingai saprotauti ir stigavoti; ir 3) *patobulinimą szirdies* ir *sutvirtinimą noro*, taip kad geismas darbo ir pats darbas turētu visadą padorini pamatą.

Taigi auginime visadą turi buti prietikis tu triju įvairiu mąscziu, nēs tadą tiktai tėra pasiekiamo sątiklė žmogaus prigimime, be ko nėra laimės. Kitaip — jeigu žmogus užaugins dailiai kuną, o paslapnins iszlankstimą proto ir padoros, tai jis paliks spėkingu vėjavaikiu, nežinancziu kur kaip ainąs ir ką dėl ko dirbas; jeigu-gi jis butu labai ant proto iszaugintas, sumernint kunui ir dorai, tai jo žinia neprivers jį pradėti veikalą, o pradėjus nebus žmoniszko pamato, paspirto ant meilės artimo; taipogi užauginus dorą

*) Jaroszevicz: Obr. Lit. I, l. 169.

žmoguje, o nutrėmus protą ir kuną, žmogus norės
iszlieti savo prakaitą, pakleisti savo turtą ant gero
artimui, bet nemokės tūs darbus pritaikinti prie tik-
ruju reikalu, taip kad jis nenutildins nei savęs neigi
draugija pažins pelną nū tokio žmogaus. Už tai
kiekvienas auginimas turi žmogaus asibę taikiai ir
sątikliai isztaisiti ir iszgdinti, tadą tiktai žmogus
mokės giventi, ras sau laimę ir pakanką, kaipogi bus
naudingu draugijai ir tautai.

Kudikėli auginti tarp lietuviu ira pratę tėvai.
arba ju vietą atstovi parinkti augintojai. Kadagi
tėvai ir augintojai tankiausiai patis tamsus ir akli,
ar mažai tėra apszviesti, ir nesupranta licziaus augi-
nimo, nei žino buklius isztaisitus mokslu tam dalikui,
tai ir ju vaiku kuniszkas, dvasiszkas ir doriszkas
iszaugimas ar tai visai menkas ar ir tas pats kenkus
kaip vaikams, taip tėvams ir draugijai savo džiusrui
likiumi, trusznią iszeigą. O kaip kudikiu auginimas
ira svarus ir czaklus! Atminkime, jūg kudikis taip
daug pasigauna žiniu, kaip retai koks augęs žmogus
tam priligsta: kudikis mokinasi garsus kalbos, dai-
nos ir muzikos; jis perpranta povizių ir įtalpą daigtu,
kurį mokslą jam suteikia akis ir kuno palitėtinės pa-
jautos; ir taip tai jis sužino darinį, pavidalą, įtalpą,
skaitlių (viena-ar daugiaskaitlių), medegą, isz kurios daigtai
padirbti, likimą daigtu, ju paeigi ir vardą. Ant galc
per meilę ir iszsitikėjimą tėvams, kudikis moksta mi-
lėti artimą, prasti prie tikėjimo... O ispaudžiai
kudikistės — ar jie bus tikri ir geri, ar klaidus ir
pikti — jū jie ira stipresni, jū jie ilgiaus prote ir
szirdije užsilaiko. Už tai kaip vargu ira vaikus
auginti ant gero, kadą jie savo kudikistėje jau ira
nuvariti ant pikto. Per tai ira vargu žinoti, katras
daigtas butu nugailėtinesnis: ar tėvai, kurie augina
vaikus beprotiszcai, spitriai ir szukėtai, ar vaikai,
kuriu givena per tą tėvu darbą ira amžinai apdūta
nūdais, kadagi paaugėjusius draugija gainioja ir per-
sekioja už *piktus* padarimus! Bene praverėtu tėvus
pagainioti, kad jie mokintūsi auginti vaikus, kad jie

nesigailētu skatiko ant įtaisimo mokslaviečių, kurios užaugintu tėvams gerus vaikus, tėvinei — gerus ukėsus, o artimui — pasigailingus geradarius!

Taip tai nežiuringose rankose ugterėjusį vaiką tėvai atidūda ant tolesnio auginimo į mokslavietes — tai žmonines, tai gimnazijas.

Žmonių mokslavietėse pasklidusiose jaugi mažne visūse valsčiuose maskolinės Lietuvos, vaikai taip ira mokinami, kad jie nėko nemoka ir apkursta ant mokslo. O juk kas nežino vaikelius esant jautriais ant apielinkės, ju smagenėse atsispindi visi atsitikiai gamtoje ir draugijoje, jeigu tik augintojas moka jų lidėti ugije. Szendien-gi augintojai žmoniu mokslavietėse vaikus nemokina viską pastebėti, atjausti, nujusti, atidžiai isznarditi, lankstiti savo protines spēkas ir minksztinti savo žvėriszkumą — bet bukina vaiku protą gramatikomis (kalbamoksliais), atmintiniais iszmoksliais, szlebėdavotininiais skaitimais, labiausiai ankstibais ir bjauriai nežmoniszkais mokimais svetimu kalbu. Neatamena jie, matai, ar visiszkaiki to nežino, kad prigimtąją kalbą reiki mokintiesi kartu su daigtais pastebimais, o jau tadą, kadą savo prigimtoje kalboje vaikai turi isztekliį taip įgitu žodžiu ir žiniu, jų galima pratinti tūs paczius daigtus vadinti svetimtauczių kalboje. Tokie tai mokslai, sakau, užmusza vaiku taip dairų ir szvaistų protą, atszipina ju norint kiek žmogiszkus jausmus, ant galo įdiegia jųse szvankų nenorą mokintiesi ir prie to dar sugadina kuniszką sveikatą per bepertrukinį sėdėszianą. O juk vaikai taip narus, eiglus ir pajodus! Ju priegimtis to reikalauja, ir nelaimingi tie vargszai, kurie sziauszdamiessi priesz priegimtį užciaupia tą vaiku eiglumą! Ant galo, kas nežino paczius mokintojus — maskolius esant girtūkliais, riksztaplakiais, despotais vaiku Szirdis žmogui kune kuisnoja mislijant kaip tai vis atsiliepia vaiku jaunoje dvasėje! . . .

Augszcziaus žiurint, reiki priminti apie gimnazijas. Pamatas musu sziądikszcziju gimnaziju netikras, pragaisztingas ir kenkus vaikams ir pacziai draugijai —

nēs neiszmintingas ir prieszingas žmogiszkui prigimimui. Pats mat dugnas ar asla gimnaziniu mokslu ira lotiniszka ir graikiszka kalba ir raszliava rimėnu ir graiku. Tas kalbas mokinant priimta pradėti nū gramatiku, pilnu taisikliu ir visatinu saprotavimu. Jeigu jau vaikai taisikliu savo kalbos negali suprasti, tai ką beszneketi apie gramatikas anu mirusiųju kalbu! O juk ko vaikai nesupranta, tai jiems nei galvoje nei szirdije; o jei mēs spiriame jūs atminti daigtus bodžius ir ilgnus, tamsius ju protui, tai kankiname ju kuną ir dvasę, užmuszame meilę mokslu, o įkvepiame jiems neapkantą skelbėju mokslo Už tai gimnaziju mokslas: 1) adverniskzas ir atbulainis, nēs pastebėtinus daigtus aplankoja, o nesuprantamus kimszte kemsza vaikams į galvą; 2) per bodumą panaikina vaiku prietraukį ir paslanką; 3) stato szerį priesz priegimtinį ugį proto, kurs nū prastu daigtu, iszgaliu tepereina į suprotį sukrautu ir visatinu; per tai iszkraipo, iszgaiszina vaiku protines pajėgas ir užtvenkia ju ugį; 4) lerletina nereikalingus daigtus sziađikszczojoje ukėje, nēs gramatika ir mokslas senovės kalbu nepritaiso vaiku nei ant givenimo, kadađi ten nesimena reikalai sziu dienu, o už tai vaikai pasitraukę nū gimnaziju mėcziojasi szen ir ten nesupradami savo padėjimo draugijoje, nei dūda įkaisztį protiniui iszlankstimui ir doros pasistiebitumui; 5) gimnazija nedūda visatinos apszvaistos, kadađi jos augintiniai negali pasiekti sątaikos žmogiszkose spēkose; 6) o prie to viso dėl taip mažai naudingu mokslu kaip pacziam žmogui taip ir draugijai, gaiszinama asztūnetą lig deszimties metu. Žinoma, jeigu žmogus giventu ilgus amžius, tai butu leistinas daigtas vaikams be reikalo sugaiszti keliatą metu, bet sziađien ar mēs pasijuntame jau esą pražilę ir beainą į kapą!

Tiktai mokslai tikriejie, gamtiniai ir draugijiniai visiems reikalavimams isztenka. Žmogus matai pirmiausiai givena dėl savęs, paskui dėl savo giminės, ant galo dėl tautos. Už tai pirmiausiai reiki užauginti žmogų kaipo žmogų, tolesniai jį iszmokinti buti geru tėvu, ant galo — geru ukėsu (tėviszkainiu).

Auginant žmogų reiki atminti sątiklę jo spėku (pa-
jėgu). Taigi kad žmogų kuniszka gerai auginti,
augintojai ir augintiniai turi žinoti kvizijologiją ir
iszlaikimą sveikatos (higijėną). Protą žmogaus ge-
riausiai izzlanksto, ir givenime naudą atnesza —
mokslai matėmatikiszki, geometrija, mekanika, astro-
nomija, kvizika, kemija, geologija, bijologija ir soci-
jologija. Padorinę pusę žmogaus geriausiai izztaiso
priemonės, kaip antai — muzika, paisza, skoptė,
namstata, poėzija (dainistė). Norint pasitaisiti ant
geros tėvistės, reiki suprasti izz pat dugno psiko-
logiją. Ant galo ukėsi (tėviszkainiui) butinai rei-
kalingi — istorija, polit. akonomija ir mokslas finan-
sinis, istorija priegimtinė (minėralogija, botanika,
zoologija). Tie tai dalikai paminėti pasidaro aizskus
vaiku protui tiktai žinoviszka jūs izzguldant, labjau-
siai-gi aprodant jiems įtaisy rinkliavas, radinius ir
kitus daigtus ir leisti, kad patis vaikai tai vis izz-
mėgintu. Vaikai ką matis, ką patis dirbs, tą ir žinos,
ir turės paslanką dar daugiaus žinoti, o taip izzsi-
painiojant protui, gėrės ju ir szirdis per paczius dar-
bus, taipogi susitaisis ir kuniszka dailė. Taigi tiktai
tam tikri, gamtos ir naudingieji mokslai tegali lai-
mingai užauginti žmogų.

Sziądikszcziai draugijiniai prietarai ir įsiniekia-
vimas senoviszkas į virszutiszkumą ir prakilnumą
stonu ir licziu, neprileidžia mergiszkuju jau ir prie
taip mažai naudingu gimnaziniu mokslu; visatinai
sakoma, kad mergiszka nereiki tiek žinoti, kiek vi-
riszkiui. Patirimas ir jo įpėdinis — mokslas izzparodė
prieszingai. Kad mergiszka palieka motiną, ji reika-
lauja gausios apszvaistos užauginimui vaiku; o tam
tikrą apszvaitą neiszsigali dūti juk nei sziądikszcziai
gimnaziniai mokinimo bukiai ir dalikai. O neisztekė-
jusias mergaites spiria kova už buvį turėti dailą ran-
koje, szviesą galvoje, o dorą szirdije, kitaip jos klotis
bus judi, netvarki. O juk ir pati gamta parodo, kad
žmogus turės ligią asibę (spėkas) turi buti ir ligiai
auginamu, o auginimas tai tiktai sustambinimas kudi-
kije įgimtu spėku. Kad-gi tas spėkas sustambinti,

atvesti ant savopo darbsztumo, reiki ligiai ir tokiu pat keliu gudinti mergiszki kaip ir viriszki, kitaip mergiszkis visada bus kalpu, vergu viriszkiu. Ant galo pati klotis draugijos prideri nū iszdailinimo joje visu spēku; kitaip draugija sužus pargalėta kaimėnu, seniai supratusiu tą teisibę. Jau czia neszneku, kad teisingumas draugijos dėl savo draugininku ir meilė artimo, kentanczio priespudį lities, spiria kiekvieną žmogų prisiglausti prie mokslo, kurs užsistoja už pri-verztą padėjimą mergiszkiu.

Mės lietuviai ipacziai asame atsilikę nū visu kitu tautu, kad patūlaik neįtaisėme savopu mokslavieciu, kuriose gūdotini lietuviu virai ir mergiszkos mokintu lietuvaiczius ties taisiklėmis tikrojo mokslo, pasispirian-czio ant palaipos patirimo. Musu tautai patūlaik buvo lemta gauti mokslą mažne vien nū svetimtaucziu. Ir kad tai norai svetimtaucziu, mums tarsitais szviecian-cziu butu mums meilus ir derlus buvę. Lenkai per anaip ilgus metus vieszpataudami Lietuvoje sprendė ją aplenkinšę savopą apszvaistą . . . suteikdami ba-joristes ir jos ženklus ir savo kalbą vieniems, kitiems-gi antkraudami vergistės jungą. Ir maskoliai negeresni už lenkus, nės maskoliu pirmūju noru ir uždavą ira mus apmaskolinti; savo norą jie pasitiki atitesėšę atkeldindami amatninkus į musu krasztą, žlibus ir minksztkepius apmaskolintojus, atidangindami naujo-kus — vagiszus ir žmogžudžius burliokus, įvesdami maskoliszkąją kalbą valsečiuje, sude ir tt., ant galo įdiegdami apmaskolinanczias žmones mokslavietes. Jeigu nepasisekė lietuviams įbrukti maskoliszką rasztą į lietuviszką kalbą per atsargumą lietuviu, tai jau isz tiesu daugioje vietoje maskoliai prigavo musu žmones su mokslavietėmis, taip kad sziądien daugis žmoniū skaito maskoliszką kalbą per pageistiną. Kaip tai gailu, kad vargszai lietuviai nesupranta, jųg pa-mesdami savo kalbą, o neiszmokdami kaip priderint svetimąją, turi sunikti ant proto ir szirdies, o jeigu jau sumernės tūdu daigtu, tai vargiai begivens ir ku-nas ir ukė ir tauta Pagaiszinus sątiklę žmo-gaus spēku, pragaisz ir jis pats, ir tauta, prie kurios

jis prideri Taigi meilē tēvinēs, gailistis broliu sątaucziu, noras jūs apszviesti, atkelti ju panikusį medegiszką ir doriszką buvį spiria visus lietuvius tą daliką ruscizai ir padugniai apmisliti . . .
(Toliaus bus.)

Apie senovės Lietuvos pilis.

(Pradžia 1. num. 1883 m.)

30) *Klaipėda*. Senovėje buvo čia lietuviszka pilis. Pamuszdami musu kampa, vokiecziai Kurszo Kardininku draugistės (Ordo Gladiferorum) įtaisė ant senos pilies vietos vokiszkąją pilį, kurią 1328 m. pavedę križoku draugistei.

31) *Krevo-pilė* seniausia tarp Lietuvos piliu (sziądien Vilniaus rėd.) 1383 m. czionai užsmaugtas tapė kuningaiksztis Keistutis.

32) *Kuno pilis*, Aukamergės pavietije, rasi toj' vietoj' gulėjusi, kur sziądien kaimas Kuniai.

33) *Lakinos* arba *Lakiniszkiu* (Lenkenisken) pilis ant Szeszupės kranto, netoli nū Kalvarijos, Suvalku gub., senovės Užgiriniame Trake. Szitą pilį su daugibę križoku aplankė Kuno v. Hattenstein ir Rotger v. Elner, 1381 m., ir baisiai aprubę jos apipleszė ir iszdegino. Sziądien ant upės kranto vingije, stukso labai gražus ir ramus pilkalis, žalūjancziais medžiais bei krumais apsipūsęs. Ant paties pilekalnio guli aržūlo pavėsije didelis akmū į žamę giliai jau įgrimzdes, ant kurio gali ir sziądien pažinti ugnavietę; szale akmens daugumą randi aržūliniu angliu. Čia buvo prabocziu musu žiniczia: ant akmens amžina ugnis rusėjo, aržūlu malkomis kurinama, ant garbės Perkuno. Lietuviu narsibei drauge su Perkuno garbę sunikus, szitą ramią vietą Lietuvos laksztینگalos pamėgo: nėkūmet neužmirsziu tos valandos, kurioje ant szito pilekalnio rimodamas ir su nuliudusia szirdžia senovės kruvinus Lietuvoje atsitikimus apdumodamas, klausiau tulamjam pažįstamu ju giesmelės žodziu: „Juruk, Juruk! varik, varik, paplakk, paplakk, trrrr!

34) *Lemotin* (?) pilis, nežinē, kuriame kraszte Żamaitijos gulėjusi.

35) *Lidos pilis* ir kaimas rasi anksčiau 1180 m. atsiradęs. 1323 m. Lidoje pilis įtaisė kuningaikštis Gediminas. 1392 m. križokams prisiartinant, sžitą pilį apleidė Lietuviu sargiba drauge su kuningaikszciu Kuributu, o visas pilies turtas vokiecziams teko.

36) *Luszies* (Lusen Losen), pilis Żamaitijoje, netoli nū Galdingos, per križokus įgriebta 1262 m.

37) *Lasziszkiu* (Loszesk) pilis, netoli Kauno buvus, bet nežinoma jos vieta.

38) *Medininku* (Medewageln, Medwaiken), pilis toj' paczioj' vietoj' buvo, kur sziądien mēstas Varnei arba Medininkai Zamaicziūse. 1329 m. križokai su pagelbą vokiecziu Kardininku draugistēs isz Kurszo, bei Jono, Czeku karaliaus, įgriebė sžitą pilį, o 1377 visiszcai iszgriovė. Medininkūse nū gilios senovēs buvusi lietuviu žiniczia, ir ant garbēs Perkuno kurinama amžina ugnis, kuri gadinēje karaliaus Jėgailio bei Vitauto Lietuvai krikszczionistę priėmus, užgesinta tapė 1413 m. Kita pilis, taipogi Medininku vadinama, buvusi netoli Vilniaus, kurią križokai 1393 m. norėjo įimti.

39) *Meiszagalēs* (Meisagalen) pilis buvo pakelėje nū Aukmergēsį Vilniū. Križokai sžitą pilį užėmė 1390 m.

40) *Mederabē* (?) įimta per križokus 1291 m. gulėjus, nežinē kur, po deszinei pusei upēs Nevėžio.

41) *Metėliu pilis*, ant kranto Metėliu ažero, Užgiriniame Trake. Križokai sžitą pilį vadino *Methenburg*.

42) *Merkēs pilis* (Merken arba Merkenpille) gulėjusi sātakoje upēs *Mirkinio* (Mereczanka) su Nemūnu, kur sziądien mēstas Merecz guli. Tankiai sžitą pilį vokiecziai aplankidavę, o 1377 m. didelį joje sustvėrę grobį. 1403 m. vėl ją križokai apėmė. Buvus dar ir kita to paties vardo pilis Żamaitijoje, kurią križokai dar 1263 m. įėmę.

43) *Naujapilis* (Nawpil, Nauenpille) įtaisita buvo ant smailaus, stataus ir augszto kalno, Užgiriniame Trake; sziądien ta vieta Rudamina vadinasi, Suvalku rėd. Netoli nū bažniczios ir kaimo stukso labai gražus kalnas; virszunē jo apskricziai augsztu volu api-

pilta. Pils ģītaisita tapē per kuningaiksztī Ringaudi apie 1240 m. Szitoj' pilije karunavojosi pirmasis Lietuvos karalius, Mindaugis. 1381 m. križokai pilī ģēmē ir sudegino. Isz križoku viresniuju czia buvē: Kuno v. Hattenstein, Rotger v. Elner, margrovas Badenu, pats magistras Vinrikas, jo sēbras Steponas v. Ameu, karaivis v. Leke ir v. Yewenburg su dideliā karumēņ. Pirmāsik vokiecziai czion atsigabeno bombardas arba armotas, kuriu szuviai taip ģbaugino pilies sargibā ir giventojus, ģģg visi, isz gero noro, pasidavē križokams; o buvē czia susirinkē ģ 300 viru ir moteriu su vaikais! Daugumā križokai iszmuszę ir per 6 dienas pilies aprubē pustijē. Netoli nū pilekalnio ir musu laike randī žamēje didelias apskriczias akmenines kulkas, nū tu bombardu. Ant paties pilekalnio virszaus liudnoj' ramibēje, szīādien ant prisigērusios krauju musu tēvu žamēs, nuskurdēs ir pavargēs vienu-vienas berželis auga

44) *Alita* arba *Alitu-pilis* ant Nemūno kranto, Užgiriniame Trake ir senovēs Trakiu pavietije. Pilies aprubē križokai baisiai apiplēsžē szaltos žiemos laike 1382 m. Deszintis metu praējus, križokai su pagelbā Anglu ir kitu kareiviu vėl atsibastē pas szitā pilī ģ 2000 lietuviu sustvērē ir daugibē užmuszę.

45) *Ankaimiu* ar *Aukaimiu* pilis (Auken, Oukaim) Žamaitijoje netoli Betigalēs, prie ģtakos upelio Viszcutis ģ Dubisā-Vardas pilies rasi paaina nū žodžio *auka*, *aukauti*, nēs czionai buvo dar senovėje Lietuviu garbinga žiniczia, ir giveno Krivu-Krivaitis, viriausias kuningu perdetinis. Križokai tikēdamiesi pilije didžiausius bažnitiszkus lietuviu turtus atrasti, tankiai szitā pilī aplankidavo. Jau 1285 m. križokams czia ataitant, apie tai lietuviams pranesžē vienas apkriksztitas lietuvis, vardu Gerdilis: križokai tapē smarkiai sumusztī per lietuvius. 1291 m. vokiecziai pilī sudegino. Du ar trissik buvo per lietuvius isz naujo ģtaisita ir vėl križokams teko. Pirmāsik jā vokiecziams padavē *Draikas*, arba *Draikolitis*, kursai paskiaus su savo gentimis Ragainēje apsikriksztijo; 1304 m. jā križokams vėl iszdavē *Svīrtilis*. Lietuviams jā at-

naujinus, jau 1328 m. tapė ji su žamę suliginta per Ragainės komendatorių. 1345 m. karaiviszkoje kelionėje ją aplankė ir apiplėsžė križokai drauge su savo magistru Dusemer. Krikszczioniszka, tikibę Lietuvoje įvedant (nū 1387 m.) szitoje pilije apsirinko sau gyvenimo vietą paskutinis Lietuvos Krivu-Krivaitis, vardu Gintautis, o su jūmi drauge ir pasekėjai senoviszkos tikibės. Giveno jis czia iki 1414 m., kuriame karalius Jėgailis ir Vitautas aplankė Zamaitiją dėl krikszczionistės įvedimo. Kūmet szventosios Lietuvos girios, ant įsakimo Jėgailio, iszkirstos tapė, Gintautis apleidė Aukaimiu pilį ir ilgai dar tarp žamaiczių slapstėsi, nū visu didelėje garbėje laikomas. Pasimirė szitas garbingas Lietuvos viras — tikras lietuvis — 74 metus amžiaus savo praleidęs Sziądien ant pilies vietos stukso vien didelis pilekalnis.

46) *Pajevonio pilis*, sziądien pilekalnis, riogso padaubije ant upės Jevonos kranto, į upę Szirvintą tekanczios. Netoli nū pilekalnio ira didelis kalnas, senovės puszimis apsipūsęs, ant kurio sziądien stovi Pajevonio bažniczia, o senovėje czia buvo žiniczia. Pilis turėjo buti labai seniai įtaisita, nės czia 1855 m. tape atrasti rimėnu keli piningai, butent ciesoriu Tiberiaus ir Kaligulos. Pajevonis guli Suvalku rėd., Vilkaviszchio pav.

47) *Pernariu* (Parnrey) pilis buvus netoli Eirogalės, Zamaitijoje, križokai kelissik ją apiplėsžė.

48) *Pastoviu pilis* (Pastow) gulėjusi netoli Serėdžiaus, Kauno rėd., kur dabar kaimas Pastvėnai (?) Pilis iszgriauta tapė per križokus 1378 m.

49) *Pasvaitu pilis* ant upės Szvertosios kranto netoli Jurbarko, ant paties Prusu rubežiaus.

50) *Pelenospilis* (Pillen, Pillenen, Pullen, Pelen) gulėjo senovės Trempu pavietije, Užgiriniam' Trake. 1336 m. garbingas Lietuvos viras, Margis, ginėsi szitoje pilije nū vokiecziu: liudną to laiko atsitikimą augszcziaus jau apraszėme. Jos pilekalnis sziądien riogso *Pilekalniu* kaimo laukūse, ant augszto daubos kranto, per kurią teka isz Peleniu kalnu upelis Aista, į upę Rausvę įpuldamas. Netoli nū pilekalnio guli sziądien

Peleniu kaimas, nū kurio senovės pilis vardą apturėjusi. Isz treczios pusės to pilekalnio randasi sziądien dvaras Rasei, labai gražioj' vietoj', kur senovėje turėjo buti proseniu musu žiniczia. Visi tie kaimai guli į pusę milios toľumu nū kaimo Bartninku, Vilkaviszkie pavietije, Suvalku rėd.*)

51) *Leipuniu pilis* buvus toj' vietoj' Užgiriniam' Trake, kur sziądien mēstelis Leipunai. Czia buvęs Lietuvos kuningaikszeziu rumas ir pilis, kurią križokai savo kelionėse tankiai aplankę, rasi, pasimėgdami paszaru ir vandeniū szito kampo.

52) *Liszkavo pilis*, kur sziądien mēstelis Liszkavas, ant Nemūno kranto, Suvalku rėd. Ant augszto supulto kalno dar ir sziądien riogso pamatai sugriauto boksztu, isz baisiai dideliu akmenu numurito. Križokai tankiai pro szitą pilį praaidavę, o 1381 m. buvo ją įgriebę. Musu laike boksztu palaikai vadinami „milžinu boksztu.“

53) *Plotėliu pilis* buvo įtaisita ant salos ažero, Žamaitijoje, į 5 milias atstu nū Telsziū. Labai sena pilis.

54) *Paparcziū* (Paparten) pilis buvus netoli Kiernavo ant up. Nėrio kranto. 1391 ir 1394 m. križokai ją aplankę. Paskutinį sikį križokai czia sugavo vieną Lietuvos bajorą, Sudimantą, kursai vokieczius buvo suviliojęs. Ant įsakimo magistro, szis nabagėlis už koju pakartas tapė! . . Pilis buvusi medinė ant augszto kalno.

55) *Parlainiu pilis* (Villa Parlayn) gulėjus ant Nemūno kranto, sziaurės linkon nū Garteno, kur sziądien mēstelis Przelom. 1378 m. vokiecziai aplankė aprubę pilies ir daugumą užmuszė. Kelonę szitą atliko su kitais križokais Teod. v. Elner, Balgės Komen-datorius.

56) *Punios pilis* (Punnow, Pünnowe) arti Nemūno kranto, nū Alitos sziaurės linkon. Žiemą, 1382 m.,

*) Peleniu pilies, taipogi Naujosios pilies ir dar keliu piliū vietos tapė pirmasik szitame raszte tikros paroditos; kiti raszėjai po visą Lietuvą klaidžiojo juju jeszkodami.

per didelį sniegą bei szalti, križokai iszpustijo pilies aprubę; paskiaus dar kelissik ją aplankę.

57) *Putiniku pilis* (Puteniken, Puteby) ant upės Juros kranto, stipriai buvus įtaisita ir tankiai per križokus aplankoma. 1307 m. lietuvis, vardu Spudas, križokams pilį padavęs, kuri sudeginta tapė.

58) *Rojaus pilis* gulėjo toj' paczioj' vietoje, kur sządien mēstelis Raigrod, Lomžos rėd. Szita pilis dar 1281 m. priklausius Lietuvos kuningaikszeziui Traideniui.

59) *Romainės pilis* (Romowe, Romene, Romayen) bei kaimas buvę paczioj' satakaj' upės Szuszwės su Nevėziu, Zamaitijoje. Czia buvus ir garsinga žiniczia, prie kurios givenęs Krivu-Krivaitis visos Lietuvos. Pirmasik žiniczia isznaikinta tapė per Ragainės komendatorių, Liudviką v. Liebenzelle, 1295 m. Vėliaus 1382 m. Romainės kampa, tūmi tarpu neapsaugotą, bjauriai kardu bei ugnimi iszpustijęs Ragainės komendatorius, Vigandas: užmuszęs jis 200 viru, moteriu bei vaiku, ir sustvėręs daugibę žirgu bei galviju.

60) *Rudaminos pilis* ant kranto upės to paties vardo, pietu link nū Vilniaus. Tankiai per križokus aplankita.

61) *Surditos pilis* (Surdite, Sisditen, Sundite) buvusi labai drutai įtaisita, Medininku pavietije, Zamaitijoje. 1314 m. križokai negalėjo pilį įimti ir daugel karaiviu netekę turėję nū jos atsitraukti.

62) *Sudargo pilis*, ant Nemūno kranto, labai didelia ir drutai įtaisita buvusi. Vardą apturėjusi nu bajoro Sudargo; ant jos vietas sządien guli kaimas Sudargai, Naumėsczio pav., Suvalku rėd.

63) *Straviliszkiu pilis* (Streben, Strawilissen) nežinoma, kur gulėjusi 1348 m. buvo apgulta, bet įimti nepasisekę. 1368 m. per križokus iszgriauta ir iszdeginta, ir daugumas lietuviu užmuszta.

64) *Sunu pilis* ar Sziurpilis (Suneepil, Sunnepille, Sunnenpille) gulėjusi Užgiriniam' Trake, į 5 milias tolumo nū Naujosios pilies. Križokai pirmasik ją iszgriovė 1368 m., o 1381 m. ataidami nū Naujosios pilies drauge su savo iki tūlaik Lietuvoje neregėtomis

bombardomis, vēl jā iġriebē ir sudegino. Netoli nū szitos pilies pilekalnio guli sziādien kaimas Surpiliai, ant kranto ažero to paties vardo, Suvalku rēd, arti bēje kaimo Eglavos arba Aglaukos.

65) *Trakiu* arba *Trakēnu pilis* (Traken, Trakönen — Troki) rasi seniausia už visas Lietuvos pilis. Jau XII szimtmētieje vienas Islandijos kelaivis, vardu Snorr-Sturleson, aplankęs szitą pilį, kur buvęs jau kaimas ar mēstelis, *Triki* vadinamas. Jau kuningaikszcio Ģedimino laike (1321 m.) buvo czia stipriai pilis įtaisita, kuri ir buvo tūmet visos kuningaiksztistės sosto vieta, perkelta isz Kierniaus pilies. Trakūse buvę dvi pili: viena — senoji buvusi medinē ant tos vietos, kur sziādien mēstelis Trakai; antra — per Keistutį isz muro pastatita ant salos Galvės, vidurije Trakiu ažero. Jau 1375 m. križokai drauge su draugistės marszalku, Gotfrid v. Linden, ir daugibē svecziu isz svetimiu žamiu, aplankē pilies aprubę ir per 9 dienas viską plēsžē ir degino; 700 lietuviu grįždami su savim' iszsivarē, bet pilį įimti negalėjo. 1376 m. križokai nū Vilniaus grįždami nakvojo netoli Trakiu nekurio bajoro, vardu Virduko, dvare, kurį pernakvoję sudegino. 1377 m. tas pats križoku marszalkas, Gotpridas, su 12000 vokiszkuju karaiviu baisiai iszpustijo Trakēnu kampa. 1382 m. križokai apgulo pilį ir po keliu dienu įēmē; atainancziam' mete vėl keliussik ją aplankē ir pilies murus bombardomis iszgriovē. 1391 m. Trakēnūse vėl buvo sudeginta per patį Lietuvos kuningaiksztį Szirgailį. 1394 m. kelionėje križokai Trakēnūse pakeliui nakvojo. — Krikszcionu tikibę Lietuvoje įvedant, Kuningaiksztis Vitautas senojoje pilije įtaisē kliosztorių Benediktinu. Prancuzu kelaivis, Guibert de Lanney, kurs Trakēnus 1420 m. aplankęs, raszo: „Givena Trakiu mēste ir aprubēs keliūse kaimūse daugumas totoriu, kurie kaipo tikri Saracēnai, nepažįsta nėko isz tikibēs Jezaus Kristaus, o turi įvairią kalbą, totoriszką vadinamą. Tame-gi mēste givena taipogi vokiecziai, lietuviai, gudai bei daugibē židu, o kiekviena tauta turi sau įpatingą kalbą“. Totorius czia patalpino ant givatos

kuningaiksztis Vitautas, kursai už upės Dono 1397 m. jūs sugaudė ir drauge su savimi parsigabeno. Nū senovės pilies riogso sziądien ant salos Galvės vien liudni griuvesiai.

66) *Tvėrimanto pilis* buvus Žamaitijoje; paminėta senovės rasztūse 1252 m., kūmet kuningaiksztis Tautavilis kares vedė su Mindaugiu, kursai tapė veliaus Lietuvos karaliumi.

67) *Utėno arba Utino pilis* įtaisita gilioje senovėje, nės dar XII szimtmetyje, per Lietuvos kuningaiksztį Utiną. Vieta jos buvusi netoli nū szios dienos mėsto *Utėnai*; nū jos liko pilekalis. 1281 m. czia gyvenęs kuningaiksztis Daumantas, brolis Norimanto.

68) *Vaiguvos pilis* (Waiken, Waikan, Wygow), nežinė, kur gulėjusi; Vaiguvės pavietis senovėje vadinosi tas kampas szios dienos Suvalku rėd., kursai randasi tarp Kauno, upės Jesios, iki Prienu ties Nemūnu. Pilis Vaiguviszkiu galėjo buti toj' vietoj', kur sziądien Klebiszkiu pilekalis, nepertoli nū Prienu. 1322 m. križokai baisiai iszpustijo szitą pavietį. 1380 m. vėl vokiecziu draugistės marszalkas, Kuno v. Hattenstein, su miniomis križoku aplankę szitą kampą, aidami ant Naujosios pilies. Giventojai szito nelaimingo kampo tapė kūne iki vienam isznaikinti.

69) *Vendigaliu pilis* (Wendejagel) buvusi sziaurės linkon nū Kauno, 1384 m. nū križoku aplankita.

70) *Vebriu pilis* (Wepern) buvusi ant upės Szventosios kranto, per križokus iszgriauta.

71) *Veiksziszkiu pilis* (Wissewalde) buvusi ant up. Nėrio kranto, prie brastos per tą upę, netoli nū mėstelio Jonavos. Tankiai paminėta križoku rasztūse; 1390 m. lietuviai czia susikovė su križokais.

72) *Veliūnos pilis* (Welym, Welin, Welun) įsteigta kuningaikszcziū Vitinio laike. Labai buvusi drutai įtaisita, ir križokai ilgai ją įgriebti negalėję. Negalėdami szitą pilį iszgriauti, vokiecziai netoli nū jos ant Nemūno kranto savo dvi pili iszmurijo: viena vadinosi *Fridburg*, antra *Bajern* arba *Baierburg* *), vardan

*) Paligink lak. 201. Auszroje 1883 m.

kuningaikszečio Bavarijos Enriko. Szitose pilise tu-
pėdami jie visūmet naikino ir pustijo pakraszczius
Nemūno ir tikojo lietuviszką pilį įgriebti. Križoku
szitos pilis pastatitos 1337 m. Jau 1338 m. Bajerburgą
apgulo Lietuvos kuningaiksztis Gediminas; per
22 dieni maszinomis ir taranais pilies sienas trunkė,
bet iszgriauti negalėjo. Križoku ir pilies perdėtiniš,
vardu Tylman v. Sunpach, taip tiesiai deganczią
szaudiklę nū pilies muru paleidęs, jūg ji Gedimino
krutinę pervėrė, ir jis neužilgo pasimiręs. Asztrioj'
ir sunkioj' žiemoj' 1339 m. magistras Teod. v. Alten-
burg vėl apgulo Veliūnos pilį, bet sumiszimui tarp
pacziu križoku pakilus, turėjo nū jos atsitraukti.
1346 m. križoku magistras v. Dusemer su stiprią ka-
rumenę atsibastė pas szitą pilį ir per 4 dienas apru-
bėje plėszė ir degino. Lietuviai pilies sargibas, re-
gėdami pilį apginti neįmanisę, pasidavė vokiecziams
su visu labu; pilis sudeginta tapė, o 1500 viru, mo-
teriu, vaiku liepta apkriksztiti ir į Prusiją nugabenti.
1357 m. križoku karumenė drauge su marszalku Sieg-
fried v. Danefeld ir daugibę svetimu karaiviu apgulė
vėl pilį, bet proseniai musu taip smarkiai atsikirto,
jūg iki 150 križoku galą czia gavo, o vokiecziu karu-
menės maistas, vežimai ir visokios padarinės lietu-
viamis teko. 1360 m. pilies sienas dideliai sudarkė
križoku marszalkas Henning v. Szindekopf. 1364 m.
križokai vėl apgulo pilį ir įėmę visą sudegino ir volus
iszardė; pilies viresnisis Gasztautas drauge su 100 szar-
vūtu sargibos viru užmusztas tapė. Keistutis pilį
vėl atstatė. Cziajau buvo ir lietuviu žiniczia. 1404 m.
križokai antrąsik iszgriovė pilį, o senovės žiniczią
pertaisę pavertė į katalikiszką bažniczią. Pilei ran-
kosna lietuviu atgal patekus, czia 1414 m. giveno
kuningaiksztis Vitautas. — Pilis buvus pradžioje me-
dinė, o paskiaus murinė ir buvusi įtaisita ant dvieju
kalnu, tarp kuriu buvusi gili dauba; per daubą pilį
su pilimi vienijęs tiltas. Senovės pilis riogsojo ant
Nemūno kranto, toj' paczioj' vietoj', kur sziądien guli
mėstelis Veliūna, į 7 milias nū Kauno ir į puspenktos
milios nū Prusijos rubežiaus. Sziądien ant pilies

vietos pastatita ant vieno kalno bažniczia, ant kito — žaliūja vaisinio daržo medeliai, ir nei ženkle neliko, jūg czia senovėje pilis buvusi. Netoli nū szitu kalnu stukso didokas piltas kalnas, kuriame asąs palaidotas kuningaiksztis Gediminas, užmusztas per vokieczius pas Bajerburgą. Ant senovės križoku Bajerburgo vietos guli sziądien *Raudonės* dvaras nū to pramintos, jūg vokieczius pilis, kuri iki sziai dienai iszsiliko, buvo numurita isz raudonu plitu. Antroji križoku pilis *Fridburg* ir sziądien kune taip-gi iszveizdi, kaip križoku laike, isz storu muru įtaisita. Sziądien vadinasi *Gelgotiszkiais*, nū vardo bajoro Gelgoto, kuriam pilis bei dvaras seniaus priklausė. Szita pilis stovi ant Nemūno kranto, į pustreczios milios nū Veliūnos, labai gražioj' vietoj'.

73) *Vilkijos pilis* (Wilki, Wilkenberg) netoli Kauno, ant Nemūno, toj' paczioj' vietoj', kur sziądien m. Vilkija. 1384 m. pilį aplankė Ragainės komendatorius Vigandas su 500 križoku; 1388 m. vokiecziams prisiartinant lietuviai patis pilį sudegino. 1391 m. per križokus tapė iszgriauta.

74) *Vilkamergės pilis* (Wilkomirgen) seniausia tarp Lietuvos piliu, ant kranto upės Szventosios. Senovės veikalu tirinėtojai vieni sako, jūg pilis įsteigta tapė dar X szimtmetije, kiti vėl liudija jūg Dievaltavo kuningaiksztis *Daugzsprungis* pilį pastatęs apie 1225 m. Pilis įtaisita buvo ant kalno, kur sziądien pilekalnis stukso; križokai ją sudeginę 1391 m., isz Vilniaus grįždami.

75) *Vilnius*. Jau XII szimtmetije buvęs czia kaimas, kurį praszaliecziai — kelaiviai vadina *Velni*. 1129 m. Vilniaus aprubė prigulėjus kuningaikszcziui *Davilui*. Kūmet viriausioji Lietuvos žiniczia Romainėje iszgriauta per križokus tapė, kuningaiksztis *Szvintaragis* ar jo sunus Gėrimantas įtaisė žiniczia Vilniuje, 1272 m., pakalnėje tarp įtakos upės Vilmės į Nėrį arba Viliją. Szita pakalnė vadinosi *Szvintaragio pakalnė*, ant kurios buvus žiniczia, o netoli jos lavonu deginimo vieta*). Gediminas 1320 m. gudus smarkiai

*) Prabocziai musu, liginai kaip rimėnai, lavonus ant laužo sudegindavę, o ju pelenus įpatingūse indūse arba urnose supilstę, žamėje palaidodavę. Drauge su lavonu sudegindavę numirėlio milimiausius daigtus: žirgus, rubus, ginklus ir tt.

sumušęs, perkėlė savo kuningaikštiszką sostą isz Trakiu į Vilnių ir czia jis įtaisė didelią murinę pilį 1321 m. Paskiaus czia jisai pats ir jo ipėdiniai, Lietuvos kuningaiksščiai, tankiausiai giveno. Isz Vilniaus drauge su kuningaiksčziu valdžią ir krikszczioniszka tikibė Lietuvoje iszsiplatino. — Križokai labai tankiai Vilnių aplankidavę, o kelissik buvo jį įėmę ir iszdeginę. Taip 1377 m. didesnią pusę Vilniaus ugnimi iszpustijo, o 1383 m. tą patį darbą atkartojo. 1394 m. križokai Vilniaus pilį ilgai apgulę laikė, kelius jos boksztus iszgriovė, bet įimti negalėjo, nės lietuviai labai stipriai ginėsi. Prabocziu musu buklumą bei drasumą to laiko szitaip križokas apraszo: „Lietuviai iszgriauja pilies murūse skilę, per kurią taritum blezdingos (kregždės) iszlekia ir ragūtinėmis bei kalavijomis krikszczionis bado ir kapoja, o atgal sugriždami iszgriautą murą pridurmai pataiso. Visokeriopaī viliiodami, križokus arzina: tai jie tekini bėga prie krikszczionu pasislėpimo trobesiu, norėdami jūs uždegti, tai vėl sustato prieszai jūs ginklus (armotas), taritum, szauditi rengiasi. Vienam križokui abi blauzdi nukirsta tapė, kitą pagonai užmuszo; akmenais bei sziaudiklėmis labai kankina ir sužeidžia križokus, ir vokiecziau karumenę nū pilies pavaro...“ — Sziaūdien nū senosios Gedimino pilies ant augszto kalno stukso tiktai griuvesiai storu, tvirtu muru; ant vietos senovės lietuviu žinicziuos stovi didelė bei puiki bažniczia szv. Stanislovo, kurioj gali dar regėti ir dabar senoviszką proseniū musu aukurą arba altorių.

75) *Vorutos* arba *Borutos pilis* buvusi Novogrodko pavietije, Garteno rėd.; sziaūdien likęs nū jos pilekalnis.

Apie augszcziaus paminėtas pilis randame senovės rasztūse, norint nevisadą aiszkią, sziokią ar tokią žinią, bet ju vardus, pagal križoku užraszus, nevisūmet numaniti galime. Daugumas dar buvo senovės Lietuvoje ir kitu piliu, apie kurias rasztūse neatrandame nei trumpiausio paminėjimo. Prabocziai musu, per dienu dienas su križokais grundamiesi, patis neturėjo nei atliekamo laiko, nei atvangos, apraszinėti piliu įsteigimo metą, ju vietas ir tūs veika-

lus, kurie tenai atsitikę. Pilstē jie vien ir taisē pilis, žinodami gerai, jūg jose nū križoku apsiginti reikēs, o ką dumos ju tolimi vaiku vaikai, regėdami senovės palaikus — pilekalnius, apie tai, rasi, mažai tesirupino. — Jau raszitojas XVI szimtmeczio, Matijas Strykauskis*), apraszidamas kuningaikszcio Keistuczio su vokiecziais kariones, pasakoja, jūg jau tūmet tiktai pilekalniu daugibē visoj' Lietuvoj' buvusi, o paczios pilis seniai iszgriautos ir isznaikintos tapę, ir negalima jau buvę ju vietas atrasti arba apsiklausti. Iki musu vėl laikui, rasi iszniko daugumas ir pilekalniu, kurie dar Strykauskio laike stuksojo. Tacziaus ir musu gadinėje — neskaitant jau tu pilekalniu, kurie prie senovės piliu apraszimo augszcziaus paminėti tapę — visoj' Lietuvoje randi daugibę didesniu ir mažesniu pilekalniu, apie kuriūs ne jokios žinios isz senoviszko laiko nevien rasztūse, bet ir pasakose neliko. Kauna, Garteno, Vilniaus gubernijose, ipacziai aprubėse Utėnu, Vitkunu, Kalveliu, Sungailiszkiu, Sziksznėnu, Kureliu ir tt. daugumas ira tokiu pilekalniu. Suvalku gubernijoje randi: pas Lubavą, Kaupiszkiūse, Naujėnelėje, Szumskūse, pas Szipliszkius, Pilunūse pas Pilviszkius, Pilupiūse ant Nemūno kranto, pas Pales ir tt. Senovės Prusijoje taipogi daugumą pilekalniu galėtum atrasti. O visi szitie pilekalniai — juk tai senovės piliu — mažesniu ir didesniu — vietas! Kiek buvo isz viso senovės Lietuvoje piliu — dar sziądien tikrai nežinome, nės daugumas musu pilekalniu per mokintus virus dar neapveizdėti ir neapraszita; todėl vien abelnai galime isztarti, jūg prabocziai musu, karioniu su križokais laike, *daugibę* jau turėje piliu!

Vardai senovės vietu, kaimu, piliu ir tt. iki musu laikui dideliai — nors nevysi — atsimainė. Dar križoku laike (XIII ir XIV szimtmec.) vardai paviecziu, kaimu atsimainė dėl tos priezasties, jūg giventojus iszvaikius arba isznaikinus, tulasis pavietas pustinė (Wildniss) tapę, o vardai kaimu drauge su

*) Lenkas buvęs Medininku kanauniku, Žamaitijoje; paliko platų apraszimą veikalų senovės lietuviu, kningoje: „Kronika Polska, Litewska, Żmudzka ir tt.“ Karaliaucziuje 1582 m.

giventojais pragaiszo. Senovės rasztai liudija, jūg visoj' križoku parubežėje buvę tokie paviečiai, kurie per vokiečius visiszkai iszpustiti, per metu metus traszkancziomis perdiem giriomis apžėlę. Taip iszgaiszinti ir pustiti tapę: Vaiguvos, o dar labiaus Pagraudeniu pavietis! Po ilgu metu ataiviai isz kito Lietuvos, Lenku, Vokietijos kampo isikurdami czia ant givatos ir gires iszkirsdami, naujiems kaimams įteikė ir kitus naujus vardus. Senovės križoku rasztūse randi daugumą vardu tokiu senovės paviečziu, kaimu, pilui, upiu, kuriūs sziađien visoj' Lietuvoje negali atjeszkoti; vėl ju rasztūse ira paminėti vardai tokiu piliu, kuriu vietas, nors ju vardai iki sziai dienai užsiliko, negalima sziađien prigulincziai paroditi. Nės dar patis križokai tuliosios pilies vardą į rasztus įtraukdami, paczios pilies sienas, volus sudegino, iszgriovė, su žamę suligino, ir dabar negali pažinti, kur ji įtaisita buvo. Szios vėl dienos kaimu, kurie senoviszkus vardus užlaikė, perkeliuszimtus metu ne vienas ant kitos naujos vietas perkeltas tapė. Žodžiu sakant, žinome sziađien daugelį vardu senovės piliu, negalėdami ju tikras vietas atrasti; žinome taipogi daugel senoviszku piliu vietu — pilekalniu, nežinodami ju senovės vardu.

Rasi dabar tulasis skaititoju klaustu, kumetgi Lietuvos pilis atsiradę? Ant szito klausimo tiktai trumpą atsakimą suteikti galima. — Vienos pilis įtaisitos tapė dar gilioje senovėje, kaip mums liudija tulūse pilekalniūse randamos rimėnu, graiku ir kitu senovės tautu monėtos arba piningai nū pirmojo szimtmečio po Kristaus užgimimo, bet szitu seniausiuju pilekalniu, regisi, mažai Lietuvoje rastumei. Daugiausiai ju supilstita tapė laiķe karionės su vokiečziais-križokais, butent nū 1228 iki 1410 metu. —

Apie senovės pilis bepasakodami negalime nors keliais žodžiais, ant pabaigos, nepaminėti senovės lietuviu tikibę ir josios ipatibes, kurios galėtu iszreikszi priežastį tos stipribės, tos stebuklingos prabocziu musu narsibės visose su vokiečziais ir kitomis tautomis karėse. Jau augszcziaus paminėta tapė, jūg nevien už liūsibę savo tėviszkės, nevien už givastį

savo broliu, nevien dėl užlaikimo savo milimos kalbos, proseniai musu kruvinas su križokais kares vedė, bet ir už liūsibę bei iszlaikimą savo senoviszkosios tikibės, savo dievu, dievaicziu bei visokiu szventenibiu Senovės lietuviai tikėjo tvirtai, jūg apgindami tūs privalumus savo tautos bei tikibės, ir kovoje krisdami tiesiok į dangų proseniu savo nukakšę, kuriame nei gudas, nei lenkas, nei križokas neįmanisę jau jūs terioti, ir kuriame pilną visokeriopu linksmibiu palaimą amžiną atrasę, draugistėje savo milimu seniū-proseniu, tėvu, broliu, seseru*) Szitos priežasties dėl Peleniu pilėje daugibė lietuviu liepsnose givastį baigė, nenorėdami rankosna križoku papulti; todėl visose karionėse bei kovose su križokais visūmet jie stipriai smarkavo „Ta tikibė Lietuvos kuningaiksztistėje dideliai giliavo. Ta tai tikibė darė, jūg lietuviai drąsus ir narsus karėse, pirmaisiais buvo karaiviais didžiu Lietuvos kuningaikszcziu; ta jūs nors iszskidusius po miszkus liūbėjo vienos nakties laike surinkti į vieną burį dėl atmonijimo nepriete liams. Ta ant galo kutino jūse didį norą liūsibės, kuriają szilditi stengė atsiremti nū Kurszo ir Prusu griaunantiams į Lietuvos žamę vokiecziams, o tokiu budu liūsais iszlikti. Ko viso sziądien vos szaszūlėtis beliko!“ **)

Nevien sargibos, bet ir tikibos reikalai senovės pilise arba juju artibėje, atliekami buvo. Tulose pilise buvo įsteigtos garsios visoje Lietuvoje žiniczios, arba meldimo bei aukavimo vietos. Taip senovės rasztai liudija, tokios žiniczios buvusios: Romainės, Aukaimiu, Vilniaus ir kitose pilise. Mažesnios pilis taipogi turėjo žiniczias. Buvusios taipogi žiniczios ir toli nū piliu, bet ant augsztu kalnu įtaisitos: ant Szatrijos kalno Žamaitijoje, puszine ant Birutės kalno pas Palangą ir tt.

Veliaus krikszczioniszcai tikibei Lietuvoje besiplatinant, ant tu vietu, kur seniaus žiniczios buvo,

*) Strykowski: Kronika, I. 150.

**) Žemaitiu Wiskupistė. Wilnuje 1846 m. Dalis I. § 17.

įsteigtos tapė, nors nevisur, krikščioniszkos bažnicios*); tulose vėl žiniczių vietose vien križiai pastatiti . . Tokiu tai budu tulosios senovės žinicziuos, kur prabocziai musu liaupsino dievus savo, paskirtos tapė garbei krikščioniszkajo dievo: stabai arba statujos viriausių Lietuvos dievu išznaikinta, o ju vieton altoriai įtaisita . . .

Seniai jau iszniko Lietuvos pilis, seniai jau pragraiszo praboczių musu stipribė, iszniko jau tikibė senovės, pamaži niksta ir pati Lietuva . . . Kas-gi mums pavargėliams liko nū musu garbingu praboczių? — Didelis plotas musu žamės križokams teko; upės lietuvių kraujo nuplaukė į jurias; sziądien neatrastum bent sklipeį žamės, kuris nebutu prisigėręs lietuviszko kraujo . . . Kaimai išdeginti, visa Lietuva išzpustita bei nuvarginta . . . Senovės tikibė, kuri buvo susivienijusi su dvasią musu tautos, išlasziūta tapė; per ilgus verguvės metus iszniko senoviszkos giesmes, raudos, pasakos senovės, kuriose veikalai musu tėvu apipasakojami buvo; iszniko ir dvasia senovės Lietuvos . . . Križokams musu žamėje įsikurus, Lietuvai į ju rankas patekus, suniko garbė musu tautos, josios stipribė, tėviszkiš meilė, o prasidėjo ilgos eilios nelaimiu.

Kas-gi bet liko mums nū musu tėvu? Atsakimas trumpas: — rasztai apie ju senovės veikalus ir . . . pilekalniai — tai visos musu istoriszkos liekanos. Rasztus paliko daugiausiai patis vokiečiai; rasztams isznikus, sziądien nei žinoti nežinotumėme, apie musu praboczių darbus, ju kruvinas kares ir rasi dumotumėme, jūg rustusis dievas, leisdamas mus ant szios aszaru pakalnės, liko mums amžinai vargti! . . Pilekalnius vien patis musu prabocziai supilstė; szitie tad kalnai ira tai vienintelės liekanos tėvu musu darbo. Kitos tautos turi daugibę visokių senovės puikių palaikų, kuriais gėrisi;

*) Bažniczia paaina nū žodžio: žiniczia; pažinitis, pažiniczia arba bažniczia. — — (Man regisi, kad nei vienas kalbu tirėjas nesutiks ant tokio išvadziuojimo. Bažniczia — aiszku. kad paimta nū božnica; tą vardą lenkai atneszė su krikščioniszku tikėjimu. O apie žodį „žiniczia“ gali kiekvienas pasiskaititi J. Karlavicziaus raszitoje kningoje: Rozprawa o języku litewskim. J. Szl.)

mēs vēl galime gēretiesi ir girtiesi vien pilekalniais supiltais musu tėvu rankomis, — tais pilekalniais, kurie ir tolimiausiems vaiku-vaikams liudis apie garbingus žilosios senovės praboczių musu veikalus!

Sziądien pilekalniai musu niukso liudni, apleisti, daugiausiai isz tolo nū givenimu žmoniu, laukūse; taritum musu laiko žmonės baidosi ar prisidingi tu senovės liekanu. Apie jūs vien girdėsi tulojoje vietoje visokias baisias pasakas: tai ant ju naktimis vaidinasi, tai asą jūse paslėpti dideli turtai, kuriūs saugoją piktosios dvasios Iszardimas, kasinėjimas pilekalnių visokias nelaimes atgabenti galės; taip vienam ukininkui pūlę jaučiai, kuriais bandęs pilekalnių ligumėlę knaibiti . . Sziądien szirdise musu užsiliko vien baimės pajautimas po tu kruvinu veikalu, kurie czia prie tu pilekalnių senovėje atsitikę O kaip czia iszveizdėjo senovėje? Ant pilekalnių, ir už ju volu prabocziai musu turėjo visūmet ramiausią vietą. Czia jie meldėsi savo dievams. Czia jie isz viso pavieczio suėjimus arba seimus laikė, susikalbėdami apie visokius karionės reikalus ir apdumodami apsiginimo budą. Czionai po dienu dienas virai sargibos budėjo, nū križoku plėszimo giventojus apsaugodami ir apgindami. Czia jau nū križoku ginėsi; czia jau kraujas musu praboczių srovėmis tekėjo Jei imanitu szitie liudni ir nebili pilekalniai iszpasakoti, ką jie ira per tiek metu regėję kraujo bei visokiu baisenibių, ką jie mums pasakitu?! . . Ar kas galės susiliginti su mumis ir pasigirti tokiais puikiais pilekalniais?! . . .

Baigiame. Jei Lietuva iki sziai dienai giva dar liko, tūmi mēs kalti asame stipribei musu garbingu prosenių bei pražilusiems musu pilekalniams . . . Gūdokiamė tad savo pilekalnius! Atsimindami veikalus garbingu senelių musu, tą visą kraują, kursai už liūsibę musu tėviszkės, musu brangios kalbos pralietas tapė, rupinkimėsi paveizdą praboczių sekdami, visūmet buti tikrais lietuviais, milincziais savo nuvargintą žamę, savo milimą kalbą bei reikalus musu sovo tautos!

Ant milžinkapiu.

Jūkai parasziti Stajēs Szunbajorio.

Žmogistēs: Dantē Aligieri, raszikas „Dieviszkos kumedijos“, dainius. — Virelis, artojas. — Szeszēliai milžinu. — Medžiotojas. — Jo szunis. — Deszintininkas.

Viskas atsitinka ant lauko.

Dantē (nusileidžia isz dangaus ir pasistodamas ant kalnelio pakrumije). Kur-gi asz czia nusileidžiau: nepaži-stamas krasztas, nematiti žmonės Kad nusileisdamas vienur tariausi girdžias balsą barbaro Spartako bilos, tai isz kitur atlėkė lig manęs kaip kad malonus skambėjimas kalbos sunu vilkienės, bet vėl toliaus jis sumiszo su bjauriu kasžin kokiū mur-mėjimu. Czia žemiaus kaip kad butu viena kalba, augszcziaus ir szalise antroji ir trecioji, o dar augszcziaus ketvirtoji Kas man tas paines isz-aiszkins? O kaip gailiūsi nesusitaręs su Vergiliumi, kur jis turētu manęs palaukti, kad man iszeinant isz rojaus vėl tūjau butu galėjęs tarnauti pravadninku ant žamės, kaip kad vedžiojo manę po pragarą ir . . . (Veizdedamas žemin užsidumoja.) Bet ira daigtai, apie kuriūs ir Vergilius nedaug ką galėjo man pasaki-ti. Aidamas per pragarą sutikau pulkelį visokiu žmoniū, kurie riedamiesi tarp savęs, stumdosi po peklą ir savo tėvu jeszko, bet ju neranda, nės vieni savo tėvu kalbos nesupranta, o kitu jie patis neper-mano. Klausiau Vergiliaus, isz kur tie nabagai, koks ju vardas ir už ką jūs dievas taip pakorojo? Man atsakė, kad girdėjęs, buk vieni isz ju savo vardo, o kiti ir tėvu atsižadėję ant svieto, ir už tai dievas jūs pakorojęs, kad aname givenime visiszikai jie už-mirsztu savo vardą ir amžinai neberastu savo tėvu, kurie jiems galētu tai priminti; bet isz kur tie žmo-nės ir koks ju buvęs ant svieto vardas, negalėjo man Vergilius pasakiti. Kas-gi tie taip dievo prakeikti?

Szeszēliai (dvilksėdami tarp krumu). Prakeikti, pra-keikti!

Dantē (dairosi ir matidamas ant kalnelio akmenis, ap-statitus aplink kitais akmenimis). Ant kokio kalnelio asz czia stoviu? . . . žagrė jį vietomis apdraskė, menki

javai pasēti, bet tarp tu javu ir szalise tarp krumu matau akmenis, o aplink ju vēl akmenis. Kas man pasakis, ką tos ūlos czia slēgia, kokius turtus jos czia slepia? . . . O Vergiliau, Vergiliau, kur tu?

Virelis (arēs szalimais, apsistoja ir, pamatēs Dantē, nusigāsta, ir drebēdamas). Asz . . . asz czia; tamsta ar manē szauki? (žiuri į Dantē ir į jo drabužius, ir dar labiau nusigāsdamas į save). Kas czia, dievē tu mano, ponas koks, kuningas, ar apsaugok manē (griebia už szkaplieriaus ir jūmi slapta žēgnoja Dantē.) . . .

Dantē (žiurēdamas į virelį). Ar akise man tavorūja, ar gerai asz matau; man rodosi, kad tai vienas anu nelaimēs žmoneliu, kurie po pragarą savo tėvu jeszko ir ju amžinai neranda — taipat nuplikēs ir nuskurdēs . . . tikrai, tai ne kas kits, kaip tiktai sunus vieno isz anu! (Vireliui). Kas tu?

Virelis (nežinodamas ką atsakiti, krapszto savo pakauszij ir atsikrankszdamas). Asz . . . asz . . . žmogus isz ano kaimo (rodo pirsztu kruvą sziaudais dengtu laužu) . . .

Dantē. Tu žmogus? (jeszko jame ženklų žmogistēs). Kokios kalbos?

Virelis (szipsodamas). Kokios asz ten kalbos? asz kalbos nemoku, nešjau į mokslus, ot, bajorai, ponai, tie tai moka kalbos

Dantē (nesuprasdamas). Kaipgi tu kalbi, kad sakaisi kalbos nemokas?

Virelis (stebēdamasi), Kalbu ot, geradēji, koki musu kalba, sznekame taip sau tarp savēs; o bajorai, ponai

Dantē. Koki czia žamē?

Virelis (krapsztidamas sprandą pats sau). Ką jam atsakiti . . . aa, gali tai karaliaus atsiųstas, žamēs daugiaus mums dūtu! (Dantei) Czia žamē buvo ponu, bet ją karalius nū ju atēmēs mums padavē. Žinoma, dar jos kitą tiek liko pas ponus ir, matai, kad nū ju atimtu ir mums dar pridētu, tai . . .

Dantē (jo nesuprasdamas permaino kalbą). Kaip ta vieta vadinasi?

Virelis. Milžinkapiai.

Dantē. Kaip? Ką paženkлина tas vardas?

Virelis. Ką jis ženklins, mės taip vadiname tą vietą ir gana.

Dantė. Kasgi apaczioje tu akmenu?

Virelis (visiškai pasidrasinęs). Kam czia ju apaczioje buti, nėkai; ardami randame sukirmijusius kaulus, visokius nėknėkius . . .

Dantė. Keno-gi tie kaulai?

Virelis. Bobos paisto, kad tai asą kaulai milžinu, kurie kitąkart czia givenę, bet tai nėku kalba; tai kaulai, kaip kaulai, nedidesni už musu . . .

Dantė. Kaulai milžinu! . . . Tai czia guli milžinai, milžinai ne kaulais, ne kunu, bet dvasę. Tai jusu tėvai buvo milžinai; czia ju kapai, bet jus, atsižadėjėliai savo tėvu, mindote ju kapus, nebenumani-dami, kad czia ira palaidota jusu dvasiszka stipribė! . . Ir akmenimis ją prislėgiate, bene dėl to, kad ji neatsikeltu isz kapo ir nepadaritu jums gėdos, klaus-dama kur pasidėjo tėvu palikimas? . . Neverti asate ju vardo! . . .

Szeszėliai. Neverti, neverti!

Medžiotojas (iszjodamas su szunimis isz krumu: szunims).

Dolot, Zagrai!

Deszintininkas (atbėga nū kiemo lazda, neszinas). Kas czia szneka su vireliu, bene koks valkata? Ar jis turi paszpartą; gali ji reikės nuvesti į valszių . . .

Dantė (pakeldamas rankas). Koks czia krasztas, koks czia krasztas?

Visi drauge. { *Virelis.* Tą krasztą mės vadiname Lietuvą,
bet
Medžiotojas. To provincya polska!
Deszintininkas. Czia Kauno rėdiba, Auk-
mergės pavietis, Žeimės valszius!
Szunis. Au, au, am, am!

Dantė (kildamas augsztin). Jau užmirszo savo varda, prapūlę ant amžiu!

Szeszėliai. Prapūlę, prapūlę! (iszniksta).

(*Medžiotojas* nujoja su szunimis, lieka virelis su deszinti-ninku, katrėdu nepermanidamu, kas dedasi, iszsižioja. Vaizdas!)

Medega statant trobas.

Raszo *Gintautis*.

Medegą trobu statimui galime paskaiditi į du skiriu: medega *prigimtinę* ir *dirbtinę*.

Prigimtine medega yra ta, kuri trobas statant nepermaino savo įpatibiu, kaip tai: medis, akmū, szlina, smėlis, sziaudai, nendrė ir tt. — O *dirbtine medega* yra ta, kurią žmogus ticziomis dėl statimo trobu padirba isz prigimtinės medegos. Į szį skiriu priguli: plitos degintos ir nedegintos, stogo czerpės, deginta vopna arba kalkiai, gipsas, gelžis, stiklas, paiszas ir tt.

I. Prigimtine medega.

Medžiai dėl statimo trobu.

Geriausias laikas kirtimui medžiu. Paprastai sakoma, kad statitiniai medžiai turi buti kertami žiemos laike; vieni tam darbui skiria keturius žieminius mėnesius, kiti-gi vėl szeszius. Retai kas atsiziuri į tai, jūg tvirtumas ir paties geriausiojo medžio labai dideliai priguli nū to, ar mės prisiturėsime tarp keturiu ar szesziu mėnesiu.

Ne taip buvo keliatą amžiu tam atgal. Senovės dailidės, kuriu namai statiti iszstovėdavo po keletą szimtu metu, rokūdavo ir to standžiai turėdavosi, jūg medžiai kirsti pusėje grūdžio yra tvircziausieji, dėl to tai anūse laikūse statitiniai medžiai budavo kertami per asztūnias dienas priesz paczias Kalėdas, t. a. nū 15. iki 23. dienai grūdžio.

Artimesnis prisižiurėjimas medžiu prigimimui, o taip pat patirimai, įsitiepti medžius nukirtus laike žieminiu mėnesiu, paprastai skiriamuju dėl medžiu kirtimo, aiskiai rodo, jūg teisibė yra po pusę senovės žmoniū, arba geriaus sakant ju rasztininku ir dailidžiu.

Gamta skiria medžiu augimą metu buvije į du skirsniu: nū pavasarinio iki rudeninio susiliginimu dienos su naktimi ir nū rudeninio iki pavasarinio susiliginimu. Tarpe pavasarinio iki rudeninio susiliginimo dienos su naktimi medis auga ir augsztin ir druktin: jis tadą iszleidžia pupelas ir auglius ir padidina savo druktumą, nės apaczioje žievės tadą atsideda naujas ratelis. Perėjus tam laikui gamta rupinasi apie padruktinimą, pridavimą tam tikros stipribės jau sikį iszaugusiems daigtams, o taip pat ir apie sutaisimą medegos reikalingos dėl tolimesnio medžiu augimo. Sula, kuri laike pirmojo skiriaus

lengviai bėgiojo po visus medžio sudinus, antram skiriui atėjus atsimaino, nės susiriecžia ir vidurinius sudinu szonus aplipdo kaip kokią smalą.

Taigi jeigut medis bus nukirstas vidurije antrojo skirio ir jeigut žiemos metą, szakas nugenėjus ir žievę nulupus, paliks džiuti, tai džiunant visi medžio sudinai susimazins ir užsilipdis smalą, pirma ant szonu buvusiąją, o per tai jau oras į vidurį medžio neb'jais ir jo nebeįveiks. Medis tadą begali buti sugadintu isz virszaus.

Visiszkai kitaip bus, jeigut mės medį nukirsime tadą, kada jis ėmė taisitiesi atlikti tą reikalą, kurs prasideda nū pavasarinio susiliginimo dienos su naktimi, t. a. jeigut mės jį nukirsime tadą — o tai atsitinka sėjose ir spalio mėnesije — kada smala, asanti ant sudinu szono, ima savėp sutraukti reikalingus atainancziam medžio augescziui dalikus ir tūmi ji persitaiso į klįj. Visi tie daigtai medį nukirtus savo aismenėje susituri ir ima rugti, o per tai ir medžio sudinus gadinti. Medis, turėdamas tulus savo sudinus sugadintus, bus silpnesnis.

Tą patį rodo ir patirimai. Keturiuos vienmetės puszis, iszaugusios ant tos paczios žamės, buvo nukirstos keturiu žieminiu mėnesiu metą; viena grūdžio mėnesije, kita sausije, treczia vasarije, o ketvirta kovo mėnesije; paskiaus jas visas supjaustę į vienodo ilgumo ir druktumo stulpus ir vienodai iszdžiovinę, vienodai isz abieju galu parėmė ir per vidurį vienodą apsinkino nasztą. Tada puszinis stiebas, nukirstas grūdije, galėjo iszturėti du kartu didesnią nasztą nekad toks pat stiebas, nukirstas kovo mėnesije; prie vienodo-gi stiebu įlinkimo pirmu lužio ant kožnu 100 svaru dedamuju ant vidurio stiebo, nukirsto grūdije, galima buvo dėti 88 svarus ant stiebo, nukirsto sausije, 80 svaru ant stiebo, kirsto vasarije, ir 62 svaru ant stiebo nukirsto kovo mėnesije. — Statiniai (garadai), kirsti grūdije, 16 metu praėjus buvo dar visiszkai tvirti, kūmet statiniai kirsti pabaigoje vasario mėn. į trejus metus jau buvo visiszkai supuvę. — Du vienodu pusziniu keltu, nukirstu vienas grūdije, o kitas pabaigoje vasario, abūdu vienodai aptaszitu tapė į žames pakastu. Tadą kelmas, kirstas grūdije, į 16 metu buvo dar visiszkai sveikas ir tvirtas, o kelmas, kirstas pabaigoje vasario, į 8 metus jau visiszkai sukirmijo. — Taip pat buvo padirbta du ratu: vienas isz medžio kirsto vasarije, ir tas ratas dvejus metus jau visiszkai suiro, o kitas isz medžio kirsto

grūdijē ir tankiai važinējant patvērē seszerius metus. — Norint atsekti kaip nū laiko medžiu kirtimo priguli ju dresvės tankumas ir skilētumas, nukirsta keturius vienodus ažuļus, viena grūdijē, kita — sausijē, trecia — vasarijē, o ketvirtā — kovo mēnesijē. Paskiaus isz tu keturiu ažuļu, vienodame nū zāmēs atstogume, iszpjauta keturius apskritus gabalus pusketvirto pirszto druktumo; isz tu gabalu, apkaltu plostakę (blēta) pusseszto pirszto augsztumo ir gerai užlaistitu, padaridinta dugnus indu, į kurius paskui įpilta po keturias kvartas tiro vandens. Dugnas isz ažuļo, kirstojo grūdijē, nedavē nei laszui vandens persisunki; ant dugno ažuļo, nukirstojo sausijē, dviem dienom ir tiekjau nakeziu sukakus, pasirodē kurne-kur laszai vandens; dugnas ažuļo, pakirstojo vasarijē neužturējo ilgiaus vandens kaip 28 adinas; dugnas-gi isz paskutinio ažuļo, nukirsto kovo mėn., jau pustrecziai adinai praėjus, persunkē visą vandenį. — Taip pat isz dviejū vienodai augancziu ažuļu, bet nukirstu vienas grūdijē, o kitas sausijē, padirbta baczkas ir jas pripildita jaunu vinu. Metams suėjus, isz baczkos padirbtos isz ažuļo, nukirsto grūdijē, nutekėjo tris kvartos vino, o isz baczkos, padirbtosios isz ažuļo kirsto sausijē, pražuvo 16 kvartu vino.

Isz to viso, kas augszcziaus pasakita, aiskiai galime numaniti, jūg medžiai ar dėl trobu statimo ar dėl indu turi buti kertami grūdijē. Tai turi atminti ukininkai, dailidēs, o juk ir medsargiai.

Persikraipimas medžiu, ju susitraukimas džiovinant ir pliszimas. Dresvė kožno kelmo nevisur ira vienodo stiprumo; pavirszinē jos dalis, kur dresvė visiszka nēra suaugusi, ira silpniausia; tvirtumas medžio pasididina nū jo pavirszio vidurin, kurį szirdimi vadina, bet pats viduris ar vėl mažiaus stiprus. Jeigut medis ira gražiai suaugęs, turi gražų liemenį, tadą skersas kelmo perpjovimas bus bemažkū visiszka apskritus, szirdis bus pacziame vidurijē ir dresvė kožno ratelio bus vienodo stiprumo. Jeigut-gi medis iszauga skirimai arba jeigut jo liemū nēra gražus, tadą kelmą skersai perpjovę pamatisme, jūg jo szirdis nebebus vidurijē, o medžio stiprumas rokūjant vienodame atstogume nū szirdies taip pat nebebus vienodas ir mažiausis bus ten, kur kasmetiniai žiedai ira labiausiai platus. O tai vėl nū to paaina, jūg medžiui augant ir kismet apturint naują žiedą, sula priplaukia labiausiai isz tos pusēs, kuri ira labiaus saulēs

kaitinama; o nū nevienodo sulos priplaukimo paaina ir nevienodas žiedu storumas: ten, kur sula daugiausiai priplaukia, ten žiedai bus labiausiai prakiesti ir platus.

Nū tu nevienodu dresvės įpatibiu paaina visi tie atsitikimai, kuriūs regime medžiui džiustant arba kad jį nutaisome.

Prisižiūrėkime kelmui skersai perpjautam medžio skirimai išzaugusio. Ką pamatysime? O tai, jūg medžio szirdis bus labiaus į žiemiu pusę, jūg žiedai nevienodi, ir labiausiai plati žiedu pusė ira ta, kuri guli į pietu pusę. Medžiui džiustant ta dresvė, kuri buvo mažiaus tanki, retesnė, o pas mus tai dresvė nū pietu pusės, labiaus susitrauks, nekad tankesnė dresvė isz žiemiu pusės, ir medis iki sziūlaik tiesus persikraips, pasilenkdamas į pietu pusę o kuprą atgrėždamas į žiemiu pusę. Tokius medžius imant į trobu statimą reiki dėti kuprą augsztin.

Pliszimas medžiu, jiems džiustant, taip pat paaina nū nevienodo dresvės stiprumo. Jū dresvė ira retesnė, labiaus iszakijusi, jū ji džiudama labiaus susitraukia: tūmet dresvė ant medžio pavirszio labiaus susitraukia, ne kad dresvė medžio vidurije — kartas dėl to, kad ant pavirszio dresvė tebėra jauna ir mažiaus tanki negut vidurije, antra-gi dar dėl to, kad pavirszis, labiaus atviras szilimai ir vėjui, graicziaus džiusta. Tokiu budu dresvė ties pavirsziu medžio, susitraukdama ir nebegalėdama apkiesti žiedu apaczioje asancziu, plisz pirmutinė. Jū tolin aina medžio džiuvimas, jū gilin ais ir pats pliszimas iki neatsieks medžio szirdies. Jū medis graicziaus džius, jū daugiaus bus jame plisziu. Dėl to tai medžius džiovinant ir norint, idant jie mažu mažiausiai turėtu plisziu, reiki jūs nukirtus tūjau žievę nulupti ir medžius sudėti paunksnin, vietoje ne per daug vėju perpucziamoje, taip kad džiuvimas galėtu nusidūti iszlengvo. Tadaž tai pakirstas medis, džiudamas, mažiausiai suplisz, o tai atsitiks be abejos, kūmet medis ira gražiai iszaugęs ir jo dresvė tanki. (Toliaus bus.)

Pasaka apie Palemoną.*)

„Užnemūnije (Užgiriniame Trake), sziądien Suvalku rėd., giveno žamaicziu sentėviai, kurie buvo labai dievobaimingi

*) Patalpindami szitą didiai svarbią dėl pažinties Lietuvos praeitinės pasaką turime tūmi tarpu tik trumpai paminėti, kaip reiki suprasti minavotus Palemono atėjimo metus. — Už-

žmonės ir laikė savę už szventus. Už svetimoteristę, vagistę, latristę ir kitus nusidėjimus jie perkeldindavę prasikaltėlius per Nemūną ir pavesdavę jūs vilkams. Szios dienos Žamaitijoje buvo tūmet girės be galo ir be kraszto, sako, ir giventoju, kaimu ir piliu czia dar nebuvē; tik vilku gaujos staugē ir

giriniame Trake ir Prusūse Lietuvos gentės jau į 4 szimtus m. pirm Kr. buvo apsigivenę, ir, pagal Putėjo isz Maszalijos ludi-jimą (Strabo, IV, 5. 7), jau apie 320 m. pirm Kr. buvo tokiais jau ukininkais ir žamės arikais, kaip ir musu dienose. Ne-galima tad abejoti, kad 'apgivenimas Žamaitijos daug ankszciaus prasidėti turėjo tu metu, kurie pasakoj' minavojami, jeigu mēs jūs laikitumėme pagal sziosdieniszka metu skaitliu.

Jei mēs ant tos pasakos pasitikėsime, kad Palemonas tikrai isz Persijos atėjo, tai po Persijos vardu turētumėme su-prasti mažąją Aziją, kurios giventojai ilgai po valdžią Persu budami, regisi ir tėviszkę savo tūmi vardu vadino, kaip sziądien lietuviai Amerikon nukakę, sakosi isz Lenkijos atėję, nors Lietuvoje lenkiszka valdžia seniai pragaiszo. Mažojoje Azijoje tankiausiai Palemono vardą randame taip vad. karalistėje Ponto, ant pietinio kranto Jūdosis (mėlinosios) marios buvu-sioj'. Nūg vardo vieno karaliaus Palemono buvo pilis to paties vardo (Palemonium) ant kranto Jūdosis marios, o dalis kara-listės Ponto dar ir rimėnu laike vadinama buvo Pontus Pale-moniacus. Taipogi vienas Palemonas buvo valdonu dalies Ponto, kaip minavoja Strabonas (XII. 3. 31), ir regis', jį Rimo Ciesorius Augustas, apie 13 ar 12 m. pirm Kr., paskirė į ka-ralius ant Vaszporiu (Rosporos) karalistės, buvusios szios dienos Krime. Nūg savo paczios Putadorės jis turėjo du sunu: Pale-moną ir Zėnį arba Zienį (slg. Cary: Geschichte der Könige von Thracien etc. Halle 1756, p. 79—81). Ciesorius Kaligula, 38 m. po Kr, gim., pavedė Vaszporiu karalistę Palemonui II, ale ar jis ira sunus ano Palemono, nežinoma.

Bet pagal kokį metaskaitliū galētu buti ans Palemono į Lietuvą atėjimo metas? Mums rodosi, kad pagal rimiszka.

Žinoma, jūg Ponto karalistė apie 100 pirm Kr. teko ri-mėnams, su kuriu budu bei dabą ir taip vad. rimiszka kultura iszsiplatino po ju valdžią asancziose žamėse, o podraug per-nesztas buvo į mažąją Aziją ir rimiszkas metaskaitlius. Szis paskutinis, kaip žinoma, prasideda nūg isteigimo Rimo (ab Urbe condita), kas 754 m. pirm Kr. nusidavę. Todėlei pagal rimiszka metaskaitliū 908 metas liginasi 154 m. po Kristaus gi-mimo, ir szitą paskutinį mēs galime priimti už Palemono į Žamaitiją atėjimo metą.

Jūg vardas Palemono ira lietuviszkas (nūg lemti, palemti) aiszkiai mums rodo iki sziai dienai asantis kaimas *Palemona*, senovės Užgiriniame Trake (Elnevos valst., Suvalku rėd. ir pav.), ir, regis', szitas kaimas ir turi vardą nūg to kuningaiks-

meszkos murmėjo. Vieta, kur iszvaridavo prasikaltusius, vadinosi Vilkija (ant Nemūno kranto, Kauno pavietije), nės vilku czion daugiausiai buvę. — Ilgai Užnemūniskiai dumojo, kad perkeldintus, per Nemūną žmones vilkai ir meszkos isznaikindavę, ir daug metu praėjo, iki dasižinojo, kad ir szios dienos Žamaitijoje žmonės giveną. Atsitiko, kad vienas kuningas, ant koros į Žamaitiją iszvaritas Vilkijos aprubėje užtiko pirmą giventoją, kursai taipogi senovėje iszvaritas buvo isz Užnemūnės. Aidamas tolin, jis dasižinojo, kad czion daug žmonių givena, ir nuėjęs dar toliaus sziaurės link, rado didelį kaimą Eirogalę; paskiaus jis nukako į Raseinius, o apėjęs didį plotą žamės, persiliudijo, kad ir Žamaitijoje žmonės giveną lietuviai, ir paaiaų nū tu isz Užnemūnės iszvaritu. Sveikas į Užnemūnę sugrižęs, tas kuningas papasakojo czia, kad ir anapus Nemūno asą giventojai, apie ką dasižinojęs vienas užnemūniskis kuningas, vardu Palemonas, drauge su 40 viru persikeldino per Nemūną ir į Žamaitiją atsikraustė, didelį trenksmą tarp giventoju pakeldamas. Persikėlė jis per Nemūną po Vilkiją o tolin Nemūnu plaukė iki upei Dubisai ir atrado tas visas vietas, kurias ansai kuningas buvo minavojęs. Nūg szito Palemono, sako, paaiaų Lietuvos kuningaikszcziai, o nūg jo giminiu ir tu viru, kuriūs drauge su savimi atsivedė — žamaicziu bajorai. Visi jie buvo labai iszmintingi ir mokinti virai, o mokėdami su žmonėmis doriai apsiaiti, apēmė jie veik didį plotą žamės. Visi ējo pas jūs ant rodos, o jie, kur reikėjo, geru prie savęs žmones pritraukė, arba vėl piktą, liedami krauja prieszininku savo.

„Pirmąkart Zamaitijon ataidamas Palemonas atsivedė tik 40 viru isz giminės savo; paskiau bet pamatęs, kad visą plotą žamės tarp Nemūno, Dunos (Dauguvos) ir Jurės-marės neperainamomis girėmis apžėlusį, su savo giminaicziais negalėšęs apimti, sugrižo į Užnemūnę ir į 60 metų po pirmo Žamaitijon

czio, kurs czion ant tos vietas, szios dienos Lietuvon persikėlęs, giveno pirmucziausiai, ir dar Lietuvoje givendamas skaitė metus pagal rimiszką budą, isz Azijos isznesztą.

Ant Nemūno kranto pas Seredžiaus m. (senovėje Sērēcziai) ira kalnas, kuri jau XVI szimtmetije raszęs M. Strikauskas vadina kalnu Palemono; tą pat vardą ir Loboika užraszė. Mēs patis nežinome, kiek teisibės ira žodžiūse Buszinskio (Dubissa, główna rzeka w dawnem księstwie Zmujdzkiem. Wilno 1871, p. 58), kursai sako, kad tas kalnas vadinansis tik panemūniskiu.

atējimo, vēl izš ten parsivedē 300 bajoru. Szitie bajorai kaip tik atsikraustē, pradējo tūjaus gires deginti ir trakus trakinti; kadagi buvo daugibē giriniu draskancziu givūliu, dēl ju izsnaikinimo jie kasē dūbes, īleisdami ī jas parszus dēl priviliojimo. Girios, uzdegtos pavasarije, degē tankiai per visā vasarā, iki triju - keturiu miliu plotas neiszdegē. Kitus tris metus tūse trakūse sējo rugius, purus arba kvieczius, miežius; paskiaus — žirnius, avizas ir linus. Apie īmēžimā lauko nereikejo rupintiesi, nēs javailabai derējo. Kiek sziādien gauname izš deszinties puru*) sējimo, tiek tūmet gaudavē izš vieno; o kas daugiaus giriu izszdegino, tas *geresnis ukininkas* tapē. Arē tūmet medinēmis, be geležgalio, žagrēmis, o akēczius buvo izš žagaru nupintos. Maitinosi dūnā ir mēsā giriniu givūliu: szernu, meszku, kuriu mēsā pas vandenī su kultuvēmis, kaip sziādien drapanas, izszkalbē, ant ugnies kepino ir valgē. Dēvējo daugiausiai kailiniai izš kailiu meszku, vilku, lapiu ir k. Ratai ir brikai buvo mediniai; taipat szaudiklēs ir lankai. Žolē ir javus pjautuvais pjovē. Namus budavojo izš apvalainiu neaptaszitu medžiu su ilgomis ī sieksnī saszparomis. Ant kūne kožno namo buvo garnelizdis ir garnis, kursai didēje pagūdonēje buvo laikomas: jei jis izszmetē pautā arba kiauszinī, paženklino gerā, — o jei garniukā — nelabā metā. Garnis atneszdavo ir givates, kurios kiekviename name prilaikomos buvo.

„Pavasaris tūmet prasidēdavēs vasario mēnesije: žolelē žaliavusi, kvētkos židējē ir paukszteliai giedojē. Pabaigoje balandžio galima jau buvo žolē pjauti ir matiti grįztanczius paukszczius keliauninkus.

„Pirm atējimo Žamaitijon lietuviu, czionai giveno Burai, didžiai paiki žmonēs ir nēko nenuvokianti. Lauku arimā, javus jie nepažinojo, ir maitinosi tik pupomis, giriniais obūliais, ažuļu gilēmis, rieszutais, žuvimis ir mēsā giriniu givūliu. Javus czion Palemonas atgabēnēs. Palemonas žamē apimdamas izš lanku szaudē, o Burai gindamiesi akmenimis mētē.

Palemonas ī Zamaitijā pirmakart atējo 908 m.; jis ir 40 jo giminaicziu, sako, izš Persijos*) paainā. Galima, kad jie

*) Puras arba kartis, turēs 23—30 gorcziu.

*) „Kad ir nežinau kā priesz tai mokiti virai sakitu, asz asmi persikanavēs, jūg lietūviai ne gana, kad kilē ira izš ritu, bet jie turējo bicziūlautiesi su aigiptēnais, graikais ir rimēnais. Kadā ir kaip? to asz paroditi negaliu, bet tai buit is neabejotina

buvo gimę Užnemūnėje, ale ju tėvai ir seniai tikrai isz Persijos atėjo. Palemonas, sako, buvęs vidutinio stūmens, apskritaus veido, geltonplaukis ir mėlinakis. Jis kaip ir jo giminaičiai dėvėjo milinę sermėgą su daugibę raukiniu (kvoldu), alniniu platumi diržu apsijūšęs ir didelią szviesvarinę saktimi kuri per svarą svėrusi, susisegęs; barsukines kepures dėvėje ir tokius jau turėje krepšzus; kelines avėje žomczines ir vižas. — Pirmucziausiai apėmęs Palemonas dalį Žamaitijos tarp Nemūno, Nevėžio upės ir Szatrijos kalno, ir givenęs Veliūnoje, ant Nemūno kranto, kuri vieta jam didžiai patikusi. — Parubežėse jam valdant buvo įtaisitos pilis dėl apsiginimo nūg neprieteliu. Ant augsztesniu kalnu buvo įkasti stiebai dervūti, kuriūs uždegdavę dėl apsergėjimo giventoju nūg užpūlimo neprieteliu.

„Palemonui valdant buvę gražus Žamaitijoje rėdas ir rumumas; bet jo įpėdiniam bevaldant, lietuviai turėje daug neprieteliu. Bjauriausiai buvo, kad pakilo nūg marės žuvėdai arba platburniai, kurie bauginę buvo žamaicziu neprieteliai ir ilgai mus visokeriopai kankino. Žuvėdai szitie bjauriausi buvę žmonės ir nūg ju, sako, paaina Burai; bet jie per ilga laiką pergalėti tapė ir į verguczius paversti. Žuvėdai turėjo kitoniszką savo kalbą, nelietuviszką, ir tik paskiaus jie ir lietuviszškai pramoko. Jie buvę jūdplaukiai, o kuno ūda ju buvusi ruda; barzda labai reta ir rusva, staczios ausis ir rudos akis; augaloti žmonės, jie buvę linksmos noturos. Ilgainiu jie pavirto į žamaiczius.

„Platburniai vadino Palemoną Pilemonu, nės jis privertė jūs pilis taisiti ir pilti.“

Pasaka*) szita paaina nūg Antano Sziaudinio, 98 metu, isz kaimo Kuicziu ir užraszita V. Bakuczio isz k. Paserbencziu,

M. Davainius.

pasistebint į lietuviszką drabuži ir į įvairius paproczius ir įmoniūs žmoniū. — Pažvelgk tiktai į padarą veido mergaicziu. Juk kiekviename kieme atrasi senovės klasiszkus veidus. Ar dėvėjimas plauku tarp ragainiszkiu mergaicziu neprimena kasas aigiptiszku Ammono ragu ar trojiszkos Kreusos? Ar ju platus kaspina (galionai), apriesti apie galvą, nepaveidus į galvariszcius Vestos kuningiu, ar margai aditi marszkiniai neparodo visai graikiszką padarą? Ir ar tarp lietuviu jau mirė minė, kad *kitąkart iszginti isz Persijos*, jie danginosi ten, kur saulė teka, ir kad dievas jiems liepė tolek keliauti, kolek jie nepriaisę marės?“

Gižas (Gisevius) pas Glagau, p. 157. *Priedas J. Šzl.*

*) Szita pasaka man rodosi nėra žmoniū burnoje užlikusi

Bicziūlistē.

Skaititojai „Auszros“ atsimena, jūg mēs keliatā kartu turējome gintiesi nū pinkliu, kurias mums lenkai užmetinējo. Nenorēdami pakersztauti ant savo kaimēnu, bet geisdami su jais satīklēje giventi, mēs paraszēme 25 d. vasario szimet ī „Dziennik Poznanski“ tarp kitu daigtu szioķī rasztā:

„Mēs lietuviai nesibaudēme kisztiesi ī reikalus palitikos, norēdami aparinēti dirvas patūlaik klaksojusias dirvonais; musu uždūtē buvo ir ira — *plēsti apszvaistā tarp žmoniu*. Vienok-gi tiktai kā atsiradus musu laikraszcziai mēs susitikome su užszoķinėjimais, pramislais, o juk ir pinklēmis lenku, kurie *norējo* matiti „Auszroje“ geismā atsimetimo. Mēs turime darbā su žmonėmis ir lietuviu mokslininkais; kiek žinome, nei žmonės neilietuviu mokslininkai nejauczia reikalingumo atsidēkavotilenkams užkokias nors geradaristes, kadagi žmoneliai lietuviai isz tiesu nėkadā ir nėko nelaimējo nū lenku. Kur nėra vienibēs, ten nei sznekēti negalima apie atsimetimā; taigi gindamiesi priesz tūs, kurie mus apmelūja, ir mēs turējome pakelti karę priesz lenkus. Vienok mēs ir „Auszroje“ raszēme, jūg mums įstabus ans nemandagumas ir neapkentimas lenku, kurie juk mus lietuvius gali geru geriausiai

nū sentēviu, bet paplitusi tarp žmoniū nū rasztininku, skaicziusiu lenkiszkose ir lotiniszkose kronikose apie atėjimā Palemono ī Lietuvā. Nei vienoj' pasakoj' nerastum tokiu iszgaliau, kurias galētu suteikti vien antropologas ar istorikas. Sziaūdien asantieji miesteliai Eirogalē, Veliūna, Seredzius ir k. vargiai siekia XI ar XII amziū, o kā besakiti apie 154 m. gimus Kr., kaip kad dūmoja brolis J. Bs! Pats vardas Palemono vargiai gali buti pramanitu nū palemti, kadagi etimologiszka tikrai turētu buti Palaimonas (cp. ne-vid-onas, vald-onas, si-j-onas etc.); bene bus galunē — *monas* sulietuviūtos vok. *mann*, tadā pilmonas = burgmeister? Iszguldimas laiko, buk czia reikē laikitiesi rimiszko metskaitliaus bene bus labai drāsus geidavimas viskā, kā mēs girdime nū žmoniū, laikiti už grīnai istoriszkā daigā? Ant galo pridursiu, jūg szios pasakos ir kalba kitoniszka nėkad žmoniū sakmēse; czia sznekēta kaip kokio žinovo, buvusio tose vietose, kurios paminētos pasakojime, arba apie tai vis skaicziusio ir kitiems apsakinjusio. Ta pasaka neįstengia apginti iszmislā kroniku apie ataivį Palemonā. *J. Szl.*

pažinti, nės daugis ju broliu givena musu kampe. Išz visur girdime: „Auszra“ tėviniszkas laikrasztis ir geidauja atsimetimo! Arba antai Tamsta, gūdotinas rėdike, drauge su „Gazeta Narodova“ matote musu laikrasztije „maskoliszką vilių“. Musu uždūtę, kaip sakita, ira szviesti žmones; o už tai mės sveikiname kaip bicziūlius visus tūs, kurie pagūdžia musu geismą. Teisibė, mės pažistame daug mums meilingu lenku, vienok-gi ju balsai lenku laikraszcziūse suskaitomi ant pirsztu, kūmet apszmeižia ir apkalbinėja mus kūne visi laikraszcziai. Juk ir „Przegląd tygodniowy“, kurs pagal musu pažiurą klausimūse tautistės budavo ant tikrojo kelio, 5 numare prasidžiugo, kad galėjo numarinti dar ir patūlaik givūjanczią „Auszrą“. Klausiu, ką pasakitu lenkai ant lietuviu, jeigu klausimas butu antraip pakeltas, jeigu lenkai užtrozkinti girdētu pasijūkavimus lietuviu isz geismo lenku atsigimti dvasiszcai ir doriszcai?! Ar-gi szmatlu, kad mės ant kandumo lenku už tūs savo geismus, ipso facto asame prispirti atsakinėti. — Ne mus turite kaltinti „atsimetime“, bet tūs lenkus, kurie pramanė tą mąstį ir ją norėjo mums užkrauti. Mės neturime tokiu draugu, kuriūs galėtumėme pamesti; o neturėdami, mės norėjome jūs gauti! Prisipažinsite, jūg lenkai nenorėjo buti musu draugais; tai juk mato kožnas skaititojas lenkiszku laikraszcziu. Visur lenkai raszo apie viliugistę ir atsimetimą ir geidauja mums ant kožno žingsnio užkenkti; bet-gi atminkite tai, kad musu darbai nesza gausų vaisių, kad musu laikrasztį skaito žmonės; gali buti, kad neužilgu bus sunku besznekėti apie bicziūlistę su lenkais. Dar laikas ira, bet ne mės busime kalti, jeigu mus prispirsite toliaus priesz lenkus kariauti. Mės lietuviai sveikiname tūs, kurie mums pripažįsta žmogiszkas tiesas ir tiesas buvio, ir tokius tai skaitome į savo draugus — bet nėkadą antraip!“

Ant tokio musu raszto, „Dziennik Poznanski“, kuriam tai girdėti nebuvē miel, davė maž-daug toki atsakimą:

„Te-gi bus mums leista pasakiti be jokio pasi-

didžiavimo persiliudijimą, jūg szisik sznekame vardan visos, gēbsnios jausti ir maštiti lenkiszkaik visūmenēs. Taigi pirmiausiai tariamēsi, jūg rēdikas „Auszros“ ira isztikētinas, jūg mašto tikrai (szczyrze) ir geidžia darbūtiesi lietuviszkoje kalboje dėl apszvietimo lietuviu, jūg jame nėra pasislēpę kiti akstinai, nei reikalai Maskolijos, kuri atima lietuviszkaik kalbai juk ir tą taip mažutę tiesą vartoti lotiniszka abēcēlą, nei reikalai prusu — vokiecziu, kurie visus savo prieglobstije asanczius tautiszkus skirius suglaudžia į vieną germaniszka.

Tardamiesi, jūg rēdikas „Auszros“ ira isztikētinas žmogus; potam pasižvalgę nors-gi drauge su jūmi ir praaitėje ir dabartije gaivalu, kurie apspitę turėjo ir turi Lietuvą, galime drąsiai, su mandagiai pakeltomis akimis Lenkijai ir lenkams dūti nūsprendi, jūg sąžinė ju prietikije prie Lietuvos ira skaisti nū pradžios iki galo.

Te-gi mums rēdikas „Auszros“, kurs regimai nori skūstiesi ir neturi gero linkėjimo Lenkijai, pridurs nors vieną atsitikimą, kurs paroditu negerą linkėjimą arba neteisingumą lenku dėl lietuviszkojo gaivalo.

Senoji Lenkija buvo sądorinė (federacija); ji prasidėjo ant pamato patvaldistės, pripažinties ir gūdonēs visu atskirumu ir įpatibiu, kurios aplink ją susikrovė, o tūmi susikrovimu ją ir įtaisė. Nėra kalczia Lenkijos, jei dar *pirm* jos susivienavimo su Lietuvą, *rusiszkas* gaivalas, augsztesnis daboje (?), aptemdino lietuviszkaik gaivalą, jei kalbą rumo ir valdistės lietuviszkosios tapė *rusiszkoji* kalba, jei ta kalba įsispraudė į lietuviszkaik statutą, jei lietuviszka kalba pasislēpė prie naminio židinio, žmoniū dainose, kasdieninėje maldoje.

Turime tiesą reikalauti, kad isztikimumas kartais *musu* nekaltintu už tokį atsiszalinimą lietuviszkojo gaivalo ir kalbos, ir akivas daigtas butu girdėti, kur ir kada, pradedant nū įkurimo pasaulio, o baigiant ant 3 d. kovo 1884 m., kūmet mēs tūs žodžius raszome, lenkai parodė nors sziupulėlį nenorumo dėl iszsilankstimo ir žingio į prieszakį gaivalo ir kalbos lie-

tuviszkos. Virszumi ir daug parodu visai *kitokiu* linkējimu dēļ Lietuvas isz lenku pusēs. Mēs pasakitumēme, jūg Lietuva ir lietuvistē tapē labiausiai paskutiniojoje gadinēje slauginamu, milimu vaikelu lenkiszkos visokeriopus jautribēs, nemažiaus raszliavoje, kaip kad politikoje.

Anos tikrai lietuviszkos žmogistēs Birutēs, Gražinos, Keistuczio, Algirdžio, Gedimino, anie Dėdai, ans Margiris, ana Vinco Polio „Zamaitija szventa ir Lietuviai“ — ką tai, dēļ dievo meilēs, kitą rodo, jeigu ne įstabų duszios ir dvasios lenku pasiilgimą sakmiszku atsitikiu lietuviszkos praaitēs?

Lietuva negalėjo ju apsergėti nū užmarszties, pstatiti paminklus, vertus naujagadiniszkos dailos (prie-monēs). Jūs iszgelbėjo nū užmarszties, jūs paamžino Lenkija.

Jeigu Lietuva praaitēs givūja, jeigu jinai isztrivojo dainistėje ir istorijoje, tai ji kalta lenkiszakai muzai Mickevicziaus, Kandratavicziaus, Polio.

O-gi *politikiszakai* ar ir kitaip? — Ir czia kaip-gi ilgnai, kaip-gi jautriai, norint czia nēra vietos dēļ jautristēs (sentimentalizmo), veržiasi lenkiszkoji dvasē į Lietuvą, kaip-gi jinai szaukia 1831 m. aiti į „anapus Bugo“, su kokią iszkilmę sveikina ataigį lenkiszkujų kariaunu į lietuviszkąją žamę, su kokią tai prietaringą linksmibę sveikina aną „griaustiniūtą Dembinską“, grįžtantį Varszuvon isz savo Odisėjose miszkūse ir girēse Lietuvos!

Galima sakiti neperdedant: jautrumas lenkiszkosios dvasios metasi į Lietuvą; lenkiszkoji visokiu pobudžiu jautristē jēszo prigimtinio nutrēsimo ne į vakarus, juk tai įstabu, ne į szalis, kur lechai, ju pratėviai, gaiszo milžiniszkose karēse priesz Endrį Liutą ir Adolpą Olszteiniszki, bet į aną paslaptinę Lietuvą su kapais Birutēs, su Keistuczio pilimi Krėvoje, pasigautu paminėjimus stabmeldiszku bažnicziu ir žaidimu.

Pervirszis musu jautrumo, pamėgimo ir jautristēs, bet ne *stoka* ju dēļ Lietuvos ir lietuviszko gaivalo isz lenku pusēs.

Isz kur-gi skundos ir pasigailinimai sziądikszczziu gaivintoju lietuvistės ant nenorumo ar pasiputimo lenku? Ties mumis anos skundos ir pasigailinimai tūmi mažiaus turi nūmoniszkos pasparties, kada-gi žamaicziai ir lietuviai, kuriu vardan jie szneka, jau cziasi *gentiszikai*, kaip labai pritiklu ir ko mės apgin cziti nesibaudziame, svetimais, jautė savę ir pasirod idavo tarp visu iszmėginimu ir patirimu *politikiskikai* visada, tiktai lenkiszkais.

Primename tame daigte pakilimo Kasciuszkos metą 1794 m. žamaitėlius Paulovo ir ju milžiniszką apsiginimą. Primename 1831 m. tūs paczius mandagius žamaitėlius, iszkruzanczius bemaž kūne plikomis rankomis Bartalamėjū į Prusu žamę ir skubriai ainanczius Palangos link tarp *lietuviszku* džiaugsmingu kriksztavimu: *Musu Palanga!* Primename ant galo testamentiszkus žodzius miriop ižeisto, velkamo ant Muravjovo pastatitu kartuviu — Zigmanto Sierakauskio, kurs dar paskutiniame mirksnije apgarsino savo pastarąjį džiaugsmą, „jūg jo kelionė per Zamaitiją Kurszo link buvo iszkilmingą procesiją tarp mandagiu, visur jį dūną ir druską priimancziu, padidinancziu jo sukeltinius pulkus — žamaitėliu“.

Kam-gi czia turint tokius abipusinius atsiminimus ir linkėjimus tąsiti amžinai Lenkiją ir Lietuvą siejantį raisztį, kam czia keldinti vaidą ticziomis ir nereikalingai, o gali ir klaidingai?

Mės lenkai milime Lietuvą; mės lenkai apviltumėme patis savo praaite, savo pacziu buvio pamatus, savo jausmus ir darbus, jeigu norėtumėme užgincziti lietuviams tiesą augti ir mokintiesi visose pusėse tautiszkojo gaivalo. Mės negalime buti prieszginiais nei jokios, jeib tiktai mandagios ir tikros laisvės, nės ta liūsibė tai ženklas ir priežodis, kurs ir *mums* laisvę pažada.

Melūja, kas szneka, prasiranda isz lenku, kas jau czia ir mąsto kitaip, o pasakidami tai tvirtai, mės aiszkiai apskelbiame, pirmiausiai dėl naudos ir mokslo apginėju *lietuvistės*, jeigu jie žmonės *isztikėtini*, jūg kožnas

apsireiszkimas lietuviszkos dvasios ir liet. givibēs, gali mumise rasti *tiktai* karsztus prisidētojus (zwo-lenników) ir draugus, bet jūg drauge skaitome už prasiradimą priesz teisibę ir tirumą tokiu nūtikiu, kadą ju pramanitojai ir gaivintojai apdūda sėklą paticzios neapkantos lenku ir Lenkijos.

Lietuva turi kitus neprietelius, o žino jūs gerai, jeigu nori ir moka žiurėti.

Lai-gi, gali tai dėl perprasziimo ir perpirkimo *tikruju* neprieteliu, nejeszko ticziu ir pramanitu lenkūse.

Jei rėdikas „Auszros“ ira žmogus isztikėtinas ir turi norą isz tiesu darbautiesi dėl apszvaistos lietuviu, tegul-gi jis tą musu apreiszkimą jausmu ir linkėjimu lietuviams apgarsina“.

Pasidžiaugėme, jūg „Dzien. Poznanski“ vardan lenku taip meilingai apie lietuvius pasznekėjo, ir pasitikime, jūg mēs tolesniai galėsime aiti stacziu keliu, nebeįgrobiami savo kaimėnu. Czia-gi trumpą pridursime paaiszkinimą tulu užklausimu ir pažvilgiu musu kaimėnu, ir tai darome ne su piktą szirdimi, bet tiktai norėdami, kad mus kaimėnai gerai suprastu. Kur ira susipratimas, ten ir sątiklė.

Lenkai pirm nekad susivienavo su Lietuva, ilgus metus grumė parusnėnus, brolius lietuviu; nepergalėdami ju lenkai pakvietė zokaną križaiviu ant Lietuvos, o tas zokanas tiek kraujo lietuviu iszgozė. Lenkai iszžudė jūdvižius Jau pasigavus ruziszkumui Lietuvoje per prisidėjimą didelios daugibės ruziszku krasztu, Jogėlis (Iiegaila) nuėjo užkuriais į Lenkiją ir savo valdovu prispirtas pažadėjo Lietuvą prie Lenkijos prisieti. Bet Vitautas nenorėjo, kad valdistė Lietuvos paniktu: jis pasitiekė pats palikti karaliumi. Bet lenkai sutrikdino jo lukestį. Vitauto nebelikus patis Lietuvos bajorai iszleilėjo ir Lietuvos galingumas susilpo. Tūmet tai Zigmantas norėdamas bajorams lietuviu suteikti politikiszkas tiesas, norėjo galutinai priglausti Lietuvą prie Lenkijos; bet tai teįviko prie Zig. Augusto, kurs daug ir nuvergtu žmoniu pakėlė į bajorus, taigi jiems suteikė laisvę dėl to, kad turėti dėkingus pripadėtojus susiejime abieju valdiscziu.

Nū 1569 m. lietuviu bajorai ir lenkai vienus vargus vargo ir vienos linksnibės jūs džiugino iki pat musu gadinės. Bet tą vienibę Lietuvos bajoru su Lenkiją žmonės lietuviai ir ju vadovai nepripažino. Tai regime isz rasztu Daukszos, kurs aiszkiai skundžiasi ant priespuđzio lenkistės, isz sukilimo Leiczio ir kitu atsitikiu. Jūg nevienur žmonės ėjo drauge su lenkais muszti neprietelius, tai neszmatlus daigtas, kada-gi jie ėjo ginti *savo* tėvinę ir kada-gi tai liepė dariti ponai ir bažniczia.

Kaip-gi ira su raszliava? Visūmet įsigimsta didžiausieji virai ar tūmet, kada tauta givena laimėje arba vėl kada užaina metai ojumo, priespuđzio, kanczios. Lenkija ir Lietuva prie Zigmantu turėjo savo garsius, kiltus virus ir politikoje ir raszliavoje. O kad pagalėje prabėgusio amžiaus abi valdisti paszlijo, kad užėjo kruszu metai, tūmet sukilo jausmai, bet ir protas dirbo, jesz kodamas gidiklės ižeistam kunui valdiscziu. Ir szitai prakilnus virai: Mickevicius, Norutaviczius, Lelevelis, Kundraitis, Juzumaviczius, Norbutas, Kraszauskas, ir kiti tarėsi atgaivinšę meilę nepriegulmės ir laisvės jau tai dainistę, jau tai pastatidami praaite ir jos karžigistes akise savo gadinės žmoniū. Tie tai virai budami bajorais, sulenkėjusiais lietuviais, *jautė lietuviszkai ir misljo*, norint raszē lenkiskzai. Ar-gi neaiszku, dėl ko tai ana „lenkiszkoji jau-tristė“ taip smerkėsi į Lietuvą? — Bet ir patis lietuviai turėjo savo kiltus virus, kurie žmonėms geidė geresnią ataitę parupinti. Nėks neužmirsz Dūnelaiczio, Poszkos, Vilimavicziaus, Strazdelio, Stanevicziaus, Ažukalnio, Sungailos, Rimavicziaus ir kitu, kurie gaivino dvasę žmoniū. Į metus 1840—1865 telpa darbsztumas rūsznaus Daukanto, milimo Ivinsko, gūdotino Valanczausko, džiugaus Tatarės, iszkalbininkės Praniauskikės ir kitu. Jau-gi isz tu rasztininku vienas-kitas ėjo podraug su lenkais, bet jau aiszkiai isz-mintas takas lietuvistei (Daukantas).

1863 metai norint lietuviams daug pikto atgabeno, bet dėl atbudimo lietuvistės atneszē ir truputėlį nau-dos. Žmonės minėdami 1861 m., dabar-gi jausdami

priespudī nebežinojo, kur savo jausmais dētisi. Nū lenku nebebuvo galima, nēko lukēti, nēs ir jie tempē maskolizkā jungā, o nū maskoliaus kā sulauksi, jeigu ne plēgā, priespudī Taigi be liko grīžti prie lietuvistēs. Daugibē pasiturincziuju ēmē siuntinēti savo vaikus ī mokslus, ī gimnazijas, ir universitētus; sziādien lietuviu piln nebevien Szauliūse, Kaune, Vilniuje, Marijos-pilēje, Suvalkūse, bet ir Jelgavoje, Liepojuje, Kuldigoje ir Dunaburge rasi daug lietuviu. Kasmēt tos tai gimnazijos iszleidžia burius lietuviu ī Petropilē, Maksvā, Varszuvā, Tarbatā, Rīgā ir kitur. Taigi szitai musu akise ugterējo nauja sila ir nauja dvasē paputē. Įsigavo lietuviszkoji inteligencija, įsigavo noras apszviesti žmones, auginti jūs doriszkai. Taigi ta inteligencija, norint ji skaidosi ī kelius burius savo pažvilgiais, viename-gi daigte sutinka: ji ira tikrai *lietuviszka* ir *isz žmoniu paėjusi*. Zinomas tai daigtas, jūg atsiradus tai spēkai radosi reikalingumas lietuviszkiju laikraszcziu ir kningu, ir sziādien norint Maskolija stengiasi nuslopinti tą geisma, jinai to neatitesēs, nēs priplusta kaskarts nauji gaivailai prie tos naujos spēkos: kuningai ir didūmenē ima garsintiesi ir drauge aiti su lietuviais.

Taigi aiszku, jūg tas daigtas, labai naujas, nevisiems aiszkliai suprantamas. Isz to tai kila anie užgauliojimai, įkandžiojimai lietuviu ir lietuvistēs svetimūse laikraszcziu. Tie tai lietuviai tariasi neturę kitu prieszginiu, kaip tiktai prispaudėjus lietuviu ir ju raszto, kaip tiktai persekiotojus lietuviszkos kalbos ir lietuviszkojo gaivalo, visiems-gi tiems, kurie pripažįsta jiems tiesas žmogiszkas ir tiesas buvio, lietuviu inteligencija spaudžia bicziūliszkai rankā. *J. Szl.*

Lietuviszkos ir apie Lietuvā kningos.

Maxim. J. A. Völkel. Lithauisches Elementarbuch. Heidelberg, 1879, 8°; laksztu VIII ir 112, prekia 3 M. = 1½ rubl.

1852 m. garsaus vardo ir gilaus mokslo Szleikeris atliko Lietuvon dėl iszsimokinimo musu kalbos ke-

lionę, kuri nevien dėl musu, bet ir dėl mokslo ira dideliai svari. Per savo rasztus apie lietuvius ir lietuviszką kalbą, spaudintus pirmucziausiai laikrasztije Akadēmijos mokslu Vienoje (1853 ir 1854 m.) jis kune pirmas supažindino Auropos apszviestus virus su vertibęlietuviszkos kalbos ir su pacziais lietuviais. 1856 m. Pragoje iszspaudintas jo „Handbuch der litauischen Sprache“ dar per ilgus metus bus skaitomas kaipo klasiszkas darbas, kursai ir didesniu tautu kalbose retai kur turi sau ligų, o isz kurio daugumas mokintu kalbos tiriku, semia pažintį lietuviszkos kalbos.

Kaip žinoma, Bohlenas, Szleikeris ir k. aiszkliai parodę, jūg lietuviszka kalba asanti artimiausioj' giministėj' isz visu taip vadinamu sziądien indoauropiszkų kalbu su sanskritiszką tolimoj' Azijoj' givenusiu Indu kalbą, o nekuriose ipatibėse turinti ženklus didesnės senovės ir už sanskritiszką (Diefenbach), neminint jau graikiszkos, lotiniszkos, slovėniszkos ir k., kurios asanczios už lietuviszką jaunesnios (Diefenbach, Szafarik, Virchov ir k.); vėl pagal pormu tobulibę, kaip tas pats Szleikeris pripažino, lietuviszka kalba galinti lenktin aiti su Graiku, Rimėnu ir Indu kalbomis. Jei Szleikeris parodę jau svarumą musu kalbos dėl mokslo, tai tam pacziam Szleikeriui ir jo mokintiniams mės kalti asame ir tūmi, jūg sziądien kune visūse Auropos Universitetūse ira iszguldoma ir mokinama lietuviszka kalba.

Sapkota svarumo ir reikalingumo lietuviszkos kalbos, nors lengva-palengva, bet regimai platintisi pradeda ir ten, kur seniaus ir tikėtisi to nogalėjai! — butent *paczioj' Lietuvoj'*! . . . Dar pirm kokios 10 metu kune kožnas givenantis Lietuvoje praszalietis — ipacziai lenkai — su panėkinimu minavojo lietuviszką kalbą ir dėl apibjaurinimo akise pacziu lietuviu prigimtos ju kalbos, iszrastas tapę dėl jos vardas „muzikiszkos ir pagoniszkos“. Toks panėkinimas puikios lietuviu kalbos aiszkliai tik, žinoma, parodo barbariszkus jausmus ar aklumą tu, kurie užsipūlė ant lietuviu, geisdami ju prigimtą kalbą isznaikinti

P. Völkelis, kurio „lietuviszką Elementorių“ no-
rime czion paminėti, priguli skaitliun mokintu vo-
kiszku viru, kuriu dar nedaug pažįstame, o kuriūs
galētumēme vadinti „prieteliais lietuviszkos kalbos“.
Nei jam, nei kitiems neprideri tūmi tarpu dar vardas
„prieteliaus lietuviszkos kalbos ir tautos“, kuri vardą
tik „senelis“ Gisevius užsipelnė . . . Jis, kaip ir
daugel kitu, dumoja, jūg lietuviszka kalba veik isz-
niksianti, o drauge su kalbą iszniktu ir tauta. Ne-
sigincidami apie tai, ar iszniks ir kada iszniks musu
tauta, turime tūmi tarpu tik su pagirą paminėti jo
darbą.

Givenant Lietuvoje (Tilžėje) p. Vökeliiui nesunku
buvo užtēmiti, jūg pažintis tikra musu kalbos dėl gi-
venancziu tarp lietuviu vokiecziu dideliai ira reika-
linga ir naudinga, todėl jis ir savo „elementorių“
paraszė ipacziai dėl tu, kurie norėdami lietuviszkai
pramokti, negali su Szleikerio ir Kurszaczio kalba-
moksliais susipažinti ir jūs valioti. Jo darbas pa-
skirtas dėl vokiszku mokintoju, vaistininku, vaistitoju,
tulku, kuningu ir tt. darbininku tarp lietuviu give-
nancziu, apima reikalingiausius žodžius ir kalbesius
lietuviszkos kalbos, trumpai iszgulditą gramatiką,
lietuviszkus tekstus dėl prisipratinimo skaitimon ir
iszguldimu į vokiszką kalbą, pagaliaus trumpą lietu-
viszkai vokiszką žodinėlį. Dėl pradedancziu lietu-
viszkai mokintiesi, „elementorius“ p. Vökelio ira
labai naudingas ir mēs drąsiai galime brukti jį vi-
siems tiems, kurie norėtu veikiai pamatinias regulas
lietuviszkos kalbos pažinti. Gailu tik, jūg elemen-
torius szitas bus priainamas tiktai dėl tu, kurie moka
vokiszka.

Paminėdami p. Vökelio darbą, mēs velitumēme,
kad veik atsirastu koks raszitojas, kursai nors toki
jau elementorių sustatitu tik lietuviszkoj' visiems pri-
ainamoj' kalboj', arba vėl lenkiszkoj' ir maskoliszkoj'
dėl maskoliu ir lenku, Lietuvoje givenancziu. Nėsa
atėjo jau laikas, idant visi tie svetimi, kurie tarp
musu givendami sau pas mus dūną užsipelno arba
vėl urėdą varo, mokėtu padoriai musu kalbą, ne-

laužitu ir nedarkitu ją, bet milėtu, jei nori tarp musu ir ant musu „szventos“ žamės musu draugistėje giventi.

Basanavicius Birsztonas.

Czterysta kilkadziesiąt nazwisk miejscowosci litewskich przez Jana Karłowicza. (Odbitka z Pamiętnika Fizyjo-graficznego, Tom III., 1883 r.)

Szia gadinę mokslas kabinasi į viską. Negana to, kad žmogaus dvasė kaskarts daugiaus spendžiasi pažinti gamtą, draugiją, jinai juk ir pati savęs neaplenkia. Dvasė tiria savę, norėdama išsikovsti, kūmi asanti. Taip tai asant mokslininkai surinko daug, labai daug medegos dėl įvairiu mokslo szaku, o surinktą medegą krauna į ailes, į rėdą — ir taip atseka taisikles atsitikiūse gamtos, draugijos ir dvasės. Sziądien mokinti virai atjeszko supelėjusius ir sukandėjusius popierius, krato jūs isz panagucziu, „žlebenoja“, kaip kad garbus Valanczauskas sako, ir tiekia szapelis prie szapelio medegą dėl mokslo apie praaitę. Bet praaitė giminiu ar tautu pasemiama netiktai isz rasztu; daugibės atsitikimu nėks neužraszė, o jeigu kas ką užraszė, rasztai nugaiszo; tu tai atsitikimu daugumas tebegivūja burnoje žmoniu. Jaugi vaidintuvė atsitikimus apkaiszė įvairiais pridurkais, bet pridurkus prikarpius lengvu ira pasigauti jūse įviniotą tikrą, atsitikimiszką žinią. Už tai aiszku, kaip pasaka, patarlė ar daina gal imokslui atgabenti nekartą didelią naudą. Bet kas labai įstabu, nesikį dūda gerą paaiszkinimą senu atsitikimu vardai kaimu, mēstu, pelkiu, kalnu, pavardės žmoniu ir tt. Asz tiktai menką imu paveikslą. Jornandas, rasztininkas VI. am. raszo, jūg gotai atsikraustidami isz Skandinavijos į Pavistulį radę czia begivinant „Vidivarii“. Patūlaik tikrai kad nėks nesuprato kaip reiki skaititi tą žodį. Vieni sakė, czia ainant kalbą apie Vidivarus, o kiti vėl apie „įvairius“ (varii) Varus. Kenogi czia teisibė? Patūlaik iszlikę vardai meta spindulį į tą tamsą. Žinome, kad latviu kraszta anapus Dauguvos vadinasi *Vidžamiu* (Vidzeme); tą patį kraszta vokiecziai vadina *Livland*. Aiszku, jūg tūdu žodžiu ira vienvardžiu. Daukantas savo „Bude“ ir

„Pasakojime apie veikalus lietuviu tautos“ sprendžia, buk tas krasztas asąs Viduržamiu vadinamas; kodėl?! Taipogi sako jis, kad Žamgaliai asą giventę Padauguvije. Bet Livai ira *sūmiszkos* kilties; bene giventa kitąkart czia, kur sziądien lietuvi-latviai givena, gentės sūmiszkos ar lapiszkos, anu „Vidu“? Jūg taip ira pareiszkina kitas iszlikęs senas vardas musu kraszte. Daūkantas sako, jūg *Samland* nēkas kitas kaip tiktai Žamaitija, kadaģi vokiecziu rasztininkai užūt ž raszę s; taipogi *semigalli* asą musu *žamgaliai*. Reiki žinoti, jūg lapiai ir pinai savę vadina *sūmiais* ir *samiais*; tai jau žinant ir skaitant pas Tacitą apie Aestuos ir Fennus, givenusius Pabaltmarije, argi abejotina, jūg *Samland**) pusiau sūmiszkas, o pusiau vokiszkas žodis, kaip kad samgaliai — pusėtinai sūmiszkas o pusėtinai lietuviszkas?**)

Jau isz tūdvieju paveikslu aiszku, kaip dėl atradimo senoviszkos tautu buveinės ira svaru žinoti vardus vietu ir žmoniū. Tą tai mokslininkai suprato. Vokiecziai (k. a. Lohmeyer), Slovėnai (Miklosicz) renka pavardes ir vardus, moksliszcai jūs suailiūja ir taip dėl istorijos naują nesza pagelbę. Bet mēs lietuviai, kaip apie viską, taip ir apie savo veikalus mažai rupinamesi; už tai p. Karlaviczius tikrą teisibę raszo ant l. 1 minėtos kningutės: „Tiktai lietuviszki vietu vardai patūlaik laukia priderinczio apdirbimo; nēko ar mažne nēko, nepadarita dėl ju pareiszkinimo; juk neturime suraszę nei to, kaip jūs lietuviszakai isztariama, o tai visą darbą labai apsunkina.“

P. Karlaviczius tą kningelę paleidē į svētą geisdamas mokintūsius paszaukti į darbą; gražus tai noras. Prieg tam p. Karlaviczius parodo ir bukłą (metodą), kaip geriausiai galima tą darbą atlikti. Tokiu budu jis 400 su virszumi vardu turi paaiszkinęs. Ne be to, kad jo paaiszkinimai vienur ar kitur nebutu

*) Urpreussen v. Adolf Rogge, Altpreussische Monatschrift XIV. Band, p. 253.

**) *Samland* — musiszakai: pelkžamis; *Samgaliai* — pelkgaliai.

raiszi, bet tai ned vai, juk p. Karlavicius nelietuvis. T. a. nū *anksztas* ir *laukas* jis sako paainant „Anczlavka“ = Anczlaukiai; nēs „ancz“ už tikro asąs sutrumpintas isz „ankszt“. — Lietuvis atsakitu: tas žodis susideda — jeigu pradinė a ira ilga — isz antis ir laukas, t. a. ancziu laukas, Anczlaukiai; o jei pradinė a trumpai butu isztariama, tai sukrautinės dalis bus: *ant* ir laukas; suligink: anczakis užūt antakis. Antlaukiai butu pablaku Antbaliu, Antupiu, Antkalniu ir tt. — Taipat „Dvorkiele“, norint nežinau kaip tą vietą lietuviai vadina, negalimu vien nū dvaras iszvesti; tas žodis ira sukrautinis isz dvaras (o gali ir kits koks žodis) ir kelias. — Pavardė Gelgudas neženkliana geltongudi, kaip p. Kralavicius saprotauja, bet skurdbalsi, gedulingos kalbos virą; bet jeigu lietuviai u tame žodije trumpai isztartu — kaip asz nēkur neasmi girdėjęs — tai tadą gautumėme virą, kurs įgelia, įkarszia gudus — neprietelius; slg. Gintautis. — „Kavloki“ tai nēkaip ne „Kauklaukiai“, kaip stigavoja p. Karlavicius, bet *Kiaulakai*; jūg taip tai ira, parodo ir pavardė „Kavlok“, kurį lietuviai vadina *Kiaulakiu*. (Suminksztinimas czia taip pat kaip Sziauliai ir Szavle.)

Norint ira dar ir kiti apsirikimėliai, visgi darbas p. Karlaviciaus ira labai pagirtinas ir mēs pasitikime, jūg daugumas „Auszros“ skaititoju nepatingės ar patis jo darbą papilditi arba norint mums į rėdistę atsiųs suraszę vardus kiemu, lauku, kalnu, upiu, pelkiu, pavardžiu. Kas tai padaris, tas didesni gali mosklui pelną atneszti, ne kad tie, kurie neturėdami paspartinės medegos raszinėja nēkus apie persikilnijimus gencziu ir tautu isz vietos į vietą, arba vardus jūkingai ir veltū paaiszkina. J. Szl.

„*Historyja septiniu Mokitoju iz Lankiszko ant Letuwiszkos kalbos per Augustyna Zeytz, zokonika, piardeta. Jo łocnu kosztu iszspausta Spaustuwiej Lankiszkoj W. Dyniewicziaus, Chicago, Jllinois, 1880 m.*“ lak. 138. Raszikas tą kningeleį „prikisza“ mocziakoms, norinezioms naszlaiczius nū turto tėvu pavariti, ir mergaitėms, kurios ketina tekėti už naszlio;

bet užsistodamas už naszlaiczius, raszikas skaudžiai neapkenčia moteriszkiu. Taip jis savo „prokałboje“ ir raszo, kad „reyk jum žynot kad nie Wiras dieł Motieryszkies ale Motieryszkie dieł Wiro sutwierta ira; o dieł togi Wiras Ponu namo pastanawitas ira; ir jam wale ant jos dota“. . . . Kalba baisiai sulenkūta. Raszikas sakosi iszguldęs ir daugiau kningeliu į liet. kalbą ir neužilgu jas apgarsinsęs, „jagu tik iu skatyt noresit“. . . .

J. Šzl.

Trys pamokslai apie gaspadorystę dėl gaspadoriu sodiecziu. Spaustuvėje Albano ir Kibelkos Ragainėje. 1883; l. 43. Prekia su persiuntimu 30 kap.

Jūg lietuviai nedaug turi naudingų rasztu apie ukę, nėks neabejoja. Gana buvo krutus Daukantas, bet jo kningutės laikui bėgant suretėjo taip, kad retas jas iszlaikė iki musu dienu. Ivinkas savo ukiszkušė kalendoriūse nū 1846 iki 1863 m. taipogi stengėsi, kiek galėjo, neszti pagelbą ukininkams. Jeigu dar primesime rasztus Gomuliauskiio ir Radžiuno, ir „Naujausąs galviju liekarstvos kningas“ „iszdūtas nekurio lietuviszko dvarponio“ kurios antrą siki atspaudintos 1861 m., tai patūlaik nėks daugiau nemėgino rasziti apie tą taip svarbų daliką. O juk lietuviai turi gana ukininku, ir dar geru, o apszviestu ukininku! Kodėl-gi tie apszvietiejie virai nepasirupina savo ir kitu patirimus surasziti, kodėl jie nenori pamokinti vargszą žmogų, givu prakeitu pelnantį sau dūnelės kąsnį?! Visi iszvėšę! visi iszvėšę! Kad taip tai nėks nesijudina rasziti apie ukę, mės už tai su dideliu džiaugsmu pasveikiname taip gražų veikalėlį p. P. Nėrio, kurs matidamas, jūg musu darbsztus ukininkai „nevisūmet traukia didžiausią naudą isz savo darbo“ dėl to, kad „jie nežino pirmucziausiu pamatu, nū kuriu užguli lauku vaisingumas“, paėmė plunksną rankon, kad jūs apszviesti; ir dar tūmi meilias skaititi tą rasztą, jūg jis grinokai lietuviszcai ira raszitas. Pasitikėdamas jūg nevienam „Auszros“ skaititojui bus miel girdėti įtalpą tos kningutės, asz ją czia trumpai suglaudziu. Knigutė ira padalita į tris pamokslus. Pirmame pamoksle p. Nėris apraszo, kad reiki javus

nekasmet sėti ant tos paczios vietas, nēs jie valgio pritruktu — isz to tai digsta *vaisiu mainas*. O kad gerai ailei metu praėjus javai galētu į tą paczia vietą pagrižti, reiki netrilauginės, bet dauglaukinės ukės. Dauglaukinė ukė nėkadą neklakso pudimu, nēs į vietą pudimo sėjami dobilai, kurie ir žamę iszakėdina ir galvijams patiekia gerą peną ir ganiklą; prie to jau prisideda ir daugis mėsžlo. Szeszlaukinės ukės musu ukininkams geriausiai pritinkanczios. Prie to prikergrta žinia apie veisles ir sėjimą dobilu, ir persergėjimai apie vaisiu mainimą ir pasigavimą mėsžlo szeszlaukinėje ukėje. — *Antras pamokslas* paskaiditas į 3 dalis. Pirmiausiai *apie mėsžlo sutaisimą*. Jū geresnis ēdesis givūliu, jū riebesnis bus ir geresnis mėsžlas. Norint daug turėti mėsžlo, reiki kŭ ilgiausiai givūlius laikiti kutėse; taip arklius geriausiai per visus metus namie szerti. Pakratui reiki sziaudu ir žamiu, kurias apipiliama vitrijolu. Toks mėsžlas „neiszpasakitai nutreszia žamę ir gaspadoriams dūda didžiausį pelną“. Paszaro ir pakrato gana suteiks tiktai dauglaukinė ukė. Bet mėsžlus sutaisiti galima ir ant lauko, iszvokiant užslinkusius griovius ir slėnius, pilnus sukirmijusiukelmu ir dumbļu, kraunant tūs dalikus į kruvas ir perde-dant mėsžlu; kaip reiki elgtiesi su tokiais „kompostais“ (sąmėžiniaiis), ipacziai iszguldita. Tokiu budu asą galima didelias daugibes gero mėsžlo isitaisiti. Tolesniai sznekėta *apie mėsžlo užlaikimą*. Geriausias mėsžlas ira tas, kurs atlieka kutėse iki jį ant lauko iszvežant, taigi kutės turi buti augsztos. Ant lauko iszvežus reiki mėsžlą tūjaus iszkratiti ir priarti. Aviu mėsžlą negerai tiktai vienąsik ant metu iszvežti į lauką — nēs jis bestovėdamas pabala, supeli. Arkliu kutę reiki kasdien iszvokti ir ju mėsžlą ar į kutę galviju mesti — kas labai gerai, ar į „mėsžlavietę“, kuri 1) turi buti ligiai toli nŭ arklidės ir nŭ namo, kitaip vargu butu permaisziti mėsžlą galviju su arkliu mėsžlu; 2) ji turi bti ardvi; 3) vandŭ nei isz kur neturi į ją subėgti; 4) ji turi buti pridengta nŭ saulės ir vėju; 5) skersai pervažiūjama ir 6) negilesnė per 2 ūlektis. Bet mėsžlavietę tadą tiktai tereiki

taisiti, kadaž meszlas nebetelpa galviju name. Ant galo — *pasigavimas mėszo*. Galviju mėsžas geras dėl smiltiniu, lengvios, sziltos žamės ir raudonuju szlineliu, — ir dėl vasarojaus. Arkliu ir aviu mėsžas tinka szaltai ir supūlusiai žamei, — dėl rugiu ir kviecziu. Mėsžlą nereiki priarti su szlapią žame; geriausiai jūmi apkrėsti rugiu lauką. Vikiams mėgsta szviežus mėsžas. Reiki stengtiesi kūdaugiausiai, nors plonai, lauką mėsžlu apvežti. Vasarą per kaitrą ir per naktį nereiki galvijus laikiti laidariūse, bet „kutėse su langais ir atviromis durimis“; — Treczias pamokslas — *apie žamės iszdirbimą*. Žamę iszdirbame dėl mėsžlu supudimo, dėl iszpurinimo žamės, dėl panaikinimo žoliu. Žamę iszdirbant geriausieji įnagai: *plugas (arklas)* turi buti lengvus, pigus ir stiprus, o tokiais ira amerikszkas ir lenkiszkas; *akēczius* ira geriausios czėkiszkos, labiausiai akėjant pievas samonomis apželusias. Gelžiniai akēczivrbaliai paskabina darbą artojaus. *Ekstirpatoris* pasigaunamas dėl negilaus žamės sujudinimo. Žamę iszdirbama dėl *žieminiu* javu taip: reiki plėszti pudimą, kartoti jį iszilgui, kartoti skersai, arti priesz patį sėjimą, akėti ir velėti (koczioti). Paskiaus apraszita, kaip tą darbą atlikti, jeigu žamė ira supūlusi, szalta ir mažai iszdirbta, arba jeigu ji neperdaug supūlusi ir iszdirbta, jeigu žamė lengvesnė ir labiaus iszdirbta, jeigu žamė lengvi ir iszdirbta ir jeigu ji labai lengvi. Reiki javus pasėjus, dirvą kaip reikint iszvagoti, o vandenį, kurs žlugso dabar daugiur, nelaikiti nei vagoje nei griovije, kitaip žamė permirkusi atszals ir nuspelgs javus. Pamokinta taipogi iszdirbti pudimą, kurs buvęs vasarojumi apszėtas. Bet ir dėl *vasarojiszkuju* javu žamę iszdirbant, reiki iszskirdinti mėsžlo sukrautinas dalis, apvokti dirvą nū žoliu ir iszpurenti žamę. Apraszita, kokios žamės reikalauja miežiai, avižos, žirniai, bulvės (roputės, erczukai). Ant galo pasakita apie sutrinimą žamės velanu, kad reiki saugotiesi suvelėti szlapią žamę, arba ir persisausėjusią, kadaži sutrintą sausą žamę vėjai nupustu. Velėjama ir tadą ira, kad vasarojų pasėjus litus žamę suplaka: taigi pasidariusią plutą reiki velanu sulaužiti.

Kiekvienas skaititojas mato, jūg ta kningutė norint nedidutė, bet daug, labai daug turi savije pamokslu. Gailu tiktai, kad raszikas jos kaip kad užmirszo pasznekėti apie reikalingumą iszmėtiti sodžius į vienkiemius. Juk žinome, jūg gyvenimas sodžiuse neleidžia įvesti nei mažiausį pagerinimą ukės, nės ar tai sutarimo nėra tarpo ukininku, ar rėžiai ju per kits kitą iszpinti, arba vėl laukas taip ira nū namu toli, jūg reiki daug laiko ir pajėgos gaiszinti, lig į jį nuaini ar nuvažiūji. Okad kiekvienas skiriumi giventu, tai ir lauką turėtu aplink savo gyvenamaju ir kaip norėdamas ir iszmanidamas galėtu jį gerinti; prieg tam kilus gaisrui, ar-gi nudegtu pilningi sodžiai, kaip kad sziądien taip tankiai atsitinka! Tiktai vienas daigtas atsimainitu ne ant gero. Sziądien žmonės pripratę kruvoje giventi, tankiai susibėga, pasiszneka apie szi ir tą, pasilinksmina — žodžiu sakant, givena draugijiszkai, norint tankiai saviturpe bardamiesi ir kersztaudami. Iszsimėtę pavienam giventi, jau turėtu atmesti anus susibėgimus, jaunimus, kuriuse pilną dvasią žmoneliai ir pilną szirdimi givena. Taigi atsiskirę nū kitu jie nutaisitu daugiau savibės jausmus pamindami draugiszkumą ir artimistę. *J. Szl.*

Isz Lietuvos.

Netoli Laukuvos Raseiniu pavietije randasi vieta, vardu Padivsvitis ir ažeras Divsvitis, į kurį kaip žmonės pasakoja ir seni rasztai liudija, musu sentėviu dievaicziai ir szańp visokie paminklai isz žilos senovės asą paskandinti nekuriu czia atsibascziusiu panatiku, idant ir menkiausia žimė apie musu tėvinės garbingąją praeitinę pražutu. P. Kelpszas, givenas Padivsvitije (Padievica, per Kaltinėnus, Kauno rėd.), raszo, jūg turęs ir rasztus apie tūs senovės paminklus; taip pat ten asą ir nekurie seni rankraszcziai vieno kuningo, stropaus tirinėtojo musu senovės paminklu, palikti. Butu vert ten nukeliauti, apie visokius dailikus placziai iszsiteirauti, sziokias-tokias žinias ir

rankraszczius nū prapulties iszgelbēti jei jie kur užmesti trunētu, ir visiems per spaudinimą apgarsinti.

Skaitidamas apie *krivulę* Daukanto kningoje „Budās senovēs lietuviu kalnēnu ir žamaicziū“, ant l. 121: „Jis pats (kurēju kurėjas, krivu krivaitis) retai o rasi ir nēkad os nedavė įsakimu svētui, bet siuntė persavo kuningus žigovais vadinamus, kuriems pavedė savo valdžią idūdamas lietos arba ukės lazda, krivulę buk vadinamą, ir liepė tąją lazda savo įsakimus svētui skelbti, kur sai budas skelbimo įsakimu viresnibės lazda iki szios dienos užsiturėjo, kaip Kalne (augsztojoj' Lietuvoje) taip ir Žamaicziūse, tulose vietose pas žamaiczius tebėra sakoma: „karužasis, sako, lazda parneszė“ arba: „kaip asz neklausisiu lazdos savo viresnibės“. Sziądien lenkai ticziodamiesi senu įprociū vadina lietuvį „skurcze pałka“ nū to, jūg jis ne raszto, bet lazdos savo viresnibės arba kurēju kurėjo klausās, neminėdami (lenkai) to, jūg lietuviai savo lazda iszgelbėjo jūs paczius tris kartus nū prapulties ir vergibos; vieną kartą metūse 1320, antrą kartą 1410 m. nū križaiviu, o trecziąjį kartą 1659 m. nū žuvėdu“.) Tokio jo įsakimo kiekvienas turėjo klausiti, nēsgi visu spėriausias paklusnumas buvo visu didžiausia pavinastimi kaip svētui taip ir kuningams. Aiszkesniai sakant, įsakimą kurēju kurėjo visi turėjo už dievo valę ir tūmi jis didesniu buvo už patį rikį, arba kaip sziądien sako, karaliū. Kūmetu jis ira tokią valdžią igavęs, maž teėsant tos gadinės rasztu, negal to regėti; bet jei antžvelgsime kitu tautu veikalus praėjusiu gadiniū ir mēklinsimės į pradžia draugibos svėto ir jo susirinkimo, matisime tenai, jūg kuningai turėjo tikibą už pragumą, kuriūmi svėta gurino, gandino dėl sugurino ir sukrutinimo žmogaus mentos ir dėl butino sav paklusnumo. Ligia dalimi tūmi pacziū įrankiu gūdė, laimino, džiugino ir linkmino dėl isztempimo tos paczios mentos. Kad svėtas dar buvo kaip tariamas ir tikėjo aklai į tą, kas jam buvo sakoma, tad tokiam svėte galibė ir oru-

*) Rēza, Dūnelaitis, IV Gesang, s. 153 in den Anmerkungen.

mas žinių buvo per daug didelis. Toksai pragumas nebuvo būtina paczių žinių pramonė, bet daugiaus digo paczioje businoje svėto draugės ir buvo reikalingu ir naudingu dėl nekurių gadinės ir tol jis patvėrė, kol jį budas draugibės pakentė. Ką regime nusitikusį su svetimomis tautomis, tas pats ira buvęs ir su lietuviu tautą, kad svėtas buvo kaip tariamas, nėko nežinojo ir nenumanė pradžioje savo įsikurimo, tad ir ju kuningai nenėkino to įrankio, kurs patiems didino gūdą, orumą ir szventibę, o svėte baimę, nūgąstį ir aklą paklusnumą įkurė: kaipogi kuningai tolinkon iszguldė slaptis, kuriu svėtas nepermanė, jiejie lėmė, sztikinėjo, burė, vardavo, szventė, ko svėtas geidavo, dejavo ar reikalavo, kalbėdami su pacziu Perunu reiskė jam jo pagūdą arba koronę; todėl žodis „kurėju kurėjas“ ir jo asaba buvo tariama nū svėto szventu ir nepalitimu.“ — Taip skaitidamas kožnas nevisai akiai savo tėvinės budu įtemijimą pro savę praaiti dūdantis atsimena, jūg dar daugel Lietuvos kampūse krivulė kaipo ženklas viresnibės ira vartojama. Užnemūnėje krivulė, pas lenkus krivulka vadinama, dar aplinkui su koku nors įsakimu siuntinėjama. Prusu Lietuvoje ira krivulė ženklas szaltiszių, kuriai labai kreivą ažuolinę lazda vartoja ir į kuriu iskeltąjį galą įkiszamas ženklelis arba rasztelis, apgarsinąs koki nors naują įstatimą arba suszaukimą kiemoniu pas szaltiszių į pulką dėl pasirodavojimo arba iszleidimo kokios nors dėl kaimo naujos rėdos. Virkitūse, Prusu Lietuvoje, ira szitie rasztai lietuviszkoje kalboje iszleidžiami, kitūse valsziūse Prusu Lietuvos dvėjose kalbose, lietuviskai ir vokiszkai. Ir vokiecziai patis Prusu Lietuvoje ira tą vardą anos lazdos kaip ir tą senovės budą pasisavinę ir vartoja dėl apgarsinimo visoku nauju įsakimu. Taip tas budas dar randamas Tilzės priemėstije, kur visokie padavadijimai szaip jau vokiszkoje kalboj' atliekami. Tie vokiecziai nesumano to žodžio iszguldi.

Parphis.

Kaunas, 19. sausio 1884 m. — 3 num. „Krajaus“ skaitome isz Raseiniu: Buvėsis lig sziam laikui bajoru mar-

szalka, p. Vladislovaviczius, atsisakęs nū savo vietos; į jo vietą asąs pavadintas p. Adolpas Pžeciszauskas. Pabaigoje grūdžio bajorai pakėlę atstojancziam nū tarnistės marszalkai pietus, kur buvę apszaukti užgėrimai ir sakitos sznekos maskoliszkoje kalboje. Mės nesidivijame, kad musu bajorai, atsižadėję savo prigimtinės kalbos, griebiasi už kitu, ir nėko priesz tai nesakitu-mėme, jeigu jie neturėdami ko geresnio dariti, valgitu ir gertu maskoliszikai . . . Įstabi-gi mums ana ju nežinē reikalu musu draugijos arba — nenorime tikėti — prapūlimas jūse jausmo savo pacziu garbės. Bet tikime, kad taip žemai dar nenupūlė musu draugija ir dėl to-gi mislijame, kad tas lipsznumas bajoru dėl maskoliszkos kalbos paaina isz nežinės ju, kaip ta kalba elgiasi su musiszkąją, taigi ir tariame asant reikalingu paaisz-kinti jiems tą daigtą. Dėl paveikslo paimkime tai, kas darosi Kaune neseniai įtaisitoje sudo vietoje. Kasdien ten matome po kelias deszintis musu mažesniuju broliu, kurie susirinkę dažnai pėsti ir isz tolimiausiųju kampu rėdibos į naują sudą jeszkotu teisibės, kurios nerado ar nebuvo kam padariti jiems namie, stumdosi po kelias dienas nėko negalėdami nugirsti, nės nesupranta maskoliszkos kalbos, o szii nepažįsta lietuvisz-kos. Nemislijame už tai kaltinti tiesos sprendėjus, nės žinome, kad toki ir tiesa ir jie turi jos klausti, o kad ir tokios tiesos nebutu, tai jie suvažiavę isz tolo į musu krasztą, mokėti musu kalbą negalėtu. Galime kožną sudo dieną matiti szitokius at-sitikimus: paszauktas į sudą, iszaina musu vargszas ir, pa-klaustas, ką turis pasakiti savo reikale, nedrąsiai pasisako ne-mokąs kalbėti maskoliszikai. Tadą pirmsėdis apreiszkia jam, kad sudijama ir maskoliszkoje kalboje ir kad nei koki kita kalba jame nėra pavelita, ir liepęs vargszui sėstiesi, pradeda klausinėti antrą pusę, jei nota bene toji moka maskoliszikai. O kad jau pirmsėdziui nusibosta keliems praszitojams pagrecziui tą patį sakinėti apie sudo kalbą, prie to dar matant, kad jie nei to sakimo nesupranta, tai atsitinka, kad jis kitą ir smarkiai paklausia: ko-gi czia jus atėjote nemokėdami kalbėti! Vienas toks nelaimingas negalėjęs apginti savo tiesą, laukė apsudijimo, mislidamas bent tai žinosęs, nės truputį suprato maskoliszikai. Bet kaip iszgirdo apreiszkimą apsudijimo, ragūtą tiesu tai-siklėmis, tai žinoma nėko nesugavo. Dėl to-gi nūžamiai praszė pasakiti jam, kaip tapė jo reikalas apsuditas, ir gavo atsaką : sudas nūsprendį isztarė ir neprivalo jo iszguldinėti. Lieka

vargszui atsidūti ant milistos ar nemilistos tikojančių ant ju kaip vorai ant musiu — szunadvokacziu židu, ir jėszkant teisibės atrasti savo prapultį . . .

Turime viltį, kad bajorai iszgirde tūs ir kitus tokius pat dalikus, atsimins savo privalumus, kuriūs jiems suteikia stovėjimas prieszakije draugijos ir teiksiesi, pastatę žvakę maskolizškai kalbai, pasistengti ir dėl tiesu kalbos mažesniuju savo broliu, *jei ju broliais ir toliaus nori palikti*. O gali balsas musu praskambės veltū kaip vox clamantis in deserto . . . Sziaukia-gi *Vox populi*.

Nekuriose vietose lietuvinkai mokina isz pat mažumos lenkiszškai savo vaikus, tarp savęs kalbėdami lietuviszškai. Vaikai vienok į piemenis jau užaugę, o supratę kūmi ira, mokinasi ir kalba lietuviszškai. Ar-gi jie tame dalike nedaugiaus turi proto už savo tėvus? —

Daugiausiai bicziu turi žmonės, givenantieji apie-gardoje Kelmės, Raseiniu pavietije. Kiti ju laiko keletais deszintu aviliu, moka jas priderincziai aprupinti ir per tai gauna ju vargus gerai apmokantį pelną medumi ir vaszku. Labiausiai į medzius, ant lauku auganczius, kelia avilius, kuriūs tenai vadina įkilais; kad tenai bitis privilioti, avilius isztepa kvependziomis žolėmis. Jeigu kurs žinovas priviliojimo bicziu butu piktadėju, tai, sako, galėtu atimti visus bicziu kelmus nū kaimėno, jūs turinczio. —

Ira žinomas tai daigtas, jųg lietuviai didumu ira geltonplaukiais, norint turime kur-ne-kur ir jūdplaukius. Retai vienok atsitinka apiegardos, kur jūdplaukiu butu daugiau ne kad geltonplaukiu. Vienas geras žinovas tu daliku pasakojo ir paminėjo tūs valsczius Szauliu pavietije, kur givena mažne vieni jūdplaukiai; anūs apigardiniai lietuviai vadina Szauliecziais. Skiriaus-gi bude ir kalboje tarp vienu ir kitu mažne nėra. Jūdplaukiu daugiau randasi ritinėje Lietuvoje, nekad Žamaicziūse. Tai turėjo atsitikti per įsimaiszimą kitu giminiu gilioje senovėje. —

Panėkintos musu kanklės*) ima rastiesi tai ant

*) „Praėjusiam amžiuje tarp lietuviu dar labai tankiai buvo randamos kanklės, kurias jie patis pasidarę skambindavo dainas dainūdami.“ Glagau, Littauen und die Littauer. 1869. p. 148.

viszku, tai užpezkiję; teisibė, kad jos ira nuvargusios, nės buvo davinėjamos vaikams dėl pabraijimo su viena struna ar ir be jokios. Randasi dar tokie seneliai, kurie moka isz ju iszgauti graudingą gaidą, prie graudingesnios dar giesmes ir mus mokina. Ne tikt pradedame senas iszrasti, bet naujas giesmes dariti. Kanklės panesza į arpa arba cimbolus, deda anas ant keliu, ir sėdėdami skambina su prisztais ar su pagalėliu, spaudidami strunas pirsztais taip kaip ir smuikoje.

Lenkiszkas laikrasztis „Przegląd tygodniowy“ nū 1883 m. N 33, 407, paminėdamas apie prancuzu rasztininką Ernestą Renaną, kurs ira kilęs isz Bretanijos, pusiausaliu Prancuzijoje, kur žmonės kalba keltiszką kalbą bet ne prancuziszkąją, szaip raszo: „Bretanija daugiur mažne toki pat kaip musu Žamaitija. Tenai žmonės taip pat dievūti ir taip pat teisingi. Pobudis ir budas bretanu dideliai paveidūja į budą ukininku Lietuvos ir lenku Parodą teisingumo bretanu buvo tai, kad jūs kiti apgaudavo, kiek kartu jie ėmėsi prekibą variti. O apie lietuvius turime pasakiti, kad jūs visados visi vadindavo patirusiais; apie lietuvius galime dar geriaus pasakiti — jie mokėjo visados ir pikeziausiūse atsitikimūse pasigelbėti.“ Taip tai kaip kadaį ir lenkai apie mus teisibę pasako.

Kaip mažai lenkai ir XVIII szimtmėtije žinojo apie Žamaitiją, galime matiti isz kningos, spaustos Vilniuje 1766 m., „Žodinas geograpijos“ pramintos, kur rasztininkas sznekėdamas apie „Žmujdz“ iszrokavęs pavieczius Žamaitijos ir dalikus, priderinczius viresnibeį ano laiko, szaip raszo: „Žamaitija, nūkampis ir kuningaiksztistė Lietuvos, turi 70 miliu iszilgumo ir 50 miliu platumo, turi kalnus ir gires, daug javu, givūliu ir medaus. Giventojai — katalikai, dievūti, neveda pacziu neturėdami 30 metu amžiaus“ ir tt.

Daugel ira rasztininku lietuviu, kuriūs težinome isz vardo, o ju rasztu negauname matiti, ar retai kadaį. Vieni rankraszcziai prapūlė, kiti kaszin kadaį atsiras, o kiti dar galės prapulti . . . Taip girdėjau, jūg kuningas *Rimaviczia*, kurs buvo Pakievije, Szauliu pavietije, klebonu prie pilijos, daug raszė labai graziu ailiu ir dainu. Mirė Pakievije apie 1865 m. Kas givendamas Pakievije isztirtu jo amzių, o gali ir jo rasztus gautu, bent surastu, kur jie likė, labai atliktu szaunų darbą musu raszliavoje. — Taipogi naudingas daigtas butu pasi-

teirauti apie kamarninką *Sungailą*, givenusi aplink Kražius, Raseiniu pavietije, savo tėviszkėje Burniūse apie 1850 m. Jisai gaszė daug lietuviszku ailiu, bet visi rankraszcziai prapūle.

„Vėdroviec'as“ 1883 m., N 27, l. 418 apraszinėdamas givata, ir dūdamas paveikslą jau mirusio lietuvio, labai protingo žmogaus, Napoleono Ordos, pasakoja: jūg tas visas aplankęs devines gubernijas, kuriose givena lietuviai ir gudai, nuimdamas paveikslus senovės vietu ano kraszto; isz viso tokiu paveikslu 800; gailu, kad iszdūti tą svarbą darbą nėsą galima, kadaği tam daigtui reiki dideliai daug pingu, o pirkiku mažai tėsą. — Laikraszctije „Opiekun Domowy“ 1875 m. patalpintas rasztas pono Kirkoro „Apraszas guberniju žiemvakariūse.“ Jeigut kas tą darbą iszgulditu musiszcai — o jame apraszita musu tauta užgaunant jos istoriją, ekonomiszcai statistiszkas žinias —, tai galētumėme pasisavinę paveikslus N. Ordos turėti labai puikią kningą „Lietuvą vaizdūse“, taip kaip pagirtini czėkai turi „Czėkiją vaizdūse“.

Pas mus visi mokinasi lietuviszcai skaititi namie, kadaği lietuviszcai mokslavietėse nemokina; bet mažai kas namie iszmoksta rasziti musiszcai, nės mažai tēra mokslu tėvu ir kaimėnu. Gerai butu, kad prie abėcėlu butu prikergiamos *raszitinės* atmusztos litaros ir ailutes dėl priraszimo; tokiu budu musu vaikai gautu matiti raszitines litaras ir galētu gudintiesi raszinėti. Labai visi pasidžiaugtu isz tokio darbo. *Vėversis.*

„Auszros“ pirmojo numaro prakalboje (už 1883 m.) ira paminėtas pirmiausiūju lietuviszku laikraszcziu „Lietuvininku prietelius“, kursai pirm 35 metu (1848 m.) pradėjęs iszaiti. Ale tūmi tarpu tapė isz daug pusiu patikrinta, kad tokio laiszko tūkart visai nebuvus. Tikt 1849 m. „Keleivis“ Kurszaicziui rėdant pradėjo pasiroditi. Szisai „L. p.“ bene bus tas patsai laikraszctis, kurs valandą Szilokarcziamoje 1863 m. buvo iszleidžiamas ir „Lietuvininku paslu“*) vadinosi. Kaip jis vienok ilgai iszėjo, neatsitiko iszgirsti. — Betgi dabar irą pritirtu daigtu, kad nei Keleivis musu pirmūju laikraszcziu nebuvo. Pradžioje 1832 m. ant svėto pradėjo pasiroditi Karaliaucziuje (regisi Szulco karal. spaustuvėje) mėnesinis laikraszctis, vardu

*) „nū 1863 m., kad atsverti „Keleivi“, ėmė aiti į svėtą laiszvažiuris „Lietuvininku Paslas“ Szilokarcziamoje. Abu laiszku daugis skaito, labiausiaigi „Keleivis“ turi didelią įtekme.“
Priedas J. Szl.

„Nusidavimai apie evangėlijos praplatinimą tarp židų ir pagonų“, keno rėdomas, nėra pasakita; ale kaip to laikraszczio kalbos buvo žinovai tvirtina, buvęs jo rėditoju precentorius Kelkis (Kelch), pažįstamas ir garbingas musu tautos rasztininkas*). Kalba tame laikrasztije ira graži ir visiems žmonėms labai priainama; jo įturis jau isz užraszo suprantamas: ira praneszti nusidavimai ir atsitikimai nū misijos lanku pagonijoje. Vienok nevien randasi svarbi vėros atsitikimai isz Europos ir kitu dabitu žamiu aprasziti, bet ir politika prusu žamės ira užgau-nama, žamės apraszai ira įmezgami, ir apsakimai lietuviams ju giminės ir kalbos reikalūse užainami.***) Daugiems numarams

*) Priczkus Kelkis, gimęs 10 d. sėjos m. 1801 m., miręs 19 d. vasario 1877 m., musu rasztininkas, ira, neskaitant jau anos laikraszczejistės ir kitu kningeliu ir laiszkeliu, dar ir szias kningas iszleides: „Salamonas ir Salamitė“ Tilžėje pas Pustą; „Križiaus kningelės“ Priekulėje pas Szrėderį; „Milerio misz-kningės“ (isz dalies) Priekulėje pas Szrėderį. Kelkis nevien rasztininkas, bet ir stropus giesmininkas buvo. Jo procės ran-dasi 168 pasiuntinistės giesmutės, kasztoms ir spaustuvėje Holco ir Szerniaus Klaipėdoje iszleistos. Dar savo budu su laimę ir už lietuviszką kalbą užsistojo. Siuntė nevieną gromatą dėl lietuviszko mokslo mokslavietėse iki Beerbomo, deputiarto Klai-pėdos ir Szilokarcziamos valszcziu Prusijos saimbutije, siuntė iki ministėrijos, siuntė ir iki paties karaliaus maldos gromatas dėl lietuviszko vėros mokslo. Jau buvo prieszininkai musu kalbos lietuviszką mokslą isz mokslaviecziu beiszstumia, ir tik vien jo darbams tepasisekė dar szitą ojų nukraipti. — Jo kau-leliai ilsisi ant Kisiniu kapiniu, Dovilu parakvijoje netoli Klai-pėdos. Amžiną atilsį!

**) N 4. 1844 m. l. 61 ir k. „Apsakimas Lietuvininkams. Jau pirm beveik trisdeszimet metu (1804 m.) Prusijoje givenan-tiejie lietuvininkai nabasztininkam karaliui (Priczkui Viliui III.) pasigūdė, kad nedaug ju kuningu ir didiai retas ju sudziu bei valdancziu ponu czistai lietuviszkai moka. Nabasztininkas karalius ju tą pasigūdimą szirdingai priėmė ir maloningai pri-sakė, kad szeszi, geros galvos esą, jauni lietuvininkai visokiūse augsztūse mokslūse butu iszmokinti ir potam savo kampe į kuningus bei kitus augsztus urėdininkus butu idėti. Bet pirm neng karalius tą paliepimą iszsiuntė, mete 1806 karai prasidėjo, ir per karus aną karaliszka malonė po visam po užmirszimu parėjo. Dabar užpernai bei pernai (1842 ir 1843 m.) vėl tą patį pasigūdimą kiti lietuvininkai į Berliną nusiuntė, ir viriau-sias viskupas Karaliaucziuje už lietuvininkus didiai meldė, ir ministeris, kursai ant bažnicziu bei szuiliu (mokslaviecziu) sta-titas budamas, dievo bijas, didiai iszmanas ir szirdingas ponas, vadinamas Eichhorn, lietuvininkus užtarė, ir po senus rasztus

ir giesmutės, vadinamos pasiuntinistės giesmėmis, ira pridurtos. — Pirmame mete iszėjo pažadėtasis skaitlius, butent 12 numeru; ant kito meto vienok jau tik 4 numarai betapė žadėti. Raszitojas to laikraszczio tūkart givenęs Įsėje (Pamarije) l. 176. 1832 m. O kitame mete jau tiktai du bepasirodė numeru; potam per visus vėlesnius metus numeru skaitlius tarp triju ir keturiu svarstėsi. Szio laikraszczio rankius, kuri man teko matiti, traukiasi iki 1861 m. Szie „Nusidavimai“ dar ir dabar, jau pirmam rėdikui mirus, ira Karaliaucziuje iszleidžiami; rėditoju ira pasiuntinistės draugistė ten pat. Vienok dar valandą pirm savo mirio Kelkis nū rėdistės ano laikraszczio atsitraukė ir sviežų laikraszti „Pasiuntinistės laiszkelį“ pradėjo iszdavinėti, kursai kelis kartus per metą iszaina, o ir dabar Klaipėdoje (Holco ir Szerniaus spaustuvėje) tebėra iszleidžiamas. —sz.—

jeszkodamas ir aną paliepiamą nabasztininko karaliaus paties ranką raszita, atrado, ir tą dabar asancziam musu vieszpacziui karaliui (Priczku Viliui IV.) po akiu padėjo, meldamas, kad karalius ant lietuvininku pasigūdimo maloningai padabotu. (Szitą nabasztininko karaliaus szirdingą rasztą į sekanczias kningeles įstatiti mislijame.“ Tiek rėdikas pridėda, vienok nėkur nėko kitūse numarūse apie tai nebeužėjau.) Musu vieszpatš karalius ant to prisakė, kad vis isz vieno dviliką tam gadniu jaunikaicziu isz lietuvininku (Tilžės gimnazijoje 12 lietuvaicziu metinę paszalpą po 100 doleriu turi gauti, ir dabar) butu iszrinkti ir ant karaliaus kasztos jūs ant studentijos, o potam ir toliaus pritaistiti, ir į visokius augsztus mokslus iszmokinti, kaip jau jo vieszpaties tėvo prisakita, ir kad tus potam į kuningus bei kitus augsztus urėdininkus Lietuvoje įdetu, podraug prisakidamas, kad tiems isz ju, kurie ant mokinimo bei kuningistės urėdo pasidūse, kad tiems uždūta butu, idant jie lietuviszkus rasztus bei lietuviszką kalbą prikavotu ir pridabotu ir didiai už tai rupintu, kad kalba ir rasztas lietuvininku netiktai iszliktu, bet ir daugsintūsi per visokias geras kningas bei visokius naudingus rasztus. Iszpažinkime, lietuvininkai, iszpažinkime czia musu vieszpaties karaliaus malonę, per kurią mums taipo nusidūs, kad mės dar savo milimojė kalboje kalbėsime, skaitisime, giedosime, klausisimėsi, ir szventame raszte patį poną dievą *musiszka* kalbant iszgirsimė ant vaiku vaiku. Ir lietuvininkai su savo kalbą, kuri brangi dievo dovana ira, sunkiai ir tuleriopai susigrieszije, tą ant nėku ir grėku vartodami, ir už tai jau visai ant to buvo, kad savo kalbos veik nebutu tekę (taigi galima suprasti, kad jau ir tūkart musu kalba buvo persekinėjama); ale dar kartą ponas dievas ją mums per karaliaus malonę ir anu augsztu ponu szirdingumą atdavė mums ir musu vaikams po musu. Ak, kad szioje kalboje toliaus nei jokia nėkistė, nei joks vilius bei klasta, ir nei

Arti Baravu puszino Seredžiaus parakvijoje, Kauno rėd. ir paviet., pirm dvejato metu žmonės apėjo szal-
tinį, kurį sakė asant stebuklingu; už tai ten ėmė dė-
lioti aukas daigtais ir piningais. Paskui pasirodė
pagal patirimą kemininku (kurie moka iszrasti su-
krautinas dalis visokiu daigtu), kad vandū to szal-
tinio gido daug ligu, o įpacziai akis. Dabar ten įtaisė
namus dėl įmanomo gidimo svecziu ten atvažiuojancziu.

Trupliai (vok. Trüffel) — tai gribai dideliai re-
tai kur ir sunkiai randami, labai brangus; jūs deda
į valgesį dėl kvapnumo ir gardumo. Jie auga ažušili-
nėse, liepinėse, skrūblinėse prie molio su jūdžamiu
maiszito, kur po apaczią ira kalkiniai akmenai, ant
vaisingos žamės po velėną. Atjeszko jūs primokinti
szunis bei parszai. Jie iszveizdi kaip bulvės (roputės,
jerczukai). Kūlaik jie jauni, asti balti, o sentelėje
papilksta. Nugirdau, kad tie gribai auga ir Žamai-
cziūse dvejose vietose: Zemigalo ties upę Dubisą, Ra-
seiniu pavietije ir prarakvijoje, ir Leszcziūse, tėvisz-
kėje Stan. Davainiaus Silvestravicziaus, Kauno pa-
vietije. Bene bus tos vietos vienaitės Lietuvoje ir

jokie grėszingi daigtai, nebebutu girdėti, bet vien tiktai, kas
naudinga, kas vėžliba, kas nūbažna, kas szventa ir kas ant
pono dievo liaupsės iszaiti ir ant iszganimo dera. — Dūk jeib
su kalbą vis visur įtikti galėcziau ir tt. — — Szis apsakimas
lietuvininkams jau butu turėjęs trecziose kningelėse szio meto
nudrukavotas buti, ale nebetilpo, ir todėl dabar į jusu akis ir
ausis paraiti.“ — N 1. 1845 m. 1. 7: „Ant 6) Pumarai, arba
pagal musu liežuvį kalbant, Pamariai (Pomerania), kadagi iszilgai
juriu bei mariu guli, ale ne pagal musu Lietuvos mares, ir ne
pagal mares netoli anapus Karaliaucziaus esanczias, bet prie
Stetino ir tt.“ — Cziapat 1. 15: „O įpacz jus, lietuvininkai,
dėkitėsi aną szlovingą malonės atlankimą į savo szirdį. Nės
jus anu Pumariszkiu artimesni gentis asate, kaip kiti. Jau
labai seniai kitą kartą lietuvininku szaka į anus kampus nusi-
traukė, ir tos szakoš vaiku vaikai jau po tolimos ailės dabar
ten givena, ir tarp ju tai nusidavė, kas pirm to praneszta.
Rods jau seniai anie jusu gentis savo senovės kalbą pametė
ir vokiecziais pastojo, ir vos keli dar szian ir ten tarp savęs
kartais tokią kalbą kalba, kuri dar daug priligsta musu lietu-
viszkajai. Ale tai nėko nedaro, jie tacziau jusu gentis ira.
Jei tais norite buti, ir isz tikro atsizinti ant savo senovės
kraujo, tai tūlaik melskitėsi pono Jezaus, iki ir jus lankis“ ir tt.

Žamaicziūse, kur tie gribai ir randami, ir sziauriausios visoje Europoje dėl ju augimo?

Bebirai arba vėbriai iszniko tiktai pradžioje musu amžiaus; ir dar žmonės Žamaicziūse, kurie jus atmena. Atmenant seneliams jie buvo Szaltunoje pas Plėkius, Erźvilko parakvijoje, Raseiniu paviet. Bebirai narstosi vandenije taip, kaip udros, dabar dar lietuviams žinomos; jie turi brangią skurikę, minta vėžiais, žuvimis ir stato sau namus ant vandens. Turime dvi upi Bebirvą ir Bebirvitį, kuriedvi įteka į Szaltuną; jūdviuju vardas paaina nū to, kad ten givendavo bebirai (vok. der Biber, lenk. bóbr). To žodžio szaknį pareiszkina lotinu — biberius (dauggėris); taip pavadintas tas givūlis dėlto, kad jis narstosi vandenije.

Paskutinioji meszka Žamaicziūse paliko nuszauta arti Plėkiu, Raseiniu pavietije, Erźvilko parakvijoje pradžioje musu szimtmečio. Teberodo žmonės tą vietą pamedije antrapus dvaro pakrantije mažo upelio, arti kelio — į vieną viorstą nū Szaltunos. Meszku dar ir karaliszkoje girėje Merezčiuje, Vilniaus gub., arti Nemūno, Lietuvoje, bet ir tenai neužilgu anas iszmusz. Prapūle paš mus meszkos, kuriu kitąkart taip buvo daug, jūg Žamaicziai ir į savo ženklą buvo pasiskirę *meszką su baltu kaklu*.*)

Maskoliu gazetos maloniai kalbėdamas apie lietuvizkus laikraszczius, pasitiki, kad lietuviai kada norint pasisavins graždanką arba maskoliszkas litaras. Koks butu pelnas lietuviams isz tokio pasisavinimo? Lietuviai turi lotiniszkomis litaromis nū keliu szimtu metu paraszitas ir atspaudintas kningas; taigi

*) Apie *elnis* raszo O. Glagau (Littauen und die Litauer, Tilsit, 1869) p. 81: „Tarpo upėmis Rusnę ir Giliją ir pelkmiszkis (Ibenhorst), kurs jaugi nėra visiszkaį pustinę, bet gali pasigirti gražiais, dideliais medžiais; tame tai pelkmiszkije auginama nū Pr. Viliaus II gadinės szauni veislė elniu, kurios liko dar ir latviu žamėje, Sūmijoje, ir ant Skandėniszkiu pusiasalio; elnis kaip ir tauris, kurs kitą kart giveno prusziszkoje Lietuvoje, jau ėmė nikti ir kasžin ar ilgai bepateks ant žamės ta veislė.
J. Szl.

lietuviai turētu atsizādēti tu savo kningu, o ir broliu prusūse givenancziu, jeigu jie priimtu maskoliszkąjį rasztą. Mēs už tai džiaugiamēsi, kad kningos atspaudintos graždanką puva valscziūse, nēs žmonēs apie anas nei žinoti nenori, ir varo laukon isz bažniczios tokius, kurie ataina melstiesi isz maskoliszkaju kningu. Dėl ko maskoliai nesiulo savo rasztą židams, lenkams, vokiecziams, o tiktai lietuviams? Mažu turi viltį, jūg mēs kaip Zirėnai, Votėkai ir kiti ju meilavimo paklausisime!

Jūkai, daugiaus nēko, isz darbu apmaskolintoju. Ką-gi jie padarē per 20 mėtu? Tie, kuriūs buvo pasiuntę mus iszmokintu maskoliszkai, patis ēmē graibalioti musiszkai, o prie musu maskoliszkoji kalba nelimpa; o kad ir priliptu bene tokią naudą isz musu turētu maskoliai, kaip anglai isz iru. Neskriauskite musu! Mēs žinome, kūmi asame ir kūmi buvome, nēs atmename savo tėvu darbus. Ar negana, kad mēs jums mokame pagalves, ainame į kariauną, szeriame jusu urėdininkus! Atidūkite mums musu litaras, mokslavietę, rasztą, sudą musu kalboje, kaip kad atidavėte latviams, musu broliams. Jus sakote, mus mokina; bet tas jusu mokinimas liginasi kankinimui. Lietuviai mato jusu norus aiszkiai, už tai jie gerūju dabar praszo, kad liautumētēsi . . .

Paveikslas p. J. Ivonaiczio, tėviszkainio nū Kelmės, Raseiniu pavietije, kurs pirmasis įtaisē kromus Raseiniūse, Kražiūse, Kelmėje, dabar jau ēmē atsigarsėti tarpo kitu bajoru ir ukininku, kurie įsimanē įsteigti szinkius ir kromus mažne visūse mėsteliūse musu nūkampio. Taigi prekiba pamažu bene pasigaus žamaicziūse. Patūlaik juk židai savo neteisibėmis mus pliektinai pliekē. Czia pridedu tiktai vieną ar kitą paveikslą.

P. Godlevskis, perdėtinis Szauliu miesto, tankiai siuntinėjo savo tarną į židiszkasias jatas (nēs ten krikszczioniszkaju nēra) nupirktu mēsos po 6 svarus, o tarnas jam parneszdavo tiktai po 4. Mislidamas, kad tas tarnas vagiszauja, siuntē jis kitą, bet ir tas tiekpat parneszē. Liepē tadą p. Godl. palicėnams

perkratiti svarstukus to žido, ir atrasta, kad prie visu jo svaru nepritenka treczdaļės svarumo. Pažiūrējē ī apacziā svarstuku atrado, kad ju apaczios, iszkaptūtos, buvo pamusztos plostaķę (bleķā). — Ira ir Raseiniūse toks vagis židas, jis turi geležini kroma; bet jis geresnis už anā Szauliszki, nēs vagia tiktai ketvirtā daļi. Žmogus pirko pas jī geležies 40 svaru ant apkaustimo brikos, paskui-gi radēs tiktai 30 svaru apniko židā ir norējo jam kliuti pataisiti, bet židas užkiszo jam burnā penkiais rubliais; žmogui tilint židas savo senoviszkas svarstikles tebelaiķo. Jeigu jis mato, kad žmogus ant pažiuros kvailus, tai jam dūda mažesni svarā, o jeigu apzvalgesnis, tai didesni. Norēcziā, kad jūdbarzdžiai musu virus nelaikitu kvailiais. Visadā už tai reikētu, kad lietuviai kā nors nusipirkę naujai pasvertu, neiszsitikēdami ī tai, kas paraszita ant židu svarstuku; tam juk turime akis kaktoje. — P. Godlevskis patirēs gerumā židiszkuju svaru, norējo žinoti ir ju saikā (mērā). Jis atrado, jūg tulu židu gorcziai turi keletā dugnu pakeliamu ir nuleidžiamu viduje ant szrubu, dėl padidinimo ar pamažinimo mēros. Už tatau nedivai, kad mediniai indai dėl smalos pardavimo, kurie tarsitais turētu patalpinti savije pusantro gorcziaus, tepaima tiktai pusę. Kad visūse mēstūse tokie Godlevskiai atsirastu! — Jaugi ira ir tarp židu teisingi žmonēs, juk nevisi ira sukcziai, bet teisingūsius ira sunku atrasti, kaip aklai visztai grudā.

Giventojai Baisogalēs apięgardoje, Szauliu pavietije, nutvērę arklavagi szaip daro: Paēmę lopetā ar peili iszrēzia krumūse apskritā velēnā, iszsuka žamēje tvirtu ažuļiniu mietu (basliu) skilę, taip dideliā, jūg ī jā galētum žmogū įkiszti, paskui ten įgruda augsztin kojomis vagi, ir uždeda ant skilēs anā iszrēztajā velēnā. Tas darbas pas jūs vadinasi „uždėti kepurę“. Laikas nū laiko nebematidami pažistamo vagies, žmonēs pliauszķia, kad jis kiaurai žamēs bene nulindēs. Dabar jau matote, virucziai, kaip jie nulenda. Sziādien karia vagis, skandina, szaudo, uždeda kepures ir tt. Tai ženklas gadinēs!

Taip pas mus svētas ģinirso bilinētiesi, jūg netik broļiai su broļiais, bet ir vaikai su tēvais ģmē tašitiesi. Sztai vienas sunus mano kaimēno nori iszvariti savo tēvā ir broļius isz givenimo, sakidamas, jūg jis jam visas prigulēs. Paraszē rasztus ģ Kaunā, pasisamdē ten uztaritoji, ir dabar stacziai tēvui ģ akis sako: dabar ne tu mano tēvas, bet asz busiu tavo tēvu; jeigu tau dūsiu plutā dūnos, tai turēsi, o jeigu ne, tai ne. Visi kalba, kad vaikas laimēsēs bilā sude, nēs sunus turi daug pingu ir visur, kur reiki pakisza anūs, o tēvas tiktai ant dievo valēs ira atsidavēs. Tēvas sako, jeigu bucziau žinojēs, jūg jis bus taip nedoras, bucziau jģ mažā pasmaugēs. Nubēgēs-ģi ģ valszių klausia rasztininko ir virszininko: kam davēte neteisigus rasztus mano vaikui, kam jģ pjudote ant manēs? Atsako jam szie ponai: kad jis mums pinguus moka, dēlko mēs jam nedūsime? Piningiukai, matai, geras daigtas, visur jie pritinka ir visur ju reiki! Kas anūs turi, tai gali isz jūdo baltā, o isz neteisibēs teisibę padariti! Koki tai gadinē, koki tai gadinē!!

Kożnā rudenģ Zamaicziūse keliami jaucziu turgus; isz czia jauczius gruda ģ Kurszā nupenētu bravarūse. Galima matiti, kaip per Raseinius varo burius nū 40—80. Gražiausius jauczius atvaro isz Girinaicziu, pietinēs dalies Žamaitijos, kuri siekia Nemūnā tarp upēs Dubisos ir rubežiaus Prusu; taipogi nepapeiktini nei jaucziai ūznemūniecziu (Suvalku gub.); ūznemūniecziu jaucziai didesni ir tankiai gražesni ne kad žamaicziu. Girinaicziūse ģviso graži banda netik per apstumā ganiklos po gires, bet ir per pagerinimā veislēs, kā labiausiai daro pp. Burba, Zalieskis, Kaisarienē.

Vēversis.

Zamaicziūse ir Lietuvoje pradėjo visai nedoru budu pustiti musu senovėje taip garbavojamu giriu minavonēs vertus palaikus.

Tai toks miszkas trauķesis per Lietuvos žamę;

Visi plotai žaliavę pavēniu aptemę,

Visos buvo virszunēs vienibēn sus'pinę,

Kaip lietuvninku szirdis ģ vienā tēvinę.

O lietuviai su medžiais vis zgadoj' givėnė,
Jaunistėje pasižinę ir draugėj' pasenė.
Lietuvnink's po urvus sausus laužus kūręs.
Ne lentinės, isz szaku buvo pintos duris.
Ir nei vieno liemenio lietuviai nekirte,
Jeig tik stūbriai papuvė, savaimi iszvirte.
Nės ir miszkas lietuvį, kaip tiktai galėjęs,
Taip visados raminęs, visados milėjęs;
Žvėriais, paukszciais ir vaisiais dengęs ir penėjęs,
Ir neprietelių muszti griudamas padėjęs.
Sunkioj' dienoj' dūdaves slėptus nū baisibiu,
Liudnoj' dienoj' paveikslą visokiu ramibiu,
Linksmoj' dienoj' daugumą visokiu grožibiu,
Kožnam mete dėl kožno — visokiu gėribiu

Ir liko szitie kalnai pliki ir kelmūti,
Aplaititi aszaroms, giesmiu apdainūti.
Ir giesmė nepabaigta, kaip szirdis susopo,
Ant duszios labai sunku ir neramu tapo.
Mat', ta pati galibė, ką miszkus sugraužė,
Szirdį, duszią apgriuvo . . . ir giesmę nulaužė.

(Anikszcziu szilelis, ailės 274—291; 338—343.)

Taip Raseiniu kampe vienas ponas dvarą buda-voja ir tam reikalui kirsdamas medžius daro sikiu laukus. Tai rods nebutu nėko pikto, jeigu tikru budu toktai nusidūtu. O kaip jis tai atlieka? Jis dūda svetimiems medžius isz szaknu kasti ir kaipo atidūda aniems dvi dali, sav tik vieną dalį tepasilaikidamas. Sunku suprasti, kas tam kaltas, ar tai neįstanga, ar tai nenūmonė ar kas kitas. Girės pustijimas ira neabejotinai matomas.

Ties Leszcziais pro dvarą p. Stanslovo Dav. — Silvestravicziaus traukiasi senas vieszkelis, labai platus, kurį prancuzai 1812 m., traukdami Maksvos linkon, supildino varidami giventojus apiegardės prie baudžiavos ir paliepdami isz girės ažužulus kirsti ir grįsti. Kiti keliai jiems buvo per siauri dangintiesi su vežimais ir visukūm. Dar ir dabar rudeniais žmonės tebeplėsžia ažužulinius rąstus, storus skalditus medžius isz kelio, žiemai peczių pasiszilditi.

Daugumas menkai lietuviszkai begalincziu isz priezasties, kad turējo savo jaunistēs metus praleisti svetimūse krasztūse, ar kad užgimē tokiame kampe, kur jau ar visai lietuviszkai nebekalbējo, arba labai retai, — raszo dabar svetimose kalbose, ar tai lenkiskzkai ar maskoliszkai, tol kol tam tarpe savo giminiszkosios kalbos geriaus neprimoks, patrijotiszkas giesmes ir kitus rasztus dėl perdėjimo ant lietuviszkos kalbos, ir tie raszimai iszaina originalais — taip ira musu giminēs tėviniszkumas pakilēs! Jau nedaug savo kalbos bemokantiejie nebeglaudžiasi į prieglobstį svetimu gencziu, jau jiems ira kad ir prastas prieglobstis prigimtosios giminēs meilesnis, nekaip ir dar taip saldus patėviu ir pamocziu masinimai. *Parplis.*

Koki ira kalba musu broliu, Kauno pavietije, isz virtusiu į lenkus (žinoma nevisu), kas supranta lenkiskzkai tegul skaito, gana pasijūks: to bila vietsza na svienta Pietsza; vszitkie kornatali z glovi pozlatali. Arba vienas ju mįslius: Co to za pitaka co kodzi po daka: szuldu, buldu, pizs! — Indika. V.

Kaip įstabu, kad randasi tarp lietuviu dideli nēkszai. Mums raszoma: „Kurszēnu parakvijoje p. Eid . . . važinēdamas szneka žmonēms, kurie skaito „Auszra“, buk Lietuvą, taip palaikį kraszta, nēsą galima pakelti į ligumą su kitais ir jis tokio iszkēlimo nēsąs vertas! Jeigu, gird, netaip butu, tai juk visi pasiturintiejie lietuviai rupintūsi apie tą daliką. Sziądien-gi tiktai nebrendėliai deda įstangą — bet veltū ju troszkavimai“. Regimai, kad reiki buti gerai nebrendus ir bene pusgalviu, kad taip pliauniti. Kitas-gi viras p. Gut. kurio visa pilozopiją ira savo kiszēnę papilditi szneka, kad „isz darbo lietuviu nēko doro neiszais; nēs žmoniū laikraszcziiai nei pamokino nei pamokins“. Tretiejie vėl palaidē garsą, kad „Auszra“ „amžinai nusižibėjusi“ — ir tai asą gerai, nēs tai buvęs laikrasztis toks bjaurus! — Skaitijau, matai, kaip tai musu prieszininkai nori mums įkasti. Neszti žmogui apszvaistą, padūti žinias, norėti atkelti žmogų dvasiszkai ir doriszkai — tai asą nēku darbai, tai tiktai darbai apsuktgalviu! Regimai, jūg visas

svėtas ira gavęs sukatas, nės visur ira didelios daugibės kningu ir laikraszcziu; tiktai mės lietuviai asame taip „akili ir iszmintingi“ norint ir lig penkiu vargiai suskaitome.

J. Szl.

Skaititojai Auszros kalendoriaus ant 1884 m. randa ant 56 l. sziūs žodžius: „kaip tik reikėjo į Kauną važiūti, tai jam (advokatui žmonės) sudėdavo po kelis rublius, o jis su p. Medekszą susitaręs nėko nedarė“.. Tai raszidamas tariausi iszreiksžes pikta darbą advokato, kuris susitaria su prieszingą pusę, bet neužkliudisęs p. Medekszos. Kam czia isz balto dariti jūdą ir sakiti, kad asz pjudau ukininkus priesz ponus?! Lietuviams meilus visi tie, kurie rupinasi pakelti žmones dvasiszikai ir doriszikai; ar ponas ar neponas, jeib jis rupinasi apie visatiną nauda, pelno garbę lietuviu! Suprantamas tai daigtas, kad užmigėliams ir parkupcziams negalime statiti paminklų Sunki gadinė musu rasztininkams, nevysi jūs supranta.

Vēversis.

25 d. vasario garbingas viskupas Al. Kaz. Beresneviczius, kurs per 8 metus valdė Žamaicziu viskupistę, szventino 25-metinį viskupavimą mėste Vloclavke, sostapilėje viskupistės Kujaviszkės. Į 50 buvo sakita kalbu, tarp kuriu *girdėjosi ir žodžiai kalbos senosios Žamaitijos!* Sujudinta buvo szirdis garbingo Pienienio Sugraudintas buvo ir patsai kalbantis. . .

Antanas Bludzius.

Budamas sausije m. „viriausioje valdituvėje spaustuvistės reikalūse Petropilėje, p. K. gavo pasikalbėti su rėdininkais apie klausimą musu rasztu. Jie papasakoje, kad „klausimas apie lotiniszkas litaras lietuviszkūse rasztūse labai didelį padaręs sukilimą; daug atėję apskelbimu isz abiejų pusių“. Kad K. paklausė, kokios tai dvi pusės, jam atsakė: „vienur pagarsinimai valdistės ir ruskiu mokslininku, kuriūs tas klausimas apaina, o kitur praszimai nekuriu Lietuvos valsecziu ir žmonių isz Lietuvos pavienam, tarp kitu ir viskupai įsiuntė rasztus; galima spręsti, jūgbus leista spaudinti lotiniszkomis litaromis.“ Bet patūlaik apie tokį leidimą nėko negirdime. —

Sausiję p. K. ir C. nuėję buvo pas Arki-viskupą praszitu, idant dūtu Petropilėje kuningą lietuvį, kurs galėtu spavėdoti lietuviszkai ir pamokslus lietuviszkus sakiti. Viskupas labai nusidivijęs tai girdėdamas; isz pradžios tęsė sakidamas, kad lietuviu mažai tėra, kad nebus piningu laikiti tą kuningą, ant galo klausimas lietuviszkas asąs neaiszkus . . . Vienu žodžiu reikę palukėti, kaip toliaus pasirodis . . . Kad musiejie minėtas paines atkorė parodidami, jūg galima užūt kuningo lenko laikiti lietuvį, kurs moka ir lenkiskai, jūg Petropilėje ira labai daug lietuviu, ir jūg lietuviai butinai reikalauja kuningo lietuvio, Piemū įkalbinėjo, kad reikią dar palukėti ir gerai apie tai pasimisliti . . . Taigi jau ir Petropilėje lietuviai ima drįsti sakitiesi, jūg jie lietuviai . . .

Nū szalies girdėjau apie dvasiszką Akadēmiją Petropilėje tokią žinią. Per kalėdas 1883 m., kad buvo pokilėlis, palengva tarp klėriku pakilo barnis apie dabarniksztį judėjimą lietuviu ir, kaip tai ir turėjo buti, klėrikai pasiskirstė į du buriu, lenkūjancziu ir leicziūjancziu; pirmesniais metais, kaip man sakita, lenkūjantieji jūkdavosi ir taip sakant stumdidavę leicziūjancziūsus, bet szimet jau taip sustiprėję musiejie, kad to nebebuve ir lenkai su lietuviais turėję jau isz tikro rokūtiesi, bet nejūkūti; czia gavęs progą koks ten lenkas, regisi profesorius, pasakiti žosmę apie dabartiksztį stovį lietuviu veikimu ir gerokai kaltinęs mus už atsimetimą; bet isz pusės lietuviu atrėmęs lenkus prof. Cirtautas (žamaitis) ir gražiai užtaręs musu geismus, patikrindamas, kad iki sziūlaik dar ne matąs peiktiniu darbu isz pusės lietuviu ir nū savo pusės geidžiaš matiti ir lietuvius turint savo pacziu galvą, ir pridėdamas, kad nei joku budu lenkai negalį buti prieszais musu geismu, jei jie isz tiesu neturi už nėką lietuviu bendristę. Tokios maž-daug įtalpos kalbą prof. C. „nuszniptsztęs“ lenkūjanczius, ir lietuviai klėrikai toli drąsiaus ėmę savotiszškai elgtiesi, lietuviszkai kalbėti; paskui kad užėjo upas dainūti, tai lenkai traukę savo dainas, bet lietuviai atsiiskirę savo burelį ir užtraukę „Birutę“. Tūmi mu-

siejie galutinai sutraukę akis ant savęs . . . Toks virszus tik padidina ir pastiprina dvasę . . .

Isz Kauno man raszo: Isz naujienu turiu praneszti, kad atsirado dar vienas rankrasztis Daukanto, t. e. surinkimas dokumentu istorijai Lietuvos prigulincziu. Tūs dokumentus surankiojo Daukantas budamas už rubežiaus, taipogi givendamas Petropilėje padarė nemažai isztrauku isz taip vadinamos „Metrikos lietuviszkos“. Tas rankrasztis gulėjo pas grovą Plioterį Szliosbergietį (Kuržamėje); nū jo gavo peržiūrėti Iluksztos klebonas, kanauninkas Tam., nū kurio gavo ir Kaunan parsivėžė kn. B.*) *Gailutis.*

Apsidrąsinę Petropilės lietuviai sutaisė lietuviszką jaunimą bute latviu labdaringos bendribos

18 vasario
1 kovo

 mėn. Vakarais gerai pasisekė, norint be giedojimo ir teatro. Į jaunimą atėjo į du szimtu žmoniu. Visi svecziai buvo linksmus ir sznekėjo lietuviszkai. Bet truputis atsirado ir lenku, kurie, kaip visūmet savę nori iszaugsztinti ir garbinti, buvo įsimanę lenkiskai dainūti; o kad lietuviai persergėdami tarė, jūg neprideri taip dariti, tai lenkai susėdę apie stalą ir alaus kruzus pasistatę, ėmė lenkiskai sznekėti apie uniją ir kitus nepriderinczius jaunimui daigtus. Matai, tie žmonės norėjo pasiroditi lenku tėvininkais; bet latviai, ant kuriu vardo buvo jaunimas, matidami nepriderintį pasielgimą lenku pasakė, kad jie ar nutiltu ar laukan iszaitu ir tūmi nusznipsztė ju tėviniszkumą. Man regisi, jūg tokie tėvininkai nebus ant naudos lenkams savo pasielgimu ant lietuviszko jaunimo, o patis be reikalo svetimame bute nėkeno nemeilijamu sznekėjimu savę sugėdino. Ir tikrai, kur tiktai lietuviai nepasirodis, lietuviszkai praszneks, tūjau lenkai susibėgę stengiasi užtrinti, isznaikinti, iszjūkti, butent mažiausias lietuviu pasi-

*) Tie rankraszoziai buvę, kaip matau isz Daukanto gromatu, įsiųsti ant ranku Norbuto į Karaliaucziu, kad „arkeologiszka draugistė“ jūs atspaudintu. Bet kad szii to nepadarė, Norbutas dokumentus vartojo ir Daukantui reikalaujant nebepagražino. Užėjus 1863 m. mislita, jūg Norbutas tūs rasztus sudeginęs. Garbė diev, kad atsirado. *J. Szl.*

judinimas ir lietuviu kalba lenku buviui paojus daigtas asąs. Kad lenkams lenkiszka kalba ir tėvinė brangi ir meili, tai ir lietuviams lietuviszka kalba ir tėvinė turi buti ligiai brangi ir maloni. Jei lenkai norėtu szitūs musu pajautimus isznaikinti arba ju skaugėtu: tai netik butu nežmoniszkai, bet butu jau velniszkai!

^{19 vasario}
^{2 kovo} mažas pulkelis 13 viru lietuviu nuėjo pas jo milistą arki-viskupą Gintautį praszitu skelbdinti žodį dievo lietuviszcai lietuviams givenantiems Petropilėje. Taigi jo milista pažadėjo pats prasziti p. ministro, kad leistu lietuviams Petropilėje turėti kuningą lietuvi, kurs lietuviszcai sakitu pamokslus, spavėdotu ir mokintu.

Tai dabar priderėtu isztarti keliatą žodziu apie lietuvius, givenanczius Petropilėje. Lietuvius givenanczius Petropilėje galime rasti visose varsnose giventoju to didelio mēsto nū rėdininko iki skarininko arba mēszlininko. Atkilę Petropilėn lietuviai jeszko uždarbio, todėl jie pasklinda į visą mēstą tarp visu giventoju ir iszsikirsto; todėl labai ira nelengvu žinoti, kaip givena ir kiek ju ira. Norint sąrašzuse giventoju Petropilės ira paroditas skaitlius lietuviu, vienok ju tikras skaitlius dabar nėra žinomas. Pagal statistiką Petropilės 1869 m. lietuviu czia buvo kalbancziu lietuviszcai 386 virai ir 84 moters, taigi visu labu 470, isz tu 51 viras ir 31 moteriszkė nemokėjo rasztą nei skaititi nei rasziti. Pagal tikėjimą iszaina toks skaidimas:

Kataliku 197 vir. o 78 mot., isz tu nemokėjo raszto:

49 vir. o 30 mot.

Protestontu 2 vir. o 2 mot. „

2 vir. o 1 mot.

Stacziatikiu 2 vir. o 3 mot. „

2 vir. o 3 mot.

Taigi visu labu 284. O pagal kiltį tokį gauname lietuviu skirstimą: *gimusių bajoru*: 37 vir. ir 9 mot.; *pelnusių bajoristę*: 9 vir. ir 7 mot.; *kuningu*: 2 viru;

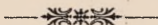
męszcziou: 17 vir. ir 9 mot.; *karaiviu*: 75 vir. ir 20 ju moteru; *visokio amato*: 1 vir. ir 1 mot.; *valsezioniu*: 60 vir. ir 37 mot. Taigi visu labu buvo 201 viras ir 83 moteriszkės, isz viso 284. Pridėjus prie to karaivius, asanczius ant tarnistės, gausime 470.

Bet ir 1869 m. turėjo buti daugiaus, ten lietuviu nės toje pat kningoje randame parodimą, kad isz Vilniaus rėdibos valsezioniu buvo atvažiavę Petropilėn 300, o isz Kauno rėd. valsezionu 381; tātai visu labu 681; czia dar neparodita, kiek lietuviu atvažiavo isz Suvalku rėdibos. Straipsnije dėl mokintiniu įvairiose mokslavietėse neparodita nei vieno lietuviu; o juk gerai žinome, kad dvasiszkojoje Akademijoje isz Kauno seminarijos mokinasi penki-szeszi lietuviai kasmet. Taipat ir kitose mokslavietėse, k. a. prie kataliku bažnicios ir kitur lietuviszki vaikai aina į mokslus; jūs tai visus priskaitoma prie lenku. Czia dar drīstu priminti, jūg rusams nevelita peraiti į kataliku tikėjimą isz stacziatikistės, vienok randame anoje kningoje parodita rusu kataliku 1866 virus ir 1345 mot., isz tu nemokėjo raszto 270 vir. ir 323 mot. Man regisi, kad daugumas szitu rusu kataliku ira vaikai lietuviu gimusiu Petropilėje, kurie neisz-moko lietuviszakai nei lenkiszakai kalbėti, bet pasiliko prie kataliku tikėjimo. Nemaž ira ir tokiu lietuviu, kurie ar tai isz paikumo ar tai jau norėdami padariti sau garbę, vadina savę lenkais, gudais ar cigonais, butent jiems be liczinos gėda žmonėms pasiroditi.

Pagal suraszimą giventoju Petropilės 1881 m. lietuviu czia atsirado 740 ir 44 žamaicziai, isz viso 784 žmonės. Czia žinoma nepriskaititi karaiviai ir tie vargdieniai darbininkai, kurie atvažiūja kastu žamę, įtaisant naują ūstą Petropilėje ant Gutujevo salos. Szitu vargdieniu atviksta Petropilėn ketvirti jau metai po tris ar keturius szimtus darbininku, jie visi tiktai lietuviszakai moka sznekėti, ir tiktai pagivenę metus-kitus ima suprasti ir sznekėti gudiszakai. Dar ira viliojami ir samdomi lietuviszki artojai į dvarus Petropilės rėdiboje ant visu metu kaip bernai

ir geri lauko darbininkai.*) Kas nekūmet nebuvo atsiskiręs nū savo namu ir visą savo amžių pergiveno tėvinėje, tas tikrai nemoka ir nenori suprasti tą ilgesį ir nutautimą tu žmonių vargdieniu, atskirtu nū giminiu, prigimtos szalies ir paliekanczių isztisus metus be pamokinimo bažniczioje motiniszkoje kalboje žodžio dievo. Tatai tie žmonės turi buti druto tikėjimo ir nenuvergtos dvasios, jeigu jie izslaiko tikėjimą ir savo pajautimus tarp svetimu nelitėtais. Kas nekūmet neatstoja nū motinos toli, tas nekūmet nejauczia ilgesio prie jos, už tai ir nemoka ar užmirszta branginti savo motiną ir jos kalbą. Taigi jei szitūs vargdienius priskaititum prie minėto skaitliaus 784, tai butu į pusantrą tukstantį lietuvių Petropilėje ir jo apigardoje. Vienok palikdami prie to rėdibos statistikos skaitliaus 784, kuris beje nedidelis, galime drąsiai sakiti, kad neturi buti panėkintas lietuvių praszimas palikti Petropilėje lietuvių-kuningą. O jei norėtumėme suliginti tą skaitlių su kitomis tautomis tame dalike, tai atrastumėme, kad 492 armėnu (556 armėnu grigoriszkuju) givenanczių Petropilėje netik turi savo kuningą, bet ir savo bažniczią; o 250 graiku turi taipogi savo bažniczią ir kuningą. Isz tikro reiki džiaugtiesi, kad tarp lietuvių kilo toks izszmintingas ir pagirtinas noras prasziti dėl savęs apskelbėjo žodžio dievo motiniszkoje kalboje. Nusitikime, jūg ir kuningai Lietuvos pritaras tam lėtam darbui petropiliszkiu lietuvių, nės nėra nėko peiktino norėti lietuviszką kuningą. *Žiemkintis.*

*) Pazįstu vieną rėdininką G. Szliselburgos dvare, Petropilės rėd., kurs gudiszkam didžturcziui tarnaudamas turėjo 16 darbininku lietuvių apsiuvusiu pas jį ant 1880 m.

Arklis ir meszka.*)

Paraszė Simanas Staneviczius 1824 m.

Kur Nevėža nū amžiu pro Raudoną Dvarą
Griną vandenį savo į Nemūną varo,
Tenai, kad vasarvidžiu saulelė tekėjo,
Jūkės' kalnai ir bangos kaip auksas žibėjo, —
Ganėsi arklelis po žoliną žalią,
Minėjo vargus savo ir sunkią nevalią:
„Kaip vakar visą dieną mėsžlus jis vežiojo,
Kaip naktij' mažai ēdė ir mažai miegojo.
Sztai ir dabar vėl vargas: — vos tik rasa krinta
(Kaip tai saldu miegoti, kadaž diena szvinta)
O jau vėl reik' kelti ir prie darbo stoti,
Ir vėl ratus kaip vakar per dieną vežioti“.
Kad taip arklis dumojo vasarvidžio ritą,
Staigu jis ten iszvido daigtą nematitą:
Valkiodama retėži po žalius žolinas
Vaikszcziujo skardais kalnu meszka po lazdinus;
Paszoko nusigandęs žirgelis bėrasis:
„Nebijok, tarė meszka, nėks pikto nerasis'!
Tėvai musu nū amžiu sądaroj' giveno,
Drauge gimė ir augo ir drauge paseno;
Sztai ir dabar vienokia mus laimė sutiko!
Man retėžis ant kaklo, tau pancziai paliko!“

Gromatu skardinė.

Bėgunui ir Gužucziui. Žinios tinka; raszikite tiktai tan-
kiaus ir daugiaus. Kad taip visi ais į darbą, tai ir lietuviams
bus bepigu!

Orodžiui. Už meilingą prisiuntimą kningucziu acziu.

Panc Kus. Apie virinimą ir tirpimą gelžies ir szpi-

*) Kad jau atspaudinome dainutę ant 15 laksztos, tai
brolis P. Trupinėlis mums atsiuntė szį skaitimą pridurdamas,
jūg tarp visokių rankrascziu D. Poszkos kuriūs parsigabeno
p. Kr. isz Žamaitijos radęs lapelį su paraszu: „Sim. Stane-
vicziaus 1824 m.“ Prie to p. Kr. sakąs, buk jis Petropilėje gir-
dėjęs, jūg tą sakmę paraszė Staneviczius. Taigi dabar jau ir
nebežinau, ar dainutė paraszita Poszkos ar-gi Stanevicziaus.
Neabejoju jūg savo laiku tai vis paaiszkės. *J. Szl.*

žiaus raszik, mēs rasime vietā, tokiam rasztui. Prenumeratā gavome ant pusēs metu; uz kalendorius turi Tamsta imokēti.

A. D. Kaune. Musu laikrasztis nesiundo vienus lietuvius priesz kitus; jei Tamsta nori arzinti ir kirszinti lietuvius priesz kits kitā, tai isitaisik tam tikrā laikrasztj. „Lietuvis“ Tamstai tebēsant vistiklūse jau darbavosi dēl tēvinēs ir jo užpelnai nēra taip papeiktini.

Bitei Kaune. 13 rubliu gavome.

Strazdeliui isz Kaimos. Tamsta musu norus ir uzduētę gerai supratai. Lenkai ima mus taipogi truputi suprusti, uz tai ne-reikēs priesz jūs kovoti; kova kila isz nesusipratimo. Apie užmanimą Pobēdonoscovo lietuvius sumaskolinti — buvau girdējēs. Žinias, Tamstos įsiųstas, pasinaudosime visiems lietuviams ant gero savo vietoje.

J. Gailucziui. Bro! ne viena kalba padaro ką norint lietuviu; darbai ir jausmai dēl lietuviu, prieg tam lietuviu kalba — tai paklodas lietuviszkumo. Tokiu budu galime pasididžiūti visais virais, kurie svetur gavę mokslā svetur platino garbę lietuviu. Daugis tokiu viru valgē dūnā, uždirbtā lietuviszkomis rankomis, o nevienas turėjo ir tēvus lietuvius; tai-gi jei jie „dvasiszką givenimą“ gavo ir ne nū musu, bet jie minėjo mus ir geidē musu tēvus atkelti — ar-gi jie nelietuviai?! — Politikiszkame givenime nēks neabojoja, jūg savo laike lietuviai turėjo dideliā galibę, ir jie nesikį ira mėginę atkarti prieszininkus, kuriu kaimēnai labai vengē. — Teisibē, jūg tokiā sznekā girdēdamas kitas jūkiasi ir „spjaudosi“ — bet ar teisingai?

Legaicziui. Žiniā apie „czerkniges“ pasinaudosime; kad visi taip atsilieptu, kurie apie tai žino!

Apgarsinimai.

Giesmes Svietiszkas ir Szventas Antana Drazdauske.

1814 meatuuse Vilniuje pas kun. Misijonoriu spaudintas, dabar pagal' sava statrasza pataise ir atspaudina Jozapas Miglovara. Tilžiej 1884. L. 16. Kasztūja
13 pf. be nusiantimo.

„Tilzes Keleivis“ pirma „Naujasis Keleivis“,

paraina *Tilžėje* kas savaitę pētnicijoje. Pasikviesdinti szią laiszką galima ant **ketvirczio metu po 50 pf.** Tilžėje kningu spaustuvėje, ir kitur ant pasztos. Kas spaustuvėje popirma įmoka piningus ant visu metu, gauna lietuviszką kalendoriū bei lietuviszką Liutario kningelę veltū ir dikai. — „T. Keleivis“ parnesza szale suraszimu isz tikėjimo daigtu bei sziokiu pamokinimu svarbiausius dalikus isz kasdieniszkujū nusi tikimu, žamės bei ciesoristės saimo surotijimu, žinias isz miesto bei skrities, prisaikintojo sudžios, papasakojimus, visokią žinią, turgaus prekę isz Tilžės, Klai pėdos bei Karaliaucziaus, priminimus kadaž ir kur galviju bei arklju turgai nulaikomi bus, toliaus malkos pardavimo meta, rublio prekę, gromatu skardinę ir tt. **Apsakiniāi** po smulkiāis rasztais spaudintā aile už **10 pf.** pirma tampa ir visose valstijose, kur tikt vien lietuvininkai givena didžiausį iszplatinimą randa.

Spaustuve „Tilzes Keleivio“.

Italpa 1, 2 ir 3 numaro „Auszros“.

1. *J. Szt.* Tikrasis jeszkinis tėviniszkumo, lakszta 1.
2. *Vēversis.* Apie Dijonizā Poszka, l. 11.
3. *P. Trupinēlis.* Bitė ir szlapis, l. 19.
4. *P. Trupinēlis.* Kur geriaus, l. 19.
5. *Gailutis.* Azukalnis, l. 20.
6. *Dagilis.* Lietuviū raszliava, l. 21.
7. *J.S.Kūksztis.* Apie įtaisimā lietuviszku mokslaviecziu, l. 31.
8. *J. Bs.* Apie senovės Lietuvos pilis (pabaiga), l. 37.
9. *Stajė Szunbajoris.* Ant milžinkapiū, l. 53.
10. *Gintautis.* Medega statant trobas, l. 56.
11. *M. Davainius.* Pasaka apie Palemonā, l. 59.
12. *J. Szt.* Bicziūlistė, l. 64.
13. Lietuviszkos ir apie Lietuvā kningos, l. 71.
14. Isz Lietuvos, l. 80.
15. *Simanas Staneviczius.* Arklis ir meszka, l. 102.
16. Gromatu skardinė, l. 102.
17. Apgarsinimai, l. 103.

Rėdikas Jonas Szliupas, Bitėnai, p. Lompėnus.
Spaudinta už piningus skaititoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodė Tilžėje.

Antras

AUSZRA.

metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Auszra“ išzaina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knįgutės 32 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rēdistėje „Auszros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Auszros“ pusę tiek. Vokiētijoje galima „Auszra“ prie kožnos ciecoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Debesiu iszsklaidimas.

Kad mēs sziądien paveizdime į savo apielinę, tai iszvistame visaip givenanczius žmones: vieni turi placzius žamgabalius, kiti ira pasiturę ukininkai, kiti amatninkai, o kiti „palaidiejie žmonės“, vienas ar kitas turi savo dirbtuvę, ant galo visi kiti asti darbininkais. Kas nepritars tam, jūg vieni ira pavargę, o kiti sumitę ir pasiturę giventojai? Kūmet turtingas žmogus pasęsta, jis minta tūmi, ką pats „užgveno“, arba vaikai jį maitina, toliaus varidami tėvo amata, o tą darbininką, kad jo kunas nusidėvi ir pajėgos susilpsta, peni ir dengia ar artimas savo paszalpą, ar jis turi pakiemiais vaikszcziodamas susirankioti dūnatę. Taip tai matidami asant sziądien, ir numanidami, jūg „pikti“ darbai, k. a. vagistė, žmogžudistė, kekszistė ir tt., daromi tankiausiai per vargu sloginimą ir priespudį, turime pasirupinti suprasti, isz ko digo toks pobudis givenimo, ar givenimas toks visadą buvo, ir kaip galētumėme pasigelbėti. Tame dalike mums suteiks žiburį szvaistus žvilgis į lietuviu praaitę.

Kadą lietuviai atėjo nū baltkalninio pusiauselio į savo sziądieniszczią buveinę, jie apsigiveno pau-piūse, paažeriūse, spindise miszku, aiksztėse, ant kalvu — *giminėmis*. Kiekviena giminė turėjo savo virsz-

ninką, teisdarį ir kuningą — senutį.*) Giminėje visi ėjo į darbą: seni ir jauni, silpni ir sveiki atlikdavo kiekvienas sau paskirtą darbą. Pelną darbininkas neszė į savo giminę, kurioje visi sąnariai ką turėdavo pasidalindavo. Taip tai tūmet vaikai ir seniai, stipriejie ir silpniejie žmonės, jei buvo turtingi, tai visi, o kad aptusztėje, tai vėl visi stengėsi visus izlaikiti.

Gailu, kad tai, kas jau siki praėjo nebeatitaisoma! Su laiku, digsta ir auga nauji reikalai, nauji papročiai, nauji sudavadijimai ukiniai. Bet tame augime nėra pertrukimo. Tai, kas kitą gadinę buvo, laikui bėgant ėmė mainitiesi, keistiesi, ir toki atmaina neįviko staigu. Taip tai ir ans budas turtus valditi aulinkui truputį atsimainė. Priežastis atmainos buvo tai pavirszutinės (k. a. karės su antaiviais), tai vidurinės (atsikietojimas papročiu).

Lietuviai senovėje buvo visi karaiviais. Atkeliavę

*) Kvedaras Lepneris, kningutėje apie 1690 m. raszitoje: „Der Preusche Littauer“, taip sako: „Lietuviai guviai moka aprupinti savo dukteris, nės tėvas matidamas, kad jam truksta darbininko laukus dirbant ir ainant baudžiavą, arba kad jo dukters nės nepersza, siunczia pirszli į kokius norint namus, ir persza žentą; gavęs nepritariantį atsaką, ar tai nėko nesi-rupina ar tai labai įpinksta ir siunczia toliaus. Kartais tėvas paima žentą ir ant antros dukters ir taip pasitiekia ramias dienas, nės žentas turi dirbti kaip tarnas, ir už tai negauna kito užmokesnio kaip tiktai drabužius ir dirvos galą pasisėti avižas ir linus. Tankiai tėvai palieka vaikus prie savės ir jiems dūda paczias, tadą tai kribzda vaiku vaikai jo namūse. Marti turi dirbti kaip merga ir už tai gauna dirvelę pasisėti linus ir tūmi prisiverpia sau, virui ir vaikams verpalu. Kūmi lietuviai turi daugiaus darbininku namūse, tūmi jiems geriaus sekasi. Bet reiki pasistebėti į sutikimą tu žmonių. Tarp vokiecziu taip negali buti; tėvas retai tesugivena sū sunumi vienūse namūse, nės jeigu sunus ir daro taip, kaip kad tėvas nori, bet nėkaip ne marti. O taip tai nėra, kadą lietuvis parsiveda marczią į namus; ju tarpo židžia sądora ir paklusnumas. Savo sukrautais darbais jie visi maitinasi, vaikai, labiausiai-gi dukters, ira aprupinamos, ir neturi pasenti.“ Kad taip dar XVII am. buvo, tai taipat ir XIX am. „atsitinka, kad kieme sėdi keletas ap-sivedusiu sunu ir dukteru su savo virais ir pacziomis ir vaikais, kurie visi kruvoje ukę rėdo, arba pas tėvus tarnauja kaip bernai ir mergos.“ (Littauen und die Littauer — von Otto Glagau, Tilsit 1869, p. 120.)

į Pabaltmarį jaugi jie nū pradžios giveno tikiai ir ramiai, apdangstiti pelkiu, upiu, miszku ir azeru. Bet diki nesėdėjo: givendami pamiszkėse ar miszkūse, aidavo medžioti vilkus ir meszkas, ir karėje su tokiais givūliais augindavo savo spėką ir pajėgą, gaudavo drąsos ir nebebijodavo ojumu. Neilgtrukus ju krasztą ėmė lankiti skandėnai, plėszikai ir vagis; iszlipę isz laivu, jie isigriaudavo gilin į krasztą, apspisdavo nejučiomis lietuvius, suardidavo ir sudegindavo ju namus, turtus-gi, jūs paczius ir givūlius (arklius ir bandą) gabendavo į savo krasztą. Kad lietuviai paliko atsargesni, anie palaidunai atėję ėmė statiti pilutes, k. a. Plotėliai, ir isz ten aidavo aplinkui varginti žmones, ir pasiplėsztį ju lojį. — Bet radosi ir kiti prieszginiai. Įkandinai lietuviams buvo atsibastę slovėnai ir apsigivenę ant platumu, kur kitą gadinę giventa pacziu lietuviu. Įniko tie slovėnai gulti ant lietuviu tautos: nū latviu ilgus metus jie ėmė pagalves, taipogi pasitiekę vieną ar kitą skritį lietuviu nuskriaudė. Rusai veikė jūdvižius ir baltvižius, o lenkai parusnėnus ir jatvius. Nemitę lietuviai pasiskirstė vadovus, sėdo ant savo bingiu žirgužėliu, suputė trimietas ir apniko savo antpūlikus, atsिमokėdami jiems ligiu skriausniu. Lenkai pamatę, jūg nū lietuviu kaip nū suarzdintu szirsziu vargu nusikratiti, ir neįstengdami atkarti ju gūlį, pasikvietė į talką zokonininkus, davė jiems dovanai Kulmiją liepdami už tai lietuvius pjauti . . . Isz pradžios tie zokonininkai buvo silpni, ir lietuviai kū tiktai neiszardė ju lizdo; už tai zokonininkai subruzdo telkti į karę buk priesz netikėlius — lietuvius kuningus ir ponus, žmones ir kuningaikszečius. Bet ne netikistė lietuviu jiems rupėjo: jie norėjo pralobti, pelniti kariszką garbę, pelniti atskirumą ir savvalę. Lenkams tūmet givenant savitarpiniame gincze, zokonininkai pražibo, kadagi talkininkai pludo jiems isz visu pusiu. Priesz sutelktas gaujas križaiviu parusnėnieszkiei ir pamariszkiei lietuviai stengėsi skricziomis ir giminėmis, už tai jūs križaiviai ir zokonininkai, norint kirtosi ilgus ilgus metus prieszais, pergalejo pavienam karaujant.

Neszmatlus tai daigtas, kad isz visu pusiu apsēsti lietuviai turējo atkeisti savo pirmiksztį givenimą. Kad apsiginti nū vienapradiniu antpūliku, jie turējo īsitaisti sargibas, czia-gi visadā laikiti karaivius, jūs dengti ir penēti. Sziur-tur jau ēmē roditiesi ir pilutēs arba gintuvēs. Palengva radosi isz perdētiniu kareiviams — *vadovai* karėje, kuriūs paskiaus vadinta *kuningaikszcziiais*. Tokiu budu Lietuvoje radosi daug daug atskiriu kuningaiksztēliu. Taip atsitikus kuningaikszcziiai nebe vien ēmē ī ragā praszalaiczius, susibarę vedē ī kovā brolius priesz brolius — kilo naminēs karēs. Kaip karaujant su praszalaicziais īsisteigē karaivistē, taip naminiu kariu metā iszaugo Didžkuningaiksztistē. Nū pradžios kiekvienaū karaiviū, iszleistaū isz giminēs, dengdavo, penēdavo ir apginklūdavo — *giminē*. Sutankėjus karēms, atsiradus kuningaikszcziiams, karumenē īgijo pagarbę ir svarbumā, īgavo galingumā karumenēs vadovai. Kuningaiksztis dabar rupinosi apie patoguū iszlaikimā savo draugu karėje, ir už tai giminē ēmē mokēti ī jo izdā tam tikrus mokeszczius. Aiszku, kad dabar giminē nebegalējo pasilaikiti visus savo turtus dēl savēs, kadagi pripažindama reikalingumā ir spēkingumā karumenēs ēmē mokēti paskirtā daļi savo užpelno dēl jos iszlaikimo.

Maž - daug tokiu pat tarpu ēmē īsitaisinēti ir kuningistē. Senovėje kuningu buvo vadovas giminēs — senutis. Tas senutis pasakodavo vaikams ir vaiku vaikams buitīs praaitēs, laimes ir nelaimes tēvu, apsakīnēdavo seneliu tikējimā ir maldimā dievaicziu, ir pats savo darbais jūs ragīndavo taip vis dariti, kaip kad ju tēvu tēvai. Toki patrijarkiszka giminē palengva ēmē irti; pirmūju smugiu buvo iszsprudimas karaiviu isz priežvalgos senuczio. Aulinkui-gi radosi įvairi menciai kuningu ir kuningiu. Žiniai, burtinikai, žīgunai, vaidilucziai, vaidilutēs, krivai — juk tai pilna virtinē vardu. Visus tūs kuningus valdē krivas krivaicziu. Kaip pirma senutis, taip dabar kuningai, atlikę maldas ir aukas, žmonēms, susirinkusiems apie szv. ugnį ar pas aūžulā ar ties szv. kalnu, apsakīnē-

davo isztvermę, pakantrą, garbingumą ir gerumą tėvu, o maloningumą dievu, kurie karžigius apdovanoja laimę danguje, o pasileidėjus kaltina pragare. Kuningai buvo lietuviu dideliai milimi; ju žodis taritum jiems liginosi žodžiui dievo. Už tai giminės, žmonės nesisziauszę dūdami aukas dievams priskirti dalį ir kuningams. Bet kuningams dovanu neganėdavo; jie gąsdindami žmones iszgaudavo nū ju pelną. Per kuningu priežastį radosi pasakos apie būldukus, aitvarus, barstukus, piktukus ir k. — Taip tai susitaisimas kuningistės ligiai kaip ir karaivistė ardė galingumą giminės valdimiero, mažino giminiszką sąvaržą; juk kuningams apvisūtėjus, ir dievai pavirto į tautinius isz giminiszku.

Buvo dar ir kitas padaras, kurs ardė giminę. Žamė, kurią giminė valdė, ir turtas, kurį turėjo, senovėje priderėdavo visai giminei arba jos vietininkui senucziui. Palengva vienok ėmė toks rėdas nikti. Ugterėję vaikai, negaudami gana maisto tėvu namūse, įsimanė aiti giliaus į miszką giventi, nukirtę sudeginėdavo miszką, iszplėszdavo lauką, iszarę žamę pasistatidavo namus ir įtaisidavo naują giminę. Šuprantamas tai daigtas, kad tie vaikinai imdavo įtaisus dėl iszgivenimo plėszinio nū savo tėvu; už tai aiszku, kad bedirbdami pas savo tėvus, jie turėjo nū ju imti algą ar tai givūliu, ar ginklu, ar naminiais baldais ir įtaisais. Tėvas senovėje turėjo didelią galibę: gimusį vaiką jis, kad norėjo, skirė ant auginimo, o kad ne, tai ar dievams aukaudavo, ar laumėms atidūdavo; augisius vaikus, neklausanczius tėvu, tėvas skaudžiai korodavo. Urszumas tėvo nebuvo susiaurintas įstatais; įstatu visur buvo paprotis. To įstato turėjo klausiti ir paczios (lietuviai galėjo pacziu turėti be skaitliaus, tiek kiek kas įstengė nusipirkti — Długoszas lib. II, p. 120—121), kurios graicziaus buvo tarnaitėmis, darbininkėmis ir vergėmis*) viro,

*) „Padėjimas paczios pas parusnėnus jau dėl vien daugpatistės isz tikro nebuvo pavidėtinās. Tulos liet. dainos ir vėlesnioje gadinėje parodo pasibaisėjimą mergaicziu, kad jos pamislįja apie moteristę. Pagal sądorą nū 7 d. vasario 1249 m.

ne kad jo draugėmis ir jam ligiomis. Bet kada vaikai ėmė skirtiesi nū giminės ir dangintiesi ant givenimo į girę, ten jie savotiškai givendami jau naują giminę taisidavo, kuri su senąją galėjo turėti vienus dievus ir vienus pagarbintinus prasziurus. Tokiu budu vaikai, kurie pirma klausidavo pamojimu tėvo, dabar įsigavo patis galibę ligią galibei tėvo. Ar ne-regimas czia grimzdimas giminės į irių?

Ne gana to viso. Senovėje lietuvis jaunikaitis, geisdamas vesti paczią, turėdavo ją ginklu parsiveždinti. Susitaręs su savo giminaicziais, jis aidavo į kaimą, kur givena jo nustebėta jauna merga, neju-cziomis užklupdavo namus, pagreibdavo marczią ir ją neszinas ar vedinas sprukdavo namon. Isz namu siųsdavo jaunosios tėvams dovanas už tai, kad isz ju namu pagreibė darbininę. Tėvams dovanas priimant, prasidėdavo sątūkos įmoniai, kuriu palaikai ir szia-dien daugiur ira iszlikę („Svodbinė rėda“, A. Jus-keviczios. Kazanius 1880). Vėlesnioj' gadinėje marti gaudavo kraitį*), kurį mergaudama pati susikraudavo. O kraitis tankiai budavo nemažas; audiniai, verpalai, drabužiai, jų ju daugiaus budavo, jų didesnią garbę daridavo marcziai. Isz to matiti, jųg jau giminėje, kūmet turtai buvo kruvoje vartojami, imta atskirinėti szį-artą vaikams, darbininkams; tą tai skirtą turtą vaikai, pasitraukdami nū tėvu, imdavo su savimi.

Taigi regėjome, jųg karės, o su jomis prisikieto-jimas naminiu ir dieviszku paprocziu, atmainė ir nū-

buvo daugpatistė. Paczias nupirktasias tėvai galėjo pavaldidinti vaikams, o juk nesibaidita ir ūszvėnę vesti. Moteris dirbo darbus tarnaitės. Skurdžiausis szeszėlis, kurs pagonistėje krito ant naminio givenimo, tai buvo tankus vaiku nuzudimas.“ Urpreussen, v. Adolf Rogge, Altpreuss. Monatsschrift. XIV. B., p. 296.

*) „Įvairios dainos garbina bernitį, kurs isz meilės turi ilgus metus tarnauti marcziuos tėvams; nės norint paprotis, isz-pirkti marczią piningais. paaina nū senu parusnėnu, visgi jo galu galas ira — patirti, koks bus žentas; ir dėl to tai, norint dabar jau itin retai, marti sunaus imama į tėvu namus ant tarnistės. Vienok bernitis tarnauja netiek milėdamas paskirtą mergą, kiek pasitikėdamas su jąją gausęs kraitį arba tėvu turtą pavaldisęs.“ Glagau, p. 122.

monę apie turta. Seniausiai turta vartojo ir turėjo giminė. Palengva gyvenimui plaukiant giminaicziai ėme gauti kraiczius kaip užmokestį ar dovanas už tarnavimą giminei. O jau isz to taip sakant peralo per ilgus metus giminės reikalai atėjo ant tokio suskidimo, jūg pasiskirstimas turtu beliko tarp paczia ir viru ir tebeaugancziais vaikais. Užaugusiejie vaikai gavę savo dalį, turi aiti į svieta ir pelnitiesi dūna, aptaisą ir gyvenimą.

Tokioms tai atmainoms giminėje ir tautoje atsirandant, XIII amžiuje pasigavo Didis kuningaiksztis, kurs menkūsius, palaikiūsius kuningaiksztėlius nuveikęs padarė savo tarnais. Didis kuningaiksztis jėszkojo pagarbės karėse, kad savo pavaldimą padariti teisingu akise žmoniu. Tame daigte jam padėjo gulumas svetimtaucziu ant lietuviu. Taip tai lietuviai, valdomi D. kuningaicszcio atrēmė križaivius, o pasineszė ant slovėnu apėjo placzius krasztus, suglaudė po savo valdzia svetimus žmones svetimu paprocziu ir nūmoniu. Kad suvalditi užkariautus žmones, kuningaicszciai siūsdavo į ju krasztą valdimierus, kurie ten nukilę įtaisidavo žemesnius rėdininkus. Taip tai įviso biurokratija užaitūse krasztūse. Žemesniejie ponai spaudė ir virkdė žmones, jūsgi paczius — augsztesniejie ponai; ir taip pradedant nū žemiausiojo lig augszcziausiojo — visi vienas kita skverbė, spaudė, kiszių ėmė; suprantamas tiktai daigtas, jūg pamatu plėszimui buvo žmonės. Pamažu toks tai rėdas atsikraustė ir į Lietuvą. Lietuviai, pirma viso ko milintiejie laisvę, dabar ėmė neszti jungą, vergistę, priespudį ir varžą. Karaiviai tiktai ir ju perdėtiniai, rėdininkai (bajorai), mažiaus jautė taip skaudų jungą, kadaigi už savo karaiviszkus darbus gaudavo rėdus, tėviszkes su žmonėmis į amžina valdimą. Bet ir ant ju gana kabėjo ranka pono: juk be žinios kuningaicszcio jie negalėjo nei savo dukterį isztekėdinti, nei vaikams ar gentims pavaldidinti savo turtus. Už tai ne divai, kad Lietuvos ponai taip panudo prisi-glausti prie Lenkijos. Kad 1386 m. Jiegaila (Jogėlis) užkuriais nuėjo ant lenkikės Jadvigos ir paliko lenku

karaliumi, jis pažadėjo Lietuvą prispręsti prie Lenkijos, ir norėdamas atitesėti savo pažada, 1413 m. paleidė į svieta „Vienavimą Orodlio mēste“, kuriūmi a) Lietuva ir Lenkija amžinai suriszama, b) bajorai-katalikai gauna ženklus lenkiszkos szlektos ir įgija tūs paczius privalumus ir liūsibes, c) įgauna tiesą pavalditi ir aprupinti savo turta, o d) laisvę isztekėdinti savo dukters be žinios kuningaikszcio, e) pažadami privalumai kuningijai ir lietuviszkoji kataliku bažniczia gauna liūsibes lenkiszkuju bažnicziu, g) nauji bajorai privercziami klausiti lenku karaliaus ir Lietuvos kuningaikszcio, statiti pilis, dirbti kelius ir tiltus, i) įtaisomi karvadai Trakūse, Vilniuje, ir stostas, k) įsteigiami abiem tautom suėjimai Liubline ar Parczave, l) pažadamas abipusis sutarimas: lenkai karaliū, o lietuviai Didį kuningaiksztį nenusiskirs be savitarpinio susznekėjimo. — Tokie pažadai bajorams lietuviu smarkiai pamėgo, už tai jie ir pasmilo kaip musės lipti ant medaus. Kuningaiksztis-gi ir jo artimiejie didžiunai, kurie tokiu budu matė pražusiant savo didibę ir įtekmę žmonėse, ilgai tam susivienavimui prieszginiauvo, lig įvairus atsitikimai iszrodė silpnumą musu Didžio kuningaikszcio. Laikas tekėjo. Kad didesnį burį draugu Lietuvoje pasidariti, Jiegailiunas Zigmantas Augustas daugiur pakėlė žmones į bajoristę, suligino jūs su kitais bajorais tiesose, ir pažadėjo visus kviesti į suėjimą, kada jie galutinai prisiglaus prie Lenkijos. Tokiu budu apstas painiu sumožo; juk ir pats urėdas Didžio kuningaikszcio buvo rankose lenku karaliaus. Jiegailiunai valdė tą urėdą lig 1572 m. Taigi ir nedivai, kad 1569 m. papadarita tikroji Unija (lida, vienibė). Sutarta, kad nū 1569 m. a) Lenkija ir Lietuva padaro vieną politikiszką kuną, b) suvienūtuse krasztuse valdo vienas karalius, nuskirtas visūtiname suėjime ir abiem pusēm sutariant, o vainikūtas Krokuvoje, c) urėdas įpatingo D. kuningaikszcio nū to laiko panaikinamas, d) suėjimai abiem pusēm vieni, e) sądora ir derinimai daromi sutariant abiem pusēm, g) piningai bus vienopi, i) akczižės ir muitas pagaiszinami, k) lenkai Lietuvoje,

o lietuviai Lenkijoje gali liūtai apsigiventi, 1) Valinija, Kijava, Pagirinis Trakas grįžta prie Lenkijos, privalumai tūse krasztūse suliginti su lenkiskais, liū-sibė visiems tikėjimams pažadama. — Taip tai musu ponai-bajorai, pageidaudami sau pelno ir liū-sibės, susiglostė su lenkais ir pažadėjo jiems amžinai (!) tarnausę. Ir isz tiesu, daugis ju patūlaik ant lenku aukuro tebesmilko kvepalus, veisdami ju kulturą musamjame kraszte, o bijodami ar gėdidamiesi sutverti savopą lietuviszką dabą, kuri viena tegali lietuvius amžinai iszlaikiti. (Toliaus bus.)

Apie Dijonizą Poszką.

(Pabaiga.)

Kadaigi dainos Poszkos, patalpintos „Kalendoriuje“ Ivinsko ant 1863 m. ira netiktai dailios, bet ir paaiszkina tulus atsitikimus jo amžiaus, tai jas czia pamename.

Gromata Tadauszui Czackiui.

Tupėdams trobos kerczioj' ir lūszas ir senas
Girdėjau apie tavę, jūg tarpo visu vienas
Lietuvoj' atsiradai su taip szirdžia gerą,
Kokio seniai nebuvo ir darbarcziu nėra.
Skaitidams tada tavo kningas iszminatingas,
Szirdingai asz dusavau, dieve stebuklingas!
„Dar ira toks, kurs nutrin' nū vargszu aszara,
Kurs kaipo teisiai raszo, taipo teisiai daro,
Kurs dėl paveikslo žmonėms gimė ir givena,
Kurs sau nedaug palikdams pavargėlius peni,
Kursai budams mokintu (dar nemacziau tokio):
Kad vargszams dūnos davė ir anūs pats mokė.“
Paskui sakiau: „neveltū jis ir' konsilijoriu,
Neveltū ant daug szaliu ir' vizitatoriu,
Neveltū draugininku mokslo ir' vadintas,
Neveltū ženklais lenku ira apkabintas,
Nės turėdamas szirdį ir tikrą iszmintį,
Toks gal kitam roditi ir mokslą pažinti.
Dievas kada karaliams tokią szirdį dātu,
Tai ir ubagu ir durniu pasaulij' nebutu.“

Už tokią tad meilę tėviszkės ir žmoniu,
Norėjau užmokėti tavi szirdies doniu
Ir dėl to seniai geidžiau tav rasztą nusiųsti,
Bet mažciau: nesuprasi, dar gausi iszgąstį
Isz raszto žamaitiszko; dėl to ir tilėjau,
Norint jau daugel kartu rasziti norėjau.
Bet mėnesij' gegužės szį pat pavasarij
Padumes užmokėti ir liepė ir varė.
Važiūju į Raseinius pakinkęs kumelę.
Vežu vieszpacziui donį pardavęs arklelij.
Nės budamas skolingu auksinu du szimtu,
Bijojau, paskutinės karvės kad neimtu.
Tadą kad užmokėjau kiekvieną skatiką,
Norint namon sugrįžti nedaugel paliko,
Vienok drąsus jau ainu pas musu viresnį,*)
Nės skolingu neėsant szimtą kart drąsesniai;
Tas klaus' kningą Szirvido.***) Atsakiau, jūg turiu:
Stebiuš kam jam prireikė ir į akis žiuriu.
Klausiu jo: argi moki kalbą lietuviszką?
Sako — nemoku — kamgi tokios kningos jieszkai?
Tąkart mani pasakė, jūgei jo milista
Turėdams visoms kalboms pažintį apszviestą,
Nori ir musu kalbos rasztą pažimėti,
Paskui mani pasakė, jūg nori turėti
Musu žamaicziu žamės regiklus akmenu,
Kurie ir' akmeningi per galę vandenu.
Tai-gi isz tos priežasties įdrįsiu rasziti,
Ko savo vardu klausi, noriu atsakiti.

Asz patsai į pakalnę Papilės važiavau,
Ir norint daugel daigtu akmeningu gavau,
Pamatę mokslininkai, kuriems taip patiko,
Mažne visus atēmė, man nedaug paliko,
Vienok ir paskutinius, kas tik ir', surenku,
Visus tavi nusiuncziu, sav vieno nelieku.
Bet jei nori daugėsniai tokiu akmenaicziu,
Raszik pas kuningaiksztį viskupą žamaicziu —

*) Strapczasis Aszmenės pavieczio. Ivinskas.

***) Kninga: Dictionarium trium linguarum in usum studiosae Juventutis, auctore S. P. Constantino Szyrvido e Societate Jesu, Vilnae. Pirmąkart iszspausta 1677 m., o penktą 1713 m. D. Poszka.

Ant jo žamės Papilėj' ir' sziokiu ir tokiu,
Kaip kirminu ir varliu, akmenu visokiu.
Jis anu, kiek norėsi, tiek gal' liept' pririnkti,
Bet man senam ir lūszam prider' nepaslinkti —
Nės nū manęs keliaujant toli — gal prailgti:
Sunku ir' ant senatvės toli nusivilkti.
Kningeles: Sinonimas kuningo Szirvido
Negaliu atidūti (bet ne per pavidą):
Gavau nū kuningaikszezio viskupo žamaicziu,
Kurs davė ik valandos mani bajoraicziui.
Kaip tingėsiu rasziti, reikės atidūti.
O prie to jo milistai reiki tai žinoti,
Jūg tu kningu nedaug ir', visos jau iszžuvo —,
Kaipo nei viens neskaitė, užpezckiūs supuvo.
Nės liežuviu prigimtu visi kalbēt' gėdis',
Svecziopai jau ževernoj kitaip pasirėdęs,
O kiti didei jūkias' isz kalbos tėviszkos
Ir nenori girdėti musu lietuviszkos.

Tu viens turėdams tikrą malonę tėviszka,
Pradžios lietuviu kalbos prapūlusios jieszakai.
Gailu man, jūgei toli nū tavęs givenu,
Neb'galiu nuvažiūti, nės jau asmu senu,
Vienok noriu paroditi kaip tavę miliu,
(Nerasi mano žodij' nei melu nei viliau) —
Dūdu vietą szirdije, nors asmu tolintu,
Vienok per amžius busi nū manęs garbintu,
O dar szlovės dievaitė kaip musu Boguszui,
Ant tavo garbios galvos dėš vainiku krusą.

Mano darželis.

(Bardžiūse, Girdiszkės parakvijoje, Raseiniu pav., Kauno rėd.)
1811 m.

Toksai mano darželis kaip Melibeuszo,
Bet netoks kaipo buvo pas Horacijuszą,
Netoks kaip nū Karpinskio ira apraszitas,
Pas manę ir szio ir to visas prikaiszitas.
Vienok visi susėdai darželiu vadina,
Bet kas ano nematė, apie jį nežino.

Pirmiaus ir' deszimt žingsniu viso platumo,
Bet antrą tiek isztisai gal' buti ilgumo;
Ties pacziu langu matit' gal' visokiu kvėtku,

Erszkėtroųiu, ramuniu, dobilu, nagėtku,
Kiecziu, saidriu, ųamczugu, metėliu, ųirniku,
Saulėgraųiu, szeszpirszcziu, agūnu, gvaizdiku
O tarpe daugėl czėpu duliu ir obeliu,
Vaszokliu ir serbentu, aviecziu, puteliu,
Anųūlu, berųu, klevu, apusziu ir slivu,
Alksniu, karklu, szermukzsniu, gūbu, vinksznu, jėvu,
Visus skaitant, rokūjant ira nedeszimtis,
Butu daugiaus, bet ųamės nėra isz kur imti.
Uų trobos toliaus kalnas, uų kalno upelis,
Antroj' pusėj' upelio vėl ira kalnelis.
Dumojau praplatinti, kad butu didesnis,
Kas isz darųo didumo, kad lauks bus maųesnis?
Tegul bus toks, kaip ira, ir taip akis klista
Skaitant medųius, bet linksmu, kad laksztینگala giesta.
O asz uksmėj' sėdėdams ant sosto velėnu
Ar kningelę skaitau arba pipką deginu,
Ar pokaitij' po galvos pasidėjės kninga,
Ką norint bedumodams did' skaniai uųmingu.
Ar kartais, kad atais prietelius, susėdas,
Rokūjam' sėdėdami visus vargus, bėdas.
O pirmą ųodį sakant — valandos nelaukiam',
Szalto alaus indelį ir gerą isztraukiam',
O tū laiku asz veizdųiu, ką dirba szejmina,
Dėl to savo darųelij' asmi visą dieną.
Norėcziau toliaus aiti, bet aiti negaliu
Lūszas budams ant koju sulig pacziu keliu.
Vienok laikas pas manę nėkad neprapūla,
Jei neturiu, ką dirbti, ainu pas aųūlą,
Kurs ir' mano darųelij' uųuksmėj' viensodis,
Visūse ųamaicziūse toks nepasirodis.
Drąsiai sakau, jūg nėra — kitą kartą buvo,
Per beprotį, pusgalvį jau anas praųuvo,
Sarbėjauskas ties Kraųiais Medųiokalnėj' raszė
Ant aųūlo: Bet dabar iszkirto, isztaszė,*)

*) „Skaitik geograpiją ųamaicziu ųamės; atrasi tą ųinią teisingą, jūg ties mėsteliu Kraųiu buvo kalnas graųus, Medųiokalniu vadintas, aųūlais apaugęs; pirm 30 metu asz pats vaikszcziodamas į mokslavietę pas jezavitus dar macziau ant aųūlo rasztus; bet maųu vaiku budamas, neturėjau pažinties įsipilditi, kas tenai buvo raszita. Vėliaus ticziomis jieszkodamas tą aųūlą, jau pakirstą radau.“ Ivinskas.

Dėl atminties jo rasčiau asz vardus prieteliu
Į savo ažuiliuką klupodams ant keliu,
Ir tus žodžius iszpjoviau pagal savo mąstį,
Taip iszguldžiau ant medžio, ką szirdis gal justi:
 Szanowne znamiona, Brangus ženklai,
 Przyjaciół imiona. Prieteliu vardai.

Tarp tu mano rasztu rasi tą literą: L. V.*)

Kurio meilingas vardas ir prietelio gero.

Antroj' szalij' užūksmio sena liepa stovi,

Ant anos mano ranka taipogi iszpjovė

Atmintį prietelistės, atmintį gailingą,

Tankią dieną paveizdžiu su szirdžia verksmingą.

Ten vardai numirusiu prieteliu rasziti,

O žemesniai tūs žodžius gali perskaititi:

 Warto wspomniec mile Minėtina maloningai
 Przyjaźń i w mogile. Bicziūlistė ir kapūse.

Toliaus ir' klevas mano ranką pasodintas,

Dabar jau pusglėbinis per manę augintas:

Ant atminties sodinau, tus metus ties trobą,

Jauną paczią parvedęs — o dabar jau bobą,

Tiek metu klevas turi, kiek mudu givenam',

Klevas dabar ir' jaunas, o mudu pasenom',

Tikt jo žiemą, vasarą reikalai kitokie.

O musu szirdies meilė visados vienoki,

Ant to-gi klevo vardai parasziti ira,

Kurie musu namūse stojos' moters — virai,

Kadą kas paczią vedė, gal' tūjaus žinoti

Ir nereikals metriku Varnitūse jieszkoti.

Treti metai, kaip didį iszgstą turėjau,

Su trobą ir asz patsai draugistėj' drebėjau:

Dėl atminties ant klevo tie metai padėti,

Kiekvienas gali anus tais žodžiais regėti:

 Roku 1807 Metūse 1807
 Co się w Prusach działo, Kas Prusūse dėjos',
 To miejsce słyzało. Szi vieta girdėjo.

Dar turiu ažuiliuką darže dailų, tiesų,

Bet jau tikrai nežinau, ką ant jo raszisiu;

Jei kitą pavasarį ką naujo iszgirsiu,

Vėl ant ano iszpjausiu, jei pats nenumirsiu.**) *Vēversis.*

*) „Leonardas Volmēris.“ Ivinskas.

**) „Brolis P. Trupinēlis isiuntė į rēdistę „antkapį Dijonizui Poszkai, paraszita kn. Jozapato Poszkevicziaus Kaltinēnūse“:

toks buklas auginimo. Už tai jį ir turētu priimti lietuviszkos mokslavietės. O norint tai vis pasiekti negana, kad mokintojas mokētu isz pat dugno savo daliką, bet ir iszguldimą taip pritaisitu, kad padūtas penas butu skanus mokintiniui.

Dabar trumpai pažvelgkiame į musu Lietuvoje įtaisitinas mokslavietes. Czia padūtos žinios parodis tiktai visatiną ju geistiną įtaisimą ir paskaidimą moksliniu daliku.

Vaikams labai jauniems, labiausiai vergužiu žmo- niu, nū 2—6 metu amžiaus įtaisitini *kudikėliu namai*. Kudikėliai turētu buti prižiurimi akilu mergaicziu, įpacziai ant vaiku auginimo atsidėjusiu. Tokie namai privalo turėti ardvias grįczias, pilningai szviesias, pilnas reikalingu baldu; skirimai grįczia paskirtina pasitampimui vaiku (gimnastikai), kur galētu, prižiurint perdėtiniam linksmintiesi, kumet lauke lija ar dergia. Prie namu — daržas, pridaigintas vaisiniu medžiu, ir daržiniu kvėžiu ir cziurkszliu. Vaiku mokinimas aina pagal bukłą Fröblio — taigi pirmąmet vaikai gauna slovikus, pilnus szeszvirsziu (kubu), antrąmet jie gauna t. vad. matėmatikiszkus slovikus, kuriūse telpa pavirsziai, ploksztos linijos, mažos karcziukės ir skritūliniai lankeliai, ant galo trecziąmet vaikai gauna pūdziuką su dažitu popėriumi, medinią ir paprastą adatą, siulais ir įvairaus dažinio szilkiniais kamūliais. Tie daigtai vaikus įukvatins dariti daug daigtu, kuriu jie kitaip neįmanitu nei suprastu. Augintojai turės progą pagerinti, kas nėra tobulu, ir tūmi parodis savo lietuviszką rasmą.

Užkabinę septintus metus vaikai stoja į *pradinę mokslavietę*, kurios uždūtė ira vaikus iszmokinti skaititi ir rasziti; keturias pirmasias veikmes aritmėtikos ir trupskaitlius; kvizikiszką geograpiją, botaniką, coologiją ir anatomiją žmogaus; tolesniai paiszimas, dainiavimas ir pasitampimas itin gudintini daigtai. Žinoma, kad namai, kuriūse tie mokslai skelbiami, turi buti szvaistus, oras jūse tiras ir geras, tolesniai daržas prie namu. Kninginė, rinkiniai (kailiai givūliu prikimszti, suslėgtos zolės, naugės ir tt.), įtaisai ukės.

Apie įtaisimą lietuviszku mokslaviecziu.

(Pabaiga.)

Taigi paroditi klidžiai, bailios kliaudos sziądiksz-cziu mokslaviecziu, nereikalingas pagūdymas vaikiuku, o atitraukimas nū mokslo mergaicziu, ant galo geismas įtiekti tėviniszkas, savotiszkas mokslavietes, spiria lietuvius sustoti į draugistę, kurios uždūtę butu auginti mergaites ir vaikiukus ties ailę prigimto iszsilankstimo žmogaus spēku, vartojant geriausius ir naujausius buklius, rastus prancuzu ir dėvimus vokiecziu, o taipogi jūs tobulinant savaip.

Buklas-gi lietuviszkuju mokslaviecziu visūtinai sakant bus toks: 1) vaikai perais nū daigtu ir sąprotavimu vienaicziu ir atskiriu ant sukrautu, nū vienopu ant daugeriopu ir įvairiu; 2) nū nepažimētu ant pažimētu ir taip lig atskiriant smulkiausius įvairumus; 3) nū pagraibiu, cziupniu ant atitrauktu ir sąprotiniu ir 4) žinia vaiku gaudama peną turi peraiti kelią pažinties toki, koki perėjo žmonistė savo jaukėjime ir apsiszvietime. Tokiu taku iszguldomos žinios turės gauti toki aptaisą, kad vaikui roditūsi, jūg jis pats viską atrado, tai-gi tvirtins jo paslaną, spēką ir iszsitikėjimą sprendinije. Tokio kelio reikalauja pats žmogaus prigimimas. Nū patirimo mės atainame ant sąprotavimo, nū isztisu daigtu ant pažinties supainiotu, o per istoriszką pažvilgį mės atjėszkome geriausiai įpatibes ir savitarpinį prietiki visu daigtu. Mokslą paremtą ant tokio vainiko, vainiko žmogiszko prigimimo, kudikis ir vaikas supras, gaus atsisparą pažvilgije, neklajos padebesiūse, bet vaikszcios žamę isistebėdamas į savo apielinę ir į atsineszimą pastebētu daigtu ir įpatibiū. Paasztrinti pastebi, iszgaląsti sprendinį, paszvelninti szirdį — galės tiktai

Zinoki, ataivi! jūg tas kapas ira
Tikro žamaiczio ir garbingo viro!
Kurs kalbą lietuviu isztaisiti troszko,
O jis vadinos' — Dijonizas Poszka;
Norint kaip žmogui mirti atsitiko,
Bet szlovė uždirbta ant amžiu paliko.

Priedas J. Szl.

Mokintojai (ar mergiszki ar viriszki) narus ir patogus vaiku auginimui. Mokslas czia trimetis.

Pastojus deszimtiems metams vaikai stoja į taip vadinamą vidutiną mokslavietę — czia mokslas penkmetis. Dalikai-gi tokie: aritmētika, algebra, geometrija; kosmograpija, kvizikiszkas ir politikiszkas žamės apraszimas; botanika, coologija, mineralogija sujungta su geologija, kvizika, kemija, anatomija žmogaus ir kvizijologija; kalbos: vokiszka, prancuziszka ir angliszka, lietuviszka; lietuviu istorija ir literatura; visūtina istorija, paiszimas, dainavimas, muzika, pasitampimas ir szokimas. Namai, rinkiniai ir tt., kaip augszcziaus.

Ant galo vaikai peraina į *augsztesniają mokslavietę*; mokslas czia 4—5metis. Kalbos: lietuviszka, vokiszka, prancuziszka, angliszka, skaitimai tam tikru rasztininku; trigonometrija, analitiszka geometrija ir atkartojimas algebros ir geometrijos; mekanika, kvizika, kemija, astronomija, bijologija, socijologija, antropologija, geologija ir mineralogija; gamtinė istorija; visūtina istorija ir istorija literaturu; politikiszka ekonomija, finansinis mokslas, psikologija ir logika. — Pridursime, jūg nū pradiniu mokslaviecziu iki augsztesniuju aina iszguldimas tikėjimo.

Taip trumpame raszte, mės negalime pridurti paaiszkinimu nei pastebėjimu, kuriu augszcziaus užmanitos mokslavietės reikalauja; pažiurėję į mokslus iszguldomus, mokintiejie supras, kas kaip kur pasiekta. Nereiki taipogi sakiti, jūg mokslai tūmi pavirszutinizszkiaus iszsiguldo, jū žemesnėira mokslavietė.

Įtaisant tokias mokslavietes reiki gausiai turėti pinigų; nės namai, daržai, kninginės, rinkiniai, tampiniai įtaisai ir tt., alga mokintojams, stipendijos beturcziams mokintiniams — reikalauja tiek didelio plūkszto pinigų, kad ju vienas žmogus nėkada negali ganėtinai sutekti. Isz antros pusės nemažiaus reiki geru mokintoju, atsidėjusiu ant auginimo naujos veislės; gerumas mokslaviecziu vien tik priderės nū gėrio ir sumanumo mokintoju. Isz kur-gi gauti pinigų ir mokintoju?

Jaugi ant pirmos pradžios rasti mokintojus lietuvius bus itin vargus daigtas, bet aulinkui bene bus ir tai palengvinta per įtaisimą *mokintoju akadēmijos*, į kurią galētu stoti mokintiniai, baigusieji paminėtas mokslavietes. Uždūtę akadēmijos butu labiausiai ištaisiti gerus mokintojus, kurie mokėtu savo žinią atitinkancziai įpilti į dvasę augintiniu. Už tai pėdagogika ir jos istorija czia gauna pirmą vietą. Antrą vietą užima visi tie dalikai, kuriūs reiki aulinkui išguldinėti, tokioje ailėje, kad prasidės nū gantos ir matėmatikos mokslu, toliaus ais mokslai tiesos, istorija, psikologija, logika, socijologija, tikėjimas. Kiek tai įtaisu, namu ir tt. reikės ant to? kiek mokintoju, iš kur jūs ištraukti? Prusūse ir Maskolijoje prie gimnaziju daug sziądien ira mokintoju, geru ir gūdottinu lietuviu, taipogi sziur-tur matiti augsztai mokintos mergaitės — tie visi ar-gi negalėtu tarnauti savo žmonėms ir krasztui, kad tiktai norėtu iš paties dugno pažinti kalbą ir ją pritaikinti prie savo išguldomu daliku? . . .

Jeigu rasti mokintojus nėra taip vargu, kaip kad nū pradžios rodosi, tai radimas piningu ant įtaisimo mokslavieciū ira daug sunkesnis daigtas. Czia, kaip sakiau, vargiai kieno kischenė tegalėtu išzneszti, czia reikėtu, kad visi, didi ir maži, augszti ir žemi prisdėtu. O tai ar negalimi daigtai? Jeigu svetur žmonės mokėjo sudėti milijonus rubliu ant įtaisimo gelžkeliu, jeigu jie mokėjo įtaisiti draugistes vartojanczias milijonus ant apginimo savo kraszto, taigi mės lietuviai, grini lietuviai, ant apsiszvietimo, atkėlimo dvasiszko ir doriszko buvio, ant pratravimo kelio aigije į prieszakį žmonistės, ar mės pasigailėsime vieno kito rublio? Du ir pusė milijonai lietuviu, ar-gi jie negalėtu sudėti tiek skatiku, rubliu? . . . Jaugi pradžia sunki, bet neabejotina, jūg praties ranką vientaucziai vientaucziams. Jei mums kraszto ir žmoniū negailu, tai bene pagails mums musu pacziū vaikai, kuriūs svetima ranka varo į sužuvimą doriszką, dvasiszką ir kuniszką. Jeigu gaisztis viengencziū lietuviū nepajudina musu szirdziū, nei jas sukrutina

nei įvirina, jeigu tamsa broliu neįkvėpia noro prablaškiti tą uką, tai gali tėviszka vaiku meilė ir baimė jus nugramzdinti į pragaisztį bukumo, priszipimo ir nederlumo mums prispirs kieszti ranką į czeraslą ir isztraukus vieną kitą skatiką padėti ant gero įtaisimo lietuviszku, tėviniszku mokslaviecziu. Kokie jusu, lietuviai, jausmai ir priezastis dosnumo nebutu, ar jus asate dvarponiais ar amatninkais, ar kuningais ar artojais — jus visi, kurie norite užpelniti vardą žmogaus, neatsiloszkite, neuzsiziksztaukite dėl gero visu ir savęs, bet rinkkite piningus ir patis meskite dėl tokiu mokslaviecziu. Kas kitas jums už tai neatmokės kaip tiktai mokslavietės jusu vaikus augindamos ir paminklė padarita atainanczioms giminėms. —

Szū ir avinėlis.

Po ganiklas kluiknodamas avinėlis pilkas
(Ten kur ganės' avis, karvės ir ožkos vagilkos),
Trokszdam's, bėga sav, palikęs ēdanczią bandelę,
Gilioj' upėj' atsigerti szalto vandenėlio.
Ką tikt szirdis suvirusi gauties' jau pradėjo,
Dar nū prusnu vandens laszai jam nenuvarvėjo;
Naujas karsztis umai silpną szirdį jo nutvėrė,
Nės pamatė arti savęs neregėtą žvėrį:
Szoko jėras į atkalnį, norėdam's pabėgti,
Negalėdam's isz iszgąszcio nei gvoltos iszrėkti;
Bet szū buvo daug graitennis, už akiu užszoko,
Avinėlis kaip nutirpęs sustojo isz stroko.
Veiz' jėrelis į tą žvėrį — ir szunį pažino,
O isz džiaugsmo mažne jūdu ir apsikabino:
Jėras džiaugias' giv's tebėsas, szū — jį pergandinęs;
Abu aina ten, kur sravi isz kalno szaltinis.
— Gerk, jėriti, — szū praszneko — ir asz drauge
gersiu,
Tu nū manęs nebebėgsi, asz tavęs netversiu;
Bus tarp musu kaip ir buvus ilgai zgada, meilė —
Jei bent veik nebiszsizuksi isz po žmogaus peilio,
Jei bent tavę rudens laike nepaliks nepjautu,
Jei bent, vargszai, neiszliksi vilko nepagautu.

Jei tu nori givas buti ilgai ir laimingai,
Klausik visą amžių savo szunies pakajingai;
Klausik szunies balso, jėre, nės kitaip pražusi:
Nės prie savo gaspadoriaus veik papjautas busi.
Aik su manim', mudu plauksme per placziają upę,
Tegul tavie visos avis nėko neberupi.

Jei tu nori laiming's buti, turi daug žinoti,
Turi elgties' kaipo szunis, szunies balsu loti
Aikim, brolau . . . ką dumoji? ko taip liudnas stovi?
Aikim', szokim' mudu drauge į tos upės srovę
Ko tu stovi, kod' neklausai? . . asz tau sakau tiesą,
Jūg po szunim' busi sotus, gausi protui szviesą.
Juk tu žinai, koksai aviu givenim's ir protas:
Kad ju pon's ir geras butu ir labai bagotas,
Neturėdam's už ką avi poniszkaį paszerti,
Dūd' jai tiktai žolę ēsti, vandenėli gerti;
O szuneliams už lojimą ir laižimą ranku
Negailis' pon's nei lakalo, nei mėsos atstanku.
Taigi aikim' su manimi prie gerojo pono,
Tu ten losi, vis stovėdamas gretą mano szono
Nu . . . kas tavie, ar tu verki? ko tau szirdis graudžia?
Kokios pajautos ją minksztin', kokie jausmai spaudžia?
Paikas jėre, mesk szvelnumą, czėdik savo szirdį,
Czėdik skaisczias aszarėles, tvirtas buk, ar girdi?! . . .
Jei su szirdžia tu ant svėto norėsi giventi,
Nedūs tavie pikti žmonės laimingai pasenti:
Nužis tavo karsztą kraują, krisi kaipo lapas,
Ir užraszis ant kapinio: „Czia avino kapas.“ —

Avinėlis klausės', klausės', galvą kraipidamas,
Ir nū szunies atsisuko, taipo sakidamas:

— Norint verkecziau visą amžių savo,
Norint sziađdien manę kas papjautu;
Asz neimsiu, szunie, mokslo tavo,
Asz nemesiu szirdingu pajautu.
Visą amžių avinėliu szauksiu
Ir burelio aveliu dabosiu;
Ir nuliudęs kaipo szū nekauksiu,
Ir linksmibėj' kaipo szū nelosiu.
Vercziaus ilgą amžių avim' bliauti,
Vercziaus jaunam givasties nustoti,

Vercziaus nēkad verkti nepaliauti,
Ne kaip kartą kaipo szū suloti. —
 Tai pasakęs, kaipo ritinēlis —
Bēgo graitai, prie aviu pristojo;
Labai džiaugēs' pilkas avinēlis,
Jūg szunies balsu jis nesulojo.

19. II. 84.

J. Miglovara.

Zuikis ant medžioklės.

Kartą girioj' susirinko
Daugel žvėriu isz aplinko.
Rēkia, staugia, kaukia, pleszka,
Mat pagausę jie sau meszka.
Lokiui rēksmas nepamēgo,
Tū isz girios jis iszbēgo.
Kas-gi junt' nelaimę savo?
Vargszą lauke tū pagavo.
Jau pabaigę szitą bēdą,
Mēsos kšsnį kiekvien's ēda.
Sztai ir kizkzis atszokavo

Ir tas meszkos griaužia ausį.
„Ak tu, žvairi, ar tai tavo?!“
N'ėjai gaudit' — tai negausi!“
Taip kizskelį žvėris barē
Ir su gēdą szalin varē.
„Na tai, broliai, asat kokie!
Šz isz girios baidžiau lokį!“
Kadą zuikis szitaip sako,
Visi jūkias: ka, ka, ka, ka!
Bet pagirun's taip patiko,
Kad jam kšsnis ausies liko.

P. Trupinēlis.

Lapē ir liutas.

Lapē liutą kaip sutiko,
Vos isz baimēs giva liko:
Baisiai dreba, visa kruta,
Bēga slēpties', kaip tik druta.
Antrą kartą jau jai liutas
Neiszrodē taipo drutas:
Ant jo stacziai pažiurėjo
Ir jau suvis nedrebėjo.

Radus' liutą sikį treczią
Pasveikino jį kaip sveczią,
Drąsiai jį prie jo priėjo,
Iki norui pasznekejo.
Ir mēs tankiai akis statom',
Nežinomą kaip pamatom';
Bet patirę, ką jis gali,
Metam' baimę tū į szalį.

P. Trupinēlis.

Žu vitē.

Radus slieką upėje, mažiukē žu vitē
Gailējosi szirdingai, kad negal' prariti.
Pasitraukē į szalį pamaczius' lideką,
Kuriai sliekas, o su jūm' ir meszkerē teko,
Regēdama žu vitē, kaip galē' prazuti,
„Gerai, tarē, kaip kadą ir mažitę buti.“

P. Trupinēlis.

Medega statant trobas.

Apraszimas medžiu, kurius mēs dažniausiai namus statant pasigauname.

Anžūlas. Isz visu medžiu pas mus augancziuju ažułas ira tvircziausias, ir dėl to jį kūgeriausiai galima pasigauti dėl stiebu didei apsunkintu. Kaip sausoje taip ir drėgnoje vietoje jis gali ilgai stovėti, o panertas į stovų vandenį jis gali ilgu ilgiausiai stovėti — galime rokūti, jūg jis ten nėkados nesupus. Dėl trobesiu, kurie visada asti vandenije, ažulą galime pasigauti tūjaus jį nukirtę, bet trobesiams stovintiems ant oro tinka ažułas gerai iszdžiuvęs, kadađi kitoniszkaiz džiudamas jis iszsikraipis ir visą gali darba sugadinti. Anžūlas ant oro iszdžiuvęs visūmet savije užturi maž-daug deszimtą dalį pirmutinio drėgnumo, kurs jame buvo jį nukertant, dėl to tai norint ažulą pasigauti dėl aslos arba kokių kitų padariniu, kurios reikalauja gero suleidimo, ažulą dar szilimoje reiki džiovinti. Anžūlas taip pat ira medis sunkesnis už kitus, ir tai dėl tos priežasties negalime ažulą, norint jis ira didei stiprus, pasigauti dėl siju ir tam ligiu daigtu: jau ir ne pertoli sienoms stovint viena nū kitos jis aiszkiai persilenkia.

Alksnis (alnus glutinosa) auga visoje Auropoje drėgnose vietose, pagal krasztus upiu ir upeliu; gerai augant jis iszauga į augsztą liemenį, kurs savo drutumą nū pažemio iki virszunės palengva pamažina. Drėsvė jaunu medžiu geltonai balta, o senesniuju skaiscziai raudona; drėsvė graži, betminkszta. Džiudamas alksnis lengviai kreivūjasi, ir kirmėlės jį lengviai kapoja, už tai jis trobesiams netinka. Bet-gi panertas į vandenį, arba visūmet budamas drėgnoje vietoje, jis gerai iszsilauko, ir dėl to drauge su ažuļu alksnis ira pritikliausias medis dėl sztempoliu, ir kitu daigtu pasiliekancziju vandenije visūmet.

Puszis. Liemū puszies su žievę tankiai supliszusia iszauga iki didžiu augsztumu, nedaug pamažindamas savo drutumą iki szaku placziai iszsikietusio vainiko; szakos neaina toli į medį. Drėsvė jaunu medžiu geltona, senesniuju-gi medžiu raudona. Kadađgi puszis turi savije daug smalos, jį gali vandenije ir drėgnoje vietoje du kartu taip ilgai iszstovėti kaip kad aglė.

Aglė. Tai labai augsztai augęs medis, nės iki 15 sieksniu. Tas medis turi mažai smalos ir irą lengvus. Aglei mažai sa-
vije smalos turint negalima ją pasigauti dėl trobesiu, kurie
visūmet asti ar vandenije ir drėgnume. Už tai kad tas medis
mažai turi szaku, o gražų darinį, žmonės dažnai jį pasigauna
dėl aslu, duriu ir tt.

Akmens.

Akmens namus statant sugadnus ar tai dėl iszklojimo as-
los ar dėl pastatimo sienu ar dėl stogu dengimo. Taigi stati-
tinius akmenis galima paskaiditi į tris skirius: akmenis dėl
muru, akmenis dėl aslu gresimo ir akmenis dėl stogu; vienok
rokūjame, jūg akmens dėl muro ir dėl gresimo galima sutal-
pinti į vieną skirių, dėl to tiktai akmenims dėl stogu dengimo
paliksime kitą skirių.

Akmens dėl murijimo irą *tasziti* ir *lupti*. Taszitais vadi-
name tokius, kuriems plaktukas mulerio irą davęs paveikslą
sugadnų dėl muro iszvedimo, luptais-gi vadiname tokius, kurie
irą palaikę tą savo paveikslą, po kuriūmi isz akmeniniu buvo
iszlupti.

Tvirtumas. Kožnas akmū namu statimui paskirtas, turi
buti tvirtas ir pasituręs. Akmenis mės turime palaičiti kaipo
trupius daigtus, kuriūse priesz perpliszimą turi atsitikti nekuris
sugniužimas, dėl to tai akmeniu tvirtumą galime mērūti pagal
nasztą, kurią jie gali pakelti sveikais atlikdami. Didumas nasz-
tos, kurią akmū gali iszturėti, priguli netiek nū jo kietumo,
kiek nū jo vidurinio sudėjimo. Taip akmū, minksztesnis, bet
vienodo vidurije sudėjimo, galės pakelti didesnią nasztą, ne-
kad akmū kietesnis, bet nevienodo sudėjimo. Didesnė pusė ak-
meniu, jau budama apsunkinta per pusę nasztos, reikalingos dėl
ju sugniužimo, jau įgauna vidurije mažutes ringeles, tarsite
pliszius. Dėl to tai stigavojama, jūg akmenis galima apsunkinti
tiktai treczdaliu tos nasztos, kuri jūs perspaudžia. Tro-
bose, kuriose keliamas dažnai trenksmas, akmens paprastai
labiaus neapsunkinami kaip tiktai deszimtdaliu tos nasztos,
kuri jūs perspaudžia.

Czia galima pridurti didumą nasztu, reikalingu dėl per-
spaudimo nekuriu akmeniu. Naszta czia paroditoji irą aprokūta
ant ketvirtainio pirszto (colio), t. a. dėl vietos turinczios colį
ilgumo ir eolį platumo. Tada akmens persispaudžia, jeigu ant
ketvirtainio pirszto atsiaina:

dėl granito nū 6000 iki 11200 svaru;

dėl kalkinių akmeniu nū 1000 iki 8000 svaru;

- smėlinio akmens - 1600 - 4000 -

- marmulo - - 4000 - 10400 -

- muro iš raudonų plitų nū 960 iki 1440 svaru.

Jeigu mės pamėgintumėme akmenis pertraukti, pamatitumėme, jūg jie pertrūksta daug graičiaus nekad asti perspausti. Maž-daug akmens pertrūksta nū nasztos, kuri ira asztūnius kartus mažesnė, nekad naszta reikalinga dėl perspaudimo.

Iszturėjimas oro atmainu. Akmū kartais gali buti ir labai tvirtas, o vienok jis neiszturi priesz įveikimą orinio vandens ir ruksztdario, taip pat jis pliszta nū szalczio. Tokio oro įveikimo paprastai visi akmens baimijasi, jie tūmet sugruzdi, suguri, bet ira ir tokie, kurie ilgą metą ant oro gračiai iszsilauko ir iszturi oro įveikimą. Vietose, kur akmenis jau nū ilgo laiko ira lupami, tą iszturėjimą priesz oro įveikimą galima pažinti isz krasztu lupamos ūlos. Pavirszis atlaužtos ūlos jeigut ira asztrus ir tokiu pat ilgai atsilieka — tai ženklas, jūg iszlupti akmenis gerai pasiturės priesz oro įveikimą; tokiosegi ūlose, kurios negali ilgai iszturėti oro įveikimą, krasztai laužimo visūmet asti apskriti, bukus, bet ne asztrus. Akmenis, turintieji savije szliną ir sutraukiantieji daug į savę drėgnumo, norint ties savo kitomis įpatibėmis ir butu geri, bet oro įveikimą negali ilgai iszturėti ligiai kaipo kad akmenis su aiszkiu, isz pavirszio matomu, lapūtu sudėjimu. Jūg akmū turi savije szliną, tai lengviai galime isz to numaniti, jūg jis daug vandenio sugeria ir apsunksta. Taigi priesz namus statant, geriausiai iszmėginsime statitinus akmenis, jūs palikdami per isztisus metus ant įveikimo saulės spinduliu, kaitros, vėju, litaus ir szalczio. Iszturėjusieji tas visas oro atmainas akmenis ira sugadus dėl statimo.

Czia mės apraszisime keliatą veisliu akmeniu.

Porpiras — tai labai tvirtas ir gerai iszturės oro įveikimą akmū, ir jau isz senovės buvo rokūjamas geriausiu tarp tasztu akmeniu, o kadaį jį galima gračiai ir ilgam laikui nudailinti, už tai jį isz seno žmonės pasigauna statidami puikius stiebus bažniciose ar kitūse puikiūse trobesiūse.

Porpiras susideda isz laukinio szpato su kriksztolais putnago; vietas, kame asti tie kriksztolai, tamsiai visūmet nudaritos. Kriksztolai putnago taip sakant pažimi tą akmenį;

vienok porpire ir daugiaus kriksztolu laukinio szpato, kurie nudariti žaliai-baltai, geltonai arba rausvai. Tai labai priplaiakus akmū taszimui ir gresimui, nės mažiaus nekad kiti akmens sugeria drėgnumo, labai gerai atsituri priesz oro įveikimą — ir jis akmū nesudėvimas.

Bazaltas. Labiausiai tinka dirbimui taszitu akmeniu dūbėtas bazaltas. Tas akmū, dažnai randamas geroje gilumoje, taip ir kietas, jūg kartais ir kietesnis už dūbėtą veislę putnago, ir dėlto tai žmonės jį pasigauna sutaisimui girniniu akmeniu. Didelis tvirtumas tu akmeniu, ką liudija mums trobesiai rimėnu pakraszčiųse upės Reino ir Mozelės, tai priežastis, dėl ko ju dažniausiai mės pasigauname dėl tiltu statimo ir dėl vandeniniu trobesių, žodžiu sakant dėl trobesiu reikalaujancziu daugiaus stiprumo nekad gražumo. Muleriszka teszla įsisprausdama į dūbeles bazalto labai gerai surisza tūs akmenis.

Granitas (laukinis akmū) susideda isz laukinio szpato, putnago ir sliudos. Jame graicziausiai suguri laukinis szpatas, paskiaus sliuda ir ant galo putnagas, kurs galima sakiti, kad nesuguri. Granitas susikrauna isz mažucziu grudeliu; jeigu jis turi daug putnago, o mažai laukinio szpato ir sliudos, jis gali amžius stovėti.

Kalkiniai akmens tai tokie, kuriūse tiri kalkiai ir susigimę su dują vadinamą rugsztdariu ir su anglarugszte. Kalkiniai akmens prasiskiedžia rugsztimūse, o gerai iszdeginti persimaino į kalkius. Tuli tokie akmens labai gerai iszturi szalczio ir drėgnumo įveikimus, netveria ugnies ir įveikimo nekuriu surimu. Už tai kalkiniai akmens nederi statant užkabūrius, mėszlavietes ir tt.

Isz paminėtu akmeniu dažniausiai sutinkame laukinį kalkį. Laukinis kalkis turi savije smėlio grudelius ir ir ar apigeltonis, palszas, ar melsvas ir kartais tamsiai žalias. Ką tiktai iszluptą, minksztą kalkį ir pigu nudirbti; bedžiudamas kalkis sukietėja ir gerai iszturi oro įveikimus. Isz tokio tai akmens deginimu gerai nusidūda gauti tikrūsiaus kalkius.

Grudūtiejie kalkiniai akmens, prie kuriu ir marmulas piguli, turi kriksztolinį sudėjimą ir truputį blizga ant kerzciu. Deginant gaunama labai riebus kalkiai. Norint tie akmens kieti, vienok neperlabai iszturi oro įveikimą,

Smėlinis akmū arba tiesiai *smiltinas* susideda isz szmoteliu įvairiu akmeniu, dažniausiai titnagą turincziu, ir savitarpe su-

lipdintu titnaginią arba molinia teszlą. Didumas smiltiniu žirniuku nėra vienodas. Žirniukai dažniausiai yra apskriti, bet kartais ir kertūti.

Pagal teszlą, kuriają žirniukai yra sulipdinti, smiltinai skaidosi į keliatą skiriu, kuriu svarbiausieji yra szitie:

a) *Titnaginis smiltinas* susideda iš žirniuku putnago, paprastinai kertūtu, sulipdintu tarp savęs su titnaginią teszlą. Tikrieji titnaginiai smiltinai yra balti arba geltonai pilki. Jeigu žirniukai yra smulki, kertūti, gerai sulipdinti su titnaginią teszlą, tai toks smiltinas yra geriausias akmū statant trobesius, juk jis ir granitą (laukinį akmenį) pranoksta.

b) *Szlininis smiltinas* susideda iš žirniuku putnago, savi-tarpe sulipdintu szlininią teszlą. Liejant vandenį, jis skubiai jį sugeria, ir atsidūda szliną. Paprastai tas akmū yra pilkai baltas, bet atsitinka rasti ir raudoną. Ką tiktai išzluptas, jis yra minksztas ir lengviai taszosi, bet pabuvęs ant oro, sukietėja. Jeigu jame yra sliuda, kuri dažnai prisimaiszo plonais gūliais, jis lengviai suguri. Kadagi szlininė teszla labai skubiai sugeria vandenį, nėra galima tokį akmenį pasigauti dėl sienu iš oro pusės. Dėl ugnaviecziu, sienu ir muru viduje trobu — tai geras akmū.

c) *Kalkinis smiltinas* neskaitant putnago, turi dar laukinį szpatą. Teszla, su kurią žirniukai yra sulipę, tai szlininė teszla. Už tai kad teszla tarp žirniuku turi ir kalkiu, ką galima pažinti nū užimo akmens, apipilant jį surimu, tas akmū nederi įtaisimui ugnaviecziu; toliaus, norint tas akmū turi ir putnagą, vienok negali kaip reikint atsiturėti priesz oro įveikimą, ir tai dėl to, jūg teszla, riszanti jo szmotelius, su kalkiais turi ir szliną.

Ž a m ė s.

Szlina. Visokie skiriai szlinos paaaina nū sugurėjimo ir sutrupėjimo ūlu žolos senovės. Tira szlina, neturinti priemaiszu, retai randama — dažniausiai su ją yra susimaiszę kiti daigtai, kaip tai skalkiai, gipsas, laukinis szpatas, gelžis, magnasas, titnagas ir tt. Szlina dažnai turi saviyje tulas dalis žolinu ir givūliu, arba asti visiszkai su anglimis permaiszita. Pagal tai, iš koku daliku szlina asti sudėta, aina ir jos dažas. Grina szlina yra balta, turinti-gi gelžį — raudona, o sumaiszita su anglimi — pilka arba jūda.

Sausa ir grina szlina, cziupinėjama, rodosi apiriebi, ją galima kaip muilą raiziti, ji žamėmis atsidūda, limpa prie lupu

ir liežuvio, sugeria daugiau vandens nekad kita koki žamė ir sugertą vandenį užturi, neleisdama jam išzlaszėti. Sumaiszę ją su vandeniu gauname tirsztą ir limpanczyą teszlą, isz kurios galime lipditi visokias žiedikles. Tokią tai szliną galime apkloti murus, kuriu likimu ira užturėti vandens priplaukimą, arba iszkloti vietas, per kuriu sienas vandū neturi persigerti ir tt.

Emę-gi sauszą szliną, t. a. tokią, kurioje drauge su szliną putnagas, rudis gelžies, kalkiai arba dar kiti daigtai ira susimaiszę, pigiai galēsime sutrinti, ji taip pat atsidūs žamėmis ir taip pat godžiai gers vandenį, bet czia mės neb'ap-turēsime teszlos, isz kurios lengviai galētumėme lipdinti daigtus visokiu poviziu. Jū szlina mažiaus turi smėlio, jū ji geriaus palaiko ir sugertą vandenį — ir grinoji szlina geriaus vandenį palaiko nekad netira. Isz tokios szlinos dirbasi plitos ir stog-dangcziai; maiszita su vandeniu ji dūda teszlą, kurią mės pa-sigauname židinius, peczius ir kaminus muridami ir tt.

Smėlis būtinai ira reikalingas sutaisant muleriszką teszlą, norint kalkiams pridūti įpatibę riszimo akmeniu arba plitu į vieną akmeniszko kietumo szmotą. Tam daigtui smėlis turi buti smulkiu smulkausias ir bus geriaus, kad jo grudeliai bus neapskriti, bet kertūti. Isz kalnu smulki žvira, jeigu ji ira tira, tiks geriaus murijimui nekad smėlis isz paupiu, kurio grudeliai paprastai asti apskriti. Sauso smėlio ir be jokių priemaiszu taip pat galime pasigauti dėl prilipimo tuszcziu vietu tarp skliautu, siju, arba dėl papilimo į apaczią grindzių. Pasigau-nant smėlį visūse augszcziaus paminētūse kartūse reiki pri-žiurėti, idant jis butu visiszškai sausas ir be tokiu priemaiszu, kurios paskiaus kirmidamos, galētu užkenkti murui ar medžiui. Dėl pripilimo grindzių apaczios reiki pasigauti smulkausių smėlį, kitur-gi jis gali buti ir rupesnis.

Nendrės, sziaudai ir samanės.

Nendrė. Paprastas nendres (arundo phragmites), gerai isz-džiovinatas apklojame tinkavodami sienas ir lubas. Tam rei-kaui reiki nendres nupjauti tūmet, kadą jos jau visiszškai ira prinokusios, taigi vėlai rudenije arba pradžioje žiemos. To-liaus nereiki laukti, nės tadą pragaiszta nendrės stiprumas, ji graitai lužta. Priesz pasigavimą nendrės dėl darbo reiki nu-rinkti nū jos lapus ir plėvele, nės tiktai neligus, raupūtas ku-nas nendrės gerai turi tinką. Jūmi nendrė ira ilgesnė ir dru-tesnė, jū ji geriaus tinka tinkavojimui, nės tinkas pripildidamas

visas tuszczias vietas tarp nendriu, pririsztu prie sienu su viela, ir tai tūmi geriaus turėsis, jūmi giliaus galės į vidų paklojimo įaiti.

Sziaudais, kaip žinome, sodiečiai stiegia stogus; tam daigtui žmonės ima ruginius sziaudus, už tai, kad jie ilgesni, tiesesni ir tvirtesni; prieg tam ruginiai sziaudai ira menkesnis paszaras, ne kad sziaudai kitu javu.

Samanomis pripildome tuszczias vietas tarp akmeniu, per kuriūs vandū turi persisunkti, o tai iszgrestant griovius, krasztus upiu pagal tiltus, didei vandenį suturinczius ir tt. Medžio trobesiūse samanos klojasi tarp sienouju, idant jie geriaus vienas prie kito prisiliestu. Tam reikalui samanos turi buti ilgos, nės tokios netaip graitai kirmija. (Toliaus bus.)

Ar sena ira lietuviszka „duszia“?

Tulas skaititojas musu perskaitęs tokį klausimą, rasi, nusijūks ir sakis: „tai tik man divinas klausimas! kas nežino, kad duszia ira taip ligiai sena, kaip atsiradimas pirmo kuno?“ — Teisibę turi, skaititojau; bet ir mēs statidami klausimą apie senatvę duszios, nenorime jūkus dariti. Mēs neklausieme, ar sena ira pas lietuvius nūmonė apie duszią, bet ar senas žodis „duszia“.

Vienas garbingas raszitojas, kursai seniaus sakėsi lietuvis asas, o sziaūdien nežino pats kūmi savę, lenku ar lietuviu vadintiesi, apraszinėdamas senovės lietuviu tikibę, budą, dabą, veikalus, nemokėdamas tacziaus priderincziai lietuviszkos kalbos, pasakė, jūg senovės „lietuvis skiedė kuną nū dvasios, bet isz tikro duszią nepažino“; jūg „duszia atskirtinai neturinti tam tikro lietuviszko vardo; duszią davę kalbai ir tautai krikasztas bei krikaszczioniszkas mokslas,“ o kadaği žinoma, jūg krikaszczioniszka tikibė per Lenkiją Lietuvon atėjo, to dėl tas pats raszitojas giliaus nepadumojęs ir isztarė, kad tą „duszią davę Lietuvai lenkai“ . . .*)

Per priežastį, kad patis apszviestesni lietuviiai mažai rupinasi apie tikrą pažintį savo kalbos, tikibės senoviszkos, veikalu, o dar labiaus per tai, kad sve-

*) J. I. Kraszewski. Litwa. Starożytnie dzieje, ustawy, język, wiara etc. Warszawa 1847. Tom I, str. 13, 140, 254.

timi apie Lietuvą rasziusieji virai labai blogai Lietuvą, lietuvius ir jų kalbą pažinojo, išplatinta tapė daugel melagingu ir klaidžiu žiniu apie Lietuvos senovę. Taip lenkiszki raszitojai prisispirę rupinosi per savo rasztus mus perkalbinti, kad visą t. vad. kultūrą ir apszvietimą lietuviai lenkams kalti asą. Jei daugelio lenkiszku raszitoju akis apvilko piktas geidulis išspeikimo viso ko, kas buvo lietuviszka, tai nedivai, jūg lietuviszki skaititojai jų rasztu, rasi, nesikį pasitikėdami ant jų žodžių, dumojo, kad tikrai senovės Lietuva buvusi „giliiai barbariszka“, kaip tie Długosziai ir Szainochai apskelbė. — Pasitikėdami, jūg lengva palengva patis lietuviai pataisis tai, ką svetima ranka sugadino ir iszkraipė, mės dabar tik trumpai persiliuditi norime, ar tiesą Kraszevskis apie tą „duszią“ sako.

Kaip žinoma, krikščioniszka tikibė Lietuvon baigiantiesi XIV szimtmecziui įvesta tapė, bet neveik tarp lietuviu dar iszsiplatino. Turime žinias, kad dar XVI ir XVII szimtmetyje senovės lietuviu tikibė tulose vietose buvo tarp žmonių užsilaikiusi ir jūg vėl daugumas lietuviu kitose szalise tik pavirszutinai krikščionis buvo. Jeigu tadą mės pritartumėme jūg duszią mums lenkai davę, tai ta „duszia“ butu Lietuvoje dar labai jauna. Bet dėl žemiaus iszgulditu priežascziu mės tam pritarti negalime.

Isz apstingu dar liekanu musu senosios tikibės iki sziai dienai užsilikusiu mės žinome, jūg musu proseniai, kaip ir kiti jų giminaicziai, dalį Indijos, Persijos, Graikijos, Vitalijos (Italijos) apgvenusi, tikėjo tvirtai ir nū neatmenamo laiko, dvasia žmogaus nemirsztanti drauge su kunu, o kunui mirus, ainanti vieton amžinos palaimos arba vėl kankinės, pagal tai, ką žmogus per savo darbus užsipelnęs. Neminėdami dabar nūmonės senovės lietuviu apie rojų ir pragarą, mės tik paminėti turime, jūg dvasios mirusiu o rojun patekusių žmonių, buvo vadinamos „velėmis“, o mės dar ir sziądien neretai sakome: „sėsti į velių sūlą“ arba palaimingai mirti. — Įvedant krikščioniszką tikibę nesunku buvo užtėmiti, jūg su vardu

„velē“ suvienita buvo nūmonē apie nemaristę ir rojų nevisose ipatibēse sutarianti su mokslu krikszczioniszku, to dėl žodis „velē“ tapē krikszczioniszkos maldose ir maldu kningose prastotas kaipo minavojantis „pagoniszka“ tikibę, ir apmainitas ant kito žodžio „duszia“, žodžio, kuriūmi slovėnai vadina abelnai dvasę žmogiszka. Tos pacios priežasties dėlei ir „Veliu diena“, senovėje Ilgėms baigintis szvenziama, permainita tapē į „dusziu, duszeliu dieną“ (2 d. lapkriczio).

Tacziau senovės lietuvis ir „duszią“ pažinojo, bet jis ją aiszkiai atskirē nūg „velės“. Abidvi jiedvi buvo tai du vardu mirusio žmogaus dvasios, bet jei „velē“ paženkliino palaimingą dvasę, tai „duszia“ — tokią dvasę, kuri už nedorą gyvenimą ir nusidėjimus, kunui mirus, tapē ant koros atlikimo pastumta. Bet kadaži nusidėjimai ira sunkesni ir lengvesni, todėl ir kora už jūs negali buti vienoda. Už sunkiausius nusidėjimus: atsizadėjimą nū dievo bei tikibės, užmuzimą žmogaus ir tt. dvasē žmogaus tiesiog ėjusi pragaron, kur ji amžinai ir be galo kankinama buvo. Kaip tokią pragaron kliuvusią dvasę senovės lietuviai vadino, tikrai nežinome.

Plėgą už menkesnius nusidėjimus dvasē žmogaus turėjusi atlikti cziajau ant žamės ir tarp žmoniū budama ir vadinosi „duszia“. Girgždantis medis, braszkanti troba, oszimas tekanczio vandens, sziauszimas medžio lapeliu ir tt. — paženkliino vietas, kur tokios duszios prisilaikē. Dar ir sziaudien, saulei nusileidus, girdėdami duzgimą lekianczios bities ir tt. tulose vietose sako: „duszelės lekia“. Kitos, ant koros atlikimo pastumtos duszios, turėdavusios peraiti į givūlį, isz to į kitą, iki paženkliintą korą neatliko.

Sunkiausiai buvo duszioms mirusiu žmoniū, kuriū kaulai sziokios ar tokios priežasties dėlei nebuvo palaidoti. Kaip sziaudien, taip ir senovėje proseniai musu tikėjo, kad dvasē mirusio žmogaus tris dienas liudna stovi gale galvos lavono ir atsiskiria nū jo isz namu iszlidint kuną. Prieg tam seniaus, kadaž Lietuvoje lavonus sudegindami tikėjo, „szventa ugnelē“

isznaikinanti visas bjauribes kuno ir kuniszku geiduliu, tūmet sakidavę, numirėliu dvasę drauge su sudeginiu kuno nū jō atstodavusi ir aidavusi tiesiog į paskirtą jai vietą. Bet jeigu lavonas netapę sudegintas, nei žamėje palaidotas, tai tokio žmogaus dvasė turėjusi bastitiesi isz vietos į vietą ir kankintiesi, iki jō kaulai taps žamėje palaidoti. Szitas įtikėjimas iki sziai dienai tulose vietose liekti, ir, kaip žinome, nėkur atrasti ant žamės žmogaus kaulai nėra taip pagūdojami kaip pas mus.

Jei abelnai sakant „duszios kenczianczios“ mėgdavo senovėje o ir dabar, sako, mėgsta apsireikszi ir pasiroditi giviems, tai duszios nepalaidotu kunu netik pasirodidavusios, bet ir „vaidindavusios“, nekartą ką piktą giviems daridamos ir jiems ramumo nedūdamos. Sziađien „duszios vaidinasi“ daugiausiai tokiu žmoniu, kurie su velniu givi budami biežiūliavo; senovės Lietuvos velnias nebuvo, regisi, toks nelabas ir mažiaus pikto darė, kaip galima matiti isz liekanu senoviszkos tikibės ir įtikėjimu, todėl ir ne velnią tūmet kaltino, jei dusziai „vaidintiesi“ teko. Vaidinancziosios duszios, kaip žinoma, mėgsta labiausiai priesz paczią gaidgistę pasiroditi, ir tulos ju, asibėje apžėlusiu viru, mėgsta miegtanczius sloginti, ir kaip mums teko nesikį skundą ant tu slogucziu (incubus)*) iszgirsti, jis daugiausiai moteris slogina. Moteriszke augsztinaika guli kojas ir rankas isztiesusi, pradeda migditiesi; jai per pusiausapni rodosi, kad kaszin koks viras užgulia ją ir ima sloginti. Kojos ir rankos apalpsta ir negali jas pakrutinti, ant krutinės sunku ir negali kvėpūti; norėtu rėkti ir szaukti pagalbos, bet balsas nekila ir liežuvis nekliba; apszauja visą prakaitas ir tik drauge su prakaitu lengva palengva ir slogutis nuslenka. Graicziausiai, sako, galima toki slogutį pravariti, jei pasiseka nįksztį tiesiosios kojas pakrutinti. Sziađien tankiausiai sloguczio pavidale mėgsta pasiroditi duszios mirusiu pirm krikszto kudikiu, nors ju kauleliai ir palaidojami.

*) Slėgutis arba slėgėlė, kaip kitur sako, J. Szl.

Tokią pat nūmonę apie slogutį mės randame ir pas galius (galli), ne per tolimus lietuviu giminaiczius, apgivenusius senovėje dalį szios dienos Prancuzijos, Szvicarijos ir tt.

Pagal liudijimą senovės raszitoju: S. Augustino,*) Isidoriaus,**) Hinkmaro,***) pas tūs galius slogutis (incubus) netik tankiausiai rodėsi asibėje viro, bet ir daugiausiai moteris slogino ir tokius sloguczius galiai *dusiomis* ar *dusziomis* (lotin. *dusii*) vadino. Negalima abejoti, jūg kaip nūmonė apie tas „duszias“, taip ir pats ju vardas ira tas pats pas lietuvius ir galius, ir kaip nūmonė taip ir vardas kilęs isz tos paczios tikėjimo ir kalbos versmės. Kur tu versmiu jieszkoti, kitąkart parodisime, o dabar tik paminėti turime, jūg pats vardas „duszia“ ne isz slovėniskos kalbos į kalbą galiu pateko.

S. Augustino liudijimas dėl musu ira didei svarus sziamė dalike. Jis, kaip žinoma, gimęs 354 m. o miręs 430 m., pirmas minavoja pas galius „duszios“ vardą tame laike, kada negali buti nei žodį kalbama apie kaimėnistę tu galiu su slovėnais arba apie slovėniską įtekme ant kalbos ir tikibės galiu, nevien dėl to, jūg tame laike galiai augsztesnią nesuligintinai kulturą buvo pasiekę, negu pusdikiai slovėnai, bet ir dėl to, jūg mės žinome, kad slovėnai isz ritu szalies ataidami ir vakaru link užplaukdami, žames apie upę Udrą (Odra) apēmė trecziame ir ketvirtame szimtmėtije, o tik tarp 454 ir 495 m. jie iszsiplėtė ir iki upės Labos (Elba)†). Szios dienos Czekiją slovėnai dar vėliaus įgriebė††), ir tarp slovėnu ir galiu visados liekti didis plotas žamės per vokieczius apgiventas.

Jūg ir pas lietuvius žodis „duszia“ negali buti isz slovėniskos kalbos įnesztas, rodo mums netik szaknis

*) De civitate Dei: XV. cap. 23.

***) Isidorus. Origines: VIII. cap. II.

***)) Hincmarus. De divortio Lothari, p. 654. Tekstai pas L. Diefenbach'ą. Origines Europaeae. Frankfurt 1861. p. 328.

†) P. J. Szafarik. Sebrané spisy, v Praze 1862, II, 9. 423. 52.

††) Slg. A. Bachmann. Die Kelten im Norden der Donau. Zeitschrift für die öster. Gymnasien. 1879 p. 84.

paties žodžio giliai lietuviszkoje kalboje įknibusi*), bet ir pats vardas „duszia“ pas senovės prusus randamas dėl paženklinimo to taip vad. sziądien slo-guczio**).

Priimdami tad, kad žodis „duszia“ pas lietuvius ir senovės galius ira tas pats, jūg tūmi pat vardu ir senovės prusiai vaidinancziusias žmoniu duszias, kaip ir szios dienos lietuviai, vadino, mės randame, kad lietuviszka „duszia“, jau per s. Augustiną minavota, ira didei sena ir ira, rasi, taip ligiai sena, kaip atsi-radimas pirmu pas lietuvius nūmoniu apie nūpelnius rojuje ir plėgą už nusidėjimus. To dėl turime sakiti, kad netik Kraszewskis, bet ir Szleikeris***) paklido dumodami, kad „duszia“ isz slovėniskos kalbos į lietuviszką perėjusi.

Bet to dar negana! Jau jei kalbėti apie tai, kas nū ko: ar lietuviai nū slovėnu ar vėl slovėnai nū lietuviu žodį „duszia“ pasisavinę, tai mės graicziaus galėtumėme sakiti, kad tas žodis isz lietuviszkos kalbos slovėnams teko.

Ira žinoma, jūg artimiausi lietuviu kaimėnai slovėniskai lenkai (mozurai), nors lupimu ir plėszimu Lietuvos ilgai buvo užsiėmę, bet lietuviu tikibę senovės buvo priėmę ir dar VI iki IX szimtmėtije apėras neszė į szventiniczius Prusūse, melsdamiesi Perkunui.†) Taip ligiai pagal liudijimą Adomo isz Brėmos, ir rusiszkiejie slovėnai iszpažinojė lietuviu tikibę ir dar XI szimtmėtije keliaudavę Lietuvon, pagelbos dvasiszkos pas lietuviu kuningus ir lietuviszkose szventinicziuose jieszkodami,††) o lietuviu Perkunas, kaip

*) Slg. dukas, dukti, duksauti, duksėti, duksauninkas, dusėti, dusinti, dusulis (lot. tussis), dusti, dusulauti, duszinti ir tt.; pats žodis „duszia“ paaina regimai nū szaknies *duk*, persikei-

**) Slg. Diefenbach. *Origines Europ.* p. 328. 329.

***) *Handbuch der lit. Sprache*, I. 168 ir Kuhn ir Schleicher: *Beiträge zur vergl. Sprachforschung*, 1868, V, 117.

†) Slg. *J. Voigt. Geschichte Preussens* I, 167. 184. 185 ir *Kraszewski. Litwa*, I, 465.

††) *Ad. Bremens. De situ Daniae. Pertz. Scriptor. rer. Germanic. T. IX*, 374. Slg. *Karamzin. Istorija gosudarstva rosij-skago. T. I*, 90; *W. Pierson. Elektron*, p. 88.

žinoma buvo garbinamas tarp slovėnu Kijavoje ir Naugarde, kur ir turėjęs savo aukurus ir stativas. — Negalima abejoti, jūg drauge su senovės lietuviu tikibiszkomis nūmonėmis, slovėnai turėjo priimti ir pasisavinti ir daugibę lietuviszku žodžių, kaip paskiaus priimdami krikszczioniszką jie priėmė daugelį tikibiszkūse reikalūse vartojamu žodžių isz rimiszkos ir graikiszkos kalbos. Pirm priėmimo krikszczioniszkos tikibės per slovėnus, Lietuva senovės turėjo didelią įtekme ant ju dalikūse tikibės ir apszvietimo, koki tūmet patis lietuviai turėjo, ir mės sziądien galime sakiti, kad daugibė žodžių slovėniszkosė kalbose, į lietuviszkus paviedžiu, tikrai isz lietuviszkos kalbos paimti, kaip vėliaus slovėnai prisisavindami t. vad. „vakarukulturą“ drauge su jajā priėmė szimtais ir tukstancziais graikiszkus, lotiniszkus, italiszkus, prancuziszkus, vokiszkus ir tt. žodžius, kuriu seniaus nepažinojė.

Isz kur aina nepažįstama seniaus nūmonė, isz ten ir dėl jos paženklinimo žodis J. Bs.

Knigos apie Lietuvą.

Živopisnaja Rossija. S. Peterburg 1880.

Nū kelinto meto pradėjo ir maskoliai mokintiesi artesniai Lietuvą pažinti, bet kadagi jiems, kaip ir kitiems praszalieciams, tankiai pritrūksta *tikros* pažinties musu žamės, musu kalbos, budo ir dabo, todėl ju rasztūse atsitinka neretai atrasti klaidžias arba vėl ticzia perkreiptas nūmones apie viską, kas ira lietuviszko. Nurodidami dabar ant knigos, kurios paraszą augszcziaus iszraszėme, mės pasikakdinsime tūmi tarpu jos nusprendimu, isz gromatos dro. P. į mus rasztos, iszimtu. „Ne per seniai, raszo p. P., peržiurėjau tris tomus knigos, iszdūtos pas Volfą Petropilėje, su antraszu: „Živopisnaja Rossija.“ Labai interesavojausi trecziu tomu, kuriame ira apraszita musu Lietuva. Kaip ans klėrikas, troszkau, geidžiau ir norėjau pamatiti surinktą į vietą gražumą Lietuvos. Dvasioje reiszkiau sau augsztus Nemūno krantus, vañnikais žaliūjancziu medžiu parėditus, kaimais, pilimis bei baltais murais mēsteliu sodintus. Laukiau, tikėjau rasti puikius parėdus, jau nikstanczius dabar,

lietuviu: *baronus, žiponus, pakalkias* su galionais ir pusgalioniais; *tresus* Užnoviszkiu (Zanaviku), *jūdas skribėles, lapinias kepures*, be kuriu ir žvirblelis nabagėlis — jei tikėti dainai — žiemą neapsiaina. Sakiau sau, ten toje kningoje bus iszreiksza, kaip bobutės *džiguną* szoka ir trepsi dėdai, kaip vaikai *taukacziką* lieja. Dumojau rasęs kelias giesmes lietuviu taip liudnas, kaip givenimas ir likimas paties lietuvio . . . Tikėjau rasti senovės musu liekanas apraszitas. Bet ką radau? — Vietoje Lietuvos liekanu iszrisavotas akmū Dunos (Dauguvos) upėje su maskoliszku križiumi ir paraszu be mažiausios vertibės! . . . Toliaus dar iszžargintas Perkunas. — Vietoje lietuviszku dainu — „*Kuntai-balabai*“ . . . Vietoje bobucziu iszutusiu — maskoliszškai szoka karcziamoje kazoką Ubagas ir piemenė — reiszkia toje kningoje grožibę lietuviu! . . .

Kaip asz pasakisiu tau, kad tai vislab sustatė Kirkoras, tai tu pats suprasi, dėl ko taip nėkingai Lietuva apraszita! Vienam sugriuvę murai, apžėlę puszelėmis pilekalmiai, visus atsitikimus szalies apsako; kitam ir givas svėtas, giva tauta — tili! . . . Kirkoras ne Kundrataviczius ir ne Mickevicius! . .

Iliustracijos prie apraszimo Lietuvos pridėtos, taritum, iszdilę, ar užtemtos dumais. Apaczioje vienos paraszita: „ubagas“, bet galima butu parasziti: „katė“ ir vis tiek butu, nės nėko beveik nežimu; apaczioje kitos paraszita: „lietuviszka karcziama,“ kur galima butu padėti paraszą: „tiro ugnis“ — ir-gi tiktu . . .

Kirkoras, raszidamas apie lietuvius, sako, kad drabužiai ir paprociai lietuviu asą tie patis kaip ir gudu (baltuju rusu). Ką daugiaus galima pasakiti dėl kritikos Kirkoro? — Jis iki valei szitais žodžiais savę kritikavoja! Lietuvininkas turi kepure, ir gudas taipogi ją turi; kodėl tad nevienokie drabužiai? Lietuvininkas ir gudas — abūdu valgo, dėl to ir paprociai ju vienokie! . . . Man rodosi, kad *darbas Kirkoro stovi žemiaus kritikos*.

Mums reikėtu, ir labai reikėtu, susidėjus keliems, aprasziti „dailiąją Lietuvą“, o Kirkoras aiszkiai mums parodė, kaip ir ką nereiki rasziti ir risavoti . . . Norint tokio darbo iszdavimas reikalautu daug skatiko, kurį įdėję gal ir prapulditumėme, vienok, man ding', reiki vis banditi iszdūti tokią kningą. Reikalingą medegą galėtumėme palengva rinkti, o surinkę — iszdūti dėl naudos musu Lietuvos ir mokslo“

Kožnas supranta, kad mēs pritardami pono P. užmanimui, velijame, kad toks Lietuvos apraszimas kūmi veikiausiai pasiroditu . . .

J. Bs.

Isz Lietuvos.

Sziauliai. Musu mēste, stovincziame mažne pacziame vidurkije Kauno rēdibos, jau nū keletos deszimtu metu ira gimnazija asztūniu kliasu, pridedant dar įzanginę. Paskutiniaiis metais labai dideliai pradėjo skverbtiesi į musu gimnaziją jaunūmenē, kilanti daugiausiai isz žemesniuju stoviu žamaicziu ir lietuviu: muziku, mēsczioniu, židu ir tt. ir dabar gimnazijoj' taip daug radosi mokintiniu, jūg 1, 2, 3, 4, ir 5 kliasose įtaisita po du atskiriu. Nerokūjant daugibės vaiku, kurie mokosi gimnazijoje, toks pat ju skaitlius, jei dar ne didesnis, ima mokslą nūszaliai, sandidami sav už mokintojus tūs paczius mokintinius gimnazijos ir mokēdami jiems labai nepigiai, kaip Sziauliūse, nū 10 iki 15 rubliu ant mēnesio. Tie nūszaliai imantiejie mokslą tankiausiai pakliūva į gimnaziją, bet nemažas ju skaitlius mokosi vienat tam, idant prisitaisitu ant eksamino isz pabaigtu keturiu kliasu, paskui-gi galētu aiti į kuningus, arba gauti palengvinimą, atitarnauti kariaunoje prireikus. Iki pat paskutiniu dienu taip tēsēsi, kad mokino, kas norėjo, ir kožnas tu nūszaliniu vaiku mokinosi pas ką norėjo; bet dabar galvoje viresnibės musu gimnazijos iszdigo noras iszplatinti savo priežiurą ir ant tu nūszaliniu vaiku. Tam daigtui gimnazijos viresnibē užmanē įtaisiti tam tikrą mokslavietę ir įstatiti joje savo žinomus mokintojus; jau tapē surasziti paminėti nūszaliniai mokintiniai; ju atsi-rado į 500; ira jau ir namai tai mokslavietei; laukiama tiktai prietarmės ir laisvės nū augsztesnios viresnibės, globėjo Vilniaus mokslo apilinkės. Sako, buk mokslas toje įpatingoje mokslavietėje prasitēsęs trejus metus, mokomiejie-gi daigtai busę tie patis, kaip ir žemesniosiose trejose kliasose gimnazijos, nerokūjant graikiszkos kalbos; mokinsę tie patis, kaip sakiau,

mokintojai gimnazijos; mokslas prasidėšęs pradžioje rudens sziu metu.

Kas iš tos naujienos išzviks, negalima iš augszto pasakiti; tik tiek dedasi į akį, dėl ko viresnibė gimnazijos pradėjo taip karsztai rupintiesi apie jaunūmenę, nepriderinczią jos žinojimui; bene kila tas rupertis viresnibės iš noro užmesti savo akį ant visokio mokslo jaunūmenės, idant ji neiszlįstu iš jos nagu, negavusi pajusti to prakeikto įvedimo, kurs vadinasi aprusinimu arba apgudiniu? Juk tiesą pasakius, turi buti gailu maskoliams, kad toks buris jaunūmenės nebuvo pakliuęs po ju priežiuros ir sistėmato aprusinimo? . . .

Gailutis.

Isz Marijos-pilės: Galiu broliams-lietuviams praneszti naudingą ir mielą žinią: musu gimnazijoje ira į 500 mokintiniu, kuriu kūne trisketvirtis — lietuviai. Paskutiniūse metūse taip lietuviai ėmė veržtiesi į mokslą, jūg gimnazija turėjo daugumui atsakiti: pernai 50 vaikinu verkdami ir dusaudami grįžo namon dėl stokes vietos; tuli nuvažiavo į Suvalkus; bet kas ten papūla, maža iš to Lietuvai nauda, nės apsilenkūja su mėsa ir su kaulais; snarglius III ar IV kliasos nenori su tėvais lietuviszkai besznekti! Matidama tai valdzia musu gimnazijos pasirupino padidinti rumą — ir jau atėjo iš viriausibės paliepinas ir 9 tukstancziai rubliu, idant pristatitu dar asztūnius kambarius. Dėkui už tai vieszpacziui — musu lietuviai neprivalis daugiau važiūti į Suvalkus ir ten verstiesi į lenkus! Darbas prasidės tūjaus pavasarije.

P. Trupinēlis.

Kupiszkeje, turgaus mėstelije už varsto nū Slavēniszkiu, stancijos Liepojinio gelzkelio, vasaroje praėjusio meto givenantiejie apielinkėje ponai Adomas Koliszka, Stanislovas Mantvilis ir kiti įtaisė bendristės kromą, kur labai pigiai gaunama vis, kas ira reikalinga namams, pradedant nū cukro, žolinės (arbatos), ir baigiant ant druskos, silkiu ir gelzies. Sukrutimas musu žideliu buvo iš to neiszpasakitinas: lakstė į visas puses, rinkosi po visas savo budas, murmėjo lig užkimstant gerklei, rankomis mostė, barzdomis kratė, peczius traukė, o kad atsitikdavo jiems sznekėti su

lietuviu ar lenku, tai jūkėsi isz ponu, kurie palikę dideliais prekikais, arba vėl stebėjosi, kam tokiems dideliems ponams asanti reikalinga ta kupczistė? O savo budose mažino prelias pardaviniu, neužmirszdami vienok pelniti ant saiko ar svarczio, ką prapuldidavo ant prekios. Spėjo visokias kliaudas, o pamatę tokias, kuriu nėra galima iszvengti pradedant naują veikalą, skelbė į visas puses prapultį ponu darbo. Sziądien jau galima matiti, ant barzdotu veidu nupūlimą dvasios ir n'įsitikėjimo į savo ataisentį likimą Kupiszkėje. Mės-gi įsitikime, kad pajėgos iszminties ir turto, susidėjusiu į bendristę užveiks židus ir tūmi veikiaus, jų mažiaus randasi pas židelius iszminties ir piningu. Reiki pasakiti teisibę, kad tūdu daigtu pas jūs ira labai nedidi. Mės gerai žinome, kad židai varo savo prekišę su labai mažu mokslu ir piningu, ir jei pas mus ju taip daug įviso, tai kalti asame mės patis, t. a. musu tingėjimas ir netikumas. Kad tokie iszvėsėliai randasi tarp musu ir dabar ir kad židai moka jodinėti ant tokiu, rodo szitas paveikslas. Vienas bajoras isz apielinkės, kurs dar neiszmano apsiaiti savo reikalūse be žido-parkupcziaus, liepė tam židui, kad nupirktu jam žvakiu bendristės krome. Židelis, bebus paikas, pirko jas pas savo viengentį ir sumelavo, kad pirkęs ten, kur buvo liepta, o prekią ju parodė 4 kapeikomis brangiaus ant svaro, nekad bendristė pardūda. Dėl ko jis taip darė, ira lengvu numaniti; o musu bajorgalis skundziasi visiems ir paisto, kaip brangios žvakės esą bendristės krome!

Malonu mums rasziti apie bendristės kromą netik dėl to, kad szirdis mums linksminasi, matant bajorus pametusius palitiką ir imancziūsčius už naudingo darbo, bet labiausiai dėl to, kad paveikslas ponu rado tūjaus pasekėją tarp žmoniu. Isz teisibės jei musu žmonės lig sziu laik, su pragaisztimi kitu szaku ukės musu kraszto, verziasi prie ukininkistės (kur jau jiems paliko per angszta), tai kalti labiaus ponai negu žmonės, kurie budami tamsi, neturėjo pas ką pasimokinti. Szitai dabar vienas ukininkas Kupiszkėje (gailiūsi neužsiraszęs jo gūdotino vardo ir pravardės), prisi-

žiurėjęs, kaip tai ponai prekioja ir ko pas jūs truksta isz daliku, reikalingu ukininkams, įtaisė kromą gretomis ano poniszkojo ir prekiauja sau ant garbės ir naudos. Isz to galime matiti, jei dar kas isz musu apie tai nežino, ko turime laukti nū savo žmoniu, jei dūsime jiems priderintį paveikslą, ir numaniti, kad privalumas ponu ir kitu apszviestuju lietuviu ira ne kitas, kaip tiktai buti tarpininkais tarp szviesos ir tamsesniuju musu broliu, o tie musu broliai savo privalumus, kaip atlikti, numanis.

Stajė Szunbajoris.

Apigardoje *Sziauliu* radosi vagis, kurie užstodami ant kelio žmones važiuojancius, nejudziomis isz užpakalio nakties meta prizvėkoja, o piningus ir turta, kiek galėdami pakelti, atima. Taip rudenį židas isz Goriu, vežėjas pieno, pagriždamas namon isz *Sziauliu* su tuszcziais jau legėriais buvo užtiktas ant kelio, į Kurszėnus ainancio, atokumu bus 2¹/₂ verstu nū mėsto, keliu vagiu, kurie jį nejudziomis isz užpakalio vėzdu perpilė, ir židas sukniusto apalpęs. Vagis tikėdamiesi, jūg laimėse, iszkratė visas jo kiszenes, o radę tiktai tris rublius, paleidė arklį, toliaus važiūti; bet židas atsigaivelėjęs, buvo norėjęs suszukti „ojėtus, gelbėkite“, bet szie jam pakerszijo: jei szauksi, tai ant vietos paliksi. — Du berniuku szventpavakarėje *Sziauliuse* stipriai įsmogę, ējo namon vienudu drunėdamu. Atsikrapszczius du verstu nū mėsto į pakalniukę, kame nedideli žiurai ira, jūs apniko 5 virai ir reikalavo pingu. Szie turėdami iszmetė kelius rublius; to vagims neužteko: už tai jie pasivertę berniuku numaustė batus, iszvalkstė szvarkus ir paleidė mažne plikus. Szaltam orui asant, paleistu du berniuku rangėsi ir, nebedrįsdamu toliaus keliauti, ēmė szaukti. Vagis nebemitę, metė jūdvieju drabužius į purviną, o patis paspruko į krumelius. — Taipogi ukininkas Szakinos Rom. važiavo į *Sziaulius* su savo devinmetę dukterimi aplankiti sunų, ainanti į mokslus; pravažiavus baltas griuvenas sužibėjusios karcziamos (3 verstai nū mėsto, o szalip gelžkelio), nakties meta, jį apniko vagis, galvą gelžinę lazda sudaužė ir patį

iszvilkę isz ratu, gavo 30 rubl. Jiems tenai besi-
armoiant, vaikas arklius atgal atsuko ir pavažiavęs
iki gelžkelio szkiunes ėmė szaukti, kad tėvą gelbētu.
Kad žmonės nubėgo į vietą, kame jos tėvą kavijo,
vagis jau buvo iszsislapstę. Aina paskelba tarp
žmonių, jūg tai vis darą bimbilai, netolimais nū to
kelio giventieje, bet nesidūda susekti. Taipogi
neperseniai sugauta daug vagių apie Bubių, kame
jie nevienam klėtį iszlaužė, arklius nukropė ir pa-
siritę žmones nuplėszė. — Dar vagistei laimus nusi-
davimas: p. R. nū Radviliszkių grįžo gelžkeliu namon
isz Vilniaus, turėdamas su savimi 3800 rubl. apa-
tiniojoje kieszėje savo szvarko; ant virszaus-gi buvo
apsitempęs kailinius, bet atvapai. Atvažiavus lig
Sziaulių nakties laike, dar belipant nū paskutiniųjų
koptu jį apstoję keturi viriszkiei ir sznekindami
stumė, kad jis aitū greicziaus; taip tai p. R. nei juste
nejuto, kaip jam umai vagis įkieszo ranką į kieszę
ir iszgvelbė visus pinigų; pō to vagis akies mirk-
snije pasmuko, taritum, kad nėko nebuvo. *St. Sl.*

Skirsnemūnija, ant Nemūno kranto, sunus p. God.
dailus muzikantas, iszėmęs per dugną skrinės, už-
daritos spinomis ir peczvietėmis, pinigų pabėgo
neseniai į Amėriką per Prusus. Gražtu iszgrežęs
dugne skrinės skilę ir taip auksą bei sidabrą isz-
gvelbęs. Iszaidamas atsisveikino nū visu namiszkiu,
kurie pikto nėko nemislijo atsitikus. Paskui nugirdo,
jūg jis pasirėdęs puikiausiai drabužiais Jurbarke
prapūlė isz musu kraszto. Dabar tėvas sako, kad
jis pinigų dovanotu, jeib tiktai vaikas pagrižtu.

Kalnujise, arti Raseinių, neseniai pavogė dveją
arkliū nū p. P., viresniojo sargo karaliszku giriū, dar
nesutemus. *Vėversis.*

Neveltū asz talpinu į „Auszrą“ žinias apie va-
giste. Isz tu ir kitų žinių mēs aiszkiai matome, kaip
tai lietuvii tarpe daugis nesupranta to, kas mano ir
kas tavo, o už tai vagia, atima svetimą turą, ne-
jausdami graužulio sąžinės. Taigi aiszku, jūg daugiur
isztvirkimas doriszkas ira nemažas. *J. Szl.*

Kaip maskoliai lietuviam gero linki, galime ge-

riausiai matiti iš tokios buities. 10 d. vasario vietininkas jenerolo-gubernatoriaus *Vilniaus, Kauno ir Gradno*, j. l. Kochanovas aplankantiems jį rėdininkams ir mokintojams pasakė šitai ką (pagal Viln. Vėstn.): Jis pasitikęs, jūg rėdininkai ir mokintojai busę tikrais ruskiais ir geras pagelbininkais jo darbūse valdimo. Kad neliktu nei jokios abejos, jis noręs pažimėti savo pažvilgį ir reikalavimą. Jis pirmucžiausiai noręs matiti, kad rėdininkai butu ruskiais ties kunu ir ties dvase, taigi žmonės, pasididžiūjantieji savo ruskistę. Jis nenoręs tokiu pagelbininku, kurie gėdisi savo ruskistės. Jis tiktai tūs gūšes, kurie pasigėri tūmi, kad ira ruskiais. Su tokiais jis noręs vienszirdžiai dirbti, pasispirdamas ant įstatimu garbės ir sąžinės. — Aiszku, kad lietuviai negali buti nei rėdininkais nei mokintojais, nės jie neruskiai . . . Ir tai kraszte, kur 2¹/₂ milijonai lietuviu givena! *J. S. Kūksztis.*

Iš *Vilniaus* raszoma į lenku gazėtas, kad naujas valdovas Kochanovas liepė *Vilniaus* viskupui atlikti dievmaldistę, giesmes giedoti ir pamokslus sakti kataliku bažniczioje maskoliszkoje kalboje. Nū *Kauniszchio* viskupo pareikalavo, kad jis atsiųstu kuningą, kurs priimtu ritualus, iszgulditus į maskoliszką kalbą, dėl iszklausimo spavėdės karaiviu.

Abu viskupu stacziai atsakė, kaip buvo ju pareika, kad jūdu nesutiks ant įvezdinimo kalbos, patūlaik nepavelitos musu bažniczioje, ir kad bažniczios reikalūse jūdu teklauso vien tiktai savo dvasiszkos valdžios, o daugiaus nėkieno. *J. S. Kūksztis.*

2 d. grūdzio 1883 m. žmonės valseziu *Birziu, Gulbinu, Pabiržės ir Kiburiu* susitareę paraszė į maskoliu laikrasztį „*Novoje Vremia*“ raszta, kuriame nurodo, kaip jie reikalauja lietuviszku kningu. Suprantamas tai daigtas, kad maskoliai to lietuviu raszto neatspaudino. Bet kad visas svėtas apie tai žinotu, jūg lietuviai, žamės artojai, reikalauja kningu, mės nors trumpą įtalpą ju troszkavimu czia įdedame.

Įstabu, sako raszitojai, kad maskoliu gazėtos ėmė užstovinėti lietuvius; argi iš tiesu maskoliai ėmė gūsti lietuvius? Jeigu taip, tai jiems nebus pro szalį

iszgirsti tulus atsitikimus, kuriūs težino žmonės-kie-miecziai. Metūse 1863—65 lietuviai jaugi daug pikto nukentėjo nū maskoliu, vienok-gi jie minėjo tai, kad 1861 m. jie tapė izšliūsūti nū baudžiavos, o už tai ir nenirto už priespuđį viresnibės. Bet kitur maskoliai mus persekiojo ir „jūkavosi isz musu, taip mums brangios tautos, uždrausdami mums spaudinimą ir skaitimą lietuviszkujų kningu, o jau seniaus spaudintasiais izznaikindami“. O juk kitos tautos Maskolijoje (k. a. igauniai ir kiti) turi ir savo mokslavietes ir rasztus. Kodėl-gi mēs vieni taip asame prispausti?!

Mēs, lietuviai, stengēmėsi pagerinti savo buvį, suprasdami gerai, kad labiausiai auginimas vaiku pagerins musu ataite. Žvilgterėkite į darbą apszvaistos. Nū 1867—70 m. Biržiūse ir kitur valstinės mokslavietės buvo perpilditos vaikiuku ir mergeliu. Daugis pabaigę mokslą tose mokslavietėse; pasiturintiejie tėvai siuntė vaikus į gimnaziją, o kiti atliko prie naminiu darbu. Tūse tai metūse czia dar turėta ir įmanomus mokintojus. O sziądien tos mokslavietės mažne tuszczios, o mergaitės jose nei vienos neberastum — ir tai dėl to, kad „mokslavietėn vaikus siūsti nebeverta; vaikai namie daugiaus izmoksta ir turi pelno.“ Tie, kurie pabaigė mokslavietėse mokslus sziądien vargiai sugraibo ir savo pavardę pasirasziti, o jau apie mokėjimą maskolizskos kalbos nėra ko nei snekėti. Taigi visi metai, padėti ant mokslo, nuėjo ant nėku, nės vaikus mokinta maskolizskai. Juk ir tikėjimo nėks nėko neiszmoko dėl tos paczios priezasties. N'ėsant lietuviszku kningu, lietuviai griebėsi skaititi lenkizskasias, o tie, kurie rubežiavo su Kurszu, pirkto latvizskas kningas, gazėtas ir kalendorius. Prie to viso dar mus vaikė palicija; tarp kitu atsitikimu 1870 m. asesorius Perekrestovas kirsdino pastatitūsius križius pakelėse ir prie namu, o moters, kurios meldė, kad to nedaritu, izzmuszdino mižiniaiis (karbacziais); ir už tokį darbą viresnibė pakelė Perekrestovą į pagelbininkus tarpininko, o sziądien jis seniai tarpininkauja. Ar-gi tai nepersekiuojamas dėl tikėjimo? Pirma — jaunūmenė susirinkdavo atlikusi nū darbu ir skai-

tidavo kningas, o sziądien kningu nėsant ji „apsi-
pranta sėdėti karcziamose, o tai jau ją varo į pa-
leistuvistę.“

Maskoliai raszė neseniai buk lietuviai nesuprantą
atskirumą savo tautos nū kitu. Ar tai neapjūkas lie-
tuviu, kurie juk antai pernai isz Aszmėnu valdibos
išiuntė ministruui vidaus raikalų, Ignatjevui, praszimą,
kad gražintu lietuviszką raszta, ministras-gi to ne-
padarė. Po to ir isz kitur nukeliavo praszimai prie
ministro, bet atsakimo nebedūta nei jokio. Arba vėl
„Golosas“ antai 1882 m. vis barėsi ant viresnibės už
tai, kad ji neapsižiuri — juk lietuviszkos kningos
vaikszcioja tarp žmoniu.

Kad „Auszra“ Prusūse atsirado, daugumas isz
musu nusiuntė į jos rėdistę piningus, norėdami tą
laikrasztį pasiskaititi, bet viresnibė neleidė jam ataiti
iki musu. Juk jeigu ten kas raszoma priesz Masko-
liją, tai ant to ira cenzura, kuri gali reikalingas vie-
tas isztrinioti, kaip kad daroma su kitomis užrubeži-
nėmis gazėtomis. Viresnibė ir to viso nepadarė.
Mums kningos taip pat reikalingos, kaip kad reika-
lingas buvo panaikinimas baudžiavos, ir jeigu rastūsi
reikalas, mės rėdistei gatavi ant pradžios padovanoti
szimtus rubliu, jeib tiktai ji iszturėtu

Toks tai rasztas nebereikalauja paaiszkinimu isz
musu pusės.

J. S. Kūksztis.

Isz vieno valscziaus *Szvenczionu* pavieczio Vil-
niaus gub. žmonės pasiuntė pernai metą priesz ka-
lėdas praszimą ant vardo maskoliu ciesoriaus su
100 pasiraszsiusiu, praszidami, kad jo didistė teiktūsi
leisti spaudinti lietuviszkus rasztus musu raidėmis.
Lig sziūlaik dar atsakimo nėra. Žada ir kiti valscziai
padūti praszimus ant vardo ciesoriaus tame pat da-
like.

Pailius.

Traku paszalije vienas sunus užmuszo savo tikrą
tėvą, tai atsitiko praaitūse metūse rudenije. Skaicziau
„Auszroje“, kad ir ant Prusu rubežiaus pernai taip
atsitikę. Pirm to Lietuvoje nebuvo girdėti, o kaip
tiktai kningas spausti užginė, tai tokios baisios
nedoribės pasirodė. Tūdu atsitikimu galima pastatiti

kaipo parodimus, kad Lietuva be kningu, be raszto, kaskart piktin aina!

Vargomatis.

Lietuviszkoji paprasta kalba labai jau priviso ivairiu svetimu žodžiu ir sakiniu. Sunku suprasti, dėl ko lietuvis meta savo tėvu dėvėtus vardus, o pasigauna parėjusius isz svetur. Kad atkelti ir atlaikiti grinąją kalbą, reiki, kad visi rasztininkai pasistengtu grinai ir gražiai rasziti; žmogus kningą skaitidamas juk isideda į omenį daug atsitikimu ir atpasakoja jūs kitiems isz galvos tais pacziais žodžiais. Tokiu budu per kningą gali atsigauti nevienur jau užmirszti seni lietuviszkiejį žodžiai. Labiausiai reikėtu įpraszi kuningiją, kad ji iszdavinėdama, maldu kningas, giesmes, dievūtus apraszimus ir tt. nutaisitu kalbą, apvalitu ją nū tu nesvėtiszku barbarismu, kaip antai „serdecznos kondolenczijos“ ir k. Daugiur maldu kningos paprastam žmogeliui, nemokancziam sznekėti lenkiszka, visai nėra suprantamos! Reikėtu taipogi, kad kningos butu moksliszkiaus raszomos. Pasitikime, jūg musu broliai lietuviai, kurie nenori praganiti savo „aveles“ neatmes musu praszimo, nės kitaip jie minios kojomis savo tėvinę! — Taipogi nevienur ira skurdu girdėti, jūg kuningai bailiai lamdo lietuviszką kalbą sakidami pamokslus. Suprantame, jūg turint labai mažai lietuviszka gerai raszitu kningu, nėra kaip pramokti kitaip kalbą, kaip kad isiklausant į sznekesį žmoniu. Bet vis-gi tie, kurie mili savo žmones, negali atsakiti tūmi, kad jie negalę dabar iszmokti kalbą. Atminkite ir tai, kad grina lietuviszka kalba ir lipsznesnė ir suprastinesnė musu žmonėms, o už tai grinai sakomas pamokslas ismenga ir szirdin ir protan.

J. Szl.

Ką moki, už pecziu neneszioji. Taigi nepiktas ira daigtas, jeigu musu broliai keliauja į svetimus krasztus, pasimato su svetimais žmonėmis ir iszmoksta svetimas kalbas. Bet savo tėvinės atsizadėti ir ją skandinti, tai jau prakeiktas darbas. O tokį darbą daugis musu broliu atlieka, labiausiai tie, kurie pagrižta isz kariaunos. Svetur neiszmokę svetimu kalbu, kaip reikint, pagrižta namon dėl to, kad jūkus dariti

ir gadinti prigimtą kalbą. Su kalbą lietuviai žusta! Už tai, kas paikiskai kalba užūt gavau — paluczijau rasztininkas — pisorius, szoviklė — ružė, karaivis — saldotas, užkandis — zakuska ir taip daugiaus, tasai prasmegk suvis! Bro liai, nebukime mės patis savo didžiausiai prieszginiais, bet milėdami žmones, milėkime ir pasigailėkime ju kalbos. *V. Vt.*

Latviszkasis laikrasztis „Baltijas Vėstnesis“ atspaudino žinią isz Lietuvos, buk lietuviams svila Amėrikon persikelti, kur jie gauną gražią algą prie ukės darbu. Atsitikimai persikėlimo Amėrikon man ira žinomi isz Szeduvos, kur vienas ukininkas sunaikinęs savo givenimą ir lobį iszkeliavo į anapus didžmario. Taipogi ir kitas židui prasiskolijęs ukininkas, pardavė visą savo tėviszkę 23 d. sausio szimet ir ketina keliauti tenai pat dėl geros algos. Tokie, kurie nemoka elgtiesi su savo lobiu, jieszko visadą laimės prie svetimuju. Geriems geriausiai namie. *J. K. Sz.*

Pas *Tauragę* maskoliai nuszovė ant lauko neseniai kantrabantninką, kuri dabar (vasarije) žmonės daboja. Ten pat upelije nuskendo kitas kantrabantninkas. Sunku ira peraiti per rubežių su kantrabantu; už tai kantrabantninkai ketina orinę laivelę Prususe pasitiekti ir oru kningas ir kitus pardavinius gabenti. —

Slabadoje, kaime arti Raseiniu, pakersztingas vagis uždegė tvartus p. Dukauskio vidurnaktije; žmonėms susibėgus ant pagelbos, vagis givenimą apvogė. Tvarte sudegė 9 galviju, arklius-gi spėjo iszvesti. Kū tiktai ten nesudegė du žmogu, gulėjusiu tvarte.

Bėgunas.

Nėkur nėra taip musu liežuvis panėkintas kaip *Seinu* dvasiszkoje seminarijoje. Tenai du lietuviu, pp. Marma ir Strimas, tiesiog musu kalbą vadina „chłopska“, o klėrikus milinczius prigimtą kalbą persekioja. Neseniai tapė isz vitas vienas lietuvis isz ten sziais žodžiais: „Ponieważ ty tylko wiecznie zajęty swoim *litaukim* i *litaukim* (ticziodamiesi), a żadnych postępów nie robisz, lepij będzie, jezeli wystąpisz!“ O ką, ar gražus paveikslėlis? O vaikinas labai man-

dagus: Senapilėje pabaigė 6 klisas ir padoriai elgėsi, o ten matai „postępów nie robisz!“ Seinai — tai ira pragaras, kurs geriausią lietuviszką dvasę naikina, ir taip aplenkūja musu vaikus, kad tie gėdisi kalbėti saviszškai! Ką dariti su tokią vietą? Butu gerai, kad tą paojingą lizdą ar kitur perkeltu ar norint lietuviszką ten kalbą ir dvasę užvestu. — Dievui buk garbė, kad nevisur taip ira kaip kad Seinūse. Isz Veiveriu (mokintoju seminarijos) kas mets vis geresni lietuviai iszaina; o jie tapdami mokintojais mokslavietėse daug gero gali Lietuvai padariti ir daro.

P. Trupinēlis.

Isz *Maksvos*. Aina garsas, kad netaip labai seniai Katkovas norėjęs atspaudinti keliatą isz maskolizkos kalbos iszverstu daineliu lotiniszkomis raidėmis, ir tokiu savo darbu paroditi, jūg jis pripažįsta principe lotiniszką raszibą lietuviszkiems rasztams. Bet isikurus į rėdistę Katkovo Muraszka, kurs lietuvis nori „dvasiszka ir doriszka“ paversti į rusus, paskilbo gana garsiai, kad Muraszka anas dainutes atspaudinsęs gudiszkomis raidėmis. Ira taipogi nū jo gandas, kad tos dainos bus įvestos visoje Lietuvoje, kur tiktai įvestos isz virszaus dainos. „Prasmegk suvis“ toks lietuvis, kurs „lizdą gadina“. *J. Jb.*

Ainantiems isz Maskolijos į Prusus per rubežių jau žandarai iszdavinės rasztelius; per tai ju nū Adėsos iki Klaipėdai ira paskirta 180; už kožną rasztelį reikės mokėti po grivinę, o be to dar reikės turėti pavelijimą nū savo viriausibės. Taigi jau visai bus apsunkintas susineszimas su Prusiją. *U.*

Jelgavoje ira labai daug mokintiniu lietuviu. Taip 1883/1884 metūse aina į mokslavietes (gimnaziją, realinę, pradinias mokslavietes) 174 mokintiniai isz Kauno rėdibos, 8 — isz Vilniaus ir 8 — isz Minsko rėd. Dar ira 37 lietuvaicziai ir isz kitu guberniju. Bet ira ir sulenkėjusiu lietuviu župsnelis. Prieg tam daug labai vaiku mokinasi į namus pasikviesdami mokintoji — tankiausiai gimnazistą. Taip tai visus sudėjus į kruvą, gausime į 300 lietuvaicziu, ainancziu į mokslus vien Jelgavos mēste. *Aglė.*

Gromatu skardinė.

Kn. A. Szl. P. Gavome 15 rubl., acziu; reikalautas n. „Auszros“ pasiuntėme.

Maksvos Lietuviams. Norite, kad „Auszra“ lenkus ir be reikalo kapotu! „Auszra“ jieszko tiktai teisibės; neteisingai jinai nenori nėkà arzdinti. Gali buti, kad maskoliai girdėdami „Auszroje“ *nereikalingà* pasiszvaipimà isz lenku pasidžiaugtu begėdistę lietuviu ir leistu spaudinti liet. kningas lotin. litaromis. Bet toks darbas apgėdintu liet. inteligencijà; tiktai tamstos kitaip saprotaujate . . . *Lietuviai nori aidami keliu teisibės atgauti tai, kas nū ju atimta neteisingai.* Padori žmonės nėkadà negali atsi-lenkti nū tokio kelio. Lėlitiesi prispaudėjams — tai ne „Auszros“ darbas.

Jonui Km. Petrop. Tamstos gromata su 20 rubliu apturėta Dėkui petropiliszkiams Lietuviams už paszalpà Auszrai suteiktà Taip pat ir 3 rubliai dėl Auszros prenumeracijòs įėjo. — Mums džiaugsmas isztirti tamstu trusà dėl pakėlimo lietuvistės. Velijame visoki gerà, pasisekimà ir linksmà susiejimà velikinėms vakaruszkoms, taip pat gerà laimę storonei už įvedimà lietuviszko pomokslu sakimo bažniczioje. — Per virszų apturėtà 6. ir 7. num. „A.“ praszoma bile kokiam Lietuviuui, dar apie ją netirusiam, priteikti.

Levonui Pož. Steigviliūse. Tamstos 4 rubliai dėl „Auszros“ ir 60 kap. dėl kalendoriaus ira atėjė jau seniai. „Auszros“ 1—3 num. su 2 kalendoriu iszsiųstas. Pajieszkosime, kur „Auszra“ butu nūdingusi.

P. Trupinėliui Senap. Tamstos gromatos, rankraszcziiai ir iszkarpos isz gazėtu parėjo. Kas lieka nesuprantamu nauju lietuviszku žodziu, tai pasizadame jūs apaczioje suraszò iszguldinėti. Strazdelio dainu bus iszsiųstas skaitlius su IV. num. „A.“ „Trys pamokslai apie gaspadorystę“ ira lotiniszkomis literomis spaudinti, tik dar knigininkas neira susiuvęs. Kaip veik bus gatavi, prisiųsime. (Tamstos isiųsti rankraszcziiai: A. Trupinėlis, Vitautas Didis Lietuvos Kunigaiksztis; Piastu duktė; A. Kriszcziukaitis, Matēm. žemės apraszimas; Ant. isz Bugnu, Czigonai Puszkino — taps kožnas savo laiku su-naudotas.)

Gailucziui. 50 rbl. dėl uždūtino atėjo. Rokundà tame tarpe atsiųsime.

R. J. Petrop. Tamstos siųsti 4 rbl. atėjo. „A.“ taps ant pridūto adreso į Lietuvà pristatita.

Kn. J. M. Svir. 3 rubl. dėl „A.“ už praėj. metus priimti. „A.“ iszsiųsta.

St. Sz. K. Už prenumeracijà ir už apsakimà parėjo 5 rbl. — Kiek iszdavimas Daukanto I. tomo istorijos kasztūtu, sunku pasakiti; nės nežinomas mums jo storis. Statutus dėl busencziosios draugistės parengtūsius iszsiųsime. Procevokite, broliai: jau labai laikas! Ponas K. užsipelnis garbę ir dėkavonę visos Lietuvos prisidėdamas prie jos reikalu.

Kun. M. J. P. Tamstos gromatos raszitos 16. ir 22. kovo su pridėtais 6 rbl. apturėtos. Isztrauka isz „Przeglad Katolicki“ taps panaudota. Mums darba tamsta palengvintumei, jei tokias isztraukas stacziai i liet. kalba perraszitimei. Didi gerą tamsta mums padarisi, paraszidamas szj - tą apie Daukanta, Dijoniza, Poszka ir Proniauskike. — Dziaugsmas, kad tamsta su musu laikraszczio mēriu ir linkiu sutinki.

J. L. Szeta. Tamsta atsiuntei 31 rublj dēl Auszros, kalendoriu ir tt., acziu; ale koks tamstos antraszas? Praszome taji mums veikiausiai pridūti, nēs sziaip negalima „Auszra“ pristatiti.

J. K. Rg. Tamstos gromata su žiniomis atējo. — Strazdelio dainos jau atspaudintos. Tamsta galēsi isz paczios artibēs jas pasirupinti. Iszkada, kad netapē nei jokia žinia apie pati dainių iglausta. Gali vienok tamsta ir tą rankraszti prisiusti, kuri jau baigi. Ansai iszdavimas rasi veik bus paskaidifas. Suprantama, kad visos iszligos bus priimtos, po kurio mis tamsta rankraszti padūtumei.

Kr. V. Tilžeje. Prisiustoji giesmē „Rambinas“ bus patalpinta. Drasiai žengk toliaus tūmi keliu.

S. M. Civizsk. Praszome tamstos kito antraszo dēl „Auszros“ pridavimo, kadangi po senūju nebeveliji siusti.

J. S. Pavasijuse. Tamstos gromata raszita 10 d. kovo atējo, ale pingu gromata dar ne pasirodē. „Auszra“ taps prisiusta.

T. Linkiu Marijos-pitēje. Tamstos siuntinis su dainelėmis etc., pas mus atējo. Labai dėkui tamstai. Pasinaudosime su laiku. Praszome ir daugiaus atsiusti. Ar nebutu tamstai galima tu minētaju gaidu kelias prisiusti? Jas bene pritiktū „Auszroje“ patalpinti. Isz tamstos apsakū matome, kad labai už musu visu gerą esi bandęs proceuoti.

Jonui Obūlaiczui Maskvoje. J. B. adreso dabar negalime pridūti; jis kitur iszkelia vēs adreso dar neprisiuntē. Vēliaus pridūsime. — Nesuprantame visai tamstos rokundo su 13 rbl.: 4 rbl. dēl tamstos, 2 rbl. dēl L. Sk., 1 rbl. dēl liet. laikraszcziu; o 3 rbl. ir tris kartus po 1 rbl. dēl ko ir už ką? Taip pat už A. Bvdą prisideda 3 rbl., ale kur tiejie? — Vil. knigucziu apie „Mėszius“, „Ukēs vedima“ neturime; ale ira viena Nērio knigutē „Trys pamokslai apie gaspadoryste“ atspaudinta, cfr. kritiką n. 1—3, 1884.

Apgarsinimai.

Galima pirkti „Auszros“ rēdistėje:

„Rasztu Jozapa Miglovaras pirmas pluuksztas“ ira gaunamas Auszros rēdistėje po 1 markj arba 50 ka-peiku už eksemplorių. Perkantiems ant pardos prisideda ant 20 markiu = 10 rubliu po 2 eksempl.

- „Lietuviszkos ir seniausios dainu kniželės“ M. Jankaus, 1882 m., kasztūja 15 kap. be nusiuntimo.
- „Sztukaunos dainos“, nū žmoneliu isz Kalnuju apigardos surinktos M. Jankaus, 1884, kasztūja 3 kap. be nusiuntimo.
- „Witolorauda, giesme isz Lietuwos padawimu“, Krazevskio užraszita, 1882, kasztūja 1½ rublio be nusiuntimo, isz rēdistės su nusiuntimu 2 rub. 25 kap.
- „Trys pamokslai apie gaspadorystę dēl gaspadoriu sodēcziu“, Nērio parasziti, 1883, kasztūja 15 kap.
-

Stanislovas Railla,

Kauno Prisiekdintasis Advokatas, gyvena ant Garnizono uliczios, prie Mikalojiszko prospekto, nam. Szmito.

Į t a l p a.

- 1) *J. Szl.* Debesiu iszsklaidimas, lak. 105.
- 2) *Vēversis.* Apie Dijonizą Poszką, l. 113.
- 3) *J. S. Kiksztis.* Apie įtaisimą liet. mokslaviecziu, l. 118.
- 4) *J. Miglovara.* Szū ir avinēlis, l. 122.
- 5) *P. Trupinēlis.* Zuikis aut medžioklės, l. 124.
- 6) *P. Trupinēlis.* Lapē ir liutas, l. 124.
- 7) *P. Trupinēlis.* Zuvitē, l. 124.
- 8) *Gintautis.* Medega statant trobas, l. 125.
- 9) *J. Bs.* Ar sena lietuviszka „duszia“? l. 131.
- 10) *J. Bs.* Živopisnaja Rossija, l. 137.
- 11) Žinios isz Lietuvos, l. 139.
- 12) Gromatu skardinē, l. 150.
- 13) Apgarsinimai, l. 151.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rēdistę siuncziant reikia sziki antraszą padēti:

**Martinas Jankus, Bitenai per Lumpenus
(Lompönen in Ostpreussen).**

Už rēdistę atsako Martinas Jankus, Bitēnai pas Lumpēnus
Rēdikas *Jonas Szliupas.*

Spaudinta už piningus skaititoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžeje.

N. 5. ir 6.

Tilžėje.
Už gegužį ir jaunį.

1884.

Antras **AUSZRA.** metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Auszra“ izsaina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knygutės 32 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rēdistėje „Auszros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Auszros“ pusę tiek. Vokiētijoje galima „Auszra“ prie kožnos cēcoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Debesiu iszsklaidimas.

(Pabaiga.)

Kūmet musu bajorai įgavo laisvę ir turtą ir galingumą, žmonės ėjo vis gilin ir gilin į priespuđį. Szitai ką anos gadinės rasztininkai sako apie ponus: „Naminiū vergu Lenkai, Mozurai, Lietuviai ir Baltarusiai taip didelius laiko burius, jūg nesitikētum jūs galima asant iszmaitinti; tie-gi tarnai daugiaus nėko nedaro, kaip kad palidžia poną kur norint ainanti arba padeda kokį jam dūtą darbą nuveikti, o taip jie nū kitu tarniszciu ira liūsi ir grisus. Ranku darbus atlikti ponas neliepia savo įgimusiam tarnui, nors jis butu bėdniausias, ir jeigu vienas ar kitas begėdingesnis uždūtu tarnui nelabai szvankų arba ranku darbą, tarnas atsako, kad reiki tam daigtui pasisamditi žmogelį — kiemietį, jis-gi pats nenoriš susitarlioti anokiu darbu . . . Kurs geriaus geria, tas skaitosi už geresnį tarną, ir kaip tiktai ponas atsisėda prie skūmės, tai ir tarnai (palidovai) kožnas savo vietoje sėdasi, o kartais apsėda tris ar keturius stalus, ant kuriu ponas padeda apscziai riebiu parszu, taip kad kožnas tarnas (aulicus) gali iszmaitinti tūmi valgiu po tris vergus; kadaž tie tarnai patis pavalgo, likusijį valgi

padūda vaikui stovincziam užpakalije, gražiai ant torėlkos sudėta. Nės kiekvienas tarnas, turi paprastai keliata vergu ir vaikiu, o anu vergai turi vėl savo pasiuntinius, vaikiaigi savo berniukus, taip lig į ketvirtą laipsnį, ir visi ima valgi nū skūmės pono, ir alga gauna, už ką tankiausiai tiktai valgant patar nauja: kad pasibaigia pusritis ar pietus, anie prisi valgę pagal įprotį priklaupia ant keliu priesz poną, ir galvas apdenge, kur nori, ten aina, ir kad kartais pražuva ant 3 ar 4 dienu ar ir pilningą sąvaite (nedėle) neasti ant pietu ar palidėjime pono, ponas pagrįžusį retai teklausia, kur jis buvo, o jeigu paklausia, tai jis atsako, kad jis ant pono sveikatos linksmai gėres, isz ko ponas pasijūkia ir dėkui pasako, ir taip tankiai jie gauna sav toki atmokesti.“*) Kada toks ira ponu givenimas, regėkite, kaip vargsta žmonės. „Žemaicziūse žmonės givena žemose, pailgūtinosė grincziutėse, kuriu vidurije kurenasi ugnis, o prie ugnies sėdėdamas tėvas su namiszkais ir vergais mato bandą ir visas namu padarines. Paprastai jie laiko po vienu stogu, be jokio įtarpio, galvijus. Senesniejie geria isz ragu, butent tauriu***) Lietuvoje givūliai maži, žmonės palaikiai mėstūse ir kaimūse prislėgti sunkią vergistę, nės kad koks tarnas ponu ataina su savuju buriu į namus kiemieczio, gali be drausmės dariti, kas jam tinka, imti visokius valgimus ir atimti, juk ir skaudžiai numuszti artoji. Jeigu artojas aina pas savo poną be dovanu, jis nepriaina, o jei jį kūmet ir prileidžia, ponas siunczia prie akonomu ir vāgoriu, kurie jeigu negauna kiszių, nēko gero nedaro, ir kožnas žodis Lietuvoje apsimoka auksu. Žmonės savo ponams dirba 5 ar 6 dienas, panedėlije-gi atlieka savo naminius darbus, tankiausiai-gi szventdieniais (nės kiemiecziai neszventina nei jokiu szvencziu) nuveikia savo darbus ir laukus dirba, javus ir pievas pjauna, kulia ir tt. . . . Uždėtus mokeszczius kasmets 3 ar 4 karts moka ant apginimo rubeziu savo kraszto, o ponams moka įpatingas

*) Rerum polon. tomi tres. Al. Guagnino. Francofurti 1584. t. II, p. 68—69. **) Guagnino, t. II, p. 87.

didelias rinkliavas, valgo jūdą ir labai prastą dūną, dirses vien sumaltas su akūtais, žmonės turi 3 ar 4 naminius girnas, ir jomis mala grūdus; rankomis-gi sukdami girnas pagal seną papratimą niunūja dainutes*) Visi mažne Žemaičiai ir Lietuviai dėvi paprastai prastą marszkonį drabužį, ir taip kada ant rinkos burį žmonių stovint matai, visi išvilkę į marszkonius, apautis ju — vižonos išz slūgsniu liepiniu ar naginės padirbtos išz nuskustos givūliu skuros. Turi lengvius vežimus, padaritus be gelžies, nės viską sumusza ir sukilija medinėmis vinimis, ratų-gi padaro apvalius išz vieno medžio. Degutu ratu netepa, ir kad daug žmonių drauge važiuja, girdisi toli girgždėjimas asziu. Visokius javus pirmiausiai karsztoje jaujoje išzdžiovina, o jau paskui klojime, prie pat jaujos pastatitame, iszkulia.“**)

Taip tai szneka rasztininkas apie gadinę baudžiavą. Tūmet visi mažkū vargszai buvo prieziure ponu, aidavo lazasz 5 ar 6 dienas kas sąvaitę; neturėdavo savo tiesos prendiku, bet buvo teisinami ir kaltinami ir plėkiami akonomu ir vagoriu, tarnaujancziu ponams. Ar-gi szmatlus daigtas, kad tūmet tarp žmonių rasdavosi virai, kurie gesūdami geresniu gadinu pranaszaudavo ataisent laiką, kur „sermėga sermėgą sudisenti.“ Žmonės buvo pardavinėjami givūlio vietoje ant turgaus; berniukas negalėjo imti paczią neleidžiant ponui; apie szvietimą vaiku mokslavietėje mažai galima sznekėti, kada gi „žmogpalaikis“, ties supratimu ponu anos gadinės, turėjo amžinai palikti „versziu nelaižitu!“ Kiek tūs vargszus priplėkdavo vagoriai, akonomai ir kiti ponu tarnai už bezlėpiczias?! Taip tai Lietuvėlis anūmet buvo išz visur veržtinai suveržtas, jis nei žmogumi nesiskaitė, bet daigtu.

Bet jau ėmė artintis amžius laisvės. Gana žmonės buvo privargę ir prisiverkę, kada Prancijoje 1789 m. pakilo maisztas, apskelbta buvo brolistė, meilė, ligibė žmonių visu tarpe. Prancijoje ans pervermas galutinai nugriovė vergistiszką pamatą. Irtastai dužis

*) Guagnino, t. II, p. 91. **) Guagnino, t. II, p. 92.

senojo givenimo atsigarsējo visoje Auropoje. Ant galo atējo taip visu laukta valanda, taip senūliu garbavota adina suliginimo visu žmoniū (norint žodziū) priesz įstatimą ir Maskolijoje. 1861 m. 19 d. vasario apskelbta, jūg į 6 ar 8 metus visi žmonės turēs pastoti liūsais. Sulaukę sriovės laisvingumo žmonės neberimo, jie norėjo kūmi greicziausiai sudraskiti panczius senovistės, laužesi į nauja gadinę, neainant gana greitai ratams pertaisos, sukelē jie sziur-tur maisztą priesz ponibę — kaip szit atējo 1863 Lenku metai. Lenkai pasinaudojo norus žmoniū, jie apskelbē, kad visi, kurie tebēra vergistėje, tampa liūsais, o visi bežemininkai gaus žemes, jeigu tiktai pakels ginklą priesz Maskoliją. Daugis to apgarsinimo paklausē. Kam nemeilu gauti laisvę ir žemę? Apsiginklavę lazdomis, kirviais, dalgiais, spragilais, kitur — ir szoviklėmis, žmonės traukē į miszkus, kad isz neticziū užklupti prieszininką ir jį pergalėti. Perėjo tie baisus metai, maiszta buvo nutilditas; „maisztininkai“ vieni iszžuvo ant kartuviū, kiti musziūse, kiti tapē suszauditi arba iszvezdinti į Sibēriją, ant galo kiti bēgo į svetimą žemę. Daug Lietuviū galētumēme paminėti pasigelbėjusiu bēgsztu. Vieni įsitaisē draugistę Pariziuje, kuri paniko 1870 m., kiti-gi Anglijoje susibicziūlavę savo „darbininku draugistes“ isteigē. O kiek nukeliavo į Amēriką?! Pamiszo, matai, visiems ir žemē ir liūsibē, kad Maskolius isztrenkē ginklą isz nagu! Vienok žmonės tame trumpame laike taip jau pasigedo liūsibēs, jūg Maskoliai matē, piktai busent, jeigu nusitēs ilgiaus vergingas padėjimas. 1866 m. liepta ukininkams, gavusiems žemę, mokėti arendą per 49 metus; isztekėjus tiems metams, žemē peraisenti į valdžią pacziū žmoniū. Laimingi, norint toli gražu nevysi, tie, kurie atējo į tokį padėjimą. Bet kiti suvilioti ponu paliko ant kantraktu giventi — o tai „palaidiejie žmonės“.

Zemininkai, neprabēgus nei 20 metu, ēmē labai nikti. Suprantamas tai daigtas, jūg trukumas apszvaistos, stoka geru keliu, labiausiai gelžkeliu, tolesniai — girtūklistē: tai vis varo į nelaimę. Bet ne-

gana to. Nū senovēs buvo tarp Lietuviu paprotis augusiems vaikams atidūti tai, ką jie pas tėvus augdami buvo susidējē; jaunesnisis-gi pavaldidavo likusijī turtā, tėvams mirus. Taip tai vieni vaikai likē be žemēs, aidavo tarnauti per bernus, o kiti pasekdavo ī tėvu pēdas. Dabar-gi tas paprotis ēmē gaiszti. Sziādien kožnas tėvas nori visiems vaikams palikti žemēs gabalā, pasitikēdamas, jūg žemē gelbti visus nū vargu. Bet žemēs nēsant kiek kam reiki, o vaiku turint tankiai 4—6, žemē pasiskaido ī mažus sklipus, taip kad nebevienur giminē nebegali iszmisti. Isz antros pusēs broliai savitarpe, juk daugiur ir tėvai su vaikais, ēmē bilinētiesi; o bilos už žemę brangiai kasztūja, labiausiai dėl to, kad Lietuviai nemokēdami maskolizškai negali nei įstatimu nei sudu suprasti. Taip tai už lopą žemēs pakreczia ir viena ir antra bilinējanti pusē po 150—400 r. Isz to kila baisus nususimas, suirimas ir įbridimas ī skolas. Tie tai žmonēs pasitiki gavę gabalēlį žemēs, ant kurios ir gerai ukaujant vargiai giminē iszmistu, gražiai givensę neturēdami nei givūlio, nei mēszlo nei piningo, o dar ir skolas apmokēsę. Nabagai iki kaklo įbridę ī skolas vaitoja, ir ant galo savo žemę pardavę stoja ī burį bežemininku „liūsininku“, „grintelninku“, „įnamiu“.

Negeriaus nuėjo „palaidiemsiems žmonēms“, nēs jūs neseniai ponai iszmētē isz givenimo, sukakus dvilikai metu, o kitus dabar dar tebemēto, nežiurēdami nēkieno nei vargu nei milistos. O tai labai apverktinas ir dagus daigtas musu dienose. Gailutis mums pranesza, kad apie Kurtavēnus pagal įstatimą 3 birželio 1883 m. palaidiejie žmonēs negavo žemēs, atskirus tiktai keliatą viru, ir visi buvo jau paskirti iszmētiti (jau bene 3. kartą), tiktai pats žemvaldis apsiēmē savo paties noru pardūti žemę su lengvokais įtarimais ir „iszdavęs jau ant raszto“ rudenį 1883 m., tiktai iki sziūlaik dar nebaigia to rokundo; czia dar reiki pridėti, kad tas žemvaldis „dūda“ žemę (už piningus!) tiktai tiems, kurie nevarē bilu su „ponu“, kitiems-gi „maisztininkams“ atsakē „nedūšęs“ žemēs;

jeigu atminsime, kad po to, kaip jau pasibaigė pirmą kartą kantraktas dvilikos metu (1877 m.), mažai beliko tokiu, kurie nebutu kėlę bilą su ponu, tardamiesi turį teisbę, tai kiek bus tokiu ramiu, neszokancziu į akį ir doru žmonių, kurie galės pasitikėti „gausė“ nū pono žemė?! Bet taip atsitiko netiktai apie Kurta-vėnus, bet ir apie Kurszėnus, Kelmę ir kitur, kur randasi daug palaiduju žmonių. Visi varė bilas su ponu, retas kurs tvėrė tilėdamas. Kaip nebuk, ar ponai tūs žmones iszmėtis isz givenimo ar ne, aiszku tiktai vienas daigtas, kad ir czia dauginasi buris be-žemininku, darbininku, o žemė bėgtinai bėga į vienas rankas, nės žmonės ir ant vietos palikę ir bilomis nenusiplikę veikiai savo vaikams paskaidis skiaut-galius žemės — ir taip į koki 10—20 metu visi nesi-jusdami peraitu prie ano galo — bežemistės.

Taip tai apsižvalgę matome, jūg vienur plinta bežemistė, o kitur — didžiukistė. Toks padarimas negali atneszti nėko gero ukei. Reikėtu, kad visi mokslininkai apmislitu, kaip galima veikiausiai isz-painioti paines, givenimo paties patiekiamas. Nebus laikas mąstiti apie vaista, kada bus vėlu. Tikrasis tiktai sutaikinimas draugijinės ukės Lietuvių tautą iszvadūs nū gėlos ir staigiu perdožiū.

Ties musu pažvilgiu reikėtu panaikinti diegą piktibės. O tūmi diegu ira: tamsa, girtibė, tingėjimas, bilos, stoka keliu, trukis prekistės ir pramonės žmonių tarpe.

Kad darbas apsimokės ties jo sunkumu ir ties sumatumu darbininko, kad darbininkas pelnis tai vis, kas pagal teisbę jam prideri, tūmet apleis jį slinkis. Bet reiki darbininką pratinti uždirbtąjį grasį isz-laikiti; tame daigte gerai įtaisiti daugiur žmonių bankus, kur įdėti piningai galėtu daugintiesi per palukanas. Juk tokiu keliu daugis gautu paskolę nū banko pigiaus ne kad nū židu, imancziu grudas už grudą. Girtibę galima panaikinti pleciziant blaivistę, aną taip garsingą darbą viskupo Valancziausko ir įtaisant svecztes, kur užūt arėlkos butu gaunama pigiai žolinė (arbata) ir kava. Kad žmones apszviesti

reiki rasztu, kningu, gazėtu; o tam visam reiki piningu. Draugistė tam tikra galėtu parupinti reikalingą plūksztą piningo. Taipogi geriausiai viks prekištė ir pramonė, jeigu Lietuviai susidėję į burius sumestu reikalingą plūksztą piningu ir nusamdė tam tikrus virus, žinovus, imtu variti tą darbą sau patiems ir Lietuvai ant gero. Atsirastu ir daugybė kitu įtaisitinu daigtu; bet mes čia apie tai nesznėkėsimė. Gana to, kad parodėme, jūg žmonės vargsta ir jūg reiki rupintiesi palengvinti vargus. Virai Lietuviai apmąstė tai vis, lai imasi už darbo. J. Szl.

Senatvė lapinės kepurės.

Tulose Lietuvos vietose sulig musu dienu užsi laikė sziokie-tokie daigtai, papročiai ir tt. isz didžiai gilios senovės. Neminint jau musu kalbos, kurios senatvę ant daugybės tukstancziu metu nuspręsti galima, musu neviena daina ira senesnė už 2—3 ir daugiaus tukstanczius metu! Tą patį galima sakiti ir apie tulus drabužius, viename ar kitame kampe užsilikusius. Bet paskutiniame laike taip vad. slaviszka kultura, kuri drauge su arėlką isz karcziamu taip placziai Lietuvoje papludo, ima lengva palengva naikinti kaip padorumą pacziu Lietuviu, ju būdą ir įproczius senoviszkus, taip ir patį drabužį. Žinoma, kad drauge su platinimu svetimo isztvirkimo, kadą Lietuviu kalba ir pati gentė naikinama, niksta palengva ir Lietuviu tautiszkos įpatibės. Taip ne per seniai pragaiszti pagavo — ir regisi jau visai pragaiszo — moteriu galvos parėdas *kikas*, iszniko *žiponai*, niksta *pakalkės* su galionais ir t. l. senoviszki parėdai.

Lapinė kepurė, kurios senatvę norime paroditi, taipogi palengva niksta. Dar pirm kokios dvidešzimties metu antai Vilkaviszchio ir Kalvarijos paviecziuše lapinės, su didelėmis ausimis, kepurės buvo labai didelėje garbėje laikomos, ir seni bei jauni žiemą lapinias dėvėjo. Dabar tacziau jos liekti tik jau pas senesnius žmones, kurie prie ju pripratę, nū ju ir nesiskiria: drauge augom', drauge pasenom'! Seniaus — kaip ir

mums teko nekartą matiti — ir numirėliams, laidojant, ant galvos budavo lapinė užmaujama, musu dienosė ir szitas įprotis, pagailėk dieve, pragaiszta

Tacziau nors musu lapinėš iszniktu, vardas ju jau seniai nemiristę užsipelnė, ir iki neiszniks istorijos tėvo rasztai, neiszniks isz istorijos ir Lietuviu kepurės vardas!

Musu sentėviai jau pirm keturiu tukstancziu metu apgiveneę buvo didžiaą dalį Europos; tie, kurie tūmet *Trakais* vadinosi, giveno ant szios dienos Balkano pusiausalis (Bulgarija, Rumėlija arba ipatinga Trakija, ir Makedonija). Apraszimaą tos gadinės lietuviszku Traku givėnimo ir veikalų neužilgu apgarsinti ketindami, mes dabar paminėsimė, jūg ir musu sentėviu didžiai nelaimingas tenai buvo givėnimas, ipacziai isz priezasties, kad jie igiję ankstibą apszvietimaą ir pavirtę į labai dievobaimingus ir teisingus žmones, o givėndami be politikiszkos vienibės, negalėjo stengtiesi priesz dikus kankintojus ir lupikus, isz visu szaliu atsibascziusius. Aigiptėnai, Graikai, Persai, Rimėnai, pagaliaus Vokiecziai ir sloveniszki Lenkai ir Gudai paailiumi vienas kito Lietuvius kankino ir žudė

Aplėnkdami kitus nusidavimus, czion paminėti turime Persu karaiviszkaą kelioneę per Traku žemes.

480 m. pirm Kr., Persu karalius, Kserksas, su didžiaą karumenę persikeldinēs per mare, užplaukė ant Traku žemės, pakeliu aidamas Graikijos linkon. Kadagi jau Kserkso tėvas, Darius, buvo didį kampaą Traku žemės po savo valdziaą paėmēs, to dėl dabar jo sunaus karumenėje randame ir Trakus minavotus, nors nežinome, ar didis buvo pulkas trakiszku drauge su Persais karaiviu.

Kadaą karumenē atkako iki ligumos pas Dorisztkio pili, Trakijoje Kserksas karaivius apstabdinēs, liepė jūs suskaititi, — ir szitaą tai valandaą karaiviszkos kelionės Hėrodotas (gimēs 484 m., o mir. 408 pirm Kr.) apraszidamas, minavoja tarp kitu daliku musu sentėviu lapines kepures. „Trakai, sako jis, ējo ant galvu *lapines* (ἀλωπεκέας) dėvėdami, vilkėdami kitelius

(χιθῶνας), o isz virszaus margomis skraistēmis apsisuņē, ant koju ir apie blauzdas isz elninēs ūdos batais avēdami (t. a. su ilgais aulais), prieg tam szaudikles ir skidus ir apdangalus (ἐγγειρίδια) mažus turēdami.“*)

Isz tokiu trumpo apraszimo drabužio senovės Lietuviu mes matome, kad musu sentēviai jau taip gilioje senovėje avėjo cziabātais, dėvėjo lapines ir kitelius arba kitonus, kaip ir musu laike, kada tik *skraistēs margos* jau isznieķē, drauge su szarvais ir ginklais. — Artesniai pažinti lapines prabocziu musu gauname nū Ksenoponto, graikiszko rasztininko ir karaivio, kursai apie 400 m. pirm Kr. Trakijoje apsilankē, per Traku karaliū Siautį ant talkos ir pagelbos pakviestas. Isz jo rasztu mes matome, kad tos lapinēs kepurēs buvo su ausimis, taigi tokios ligiai kaip mes dar ir sziaūdien dėvime!

Ir taip turime dabar žinią, kad sentēviai musu jau pirm 2364 m. dėvėjo lapines kepures; bet gali buti, kad praėjo du sikiu tiek metu, kada jos pirmą kartą atsirado! Kaip Herodotas ir Ksenopontas minavoja tas kepures kaipo tik *vieniems Trakams* prigulinczias, taip sziaūdien ir mes — kiek pažistame kepures Europos giventoju — galime sakiti, kad tik *vienu vienoje Lietuvoje* tokios lapinēs randamos. Taigi jeigu jau musu dienose Lietuvis nėko kito senesnio neturētu, kaip savo lapinę, tai ir tūsik jis pasigirti galėtų, kad jo kepurē ira senesnē už nevieną szios dienos tautą ir kalbą. To dėl rupinkimēsi, kad musu lapinēs dar pergiventu szimtu szimtus metu. J. Bs.

Paminėjimas praeitēs.

Tarp augsztu piliu, medžiais apklotu,
Skambėjo giesėms senu vaid'liotu,
Skambėjo daina liudna mergaicziu
Ant garbēs didziū Lietos dievaicziu.
O pas žiniczią senas krivaitis
Szventomis dumom's sau dvasią maito,

*) Herodoti histor. lib. VII., 75.

Jo mislis kila augsztin tarp žvaigždziu
Ir taip jis persėdž' lig pacziu gaidziu
Baublis platlapis dengē žiniczia,
Senovės žmoniu tikrą bažniczia
Ziniai su aukoms kiekvienas ējo
Ir kaip pranaszui visi tikējo.
O vaidilutės, lelijos baltos,
Kaip kvėtkā, rutos nėko nekaltos,
Sidabro balsais dainavo, užē,
Kaip pavasario dienos' geguzē.
Ejo galiunai pas gudrų kriva,
Kuris mokējo dūt' žodį giva . . .
Jis apie kares vedē ten kalbā,
Ne kartā dūdam's žodziu pagalbā.
Nors tiliai plaukē givenim's tėvu,
Nors nepazīno rustibės dievu . . .
Ejo baisingos žinios, girdējo,
Kad baisus Križiai atait' žadējo.
Ir graudulingos dienos užstojo:
Križokai medžius szventus kapojo,
Plėszē tėvinę, krauju appilē
Plati galibē tėvu nutilo . . .
Nebēra lauke javu brandumo,
Nēra, ui nēra nēkur gerumo:
Zali miszkai seniai nudžiuvo
Broliu retēziūs' daugel nužuvo

Aglė.

Lietuviu skundas.

Isz apraszimo „senovės Lietuvos piliu“ galima buvo numaniti, kiek ir kaip sunkiai Lietuviai nukentėjo nūg diku Križoku; dabar be naudos dėl musu pacziu nebus, jei mes perskaitisime ir gausime žinoti, kaip savo kanczias patis musu sentėviai apraszē.

1402 m. Lietuviai isz Žemaitijos paleido sekanti į Rimo cėcorių ir kitus kunigaikszczius skundā ant vokiszkuju Križoku: „Klausikit', klausikite, o kunigaikszcziai, svėtiszki ir dvasiszki, szaukimo prispaustuju, priimkite maloningai meldimā pavargėliu! Mes ēsame isz prigimimo žmonės liūsi; Vokiecziu draugistē

nūg musu liūsibę plēsia. Nejieszko ji to, kas ira dieviszka, maloninga ir teisinga, bet ira pasivedus' piktibej ir trozskavimams; ji nesirupina apie nupelnimą dusziu musu vieszpacziui, bet trokszta vien musu žemės ir musu turtu. Kiekvienas tapęš pavar-gėliu ir alkanu nusidėjimon pūla: mes turime ubagauti, vogti, daužiti ir lupti dėl iszlaikimo savo raudulingo givenimo. Argi gal' jie (t. e. Križokai) vadinties' broliais? Kaip jie gal' nudalinti kriksztą? Kas nor' kitus mazgoti, tas pats tur buti skaistus. Kaipgi biauriausiai užgimę galėtu kitus apvaliti? Szitas tad dalikas mus nūg krikszto iki sziol sulaikę, nės mes persiliudijome, jog geriaus ira kelią iszganimo nepažinti, ne kaip pažinus pamesti. Jeigu jau butumėme priėmę tikibę, ir mes butumėme papūlę į tokią pat' verguvę, kaip ir Prusai. Teisibę, jog Prusai jau pakriksztiti tapę, bet jie tiek jau su-pranta dalikūse tikibės kaip ir mes.

Kiek kartu Križokai užpūla ant svetimos žemės, pirmucziausiai siunczia pirm savęs Prusus dėl pra-liejimo žmogiszko kraujo. O tie ir netingi: degina bažniczias, namus, lupa ir plēsia biauriaus, negu Turkai, ir kū jie asztriau pasielgia, tū didesnį nū-pelną laimi akise Križoku. Lenkēmės' to dėl nūg krikszto, nenorėdami ing Prusus pavirsti... Pamaži mus spaudė nelaimė, bet kas dien daugsinos'. Visus javus, vaisius ir bicziu avilius iszplėsšzė mums Kri-žokai; liūsus isz prigimimo sprandus musu pripratino į darbus naktimis; nevaliojamais darbais apsunkino musu padonus, tėvinaiczius, bernus ir doklininkus; atēmė nūg musu medžioklę ir žvejibą, uždraudė pre-kionę su kaiminu žemėmis. Biauriausias daigtas, jog kas mets per prievartą vaikus musu ima užstaton be žmogiszko pajautimo, skraudžiai iszplēszia musu pa-czias, trokszta, idant jos nūg musu atsiskirtu, nės jiems (Križokams) per mažai dvėju szimtu iszgabentu vaiku ir sugautu mergeliu . . .

Meldžiame jusu, klausikit', klausikite, kurie tei-sibę milite! Mums pritinkiau dėjūti, neng kalbėti. Musu didžiunus suraisziotus tempia kalėjimon Prusūse;

tulūsius drauge su paciomis ant laužo sudegino, nēs jie neleido išsplėszti savo kudikėlius; musu jaunas seseris ir dukteris skraudžiai sugrėbė, ir — baisu kalbėti — gėdino, kaip visiems ira žinoma ir lengva paroditi. Vienam didžiausiam bajorui musu, vardu Kirkutis, dailią pacią Križokai išsplėszė. Negalėjo iškėsti jaunas moteriszkės brolis, perdurė ant vietos križokiszką miniką, gėdijantį savo apėrą. Szulną ir garbingą bajorą, vardu Vizginis, drauge su pacia ir vaikais į Prusus išzgabeno ir tenai visus užmuszė. Bajorui Svalkiui (Svolken) sudegino dvarą ir kaimą o giventojus išmuzzinėjo, vos patsai su duszia išspruko. Kitą Sungailą nukirto, o jo giminę verguvėn išzgabeno.

Klausikite, krikščioniszki kunigaikščiaziai! Jau mums neliko kitos vilties, kaip numirti kankinimo miriu ir žiurėti, kaip ju (Križoku) troksztanti kardai krauju musu bus aplieti. Jie ticzia vėlinas' su krikosztu musu žemėje; neįtaisė nei vienos bažniczios ir nei vieno nedavė mums kunigo. Tik vieni szulnus karaliai Vitautas bei Jegalius tulūsius apszvietė tikibėje. Susimilkite ant musu, nēs mes meldžiame krikosztu. Bet teikkitės atsiminti, jog mes žmonės esame, ale ne beprocziai givoliai, kuriūs vale davinėti, pirkti arba pardavinėti; esame sutvėrimai vieszpaties ant jo paveikslo ir pavidalo, liūsibėje sunu dievo sutverti ir jojoje amžinai troksztame pasilikti! To dėliai szaukiamės' prie tėvo szv. (popėžiaus), idant su pagalba lenkiszku viskupu priimtu mus draugiston bažniczios, nēs didei troksztame buti pakrikosztiti vandenimi malonės, ale ne krauju isznaikinimo.“ —

Biaurioje vokiszkoje kalboje, o dar sudarkitoje, suraszę szitą skundą Zemaicziai, vieną, jo kopiją Križokams išsiuntė; ji ir szendien randasi Karaliaucziaus paslėptiniu arkive, knigoje po antraszu: „Teutschen Ordens Handlung wider Polen, Samayten, Litthauen und Witolden“, lak. 124—128. Mes išzguldėme iz Danileviecziaus „Skarbiec dyplomatów Litwy (Wilno 1860),“ po metu 1402.

J. Bs.

Giesmē

prascziokēlio nemokanczio rasziti.

Pagal *L. Kundraitį* paraszē *Jaksztas*.

I.

Nėkam ant svėto asz nepavidžiu
Nei szlovės garso nei turtu didžiu
Ir vis, kas ira žmonėms taip meilu,
Man tai lig lapai žiedu suvitę;
Vieno tik daigto labai man gailu:
Ko dėl nemoku aszai rasziti?
Dievuliau mano, kad asz galėcziau
Kaipo tie ponai plunksną vadžioti,
Kiek tai asz dainu aiksztėn iszliecziau,
Kurias man szirdij' tenk sumastūti!
Asz iszdainūcziau malonius jausmus,
Kurie kaip-kadą duszią ramina;
Asz iszdėjūcziau tūs baisius skausmus,
Kurie taip tankiai manę kankina.
Ant popėrėlio vis suraszicziau,
Ką tik iszgirscziau ar pamaticziau
Ir mąstis, kurios szirdije digsta,
Bepig man butu tadą valditi
Dabar-gi anos kilsta ir niksta,
Nės asz nemoku ju surasziti.

II.

Asz apraszicziau dangaus galibes
Ir sutvėrimo viso gražibes;
Asz suskaiticziau, kiek ir' žvaigždeliu,
Kurios naktimis danguj' liepsnūja;
Ir surokūcziau, kiek ir' žoleliu,
Kurios ant žemės puikiai žaliūja.
Asz tad supraszicziau, kokią tai dainą
Sziaukia padangėj' mums vėversėliai,
Ir apsakicziau, kur plaukia, aina
Isz musu kraszto tie debesėliai.
Asz apraszicziau, kaipo dirvoje
Gražiai nū vėjo rugiai lingūja,
Kaip bręsta grudas, kaip noksta sziaudas,

Kaip žuvelitės upelij' maudos' . . .
Asz apsakicziau, isz kur tai ima
Spinduliai saulės tokią szilimą,
Isz kur gaun' medžiai sau žalius lapus,
Isz kur gaun' kvėtkai žiedus ir kvapus...
Dar gal' atlėktu maštis ir kitos
Visas sudėcziau ant balto lakszto;
Dabar-gi anos nesuraszitos
Į visus krasztus tūjaus iszlakszto.

III.

Asz apdainūcziau Lietuvos szalį:
Žmogaus kiemeli, pono dvareli,
Asz apsakicziau, kokios czia grįczios,
Kaip iszrėditos gražiai bažniczios,
Kaip ligus laukai, žemi slėneliai,
Kaip puikiai auga musu miszkeliai,
Kaip gražus daržai musu mergaicziu,
Pilni diemedžiu, rožiu, naszlaicziu,
Žaliu ruteliu, baltu leliju
Ir sziaudineliu ir pinaviju
Asz suraszicziau tas musu dainas,
Kurios be raszto niksta ir mainos',
Asz parodicziiau, jūg musu tauta
Teb'ir' dar giva, nors ir užgauta,
Jūg ir' dar kune Lietuvos — dvasė,
Nors prieszai dūbę jau seniai kasė,
Jūg vėra Rimo ir' apgintuvė
Musu tėvinės, musu liežuvio . . .
Ir didi, didi daineliu spieczių
Asz į Lietuvą paleist' galėcziau,
O dabar suvis neiszgirs svėtas
Manęs prasczioko, manęs muziko,
Ir dainos, krauju szirdies aplietos,
Pragaisz be raszto, nuais už diką.

~~~~~
Medega statant trobas.

(Priemazga.)

Plitos.

Plitos dirbasi isz szlinos. Pavizdis plitu — tai paralėlo-
pipedas turis dviliką coliu ilgio, szeszis colius ploczio ir pusanthro

colio storio. Plitos budavonei dalinasi į du skirius, į plitas degintas ir nedegintas.

Dirbimas plitu susideda iš išzrinkimo szlinos, iš sutaisimo szlininės teszlos, iš taisimo plitu ir ant galo iš ju džiovinimo ir išdeginimo.

Iszrinkimas szlinos. Nors szliną visur galime rasti, bet ne iš kožnos szlinos galima apturėti geras plitas. Taip riebi szlina n'era gera dėl taisimo plitu, nės plitos iš jos padirbtos jas džiovinant kuprojasi ir suskilsta; liesa szlina taip pat n'era gera — nės iš jos sutaisitos plitos esti purėtos ir pigiai lužtanczios. Geriausia plitoms szlina ira vidutinė, tai ira nei per daug riebi, nei per daug liesa.

Toliaus szlina dėl deginamu plitu tur' buti czista, be jokių organinių priemaiszų, o labiausiai be vopninių akmenių. Organiniai priemaiszai plitas deginant išdega, ir tada plitos esti purėtos; drauge su tūmi išdega ir vopniniai akmenėliai, persiversdami į išdegintą vopną, kuri paskiaus savėp drėgnumą sutraukdama išzbrįsta ir perskelia plitas.

Geriausias budas pritirti, ar szlina bus gera dėl plitu dirbimo — tai padirbimas iš jos keliato plitu ir iš ju džiovinimo ir deginimo. Kartais atsitropija, jog plitos dėl tirinėjimo paimtos n'era geros dėl to, jog szlina viename gūlije ira per daug riebi, o kitame per daug liesa — tada maiszant szliną abėju gūliu reikia storoties' apturėti kaip galima geriausias plitas.

Taip pat ira užeita, jog plitos, padirbtos iš ko tik išzastos szlinos, neesti geros, ir jog dėl to reikalo szlina pirmiaus tur' buti sutaisita. Paprastinai dėl to iš rudenies išzastą szliną sudeda į kruvas pusės sieksnio augszczio ir taip ją atlieka per isztisą žiemą. Tada vandū į szliną susigėręs žiemos laike suszaldamas ir savo apvalumą padidindamas suskaldo szliną ir padaro ją išzpurėjusią, iš kurios pavasario lietūs lengviai išzplaudžia visus priemaiszų, dūdanczių praiskiesti. Tas budas vadinasi szlinos *vėdinimu*.

Bet kada dėl kokių nors priežasczių n'era galima szliną iš rudenies sutaisiti, tada vietoje szlinos vėdinimo galime pasigauti jos *iszmirkimą*, nors szis paskutinis budas n'era taip geras, kaip pirmutinis. Dėl to vietoje, iš kurios imasi szlina, atsilieka dūbė, į kurią susirenka vandū, ir kuri tokiu budu tampa prudu (ežerėliu). Į tą prudą gūliais sudeda szliną ir atlieka

jā ten mirkti nū 2 iki 3 dienu; paskiaus jā iszima ir jau taiso isz jos plitas.

Sutaisimas szlininēs teszlos. Sutaisę szliną pradeda isz jos dirbti teszlą. Taisant teszlą szliną minko. Szlina minkosi ar žmonėmis, ar galvijais ir maszinomis.

Žmonėmis. Pas mumis, kožnas darbininkas taisantis plitas, minko teszlą pats dėl savęs. Dėl to jis ima szliną isz kruvos ir ją isztiesia ant lentu (ant vietos sieksnio ploczio ir sieksnio ilgio) gūliu pusę ūlakties storio ir, iki ji nebus gerai iszminkita, iki ji nesidrieks, jis ją mindo kojomis. Mindidamas darbininkas iszmeta visus priemaiszus, kuriūs jis pajunta po kojomis, kaip tai medžio szmotelius, akmenėlius ir tt. Vienas darbininkas per visą dieną gal sutaisiti apskritą sieksnį szlininēs teszlos.

Galvijais szlina gal buti daug greicziaus iszminta, bet tas budas tūmi n'ėra geras, jog tada szlina prisimežia galviju mėsžu ir jog szlinoje atlieka visi akmenėliai ir szakelės, kuriūs žmonės, szliną mindami ir jausdami po savo kojomis, iszmeta.

Maszinomis szlina minkosi ant dideliu dirbtuviu.

Sutaisę teszlą pradeda isz jos dirbti plitas. Plitos dirbasi rankomis ir maszinomis.

Dirbimas plitu rankomis. Kvormos dėl plitu taisimo ira dvejopos: su dugnu ir be dugno. Jos dirbamos isz pusziniu lenteliu pusės colio storio ir esti su geležimi apkaustitos. Dėl to, jog szlina džiudama susitraukia, tai kvormos turi buti su užleidimu padirbtos. Didumas užleidimo n'ėra vienodas; jų szlina riebesnė, ju ir užleidimas tur buti didešnis. Tas užleidimas dažnai isznesza pusę colio ant ilgio, czvertį colio ant ploczio ir asztuntdalį colio ant ilgio plitos.

Plitos taisomos ant stalo, kurio kožna szalis tur' ūlaktį su czvertimi ilgio. Darbininkas priesz savę isz kairės pusės stato lovį su vandeniū, po deszinei-gi pusei tur' kruvą czistò, smulkaus ir sauso smėliaus, kurs ant stalo užsituri dvejomis lentelėmis primusztomis prie prieszakinės deszinės stalo kerzczios. Ant galo ant to stalo darbininkas tur' uždėjęs savo kvormą ir koczilą arba piaustuvą dėl nuėmimo per daug ēsanczios szlinos. Koczilas arba piaustuvą n'ėra visiszkai apskritas, bet labiaus ploksztas. Ilgis koczilo ira 12 coliu arba pėdos. Jis tur buti visados vandenije.

Plita dirbama sziū budu: Darbininkas ima szmotą szlinos, apvolioja ją smėlije, su kurūmi taip pat apsibarsto vidų kvor-

mos pirmiaus suszlapītos, ir smagiai meta paimtą szlinos szmotą į kvormą; paskiaus isz abėju galu kvormos jis mėgina szliną įspausti labiaus į kvormą. Paimtasis szlinos szmotas tur' buti truputį didelesnis už patalpinimą kvormos, nės trukstant szlina pridėta negerai susivienija su pirmiaus įmesta szlina ir plita dažniausiai perskilsta vietoje sudurimo. Paskiaus darbininkas tai vieną, tai kitą galą kvormos augsztin pakeldamas meta ją ant stalo, o tai dėl to, idant plitu kerczios iszeitu prigulincziai. Kas per daug ira szlinos, tai nusipiauja su piaustuvu: isz pradzios su ploksztu szonu piaustuvo szlina skersai kvormos esti suspaudziama, paskiaus piaustuvus statomas ant asztrios jo pusės ir iszilgai plitos, ir jūmi nusistumia, kas per daug szlinos, stumiant ją nū vidurio į abi pusi. Jegut-gi mes, kas per daug szlinos, stumtumėme nū vieno plitos galo į kitą, tada apturėtumėme plitą kreivą ir mažiaus supūlusią. Idant kvormos krasztai nediltu, jūs su geležimi apkausto. Nuėmęs, kas per daug ira szlinos, darbininkas nesza plitą ant ligios ir smėliu apipiltos vietos ir ten ją, kvormą apversdamas, atsargiai iszkrato.

Taisant plitas kvormoje be dugno ir norint jas nuneszti ant vietos, kur gatavos plitos ira dedamos, reikia isz pradzios dar ant stalo kvormą taip apversti, idant plita galėtu turėties' ant lentelės kvormos szono, ir tada ją neszti.

Jegut szlina esti standi, tai budama į kvormą įmesta ji ten dar labiaus tampa suspausta ne rankomis, bet koju kulnimis.

Maszinomis plitos taisosi tiktai ant dideliu dirbtuviu.

Plitu džiovinimas. Szvėžiai padirbtos plitos isz pradzios ant oro esti džiovinamos, o po tam pecziūse iszdeginamos. Plitu džiovinimas dėl to ira reikalingas, jog tada isz ju iszgarūja vandenio dalis, kurios jau paskiaus neb'reiks malku szilima variti, o taip pat per džiovinimą plitos lieka standesnės ir tada jas pecziuje galime krauti viena ant kitos, į keliatą eiliu.

Vieta, kur plitos džiovinamos, tur' buti stogu apdengta, idant ju lietus nesulitu.

Mes jau pirmiaus matėme, jog kaip tiktai plita esti gatava, tada tūjaus darbininkas nesza ją ant ligios smėliu iszbarstitos vietos, ir ten ją atsargiai iszkrato. Dabar pasakisime, kad plitos ant žemės guldosi, t. i. esti padėtos ant platesniojo savo szono ir tai viena arti prie kitos, idant daug vietos neužimtu. Po dvėju arba triju dienu plitos statomos ant siauresniojo ju

szono, ir szonai, jegut jie butu buvę pagadinti, atsitiesia. Kad plitos jau taip iszdžiuva, jog ant ju pavirszio nepalieka dūbeliu nū pirsztu, tada jos dedasi į kruveles, kožnoje kruvelėje po szeszas plitas, statant jas ant siauriuju szonu ir taip, idant vėjas jas geriaus galētu perpusti, idant jas viena prie kitos neprisileistu. Tokioje kruvelėje bus tris eilės, viena ant kitos; plitos vidurinės eilės eis križmai su plitomis pirmutinės ir treciosios eilės. Ketvirtoje dienoje plitos jau taip gerai iszdžius, jog isz ju jau galima bus krauti stulpelius, statant plitas vieną pagal kitą. Stulpelije eiliu gal' buti nū 6 iki 10. Paprastinai stulpeliai esti sudedami pastogėje, idant ju lietus nesulitu. Stulpeliūse plitos esti iki visiszškai iszdžiustant, kada jos jau į peczių kraunasi.

Plitu iszdeginimas. Kada plitos jau gerai iszdžiuva, tada jos deginamos pecziūse, ticziomis dėl to reikalo pabudavotūse. Pecziai, kuriūse plitos deginamos, esti dvejopi: vieni isz ju ardomi tūjau po plitu iszdeginimo, kiti-gi atsilieka ant ilgesnio laiko ir esti dėl to paties reikalo. Dėl to pirmutinius peczius galime vadinti vienkartiniais, o antrūsius visūmetiniais.

Vienkartiniai pecziai arba kakaliai dirbami isz plitu nedegintu; jie bemaž kone taip pat esti sudedami, kaip paprastiejie pecziai. Vienutinė nauda tokiu pecziu ira tame, jog nereikia iszdėti kasztu dėl pabudavojimo visūmetiniu pecziu, bet už tai czia mes neapturėsime tokiu geru plitu, iszeis daugiau ant malku, ir supustitu czia turėsime apie penktą dalį visu plitu, tai ira supustitu bus keturis kartus daugiau, nekad ju butu deginant plitas visūmetiniame pecziuje.

Visūmetiniai pecziai. Kožnas visūmetinis peczius, malkomis kurenamas, susideda isz dvėju daliu: isz ugnavietės ir kamaros, į kurią sudedamos plitos iszdeginimui paskirtos.

Dabar skirimai apraszisime vieną ir kitą.

Ugnavietė ira sudėta isz eilės krosniu, einancziuju skersai pecziaus. Ilgis krosniu esti iki keturiu sieksniu. Visos krosnis ira per pusę padaritos su siena skersai krosniu einanzia ir tai dėl to, idant ugnį kurenant karszti garai neaitu iszilgai visos krosnies, bet idant keltusi į kamara, kurioje ira sudėtos deginamos plitos.

Jegut vieta pavelija ir ira sausa, tada naudingai ira krosnis pagilinti į žemę iki 2 ūlakcziu, nės tada bus lengviaus kaip

krauti taip ir izskrauti peczių, o taip pat krosnis bus pridengtas nū vėjo.

Krosnis ira sudėtos iz dvėju pusiu iz sienu, o iz virszaus iz skliaucziu, kurios eina nū vienos sienos iki kitai. Skliautėse ira palikti langeliai nū szvertės iki pusei plitos kaip ilgio, taip ir ploczio, ir jie ten pasilieka dėl to, idant szilima ir garai iz krosnies galėtu įeiti į kamara, kurioje ira plitos sukrautos. Skliautės tur vienos plitos ilgį ir dvėju pusplicziu storį, tai ira, kožnos skliautės ira sudėtos iz dvėju skliaucziu sudėtuju viena ant kitos, ir tai dėl darbo lengvumo, nės kitoniszakai prisieitu plitas gerai pritasziti. Storumas krosniu sienu ira ligus dviem plitom, tai ira dviem pėdom; atstumas-gi vienos dėl krosnies sienos nū kitos ira ligus trims plitoms arba trims pėdoms. Augsztis krosnies vidaus ira apie pusketvirtos pėdos. Pažaszciai tarp skliaucziu izsipildo plitomis iki szliaucziu virszaus ir paskiaus ant ju dedami dvi eili plitu, kurios paskiaus esti kaipo pamatas dėl pecziaus pado, ant kurio dedasi nedegitos plitos.

Padas dirbamas iz plitu szių budu: iz pradžios ant skliaucziu statoma plita ant siaurojo jos szono ir tai izzilgai krosnies; greta su pastatita plita statoma antra ant dvėju artimesniuju skliaucziu; po tam vėl statoma plita ant vienu skliaucziu ir tt.

Toku budu mes apturėsime kertūtus langelius, per kuriūs iz krosniu į kamara galės įeiti karszti dumai ir oras. Vietos atliekanczios tarp szonu 2 plitu stovincziu ant artimesniuju skliaucziu užsipildo sukultomis plitomis ir su szlina užsilipdo.

Kamara, į kurią kraunamos deginamos plitos, ira sudėta iz keturiu sienu, izvestu ant pacziu krosniu ju pradžioje. Storumas sienu apaczioje ira keturiu plitu, o virszuje triju. Norint pridėti kamaros sienoms didesnį tvirtumą, paprastinai iz szaliu ir ant kercziu statomi paremtiniai murai (prieszstulpiai, kontrefortai). Jie statomi per tris arba keturias krosnis, taip jegut peczius tur deszimtį krosniu, tai paremtiniai murai arba kontrefortai statomi per tris, per keturias ir per tris krosnis.

Dėl pecziaus prikrovimo ir izkrovimo jo sienose palieka duris, kuriu skaitlius eina pagal pecziaus didumą; paprastinai esti nū vienu iki triju duriu.

Pecziaus didumas ira szioks, maž-daug: pecziaus platumas netur' buti didesnis už keturis sieksnius, nės kitaip, jegut mes

po perdalijimu krosniu su siena skersai einanczia apturētumēme krosnis ilgesnias už du sieksniu, tada butu didei vargu gerai ugnelę kurenti. Pecziaus augsztumas ira nū penkiu iki szesziu ūlakcziu; augsztesniu pecziu n'ėra galima dirbti, nės augsztesnio krovimo neiszturėtu kamaroje nedegintos plitos — jos sutrupėtu. Visūtinau sakant pecziaus augsztumas eina pagal tvirtumą nedegintu plitu ir ju iszdžiuvimą. Pecziaus ilgumas eina pagal krosniu skaitlių; paprastinai krosniu esti nū 10 iki 12, ir nedaugiaus kaip 20. Per daug ilgi pecziai ira tūmi negeri, jog ju prikrovimas eina didei isz lengvo, ir taip pat sunku ira prižiūrėti, idant ugnis gerai kurentusi. Striuki-gi pecziai ira vėl tūmi negeri, jog jūse apsiduria daug nepridegintu plitu. Idant vėjas ir biaurus oras neperiszkaditu geram iszdeginimui — tai visas peczius statomas pastogėje, po szėtru. Dėl to ties parentiniaus murais padaromi stulpai, ant kuriu ir stogas statomas. Stogas ir sienos apmuzzamos lentomis. Idant kaip oras taip ir žmonės galėtu prie pecziaus prieiti — tada apatinioje szėtros dalije pasilieka duris. Dėl dumu iszėjimo stoge taip pat pasilieka langai.

Dėl malku užczėdijimo paprastinai keliatą pecziu budavoja prie vienos vietos po viena szėtra, tai ira, budavoja ilgus peczius, kurie skersai einancziomis sienomis esti perdaliti į keliatą mažesniu pecziu. Tokiu tada budu, kada viename isz tu pecziu plitos ira deginamos, tada artimesniūse pecziūse, kurie ira prikrauti, pradžiusta nū szilimos einanczios isz kurenimo pecziaus plitos laukianczios deginimo. Vienoje vietoje esti nū 2 iki 3 pecziu.

Pecziaus krovimas. Nedegintos plitos kamaroje statomas ant siauresniojo szono eglelėmis ir tai dėl to, idant krovimas butu standesnis ir idant szilima geriaus galėtu apimti plitu pavirszi. Eglelės esti ar tiesios, kad plitos dedamos ne pagal sieną, bet skersai, ar prazulnios, kada plitos, atsižiurint ant sienos, eina prazulniai. Isz pradziuos ant pecziaus pado dedama eilė suduzusiu plitu, idant uzdengtū langalius ir neprileisti, kad liepsna galėtu atsiekti deginamas plitas; paskiaus dvi eili plitu pagal sieną dedami tiesia eglele, toliaus-gi visoje kamaroje pagreta tiesiomis ir prazulniomis eglelėmis; antras plitu gūlis taip pat dedamas, kaip ir pirmutinis, su ta tik atmaina, jog, kur pirmutiname gūlije buvo tiesios eilelės, czia bus prazulnios ir atvirzczios. Plitos isz pradziuos vežasi pro duris, kurios isz szalies ira paliktos; kada-gi su kraunamomsiomis plitomis mes uzdėsime

duris, tada peczius kraunamas isz virszaus. Kada visas peczius jau esti prikrautas, tada visos skilēs jame užkiszamos sudaužitomis plitomis ir paskiaus szlina užlaistoma.

Plitu deginamas dalinasi į tris dalis: į garavimą, įkaitinimą ir atvėsimą pecziaus.

Garavimu vadinasi ta dalis plitu deginimo, kurios laike vandū iszgarūja, nepaspėjusis iszgarūti jas džiovinant. Tą deginimo dalį reikia labai atsargiai vesti, nēs neiszdeginotos plitos nū didelēs szilimos lengviai pliszta ir lužta, nū ko gal' langeliai užgriuti, kuriais dumai ir szilima eina, o tada užges ugnis ir peczių reiks perkrauti; dėl to deginimas prasideda isz lengvo, sukuriant ugnį krosnise nedaugiaus, kaip isz triju malkgaliu. Isz pradžios jūs reikia uždegti krosnies pradžioje ir stumti jūs gilin į krosnį tiktai tada, kad artimesniūse langeliūse atsiras trauksmas. Ženklų pirmos dalies degimo — tai tankus jūdi dumai, kuriems prapūlus galima sakiti, jog vandū isz plitu visas iszgaravo.

Antra dalis. Vandeniui isz plitu iszgaravus, į krosnis kraunamos malkos ir su jomis užkuriama gera ugnis — tada paiszai nū plitu pradeda prapulti ir plitos įkaista. Szilima pecziuje tur' buti tokia, nū kurios geležis palieka tamsiai raudona arba skaisti. Geriausia szilima ira ta, nū kurios szlina bemaž kone pradeda tirpti, tapti minksztesnē.

Jau pats pecziaus budavojimas ira toks, jog jis neprileidžia, idant visur butu vienoda szilima, ir dėl to tai plitos apatiniose eilēse visūmet tampa perdegintos, o ēsanczios pagal sienas ir augsztesniūse gūliūse — nepridegintos. Antra priežastis nevienodumo szilimos ira tame, jog ties akelēmis szilima visūmet esti didesnē, ne kad ties stulpeliais. Dėl atitolinimo szio nevienodumo persimaino szilimos trauksmas. Žinoma ira, jog szlina nū szilimos susitraukia, ir dėl to ten, kur szilimos buvo daugiau, plitos daugiau įdubs — taip visūmet ir atsitinka, nēs ties langeliais skliautēse plitos labiaus įdumba, ne kad ties stulpeliais. Tada, kaip tiktai pamato, kad įdubimas ira gerai znaimus — tada tūjaus įdubimą užpila sziukszlėmis, smulkniais. Tada karszti garai nebegalēdami iszeiti laukan tū pacziu keliu, kaip pirmiaus, pramusza sav vietą per kitas plitas ir tokiu budu jas prigulincziai įkaitina.

Treczia dalis. Pabaigus deginimą reikia visas krosnis pliotomis uždėti ir su szlina aplaistiti, idant pecziaus atvėsimas eitu, kaip galint, palengviaus. Peczius turi taip atvėsti, kad butu galima imti plitą į rankas. Skubus atvėsimas n'ėra geras dėl to, jog nū jo plitos suskilsta ir paskiaus mažai pasitur' priesz spaudimą.

Pirma dalis deginimo arba garavimas traukiasi nū 2 iki 3 dienu, antra dalis nū 5 iki 7 dienu, o treczia dalis arba atvėsimas 5 dienas arba ir daugiau. Apgulnai sakant visas deginimas traukiasi nū 12 iki 14 dienu — ir tai dėl kožno deginimo laikas mainisis pagal orą ir szliną.

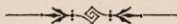
Įtalpinimas pecziaus esti nevienodas; į paprastinį peczių su 12 krosniu galima sukrauti iki 200,000 plitu; ant kožno tukstanczio plitu iszeina pusė kubiszko sieksnio malku.

Toliaus peczius iszsikrauna. Jį iszkraunant plitos skiriasi pagal ju iszdegimą. Pagal iszdegimą ira tris plitu skiriai: plitos gerai iszdegusios, plitos perdegusios ir plitos nepridegusios.

Plitos gerai iszdegusios apturimos isz viduriniu pecziaus gūliu; jos ira raudonos, ir ju pavirszis tiktai kur - ne - kur po truputį bligstelėja; ranku jos nesutepa. Gerai iszdegusi plita įmerkta į vandenį neatsimaino ir savėp vandenio sutraukia ne daugiau kaip 4 procentus; ant szalczio iszstatita tokia plita neskūla, muleriszka teszla prie jos gerai kabinasi — žodžiu sakant gerai iszdegusi plita turi visas įpatības, kuriu mes reikalaujame nū geru dėl budavonės akmeniui.

Plita perdegusi arba geležinė ira tamsesnio dažo, jos pavirszis blizga kaip stiklas; vandenio ji savėp nesugeria ir dėl to muleriszka teszla blogai prie jos limpa; szalczio ji neatboja. Budama didei kieta ir tvirta eina dėl iszklojimo aslu skliapūse ir trotuvaru (taku) mėstūse ir tt.

Nepridegintos plitos, gaunamos isz pecziaus virszutiniu gūliu, tepa rankas, ir į vandenį idėtos pasileidžia. Szalczio neisztur'. Dėl to tokios plitos eina ant murijimo viduriniu sienu, pecziu, kaminu ir tt. (Toliaus bus.)

Tris garsus kiemai.

Daina.

Kad tą czėsą menam,
Sena, žilą, genam,
Tai pirmiau t'est pažvilgėlė
Ant Paskalviu*) kiemelio.

Jie czion negiveno, —
Pleiniu nepureno, —
Tik tarp kalnu kalnužėliu
Laikėsi prie kalveliu.

Budas budavojo,
Gērė, linksmavojo,
Ik' kol jūs užpūlė karės,
Ir kardininkai barės.

Linksmi jie givenę
Bandas savo ganė.
Kariu vargai nerupėjo,
Kurius po tam kentėjo.

Ragu trimitavo,
Szoko ir dainavo.
Graži Lietuvos mergelė
Kaip lelija, roželė.

O kad jauns bernelis
Girės, Paskalvėlis,
Kaip graži jo mergužėlė
Lig Paskalviu rutelė.

Palengva szvilpavo,
O po tam dainavo:
Graži mano mergužėlė,
Kaip ruta, nēgelkėlė.

Aug' ji, ne Bitėnūs'**)
O ir nei Sodėnūs'***),

Tik Paskalviūs, Kalvuželiūs'
Ten žaliūse medeliūs'.

* * *
Kitur nusižvelgkim,
Akeles pakelkim
Ant Bitėnu kiemo seno,
Bicziulist†) kur giveno.

Buvo czion biteliu
Tarp žaliu medeliu
Kiek geltonu žiedužėliu
Ant žaliuju pieveliu.

Kad graži mergužė
Dainavo dainužę,
Tai ji vėl Bitėnu kiema,
Iszgirė kaip nei vieną.

Bitėnu kiemelis,
Karaliaus mėstelis,
Tek' pro szalį Niamunėlis,
Kieme ved' vieszkelėlis.

* * *
Sodėnu kiemelis,
Garbavotas sodelis,
Kas pirma czia ir' givenęs!'
„Sodos“ bene tai žmonės?

* * *
Randam' dar giesmeliu,
Daug tokiu daineliu,
Kurios gražią gir' mergaitę,
Mergitę mergužaitę.

Randame žodeliu
Ir meiliu kalbeliu,

*) Paskalviai, kiemas ant pusiaukelio tarp Tilžės ir Ragainės. **) Bitėnai, kiemas szale garbingojo Rambinkalnio, ant deszinės pusės Niamuno milę augszcziau Tilžės. ***) Sodėnai, kiemas milės atstumo nū Bitėnu į sziaurę, Vilkiszkiu parakvijoje, Tilžės valsčiuje. †) Bicziulis, bitininkas. M.

Kurios visos mums meilingos,
Giriaus vertos, garsingos.
Reik' minēt' giesmeliu,
Bitēnai.

Lietuvos daineliu,
Kurios Lietuvoj' skambėjo;
Kitu nēk's negirdėjo.

M. Jankus.

Isz Lietuvos.

Mintaujoje, tame Latvijos mēste, givena itin daug Lietuviu. Neszneku czia apie jaunūmenę, kuri eina į mokslus ir kurios daugis pasiekia 300, bet ir taip augusiu žmonių rasi nemažą būrelį. Vieni varo urėdistę, kiti-gi givena be jokių darbų turėdami gana pinigų. Daug giminių važiuoja į Mintaują dėl to, kad czia savo dukters isztekėdinti; už tai Mintauja kribžda mergaitėmis. Tarp tu tai Lietuviu kilo didelis sujudimas ir barnis nelabai seniai isz priežasties lietuvistės. Ponai paskaitę „Auszrą“ ir nū szalies girdėdami apie krutėjimą Lietuviu ir norą pakelti lietuviszką kulturą, labai pasipiktino; norint tie ponai ira gimę Lietuvoje ir minta lietuviszkąją dūną, vienok jie nesigėdi užgaulioti, apmelūti ir iszdėlioti visaip kaip Lietuvius. Daugumas, norėdamas tikriems Lietuviams akis apvilkti, iszneka, buk Lietuviai dirbą dėl Maskolijos. Girdėjau, kad tie lenkūjantiejie ponai *nenori* suprasti norus Lietuviu ir sznekėdami įvairias neteisibes pasitiki nuslopinsę judėjimą tautiszką . . . Nabagai tie nesupranta, jog savo darbų jie tiktai Lietuvius arzina ir tūmi kelia priesz savę. Bene geriaus butu ponams eiti podraug su Lietuviais? Argi galima tikėtiesi, kad ponai norėtu Lietuvoje pasėti aną piktą sėklą neapikantos ir kerszto, kaip kad padarė baronai Latvijoje! Laikas susiprasti. —

Daug ponu *Lietuvoje* turi nū senų laiku ganiklas, miszką ir kitus dalikus podraug su žmonėmis. Ponai skundžiasi ant žmonių, kad žmonės nemokėdami ukauti iszvarą anksti pavasariį savo givūlius, iszminą į purvą podraugiszkas ganiklas, taip kad czia nebeauga nei žolė, nei ponai begali savo bandą ganiti. Taipogi kad rudū ateina, žmonės ilgai varinėją bandą į tūs laukus . . . Jeigu ponai nori miszką sodinti

ir medelius užauginti tokiose vietose, negali tai dariti nepritariant žmonėms, kuriu banda pasodintus medelius išlaužo ar nugriaužia. Daugiur dėl tokiu tai ganiklu žmonės irą pakėlę bilą priesz ponus. Vienur ar kitur buk ponai norėję gerųju suligti su žmonėmis, bet žmonės perdaug reikalavę; nedūdant ponams to, ko žmonės geidavo, žmonės pakelia bilą, ir praszo viresnibės, kad jinai išzvestu rubezių tarp žemės ponu ir žmonių. Ponai szneka, kad viresnibė nenori galutinai atskirti žemę poniszką nū žmonių žemės, ir tai dėl to, kad nesimažintu vaidas ju tarpe. Kiek czia teisibės, nežinau. Bet reiki pasakiti, jog daugiur patis ponai žmones irą įgrobę ir įgrobia — nės žmonės nesuprasdami savo tiesu ir nepasisamdidami akilu viru ant varimo savo reikalu tankiai labai nusigaudina. Žinau daug tokiu kaimu, kurios turėdamos teisibę ir įstatimus po savimi atidavė savo žemę ponams. Kitur vėl randame givenimus rankose ponu, norint pagal teisibę sąžiniszką tokie givenimai prigulėtu pavaritiems isz ju žmonėms. Matai, daugioje vietoje priesz 1861 m. ponai iszmėtė žmones isz givenimu; kad atėjo laisvės metai, tokie žmonės, pragaiszinę savo maitintoją — žemę, pradziugo, kad gavo kur norint miszke ar pelkėje keletą desintinu į valdimą. Nabagai tiktai nežinojo to, kad priimdami tūs desintinus jie atsižadėjo savo namu ir žemės, per ilgus metus purentos ju prakaitu, dovanodami tai vis ponams. Veltū jie paskuivarė stangą priesz poną norėdami sugrižti į savo „užgiventą“ žemę, ponai pasiremdami dabar ant įstatimo, kurs sako, jog pavaritiejie pirm 1861 m. žmonės nū givenimu, jeigu jie gavo desintinus, nebegali atjieszkoti savo tėviszkės. Taip tai aiszku, jog sziađdien skundos irą abipusinės. Ponai skundžiasi ant žmonių, o žmonės guduriūja, kad jūs slogina ponai. Gerai padaritu tie, kurie daugiaus turi dūnos, ne kad giminei vienai reiki, pamislidami apie visūtina labą ir reikalus žmonių, kurie esti bedūniai, nutilditu ju geismus. Tūmet nebutu juk pakersztavimo ant ponu. Zmonės matidami, jog ponai atmena žmonių reikalus, nei skųstūsi ant ju, nei bilu keltu. Sziađdiengi

kada paprastai ponai tiko mažturtį žmogeli nukriausti, ar-gi divai, kad žmoneliai galvą purto gir-dėdami ponus sznekant, buk jie geidžia, kad žmonėms gerai butu. Nedarik kitam tai, ko nenori, kad tau kits daritu, elgsiesi teisingai. O taip pasielgiant rasiesi abipus iszsitikėjimas, susipratimas, gūdonė ir sutartis.

Daug, labai daug ira sužėliusiu usniu givenime musu kraszto. Bet nei kokia piktibė tūmi tarpu nesuligs su bjaurumn, didumu ir daugumu bilu (provu). Negana to, kad žmonės daugiur su ponais bilinėjasi dėl givenimu, pievu, ganiklu ir miszku. Žmonės kertasi savitarpe: brolis sustojo priesz broli, tėvai sukilo priesz vaikus, o vaikai priesz tėvus. Nerasi tos kaimos, kur nesibilinētu keletas giventuju. Priežastimi tokio sukirszimo žmoniū vienas ant kito tankiausiai ira žemė. Tėvams mirus ar pasenus ir atsitraukus nū ukės, patūlaik stodavo į jo pėdas vienas jo vaiku, paprastai numilėtasis tėvo, kiti-gi vaikai gavę „bandas“, o mergaitės „kraitį“ eidavo giventi į svētą ir uždarbauti dūną. Retai tiktai atsitikdavo, kad broliai prie vieno givenimo palikdavo drauge su seserimis. Sziądien pasigavo naujas paprotis. Vaikai nori tėvui mirus ar pasitraukus nū givenimo visi drauge valditi tėvu žemę. Isz to kila barnis, piktu-mas ir ant galo, kad giminaicziai namie sątarti padariti nebegali, jie pasidūda į sudą. Patis nemokėdami maskoliszkai nei sznekėti nei rasziti, samdo advokatus, kuriems pilia piningus, iki ant galo kiesz-nės žmoneliū aptuszti ir jie įeina į skolas. O galas bilu dėl žemės tankiausiai ira toks. Viresnibė nusprendžia žemę prigulint *visai giminei*, t. e. visi sądraugai turi ligias tiesas ir pareikas valdime žemės. Bet musu žmonės nēkaip nesupranta, kaip galima sątiklėje keliems ukauti; už tai parėjus nusprendimui vioresnibės giminaicziai skaido žemę į dvi, tris ir daugiaus daliu ties tūmi, kiek ju pacziū skaitlius isznesza. Taip tai įsigauna musu kraszte mažutės ukės, kurios sziądien prastai ukaujant neapmoka. Aiszku, jog nauja giminė, kada suaugus, turės pakelti ekonomszką kruszą, nės žemės netenkant ir trukstant dū-

nos, kožnas maštaus, kaip geriausiai butu galima isz vargu pasikelti. O kad vargai jau ir sziądien nėra maži, žino tie, kurie jūs kenczia ir tie, kurie kęsmus mato. Taigi verta butu, kad musu tėvinininkai pamislitu apie tai, kaip kilanczius debesius ukiszkus galima prablaszkiti iszmintingais įvedimais ir naudingomis pertaisomis. —

Negalima užtilėti, jog musu gadinėje nukentėjo labai tikėjimas ir padora: mes givename laiką pereigini ir nestovų. Pirmą budavo tikėjimas, ramindavo musu žmonės pažadėdamas už gerą givenimą laimę danguje ir varidavo jūs prie geru darbu. Tikėjimas budavo paklodu givenimiszkos doros ir laimės. Sziądien jau kitaip virsta. Netikistė plecziasi tarp žmonių itin greitai. Ta netikistė apsireiszkia tankiausiai nepagūdojime bažnicziuos, jos mokslo ir jos tarnų; daugiur kuningai jau apjūkami pasakose ir dainose. Tikėjimą ardo tai nepadorus pasielgimas kuningu, tai menkas mokslas katalikiszkuju kuningu, tai stoka tikro apszvietimo ir auginimo vaiku tikėjime, paveikslas netikistės, koki dūda tuli patis kuningai, didūmenė ir mokslininkai, ant galo didesnis susiartinimas tarp nevientikiais: tankiai randame juk ir vienoje giminėje du, o retkarcziais ir tris tikėjimus. Lietuvoje givenant stacziatikiams, katalikams, protestontams ir kalviniszkiams, židams ir tt. argi szmatlu, kad aitra tikėjiszka ėmė griuti? Griuvant tikėjimui negali iszlikti neįgrobtą dora. Patūlaik žmonės buvo pratę savo gerus darbus dariti ant pamato įsakimu dievo ir tikėjimo. Sujudėjus pamatui tikėjimo, savibė ėmė neiszpasakitai skubinau plisti: kaip vakarūse Auropos taip jau regimai ir musu kraszte beveik tas jausmas gaus virszų. Laikas už tai doros mokslą paremti ant kito mokslo, o nebe ant bažnitiszko. Kad tai ira galimas daigtas, parodė jau givenimas ir pilozopiszki tirinėjimai. Jausmai savibės, jeigu jūs priderincziai nudailinsime, norint neiszdils szirdije žmogaus, bet gaus kitoniszką iszveizdį ir netrikins užauginti draugijiszkus jausmus. Reiki savibę dėti į pamatą mokslo apie dorą ir augi-

nant vaikus darbais dorą įdiegti szirdise jaunūmenės. Taip daridami mes iszvengsime dideliai daug piktibiu, kokias atgabena persikietojimas taip stambaus ir itekmingo pažvilgio apie dorą ir tikėjimą. Visi tie, kurie rupinasi apie visūtinā labai, tegul nesnaudžia, nės laikas jau labai darosi paojingu. Kas nežino be galo paplitus vagistes, žmogžudistes, laužimą prisiegos, apgavistę, girtistę ir tt. ir tt.! Neatsigimstant draugijai, dievas žino, kokio likimo sulauks musu lietuviszkojिताuta. Tiktaiesz tikro stodami į darbą gerinimo pobudžiu, pažiuru ir darbu tegalime tikėtiesi sulauksę spindulėlī laimingesnios ateities. —

Kad atėjo 1861 m. ir apskelbta larsvę žmoniu, kad panaikinta baudžiavas ir prideristę nū ponu, ponu ukė smarkų gavo smugį. Pirmą žmonės apdirbdavo ju laukinius ir naminius darbus — dabar reikėjo jau darbininką samditi ir apmokėti. Nū pradžios labai daugiems reikalai ukiszki blogai sekėsi; pamažu tiktai didūmenė ėmė pasigauti nū taip smarkaus sujudinimo draugijos. Gali buti, kad pasigavimą ponistes nū anūmetinės kruzos pripadėjo navatnas apsirupinimas samdininkais. Szneku apie kumeczius. Sziądien dvarponis nēkaip nenori samditi paprastą darbininką ant algos, kaip kad daro musu ukininkai. Dėl ko? Dėl to kad algininką nērą galima spausti per virszų ir dėl to kad jis prislėgtas darbais kersztauja ant pono ir apleidžia tarnistę. O kumetis, kurs tankiausiai turi paczią ir vaikus, gavęs nū pono grintele, darželī ir dar dirvagalī ant pasisodinimo ropucziu ir pasisėjimo mažumo javu, bus ramus ir tikus, nės kad jis ims szokti ponui į aki, ponas jį iszgins isz givenimo, ir jis vargszas žino, kad greitai kitur gauti dūną negalės. Toks tai kumetis už grinczią ir pasėlī javu eina kasdien dirbti dėl pono. Vienur ar kitur darbai kumecziu ira pažimimi nū anksto; t. a. jis turi žinomą gabalą miszko žiemos metą iszkirsti, pievu nupjauti ar dirvu suarti ir tt. Savo nūvadą nudirbęs kumetis gali eiti namon ir variti savo darbus. Bet daugiur tokio darbu paskaidimo nēra. Kumetis turi nū rito dirbti iki vakaro pas poną. Ponas ar jo vietininkas žiuri, kad

kumetis kūmi daugiausiai darbu apveiktu; jeigu jis ant darbu ar pavėlūtu ateiti ar pasiroditu, ēsas netiek krutus ir skubrus kiek kitas, tai ponas atima nū to vargszo vieną ar kitą dalį jo ūzdarbio. Nekartą ira atsiējē, jūg ant galo metu kumetis negauna nei jokio pelno nū savo metiniu darbu ir džiaugiasi vien izmisti galējēs; taip tankiai, matai, nukropia kumetį ponas. Zinau, kad nevienas sakis, jog kumecziai poną apvagia, jam įtaisus ukinius pagadina ir tt. Bet jeigu ponas pats stotu į kumeczio vietą ir taip bedirbdamas sulaužitu nudėvētą žambriū ar kirviniū pentį nutrenktu — kas-gi tam kaltas?! Teisibē, ira tokie ponai, kurie darbininkui geresniam ir mokslingesniam primeta vieną ar kitą grasį ūz kasdieninį dideliai sunkų darbą, bet kiek tokiu dvarponiu rasi, kurie norint mažumėlių rupinasi apie pagerinimą buvio samdininku; žinau, kad jie tą darbą pagerinimo atlieka dėl to, kad turėti pelną dėl savēs didesniū, taigi tame daigte jie ira visizskai medegizskais savininkais (egoistais); bet ir tai gerai, kad norint savibiniai reikalai prispiria atminti ir apie artimą vargstantiū. Iz to, kas pasakita, matome, jog baudžiava, norint įstatimūse pagaszinta 1861m., givenime nepragaiszo, tiktai savo poviziū keitē. Reiki, kad tėvinininkai, kuriems rupi laimē musojo kraszto ir jo giventoju, pasirupintu paroditi kelius, kuriais eidami galētumēme pagerinti buvį vargstancziū savo broliu. Tiktai eikime visi į darbą ir mislikime daugiaus apie reikalus draugijos ir artimo. —

Lietuvoje tarp ponu ira didelis subruzdimas; trenksmą tą pakėlē darbai Lietuvininku. Ponai, kurie patūlaik skaitē savę į burį Lenku, nusigando labai izzgirde, jog lietuvistē ūzsigeidē atjieszkoti tas tiesas, kurias kitą kartą ponai pražaidē. Taigi nū pradziuos ponai labai baidēsi lietuvizskąją kalbą ir tūmi, kad *reikēs* susiartinti su žmonėmis, jeigu norēs žmoniu draugais pasiroditi. Aulinkui-gi ponai izzvido, kad lietuvistē rupinasi netiktai apie atkėlimą kalbos. Lietuviai gražiai supranta, kad ju kalba neisztrivos kovoje ūz buvį, jeigu neisigaus raszliava, apszvaista; o podraugiai, jeigu nepasigerins, medegizskas buvis

žmoniu, kas nenumano, jog ir tautos givenimas nebus amžinas? Gavę ponai tai girdėti, tai ėmė nirsti ant Lietuviu, tai vėl kiti ėmė jieszkoti ju bicziūlistės. Vieni saprotauja, jog eisę drauge su maskoliszkają valdžią, jeib tiktai pastovėti savo dvaruse — kaip kad gaivintojai lietuvistės mislitu nū ju dvarus atiminėti! — o kiti daro iszmintingai susiartindami su Lietuviais ir drauge apmāstidami, kūmi ir kaip galima bus apsisaugoti nū *staigios* ukinės kruszos. Taigi dalis ponu pripažįsta tiesas žmoniu, nori eiti su Lietuviais drauge, geidžia pakelti ju raszliavą, pasitikėdami jog vienibė tiktai dūda stipribę kovoje priesz staigų atkietojimą draugijiszko ir medegiszko givenimo, kadaži toks permainingas negalėtu įvikti be kraujo praliejimo, be panaikinimo daugibės spēku musu draugijoje. Galime mes Lietuviai pasidžiaugti tūmi, jog Lietuviu ponai — norint toli gražu nevysi — parodo lietuviszką iszmintį. Jie nesimėto isz vienos pusės į kitą kaip nendrė vėjo lankstoma, bet apmāsto nūdugniai givenimo padėjimą, numano iszeigą draugijiszkos ir medegiszkos kovos tarp varsnu — ir už tai nori *gerūju* ir *palengva* taip viską surėditi, idant ir pacziu ju givastis ir turtas nebutu ižeistas, o ir žmoniu buvis ir apszvaista pasitobulintu. Galime tikėtiesi, jog tu iszmintingu ponu žigis atnesz vaisių, kurio visą isznasumą dabar ira sunku nuspresti. Tiktai tiek galime sakiti, jog lietuviszkoji tauta, jeigu atlėžėliai ir iszvėsėliai ir nusiputėliai paseks tą taip vaiskų paveikslą iszmintinguju ponu, įgaus stipribę ir gajumą — nės pasispirs ant iszmintingo ir teisingo pamato. Taip jeigu ponai daris, kas galės minėti anas praėjusiuju gadiniu kalczias?! Lietuviai gatavi užmirszti tai, ką jie kentėjo, matidami, kad ju norus kiti supranta ir stengiasi pasidarbauti ant laimės visūmenės. Laimę lai dievas lemia tokiam darbui.

J. S. Kūksztis.

Isz *Naumėsczio* kampo buvo vienas klėrikas kokioje seminarijoje; mokinosi geriaus, buvo pirmutiniu; jį patiko tokia nelaimė, kad paraszė lietuviszką gromatą pas savo vieną pažįstamą Lietuvį mokslingą;

apie tai iszgirdo jo parapijos klebonas kanauninkas, kurs tur' but' po tam nuraszē i seminarijos viriausibę pas jūdstvernius ir bene turējo pridēti „Lietuvis“, o tą žodį gudiszkai kiba gali perversti „neblagonadežnij“. Tai tą nabagēlį ir iszvarē isz seminarijos; jis klausē tolrasziu i Sandomieriu, ar ten nepatilpsēs — atsakē, kad gal'; o kaip nuvažiavo, tai ir ten vartus szvie-sibės neatidarē. Padaręs apie 200 miliu kelio, liud-nas namon sugrižo, o po tam

Leidosi už juriu, mariu,
Kur ne vieną didis vargas varo.

Per tai visai ne divai, jei tai tikosi dvasiszkoje akadēmijoje, kad „vieni jauni, kiti seni ir laiko ne-turi“ lietuviszkai mokintis. -ž-

Stulpus rubežinis tarp Lietuvos ir Prusu ties Bogusziu kaimu. (Isz „Tygodnik illustrowany“ 1861 m. N. 99). Isz visu krasztu musu žemės Augustavo pavietis (Suvalku rėdiboje) kŭ mažiaus ira apstingu senovės liekanoms; dėl togi tŭm labiaus užtarnauja ant ap-dumojimo esąs sulig sziol paminėjimas ties Bogusziu kaimu, nŭ Grajevo per pusę milios, Augustavo pa-vietije, ant paties Prusu rubežiaus gulįs. Ira tai stulpas murinis, stovįs ant rubežiaus linijos, kursai, kaip paraszas ant jo rastas liudija, pastatitas tapē 1545 m. prie iszrubežiavimo tam' laike nŭ Lietuvos tos dalies Prusu, kuri 1525 m. per karalių Zigmuntą I. i lėnės valdimą jo seserėnui Albertui, Brandenburgijos markgrovui, iszleista tapē. — Kaip isz dėju žinome, tokiu budu pasibaigē nŭ amžiu ginczas Lietuviu su Križoku zokonu; tada tai augszcziaus paminėtas isz-sizadėjęs ženkle ir garbės Didžiojo mistro, pasiliko kunįgaikszcziu Prusu ritiniu, priēmē szventmetiniu budu nŭ karaliaus investiturą (įvedimą i valdžią) Krokavoje ir ant amžinu laiku pažadėjo lėnistę Lie-tuviams ir Lenkams. Paskesniame laike tas padari-mas Zigmunto Senojo už kliaudą politikinę buvo laikomas; tai vienok patikrinta, kad perskirimas nenoringo zokono, o pasodinimas Prususe giminės namu (su Zigmuntu senūju) turėjo didę parodibę ge-rai suprasto reikalo dėl vieszpapistės. Isz tikro vei-

kimas užviliojo tą išzrokavimą, nės kitaip suditi to daigto negalima, kaip prie geros pažinties ano laiko politikos ir budu diplomatijos dvaro lietuviszkai-lenkiszko. — Stulpas tas rubežinis dalike pramoniū nēku nepasiaiszkina, turēdamas ant savęs paveikslą žemės ženklū (gerbu) „Vaikimą“ Lietuvos ir „Erelį“ anos gadinės Prusu, su karuna ant kaklo ir su balse S ant krutinės; išzraižimas ant skritakmenio (akmens smiltinio) negerai nutikęs, o žemiau tobliczios išzskaptūtas paraszas cze padētas: Quando Sigismundus Patriis augustus in oris primus. et Albertus Marchio jura dabant. Ille Jagellonis veteres quae binominis urbes hicque Borussorum pace regebat opes. Haec erecta fuit moles, quae limitae finis signat et amborum seperat arua Ducum **MDXLV** Mense Augusto.*) — Akmū tas ant daugel vietu per laiką sugadintas. Balses ne visur lengviai galima išzskaititi. — Žmonės tenai giveną pasakoja, kad tame stulpe ira dideliai daug užmuriō sidabro; išz tos priezasties nū Prusu szalies užpūla naktije žmonės, gražztais sukinēja po plitas ir didei akmenis pakasinēja, taip kad dabar jis galēs užviristi.***) Jegut kokia maloni ranka nesutaisis to paminėjimo, tai jisai neužilgo parvirs.***)

Vēversis ir Parplis.

Penktame numerije „Auszros“ buvo raszita apie T. Kasciuszką; taipogi ir asz rankiodamas dainas, užėjau dainą apie jį, kame musu žmonės dar szitą apie jį žino ir pamena.

Kad Kasciuszka jojo,
Karalium pastojo,
Palauk, palauk, pons Kasciuszka
Atjoj, Lenku ponas.

---

*) Kad Zigmuntas I. laimingai savo tėviszkam krasztui ir Albertas Markijai įstatimus davė, ansai Jagelono senus dvėju vardu mėstus o szisai Prusu valdē pakajaus laike vaiskus, szitas didisis paminklas tapē pastatitas, kursai rubežiaus kelia paženklna ir abėju kunigaikszcziau apgivenamus laukus (žemes) perskiria, mete 1545 rugpiuczio mėnesije.

***) Toktai jau 1861 m. raszita.

***)) Tame pacziame numerije ano laikraszczio laksztas 61 ir paveikslas ano paminklo su žemės ženklais Lietuvos ir Prusu randasi.

Perdėtojai.

O kaip jis prijojo,
Gromatėlę davė,
Gromatėlę skaitidamas
Labai graudžiai verkė.
Žaliojoj' girelėj',
Tamsiojoj' naktelėj',
Ten suklupo bėrs žirgelis:
Kasciuszką sugavo.
O kaip jį sugavo,
Gelžimis apkalė,
Ir į kalinį įdėjo,
Kalinij' marino.
Į grabą įdėjo,
Sklepe palaidojo,
Apraudojo szinkorkėlė
Jo kojas, rankeles.
Verkė karalėnė,
Verkė cėcorėnė,
Verkė ir visa kariauna
Karaliaus Kasciuszkos.

El. Zeroniczia.

Nekurie kareiviai atidūti isz musu kraszto į karę ant tarnavimo raszidami gromatas pas savo giminę primena, jog ir pas jų sklištas laikrasztis „Auszra“; taip viens Gruzdietis ēsas Kronsztate, kame jis skelbia, jog ir tenai gaunas ją pasiskaititi.

R. V. grįždamas namon isz *Bat.* su gromatomis, kurias reikia įdėti į pasztą, buvo užėjęs į Bub. pasztą ir tenai norėjo įdėti, bet pasztos užveizdėtojas jas pagraibęs atsakė, jog negalīs tokiu priimti, nės cze matities' jog ira kniigiukės, kaipogi R. pavietije pradėję leisti paszta žemaitiszkas kniigiukes, kurias priimti nėra galima, nės viresnibės nepavelita. Bet Sziauliu pasztoje nėra nėko neklausė ir tenai tapė įdėtos; taipogi tai norėjo nuveikti Batakiu pasztoje, bet ten tik vieną markį te parodė — o daugiaus trukus.

Sziaų žiemą *Sziauliuose* rugiai pigus, moka už purą 2¼ lik 3 rubliu; linai taipogi nebrangus, tik pardūda isz bėdos; avizos po 1 rub. 40 kap., po senovei;

miežiai 2 rub. 40 kap., vidutiniškai. Už verszius turėtus vidutinei užmoka 1 rub. 50 kap., o už skuriukes namėje piautu varo liki 4 ir penkiu auksinu (auksinas — 15 kap.), pigokai; ragūti givoliai taipogi nepigus. Bulbiu (ropucziu) puras 1 r. 10 kp. vidutiniškai; bet ši meta po nekurias vietas (ten kur bulbes nupirko) išz litūtu metu bulbės nesveikas ant valgimo, taip pas kitus girdėti pavalgę apserga pikimu szirdies ir toliaus jau jos taip pakirsta, kad nė paveizdėti nebenori.

Ne vien išz *Prusu Lietuvos* rengias' daug Lietuvininku į Amėriką, bet ir išz Maskoliu Lietuvos, sakidami, kad ten dikai žemes dalina, dikai nuveža, kad ten lengvas gyvenimas ir t. t. Žinodami, kad tenai ne labai dailiai musu broliams einasi ir kad visados, kur musu nėra, „miltu kalnai supilti“, persergėjame, kad neįtikėtu nė kalboms nė laikraszcziams. Amėrika norėdama apgivenessu padariti savo tuszczią kraszczą, kur „velniai kumstėmis muszias“, prisiunczia į musu pusę prikalbanczius prie kelionės paikus žmones, idant ten nuvažiavęs bėdnas žmogus ir negalėdamas jau pagrižti parsisamditu dėl ju už prastą darbininką. Teko man kalbėti su tais, kurie į tą balą buvo bridę, ir visą teisibę grintai papasakojo.

Vėv.

Viso *Aukmergės* pavieczio bajorai, kaip raszo P. Mažutis, kelio netaiso; bajorams, gird', gana esą to, kad jie deputotais *gali* buti! . . . Bet ir patis žmonės *gali* išz savo tarpo nusiskirti kelio deputotus; bajorai tūmet juk *galėtu* stimpuoti rankas sukeitę . . . Didelis tai neteisingumas, kad žmonės vieni kelius tetaiso. Ar-gi nevisi važinėja keliais? O juk ponai ir bajorai dar bene tankiaus važinėja nekad prascziokai! Kam-gi sloginti vieną tiktai prascziokėlį sunkiais darbais?! . . . Žmonės patis turētu pasirupinti, kad keliu taisimas butu paskaiditas tarp bajoru ir žmonių *kožnam pagal daugumą jo žemės*. Kas galės sakiti, kad toks paskaidimas nėra reikalingas ar vėl neteisingas?! *J. Szl.*

Padūtąjį Lietuviu skaitliu, ant 51 pusės „Auszros“ kalendoriaus liginant su skaitliumi įskverbtu masko-

liszkame praėjusiu 1883 metu kalendoriuje rasime savo vientaucziu skaitlių Maskolijoje daug didesni. Reiskiant skirimas gimines skaitliūse, Lietuviams pripūla apskritai puspenkto milijono (Lenku pusszeszto milijono). Cze ira matoma, jog raszitojas tautinio kalendoriaus (narodnyj kalendar), Venediktov'as, iszmano kartu ir Latvius. Jei tada paimsime per pusę Lietuviu ir Latviu skaitlių (abejoju busent taip daug Latviu), tai iszpūla ant Maskolijos vienos 2¹/₄ milijonu Lietuviu.

J. K. Sz.

Vienas jaunas vaikas priėjęs prie szinkiaus praszo arėlkos: „Prosza dats sznapsą!“ — Szinkorius Vokietis neva nesuprasdamas jo atsakė lietuviszkai: „Nia, siki, ka te reik? asz nežina.“ — „Davai, davai skore!“ — „Ja ką, asz nežina.“ — „Na, Szepleruk' (pravardė Pruso), dūk, dūk, asz neturiu kada laukti.“ — „Nia, siki, dabar to kas kits, to asz žina.“ Atpilė puskvatėrkę ir jūkdamas padave vaikinui; tas nusineszė. — „To snargles, liak tu siki gera!“ Szia szneką asz savo ausimis girdėjau. A. isz B.

1884 m. 30 d. sausio mėn. isz *Kvėdainiu į Plungę* keliavo P. Kalvaitis aklas su savo paczia susėdusiu ratpalaikiūse veždamu drauge pardūtu križeliu, kningas ir kalendorius. Plungėje ant rinkos vakarop sustoję dėl pasiganimo, kadaigi patis ir jūdviuju kevinas (kuinas) nū kelionės buvo nuilsę ir pavargę. Tūmi tarpu ant nelaimės prisiartino rėdininkas, atrado vežime uždraustus daigtus. Pati norint žliba muko szalin palikdama neregintį virą besėdint ant pardavinio. Szis vargszas papūlęs į nagus peslio vienok mokėjo iszsisukti, nės aklas budamas sakėsi nežinąs, kur besėdįs ir tokiu budu isz knabliu iszspruko. Perimtą pardavinį palicija pristatė į tamožnę, kur kningas ir iszpardavinėjo ne pagal ju vertį, bet pagal ju didumą imdami preki. O pameklė (ironija)! Apjakę žmonės gauda aklus ir žlibus, idant tokie kitu neapszviestu ir neįnesztu geismos tarp apjakusiu, nū kurios, tarsi, galėtu apzilbti su visu. Teisibė, jog vadovui ira pigiaus ir vadzioti neregintį negu regintį, nės aną, kaip nori, taip veda, kur nori, ten pasuka be

jokio sticzio ir prieszginio, o su sziūmi taip negali elgtiesi. Taigi ne noras tamsibēs, bet meilē valdimo žmonėmis nesuprantancziais, apjakintais verczia į tamsibę . . . Aklas sėdžia, žliba važniczioja, apjakes puszinėja visztas gaudidamas. Ar tai ne pameklė!

M. M.

Dainele „*Arklis ir meszka*“ savinasi labai daugis. Taip brolis M. M. raszo, jūg „jam szią dainutę suteikęs jaunikaitis isz kaimos Vaitekunu, Baltras Miežinis, Grinkiszkės parakvijos, kurs ją *atradęs tarp kitu popėriu savo tikro dėdės*“. Kas-gi tą dainele bus paraszes isz tiesu?

J. Szl.

Ateina pavasaris o su jūmi ir laikas novijimo paukszcziu lizdu ir kiausziniu per piemenis be jokio reikalo anu iszdikime. Czeku žemėje radę darbininkai kurapkos ar kito paukszczio lizdą tarp javu arba žolės ant pievos paliekta aplinkui nepiautą, idant pauksztelius negandinti, o mes kad ir žinotumėme, kad tai ira paskutinė kurapka, tūjau nuszautumėme, sako, kad asz nenuszauseiu, tai kitas nuszause! Ale ir tu ir kitas turėkite protą ir žinokite, kad kožnas daigtas savo galą tur ir kad reikia givolius norint veislei palikti, nės kitaip su visu iszniks. Juk bene Prusu Lietuvoje ira daugiaus miszkiniau paukszcziu ne kaip pas mus. Dėl togi praszome visu tu, kuriu įtekmė ant musu beprocziu gali buti naudinga, iszgulditī, pabarti, iszroditī nenaudingumą tokio nelabo darbo . . . Vėv.

Vilkas aviu gelbėtoju. Žinau gerai, jog perskaite pradžia mano raszto, pasakisite: Mat, gužutis ilgaspapis nēkus tautija. Kas tai kada girdėjo, kad vilkas gelbētu avis? — Vienok isz apsakimo mano ir patis patirsite, jogiai kitą sik ir vilkas gelbėjo avis, bet jas gelbėjo savotiszkaī. Paklausikite.

Vienas senas žmogelis artojas, vadinantis Juszka, kaip tankiai artojams atsitinka, pritrukęs piningu sunkiame reikale norėjo gauti kur noris pažiczioti keliatą deszimecziu rubliu. Nabagas pūlė pirmiaus prie savo gencziu, paskiaus prie susėdu ir prieteliu, bet nēkas ant vargszo nesusimilėjo. Pasakau, skendenis ir už barzdskuczio griebia, taip ir musu Juszka

negaudamas pagalbos pas savūsius, pakasęs žiląją makaule (pakauszi) susimislijo jieszkoti prieteliaus tarp židu. Kaip jam tai klojosi, pamatisite.

Raseiniu mēste, atkrantije Rasenkos upelio, givena jaunas židelis, pravarde V . . . , turis piningu ant keliu tukstancziu rubliu, bet suktas kaip kanapinė virvė o tamsus lig taboko ragelis; visas jo mokslas ira talmudas (židiszkas iszguldimas szvento raszto), katra viras mokinos, Girkalnio mēstelije (netoli nū Raseiniu) pas rezninką. Dievu jo ira rublius, o aniolais kapeikos. Pas tokį tai geradėją nuvargęs Juszka jieszkojo pagalbos geizdamas gauti ant skolos 60 rubliu. — Po ilgu praszimu ir sznekėjimu židelis paglostes dar mažąją savo barzdą prižadėjo dūti Juszka 60 rub. ant pusės metu, jei szisai už palukojimą dūses 15 rub. Pagaliaus židas priėmęs nu Juszkos padaritą pas maklerį skolaszti ant 75 rubliu davė vargszui 60 rub. — Tokia eile bėdnelis Juszka gavęs piningus džiaugēsi sakidamas: „Kad ir palidėsiu karvaitę palukanoms, bet iszbrisiu isz nelaimės.“ Pranzuku priežodis sako: „Prasziokas szaudo, o ponas dievas kulkas gaudo.“ Tasai priežodis iszsipildė ir ant Juszkos, su ta atmaina, jog ne dievas, bet velnias židiszkos suktibės szuvi nuneszė tiesiog ing szirdį Juszkos. Pasiklausikite, kas toliaus dėsīs. Juszka rupindamas apie atlikimą skolos užmokėjo židui apie 70 rubliu, o dumodamas, jog tebliko skolos, 5 rubliai, nepaēmė nūg žido rasztelio ant užmokētu piningu, ir palikęs pas jį savo vekselį laimingai namon nuvažiavo. Tūm tarpu neteisingas židas padūdamas skolaszti prie Raseiniu sudžios praszė prisuditi nūg Juszkos 75 rublius skolos su palukanomis ir ir trota ant provos vedimo. Paszauktas ing sudą Juszka, noris ir sakē tikrą teisibę, kaip buvo, bet liudininkais iszroditu negalėjo. Rods prie atlikimo židui skolos 70 rubliu buvo matitoju antras židas, bet krikszczioniui teisibės neapliudijo. Pagaliop sudžia nepriėmęs ing prekį sakimu ir prisiegavojimu Juszkos, prisudijo židui 75 rublius prigulinczius po vekseliu, o palukanu ir trotos 10 rubliu, isz viso labo 85 rublius.

Tokia eile nabagas Juszka turėjo židui V . . . už 60 rubliu užmokėti 155 rublius. Nelaimingas žmogus negalėjo tokio plūkszto piningu gauti, dėl to spaliaus mėnesyje 1883 m. sudas suraszė Juszkos daigtus. Tas matidamas savo nelaimę meldė žido, kad tiktai per dvi nedėli nepardavinėtu jo atlaiku, o jisai suteiks prisuditus piningus; bet ir tos milistos nedoras židas nepadaro, o spaudžia žmogų bėdną tūjau užmokėti. Taip vilkas pagelbėjo aviną savotiszkai.

Lakstidamas po visokius užkampius dar macziau, kaipo *avinai szelpė vilkus*, o apie tai papasakosiu. Musu viriausibė norėdama numażinti girtūklistę uždėjo ant arėlkos brangų mokestį arba akczižę ir iszdavė sikiu įstatimą, kad sziuksztu be ukininku valios nebutu įsteigtos karcziamos po kaimas ir mažus mēstelius. Vienok visi tie įstatimai viresnibės mažai teatneszė naudos, o tai isz prieżasties neiszminties ir pasileidimo ant girtibės musu ukininku artoju, katrie už keliatą stikleliu sznapso iszdūda židams rasztus ant įsteigimo nauju karcziamu; taipogi kas isz gaspadoriu tur' kokią atliekamą trobelę, tūjaus židą įleidžia, katras tenai pardavinėja arėlką be viriausibės žinios. O kad akczižės sargai žido nesucziūptu, patis ukininkai arėlką kavoją; ligia dalia po mēstelius ir didesnes kaimas dūda židams žemę dėl karcziamu pastatimo, o po mēstelius retai rasi ukininku namus prie uliczios, visi nustumti į užpakalį. — Tokiu daliku karcziamu skaitlius prie dideliu keliu rods nūmožėjo, bet mažuju karcziamėliu priviso kaip tarakanu užpezckije. Visur po kaimas, viensėdzius krumus ir antkelius givena trobelėse nususe židai, katrus badas iszvarė isz mēsto ir katrie czion truczidami žmones sznapsu gauna gerą plutą dūnos. — Atsibuskite, broliai artojai, ir padumokite, kokią iszkadą dirba jums židai įvisę jusu trobose kaipo kraugėrinės bla-kės. Rodos jums, kad tai gerai, jog už menką trobelę židas užmoka keliatą deszimcziu rubliu, dėl to jog nėkas isz krikszczioniu tiek neužmokės, bet aprokūkite visus dalikus, o iszvisite, kokį turite pelną. — Arėlka ira tai židu galibė ir ginklas, dėl

žmoniu apskukimo ir nuplėszimo; tie sukcziai nesidrovi (nesigėdi) pridėti vandenio prie arėlkos, o dėl pridavimo anai tvirtibės primaiszo vitrijolijos ir kitu nūdu, baisiai sveikatai iszkadijancziu. Zidas nėkadod nemoka arendos gatavais piningais, bet atkiszta arėlka, mėsa kokių padvėsusiu givoliu ir kitais nėknėkiais, be katru pigiai galėtumėme apsieiti. Kad neturėtumėme taip arti karcziamu, tankiai galėtumėme apsibuti be arėlkos, o taipo ir graszis butu skalsesnis, o labiaus nusimažintu vagistės ir visokios nedoribės. Dabar bernas girtūklis arba merga vagilka, o tankiai ir bobelė pasileidusi ant girsnavimo, pagrėbę ką isz namu, tūjaus nunesza pas Mauszą; tasai viską meilingai priimdamas dar pamokina kaipo vogti, o tūmi iszveda isz kelio netiktai žmones augusius, bet ir mažus kudikius. Prie to daugel atsiranda židu turincziu sutartį su vagimis ir padedancziu aniems iszvesti ukininku arklius. — Dėl aiszkesnio parodimo, kokios tai nedoribės dedasi isz priežasties įvisimo ko kaimas židu, apsakisiu jums apie vieną paszalaite karcziamėlę vadinamą Skilute, katra niukso antkrantije Alsos upelio Raseiniu pavieczio, Szimkaicziu valsčziaus, netoli Rupeikiu kaimos. Trobelėje kažin kokio buvusio kareivio įsikurė židelis vadinamas Szimkiu. Jam czia klojosi nė szio nė to. Keliata kaimu netoli, gan' atsiranda plempiancziu arėlką, prie kurios kiek tinkamas gal maisziti vandenio. Upelis arti o svecziai nelapus. Tai tada karcziamėlėje židelis priima vogtus daigtus. Vieno bajoro berneliai ne mažai jam prineszė grudu, o praeitą rudeni pusbernis įsimanė vaginėti, ir tarp kitu daigtu pavogęs nūg savo gaspadoriaus sidabrinis szauksztus, szakeles ir peilius nuneszė pas Szimkį. Tasai nupirkęs po 25 kapeikas porą užsiginė, kad nėko nematęs ir nežinaš. Ne gana vagiscziu, bet pasirodė ir žmogžudistės. Praeitą spaliu mėnesį keliatas žmoniu susiėjusiu ing Skilutę pas Szimkį traukė sznapsą, o tu svecziu tarpe buvo ir sargas karaliskos girės Radaviczia ir isz viensėdzio Revu ukininkas Jūzas Žuraitis. Kada jau visi gerai prisipleszkėję pradėjo namon rūsztisi, iszėjo pirmiaus Radaviczia o paskui

Jūzas Žuraitis, kursai girojoje Radaviczią pavidamas suszuko: „Palauk, broļau, eisme drauge!“ Radavicziai sustojus susėdas Žuraitis prisiartinėš isz visos stipribės su lazda drožė sutojusiam į galvą. Radaviczia apsvaiģes iszvirto, o piktađėjas Žuraitis gulincziam dar keliatą sikiu su lazda surėžes per galvą pradėjo jį korpėmis sparditi, o tokia eile dideliai suronijęs galvą keliatą szonkauliu sulaužė. Taip žuditam Radavicziai visiszkai apmirus žmogžudis keliatą sikiu pridėjęs ausį prie veido savo aukos (apėros) klausėsi, ar ira dar givastis; pagaliop matidamas ėsanti negivą, iszėmęs isz kiszenės Radaviczios piningus, jį ing pelkė nuvilko, o patsai taipo apsidarbavęs visas kruvinas ing karcziamą sugrižo. Draugams jo klausiant, kur taip susikruvinęs, atsakė: „Tilėkite, bus viskas gerai“, liepdamas szinkorkai dūti visiems arėlkos. Jiems czia begeriant, Radaviczia atsigavęs ir repeczka paslinkęs pri kokios tai trobelės viską iszreiszkė. Kaltininkas tapė surisztas ir ing kalinį nušiustas, o sumusztas nuvežtas gidituvėn ing Raseinius. — Broļiai artojai, matote, kas destis' isz priezasties įvisimo musu tarpe židu paszalaicziiose karcziamose, nusikratikite nelaimingą papratimą girtibės, kuri žmogų givoliu padaro, o nebusite avinais, nūģ kuriu židai galėtu vilnas kirpti. — — — Gana klegėti, lekiu toliaus, o pamatės ką ir vėl jums, broļiai mano, pabilosiu. Raseiniai, 25. sausio 1884 m. *Gužutis*.

Prie Patrimpo. „Auszroje“ 1883 m. lak. 278, 279. p. J. A. V. L. paminėjo užlikusią nūģ senovės statuvą dievo Patrimpo Kristapilėje, Prususe. Dėl tu, kurie norėtu tą musu Patrimpą isz arties pažinti, nurodau ant apraszimo E. Gigo: „Der sogenannte Potrimpos in Christburg, der sogenannte Barthel und die Gustabalde zu Bartenstein“, patalpinto laikrasztije „Zeitschrift des historischen Vereins für den Reg.-Bezirk Marienwerder“. 1877. 2. Heft, S. 43. Ant pridėtos prie raszto tobliczios randasi ir nupiesztas Patrimpas.

Bs.

Prie krivulės. „Auszroje“ 1883 m. l. 81, 82. p. Parplis platokai apraszė musu garbingą krivulę, kurios senatvė

— kaip kitą kartą regėsime — per tukstanczius metu siekia. — Reikia žinoti, jog ta krivulė, visur, kur Lietuviai giveno senovėje, dar ir iki sziai dienai užsiliko, pergivendama paczius Lietuvius, kurie vietomis į Lenkus ir Vokieczius paversti tapė. Taip antai gilioje dar senovėje, pirm atsibastimo slovėniskzu Lenku į Pavistulę, nūg upės Vistulės (Vislos) į saulėleidį, pagal mares (jures) giveno lietuviszkos gentės, kaip rodo isztirinėjimai Mannhardt'o (Correspondenzblatt der deutschen Gesellschaft für Anthropologie, Urgeschichte etc. 1878, pag. 61) ir užsilikę tenai iki sziol vardai tulu upiu, kaimu ir t. t. Kadangi pamarėmis giveno, to dėl ir vadinamos buvo pamarėnais — szendien Pomerania. Lenkams užplaukiant, szitie musu Pamarėnai pirmiausiai į Slovėnus, o vėliaus — į Vokieczius paversti, Vokiecziams sziaurėn link besiplatinant. Bet dalis tu Pamarėnu, givenantį szios dienos vakarinėje Prusijoje, taip vadinamame Pamarėliu kampe, užlaikė iki sziol lenkiskzai slovėniskzą kalbą, vadindamiesi *Koszubais*. Jie tai ir ira senovės lietuviszki *Kaszupiai*; pravardes pas jūs labai tankiai dar ir szendien tikrai grina lietuviszkas randame. Tuli vietu vardai taipogi dar liudija apie ju senovės lietuviszkumą. Dar XIII. szimtmetyje szitie Kaszupiai, nors jau tūmet regisi buvo sulenkūti, bet dar ira atskiriumi skaitomi ir minavojami nūg Slovėnu (Lenku). Taip kunigaiksztis Boguslovas gromatoje 1291 m. vadina savę: *Dei gratia dux Slavorum et Cassubie*“ (Gercken. Codex diplomaticus Brandenburgiae. VII. 110). Pas jūs, kaip ir kitur Lietuvoje, lenkiszka valdžia ir lenkiszki kunigai per bažniczias regisi labiausiai lietuviszką kalbą sunaikino. Ju bude, dabe ir įprociūse daugumas dar randasi lietuviszko. Neminent kitu daliku — pas jūs senovės krivulė dar ir iki sziai dienai didelėje garbėje liekti, nors sziaudieszkoje ju kalboje jau „kluka“ vadinasi. Susirinkimon visados kaimo giventojus ta lazda kviecia. Ta pati ir pas ju vokiszka kalbanczius kaimėnus. Platus apraszimas tos ju krivulės, su iszpiesztomis ant tobliczios lazdomis, randasi Treichel'o

raszte: „Die Klucke und die Kriwule. Schulzenzeichen aus Westpreussen und Litthauen“ — (Verhandlungen der Berliner Gesellschaft für Anthropologie etc. 1882. p. 11—18). — Labai butu malonu, kad kas placziau musu krivulę *lietuviszkai* apraszitu, pasinaudodamas ir isz vokiszku apie ją rasztu Gisevijaus ir k. *J. Bs.*

Ar buvo „Lietuvininku prietelius“ ar ne? — Pralkalboje „Auszros“ pirmojo numerio praėjusiojo meto paminėjau laikrasztį „Lietuvininku prietelių“; „Auszroje“ 1884 m. laksz. 86, p. -sz-, parodidamas, kad jau 1832 m. pradėjo spaudintiesi: „Nusidavimai apie evanigelijos praplatinimą“ ir t. t., sako, jog „tapė isz daug pusių patikrinta, kad tokio laiszko („Liet. prieteliaus“) tūkart (1848 m.) visai ne buvus. Dras. Geitler'is, kursai vasaroje 1873 m. apkeliavo didį Lietuvos kampa, lietuviszką kalbą besimokindamas, ir ilgą laiką trusėsi Karaliaucziaus universitėto kniginicziuje, peržiurindamas tenai ėsanczias lietuviszkas kniugas, szitaipo raszo: „Pirmas lietuviszkas laikrasztis, kiek žinau, pradėjo iszeiti 1848 m., „Lietuvininku prietelius“, kursai apleido savo vietą „Keleiviui“, iszleidžiamam Karaliaucziuje; szis iszdūdamas kas nedėlę, tur' per 800 abonentu, nor' buti laikraszcziu politikiszku, tacziau vietoje įzangos artikulo visūmet szelpiasi kokia nor omilija (pamokslu, miszia). Iszleidžia jį Kurszatis, propesorius lietuviszkos kalbos prie universitėto Karaliaucziuje. Szitam tai laiszkui, dabartes labai pavirszutiniai biaurioje lietuviszkoje kalboje rėdomam, pirm keliu metu konkurenciją darė laiszkas liberaliszkas, iszleidžiamas Klaipėdoje. Iszdavinėjo jį Vokiecziai, lietuviszka jo kalba kaip galima buvo dar biau-resnė, davinėjo jį už dikai Lietuviams, o vienok jį tik Vokiecziai prilaukė, to dėl konzervativiszkas „Keleivis“ mažame ir siaurame Lietuvos tarpe vėl isivieszpatavo.“ („Osveta“ 1874. N 7, pag. 489). Asz nūg savęs priduriu, jog žinę apie tą „Liet. prietelių“ padaviau „Auszroje“ isz propesoriaus Geitler'io raszto. Tikras žines apie tą laikrasztį, ar buvo jis ar ne, ir kitus lietuviszkus laiszkus bei kniugas *galima gauti Karaliaucziaus universitėto kniginicziuje, kur randasi aps-*

cziai lietuviszku knigu, pradėjus nūg seniausiu, ir baigiant knigomis ir laikraszcziais musu dienosė spaudinamais.

Vienna. J. Bs.

Bažniczios — kapai. Senovės Lietuviu tikibėje po augszcziausiojo dievo didžiausia garbė *sauler* prigulėjo, kuri dar ir szendien „dievo dukrele“ vadinasi. Saulė, nū kurios szviesos ir szilumos kone visa musu givibė paeina, ira didžiausia gamtoje (priegimtije) labdarė, ir teisingai musu sentėviu didė pagūda jai buvo izrodoma. Saulei tekant senovės Lietuvis mel-dėsi dievo, i saulėtekį nusikreipdamas; senovės Lie-tuviu žiniczios buvo bestogės, idant saulės gaiviną spinduliai galėtu visūmet jos vidun įeiti ir išziesti. Patis musu prabocziai izžėjo iz saulėtekio szalies, iz augsztosios Azijos, o ir tai buvo kita priežastis, i saulėtekį atsikreipus melstiesi, kur buvo likę žemėje kaulai pirmuju Lietuviu, ir kurlink — pagal itikėjimą — mirusiu dvasios vėl turėjo grįžti pas sentėvius musu prabocziu . . . Szitu tai priežascziu dėliai regis ir žinicziose senovės aukarai*) buvo itaisomi i sau-lėtekį, ir i tą szalį žmonės melzdamiesi atsikreipe stovėjo. Tiesa — neturime aizkiu senovės liudijimu, i kurią szalį buvo žinicziu duris ir aukarai itaisiti, i szendien tai nors nelengva, bet regis galima dar atsekti. Reikia žinoti, jog krikszczioniszka tikibė kaip kitur taip ir pas mus platindamasi turėjo tankiai atsiremti ant senoviszkos (pagoniszkos) tikibės pa-matu ir įprocziu gentės, nės tokiu tik budu lengviau buvo galima naują tikibę įvesti. Taip tulose vietose, kur pagoniszkos buvo szventiniczios, isteigtos tapė krikszczioniszkos bažniczios, kitur — tik križiai pa-statiti, idant žmonės lengva palengva aplankidami senovės įprocziu tas vietas melstusi krikszczioniszkojo

---

*) Daukantas (Budās senovės Lietuviu p. 114 ir kitur) klaidžiai raszto „aukuras“, taritum tas žodis iz *auka* ir *kurti*, *kurenti* sudurtas. Reik rasziti *aukaras*, nės žodis sudėtas iz *aukà* (apėra, malda) ir *àra*; paskutinis žodis Rimėnu kalboje taipogi izliko, ir jis (*àra*) altorių paženklinā. Taigi *aukaras*, *aukos ara* ira apėru altorius, prie kurio maldos turėjo buti atliekamos.

dievo: tulos krikščioniszkos szventės įsteigtos tapė tose dienose, kurios įpatingai buvo pagonu budu szvencziamos: taip dienos kalėdu, dusziu (veliu) diena ir kitos didei senovėje szventos dienos permaintos tik tapė į krikščioniszkas szventes. Regis', jog ir krikščioniszkas bažniczias statant Lietuvoje, statitojai neiszsprudo visiszkai isz po įtekmės senoviszkų tikibės nūmoniu. Seniausios bažniczios Kauno, daugumas bažniczių Užgirinio Trako (Suvalku rėdiboje), k. t. Bartininku, Grožiszkiau, Lankeliszkiau, Vilkaviszkiu, Pilviszkiau, Alksninės, Kalvarijos, Rudaminos, Liubavo, Pajavonio, Keturvalakiu, Garliavos, Pakūnio, Lukszių ir k., *altoriais į saulėteki, durimis į saulėleidi pastatitos*. Tik mēstūse tankiai randame kitoniszkai pastatitas, nės czia regimai reikėjo rumą (butą) prie tulos vietas pritaikinti, arba gal' czia įtekmė Lietuvių menkesnė buvo . . . Gaila, kad neturime žinių, kaip Kauno, Vilniaus rėdibose lietuviszkos bažniczios pastatitos; praszome skaititojus apie tai „Auszrai“ žines pridūti isz visu kampu. Jei pasirodis, jog *daugumas* lietuviszkų bažniczių tur' altorius į saulėteki, nebus galima abejoti, kad ir senovės musų žiniczios taipogi jau aukarais į saulėteki įtaisitos buvo. Ant krikščioniszkos įtekmės negalima tikėtis', nės kitose krikščioniszkose (katalikiszkose) szalisenėkur netenka ant tokio mažo ploto, kaip Suvalku rėdiba, matiti tiek daug bažniczių altoriais į saulėteki pastatitu; apartai — labai tankiai atsitinka regėti altoriais į pietu szalį. Apie tai, ar nebus czia kokia maskoliszkai slovėniszka įtekmė — negalima nė sznekėti. — Antras svarbus dēl musų klausimas, kaip laidojami lavonai, į kurią szalį galva, į kurią — kojomis? Ant daugybės kapinių galima Suvalku rėdiboje regėti kapus isz saulėtekio į saulėleidi supiltus ēsanczius, bet *į kurią szalį galvomis palaidoti kunai*, negalima tikrai žinoti. Jei skaititojai mums pranesz apie budą laidojimo isz visu Lietuvos kampu — bus labai dēl pažinties musų senovės naudinga, nės mes ir szendien, tankiai to nepasiprotėdami, dar elgiamėsi ir givename pagal senoviszką, musų senų sentėvių budą

ir įpročius, krikščionimis budami. Iš liekanu tad senoviszko musu gentės givenimo dar galima bus lengva palengva pasekti ir pilnai isztirinėti, kaip tikibę musu proseniu, taip ir ju budą bei dabą (kultūrą).
Vindobona. J. B's.

Svetur.

Gromata brolio Ak. išz Parižiaus.

Parižiuje, 1. liepos m. 1883 m.

Auszros rėditojui Ragainėje.

Apturėjau dvi knigeli „Auszros“. Tūjaus ėmiau vartiti, skaititi tūs rasztelius. Beveik neatsikvėpęs išzvariau abidvi knigeli. Paiszeliu sužiminau, suženklinau kone visus lapus, teikdamas patogą savo szirdžiai . . . . Nėsgį ant tu lapu randame pamokinanczius, gražius, dailius sudėjimus! . . .

Nemažai uždėjau ženklų, kitaip neg „Auszros“ rėditojai numanidamas. Kū pirmiausei man ding, jog tikra pravardė jusu laikraszczio turi buti Ausztra, kaip tai mums rodo žodžei: austra, ostra, öster.

Sakote, jog „Auszra“ iszeina *formate* ar *pormate* arkuszinės knigutės in 8°. — Argį jau jums neteko lietuviszko žodžio, kad grėbėte už kaszin kokios ten zaunos, vadinamos pormatu? Juk sakoma, toksai daigtas ira *dvigubas* ar *trigubas*. To dėlgi pritiktų sznekėti ir rasziti: „Auszra parengta 20. dieną kožno mėnesio, gūbia gubą vieno asztūnlinko lakszto.“

Užpakalije pirmutinio lapo paraszita: „Visokią provą redakcija pasilaiko.“ Nežinodamas rasztiniu ir kniginiu daigtu, menkai suprastum szitą kalbesį. Man rodosi, tame dalike reikėtu szaip tarti: „Auszros rėdibė neapleidžia priderinczius sav teisibės.“

Priekalboje, rasi prakalboje, skaitome apie *Slovėnus*. Lietuviszkai vadinasi Slovėnai *Gelionimis*. Pradžia tos pravardės tupi žodije *gela*, lenk. *sława*, vok. *Ruhm*. Lietuviszka pravardė *Dauggėla* iszsireiszkia lenk. *Bolesław*. Pagal tai *Stawianin*, *Stowianin* tapė liet. pramintas *Gelioniu*. Seniejie metrasziai aiszkiai minėja giminę Gelioniu, kuriūs vienas „Auszros“ bendradėjas (sandarbininkas) neteisčiai vadina *Gakunais* (pag. 9).

Slovėnai ir Vokiecziai jums pažįstami kaipo Lietuviu „kaiminai.“ Asz jūs pažinau ėsanczius Lietuvos *praszaliecziais*. Kai-

minais vadinasi giventojai to paties *kaimo*, apiegardės. Vardai: *kaimas, kaimenė, kaiminas, kiemas, kimas* sutinka su vokiskais žodžiais *gemein, Gemeinde*.

„Auszra“ užsako, nekliudisenti „*uzrubežinės politikos*.“ — Pas mus Sudaviskius ira sakoma „tokia jo palitikė“ — er besitzt eine solche Artigkeit — telle est sa politesse. Kaipgi reikia lietuviszkai vadinti ή πολιτικη τέχνη, la politique? — Suprasdami žimę tu žodžiu greitai rasime lietuviszką vardą. Πολιτικη lietuviszkai *vieszvilas*. Tas raganinis*) vardas sutinka su sziais žodžiais *vieszpatis, vieszos kelias, vieszkelis; vaiszvilas, vaisznoras*. Lietuviszkam *vilui* atsiliepia graik. φίλος. — Vietoje „*uzrubežinės politikos*“ tirai kalbėdami pasakisime: *praszaliecziu vieszvilas*.

Sznekėdami apie *vilą* atsiminkime savo brangaus kunigaikszczio Tautvilo. Ar žinote, ką ženklina toji pravardė? — Tautos vila, viltį, meilę, laimę — žodžiu sakant, Lietuvos veidėja — l'idée, l'idéal de la Lituanie. Perkeldami dvigubą pravardę Tautvilo apturėsime žodį *viltautas*, ligų pravardžioms: Misztautis, Vitautis, Gintautis, Gasztautis. Szios pravardės aiskiai mums rodo, kaip daug Lietuviai rupinosi apie savo tautą! O kagi ženklina *viltautas*? Beveik tą pat, ką graik. žodis φιλοδημότης. Pagal szį paveikslą graik. žodžiai: φιλόλογος, φιλόσοφος iszsireiszkia lietuviszkai: *vilkalbis, vilmanis*. Pravardė Vilmokis isztisai atsako graikiskam, pažįstamam žodžiui: φιλομαθής.

Tiek vilu paviliotas viliūsi, tikiūsi, jau neužtikšęs „Auszroje“ nei „pilozopu“, nei „pilologu“, tiktai sueišęs *vilkalbius* ir *vilmanius*.

Užkliudę už „politikos“, tūjaus atsimename graik. žodžio πόλις, su kuriūmi greta eina lietuviszka *pilis*. Skaitome „Auszroje“: „Grėkonis arba Rimijonis tokias pat tvirtines**) vadino „πόλις“; negalint ju kalboje atrasti szaknį (?) szito žodžio, reikės dumoti (?), jogei „polis“ taipogi paeina nūg musu žodžio „pilu, pilti.“ — Dirsterėkite į knįgą „Schleicher, Compendium der vergleich. Grammatik der indogermanischen Sprachen“;

*) Atsiminkite raganiaus, raganos, Ragainės.

**) Tikras lietuviszkas tvirtinės vardas ira *veliona*, isz kur Lenkai paėmė žodį *Wielun*.

tenai rasite, pirmadēlis žodžiu πολις, pilis, ēšas garsis *par*, kur-sai virto į *pal, pol, pul, pil, pel*, užlaikidamas visokeriopus nu-manius.

Sznekate, mano mieli viltaucziai, gintaucziai, apie *prie-gimties, noturos* mosklą. Jau kunigas Daugzasas savo „postilėje“, Vilniuje apskelbtoje 1588 metųse, *noturą* vadina *gamta*. Tirai, tikrai sznekėdami lietuviszkai, nesakisime: *noturos, priegimties mokslas*, tiktai: *gamtažinė, gamtažinis*.

Kalbėdami apie *literaturą* vadinatė ją *raszliava*. Nuvokkite, mano mieli vilkalbiai, garbingi kalbažiniai, *literatura* nusiskirusi nūg *raszliavos*. Ne visi daigtai rasziti, ne visos raszliavos esti vadinamos *literatura*. Man rodosi, vardas *bilinas* tikriausiai izs-reiszkiąs lotiniszką numanį *literatura*. — Kągi numanome žo-džiu *biloti*? — Apsakinėjimą tiesos ir teisibės. *Rasztininkas* (écri-vain) deda *raszliavą*, raszo, kas jam galvon įpūla; *bilininkas* vija tiktai tiesos ir teisibės vitį (a pour but la vérité et la justice). Cze prideri bilinėti, bilinėjimas (sich processieren). Vadinkime *bilinu* literatura, kurios viena dalis ira praminta poėzija, *daininu*.

Su *kresta bila* greta eina *krivas*, graik. χριτῆς.*) *Bilino kri-vas* bus vadinamas rasztininkas, kurs *krato, kreczia* biliną (le critique, l'appréciateur). *Krivas* mums primena *krivulę*, krivu-krivaitį (le juge suprême) ir *Krevą* (krivu sostą), seniausią Lie-tuvos pilį.

Augszcziaus pridurėme žodžius: *vitį viti*. Mes sziu mėtu Lietuviai, turėdami galvą užkimsztą vokiszkomis, maskolisz-komis, lenkiszkomis, prancuziszkomis ir angliszkomis kalna-stėmis (manière de parler, Art zu sprechen), jau užmirszome senovės sznektos. Namėje likę Lietuviai esti spaudžiami Vo-kiecziu, Lenku ir Maskoliu sunkumu; tiegi, kurie tėviszkę ap-leidę apsigiveno Prancuzijoje, Anglijoje ar Suvienitose Galėse Sziaurinėš Amėrikos, paprato prancuziszškai ar angliszškai szne-kėti; ir tos priezasties dėl sudrumstė savo tėviszką sznektą, prancuziszkomis ar angliszkomis kalbnastėmis. Musu *prasziaurai* kalbėjo: vitį viti (pour suivre le but, streben). Tą įpaczią ju tarmę izsreiszokino kleimas (Wappen) *vitis*, lenk. *Pogon'*. Jaunas budamas girdėjau senuką pasakojantį: „Musu senovės žmonės

*) Paliginkite *krivą* į *kirvi*. Ans vardas sprogsta iz kelmo: *krit-, krėst-, krist-*; o szitas iz kelmo: *kirt-, kirst-*. Ir tenai ir czionai vienokia permaina.

vitį vijo, norėdami pagauti *Laimę*.“ . . . Ir mes, anu senelių įpėdiniai, *vikime vitį*, be paliovos tardamį įpacią tarmę:

LIETUVA LIETUVIAMS.

Užsakote, Auszra apsteliūjama prie kožno Vokiecziu *pusto* ar *paszto!* . . . Senovėje dar Prancuzams ir Vokiecziams neturėjus taip vadinamu *poste, post*, Lietuviai jau naudavo iš savo *žigunės*. Musu prasziurai kalbėjo: „Žigunai žigunę žengė.“ Mes Lietuvos žmonės, iš amžinu amžiu turėjome savo *žigunę*; ale tū tarpu „A.“ gali buti pasteliūjama ar siuncziama tiktai cėcoriszkos ir karaliszkos *žigunės*.

Tris sudėjimai „A.“ turi augstą kainę*). Pirmutinis sudėjimas: „Simanas Daukantas“; jame jauste jaučiame tikrą Lietuvį, kuris savo manus (mislis) lietuviszkumo mano (mislija) ir išreiszkia jūs tikra lietuviszka kalba. Daug ira pas mus rasztininku, kurie vartoja vokiszkas, lenkiszkas arba maskoliszkas kalbnastis, aprengdami jas tiktai lietuviszka rubais!

Meldžiami, raginkite garbingą lietvilą (lituanophile), szingą vieszvilą ir vaiszvilą, idant kū daugiausiai pagamintu „Auszrai“ tokiu dailiu sudėjimu! . . . Vienok drįstu tam smarkiam gintaucziui atminti, jog neužmirsztinas Lietuvos rasztininkas nesivadino *Daukantu*, ale *Daugkencziu*. Turėjau jo gramatas ir drauge su jūmi givenau po vienu stogu, Svirlaukije, ties Jelgava, pas poną Petrą Smugleviczę, didelį vilą.

Antras sudėjimas Auszros, savo turesczia **) kieszęsis Lietuviu, ira užmintas: „Kalbos dalikūse“. Cze sutinkame su iszmingingu viru, tikrai drutai suprantancziu Lietuvos reikalus. Dieve dūk mums kū daugiausiai tokiu lietvilu ir gintaucziu! . . .

Treczias ant galo sudėjimas — mokslo ir viltauto ne jau ligmalis, ale kupinas ira: „Apraszimas žemės turtu“. Czionai sutinkame tikrą kilduszį ***) Lietuvį. Džiaugte džiaugiasi szirdis, žmogui beskaitant tą rasztą stipraus gamtažinio ir smagaus lietuviszko vilkalbio.

Perskaitęs tūs sudėjimus suszukau: . . . Dar Lietuva neprauzo, turėdama tokius sunus! . . .

*) Kainė, lenk. ir mask. ciena. Žemaicziūse ir Kalnėnūse ira sakoma: „Puskainiu (už pusę kainės) pardaviau savo žirgą“.

**) Turestis (turėti), iš kur paėina lenk. žodis tres'c', atsiliepia įturiui, įtalpai.

***) Kilduszis, pravardė ženklinanti virą iszkilos duszios, prieszai kurio stovi sziaudaduszis.

Menkos naudos ira giesmēs, sudējimai eiliomis ītaisiti. Nei vienos giesmēs, „Auszroje“ apskelbtos, nedrīstame palīginti ī senovēs dainas! Iziūrējē pareģēsite, jog tose giesmēse retai kada eillos sutinka viena su kita (apieritmā jau nei kalbēti neira!).

Daugume kalbu randasi žodžei, kuriūs mokīti virai neīveikia suprasti be lietuviszkos kalbos. Vienas Maskolius, mokintojas prie visūtinos Maksvos moksliniczios, isztarē: „*Tokiam vilkalbiui (pilologui), kurs nemoka lietuviszkaī, neprideri vadinties' tikru kalbīniu.*“ — Tira tiesa! — Lietuviszka kalba ira seniausia Eiropoje; to dēl kiekvienas vilkalbis geizdamas pažinti jaunas Eiropos kalbas, turi sveikinti musu senukę, galvą priesz jānulenkdamas. Lietuviszka kalba ēsanti seniausia Eiropoje, suprantama Lietuvos tauta liksentī viriausia! . . . Tā tiesā pri pažīstant ponas Bassianis suvisai nepasimisīljo, isztarēs ant 50. l. 1883, „Auszros“ tokius žodžius: „Sziōs dienos mokītam Vokiecziui ar Slovēnui rasi ī galvā neīlīstu *ta дума* (tas manas), jog visas szios dienos eiropiszkas apszvietimas isz pradziū paeina nūg Lietuviu!“ — Tiesa, Lietuviai buvo pirmutiniai Eiropos būliminiai.*)

Dieve padēk visiems „Auszros“ darbininkams!

N. Akelaitis

Žemaičziū szlovē.

Macziau Vilniū, szaunų mēstą,
Senā mokslu givenimā,
Nū Žemaičziū beapsēstā
Ir sziu tikrā sutarimā.
Szlovē kožnā privadinō
Gerā tėviszkēi dariti,
Ir kā amžiai pagadinō,

*) Pravardē būliminis = bulas (parfait) + minis (minēti); isz to kilo būliminis, viras atsimindamas buti tiktai bulu. Būliminis = civilisateur.

Akadēmiszkaī mokītas Indijonas ira Viliūms Ross'as, viresnisis Kerokēsu. Szisai viras ant vienos auksztos mokslavietēs ritūse Sziaurinėš Amērikos tapē graduavotas ir vardā pilozopijos daktaro nesza. Kerokēsai, 20336 galvos, tik 16 medžiotoju ir 5 žvejus betur', kiti visi ira laukininkais. Jie patis savo 107 mokslavietes, dvi augsztesni moksliniczī ir vienā siratu butā iszlaiko. Jie biblijā ir vienā laikraszti savo prigimtoje kalbojē turēdami nebepriima angliszkosios kalbos.

Laikas ira sutaisiti.
Daugel metu svēts rokavo,
Musu zēmē kaip pražuvo,
Kaip užmirszo kalbą savo,
Ir užmirszo, kūmi būvo.
Tarp Zemaicziu vis atgijo
Garbē tėvu ir liežuvis;
Meilē tarp ju iszsilijo,
Prasidžiugo ir Lietuvis.
Sveiks, Ringaude, musu tėve!
Sveiks, Mendaugi, karaliunai!
Garbę juju skelbdink, dieve,
Linksmina kuri mus nunai.
Sveiks buk, senas Gediminas!
Sveiks, Algirde galingiausias!
Sveiks, Keistutas minėtinas,
Isz Zemaicziu kai stipriausias!
Buvot' iksziol užmirszime
Dėl daugumo neprieteliu.
Sztai Zemaicziu surinkime
Szlovė jusu prisikėlė,
Lietuvos pradžiugo szalis
Isz gerumo sunu savo,
Nēsang greitai isz nevalės
Pražuvimo iszvadavo.
Szviesi saulė užtekėjo.
Lietuvos nuszvint' paszaliai;
Rankas ant akiu uždėjo,
Iszsiskaidė neprieteliai.
Szimtabalsis gosas lekia,
Lek' ilgais sparnais plasnodams,
Nepaliaudams szaukia, rėkia
Po pasaulę vis skrajodams:
„Veizdėk, svėte, atsiminęs,
Kas ten sziaurėj' atsitiko:
Lietuvos senos giminės
Pražuvime givos liko!“

Gdl.

Knigos apie Lietuvą.

Maxim. J. A. Völkel. Die lettischen Sprachreste auf der kurischen Nehrung. Heidelberg 1879. (Abdruck aus dem Osterprogramm 1879 der Realschule I. Ordnung zu Tilsit). 4°, laksztu 32.

Musu puikusias Niamunas, marės link plaukdamas, ne į jurias tiesiog pūla, bet į ju kilpą, *Kurszo* marėmis vadinamą, kuri gilioje senovėje Kurėnu arba Kuronu marėmis vadinosi, taip jog antrame szimtmetyje

po Kristaus gimimo rasęs Ptolomajus ju vardu ir patį Niamuną vadina Χρόνος (pas Am. Marcelliną: Chronus), su išzmetimu literos *-u-*. Tarp szitos tad kilpos arba Kuronu marės ir pacziu juriu (t. e. žalmėliniu mariu) ir' ilgas o siauras žemės ragas, kurs regimai *Nėriu* ar *Nērės* ragu turėjo senovėje vadintiesi, nės ateiviai Vokiečiai suambrijo lietuviszką vardā į „Nehrung“. — Didesnė dalis szito rago apdengta pelkėmis ir smiltiniais, to dėliai ir giventojai nūg senovės savo vargingame gyvenime turėjo maistą sav įpacziai marės žvejiboje ir prekionėje žuvimis jieszkoti.

Tarp giventoju Lietuviu ira nemaž ir Latviu, kurie, nežinoma dar tikrai kada, czion atsirado. Latviai szitie užlaikė iki sziai dienai savo kalbą, kuri — kaipo tarmenė latviszkos — jei butu tapus' placziau isztirinėta, but mokslas ne menk' pelnės. Giventojai Latviai visi mok' lietuviszkai kalbėti, ir maldu bei bažnيتينė kalba pas jūs ira lietuviszka, nės — kaip Szleikeris ir Geitleris pasakoja — jie patis savo latviszką kalbą per nėkus laiką ir lietuviszką už pui-kesnę pripažįstą. Kaip patis Lietuviai, taip ligiai ir Latviai ano kampo veik griebiantiesi prie vokiszkos kalbos ir į Vokiecius pavirstą, to dėl negalima tikėtiesi, kad ir latviszka kalba czion dar pergivęs amžius...

Augszcziau paminėta p. Völkelio kniگا atnesza mums gana apscziai žodžiu isz kalbos tu Latviu; ir ją skaitant tū didesnis dar gaillestis ima, kad raszitojas nepasirupino daugiau tu žodžiu surinkti. Teisibė, jis nepatingėjo surinktus žodžius suliginti su sanskritiszkomis, lietuviszkomis ir kitomis kalbomis, bet szitą jo darbą už menką laikome, nės kas nežino, kaip ira lengva paėmus kelis ar kelias deszintis žodinu sueiliūti ir suliginti žodžius tą patį daigtą paženklinanczius ir isz tokiu kalbu, kurias pats raszitojas ir nepažįsta. Dėl musu butu daug naudingiau buvę, jei p. V. butu tu Latviu kalbos žodžius tik surinkęs ir sulasęs į žodinį su vokiszku ar lietuviszku ju iszreiszkimu; suliginti su įvairiu kalbu žodžiais mes ir patis reikiant galėtumėme. Bet kū daugiau butu tapus' surinkta žodžiu tos Latviu kal-

bos, tū didesnē dēl mokslo nauda, nēs tai ju kalbai isznikus, pragaisz drauge su ja ir daugibē dar givu sziandien ju kalboje žodžiu, kurie jau lietuviszkoje ir maskoliszku Latviu kalboje paretėjo arba visiszakai paniko.

Nors Szleikeris pripažino, kad latviszka kalba ēsanti tik jaunesnē szaka arba atžala lietuviszkos, bet gilioje senovėje jiedvi drauge su iszmirusia Prusu tarmene buvo *viena ir ta pati kalba*, kuri, tautai didį žemēs plotą apgiveness, su laiku iszsisklaidē į daugelį tarmenių. *Bet buvo laikas, kada Latvis ir Lietuvis tą pačią kalbą kalbėjo* ir isz tos žilos gadinēs liko lietuviszkoje ir latviszkoje kalboje daugumas vienodu žodžiu ir iki sziai dienai; kiti vėl žodžiai isz to prasenio laiko užsilikdami lietuviszkoje-latviszkoje kalboje paniko ir kitokiais apmainiti tapē, arba vėl likdami latviszkoje isz lietuviszkos iszniko. Czion paminēsime tik kelis isz surinktu per V. latviszku žodžiu, kurie lietuviszkoje kalboje regis visiszakai isznikę: abra — dūnkubilis (liet. abrakas), agrs (agrus) — ankstibas, aicinat (aikinot) — vadinti, aprunat — apkalbėti, asingis — kraujas, aste — ūdega, atslenga — raktas, augons — skaudulis, brids — valanda, deguns — nosis, dēls — sunus, gailis — gaidis, galds — stalas, gała — mėsa, garisz — ilgas, mala — krasztas, paure — pakauszis, pimsza — sruba, puiszis — tarnas (ir liet. pravardē Puiszis), pukie — kvėtkka, pulkstens — zėgorius, varpas, resnis — storas, runcis — katē, urbt — grežti (liet. urvas), aka — szulinis (liet. akas, eketē, akis, ežeras ir tt.). Kiti vėl žodžiai isz prasenoviszkos Lietuviu kalbos, musu dienose užmirszti paprastoje sznektoje, liekti dar tacziau ir szendien taip vadinamoje, *liuberiszkoje* arba *adverniszkoje* ubagu kalboje, kurios mes dar tik kelis žodžius teturime užraszitus.

Baigdami trumpą paminėjimą p. V. darbo norime tik ant vardo Aigeliu (Aigellen) kaimo nuroditi, kurį V. labai klaidžiai nūg latviszko *akis* ir tt. iszveda. To kaimo vardas paeina nū *aigus* — smagus dēl ējimo, plaukimo — ir mums Lietuvoje ira žinomos pravardēs: *Aigis*, *Aigelis* ir vardai kaimu *Aiginiai*, *Aigincziai* ir tt.

Vindobona.

Birsztonas.

Paaiszkinimas.

Asz ponui J. Bs. kaipo mokslesniam už savę buvau pridavęs pernai: „Pasaką apie Palemoną“, kuri ira jau patalpinta n. 1—3 „Auszros“ 1884 m. pag. 59, — idant p. J. Bs. pridėtu nūg savęs tam reikalingus komentorius. Perraszinėdamas vienok, p. J. Bs. ira keliose vietose suklidęs. Ir taip Palemonas pagal patarles ira parkeliavęs į Žemaičius ne 908 metūse, bet pirm 908 metu rokūjant nū 1882 m., kuriūse pasakojo tą patarlę Sziaudinis Vincentui Bakucziui, o szisai vėl manie dėl užraszimo. Kelis sik klausiau Bakuczio, ar jis neklista su metais, bet tas vis man sakē, jam Sziaudinis pasakojęs, jog tai atsitiko pirm 908 metu, rokūjant atgal nū 1882 m. Sziokiu budu atėjimas Palemono ira pagal patarles atsitikęs 974 m. Autoras „Genealogia familii . . . Sylwestrowiczów“ sakidamas, kad jo darbas tas paeina isz isztraukimu isz kroniku ir erboriu Dorsbrucho, Bielskio, Gvagnino, Strijkovskio ir ex manuscriptis (isz rankraszcziu) Kojalavicziaus norėdamas iszvesti tą giminę nū Ursino, draugo Palemono, dūda Palemonui 908 metus*). Apie tus metus radęs žines pamenu tik, palikdamas kritiką geresniems tu daliku žinovams. Gal' labai buti, kad Palemonas, apie kurį kalba p. J. Bs., ira su visum kitu ne kaip tas patarlėje paminėtasis (pag. 62.).

Žuvėdai (pag. 63) arba žvejai, nū kuriu patarlė iszveda Burus, rodēs' man buti Szvėdais pagal lenkiszka ir maskoliszka kalbą. Nū lietuviszko žodžio žuvėdas arba žvejas paėjo vardas tos germaniszkos giminės. Isz senovės dēju žinome, kad Germanai o tarp ju ir Žuvėdai giveno senovėje szia pus Baltuju mariu. Nekurios germaniszkos pravardēs nū senos senovės pasilikusios tarp Lietuviu gal paroditi, kad tarp Lietuviu ira nemaž germaniszko kraujo.**)

Kaima, kurioje giveno Antanas Sziaudinis — jau miręs 1882 m. — nevadinasi Kuicziais (pag. 63), bet Kniecziais. Knie-

*) Augszcziau paminėtą genealogiją negalime rokūti už teisingą dėl iszvedimo Davainiu-Silvestravicziu giminės nū Ursino, nēs Ursinui, draugui Palemono dūti ira 908 m., o aizskesnes žines su metais randame tik 1323 m. dėl tos giminės.
M. D.

**) Czia bus bene sziek tiek klidžiu, ale kadangi neplacziaus iszvesta sunku jūs paroditi. Patikrinimas, kad nekurios pravardēs germaniszkos, isz kalbos nepažinties kila.
M.

cziai gul' arti Szimkaicziu prie vieszkelio, kursai eina nū Raseiniu į Jurbarką, Raseiniu pavietije.

Kas prider' giministės tarp Lietuviu ir Aigiptėnu paminėtos per J. Szl. (pag. 62), tai ir asz turiu keturias medegas. Laukiu vienok, pakol p. J. Bs. atspaudys savo knygą apie Lietuvos pradžia, kuri pasirėmusi ant darbo keliu metu ir isz visokiu arkivu galės turėti neiszspasakitinai didelią verczia. A. a. Ivinskis pridurinėjo man daugel žodziu aigiptiszku pasivedancziu ant lietuviszku. Zodziai tie vienok daugumu pasiveda ir ant slaviszku.

Taja patarle kaip ir daugel kitu Sziaudinis buvo girdėjes skaitoma isz knjigos, jam prapulusios, vadinamos: „Ivairi kniga, didzioji arba tikroji biblija“ paminėtos pono J. B—iaus 8—10 n. „Auszros“ 1883 m. artikule po uzraszu: „Senovės Lietuviu szventenibė“, pag. 277. *M. Davainius.*

Matėmatikiszkas žemės apraszimas.

Pratartis.

Daug ira mokslu ir koznas isz ju apie ka—nor, mokina. Taip ira aritmėtika; ji mokina skaitliu; istorija jau su vis kitoks mokslas: joje randame, kaip kita sik giveno tokia ar kitokia giminė, kokie buvo joje nesutikimai, kokias ir isz kokios priezasties kėlė kares (vainas); randame taipgi istorijoje paproczius ir apsiėjimus senovės žmoniu ir visokias tarp ju kilusias atmainas givenime, ukės ir valdzios rėduse. Taipgi ira mokslas ir apie žeme; tas mokslas vadinamas geograpija; jis apraszo žeme, kaip ji iszsirodo, kur ir kokie žmonės givena ir kūmi užsiima. Geograpija, tai žodis nelietuviszkas; lietuviszkai sakant tai bus — žemės apraszimas.

Geograpija.

Visiems mums rodosi, jogiai žemė, ant kurios mes givename, stovi ant vieno daigto, rodosi, kad ji paplokszti, kaip lenta, ir kad saulė vaikszczoja aplink ja. Kaip žiurai, rodos' ir teisibė, bet iszmintingi žmonės kitaip szneka. Dėl togi dabartės pažiurėsime, kieno teisibė, kas katra prigaudinēja: ar musu akis, ar tie iszmintingi žmonės, kurie pamilėję mokslą pa-

prato ne tik pažiurinėti viską akimis, bet dar ir isz-
mintinga savo kalba iszrodioti viską, kŭ tik stebisi
musu akis. Už taigi negalime visados tikėtiesi tūmi,
ką mato musu akis, nės jos tankiai mus prigaudinėja.
Taip pat ira ir szime dalike: nereikia tikėti, jog saulė
vaikszcioja, o žemė stovi ir kad ji paplokszti kaip
lenta, nės tai musu akis prigaudinėja mus. Ir isz
teisibės mums ne siki, vaikszciojant kur po ligius
laukus, teko pažiurėti į dangų; jis mums rodosi tū
sik dideliu įgaubtu dangeciu, krasztai kurio taritum
siekia žemę, o pati žemė ligi ir paplokszti. O tai
tikrai musu akis prigaudinėja mus.

Jeigu žemė isz tikro butu paplokszti ir dangus
savo krasztais remtusi ant jos, tai butu galima nueiti
kada nors iki tam daigtui, kur dangus susieina su
žeme. O kiek tai žmoniu iszvaikszciojo visą žemę
ir vis jiems rodėsi, kad eina vidurije rato, ant kurio
remiasi dangus, ir galo to rato nė vienas isz tu žmo-
niu nerado.

Jau isz to galime matiti, kad dangus nesiremia
ant žemės, ir kad žemė ne paplokszti; kaip rodosi
žiurint, bet kaip-nor' kitaip ji iszrodo. Dabartės klau-
simas, kaipgi iszrodo musu žemė?

Žemė musu apskriti — sze kaip obūlis — ir
dangus ją apsupia; dėl togi kur žmogus tik eina,
dangus vis esti galvos virszuj'. Kaip tai, kits tartu,
dėl kogi žemė rodosi paplokszti nū kur tik pažiurai?
Kitą sik užlipi ir ant varpniczios — o isz ten, žinai,
toli matiti — pažiurai į visas puses, o ir ten žemė
rodosi paplokszti. O asz dar pridursiu, jogiai ne tik
nūg varpniczios, ale žmonės užeidavo ir ant kalnu
6 arba 7 vierstu augszcio, o tai ir isz tokio augsz-
zcio žemė rodėsi ligi. Ale prie to tik nereikia už-
mirszti to, kad, jeigu priligiti žmogu prie žemės, tai
jis butu priesz ją mažesnis, ne kaip priesz jį mažiau-
sias maszalėlis. Sztai koks didumas musu žemės,
sako mums tie apszviesti mokslu žmonės: jeigu butu
galima apjūsti žemę, tai jūsta turėtu apie 40 tuk-
stancziu vierstu ilgio. Jogiai žemė apskriti, tai mes
galime matiti ir isz to, jogiai, kada važiujame į baž-

niczią, kuri ira gerame atstokume nūg mus' ir ant ligios vietos, tai isz pradžios matome boksztu virszu, po tam jau pradedame matiti stogą, o ant galo jau pamatome ir visą bažniczią su visomis aplinkui trobomis. Jeigu žemė nebutu iszgaubta, tai bažniczią ir visus aplinkui namus matitumėme isz sikio.

Geriausiu iszrodimu apskritumo žemės ira tai, kad keleiviai, keliaudami apie žemę, visados sugriždavo į tą patį daigtą, isz kur iszeidavo, tiktai isz kitos pusės, kad ir keliavo vis tik į vieną krasztą. Taip kad kas iszkeliautu isz Vilniaus arba Kauno, ir keliautu tiesiog į vakarus: tai isz pradžiū važiūtu per Vokiecziu žemę, paskui per Pranciją, privažiūtu dides mares, persikėles per jas atsidurtu Amērikoje, o isz Amērikos per kitas mares pervaziūtu į Sibėriją, isz Sibėrijos į Rusiją ir sugrižtu vėl į Lietuvą, į Vilnių, tiktai jau isz ritu; o dėl ko? o tai dėl to, kad žemė ne paplokszti, kaip rodosi, ale apskriti.

Taip dabartės dasižinojė, jogiai žemė apskriti, pasznekėsime apie ką kitą. Kožnas isz musu kas dien mato, jogiai saulė užteka, kila vis tik augsztin, augsztin, o paskui leidžiasi, pasikavoja ir užpūla naktis; o ar kožnas isz jusu pamislijo, dėl ko tai? O tai esti dėl to, kad musu žemė sukasi taip, kaip sztai vilkutis. Rodosi, iszgirdus tokią kalbą reiktu tik jūktiesi; o tai teisibę mano žodžiu gali su vis lengvai iszroditi.

Kožnam isz jusu rasi teko važinėti czaikoje (laive) ir važiūjant žiurėti į krantus. Tada tikrai rodosi, kad pats stovi ant daigto, o krantai bėga atgal, ir gali isitēmiti, kad kū greicziaus plaukia czaika, tū labiaus prisigaudinėja musu akis.

Taip pat ira ir su žeme; ne saulė vaikszcziuja aplink ją, ale ji sukasi apie savę. Pasisuka žemė vienu szonu į saulę, ant to szono esti diena, dėl to, kad tą szoną apszvieczia saulė; o ant kito szono bus naktis, pakol žemė nepasisuks. Žemė apsisuka apie savę vieną siki į 24 adinas, ką mes vadiname para. Reikia prie to pridurti, kad žemė sukasi labai greitai, o kad pas mus diena ir naktis gana ilgos, tai

dėl to, kad žemė labai didelė: pakol tas daigtas, kur mes gyvename, apeis visą ratą, reikia gana daug laiko.

Ilgai žmonės mislijo, kad saulė vaiksčioja, o žemė stovi ant daigto; mislijo, pakol neatsirado žmogus už kitus išmintingesnis, kursai pirmutinis parodė, jogiai saulė stovi, o žemė vaiksčioja aplinkui ją. Išrodė jis tokiu budu: žiurint, kaip užteka ir nusileidžia saulė, kaip užteka ir nusileidžia naktije žvaigždės, reikėtu mislioti, kad kù toliaus nùg žemės kokia-nor' žvaigždė, tū didesni ratą turi padariti, idant apeitu aplinkui žemę. Kas isz to seka? Sze kas: aprėzkite ant žemės du ratu! vieną didesni, o kitą tojo vidurije mažesni; ir tegul' isz vieno daigto eina du žmonės: viens didesniu, o kit's mažesniu ratu. Lengva įsitėmiti, kad tas, kurs eina didesniu ratu, turi eiti greicziau, idant sikiu nueitu iki tam daigtui, isz kurio pradėjo eiti.

Tas pats ir su saule ir su žvaigždėmis: tolimiausiai žvaigždei reiktu viena diena praeiti tokį didelį ratą, kad ir apmisliti negalima; reiktu taip greitai bėgti aplink žemę, kad ir suprasti tokio greitumo negalima. Ale ir dėl kogi — isz kokios priežasties — visos tos žvaigždės, kurios daug didesnės už žemę, visas sutvėrimas dievo, suktusi apie žemę, o ji sav stovėtu ant daigto?

Bet ar isz sik žmonės priėmė išmintingą žodį to išmintingo žmogaus? Ne, jie užsikrito ant jo rėkdami, jogiai jis nori dievo garbę numažinti; bet taip jie sznekėjo, užmirszdami to, kad didžiausia garbė dievo, kad žmogus nenėkina išminties, tos geriausios dievo dōvanos, ir išmintingu žodžiu didina garbę to, kursai davė žmogui išmintį.

Taip tai sukasi musu žemė pati apie savę, kaipo ratas aplink aszį; — dėl togi ir sako, kad žemė sukasi aplink aszį, norint ir aszies isz teisibės nėra. Tie daigtai ant žemės, per kuriūs turėtu eiti ta aszis, jeigu ji butu, vadinasi poliais.

Dabartės dar pasakisiu, kad didžiausią ratą daro žemė savo viduriu, tai ira tū daigtu, kurs vienokiame atstokume nùg abėju poliū. Szitą galime lengviau suprasti, jeigu paimsime obulį ir perdurę jį plonu

szipuliu pradėsime sukūti tą obulį taip, kad jis pats lengviai galētu suktiesi aplink savę. Tada galime įsitėmiti, kad viduris daro didžiausią ratą, o kù arcziaus prie galu szipulio, tų ratas mažesnis. Taip ir ant žemės: viduris daro didžiausią ratą, kù arcziaus prie poliu, aszies galu, tų ratai vis mažesni, o szale poliu beveik su vis nėra nė jokio rato; patisgi poliai su vis nepasijudina.

Poliu ira du: vienas vardu žieminis, o kitas pietinis. Paženklinti ju vietą ant žemės galime szeip: jeigu mes atsistosime veidu į ritus, tai po kairiaijai bus žieminis polius, po deszinei pietinis, o užpakalije bus vakarai.

Patirės tai viską rasi kas pasakis: juk žmonės givena ant visos žemės: tai ira ir prieszai mus, ant kito žemės szono; kaipgi jie nenupuldinėja? Ant szio klausimo ir asz taipgi atsakisiu klausimu: o kurgi jiems pulti?

Ir man, žinoma, atsakis: žemin! — Gerai! Dabar asz vėl jus paklausiu: ką jus suprantate po tūmi žodžiu „žemin“? — Žinoma, tai kas po koju. — O kasgi pas mus po koju? — Žemė. — Ir pas jūs žemė. Bet klausikite toliaus! virszumi jus vadinate tai, kas pas mus ant galvu — dangus; ir pas tūs, kurie ant kito žemės szono, taipgi dangus. Kur jiems pulti? Dar pasakisiu: mums rodosi, kad jie stovi augsztin kojomis, o jiems rodosi, kad mes.

Prie to visko pridėsiu tai, kad žemė turi savije tokią silą, kuria ji pritraukia prie savės viską, kas tik ira ant jos. Ir dėl togi kožnas daigtas iszmestas augsztin, sugrižta atgal. Ir žmogus szokdamas augsztin jaučia, kaip taritum kas jį traukia prie žemės.

Po sziam galime paroditi, jogiai žemė sukdamasi aplink savę, vaikszcioja tų sik ir apie saulę.

Saulė turi tokią silą pritraukti prie savės viską, kaip ir žemė; bet ta saulės sila ira daug didesnė už žemės silą, ir žemė pati, saulės pritraukiama, nū amžiu eina tų keliu, kokį jei dievas padėjo, ir negali ji iszkripti isz kelio, arba nutrukti, taip ligiai, kaip ne-nutruksta akmū, kursai, jeigu mes įsiriszę į virvatę

suksime aplink save, daris ratus vis vienu daigtu. Jeigu nebutu virvutės, arba ji nutruktu, tai žinoma, akmū sav nulėktu; taip ir žemė: jeigu saulė neturētu pritraukiamos silos, tai ana nulėktu dievas žino kur. (Toliaus bus.)

Gromatu skardinė.

Ant V., Mskv. Tamstos gromata su 3 rubliais atėjo. Nesu prantu viso rokundo: randu į raistus įtrauktus jau 3,68 rublius, o dabar prisideda vėl 3 rubliai, tai butu 2,68 rubliai per virszų. — Rasi tiesa, kad tame numerije buvo misliu su kitoniszkais pažvilgiais. Bus atitaisita, kas pakripusi.

Antanui izz Bugnu. Tamstos rankrasztis ira atėjęs. Jis taps, kaip veik bus galima, patalpintas. Teisibė, nepripratusiam prie dabarnikszcio „Auszros“ statraszo sunku skaititi neėsant nei jokio perskirimo tarp *ilgojo* ir *trumpojo i*, kuri balsė, a atitraukus, daugiausiai lietuviszkos kalbos žodžiūse randasi. Kad prie *u* nei jokio skiriaus nedaroma, tai czia nėko nekenkia, nės ta balsė retai musu kalbos žodžiūse tesiranda. Szvėžų, nepriprastą žodį atrasdamas kartais, nežinai nei ką pradėti, nei kaip jį isztarti. — Akusativas dauglikio motriszkos gimės budvardžio (adjektivo) „silpnas“ ira „silpnas“ (balsas ilsis ant pirmosios silabos, kaip ir nominative vienlikio).

J. Gr., Szl. 4 rubliai atėjo; dar priptūla už kalendorių, kurį tamsta tame tarpe bene sulaukęs busi, 40 kap. užmokėti.

Druī., J. B. Budapeszte. Rankraszcziiai „Bažniczios — kapai“, „Prie krivulės“, „Ar buvo Lietuvininku prietelius ar ne?“, „Bajaro pilis“ atėjo. Dėkui. Adresas??

Zig. Orod., Kor. Tamstos gromata su 5 rubliais pingu atėjo. Už tą 1 rublį taps parupjta, ko meilijei. — Mums miel girdėti, kad tamsta esi su mumis pakajingas ir su „A.“ linkiu izz vieno eini. Žines padūtasias pasinaudosime.

Peliksui Mažucziui. Tamstos pertaisimus apturėjome. Jūs savo laiku pasinaudosime. Labai tamsta gerai padarei tūs visus vardus, ir kaip jie lietuviszškai vadinasi, pridūdamas.

J. A. Kalnėnui, Garl. Tamstos rankraszczius apturėjome. Jie taps tai ankszcziaus, tai vėliaus patalpinti. Tarp sziuju randasi: „Surpiliai“, „Žmogūdis ir keleivis“, „Tarp savuju“ ir pabaiga, kaip rodos, kokios kitos giesmės, kurios pirmasis lapas mums kasžin kur ira užsimetęs. Praszome jos pradžia, mums antru kartu pridūti; liki czia truksta, kur prasideda: „Ant lauku szviesu, — Upelis garūja; — Tilu ir vėsu, — etc.“

Gužucziui. Tamstai kaip labai stropiam dailiam rasztininkui dūdame szirdingiausią dėkavonę už priteikimą taip daugel rankraszczių. Mums jie visi bus labai sugadu. Tamsta taip procevodamas užsipelnisi sav gražų vardą musu literaturoje. — Girdėjome, jog tamsta ir nekuriūmi szvėzių veikalėliu „Dvi svodbos“ užsiėmęs. Numanome, jog jisai bus didelio svarbumo dėl musu literaturos, kadangi tiek procēs prie jojo pristatai.

Ks. S. Vanagėliui. Tamstos rankraszcziai atėjo, o tai szie „Karcziamoje“, „Geguzio ritas“, „Pasveikinimas“; o dabar turime szius: „Atsidusėjimas“, „Liudnas smuikorius“, „Laimės valanda“. Szirdingai tamstai už jūs aczių; pasinaudosime su laiku.

Jonui R., Petrop. Tamstos gromata atėjo. Mums džiaugsmas, kad tamstos ten sziaurės kraszte toli nū Lietuvos taip linksmai tarp saviszkiu vakaruszkas praleidote. Kožnam ira begalo smagu tarp savuju savo prigimtoje kalboje pasidžiaugti ir pasilinksminti. — Apie tamstos minėtūsios nekurius prietelius musu giminitės butu daug kalbėti, o sziczion atvirai netinka. . . . Pasirupisime ir apie musu istorijos iszdavimą. Daukantas gana placziai ira ją paraszęs. Tik dabar savo paczių spaustuvės dar neturėdami negalime to darbo pradėti, nėra svetimai spaustuvei tą reikalą priteikiant, reikėtu jau isz pradžios daug piningu. — Apie krivu-krivaiczių procę ir darbą gali tamsta „Vitolioraudoje“ placziai ir graziai pasiskaititi.

St. Mažucziui. Tamstos gromata su iszsiraszimu ant „Auszros“ parėjo; taps prirupinta „A.“ Reiks paklausti, kur tamstai iszsiųstiejie rasztai padingo.

Antanui Ž., Usza. Iszsiraszimas ant „Auszros“ su 4 rubliais atėjo. Laikrasztis tampa pristatitas.

Jonui Kr., Br. Prėnumeracija su 4 rubliais įėjo. „A.“ tapė prirupita. Praėjusiems metams tik 10 numeriu teiszėjo; norėjome naujus metus su sausio m. pradėti.

Antanui Jurgelaicziui, Springfield'e, Amėrikoje. Tamstos gromata atėjusi labai mus pradžiugino. Esame labai linksmi patirdami, kad musu broliai už didžmario susipranta į draugistes dėl susiartinimo stoti. Tamstos korespondencija taps kitame numerije patalpinta. Mums butu dar smagiau, kad nors keli skaititojai tarp Lietuviu Amėrikoje atsirastu: tai butu jau szioks-toks susineszimas su broliais tėvinėje.

J. A. V. Lietuviui, Poznanijoje. Kad tasai „szaipokas“ baus žmogus ir durnas, apie tai nėra nei abejoti. Jis isz idos

ir apmaudo jau nebežinojo, ką ant anu eiliu ir ant „Auszros“ besakiti. Toksai dar durnesnis nekaip ansai Turkas, kursai matidamas savo gyvenimą degant rankas susiėmęs į ugnelę žiūrėjosi sakidamas: „Alla atsiuntė ugnį, Alla tur' ir išgesįti.“ Tasai Kauniszkis mislija geriaus ėsant glaustiesi į svetimą giminę nekaip prie savuju pasilikti. Tekeliauja su dievu; mums tokiam atstojus nebus didelė trota. — Apie tikibės dalikus, gromatoje minėtus, bus paraszita.

Szunkariui. Tamstos „Melagis“ ir „Gaidis ir žemczyugai“ parėjo. Dėkui už ju atsiuntimą: bus sunaudota. — Teisibė, kad ansai M. „siunczia nekurius į tas pelkes ir balas pasižiūrėti, ar tiesa, o tūmi tarpu jį patį Lietuviai ne labai gūdoja.“ Viskas iszsireiksz isz jo praeitinės, ką savo nelabais apsiėjimais dėl savęs gero bus padaręs. Ir szaip jis neįstengė iszaiszkinti, ko mes norį. Nedrįsdamas neteisibę sakiti, jis dabojo apilankomis eiti.

„Mažiausiam tarnui tėvinės.“ Tamstos „Mitus“, „Abc“ ir „Pavasari“ apturėjome. Labai, tamsta, dailiai raszai. Patinka ir taigi taps viskas sunaudota. — Isz kur, tamsta, tus 6 eks. gavai pridūtus? Man sunku ira pasakiti, kam jie ira siųsti. Bene bus apsirikimas.

J. S. K. Bėdžiai iszkeikiantiejie mumis! Dievas žino, ko jie geidauja ir meilija ir trokszta. Kad tik neperdaug prasikeiktu! Ar jie neatsimena musu priežodžio: „Keikestis pro burną iszlenda, pro nosį atlenda“? Gal' ant to priežodžio pasitikėti: jisai rasi bus senas, kaip musu giminė sena.

J. K. Sz., Rig. Tamstos „Giltinė ir avikirpės žirklys“ atėjo: bus suvartota. Kad visi taip storauniai raszitu, kaip tamsta, tai nereiktu kartais nei nusibosti. Labai noriai tamstos raszai skaitomi, apie tai nereikalinga baimitiesi.

A. V., Rigoje. Tamstos gromata raszita 28 buv. m. mumis atsieko. Acziu tamstai už jąją. Tamstu laikraszcziai dabar jau mus siekia. Tik nežinau, ar ir „A.“ į savo vietą nueina.

Vėversini. „Paaiszkinimas“ su priedu prie Kossakovskio ira musu rankose. Bus, suprantama, patalpinta. Žinė apie Jūdžvingius, kaip maštai, neira prapūlusi. Jos nūraszas, man rodosi, ira prie rankraszcziau, kalendoriui paskirtu, priglaustas. Kaipgi galėtum misliti, kad tokios svarbios žinios už nokus butu skaitomos?

X. Tamstos iszkarpa isz „Krajaus“ atėjo, taip pat ir 3 rubliai dėl Vitolioraudos, dainu Miglovaros ir Jankaus. Ira parupinta.

Eglei. Tamstos abi korteli atviko ir dėl manęs ir dėl J. Nereikalinga baimitiesi dėl buvio musu laikraszczió. Tik ar ne tamsta vėl kartą rėdistę su siuntinėliu giesmeliu — daineliu atlankisi?

Žiemkencziui, Petrop. Tamstos giesmelė atėjo; į sziūs numerius ira jau per vėlai įdėti, nės jau beveik gatavi. Ale vėliaus bus galima pasinaudoti. — Kaip ira su tamstos darbu „Isz Lietuviu raszliavos“? Ar jisai ira tolin vedamas?

S. S. „Krajuje“. Tamsta mums neuzkenki kraipidamas musu dugninę mąstį raszte „tikrasis jieszkiniš tėviniszkumo“. „Auszra“ visūmet buvo ir bus tėviniszku laikraszcziu, norint savo jieszkiniu sako ėsant ne vien atkėlimą ir įgaivinimą *lietuviszkos* kulturos. Mes kulturą sakome ėsant labai sukrautu daigtu; ties musu pažiura czia įeina, kaip raszėme tam tikroje vietoje, ir gėribė paprocziu, paplitimas mokslo, draugijiszkas sutaikinimas pagal dorumą ir pakilimas medegiszko buvio tautos ir d. k. d. Tiktai tamstos liuliūta nosis, nežinome, kur suūstė aną „ligibę“, kuri buk viena pati ėsanti pamina (paklodu) kulturos (dabos). — Norint kitus apsznekėti reikia buti doresniu, nereikia kraipiti ju pažiuras. Taipogi pridursime, jog tamsta Lietuviams „lizdą gadini“, nės pats budamas Lietuviu, kaip kitą kart' pripažinai ir „Krajuje“, nori neteisingai apszmeižti savo brolius. Pamėgink pirma pats ką gero Lietuviams padariti, o tūmet galėsi ir savo brolius bausti, bet tūmet, kad priderės. Reikia meilės tėvinės ir supratimo jos reikalu sziantdien ir kitą gadinę, norint savo žmonėms ką gero padariti. Tamsta nežinai nei lietuviszkos istorijos, nei numanai, ko Lietuviai reikalauja. Pasimokink daugiau, dirbk dėl įkurimo lietuviszkos dabos, pamilėk tėvinę — tūmet Lietuviai tamstą pagirs. Sziantdien jiems esi mažne „iszgamu“.

W. B., Fil. per Mironiszkius. Tamstos rublius atėjo. Prėnumeracija Prusu Lietuvoje ir Vokietijoje ira 4 markiai, taigi dar tamstai reikia 2 markiu pridėti. Tamsta raszei siuntęs 1 markį; kokiū laiku tąjį iszsiuntei? Ar rasi tamsta ant pasztos įmokėjei, idant toji „Auszra“ parupintu? Į Mironiszkius berods vienas eksempliorius „A.“ už antrąjį kvartalą iszraszidintas eina. Praszome dėl to markio artesnės žinės.

Jonui T., Mit. Tamstai tapė per p. A. išsiųstos tik pirmosios trečiosios knygos. Kitu negalėjome prigauti. Jos iš dalies mūsų pusėje jau neira gaunamos.

Bėgunui, Ras. Tamstos [dvi gražios giesmutės tapė pridėtos. Su laiku jas pasinaudosime.

Apgarsinimai.

Monu daigtaĩ mažieji:

- 1) Išz popėriaus lapo padirbti givą varlę 60 kap.
- 2) Išz atramento (jūdilos) paversti vandenį, kuriame aukso žuvelė pluduriūja, 50 kap.

Tokiu monu ira lik 20; imantieji visus gauna už 6 rubl.

Monai didieji: Monu įtaisas 25 rubl., kuriūmi gal' roditi:

- 1) Ant stalo pavožk tuszczia skleniczia, sudūsi su (monu) lazdele, ir atrasi skleniczioje, ko norėsi, ala us ar arėl kos.
- 2) Givą pauksztį sudeginsi popėriuje suviniotą; išz piztilėtos į pelenus szovus vėl bus pauksztis givas; ir taip toliaus gal' daug tokiu padariti.

Norintieji žinoti visus gal' gauti prisiuntus pustmarkį 7 kap. ar 20 pf.

Szitus piningus surinktus turiu viltį apversti ant naudos milimos Lietuvos ir dėl praplatinimo „A.“ Tą kožnas geraus galės pavėriti, jog ėmęs monus bus „A.“ užraszitas, už kiek. To dėl nūszirdžiai veliju kožnam vėrn am Lietuvininkui parsisiųsdinti tokius monus ir susirinkimūse paroditi. Už tai surinkus keliatą rubliu butu pacziam išz geros szirdies nors mažą dalelę galima pridėti ant naudos savo tėvinės. Asz su tokiu noru kožnam vėrn am Lietuviu už pusę prekios atidūdu, ir tai ne tik vien saviemsiems, bet ir užrubežiniams nūszirdžiai veliju, sveikindamas visus viengenczius.

Augustinas Baranauskas,

Kauno rėd, Sziauliu pav., Gruzdziu valszcziuje, Szupiliūse.

Nors mažai ira, kas dar girdėjo, bet ėmēju jau randasi, kuriūs czia suraszau: *Ona Zavistauskatė* Suvalku už 5 rubl., *S. Dagilis* Sumu už 2 rubl., *J. Szvedas* Vodžgiriu už 3 r. 25 k., *K. Strazdas* Žėzmariu už 2 r. 35 k.

Kningu spaustuve ir litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelija pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietuviszkoje* kaip ir vokiszkoje kalboje geriausiame atlikime ant pigiausių prekių.

Tie jie prėnumeratoriai „Auszros“, kurie už praėjusius metus nėra visus piningus įsiuntę, szirdingai užpraszomi, likusią skolą *veikiausiai* „Auszros“ rėdistei prisiųsti. Prėnumeracija už praėjusius metus isznesza 2 rubl. 20 kap. (rekomendavotose gromatose 3 rubl.). Keli tik po 60 k. teįmokėjo, kiti po rublį, kiti po pusantrą rublį. Labai daug piningu reikėjo ant siuntinėjimo iszleisti: kitam ir dvilinkai ir trilinkai buvo reikalas siųsti; taigi kasztos ne menkos buvo. *Rėdistė.*

Į t a l p a.

1) *J. Szl.* Debesiu iszsklaidimas, l. 153. — 2) *J. Bs.* Senatvė lapinėš kepurės, l. 159. — 3) *Aglė.* Paminėjimas praeties, l. 161. — 4) *J. Bs.* Lietuviu skundas, l. 162. — 5) *Jaksztas.* Giesmė prascziokėlio nemokanczio rasziti, l. 165. — 6) *Gintautis.* Medega trobas statant, l. 166. — 7) *M. Jankus.* Tris garsus kiemai, l. 175. — 8) *Isz Lietuvos,* l. 176. — 9) *Ak. Svetur,* l. 197. — 10) *Gdl.* Žemaicziau szlovė, 201. — 11) *Birsztonas.* Knįgos apie Lietuvą, l. 202. — 12) *M. Davainius.* Paaiszkinimas, l. 205. — 13) *Ant. Kriszcziukaitis.* Matėmatikiszkas žemės apraszimas, l. 206 — 14) *Gromatu skardinė,* l. 211. — 15) *Apgarsinimai,* l. 215.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rėdistę siuncziant reikia sziokiį antraszą padėti:

Martinas Jankus, Bitenai per Lumpenus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rėdistę atsako **Martinas Jankus, Bitėnai pas Lumpėnus.**
Rėdikas *Jonas Szliupas.*

Spaudinta už piningus skaititojų „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

N. 7. ir 8. Tilžėje. 1884.
Už liepos ir rugpiucio mėnesį.

Antras **AUSZRA.** metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Auszra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knįgutės 32—48 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rēdistėje „Auszros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Auszros“ pusę tiek. Vokiētijoje galima „Auszrą“ prie kožnos cēcoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Mokslas apie tautinę ukę.¹⁾

I.

Kas tai ira politikiszka ēkonomija?²⁾

Nēra mokslo, kurs žmogui nenesztu pelno. Ar imsi mēkanika³⁾ — ji mokina, kaip galime gauti judintinę spēkā⁴⁾ ir kaip ją galime pasinaudoti įtaisidami įvairius dirbtuvus (maszinas); ar pažvelgsi į astronomiją⁵⁾ — ji geru geriausiai parodo kelius per mares plaukiantiems; ar išgilįsi į kēmiją⁶⁾ — ji atranda sukrautines dalis daigtu ir mokina pasigauti tulus dalikus, kuriūs nežinēlis meta į szalį kaipo sudēvētus ir atlikusius; geologija⁷⁾ parodo, kaip ir kur turime jieszkoti akmeniniu angliu ir naugiu⁸⁾; medicina⁹⁾ tirinēja ligu priežastis; tiesos mokslai kamanatinēja draugijinius klausimus ir prisideda patobulinimui įstatu; statistika¹⁰⁾ pamoja daug taisikliu, kurios valdo draugiją; politikiszka pilozopija¹¹⁾ iszžiuri įvairius povizius¹²⁾ valdžiu ir parodo ju atnaszią naudą. Taigi sakau, kad nēra mokslo, kurs žmogui neiszsimokētu už prakaitą pralietą ant įgijimo jo padūdamu žiniu.

Taipogi ir mokslas apie tautinę ukę prisideda žmogui ant kiekvieno žingsnio, dar daugiaus pasa-

kisiu: be to mokslo vargu bent kiek suprasti kebliausius¹³⁾ draugijos klausimus. O vienok ar daugiems tas mokslas pažįstamas? Ar daugis žino, į kokią eilę mokslu jis telpa ir kokia yra jo uždava?

Mokslas apie tautinę ukę, kitaip vadinamas politikiszka ekonomija, prideri prie eilės mokslu apie draugiją, jis tiria ukės atsitikius. O kas tai per daigtai — tie ukės atsitikiai?

Kiekvienas žmogus juk pirmuciausiai rupinasi, kaip reikia išlaikyti savo givastį, apsiginti nū miriaus¹⁴⁾. Szaknis to rupecszio lindo pacziame žmogaus kune. Žinomas tai daigtas, kad kunas, dirbant darbą, gaiszina savo raumeninę¹⁵⁾ spėką; kad neperilsti ir nesugadinti kuno parangumą per ilgą įveikinimą, kunas tur' gauti papildą — peną, kurs atitaisis panikusius jau audeklus¹⁶⁾. Bet ne tik tai peno reikalauja kunas, kad išlikti givu ir veikliu, reikia jam ir aptaiso; nės žiaurus oras užgauna jį smagiai, panaikina kuninius audeklus ir įdiegia ligu szaknį — priartina žmogų prie miriaus. Kada žmogus tur' ką valgiti ir kūmi apsidengti, jis pageidauja namu, apginancziu jį nū visokiu netikėtu priepūliu¹⁷⁾ ar piktu įveikimu apielinkės.¹⁸⁾ Taip tai žmogus apie savę besirupindamas, viena pradžia susieina su priegimczia. Reikalai-gi, kurie spiria žmogų artintiesi prie priegimties dėl to, kad papilditi panikusius kuninius audeklus, kad įsigiti apdangą ir pastogę, vadinasi medegiszkais¹⁹⁾ žmogaus reikalais.

Ir kad tai pati priegimtis suteiktu žmogui daigtus tūjau vartojamus! Ji dūda tik tai grubią, krupu-liūtą medegą²⁰⁾, kurią pertaisęs žmogus gali pritaikinti prie reikalo savo kuno. Norint-gi kokį daigtą pasitiekti, reikia darbo; o darbas tai nėra kaž kitas, kaip tik tai gaiszinimas raumeninės spėkos. Žmogus gali savo spėkas pagaiszinti žaisdamas, kaip antai kad daro vaikai, ir nėko nepadariti sav ant naudos. Bet tūmi tai daigtas, kad priegimtis žmogų skvirbina²¹⁾ mažiau dirbti nenaudingus darbus ne kad naudingus; nės esant isztekliui²²⁾ spėku su galu, žmogus neapsikenczia vargti ir kankariūti veltū pa-

gaiszinių spēkā. Priegimtis prispīrē žmogū nū anksto pasirupinti apie savo reikalus. Vienas už tai rauso žemę, ir nori išvežti vaisiu daugiau ne kad pacziam reikia metu buvije, kitas vėl antai taiso dirbtuves (pabrikas), perdirba medegą į padarinę reikalaujama draugijos, kitas vėl veža dirbinius ir nūveikalius²³) iš vietos į vietą, keiczia jūs ant kitu daigtu ir tt. Žodžiu sakant — žmogus ėmėsi už darbo nū anksto apmąstito ir galēsenczio išsimokėti už nūvargį. Tokį tai žmoni nūmoningą veiklumą mes vadisime ukiszku; o kupeta ukiszku veiklumu padaro tai, ką mes vadiname uke.

Bet reikia czia pat pasakiti, kad ukę galima ira tirti išz keliu pusiu. Imkime antai pasėli, nūvalą lauku, nutreszinimą ir kitus tokius daigtus — apie tai vis szneka plācziai agronomija²⁴). Agronomija rupinasi rasti, kaip galima išz negivu priegimties daigtu greicziaus išzgauti grudus ir želmenis, einanczius į peną žmogaus ar jo valininko givolio. Teknologija²⁵) antai vėl szneka apie dirbtuviu pataisus, ji tiria daugį kēmiszku ir mėkaniszku buicziu²⁶), kuriose priegimties daigtai persidirba į ganėdinanczius musu reikalams. Kitaip sakant anie tekniszkiejie mokslai rodo, kaip žmogus gali pritaikinti prie savo reikalu priegimtinius daigtus.

Ir politikiszka ēkonomija, kaip sakiau, tiria ukę, bet visiszka išz kitos pusės. Jos ūzdava ira paroditi, ar plati bet liesa ukė ira geriaus laikiti, ar siaura bet, kaip prideri, išzdirbama; ar žmogus gauna pilningą atmokestį už savo prakaitavimą ar ne, ir jeigu ne, tai ko dėl; apskritai sakant mokslas apie tautinę ukę parenka kelius geru geriausiai tildanczius reikalus žmoni prie ju mažesnio plukimo.

Reikalingumas sudavadii ukiszkus žigius gimsta išz žmogaus priegimties. Žmogus, kaip sakiau, negal' be kraszto dirbti ir dirbti nenusiveikęs. Kadangi vien darbas ira davėju vartojamu daigtu, tai išzpūla daugį ir kokibę²⁷) darbo pritaikinti prie daugio ir gimės²⁸) žmogaus reikalu. Kitą gadinę, kad

nebuvo paskiros darbu, žmogus pats vienas, ką uždirbo, tai ir vartojo, bet šiandien yra kitaip: paskira darbu susėjo visus žmones. Norint kiekviena giminė ir draugija turi liczius (mėrius) ir geismus sav tiktai įpatingus, vienok lieka ganėtinai reikalų, kurie sutraukia į kruvą jas visas, taip kad ukė visos šalies palieka kaip kad vienu kunu, isz kurio nei vieno sąnario neiszgausi neįgrobęs kitu. Politikiszka ekonomija kamantinėja tokį kuną, t. e. ukę visos šalies, o ne ukę vienos giminės ar draugijos įpacziai.

Ta pati paskira darbu susėja visą žmonistę ir visus žmones padaro broliais. Bet prie šiandikszcio rėdo, karalistės ar tautos padaro visgi atskirius kunus, kuriu sąnarius su mazgu užrisza ukės pobudis²⁹⁾, kalba, papročziai, tiesos, valdžia, prie to prisideda dar ir kraszto pobudis, jo klimatas³⁰⁾. Taip tai esant politikiszka ekonomija šiandien tiria ukę skirimu tautu įpacziai. Taigi apskritai sakant: politikiszka ekonomija peržiurinėja tautu ukę, arba tokius atsitikius tautose ir karalistėse, kurie ramdo medegiszkus reikalus giventoju.

*Paskaida*³¹⁾ *atsitikiu ir klausimu politikiszkoje ekonomijoje.* Imant kokine-buk mokslą iszguldinėti, reikia pirmiausiai medegą paskaiditi; reikalingumas tokios paskaidos digsta isz negalės apžioti ant karto visą medegą telpanczią į mokslą, taipogi isz sunkumo atminti atsitikius skersai ir iszilgai sukreiktus, ant galo isz noro apsakinėtojo patrumpinti savo darbą.

Jau pradžioje XIX amžiaus mokintas Prancuzas Sė pramanė gerą paskaidą politikiszkai ekonomijai. Į pamatą savo paskaidos jis padėjo laipsnius per einamus ukiszkos mantos³²⁾ tildant medegiszkus žmogaus reikalus. Nereikia mąstiti, kad žmogaus uždarbis nepriklauso įstatu³³⁾, kad jis neturi įtarcziu³⁴⁾ jį ar tai pagreitincziu ir pagerincziu ar suturincziu pusiaukelije. Aplinkibės³⁵⁾ rodanczios daugi ir gimę pataisomu naudingu daigtu dūda įtalpą mokslui apie *pataisą*. Šiandien prie paskiros darbu žmogus pats nesuvartoja savo iszdirbtu daigtu, jis reikalauja, kad jo patiektus daigtus kits kas imtu, taip

kaip jis pats ima nū kitu — tai szitai mainai darbo vaisiu. Taigi mokslas, kurs kamantinėja, koku priklauso įstatu ir įtarciu tie mainai, vadinasi mokslu apie *mainus* arba *atkaitą*. Musu gadinėje medega tankiausiai neprideri tam, kurs turi spēką ją nutaisiti; kartais įtaisai vartojami prie darbo taipogi darbininkams nepriguli, jūs suteikia piningius. Už tai ir nutaisiti daigtai eina ne į vienas rankas. Dalį ju ima viresnibė — tai szit pamatas mokslui apie viresnibės rinkliavas; likusiąją-gi dalį pasiskirsto savitarpije darbininkai, valditojai medegos, įtaisu ir piningu. Taigi įstatus paskaidos prekiniu³⁶⁾ tarp įvairiu draugijiniu slūgsniu tiria mokslas apie *paskaidą*. Ant galo įpacziai iszsitiria įstatai daugio ir gimės vartojamu daigtu — tai mokslas apie *vartojimą*.

Jaugi tokia paskaida nėra gana moksliszka, nės mokslas reikalauja, kad kožna isz daliu turētu ligiai ardvę sritį³⁷⁾ atsitikiu. Tūmi tarpu mes žinome, kad vien tiktai pataisas ir vartojimas buvo visur ir visūse amžiūse žmonistės givenos, kadangi jūdu iszeina isz priegimties musu kuno. Ne taip tai — mainai. Nereikia saikstiti tolimu gadiniu, juk antai ir viduramžije vieszpataujant kitokiai valdžiai mainu mažne visai nebuvo. Taipo-gi ir paskaida visada nebuvo galima. Priegimtinėje ukėje antai ką žmogus pasitaisidavo, tą jis pats ir suvartodavo; prie to tada jis turėdavo ir savo medegą ir įtaisuus jos nutaisimui reikalingus. Juk mažiejie žemės valditojai Prancijoje, Germanijoje ir bimbilai (desintininkai, szziurininkai) Lietuvoje, ką pasitaiso, tą ir pervaro per savo pilvą — atskirus dalį turto, kurią nū ju atima kraszto viresnibė. Tai jau aiszku, kad tiktai pataisas ir vartojimas, pasistiebdamu ant istato atkaito medegos žmogaus kune, prideri visai žmonistei, ir per tai padaro visadinę įtalpą ukės, taigi ir mokslo apie ukę. Bet tūmi tiktai daigtas, kad ukė musu dienu pasispiria ant mainu, taigi kad ją priderincziai suprasti, mes szziandien negalime iszvesti tą dalį mokslo isz apsakinjimo.

Czia dar pridursiu, kad minėtos keturios dalis

politikiszkos ūkonomijos taip susikisza su viens kita, kad negalima tolimesniuju suprasti nesužinant praeinancziuju daliu. Taip antai norint perprasti mokslą apie mainus, reikia žinoti mokslą apie daigtu pataisą; taipo-gi negalime įsiziūrėti į mokslą apie paskaidą ir vartojimą nesužinodami pirmuju daliu politikiszkos ūkonomijos. Tai toks ira sukibimas minētu keturiu daliu mokslo apie tautinę ukę. (Toliaus bus.)

1) Tautinė ukė, gentės gaspadoristė. — 2) Politikiszka ūkonomija, tautinė ukė. — 3) Mėkanika, judinimo, varimo mokslas. — 4) Spėka, stipribė, sila. — 5) Astronomija, žvaigzdininkistė. — 6) Kėmija, skirimo, sukrovimo pažintis. — 7) Geologija, mokslas apie žemės pasidarimą. — 8) Naugės, metolai. — 9) Medicina, mokslas apie vaistą, lėkoristę. — 10) Statistika, žemiu, karaliscziu pažintis. — 11) Pilozopija, iszminties mokslas, vilmanistė. — 12) Įvairus poviziai, kitokie pavizdziai. — 13) Keblus, painus. — 14) Mirius, mirimas. — 15) Raumeninis, musulninis, gįslinis. — 16) Audeklas, smulkiosios gįslutės kune. — 17) Pripūlis, nelaimė. — 18) Apielinkė, aplinkė, apiegardė. — 19) Medegiszkas, materijoliszkas. — 20) Medega, materijolas. — 21) Skvirbinti, priversti. — 22) Iszteklis, zopostas. — 23) Nūveikalis, iszdarbis, nuveikimas. — 24) Agronomija, mokslas apie lauką. — 25) Teknologija, mokslas apie pramonistę. — 26) Buitis, pasirodimas. — 27) Kokibė, kvalitėta. — 28) Gimė, veislė. — 29) Pobudis, karaktėrius. — 30) Klimatas, oras. — 31) Paskaida, paskaidimas. — 32) Manta, lobis, turtas. — 33) Įstatas, įstatimas, zokanas. — 34) Įtartis, iszlīga, iszsiderėjimas. — 35) Aplinkibė, dalikas (Umstand). — 36) Prekinis, verczios daigtas. — 37) Sritis, skritis, kreizas.

Piastu duktė.

Apsaka apie Lietuvius 1282 meto.*)

Petro Trupinėlio perdėta.

I.

Ir vėl ateikit' klausit' susitarę,
Ir vėl baisingą apsakisiu karę!

*) Szimtmecziai nulekia į amžius, czėso laikai prasirita, laimės pagada mainosi lig oras; senistės straipsniai žengia

Ir vėl asz Lietuvius jums apraszisiu,
Barzdokus, nožmius*) priesz akis statisiu!
Szvelnus lig vaikai, kad sav žemę aria,
Baisus, kad veda su kaiminiais karę:
Kada dėl kerszto ar dėl savo naudos
Degina, plėszo ir kraujūse maudos!
Tikrai, užmirszę broliu prideriszę,
Darbus Lietuviu nožmiaiis pripažiszte:
Kada ju buriai pagrėbę už kardō
Kaiminus drasko, naikina ir ardo,
Į visas szalis, tartum, vėjai trankos,
Tik laukia kerszto ar grobio ju rankos.

II.

Bet su visu szlovės mums negadina,
Kad prosenius plėszikais pavadina.
Ar ju kaiminai, ką arti sėdėjo,
Kurie į Kristū seniai įtikėjo,

---

augsttin, žengia žemin. Nėkas nepabuna kaip tik atmaina,
nėkas nepasilieka kaip tik smertis. Kiekvienas szirdies kulis
mums žaizdą musza, o givastis butu amžina kraujo sriovė, jei
giesmininkistės neturėtum. Ji mums parupina, ko priegimtis
(gamta) neįstengia pridūti: auksinį laiką nėkadōs nerudintį,
pavasariį neperžidintį, laimę neaptemtą jūdais debesiais, ir
amžiną jaunistę. Giesmininkas linksminoju žmogistės; jis
tūmi ira, jei dangus patsai jam tą macę įdavė, jei praamžinasis
vieszpats savo peczvietę užspaudė ir jei jis dangiszskajā ēvan-
gēliją ne dėl begēdiszko tarno užmokeszcio parnesza.

Taip, žiniu ir' giesmininkas, kurs macnia savo sila,
Kas sriovės' gadiniu skendus', pranesza visiems bila.
Nės jam nėra dar numiręs laik's galincziu mus' didžiu,
Isz jo dvasės veržias' senas džiaugszmas ir tužma szirdžiu.
Jo namai Iliso krantai, krantai Tiberio taipjau;
Bet, *brangioji Lietuva*, isz džiaugszmo musz' szirdis macniau,
Paminint szlovnosios musu tėviszskės praeitinės,
Mandriai, lig nei jurės, už' alivai graikiszskos garbės;
Dar mandriaus, griausmai Perkuno, griauij' balsai Lietuv'ninku,
Kad vainik's žaliuju rutu grožin' galvas karžigiū. M.

*) Nožmus, smarkus.

Geresnę davē paveizdā stabmeldžiam'
Broliszkos meilēs? pasakikit', meldžiam'!
Kad isz Auropos vis kareiviai traukia
Iszmuszt' Lietuvą ir atlaidu laukia?
O jos vaikelius velniukais vadinę,
Nožmiai basuliais ir angia girine —
Kas per stebuklas, jei tokia givatē*)
Gandino nūdais ir gilį pastatē?
Kada jiems Kovas**) sujudina kraują,
Arba Perkunas rodo kersztą naują?
Labiaus stebėkies', jeigu tokis žmogus
Parodo meilę ir esti patogus:
Jeigu stabmeldis ant savojo veido
Aszaroms gailioms iszkristi daleido;
Arba kad galvą jis gūdoja seną,
Ar su silpnesniu sandoroj' givena!
Ar ne stebuklas — kad jisai kovoje
Vaiku nesmaugia, moteris gūdoja —
Paklauskit': isz kur jis doribę ima?
Kur jis ją matē? Kas dūd' apszvietimą?
Ar szirdis jojo? Kas mokin' malonēs?
Gal žvėris giriu — bet tiktai ne žmonēs!
Kiek sik Križokai pabeldžia į vartus —
Jau tada dėl jo givenimas kartus:
Senius nužudo, moteris gėdina,
O virams pancziai, nelaisvė amžina!
Namus sudegin', o dievus iszvarto,
Kad kam atleistu — nėra tokio karto!
Tai ir Lietuvis, kad paim' tvirtinę,
Kraujūse maudos, atkerszin' tėvinę!
Ugnį ir kardą jo rankoj matiti —
Neprileisk, Dieve, tai baisu atmīti!
Dėl ko — kad degin', plėszo laike karo,
Užkemsza ausis ir akis uždaro?
Nēs jam reik' buti nožmesniu už žvėrį,
O Dievas jam szirdį gerą sutvėrė.
Galvą szarvūtą į virszų nors kelia,
Bijo iszgirsti szirdingą dainelę;

---

*) Givatē, angis. **) Kovas, kovos Dievas.

Nors ranka smarki, bet tokią adina
Sudreba tankiai — viską pagadina.
Isz ko jo szirdis? — Zino Dievas vienas:
Minkszta lig vaszkas, tai kieta lig plienas.

III.

Senas tai laikas, seniai jau tai buvo,
Visi tie virai jau žemėj' supuvo,
Kurie suėję isz viso aplinko
Sav kunigaikszti Traidena iszrinko!
Džiaugėsi gavę toki apginėja;
Jam tai pavadė, ką kožnas turėjo:
Davė jam ginklą, kunigaikszcio varda,
Raudoną rubą, kalpoką ir karda;
To kardo, szarvu ir rubo turtingo
Nei ženkle nėra — viskas kapūs' dingo!
Tris mastai žemės, szeszi amžiai laiko
Ginklus ir žmones į dulkės isznaiko!
Lietuvos pilij' — garsingoj' Kernavoj',
Kur kunigaikszčiai musu vieszpatavo,
Sziandien paminklus Lietuviai naikina,
Nei padavimu sentėviu nežino.
Kirviu kapoja ažušus senovės,
Kuriu sentėviai augiti neliovės, —
Szildo jais grįžia vakaro adina,
Kalba su svecziais ir savo szejimina:
Ir minavoja senovės gadinę,
Kaip tad tėvinę milėję ir ginę. —
Tada sukruoto vėl kraujas krutinėj,
Kibirksztis ugnies dega pirmutinė;
Isz kur tas karsztis ju krutinėj' imas'?
Ar jį uždegė senas padavimas?
Dievas tik žino.

IV.

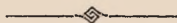
Istorija sako,
Po Narimunto valdžia Traid'nui teko:
Seniai žinojo jau svetimos szalis,
Kas jis per viras ir koks ir' daugalis:
Kad reik' patarti, ira iszmingas,
Kad reik, kariauti, tai didei narsingas.
Jis isz Kernavos kaip sakal's isz oro

Veikalus matē kaimino nedoro:
Mozuro, Lenko, Gudo ar Križoko
Kiekvieną žingsnį jis saugoti moka;
Visi kaip vilkai Lietuvą vis naiko,
Atvirai, slaptom's — ir laukia tik laiko.
Traidenas dėl to apie tai tik musti,
Kurį kaiminą reik' pirmiaus sumusztį:
Ir už baisiausią piktadėją rado
Kunigaikštistę — Mozuro Kunrado!

V.

Leszkas Baltasis — tai Lenku karalius,
Kunradas buvo tūmet jo vasalius;
Lietuviams czia buvo kelias ne naujas:
Ne sik Mozurūs' jau liejos' ju kraujas;
Zino, kad drutos pilis akmeninės,
Drąsios ir stiprios kareivių krutinės.
Bet sziandien užpult' patogus ir' laikas:
Valdon's Kunradas — dar jaunas tik vaikas;
Traidenas savę tūmi ir ramina,
Kad lengva tokį įveikti vaikina. —
Ligos prispausta motina jo sena
Verkia tik viro, su kuriūm' giveno;
Zmonės artojai — savo javus valo,
Senatai juju — linksminos' be galo.
O kunigaikštis medžioja kas dieną,
O sargai piliu — sumigo ant sienu!
Tegul' tie szoka, tie po gires trankos',
Tie saldžiai miega su bardisziais rankos':
Prikels jūs riksmas svecziū, nepraszitu,
Lietuviū ginklai ir balsai trimitu!

Toliaus bus.

Isz musu praeigos.

I.

Lietuviu „Dunojus“ ir Rimėnu „Danubius“.*)

(Milimam J. A. V. *Lietuviui.*)

Lietuvizskose dainose, kaip tulasis skaititojas žino, ira tankiai minavojama Dunojaus upė. Viena daina prasideda szitaipo:

Vai per Dunojėli — vai per upuzėlę
Atplaukia laivelis — tam' laive bernelis,
Aukselio szukelėm's — galvelę szukavo,
Geltonus plaukelius — Dunojėlin leido.

Isz kurgi tad' senose dainose musu atsirado vardas tos upės, kuri taip toli už rubežiu Lietuvos žemės plaukia, ir kurią musu laiko retas ira Lietuvis matęs? Jei musu dailusis ir puikusias Niamunas ira dainose minavojamas, tai ne divai, nės gentė musu jau per tiek szimtu metu ir laimingai ir vargingai Paniamunėse givena: jis — ira musu namine upe. Bet ko dėl ana, svetima sziandien dėl musu upė, ira taip tankiai ir daugelije lietuviszkuju dainu minavojama?

Kaip isz žemapraszio (geograpijos) žinoma, Dunojus vakarūse, gilioje Vokietijoje isz Jūdgiriu kalnino (Schwarzwald'o), Badu kunigaiksztištėje, prasi-dėjęs, szenlink bei tenlink besikraipidamas, į saulėteki teka, vandenis savo per 385 miles neszdamas į *Mėlinasias*, arba atžagariai sakant, *Jūdarias mares*. Szandien szita upė plaukia per Virtembergiją ir Bavariją, prigulinczias prie Vokiecziu cėsoristės, per Austriją ir Vengriją, o dar tolin saulėtekin beplaukdama Vengriją ir Rumuniją nūg Serbijos ir Bulgarijos atidalina. Visas žemės plotas per kurį Dunojus plaukia, szandien ira apgiventas Vokiecziu, Slovėnu, Vengru ir Rumunu. Kaip į koki tukstantį metu pirm Kristaus gimimo Paniamuniais dar Lietuviai negiveno, taip ir Padunojais isz paminėtu augszcziau giminiu Vokiecziai, regis', į du szimtu metu pirm Kristaus, Slovėnai 3—6 szimtmetije po Kr., o Vengrai 838 ar 839 mete atsirado.

*) Isztrauka isz platesniu apie Lietuviu veikalus rasztu, prirengiamu spaudon. *Raszitojas.*

Jau ī pusantro tukstancio metu pirm Kristaus gimimo szios dienos Balkanu pussalē pietunlink nūg Dunojaus, kur sziandien slovēniszki Serbai ir Bulgarei givena, buvo Traku gentē apgivenusi, kuri dar Hērodoto laiķe (484—408 m. pirm Kr.) *buvo didžiausia tauta ant žemės*, atskirus vienus Indus Asijoje givenusius.†) Ji apgiveno ne tik szios dienos Bulgariją (su Rumēlija ir Makedonija) ir Sėrbiją, bet ir sziaurės link nūg Dunojaus didē dalį szios dienos Vengrijos, Rumuniją ir Galiciją. Vengriszkosios Sibenburgijos giventojai penktame szimtmētiĵe pirm Kristaus vadinami *Agatirsiais* (Ἀγαθύρσοι), arba pagal szios dienos isztarimą *Aža-*, *Azutirsiais*, buvo taipogi tikrai trakiszka gentē.*) Pietinē dalis szios dienos Maskolijos buvo tūmet apgiventa įvairiu gencziu isz lietuviszkō *Skutais* (Σκούθιοι) vadinamu, kurios pagal kilmę prigulēĵo prie taip vadinamu turaniszku gencziu, o nūg kuriu liekti ir sziandien ī sziaurē per Lietuvius ir vėliaus per Slovēnus pravariti Igauniai, Sūmai (Pinai), Cziudai, Votĵakai, Mordvinai ir k.**)
Tarp szitu diku tūmet, giriniu, besibastancziu isz vietos ing vieta turaniszku gencziu, isz gilios senovės buvo sziaurēĵe nūg Dunojaus ir Mėlinosios (Jūdosis) marēs isikurusios ir apsisėdusios trakiszkos gentēs,***) žemēs darbais ir ukēs vedimu užsiėmusios, ir givenusios regis' įpacziai pamariais ir paupiais szale Tanajo (Dono), Vorustenio (Dniepro), Tirulēs (Dniestro) ir kitu upiu. Trakiszki giventojai szitos pamarēs ir szios dienos Krimo tankiausiai ira vadinami Trariais ir Kimeriais (Κυμῆριοι) arba Keimariais. — Į kokius 5—6 szimtus metu pirm Kristaus ant szitos per turaniszkas gentes ir Trakus apgiven-

†) *Herodotos. V. 3.*

*) *Niebuhr. Kleine Schriften I. 377.* — **) *Maspero. Geschichte der morgenländischen Völker im Altertum. p. 129.* — ***) *Pseudo-Orpheus. Argonautica. Vers. 1065; C. Ritter. Die Vorhalle europäischer Völkergeschichte. Berlin 1820. p. 254—255; Roesler. Romanische Studien. Leipzig 1871. p. 5; Flügler. Zur prähistorischen Ethnologie der Balkanhalbinsel. Wien 1877. p. 10, 11—14; Mitteilungen der anthropologischen Gesellschaft in Wien 1878, VII. 346, 347.*

tos zēmēs uzplaukē isz saulētekio įvairios gentēs, sziantien Vokiecziais vadinamos, o dar vėliaus — Slovėnai. Szitie barbarai isz dalies isznaikindami, isz dalies susimaiszidami su turaniszkomis ir trakiszkomis gentėmis, *priēmē jau tūmet augsztesnią Traku kulturą, kokia tūmet pas jūs buvo, o drauge su ja turėjo priimti ir daugibę žodziū isz trakiszkos kalbos.* Dėl priežascziu, apie kurias kitą kartą placziau paminėsime, Vokiecziu gentēs vėliaus, Slovėnams į vakarus einant, turėjo isz szios dienos pietinēs Maskolijos pasitraukti, ir jos apēmē vidutinę Europą; Slovėnams teko visos seniaus per trakiszkas gentes apgiventos ir valditos zēmēs.

Nūg tu Traku liekti pas senovės raszitojus — įpacziai graikiszkus — daugibē paminklu, liudijancziu mums apie ju givenimą ir veikalus, apie ju didei ankstibą isz žilos senovės paeinancziaų augszta *kulturą ir apszvietimą, kursai vėliaus nūg tu Traku į visą Europą perėjo,* ir apie ju įpatingą tikibę, budą ir dabą. Kaip mokslingiausi musu laiko virai dumoja, *Traku tauta visiszcai isznikusī,* per kares su Rimėnais, užplaukimą vokiszku, slovėniszku ir kitu barbaru, arba vėl priimdama svetimas kalbas pavirtusi ing Slovėnus ir szios dienos Rumunus. Tacziau nors Trakai ant Balkano pusiausalio isznikę, bet nūg ju ir sziantien liekti tarp slovėniszku Bulgaru tokia daugibē givu paminklu, jog jūs nesunku pažinti.

Pietinioje Bulgarijoje ant rubežiaus su Makedonija tęsiasi kalninas, kursai ir sziantien savo senoviszką vardą užlaiko — Rudupės kalninas. Ant szito kalnino givena trakiszki Pomakai ir Mervakai, kurie musu laike bulgariszcai jau kalba, bet kurie, kaip patirta, ira liekanos nūg senovės Traku. Pas szitus Pomakus daugiausiai senovės trakiszku paminklu mes randame.

Kaip dartes pirm kokios deszimties metu isz spausdintos tapē per Stepą Verkaviczių surinktos Pomaku senoviszkos dainos, pakilo tarp mokintu viru didis truckszmas ir didi ginczai, nēs daugumas ilgai netikėjo, argi galimas daigtas, kad pas tūs Pomakus butu užsilaikiusios tokios senos dainos. Bet darbais

prop. L. Geitler'io*) ir dro. Fligier'io**) parodita tapė, kad ne vien patis Pomakai ėsą slovėniską kalbą priėmę Trakai, bet jog *sziandien slovėniskai giedamos dainos juju paeinanczios nūg senovės Traku.* To dėliai dabartes jau pripažinta tapė, kad nors trakiszka kalba isznikusi, bet tu garbingu Traku dvasė ir sziandien tarp bulgariszka kalbancziu Pomaku ir Mervaku liekti, ir jog *Bulgaru pojėtiszkos tradicijos* (dainiszkos sekmės, dainiszki padavimai) *visos ira trakiszkos!*

Kasgi per viena, klausite, buvo ta Traku tauta ir kas per nauda dėl mus', Lietuviu, jeigu mes ją ir artesniai pažinti gautumėme? — Nauda labai didelė, *nės tie Trakai buvo sentėviai Lietuviu,* ir nors didė ju dalis per Rimėnus, Vokieczius, Slovėnus ir k. isznai-kinta tapė, *tacziau ir sziandien dalis trakiszkos tautos, Lietuviai, givi dar liekti!*

Jeigu tad' senovės Trakai kalbėjo lietuviszkai, tai ir vardai kalnu, upiu, vietu ir tt. tur' buti senoviszki visur tose vietose, kur Trakai ir ju giminaicziai giveno — lietuviszki. Artesnis isztirinėjimas mums parodė, *kad tikrai visi senovės Trakijos vardai ir' grini lietuviszki,* ir mums tarp Bulgaru givenant su pasistebėjimu ne kartą ir kitose vietose, ne vien tarp Pomaku, užtėmiti teko ne vieną liekaną isz senovės Lietuviu givenimo ant szios dienos Balkano pussalės, tarp slovėniskai kalbancziu Bulgaru isikerėjusią...

Jei dabar mes grįszime atgalios pas Dunojaus upę, tai rasime ją seniausiuse Graiku rasztuse jau pas Hesiodą, Pindarą, Aiskilių ir k. minavotą po vardu Istras (Ἰστρος), kursai vardas vėliaus į Rimėnu kalbą paimtas ira raszomas: Istrus, Histrus, Ister, Hister. Apie 196 m. pirm Kr. per kares su Istrais, giventojais szios dienos Istrijos ant kranto Udrijos arba Adrijos marės, o buvusiais taipogi trakiszkos***), t. e. lietuviszkos kilties, ir patis Rimėnai regis' gavo ar-

*) Geitler. Poetické tradice Thráků a Bulharů. V praze 1878 ir Mitteilungen der anthropol. Gesellschaft in Wien 1881. X. — **) Mitteil. der anthropol. Gesellschaft. Bd. IX. u. X. — ***) Skymnos. Vers. 390.

timesnią pažintį tos upės, bet rasztūse rimiszkūse pirma kartą randame minavotą tos upės kitą vardą pas Julijų Kaisarą (Cēsarą), apie 44 m. pirm Kr. Jis tą vardą raszo *Danubius*, o vėlesni akmeniūse įrašai (inscriptiones) ir ant rimiszku piningu Trajano, Kanstantino ir k. — tur' *Danuvius**). Nūg to laiko pas Rimėnu ir Graiku raszitojus upė ta tai vienu, tai kitu vardu, vadinama, arba vėl abiemdvim: *Ister-Danubius*. Taip pas vieną rimiszką raszitoją randame: „*Danubius qui et Ister appellatur*“, o Graikas raszo: Ἰστρος ποταπός ὁ Δανούβιος.

Nūg Strabono (mirusio apie 25 m. po užgim. Kr.) mes gauname žinę, kad ir jo gadinėje ta upė turėjusi du vardu ir jog *Dunojumi* jie vadinusies' nūg savo versmiu iki szios dienos „geležiniu vartu“, o žemin nūg tu „vartu“ iki įtakai marėn — *Istru***); patį upės vardą jis raszo *Danovios* (Δανούβιος). Bet jau antrame szimtmetije po Kr. raszęs Ptolomajus sako, kad *Dunojumi* vadinusies' net iki Ōksopilės (Ἀξιουπόλις) į saulėtekį nūg szios dienos Ruszcziuko arba Rusės gulėjusios, ir jog tik nūg tos pilies iki marės Istru vadinusies'.***) Taip liginai vardai lietuviszkos upės Nėrio arba Vilijos tai ant mažesnio, tai ant didesnio tos upės ilgio ira isztesiami, ir sunku paženklinti, kur baigiasi Vilija, o prasideda Nėris, nors abudu vardu ira tikrai lietuviszku.

Apie 551 m. po Kr. raszęs Jordanis tvirtina, kad pats upės vardas *Istras* ēsas tikrai trakiszkos†), ir szitą vardą, pamarėmis įsikurdami, Graikai pirmiausiai iszgirsti gavo. Antras vardas *Danubius* pagal liudimą J. Lido ēsas taipogi trakiszkas††), to dėliai klaidžiai paskesnio laiko mokinti virai†††) buvo užsimanę tūs vardus už keltiszkus pripažinti.

*) *Zeuss*. Die Deutschen und ihre Nachbarstämme. München 1837, pag. 248 ir *Katancsich*. Istri adcolarum geographia vetus II t., 143 seq. — **) *Strabo*. VII. 3. 20. Slg. *Forbigier*. Handbuch der alten Geographie. Bd. III, 325 ir *Roesler*. Die Geten und ihre Nachbarn. Sitzungsberichte der Academie der Wissenschaften in Wien. Bd. 44. pag. 151. — ***) *Ptolomaios* III. 8. †) *Jordanes*. De rebus Gethic. C. 12. — ††) *Jo. Lydus*. De magistr. III, 32. — †††) Slg. *Zeuss*. Die Deutschen, pag. 12.; *L. Diefenbach*. Celtica II, 1. Abt. Stuttgart 1840, pag. 302.; *Forbigier*. Handbuch der alten Geographie III, 325.

Jeigu tad' tūdu upės vardu ira trakiszku, t. e. lietuviszku, ką taigi jūdu paženkliną?

Jau mokintas Szafarik'as*) buvo užsimanęs vardą „Istras“ isz slovėnizskos kalbos nūg „bystry“ isz-vesti, nors pati upė, toje vietoje, kur ji tą turėjo vardą, labai lėta ira; kiti vėl, kaip V. Tomaszek's**), Kiepert's***) nūg szaknies -sru- (tekėti), nūg kurios ir lietuvizskas žodis *srovė* paeina; bet ko dėl tarp *s* ir *r* dar *t* atsirado žodije „Istras“? Mes negalėdami tokiems iszvedimams to vardo pritarti, nurodome dabar tik ant to, *jogiai giventojai nūg Balkano pussalės, butent dalis lietuvizsku Getu, Misiais vadinama, givenusi pagal Istro upę szios dienos prieduhojinėje Bulgarijoje, persikeldama sziaurės link atneszė tos upės vardą Lietuvon, kur ir iki sziai dienai viena upė į Prėglių (Prusūse) ipūlanti, tur vardą Instros arba Istros, ant kurio Instropilė senovėje gulėjo, sziantien Isrute vadinama. Kaimas vėl Jstriai, Pampėnu parakvijoje, netoli nūg Aukmergės rodo mums, jog czion dalis giventoju nūg senovės Istro upės isikurė, ir rasi isz senovizskos pilies Istro, ant paczios upės gulėjusios, kurioje vėliaus buvo ir Graikai apsigivenę. To dėliai matome, kad vardas ira tikrai lietuvizskas, ir jei mes sziantien dar nežinome, ką paženkliną žodis *instras, istras*, — tai tik parodo, kad tas žodis per 2—3 tukstanczius metu galėjo musu kalboje pragaiszti, kaip pragaiszo daugibė kitu žodzių, arba gal', su laiku tarmėje vieno ar kito kampo dar taps atjieszkotas.*

Dabar turime pas kitą upės vardą grižti.

Jei Rimėnai raszo: *Danubius, Danuvius*, o Strabonas — *Δανούβιος*, tai reikia dumoti, kad vienoje ar kitoje vietoje tas vardas taipo ir isztariamąs buvo. Paskutinis Strabono raszitas vardas liginasi lietuvizskam: *Dunojus*, taip tankiai dainose minavotam, nors szaknis tu visu vardu ira *Dunas*, kaip galima numaniti isz vienos dainos, kurioje giedama: *Dunai, Dunai*,

*) *Sebrané spisy*. Díl. I. p. 551. — **) *Sitzungsberichte der Acad. der Wissensch.* Bd. 60. S. 400. — ***) *Lehrbuch der alten Geographie*. Berlin 1878, p. 332.

Dunojēli, — *Dunai*, *Dunai*, *upitēlē*“, isz lietuviszku pravardziū: *Dunas*, *Dunaitis*, ir isz to, jog Madjarai arba Vengrai IX. szimtmētijē ī Padunojī atsibastidami rasti turējo tokī varda, kaipo-gi ir iki sziai diēnai tā upē *Duna* vadina,*) o Turakai XV. szimtmētijē Balkano pussalē iēme, taipo-gi vadina *Tuna*. Tā pati patvirtina īpacziai vardas kaimo „*Dunum* arba *Dunus*“ noticijose „Imperii“ minavoto, o ant paties upēs kranto Rimēnu laiķe gulējusio, szios diēnos Bulgarijoje.

Priežastī, ko dēl Rimēnai *Danubius*, *Danuvius* raszo, nesunku atsekti.

Kaip kad jau ir Zeuss'as uztēmijo,**) negalima abejoti, jog „*Danubius*“ sudurtas isz dvēju zodziū: *Danubius* ir taip liginai, kaip daugumas szios diēnos lietuviszku vardu: *Rud-upis*, *Berz-upis*, *Kaln-upis* ir daug kitu, t. e. sudurtas isz *Duno*, arba sąbalsē *u* ī *o* ir *a* perkeicziant: *Dano-upis*, ir su perkeitimū lietuviszkos užbaigtinēs (supikso) *is* ī lotiniszķā *us*. Jogiai taip tikrai su tūmi vardu atsitiko, galima iszroditi ne tik isz daugibēs vardu, kuriūse lietuviszķa *upē*, *upis* suambrita tapē per Graikus ir Rimēnus ī *aps*, *ops*, *opis*, *ubis* ir t. t., bet ir isz to, jog vokiszķos gentēs dar gilioje senovēje ī Padunojī atsikrauscziusios tā rimēniszķai raszomā „*Danubius*“ vadina *Dónapa****) Bet lietuviszķoje — kaip ir kitose kalbose — litera *p* tankiai persikeiczia arba ira isztariama kaip *b*, o szī paskutinē vėl tankiai pereina ī *v*, to dēliai negalima stebētiesi, jei zodis *upis* pereitu ī *uvis*. Ir tikrai varda „*Szeszupē*“ arba „*Szeszupis*“, Suvalķu rēdiboje, randame ir Zemaitijoje, bet jau *Szeszuvis*, ī Jura ītekās. Taip ligiai atsitiko ir *Dunos upe* arba *Dunupiu*; ir jis tulose vietose isztariamas buvo *Dunuvis*, arba *Danuvis*, ir szitā varda mes randame ī raszūse ir ant rimiszķu piningu — *Danuvius*, pas senovēs vokiszķas gentes

*) *Katancsich*. Istri adcol. geograph. I, 466. — **) *Zeuss*. Die Deutschen. p. 12. — ***) *K. Müllenhoff*. Donau, Dunav, Dunaj. Archiv für slavische Philologie herausgegeben von Jagić. Berlin 1876. I. Bd., 295.

— *Dónavia, Dúnove*,*) arba kaip dainose apie Niebelungus**) ir pas vieną vokizką geografą XIII. szimtmeczio***) randame: *Tunove, Tounouve*. Pagalios *Dunojaus* vardas (*Δαυόβιος* Strabono) paeina isz *Dunavis*, perkeicziant *v i j*. —

(Toliaus bus.)

Laimės valanda.

Kad buris geru Lietuviu
Kupeton sus'eina,
Tai vargai mus' kasdieniniai
Tad' szalin sav'eina.
Mes susėdę visi ratan
Saviszkai bilojam',
Vis tėvinę savo menam'
Ir vis ją gūdojam'.
Atmename seną laiką,
Boczius, piliu vardus,
Kaip vadovai musu kėlė
Ant Križoku kardus;
Kaip mus' seniai — girininkai
Spieczius bicziu laikė,
Ar medžiodami giriose
Stumbrius, meszkas vaikė;
Kaip jie nūszirdžiai gūdojo
Visus dievus savo,
Kaip jiems meldės, aukas neszė,
Kaip dievams tarnavo . . .
Atmename prieszius savo,
Kokius sziantdien matom';
Brolius, ką nūg mus atskilo,
Ant jųku pastatom',
Nės jau jie tėvu nemili;
Jiemsiems jau ne gėda
Peikti savo gente, kalbą,
Nors mus' dūną ēda.

*) *Archiv für slavische Philologie*. I, 295. — **) *Niebelungen-Lied*. Vers. 6116. — ***) *Sitzungsberichte der Academie der Wissenschaften in Wien*. 1865. Bd. 50, p. 397 sek., vers. 886.

Kad jau visos priminētos
Valandos senosios,
Kad nubost' vargus skaitīti
Tēviszkēs žilosios,
Kalbam' apie naują laika:
Kaip kalba atgījo . . .
Apie „Auszra“ . . . giriam' brolius,
Kurie jā īgījo;
Apie sandarā draugistē
Mus' mielu dirbēju,
Kurie rodo keliā tiemsiems,
Kā ein' sav su vēju;
Apie bendrā mus' geriausia,
Ponā Sauerveina,
Kurs, nei Bairon's už Grikonus,
Taip jis už mus eina;
Apie Eglē, Trupinēli,
Vēversī, Dudutī,
Apie Norkū, Szunbajorī,
Kūksztī ir Gailutī . . . .
Pilame po tam ing stūpas
Balta alū, vina . . .
Geriam', sakom': „Te — givūja,
Lietuvā kas gina!“
Taip beveik suvis nejuntam',
Laikas kaip prabēga . . .
Pusnaktis sztai, žvakē gesta . . .
Reik' jau eit' ing miegā.
Tad linksmai dar uždainūjam',
Sveikinam viens kitā;
Skiriamēs', ilgai ir menam'
Labā dienā szitā.

Milimam bendrui Jūzui Kalnēnui ant brangios
atminties aukūja Ksav. Vanagēlis.

Balsai apie lietuviszkā gentē.

Ilgi szimtmečiai laiko praszoko jau, kaip galingoji svēte
lietuviszkoji gentē buvo ir ira panēkinta ir gaiszinama, nū tu
pacziu gencziu, kurios jā senovēs gadinēse garbindavo ir jos

prietelistēs jieszkodavo. Bet ta ju prietelistē kaipo viliokiszka veikiai persimainē ģ neapikanta, kaip tiktai Lietuvą sav pasi- plēsžē; nēs joms ne gentēs, tiktai lietuvizskos žemēs ir turto reikējo. To dēl-gi žemę aprēpę pradējo apmisliti, kokiū budu geriausiai ir greiciausiai galima butu ją izsnaikĳti, ir susitarē pulkails apspesti iz visu pusiu Lietuvą, peikti jōs kalbą, budus ir paproczius, o viską, kas nū ju paeina, girti kaip ģmanidami. Lietuviai-gi pakliuvę ju nagūsna, traukdami sunkų verguvēs jungą kaip baudžiauninkai, prispausti iz dalies — kaip ne Dievo sutvėrimai, per visą bēgį to ilgo laiko, palengvu skurdo ir niko svetimu gaivalu jovale. Lietuviai pradējo pasisavinti svetimas kalbas, budus ir paproczius, o viską, kas buvo lietu- vizska, atmesti su panėkinimu. Tokiu budu užsimirszo jau didesnē pusē gentēs, kūmi ģi kitą sik buvo ir kūmi ira dabar. To dēliai ne tik tolimieĳie bet ir artimieĳie Lietuvos susēdai, o minētinaĳ Vokēcĳiai, Maskoliai ir Lenkai, laikē jau ją už nu- mirusiaĳ dvasiszkaĳ ir už izleidžianciaĳ paskucziausius atsikvė- pimus kuniszkaĳ; ir džiaugēsĳ tie musu gentēs senovēs gadiniu garbintojai, kad ju augsztoĳi kultura ir pramislas užims tą vietą iznikusios lietuvizskos gentēs. Bet tas ju džiaugsmas neilgai truko; nēsa sztai, ant nemenko ģiems nusistebēĳimo, vaidinasi pirm keliu deszimczĳiu metu lietuvizskoji numarĳta ir palaidota, kaip rodēsĳ, dvasē kelintame gentēs sąnariĳe. Tie pradējo raszinēti, nors daugiausiai svetimose kalbose, raudas ir giesmes kaip ir paminēĳimus tėviszkēs nusidavĳmu, pagar- bindami tokiu budu atmintĳ savo pratėviu ir juju veikalu, o podraug budindami iz tokio ilgo miego savo numilētą gentę. Vienok nutilus tiems musu garbingiems rasztininkams, aprau- dojus savo tėviszką žemeļę, po patirimo, kad „nūprosnai traukia savęspi atszalusius prascziokėlius, rodidami praeitinę ir seną ugnĳ kurstidami“, matidami, kad „visur tamsu, visur kurtu“ kaip palieta, tūmet vėl rodēsĳ prisiartinęs galas paskutinis lie- tuvizskos gentēs givasties. Bet ir tada tikoĳantieĳie jos pa- ĳiktuvę aprēpti nemenkai apsigavo, nors buvo prasidžiuĳę ir pradēĳę draskiti ģ szmotus pastirusĳ jos kuną, nēsa balsas ģie- smiu ir raudu, apverkiąs paminēĳimus senu gadiniu, ir iz sve- timos kalbos rubu izszivertē ir giliai ģsmigo ģ szirdĳ ne vieno apszviestesnio Lietuvisio. Tada pradējo gruzdenti senoĳi ki- birksztėlē meilēs dēl senosios lietuvizskosios žinicziōs ir pa- milēĳo iz naujo viską, kas ira lietuvizska; o pamilēĳę lietu-

viszkos praeitinēs nusidavimus, pamilējo ir savo gentę ir ēmē apmislīnēti nors tilomis, kokiū budu galima butu atgaivīti apmirusius isz tiesos gentiszkus sąnarius; o ir gaivino kaip įgalēdami ir kaip įmanidami; bet nēk's isz susēdu nēko apie tai nepatirē ir nenugirdo. Tūmet ir vėl pradējo garsiai iskelbti svētui, kad jau galas givenimo ant svēto lietuviszkai gentei prisiekiamas, ne tik primatomas. Sakē nekurie, kad „po penkiu deszimcziu metu nebusę girdēti nē vieno žodelio lietuviszko prusiszkoje Lietuvoje!“ Gal tą paskalbą platino, idant įvariti prusiszkus Lietuvius į nusiminimą ir atsizęgnojimą nū lietuvistēs?! O pagailēk Dieve, susivokiecziavę Lietuviai platino tokias paskalbas. Kiti vėl pradējo szauktiesi į draugistes, idant susitelkę tūmi geriau galētu surankioti liekanas lietuviszkai dvasiszko turto mokslui ant paminklo po galvos nabažtininkēs gentēs.

Tūmi tarpu ant didžiausio svētui nusidivijimo apszauktoji už nēkam jau nevertą ir negalinczią pasilikti tarp kitu giminiu ir gencziu, lietuviszkoji gentē — atsiliepē garsingu balsu taip, kad ir visi pasvēciziai iszgirdo, *nenorinti mirti, bet norinti giventi* ant svēto ne sutirpusi svetimūse jovalūse ir svetimūse gaivalūse. Isz tos priežasties pakilo tarp musu ponu susēdu ne menkas kliksmas. Atsiliepe jis Petrapilėje, Maksvoje, Varszavoje, Krokavoje ir Berline, ir pacziame Vokietijos saime, kur pagirtinasis Lenku pasiuntinis, p. Zakrzewskis, trumpais ale szauniais žodžiais užtarē prusiszkus Lietuvius, praszidamas saimo, kad ju maldos balso teiktusi iszklausiti palikdami jiems priegimtą kalbą negaiszītą mokītuvēse nors vėros dalikūse. Norint tas praszimas nēko Lietuviams negelbējo saime, tai vienok buvo Lietuvai ant didēs naudos; nēsa svētas gavo žinoti, kad Lietuviai nemislija savo kalbos atsizadēti, o tūmi pat ir lietuvistēs. Ant antro, patirēme ir mes per burną ministro v. Gossler'io, *kad lietuviszkoji giminė apsudita ant iszgaiszinimo ir kad neturinti teisibēs pasilaikiti savo lietuviszē!* Baisi' tai žinē; vienok nei vienas Prusūse iszdūdamas lietuviszkas laikrasztis apie tą baisųjį sudą „*Lietuviai netur' teisibēs pasilikti Lietuviais*“ nepaminējo ir Lietuviams nepraneszē! Tai nurodo, kad Prusijos lietuviszki laikraszcziai tiktai isz vardo ir kalbos lietuviszki . . . Nepaminējo taipjau nē apie užtarimą lietuviszkos gentēs per minētąjį lenkiszkąjį pasiuntinį. Ko dēl taip darē, lengvu numaniti. Bijojosi vokiszkoji jūse dvasē, kad prusiszki Lietuviai nepasijustu priversti Lenkams savo dėkingiszē apreikszi ti už tą užtarimą, ir dēl to-gi

surankiojo gentės izsgamai nū keliu deszimcziu Lietuviu paraszus, apreikszdami savo valdžiai, kad jie neturį nėko draugiszko su Lenkais. „Musu keliai ne Lenku keliai“ pritinka tiktai laukiniams žmonėms sakiti — nės musu keliai, Lenku, Vokiecziu ar Maskoliu keliai vis vieni ir tie patis, kaip ir visos žmogistės, jei mes pagal teisibę, pagal krikszczioniszką budą pasielgsime. — Mes kiekvienam žmogui atskirium, ar gentei ar giminei ėsame dėkingi, kurie neveidmainiaudami mumis užtaria, ar tai butu Vokiecziai, ar Lenkai ar Gudai.

Lenkiszki laikraszcziai, nors ne daugume, taipjau meiliai raszė apie Lietuvius ir beveik užtarė koku žodeliu, ale daugiausiai pasididžiūdami, nurodidami, kad Lenkai geriausi ir vėrniausi Lietuviu prieteliai ėsą. Bet tūse prietelistės apreiskimūse aiszkiai parodo, kad geriausias ginklas priesz suvokiecziavimą arba sumaskoliavimą ėsąs pastoti arba iszvirsti į Lenkus. Lenkai jau kitaip Lietuviu nepažįsta, kaip tiktai iszvirtusiaį isz savo lietuviszkos į lenkiszką gentę. Mokįtus ar nemokįtus Lietuvius kitaip nevadina kaip tiktai jaunesniaisiais Lenkais, o Lietuvos žemę Lenkija. Lenkai isz tiesos mili Lietuvius, bet tiktai tūs, katrie su pakarnumu ir dėkingiste sakosi pastoję Lenkais, arba abelnai užsigina, nebuvē nėkados Lietuviais ir savo tėviszkę Lietuvą vadina lenkiszka žeme („ziemi apolska“). Bet te-gul tiktai pasidražina kursai užsiginti lenkiszkistės ir Lietuvos žemes nepripažinti už lenkiszką žemę, ant to paleidžia visą savo gelūnio smailumą ir gelia be malonės, kur tik papūla ir kur pakrutina.

Lenkai sako, jogiai Lietuviai turi jiems dėkingi buti už viską, ką jie isz broliszkos meilės jiems užteikė; minėtinai už iszmokinimą poniszkos lenkiszkos kalbos (kadangi lietuviszkoji ėsanti mužikiszka arba buriszka); už perkriksztijima isz pagoniszkos į krikszczioniszką vėrą; už perkeitimus senu stabmeldiszku lietuviszku pravardžiu ant nauju lenkiszku; už perkriksztijimą lietuviszku vardu vietu, kaimu, sodžiu, mėstu, piliu, ežeru ir upiu, lauku ir giriu, kalnu ir kloniu ir t. t. Vokiecziai vėl norėtu, kad Lietuviai susivokieczitū kū veikiausiai, kaip susivokiecziavo Pamarėnai ir Parusėnai, — kad butu dėkingi už viską, ką jiems gero padarė ir daro suvokieczitūdami, taip pat kaip ir Lenkai.

(Toliaus bus.)

---

19. kovo 1884 m.

Jūzai brangiausias,
Bendrai mieliausias!
    Szioj' dienoj'
    Tav linkiu
    Lietuvoj'
    But tokiu,
Kaip Adomas — brolis musu
Ar kaip Puszkin's, raszt'nink's Rusu,
Tiktai savo prigimtoj',
Lietuviszkoje kalboj'
Dirbkie, bendrai, netingėk
Ir tarp broliu sėklas sėk:
    Dievs teising's
    Ir galing's,
Kaip tik reikia ko nors kam,
Jis paveda praszant jam.
    Buk laimingas
    Ir turtingas,
Ilga amžią dūk, Diev' tav,
    Lietuę paczią,
    Ir tankų sveczią,
Kuriūm buti linkiu sav.

Pasveikinimas mano mielam bendrui Jūzui ***, milėtojuj
prigimtos kalbos, jo vardinėje dienoje. *K. Vanagėlis.*

L u k o k i m'!

Kol murūse Vilniaus dar sėdėjau,
Sziūs nūg rektoriaus žodžius girdėjau:
„O Aleksiukai, turi dainūti!“
— „Tėve brangiausias, reik' palukoti,
Ar neatrasiu tamsų karkliną,
Vamzdį nusukęs ten prie kūlino,
Pusdams' vamzdelį balsą iszdūsiu,
Linksmi dainūsiu. Tad' apraudosiu,
Brangios Lietuvos nelaimės, vargus:
Lik szioliai esmi ant visko sargus:
Bijau dainūti, bijau raudoti,
Ir dvasė mano liep-gi lukoti:

Ar-gi nekelsis' isz broliu musu,
(Kaip tar' Krasziauskis, kaiminas musu):*)
Kurs Dūnelaiczio szneka prakalbtu,
Dainas raszidam's, aiszkiai apskelbtu,
Kad nūg kaiminu negeidž gudribės,
Nės savo kraszte randa linksnibės:
Miskūse, laukūs', pilekalnėliūs'
Irgi senucziu žemos' trobelios.“

1880. Vilniuje.

A. B.

Lietuviszkos knigos.

Litauische und lettische Drucke des 16. Jahrhunderts,
herausgegeben von Adalbert Bezzenberger.
Göttingen 1874—75. Heft I. und II.

Isz szios dienos mokintu viru, kurie musu kalbos isztirinėjimu užsiima, p. Adalbertas Bezzenbergeris prigul' skaitliun tu, kurie Lietuvius ir ju puikią kalbą priderincziai pažįsta. Apkeliavęs didį Lietuvos plotą, jis galėjo ne vien pažinti musu kalbos tarmes, bet ir surinkti bei užrašziti tulas liekanas musu senoviszkos tikibės, iprocziu ir t. t., apie ką liudija neper-seniai iszspaudinta jo kniga „Litauische Forschungen“. — Jis gerai numanė, kad dėl priderinczios pažinties musu givos kalbos ira didei reikalinga pažintis ir kalbos praėjusiu amžiu, kuri spaudintūse rasztūse nūg senovės iki sziai dienai beliekti: bet kadangi tokie seni rasztai ira didei reti, to dėl jis apsiēmė, jūs atjiesz-kojęs surinkti kruvon ir perveizdėjęs vėl atspaudinti isz naujo, idant liekanos musu sentėviu kalbos isz seniai pragaiszusiu amžiu ir musu laiko mokītiems virams butu lengvai prieinamos. Augszciaus isz-raszitas antraszas jo knigu apima tad' tūs seniausius lietuviszkus rasztus.

Rapagelionis, regis', buvo pirmas, kursai dva-siszkas giesmes lietuviszkai iszguldęs, bet jos pra-

---

*) „Nie wiem kiedy, lecz kiedys' urodzi się zapewnie Li-twin, który językiem Donelajtyrsa zanuci o Litwie, przejąwszy się nią głęboko, a nikogo nie nas'ladując. *J. I. Kraszewski. Studya Literackie, Wilno 1842, p. 165.*

gaiszusios. Szitas garbingas Lietuvis miręs 1545 m., ir tiek tik apie jį mes ir žinome. Jo pasekėjas ant dirvos dvasiszko Lietuviu apszvietimo ira *Martinas Mažvidis*, arba isz lotiniszko *Mosvidius*, nūg kurio mes turime pirmus rasztus lietuviszkoje kalboje spaudintus. Apie metus ir vietą, kur Mažvidis gimęs, žinės pritrūksta; žinoma tik tiek, jog 5 d. balandžio 1548 m. jis pabaigęs mokslus Karaliaucziaus universitėte ap-turėjo titulą „*philosophiae baccalaureus*“. Metams sukakus jis nūg Prusijos kunigaiczcchio Albrekto pa-skirtas tapė ant klebono ir arkidijakono prie bažniczios Ragainėje, kur 14 metu tarp Lietuviu darbavęs 1562 m. pasimirė. Paraszitas per jį katekismas at-spaudintas 1547 m., tur' sekantį antraszą: „*Catechismusa prasty szadei, makslas skaitima raschta yr giesmes del kriksczianistes bei del berneliu iaunu nauiey sugulditas. Karaliauczui VIII. dena meneses sausia metu uszgimima diewa MDXLVII. Soli Deo Gloria.*“ Szitas tad' kate-kismas isz XVI. szimtmezcchio paeinaš ir tapė per p. Bezenbergerį pirmoje laidoje jo knįgu atspaudintas, su priedu prakalbos ir paaiszkinimu vokiszkoje kalboje.

Jau d-ras Geitleris savo knįgoje „*Litauische Studien*“ buvo patalpinęs tulas vietas isz to kate-kismo, kursai sziantdien didei paretėjęs, o isz kurio mes gauname pažinti ne vien kalbą savo sentėviu — katekismas raszitas Klaipėdiszkiu tarmėje — bet ir tikibę Lietuviu ano laiko.

Krikszczioniszką tikibę Lietuvoje įvedant, pas senovės Lietuvius atrasta buvo giliai szirdise ir tautos dvasėje įsikerėjusi senoviszka tikibė, taip ligiai sena, kaip pati Lietuviu tauta, o kuri per tuk-stanczius metu stiprino ir gaivino musu sentėvius. Kožnas to dėl supras, kad naujai tikibei nebuvo lengvu tarp Lietuviu iszsiplatinti, tarp tu Lietuviu, kurie giliai tikėjo į galibę senoviszko savo Dievo ir dievu. Prieg tam dar reikia pridurti, jog, nors krikszczioniszka tikibė ir buvo platinama, bet ilgai per tokius kunigus, kurie svetimoje, Lietuviams visai nesuprantamoje kalboje Dievo žodį skelbė. Kaip

Prusūse vokiszki kunigai vokiszikai, taip kitoje Lietuvos dalije lenkiszkoje kalboje per ilgus metus bažnicziose buvo giedama ir kalbama, ir regis' daugiaus tūmet buvo rupinama už tai, *kad per lenkiszka ir vokiszka kalba prosenius musu paversti i Vokiecius ir Lenkus, neng i tikrus krikszczionis.* To dėliai nereikia stebėtiesi, jog dar XVI., XVII. szimtmetyje ir dar vėliaus tulose vietose proseniai musu laikėsi ne prie krikszczioniszkos, bet savo senoviszkos tikibės.

Prakalba Mažvidžio musu žodžius patvirtina.

Skaititojus savo ragindamas ant skaitimo to katekismo ir priėmimo iszguldito jame krikszczioniszko mokslo, jis tarp kitu raszo:*)

Kaukus Szemepatis ir laukasargus pameskiet

Wisas welnuwas deiwes apleskiet.

Tos deiwes negal iums neka giera doty

Bet tur wysus amszinai prapuldinty.

Ir tolin:

Tasai Dievs**) wysas szmanes nar didei mileti

Dągaus karaliste dawanai nar dawanati.

Aithwars ir deiwes to negal padariti, —

Beth in peklos ugni weikiaus gal istumti

— — — — —

Asch szinau ir tatai dresu czia sakiti

Jag szimty szmaniu wena negaleczia atrasti

Kursai wena szadi dewa prisakima makietu

Ir paterius ben du szadziu atmintu.

Jei klausy szmagu biau maki pateri bilaty

Prisakimus Diewo biau galetū atminti

Veras kriksczianiu straipczina ar gali skaitity

Ape duschas ischganima biau gali ka szinaty

Zatagamis tau szmagus tur atsakiti

Jag gieresnei atmen arty nent pateri bilati

Dewa prisakima bila asch nekada negirdeiau

Ne straipscziu weras kriksczianiu skaicziau.

Baschniczia nog deschimes metu nebuwau

Tektai su burtinikie ant burtas weizdedauau.

Begieresny su schwenta burtinikie gaidi walgiti

Neig baszniczio schaukima szeku glausiti.

---

*) -sch- isztark kaip -sz-, -sz- kaip -ž-. **) Krikszczioniszkas.

Toks tai po valdžia vokiszku kuningu ēsancziu Lietuviu buvo tikėjimas szeszioliktame szimtmetyje; jog kitose Lietuvos szalise, kur lenkiszki kunigai mokino ne geriaus buvo — negalima abejoti, ipacziai regint, kad ir musu dienose visur tose parakvijose, kur lietuviszka kalba isz maldu ir bažnicziu iszvita, Lietuviai garbina dar ne vieną Dievą, bet daugelį dievu, o gal' ir jie sako, kad „bē geresniai su szventa burtininke gaidį valgiti, negu bažniczioje nesuprantamos kalbos klausiti . . .“

Po prakalbos Mažvidžio katekizmas prasideda nūg „pygaus ir trumpo mokslo skaititi yr raschity“, butent paroditos mažos ir didės „skaitinēs“ (literos), padalinimas ju į „balsines“, „dvibalsines“ ir „sąbalsines“; tolin seka siliabavojimas, prisakimai Dievo, „tikiu į Dievą“, „tēve-musu“, apie sakramentus, apie urėdu įstatimus; pagaliaus patalpintos kelios giesmės.

Lietuviszka Mažvidžio kalba daugelyje vietu sudarkita ipacziai per įvedimą lenkiszku žodžiu; taip jis raszo: dachadas, duchas, lakamstwas, razgreschima, swetastis, upominaju ir t. t.; tai žodžiai, dėl kuriu dar sziantien mes turime grinai lietuviszkus, ir abejoti negalima, jog ir Mažvidžio laike tokie žodžiai musu kalboje buvo. Bet matiti, jog kaip musu dienose randasi tuli taip vadinami pusszucziai, kurie painiodami svetimus žodžius į musu kalbą, dumoja isz-mintingai darą, ir tūmi tik darko puikią Lietuviu kalbą; taip, regis', ir musu Mažvidis buvo prie lenkiszku žodžiu prisiriszęs . . . Jog jis ne tik vokiszką ir lotiniszką kalbą, bet ir lenkiszką mokėjo, matiti isz to, jog vienai lietuviszkai giesmei pridėdamas gaidą (balsą) sako: „gal giedate ant notas anas senases lėkiskas: o anno pany sslachetna spokolenia etc.“

Pati Mažvidžio rasziba taipogi ne vienoda; vieną ir tą patį žodį jis vienaip ir kitaip raszo, o tai ir nedivai, nēs jam pirmam kone teko pritaikinti literas prie iszreiszkimo garsmu musu kalbos. Kad szis paskutinis darbas ira didei sunkus — liudija ir lietuviszka rasziba musu laiko, kada mes ne daug pa-

akiui pažengēme, kaip musu rasztu tēvas Mažvidis! Garbē jam ir už tai, ką jis padarē!

Antra laida p. Bezenbergerio knygos (laksztu XXVIII ir 60) tur savije latviszkā katekismā nūg 1586 m. Isz prakalbos paties Bezenbergerio mes gauname žinoti, jog Latvijoje, po valdžia taipo-gi Vokiecziu patekusioje, jau XV. szimtmetije, butent tarp 1424 ir 1444 m. įsakita buvus, idant visi tie kunigai, kurie turį Dievo žodį tarp Latviu apsakinėti, mokētu latviszkā kalbā, ir kad nē vienas kunigu negalējēs tapti, kursai Latviu kalbā nemokējēs. Matiti, kad czion Vokiecziai tikrai rupinosi apie iszplatiniamā krikščionistēs, nēs tik prigimtoje kalboje gal žmogus dvasiszkā mokslā suprasti, o supratęs jį ir priimti. — Tolin ant laksztu 31—43 patalpinta: „Forma chrikstima kaip baszniczas istatimae hertzikistes Prusu ir kitosa zemesa laikoma ira. Drukawot Karalauczui per Jona Daubmana metu Christaus M.D.L.IX.“, nežinomo raszitojaus. Ir kalba szitos „formas“ tur' įpainiotus lenkiszkus žodžius, kaip asabliwas, apswiecziti ir t. t. — Ant pabaigos randame szitoje laidoje dar patalpintā latviszkā „tēve-musu“ isz Grunavo iszimitā.

Baigdami czion paminėjimā „lietuviszku ir latviszku spaudu“ Bezenbergerio, turime dar nors žodziu paminėti tēviszkēs ir kalbos meilę Mažvidžio. Jis gerai suprato, kad tik lietuviszkoje kalboje gal' buti iszplatinta krikščioniszka tikibē tarp Lietuviu; — rasztai jo apie tai liudija. *Trokszdami, kad ir musu dienose visur, kur tik givena Lietuviai, bažnicziose vieszpatautu vienu viena musu prigimtoji lietuviszkoji kalba, kad vien lietuviszkoje kalboje Dievo žodis apsakinētas butu, mes statome priesz akis savo kunigams Mažvidžio žodžius „ad magnum ducatum Lituaniae“ paraszitus.*

Fausta ducum magnorum altrix, Lituania clara,

Haec mandata dei suscipe mense pia,

Ne te, cum dederis rationes ante tribunal

Augustum, magni judicis ira premat . . .

Vindabona, 15. vasario 1884.

J. Bs.

Musu darbai.

Tamsesni kad musu broliai apszvietimo praszo:
Raszo Daktar's, raszo Eglē, kunigēliai raszo.
Kunigēliai daugel daro — turiu aiskias žines,
Kad ir turtus ir sveikata nesza dėl tėvinės.
Mikszas sakē, kad „daugiausiai raszit' Kūksztis ima;
Jojo rasztu ir' rēdistei arti puskirtimo.“
Juk norēcziiau ir asz prie to darbo prisidėti,
Bet isz mano tuszczios plēczkos perstojo varvėti.
Spausiu, kosziu, privarvinsiu norints tą daineleę,
O supikęs sukuldinsiu tuszcziają plēckeleę.
Kad nustoyo stiklas jau sukult's ant amžiu mirkti,
Žadu eiti žmoniu tarpe proto nusipirkti.
Vienok tokį gerą daigtą nenor' nēk's pardūti,
Idant sektus' pasivogti, ubagams reiks dūti.
Ubagai mus' prisigērę moka dailiai szkoti:
Dūd' jiems tas, kurs vagio bijo, ir kurs eina vogti.
Jau mus' uždraustos iszkalos, nēr' kur knigu gauti.
Ar neverta tam kaltūsius už ausu parauti?
Bet kaip sunku ju ausu prisiekti per nevalę!
Bet paulauksim'; kai atguls jie, bus jiems už svavale*)!
Jei nedūd' mums — te-nedūda! Te bala pavalo!
Bus mokintoju, kas mok'; grįczia į iszkalą . . .
Pasimokikim' Lietuviai! Mokslas mus' galibē!
Priesz jį galvą tur' nulenkti didelē biauribē.
Neprigaus jau mus' bagoczius, židas nei cigonas;
Kaip nebus tarp mus' tamsibės, kožnas bus lig ponas.
Norints arsim', kaipo arēm', sėsime, kaip sėjom',
Bet vis, vis daugiaus turėsime, ne kad pirm' turėjom'.
Te kur gemat' arba gimsit' už desėtku metu,
Tik lengviaus dėl jus' bus traukti darbą jau pradėtą.
Rasit' plėszinius iszplėsztus, varputes iszgrėbtas,
Lauksit', kad į gerkle lėktu balandēlis keptas . . .
Giminiszka seniai dirva užleista dirvonu.
Sunku ira tarp kaiminu pasidarit' ponu.
Musu kalba tur' but' pirma ant prigimtos žemės,
Nors priesz jąją ir kaiminai ir bajorai remias'!
Nors kaiminu szvelnios kalbos, nors ju daugel knigu,

*) Svavale, savvalninkistē.

Norints siulos' jos į rankas; jas suprast' nepigu.
Plaukia Niamunas nū ritu skelbdam's nedoribes,
Tenai linksta musu szirdis, kur daugiaus teisibės.
Sunku prie vargu priprasti, sunkiai tiesa randas',
Kur tik gali, žmogus žmogui užlipa ant sprandos:
Nors kalbu czia tikrą tiesą, pasakit' ir gėda,
Kad szim' svėte žmogus žmogų, žuvis žuvį ēda.
Ir tas židas — sukta virvė, vagis, palicėja
Plėszė žmogų, kaip įmanė, draskė kaip galėjo.
Mėstūs' rumus*) įsistatę monij' kaip pagedę,
Ar prigėrę už mus' grasį guli kaip kaladė.
Laimė musu, kol jie guli, o kad nepabėgtu,
Dūsim' tiek dėl ju arėlkos, kad jie užsidegtu!
5 ir 15 balandžio 1884 m.

Vėversis.

Liudnibė.

Liudna, ui liudna czionai ant svėto,
Kad persekioja nelaimė kieta!
Nėkur nēr' vilties nē žiburėlio,
O nē pris'glausti nēr' patvorėlio.
Meilės dainelę noriu dainūti,
Apie vargelį savo rokūti,
Bet tas liudnumas vis neprileidžia:
Jis tai szirdelę labiausiai spaudžia . . .
O asz dainūcziau meilią dainelę
Apie žaliuju rutu darželį . . .
O dabar, dabar . . . tili szirdelė . . .
Ir nēra misliu didžiu galvelėj'! . . .

Eglė.

Gražioji.

Tu tai taip graži kaipo kvėtkelis — Pijonku, taip nekalta!
Dėl tavęs mano meilės žodelis — O lelijėlė balta . . .
Tavo akelės dangaus gražumo — Tiliai, ui tiliai žiuri . . .
Kiek jose laimės! ir kiek saldumo — Tokiu juk nēk's neturi!

— — — — —
Ko dėl veidelis nuliudo tavo?

Argi szirdelė vargelį gavo?

Juk skaiscziaus žibi ne kaip žemcziuogas . . .

Tavo galvelę juk rėdo slugos . . .

Eglė.

---

*) Rumas, butas.

Dainos ir ju literatura.

Skaitimas „Auszroje“, Rigos giedotoju draugistėje, atliktas
24
12 spalinio 1883 m.

Malonus klausytojai! Lietuviszka kalba įgijo mokytame svėte savo valibą prie suligintinio kalbu mokslo. Mokėti virai, norėdami atsekti tautu gentistes, pradėjo tam vartoti kalbu suliginimą. Pamata tam mokslui padėjo Pranckus Bopp'as apskelbdamas svėtui suligintinę kalbrėdą Sanskritu, Zendu, Graiku, Lotinu, Lietuviu, senuju Slavu (Slovėnu), Gotu ir Vokiecziu kalbos. Isz visu tu kalbu lietuviszka buvo vargiausia savo rasztūse; taigi atsekus didelę jos valibą, tat ir pradėjo mokėti virai teirautiesi, kaip galint daugiau naudos isz jos iszvilkti, kas galima ira atsiekti giliai ir kiaurai pažinus musu tautos dainas ir pasakas.

Dainose ir pasakose, kaip palikusiose nū senu senovės, taip ir kilusiose naujesnioje gadinėje galime iszvisti visą dailumą musu kalbos. Kas tikrai supranta lietuviszką kalbą, ras tose dainose ir pasakose ne tuszczius tiktai žodžius: jose ira tankiai iszreiksztas tikėjimas, nūmonė ir elgimasis Lietuviu nū neatmenamos senovės liki szioliai. Įpacz dainose randame iszreiksztus tautos veikimus visokiūse atsitikimūse. Kad butu užlikusios visos dainos, kokias Lietuviai dainavo nū senu senovės liki musu gadinės, tai rastumėme jose visus musu tautos veikalus arba Lietuviu istoriją. Jog kitą kart Lietuviai dainavo apie savo kareiviu ir ju vadovu veikalus, apie tai padūda žinę praėjusio laiko rasztai. Taip Strijkauskis minėja savo kronikoje (laikinėje) Lietuvius giedojusius ir dainavusius apie Pajūtę, per szventą laikomą, apie Daumantą, apie Ūrdą (Hurd), Ginvitaitį, susikovusį su Križokais, iszgriovusiais Kauną; dainose apie pastarąjį (paskutinį) atsitikimą buvusios siaubamos tos nelaimės szitaip: „Ne taip man gailu pilies, kaip mudriu kareiviu ugnij' degancziu“; toliaus dainos apie Kukuvaitį, apie muszį pas Kauliszkius ir t. t. Bėt visos tos dainos per tiek laiko su visum pragaiszo.

ir tiek tik te-žinome apie jas, kiek paliko paminėta knigose.

Szios gadinės dainos apdainūja visus atsitikimus Lietuviu gyvenime ir visus ju darbus. Daugiausiai ira veseliszku arba svotbiniu dainu, nės pacziūjanties' ir isztekant atsitinka labai jautrus žmogaus stono perkeitimas sujungtas su linksmibėmis ir nuliudimu, ko dėl-gi ir jausmas veržiasi laukan isz duszios gilumo per dainu žodžius. Szirdingai džiaugiasi bernelis, ketinąs vesti sav marczyą; nūtakai ar vėl maloni ira mislis, tapsencziai gaspadine ir namu rėditoje, bet skirianties' mergaitei nū savuju, o ipacziai nū matuszės sengalvužėlės rid' per skrūstus graudžios aszarėlės. Tie jaunuju jausmai ira aiszkiai iszreikszi svotbinėse dainose.

Lietuviszkūse rasztūse dainos ira turtai didelės prekios, skarbai brangus, buvę ilgai paslėpti prastose surukusiose grįcziose, kol garbintojai tautiniu daigtu neparodė svėtui tikro ju vertumo. Norints ir dabar ira daugalios tu skarbu paslėptu, bet jau nemažai ju tapė atvirais, kuriūs gal' lengviai ir pigiai pasisavinti, kam tik patinka, nės paskutiniūse metūse daugibė surinktu ir iszspaustu dainu tapė svėtui apgarsinta.

Pereikime dabar dainu rasztus arba literaturą.

Kas norėtu apie dainas isz knigu dasižinoti, ras lenkiszkoje visūtinoje enciklopėdijoje Orgelbranto 1864 m., dalis XVII., pusė 206—208, ir davadniaus Rėzos dainiu surinkime, kuriu perkratimas (Betrachtungen) užima 30 su virszumi mažuju aszmaininiu pusiu.

Neselmanas savo dainu knigos prakalboje ar vėl perkratinėjo lietuviszkas dainas ant 10 bemaž didziuju aszmaniniu pusiu.

Barczė, mokiťojas mergaicziu mokslincziuos Tilžėje, perskaitė lietuviszku dainu perkratimą pirmamiame visūtiname lietuviszkosios rasztu draugistės susirinkime 27 spalnio 1880 m. Tas perkratimas ira iszspaustas ketvirtoje tos paczios draugistės prane-

szimu laidoje 1881 m. ir užima 30 su virszumi didžiųjų aszmaininiu pusiu.

Triusinėdami apie viską ir nepraleisdami pro šalį nė jokio mokslu daigto, Vokiečiai užkliudino ir lietuviszkas dainas. Bet kaip dar užkliudino? Jie buvo pirmieji užrasę, perguldę į savo kalbą ir pranesę svėtui lietuviszku dainu valibą.

Perkratinėdami lietuviszkas dainas, mokėti virai nepraleidžia nepaminėję Lessingio. Tas Vokiečiu mokėtas viras, uždėjęs isztikimą pamatą naujai kritikai, nepraleido ir musu dainu, radęs ju keliatą pridėtu lietuviszkame žodine Ruhigio nū 1747 m. Savo gromatoje apie naujausius rasztus paminėjęs ir Laponu dainas. Lessingis atsiliepė apie lietuviszkasias szitaip: „Isz tu dainu turime pažinti, jog dainiai gimsta visūse žemės krasztūse ir jog givoji jausmė neprigul' tiktai praszviestomsioms tautoms. Neseniai vartidamas po lietuviszką žodiną Ruhigio, gale perkratimo, pranokanczio tos kalbos žodiną, radau retibę, kuri manę labai pradžiugino, ipacziai kelios dainos, kaip jas dainūja prastos mergaitės. Kokia tenai isztisi pramonė! Koksai ten tikras tiesumas!“

Daugel ir kitu mokėtu ir garsiu viru, kurie atsitinkancziai užtikę musu dainas, ar vėl minėja jas taip gražiai, kad prastas žmogus tai girdėdamas pasakitu: „Tai niat ant szirdies gerai pasidaro!“ Tarp kitu labai garsus ir garbingas Vokiečiu dainius Göte labai džiaugėsi isz Rėzos, spaudimu apskelbusio savo rankiaus dainas su vokiszku perguldimu.

Dabar pereikime paeiliui visus dainu rankius nū senovės gadinės, lig sziūmi laiku, sekdami ju užraszimo arba spaudimo laiką.

I. Pirmasis užraszęs po keliatą dvieju dainu eiliu buvo Jonas Arnoldas v. *Brand'as*, propesorius Duisburge (mėste Prusu Pareiniūse arti upiu Reino ir Ruros, apierubėje Diseldorpo), miręs 1691 m. Tos trukmenės (atlužiai) ira užskverbtos knigoje jo kelionės per Brandenburgijos, Prusu, Kuru, Livu, Pleškovitiecziu, Didnaugardiecziu, Tveriecziu žemę liki Maksvos.

II. Pilipas *Ruhigis*, Valterkiemio (netoli nū Gumbinēs) klebonas, išspaudino 1745 m. tris cēlas dainas lietuviszkai ir vokiszakai savo raszte: „Betrachtungen der litauischen Sprache“.

III. Liudvikis Jonas *Rēza*, išminties ir Dievo mokslu daktaras, Dievo mokslu propesorius ir lietuviszkos seminarijos direktorius pri Karaliaucziaus universitēto (†1843), per ilgus metus surinko lietuviszku dainu daugibę, iš kuriu tiktai išskirtasias 85 išspaudino lietuviszkai su vokiszku perguldimu Karaliaucziuje 1825 m. Ta ira pirmoji lietuviszku dainu kniga su keliomis pridētomis gaidomis (sūkomis, balsais). Dainu prieszakije ira patalpintas lietuviszkos dainistēs išguldimas. Antru atveju (kartu) išspaudino Berline 1843 m. Pridrikas *Kurszatis*, budamas tūmet lietuviszkos kalbos lektoriumi ir lietuviszkos seminarijos prie universitēto Karaliaucziuje rēditojumi, dabar-gi propesorius prie to paties universitēto. Palikusios neiszs paustos Rēzos rankiaus dainos tapē sudētos paslēptiniu arkive Karaliaucziuje.

IV. Simonas *Staneviczia*, vilniskis universitēto propesorius, išspaudino Vilniuje 1829 m. lietuviszkas dainas su szitokiu antraszu: „Dainos Zemaicziu surinktos ir iszdūtos per Simoną Staneviczią“. Tame rankiuje ira viso labo 30 dainu, bet ira daug geriaus isztaisitos ir sutalpintos negu pas Rēzą.

V. Karolius *Brzozovskis*, dailiai perguldęs 51 dainą į lenkiszką kalbą išspaudino jas Poznaniuje 1844 m. su antraszu: „Pieśni ludu nadniemeńskiego z okolic Aleksoty zebrał: przełożył Karol Br. . . . . i.“ Tame rankiuje ira lietuviszkai tiktai 8 dainos, kitu tiktai pradžia po 2 arba 4 eiles lietuviszkai.

VI. Musu visame kraszte garsus lietuviszkas rasztininkas Simonas *Daukantas*, išspaudino Petraburge (Petrapilėje) 1846 m. „Daines Zemaitiū pagal žodžiū dainininkū iszraszytas“. Tame rankiuje tilpsta 118 dainu, bet jos ne visos ira suraszitos nū dainininku: tenai ira įbrukta visiems gerai žinoma daina „Birutė“, po kuriaja ira padētas paraszas „Valiunas“, t. i. dainiaus vardas.

VII. Vokiszkas laikraštis: „Preussische Provincial-Blätter“ metūse 1833, Bd. IX., pusē 515, patalpino vienā dainā Beerbomo padūta. Tas pats laikraštis, isžeinaš nū 1846 m. keturis kartus per metus po vardu: „Neue Preussische Provincial-Blätter“ izspaudino daugibę dainu: H. Budriaus iz Pilupēnu, E. Gisēvijaus ir C. V. O. Glogavo iz Tilzēs ir kitu padūtu. Tas laikraštis spaudina ir dabar rēdistei nusiuncziamas dainas.

VIII. Tūs visus virsziau minētus rankius perveizējēs, perkratēs ir mērinai i vokiszkā kalbā perguldēs, G. H. F. *Neselmonas* suglaudē i vienā gražią kniģā su vokiszku antraszu: „Litauische Volkslieder, gesammelt, kritisch bearbeitet und metrisch übersetzt von G. H. F. Nesselmann. Berlin 1853.“ Toje kniģoje viso labo ira 410 dainu: didžiausias ju skaitlius (117) paimtas iz „nauju Prusu provincijos laksztu“; paties izdavējaus ir jo draugu rinkimo kartu 93, Rēzos 86, Daukanto 76, Staneviczios 30 ir Brzozovskio 8. Prie 56 dainu *Neselmonas* pridējo gaidas, kur gaudamas, nēs jis nepermanē musikos.

IX. Augustas *Szleikeris* (*Schleicher*) savo kniģoje: „Handbuch der litauischen Sprache“, 2 dali, Pragoje 1857, antroje dalije patalpino savo surinktu 85 dainas.

X. Jon's *Juszka* savo kniģelėje: „Kalbos lietuviszko liežuvio ir lietuviszkas statraszimas arba ortograpija, Petraburgas 1861 m.“ iskverbē 7 dainas.

XI. Prisakius viresnibei spaudinti latviszkas ir lietuviszkas kniģas Vilniuje tiktai kirilica (gudiszkomis literomis), mēgindamas pritaisiti lietuviszkai kalbai abēcēlā, Jon's *Juszkeviczia* (*Juszka*) izspaudino 33 dainas su maskoliszku perguldimu Petraburge 1867 m.

XII. Vasaroje 1871 m. du Maksvos universitēto propesoriu, *Fortunatovas* ir *Milleris*, nuvažiavo i Kalvarijos pavietī Suvalku rēdiboje, kur dviejūse sodziūse: Trobiszkiūse ir Juniszkiūse, surinko per tris nedēles 150 dainu, kuriu mažne pusē (70) buvo nū vienos mergaitēs. Rinkėjai izskirē 100 dainu izspaudino 1872 m. Maksvos universitēto žine (izvestija).

Prie tu dainu išspaustu kirilica, rinkėjai pridėjo maskolizšką perguldimą.

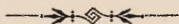
XIII. 1880 m. Jonas *Juszkeviczia*, 3-sios Kazaniaus gimnazijos mokiotojas, pradėjo spaudinti lietuviszkas dainas, savo brolio nabasztininko kunigo Antano *Juszkeviczios* surinktas. Lik' sziolai jau išzėjo iš spauštuvės tris storos knygos grinu dainu (1569 skaitliaus) su išguldimu jose laikomo statraszimo, ir dar viena knyga su antraszu: „Svotbinė rėda Veliūnicziu Lietuviu“ su svotbinėmis dainomis. Juszkeviczia spaudina savo dainas lotiniszkomis literomis, bet atmainingu statraszimu nū senovės. *Viso labo kunigo Antano Juszkeviczios surinktu dainu tur' buti 7000 su virszumi, o tai dar ne iš visos Lietuviu ir Žemaičių žemės.* Kad visi tiek milėtu savo kalbą, kaip ją kunigas Juszkeviczia milėjo, tai jau turėtum mažne visas dainas ir pasakas surinktas ir galėtumėme kūmi priesz svėtą pasigirti.

XIV. Lietuviszkoji rasztu *draugistė* Tilžėje, kilusi rudenije 1879 m., savo praneszimūse spaudina padūtas ir nėkur dar neiszspausztas dainas, su vokiszku perguldimu ir be tojo.

XV. Laikrasztije „Archiv für slavische Philologie“ buvo patalpintos lietuviszkos dainos *Leskino*, kursai drauge su *Brugmanu* išspaudino Strasburge 1882 m. lietuviszkas dainas su pasakomis.

XVI. Karaliaucziaus universitėto propesorius Adalbertas *Bezzenbergeris* savo knygoje „Litauische Forschungen. Beiträge zur Kenntniss der Sprache und des Volkstumes der Litauer. Göttingen 1882 m.“ patalpino nemažai dainu. Prie 34 dainu ira pridėtos gaidos.

XVII. Ant galo reik' priminti knigėlę *M. Jankaus* su 22 dainom, išspaustą Tilžėje 1882 m. *J. K. Sz.*

Daina apie strazdą.

Dainos gaidą ir žodžius išz Pilviszkiu apiegardės V. V. užraszė.

Andante.

Ui tu straz-de, straz-de-li! Tu rai-ba-sis pauksz-te-li!

Ko cziul- bē- jei laz - di- nu kru - me - lij'?

Ar lazdinus auginai,
Ar rieszutus brandinai,
Ar kalnelij' ūgeles sirpinai?
Nei lazdinus auginau,
Nei rieszutus brandinau,
Nei kalnelij' ūgeles sirpinau.
Ant žemelės tupdamas,
Vabalėlius rinkdamas
Savo mielus vaikelius maitinau.
Ir galvelę lenkdamas,
Virszuj' medžio tupdamas
Leidau balsą į žalią girelę:
Jau dienele ilgesnė,
Ir saulele kaitresnė;
Išz berželio sulele varvėjo.
Kad sparnelius suklojau:
Klausik, mielas artojau,
Taisik, taisik naująją žagrelę.
Piemenėliai trubeles,
Ganidami aveles,
A szkiut namon, baltosios avelės.

(Suligink su num. 26, 128, 231, 555, 697, 778 ir 1018 *Juszkos* lietuviszku dainu.)

Tarp savuju.

Divinoj' szalij' giventi man pateko,
Kur ten Arnas kriszpolu tirūju teka,

Kur kalnai alivu krumais ir' apžėlę,
Stov' padangėna virszunes jie iszkėlę;
Tarp jų ežerai kaip veidrodžiai tik žvilga,
Milijardai kur žvaigždžiu naktelėm's mirga,
Kur girelės puikios szakomis siubūja,
O paukszteliai jose divini uldūja;
Žolinais puikiausiai žemė apkaiszita —
Mirtomis, alivom's, levendrais dabūta,
Kur žmoneliai saldžiai bei linksmi givena,
O vargai, nelaimės juju nekedeną; —
Bet iszgirdęs tėviszkės miszku oszimą,
Lėtą ir nedrąsu upiu mus' bėgimą,
Musu prigimtos kalbos žodžius brangiausius
Ir tūs balselius jaunistės kai mieliausius,
Negailiūs' suvis szaleliu tu puikiuju,
Nės asz czion savę jaucziūsi tarp savuju.
Garliavoje, 14. kovo 1884. J. A. Kalnėnas.

Matėmatikiszkas žemės apraszimas.

(Pabaiga.)

Dabartės pažiurėsime, kas dedasi isz to, kad žemė vaikszcioja aplink saulę. Sze kas: žemė apeina aplink saulę į metus ir eidama ne visados vienu szonu esti labiau atkreipta į saulę. Žemės aszis tai vienu galu, tai kitu lenkiasi prie saulės. Už taigi, kad žemės aszis linksta prie saulės žieminiu savo galu, tai ant žieminės pusės žemės, ant kurios ir mes givename, prasideda pavasaris, dėl to, kad tas krasztas artisis' prie saulės ir spinduliai jos labiau ją kaitis; toliaus kad aszis palinks dar labiaus prie saulės, tai ant žieminės pusės bus vasara. O ant kito szono žemės, tai ira pietinio, tū sik su vis bus prieszingai: nės, kaip žieminė pusė palinksta prie saulės, tai tū sik pietinė pusė pasikreipia tolin nūg saulės. Kada paskui žieminis szonas pradeda kripti atgal nūg saulės, tai pietinis tū sik lenkiasi prie saulės, tada ant pietinio szono bus pavasaris, o ant žieminio rudū. Bet ant žemės ira daigtai, kur žiemos nėkadods nebuna, kur visą metą esti karszcziausia vasara. Tie

daigtai esti ant paczio žemės vidurio ant ligaus atstokumo nū abėju poliū. Dabar pažiūrėsime, dėl ko ten esti visados teip szilta. O tai taip ira: ant tu daigtu saulės spinduliai tiesiog pūla, o ant daigtu, kurie arcziau poliū, *skliaustiniai*, ir dėl to nūg ju mažesnė sziluma. Jeigu tą daigtą, kur, kaip mes sakėme, visados esti vasara, galėtu apjūsti, tai butu didžiausias ratas; tą ratą vadina *ligdieniu* (ėkvatoriumi) dėl to, kad visūse daigtūse to rato diena ir naktis visados ligios, tai ira po 12 adinu.

Dabar vėl kitas paklaustu, dėl ko tai ten esti diena ir naktis ligios? Sztai dėl ko: ligdientis eina ligiai žemės viduriu, o žemės viduris visados vienkiamė atstokume nūg saulės, tai ira, nē prisiartina prie jos, nē atsitolina, dėl to tai ten diena ligi su nakczia. Pas mus kitaip: kada ta pusė žemės, ant kurios mes givename, palinksta prie saulės, tai pas mus tū sik esti diena ilgesnė, ne kaip ant kitos pusės. Kada žemė palinksta prie saulės kita savo puse, tai tada ant kitos pusės bus ilgesnės dienos ne kaip pas mus. — Mes pasakėme augszcziau, kad ligdientis arba ėkvatorius esti ligiame atstokume nūg abėju poliū ir eina per patį žemės vidurį, ir už taigi dalina ją į dvi dali: žieminę ir pietinę.

Jeigu nūg to daigto, kur mes stovime, vestumėme liniją per poliūs, tai pasidaritu ratas, kurį vadina *pusiaudieniu* (meridijonu), ir jis taip-gi dalina žemę į dvi dali: ritinę ir vakarinę. Tą ratą vadina dėl to pusiaudieniu, kad kaip saulė tiesiog pareina ant to rato, tai visūse daigtūse, per kurius tas ratas pereina, ant tos pusės, kur szvieczia saulė, bus pusiaudientis, o ant kitos ligiai pusiaunaktis. — Dėl to, kad saulė musu žemę kaitina ne vėlnicznai kožname daigte, tai ją dalina ant penkiu daliu, arba kaip vadina, jūstu. Viena žemės jūsta vadinasi *karszta* ir užima visą žemės vidurį, tai ira, vietą po abiem pusēm ligdientio arba ėkvatoriaus. Po abiem pusēm karsztos jūstos vietą užima dvi jūstos, kurios vadinasi *vidutinėmis*, dėl to, kad nē taip labai karszta nē szalta. Ant tos jūstos ir mes givename. Greta vidutiniu

jūstu guli kitos dvi jūstos, kurios vadinasi *szaltomis*; nės ten labai szalta.

* * *

Isz to visko, augszcziau primito, gavome žinoti, kad žemē apskriti, sukasi apie savę ir eina aplink saulę, ir kad saulē stovi ant daigto. Už taigi, kad žemē sukasi aplink savę, paeina diena ir naktis, o kad vaikszzioja aplink saulę, tai visi keturi metu laikai: pavasaris, vasara, rudū ir žiema. Patirēme, kad saulē ir žemē turi silą pritraukti prie savę viską, bet saulē turi didesnę silą.

* * *

Tai czia jums, geri žmoneliai, Lietuvos broleliai, trumpas, labai trumpas žemės apraszimas; bet pridursiu, kad ir tai, ką asz czion pasakoju, ne isz sikio žmonės patirē, ne vieno ir ne dvieju sutvertas szis mokslas, kaip ir kožnas mokslas susitveria. Daug reikia galvos darbo, idant pažiti; bet už tai teisingi pažinimai visados bus naudingi kaip tam, kursai pirmutinis patirē, taip ir kitiems žmonėms, tiems broliams jo, kuriems iszganitojas mokino gerą dariti, kaip ir patis sav, ir nėkadods dar nei vienas žmogus apszviestas teisibe nesigraudino, jog nuėjo iki tokiai iszminties szviesai ir nėkadods ta iszmiszties szviesa nepritaisē prapulties Dievo žmonėms.

Senapilē. 1883 m.

Ant. Kriszczinkaitis.

Raginimas.

Auszra teka Lietuvos dėl, spindulius iszleidē,
Kurios szviesos vėrn's Lietuvis jau nū seno geidē;
Bėda, kad tarp musu broliu, ir tikru Lietuviu
Daugel randas' veidmainingu ir piktū liežuviu.

Ui tu žmogau, tu veidmaini, kokio galo lauki,
Kad slaptomis silpną dvasę nū szviesos tu trauki?
Ui tu žmogau, piktliežuvi, kagi tu dumoji,
Kokio dabar vardo lauki, kurs kaip szuva loji?

Kalbi: „Jus, Lietuviai, žusit', prastas jusu darbas;
Nėks nenor' prie jusu glausties', nės tai mažas skarbas.“

Daug girdėties' tokiu žodžiu iš burnos Lietuviu,
Kur' arėlkos atsigėrę Žido kalb' liežuviau.

Žmogui ir' tokiam geresnė czėra arėlkėlės
Nekaip už kelis skatikus naudą traukt' knigelės;
Kad ir butu sav koks ėsas, kas galėt' rokūti,
Ale kam reik silpnai dvasei nūdus dar uždūti!?

Toks, savęs kas nepažįsta, izgams, ne Lietuvis;
Kas kaip szū vis bluznij', te — pastirsta jo liežuvis!
Broliai, broliai, kurie miegtat, gana be — miegoti;
Laik's pažvelgt' į tiesos szviesą, sapnus nugainioti.

O kursai dar abejoji, vėrnas buk Lietuvis,
Neklausik, ką blogai kalba koks piktaliežuvis!
Broliai, kurie mokslus turit', tikrai procevokit';
Musu dėl, mažai ką žinancziu, szviesibę dūkit'.

Už tą procę mes storos'mės' dėką atidūti,
Ir kol dvasė mus' krutėsi, jums pagalbą dūti.
Mes vėrniejie susiėję nors mažais bureliais,
Gelbėkim' draugus, jiems ėsant klaidžiais avinėliais!

„Norint auszra teka ir szviesa matities' dūdas',
Dar teb'sklaidos' po padanges debesis, ant, jūdos.“
Melskim' visi Dievo, ir nestokime prasziti:
Visas debesis nū musu jis pradės baiditi.

Nės tik vienas „Dievas rasi musu gelbėtoju,
Prispaudimūse pagalba irgi padėtoju.“
Mano milimiausi broliai, brangios man sesutės,
Ar po Gudu ar po Prusu vienos tos matutės,

Nesidūkim' apsijūkti piktą priesz liežuvį,
Jaunai dvasei atsigimus gelbėkim Lietuvį.
Mes dėl to visi prociokim', ko tėvinei reiki,
To visiems, praszidamas pasakau, palikkit' sveiki!

Sziup. 11. kovo m. 1884.

A. B.

Svetima szalelė.)*

Vai eisim', eisim', mes czia nebusim',
Į svetimą szalelę;

*) Virszutinioji daina pagal savo neiszspasakitinę grožibę netur' sav ligios tarp dainu kitu tautu! Paeina ji, rėgis', izsz

Czion jūda dūna, ir tos nedūda —
Sudžiusim', kaip nendrelės.
Ilgiaus pabusim', labiaus sudžiusim',
Kaip nendrelės siubūsim'.
Czion vis mus bara, ir kožnas varo,
Kas geras ir kas piktas;
Czion girios užia, ir vėjai duzgi
Pro mus' jaunu galveles.
Czion sen's ir jaunas vis ligiai piaunas',
Vis eina ant peileliu;
Czion anksti kelia ir vėlai gulia,
Vis bernelius kankina.
Czion upės džiusta ir žmonės plusta,
Nežino ką dariti.
Rugeliai blogsta, žuvelės trokszta
Kas mieląjį metelį.
Czion nēr' tos dienos ir tos adinos,
Kad nēr' baugios navinos.
Czion nēr' tėveliu, nē motinēliu —
Nēr' czia mums ko gailėties';
Czion nēr' seseliu, jaunu mergeliu,
Nēr' kam linksmint' szirdeles.
Czion jauni verkia, aszaras merkia —
Isz visu szaliu bėdos . . .
Czion medžiai džiusta, berneliai žusta
Nūg plienelio kardeliu.
Puczelės užia, kulkelės duzgi
Pro mus' jaunu galveles;
Žirgeliai žvengia, szoblelės žvangi,
Kaip kerta mus' galveles . . .
Vai eisim', eisim', mes czion nebusim',
Už tukstanczio mileliu;

žilos senovės, kūmet per barbaru užplaukimą musu giminė su-
naikyta ir isztrempta kelstitiesi turėjo isz vietas į vietą slėp-
damasi nūg savo neprieteliu. Man ding, szita daina miņavoja
keliones *Geruliū-Lietuviū*, trecziame ir ketvirtame szimtmetyje,
Kristui gimus. — Užraszita Oszkabaliiu kaime. *J. Bs.*

Antroji daina, taip pat Lietuviu vargus (Križoku laiike) mi-
navojanti, ira isztraukta isz asztuntosios laidos praneszimu
„lietuviszkosios rasztu draugistės“. Tiedvi daini regis' vienu
balsu dainūjamas. *M.*

Vai eisim', eisim', kur paukszcizai lekia,
Upēs vineliu teka;
Tai mes ten busim' ir nepražusim'
Per tūs ilgus metelius.
Lauks mus' tēveliai ir motinēlēs:
„Vai kur jauni vaikeliai?“
Lauks mus' seselēs, jaunos mergelēs:
„Kur mus' jauni broleliai?“
Verks mus' broleliai ir žvengs žirgeliai
Kas mielā adinēlē!
„Grižkit', jau grižkit, musu broleliai,
„Isz svetimos szalelēs;
„Vai tik pargrižkit' ir parkeliaukit'
„Tā tukstanti mileliu . . .“
— „Vai tik neverkkit', jaunos seselēs,
„Negraudinkit' szirdeles;
„Girios krumeliai — tai mus' tēveliai,
„Liepelēs motinēlēs;
„Oro paukszteliai — tai mus' broleliai,
„Gulbelēs — seserēlēs,
„Mariu žuvelēs — tai mus' mergelēs,
„Nors svetimos szalelēs . . .“ *Oszkab.*

* * *

O bēda, vargai, trudningi czēsai,
Kas bus isz Lietuvēlēs?
Dideli pulkai svetimu žmoniu
Įpūlē tēviszkēlēn!
Uždegē pilis, mažas ir didžias,
Supustijo szētreles:
Praliejo kraują senu ir jaunu,
Nužudē mus kasztaunus.
Privercz' mus dirbti, jiems nuraminti
Ju visas iszdikistes.
Panēkin' kalbą, prarij' mus' algą;
Mus vargina baudžiavoj'.
Jau eisim', eisim, czia mes nebusim,
Czia ne mus' tēviszkē.
Svetimi žmonēs, skaudus žodaiciziai
Raudin' musu szirdužę.
Kurlink mes eisim'? katrul mes kreipsim',

Savo graudų veidelį?
Ar sziltūs' pietūs', ar szaltoj' sziaurėj',
Ar kur saulelė leidžias'?
Kur saulė teka, tenlink mes eisim',
Ten užtekės palaima!

Macziulis Mul.

Varlė ir jautis.

— ' ' ' — ' ' —
' — ' — ' — ' —

Vidur pievos ganė
Baisiai didį jautį,
Varlė užsimanė
Jo didumą gauti.
Kaip tik ji iszvido,
Stiprieties' pradėjo,
Tur' but' isz pavido
Putės' kaip galėjo.

— „Zvilgtelk, kvarkli! O ką?
Ar jau asz jam ligi?

Ar daug nepritienka?
Greit' tu man sakik-gi!“
— „Ne, kumutė brangi!
Daug reik' ik' ligumo.“ —
— „Na žiurėkie dar-gi
Mano to platumo.“
— „Jokio ženkle nėra
Antrojo putimo.“ —
„Na, o dar kaip ira?“
— „Vis nežim' augimo!“ —
Putėsi, stenėjo,
Net toji nabagė
Trukus' stipt turėjo,
Ir taip amžią baigė.

T. J. Linkis.

Isz Lietuvos.

Palanga, Palanga — kas nėra girdėjęs apie tą musu kraszto garbų mēsteli! Daugis jį ira patis aplankę ir pasigērējē tūmi, kūmi ten galima ira pasigērėti. Bet musu žinē apie Palangą tankiausiai ira vienpusiszka, už tai gali bus ne pro szalį, jeigu asz, ką keliaudamas tame kampe pastebėjau, czia suglausiu norint trumpai. — Palanga guli iszilgui Baltmarinio pakraszczio, ir pasiskaido Ranžės upeliu į dvi pusi: pietinę — naują, ir žieminę — seną Palangą. Palanga turi labai sveiką orą ir daug gražoku namu. Prie to czia ira gera vieta pasimaudimui marėje: už tai czia kas vasarą suvažiūja daug svecziu netik isz Lietuvos, bet isz Lenkijos ir Maskolijos. Svecziai važiūdami nū gelžinio kelio norint brangiai

užmoka vežėjams, bet už tai atsigaišina Palangos vandeniais ir oru; čia randa gražų daržų grapo Tiszkaus, iszpūstą medžiais ir takeliais. Darže ir troba dėl muzikantu, kurie vasaros metą svečius linksmina. Ira visiszkai neseniai pastatitas trobesis dėl szokimo, kur jaunūmenė, iszsimaudžiusi marėje, subėga patripti koki norint szokį. Taipogi ira parengtas nedidutis rumas dėl teatro. Girdėjau, kad pernai čia buvęs ir lenkiszkas teatras — tiktai lietuviszko nek's patūlaik nepasirupino įtaisiti. — Kadagi čia oras ira labai sveikas, už tai negirdėsi apie sunkias ligas; sako, kad ir maru metūse, kada kitur Lietuvoje žmonės mirė kaip musės nū musmiriu, Palangiszkie iszlikę gana givi ir sveiki. Tiktai plaucziu uždegimas čia tankiai atsitinka, ir tai suprantamas ira daigtas. Oras pamarije ira itin atmainingas: tai drungnas tai vėl tūjau vėsus, tai karsztas tai vėl szaltas, tai sziltas tai vėl žvarbus. Staigu atmainai įvikstant juk ira lengvus daigtas persiszalditi ir gauti uždegimus. — Palangoje gr. Tiszkus itaisė trikliasinę mokslavietę, kur vaikai ira mokinami pagal kursą gimnazijos. Į tą mokslavietę pastoja vaikai jau pabaigę įžanginę mokslavietelę, kurioje ira du atskiriu. Ta mokslavietė dar antri metai kaip ira įsteigta, bet jau sziantdien turi 95 mokintinius, isz kuriu 64 Žemaičiai katalikai, o 6 Žemaičiai protestontai. Ar tai ne gražu, kad musu broliai taip paslankiai smeigiasi mokslavietėn! Čia rasi jaunūmenę netiek isz Palangos apielinkės, kiek isz tolimesniu žemaitiszku parakviju; suvažiūja mokintinai isz parakviju Darbėnu, Vevirzėnu, Ilakiu, Laukuvos, Szkudu, Rietavos, Salantu, Gargzdu, Sedos, Mosiedžio; kiti sako esą atvikę ir nū Anikszcziu . . . Įsteigtojas tos mokslavietės rupinasi gauti savo mokslavietei gimnazinias tiesas, taigi neužilgu bene gausime čia progimnaziją, ir mažu neberekės mokintiniams, baigusiems tą mokslavietę, isz naujo stoti ant kvotimo gimnazijon. Mokslai čia iszsiguldo vokiszkoje kalboje; įžanginėje mokslavietėje tikėjimas ira skelbiamas lietuviszkai. Gr. Tiszkus

savo piningais moka algas mokintojams, kuriu ira visu labu 6, ir dūda stipendijas 10 mokintiniams. Mums ira labai meilu minėti apie taip gražius darbus p. Tiszkaus; gerai butu, jeigu musu visi ponai tame daigte pasistebētu į jo darbus ir taip pat daritu, tūmet neilgai laukus musu žmoneliai apsiszviestu. — Girdėjau, kad ponė Bach nori Palangoje įtaisiti mokintuvę dėl mergaicziu, ir jos noras iszsipildisęs, jeigu atsiras szia vasarą ganėtinai didis buris mergaicziu, norincziu stoti pas ją į mokslą. Geidžiame nūszirdžiai tai gerai ponei pasisekimo: jinai bene praskins taką szvietimui mergaicziu, kurios tarp Lietuviu patūlaik tankiausiai pasilikdavo be mokslo. Dūk, Dieve, kad tėvai suprastu, jog dukters reikia ligiai kaip ir sunus akinti ir kad siustu jas mokslavietėn. — Tame taip mažame mēstelije — jame givena į 1000 krikszczioniu, ir į 1500 židu — randame dvi gintaro dirbtuvi, abiedvi ant nelaimės ira židu rankose. Taipogi visi darbininkai dirbtuvėse ēsą židai. Isz gintarogicia dirba karolius, apierankes, cigarturus, įvairias žiedikles, virdulius ir t. t. Taip tai padirbtus daigtus židai tai pardavinėja musu žmonėms, tai siuncia į Maskolija, taipogi į Azija ir Aprika tautoms, kurios tokiais daigtais pasimėgia. Gailu, dideliai gailu, kad dirbtuvės ira nelietuviszkose rankose; juk daugis ir darbininku Lietuviu czia galētu užsipelniti kasdieninę dūną. O dabar vien tiktai židai traukia pelną isz Lietuviu nerupestingumo ir nepaslankos. Ar-gi negalētu keli ukininkai susidėję atpirkti tiedvi dirbtuvi, ir taip iszkraposztiti židus isz tos bustinės? Lietuviai, mėginkite, mėginkite kibtiesi į pramonę — tūmet jums neberupės skaiditiesi žemės lopgalius, pavalditus nū tėvu; o taip daridami jus pratrinsite taką naujam musu kampe givenimui . . . . Ar-gi jums tūmet nesiseks taip kaip židams? „Juk židai — raszo kn. Barkauskas — taja varta iszlaiko savo gimines ir szimtus darbininku prakaitaujancziu dirbtuvėje. Dėl to tai czia nėra židu szalavalku nei ubagu. Nesveikatninkus-gi arba amžiumi prislėgtus ir nebegalinczius dirbinėti židai suglobia piningais

isz izdo izslaikos, i kuri izda kiekvienas szi-ta kas savaite inesza pagal savo turta.“ — Dar reikia pasakiti, jog Palangoje ira pasztos ir telegrapo stancija. O kas ira labai akiva, tai itaisimas telepono (tolkalbio), kuriumi ira galima stovint Palangoje susiszneki su Kretinga, Darbenais ir Gruslaukiu. — Czia pat ira ir tamoznē. Kitā kart czia buvusi pirmo skiriaus labai didelē tamoznē. Kad kilus sevastopoliszkaikai karei (1853—1855) Maskoliai savo pardaviniu negalējo per kitā kraszta iszsiusti i anapusrubezi, tai pardaviniu didelē daugibē ējo per Palangā i Prusus, ir tūmet rēdininkai tamoznēs susidējē didelius piningus, kadagi prekikai jūs darban ragindami davinējē dovanas. Zinomas tai daigtas, kad ir musu žmonēs laimējo. Samdomi vežti pardavinius ar kitus atlikti darbus, Zemaicziai gaudavę gerā algā, ir labai tūmet praturę. Juk ir sziantdien visu omenije tebēra anie „praktu metai“. Bet sziantdien mažai to viso kas beliko. Pati tamoznē jau paversta i antrakliasinę. Reikia dar primesti, kad rēdininkai tamoznēs labai mėgdavę kitkart muszti kartas su svecziais mauditojais isz piningu; buvē czia ir tam tikri namai itaisiti ir labai iszpūszti — garbē Dievui nebeliko tos grozibēs, kuri nevienā ant sikio isz turtingo padaridavo plikszu. — Palanga buvo kitākart garsiu ūstu, bet kad isz tos priezasties Riga daug kentējo, apleista Palanga veikia suniko: ūstas pribirējo smilcziu ir visai užako. Ta pati Palanga buvo ir paviecziu Zemaitijos. Taipogi parakvija Palangos budavusi labai didelē, joje sēdēdavę iki septinetai kuningu! — — „1858 m. pildami bulbes i rusi Palangēnai atkasē kaszin kokiā jūdmenā, itin nemažā plotā užimancziā, i du ketvirtainiu ūlekcziu: kuri tai buvo rudis, apdengianti pavidalā jēties ar bardisziaus, toliaus-gi žiurinēdami atrado tris bronzinius piningus, apvalius; vienas isz tu piningu gerai iszsilaikē ir turējo ant vienos pusēs antraszā *Oratio*, o ant kitos buvo paveikslas ir vardas *Antonino Pijaus*; kitu du piningu jau buvo labai nū laiko nusi-dēvėjusiu, vienas turējo antraszā *Septimus Sevērus*, o

ant antro beveik kelios raidės bebuvo pažimios; iš vienos pusės buvo ištaisitas raitelis, o iš kitos galva imperatoriaus. — Tūs tai piningus nusipirkęs nežinau koks ten rėdininkas, paskui-gi norėjo vietinis klebonas jūs atpirkti ir atidūti į skarbą bažniczios, kad czia amžinai paliktu, bet užsiszokus rėdininkui ant labai didelios prekės piningai netapė nupirkti, bet išvežti į Lenkiją.“ (Barkauskas.) — Apsizvalgę Palangoje galime mesti akį į jos apielinkę; reikėtu paminėti Birutės kalnelį, regimai suneszta marės vandeniais ir aplinkui kaip vainiku apriestą puszėmis, kuriu keliatas nū marės pusės ira pasvirusios sausžemio linkon — tai per priežastį vėju, kurie vienval mažne puczia nū marės; reikėtu paminėti apie koplitėlę, pastatitą ant pat virszaus kalnelio, plitinę ir labai meilingą išzeizdį turinczią; reikėtu prikergti, kad czia sziantdien ateina musu žmonės (katalikai ir liuteriszkiei), tankiai iš tolimu szaliu, pasimelstu Dievui ant to kalno, kur — jeigu teisinga senuju szneka — kad jau Jagaila įvedė krikszczionistę Lietuvoje ir pastatė koplitėlę vardan szv. Jurgio ant Birutės kalno, ant szvencziu 4 d. kovo ir 23 d. balandžio „susibėgdavo minios Prusu ir Latviu, suvedavo daug arkliu ir jūs aplink kalną iszkilmingai vadžiodavę melddami Dievo, idant jis per užtarimą szv. Jurgio gelbėtu jūs nū limpancziau ligu ir artpūlimo vagiu. Tądien aukaudavo Dievui iš vaszko nulipitus visokio didumo arklius, kožnas pagal savo iszgalę: vieni didesnius o kiti mažesnius; artojai-gi dėjo akēczius, žambrius ir kitus ukės įnagius, o ukininkės — verszius, parszus ir kitus vaszkinius padarus“. (Kn. Barkauskas.) Stabmeldistei tebevieszint ta vieta buvusi apaugusi miszkaus, ir ant taip vėliaus vad. Birutės kalnelio degusi amžinai ažušline malka kurstoma ugnis; tą ugnį kurstė vaidilutės, skaisczios mergaitės, kurios pasizadėti turėdavo neisztekėsenzios už viro. Tarp tokiu mergaicziu buvo ir Birutė, kurią Keistutis pamatęs pamilėjo ir vedė. Lasickis sako, kad ant Birutės kalnelio stovėjusi statula dievaiczio, kurią Gediminas nusiuntęs į Vilnių. — „Į

ketvirtą verstą nū Palangos važiuojant į Darbėnus miszke ira du križiū, vadinamu Burbos križiais. Bene bus jiems vardas dūtas nū pastatitoju. Tūdu ženklū žmonėms primena labai skurdžią gadinę. Kilus karei su Karoliu XII, 1703 ir 1710 m. czia smarkiai daug žmoniū iszpjovė marai. Kuningai ir žmonės iszbėgo isz mēstelio ir jieszkojo miszkūse globos nū mirio palindę po pusziniu szaku. Ten tai kad kas valandą mirio laukiančius žmones palinksminti ir pastiprinti, kuningai pastatė aukurus dėl laikimo misziū ir maldavimo Dievo, idant atitrauktu taip skaudžią riksztę. Palaikai skūmės, kuri dėvėta tūmet ažūt aukuro, ir sziandien (1870 m.) tebėra artimame Palipgiriū kaime. — Žmonės mēstelije ir kaimūse givenantiejie turėdami angsztus ir menkus givenimus isz priežasties smiltėtos ir liesos žemės, stokos ganiklu ir peiktino menciaus szieno, vercziasi žvejokle ir važinėjimu į anapusrubežį ir į ūstmėsczius, ir tūmi tiktai iszlaiko savo givastvą. Turtingesni ukininkai turi savo valtis ir reikalingą daugį tinklu, pritaikinamu prie metu laiko ir menciaus žuvies, ir praauszus pavasariūi leidžiasi į marę nesibijodami pražuditi givastį. O beturcziai, kurie neturi nei savo valcziu nei tinklu, su anais susitaiso ant iszligtu įtareziū, arba vėl gaudo pamariūse gintarą iki vėlam rudeniūi, o neretai ir žiemą, taip kad iszėjusiems isz vandens apledija drabužiai, bet ju sveikatos tai nepagadina. Prie tos paglobos, kurią suteikia žvejoklė ir gaudimas gintaru, czia žmonėms marė padūda ir kitą branginamą paszalpą — *marės kerpės*, kurios taip ira naudingos smiltingai žemei ir pievai, jog nei vienas givūliszkas mėsztlas jam priligti negali. Tokiu tai mėsztlu vietiniai giventojai, labiausiai-gi beturcziai, kurie negali iszlaikiti nei mažū laidariū ir nei vienos karvės, įkreczia ir pasinaudoja žemę dėl rugiū ir vasarojaus, o labiausiai bulbiū.“ — Taip tai raszė kn. Barkauskas, klebonas Palangos 1870 m. O toks žmoniū padėjimas ir sziandien neatsimainė. Lieka man prie to tiktai pridurti vieną dar ar kitą daigtą. Palangos parakvijoje visi valsczionai

ira „palaidiejie žmonės“. Kad jiems pirm 13 metu apskelbta, jog reikės nū p. Tiszkaus imti kantraktą, jie spardėsi sakidami, kad jie tą žemę užgvenę, kad čia ju ēsanti tėviszkė ir kad žemē ēsanti ju turtu; antra pus jie pasidūda ant valios viresnibės. Taigi pasidavė į sudą. Žmonės daug skatiko iszbarstė. Tai matidamas gr. Tiszkus pasikviesdinęs pas savę tulus iszmintingesnius ukininkus. Ukininkai priesz kitus gūdusiesi, kad jiems žemē ēsanti negerai paskaidita ir kad grasas dideliu reikalaujas mokesčiu; grasas-gi ketinas suligti su ukininkais, jeigu jie norėtu gerūju tame daigte pasikalbėti. Bet žmonės nugirdę, jog ponas nori su žmonėmis suligti, tarėsi jog jau „ponui kelines numause“ ir už tai varė bilą iki galo. Galas-gi buvo verksmingas: žmones iszmėtita isz givenimu; verkė nevienas pasimatęs ant plino ēsas lauko. Į vietą žmonių daugiur atsisėdo Vokietis ar Latvis. Kad szimet ant szv. Jurgio sukako 12 metu nū ēmimo kantrakto, reikėjo sątarmę su ponu atnaujinti; daugumas žmonių lukėjo, kad viresnibė už jūs užsistos ir kantraktu neēmė; žinoma, kad tokie atliko be vietos; kitur vėl pasikieszo susėdai, kurie daugias ponui siulė, ne kad norėjo ar galėjo mokėti pirmiksztis randauninkas, ir taip szis besitardamas poną „nuldigti“, turėjo ar brangias mokėti ar iszeiti isz namu. Galime numaniti, jog tokiu budu čia daugis giventoju givena labai vargingai, ir neįstabu, jeigu jie tankiai eina per rubezių ir nesza dėgtinę isz Prusu — nės tokiu keliu gauna szioķį tokį pelną ir givastį savo iszlaiko. — Ant galo reiki dar vieną buitį paminėti, kuri ira labai pamokslinga musu kraszto žmogui. Palangos parakvijoje buvo keliatas pasiturinczių ukininku, kurie turėjo keliatą szimtu rubliu susikraupę. Ant savo nelaimės jie paklausė židu, praszanczių, kad jiems tūs pinigus už gerokas palukanas paskolitu. Keliatą metu židai mokėjo palukanas ne piningais bet pipirais, degucziais (brėzūkais), silkėmis, žvakėmis ir kitais nėkais, kuriūs parokavo didzių daigtu. Ant galo susitarę židai apskelbė, jog jie prakieszę savo turtus. Namai jau pirm

to buvo ant svetimo vardo aprasziti, pardaviniai taipo-gi, ir szitai židai isztraukē pasijūkaudami vieni į Amėriką, kiti kitur kur, o musu žmonės vėl paliko vargszais ir driskiais. Aiszku, jog reikia saugotiesi žido kaip ugnies: jis juk siurbėlė; prigulęs žmogų apgrinis ir paleis pliku.

J. Szl.

Isz *Pajev.* klebonas uždraudė žmonėms savo parakvijos, kad nepirktu knigu nei jokiu isz Paniamunės; o jeigu kursai amatininkas drįstu tai dariti ir gabenti isz ten knigas žmonėms, tai sakė nepriimsęs į spavėdnę. Kazin, ar tai toks klebonas gerai žmones mokina?

A.

Rumsziszkiūse, kampe Kauno rėdibos, susėdijoje Vilniaus ir Suvalku rėdibos, buvo kitą kartą kunigai, persekioją lietuviszką kalbą. Dabar tenai ira klebonu knigas Tam., buvęs ilgą laiką Kurszijoje. Viras tikro kunigo budo veikė apszvietimo dalikūse raszidamas latviszkai pradžios mokslo knigas, o nuvažia- vęs į lietuviszką krasztą neperkeitė savo budo: isz- tikęs savo parapijonus ēsanczius Lietuviais ir kal- banczius geriaus lietuviszkai negu lenkiszakai, sako jiems pamokslą tiktai lietuviszkai. Kaiministiszkoje parapijoje Vilniaus rėdibos ēsant kunigui nemokan- cziam lietuviszkai, eina žmonės į Rumsziszkius spa- vėdotiesi, *kiti nebuvę trejus metus ir daugiau prie spa- vėdnes.* Nu, Prz. K., ką sakai? ar ir *melai ir neteisibė?*

J. K. Sz.

Kaunas. Nekurie musu „Lenkai“ gavę žinę isz 7. n. „Krajaus“, kad „A.“ Ragainėje musu tėvu kal- boje jau neiszeina, labai prasidžiugo, man sakidami: „O ką, liudna jums, jusu ‚Osra‘ jau neiszeina; jau mes žinome isz ‚Krajaus‘!?“ Atsakiau: „Jegut žinote, kad neiszeina, tai džiaugkitėsi; ne verkkite vienok ją isz naujo pamatę, nės ji labai gaji ira.“ — Kas len- kiszakai iszmano, žino, kas tai ira „osra“: gražus žo- dis isz burnos musu „prieteliu“. Tokiais žodžiais galės veltū mumis prie savas pritraukti. Žinoma, Lietuviiui reikia buti „Lenku“ o ne kam kitu; o jegut jis kel' savo kalboje mokslus ir literaturą — szalin

su anūmi! Pas jūs „Lenkus“ *szyk, szykować* kù labiau ira reikalingas, o Lietuviams gerai suprantamas. V.

Kunigas Antanas Juszkeviczius, apie kurį p. Andrejus Latvīs raszē 8—10 n. „A.“, paėjo isz Šurvilu tėviszkės arti Eiriogalos, Kauno pavietije, isz bajoru. Toje tėviszkėje dabar givena jo treczias brolis, isz amato kamarninkas (kurs žemes mērūja, matininkas).

Kaltinēnai. Raseiniu pavieczio pakrasztije ira turtingu ukininku, o labiausiai parubežiais. Tik tame dalike ira blogai, kad po szį krasztą ar sziokie, ar tokie, nē vienas neleidžia vaiku ing augsztesnius mokslus, kaip ing parapijos moksliniczią; nēra to, kaip matau, po Kauno pavieczius, Panevėžio ir Sziauliu ir po Suvalku rėdibą. Kaltibē to bus musu kraszte per didis atstumas mokslinicziu. — Kita svarbi žinē ira verta patalpinimo į „Auszrą“: Aplink Kaltinēnus ira žemē pardūdama mažais plotukais; taip ira Szilelės dvaras (Raseiniu pavietije) ir Poežerio dvaras Laukuvos parapijoje szmotais iszpardavojamu. Prekia ira pagal desėtinus padėta, ir kiek kas nor' gal' gauti. Daugel vietose ira, kad broliai po tėvu galvos gėribę skiriasi: vienas paima žemę, o antras piningus ir szis nežino ką su jais veikti; jis galētu nueiti ing minavotas vietas ir nusipirkti žemės kiek tinkama.

Kat.

Isz *Sziauliu* raszo: Važiavau isz Vilniaus szį pavasariį geležinkeliu namon. Man besznekant su nepažįstamu draugu lietuviszikai, atsirado žmogus, kursai pradėdamas sznekėti pradėjo klausti apie „A.“ Besipasakojant pradėjo nēkus tauziti, busenti maža nauda isz „A.“, neverta užsiimti su tokiu darbu, viresnibei gali papulti ir t. t. Kol buvo mano nepažįstamasis draugas, buvo geriaus gītiesi; bet jam Kaszudariūse iszlipus, pradėjo svetimas manę užpuldinėti. Mislįjau tilėti, ar į kitą vežimą pereiti. Bet jam nestojant lenkiszkoje kalboje musu giminę ir kalbą užgaudlioti szirdis degte užsidegė paklausti, kas ant svėto brangesnis. Atsakē „garbē“. Taigi garbę patrotiti ira blogas darbas ir pono Dievo užgintas? — Taip ira. — To dėl ir tamsta turėsi pripažinti „garbink tėvą

ir motiną savo“. Taigi mes Lietuvoje gimę ir užaugę dabar svetimą kalbą kalbėdami ir savos užmirsdami ligiai užmirsztame ir panėkiname savo tėvus ir tėvu tėvus ir nei jokios garbės nebeatidūdame jiems; per tai padarome blogą darbą, prieszingą Dievo prisakimams, ir patrotijame garbę. Ties Janovu izlipdamas prieszininkas turėjo pripažinti teisibę mano žodžiu. Ir vienas Ruskis greta musu sėdėdamas pritarė, jog „kiekvienas savo kalbą ar giminę nėkinas ira paukszčiu savo lizda biauriojancziu.“ A. B.

Kauno rėdiboje, p. R. *Virduliūse*, netoli nū Radviliszkės, pardavė miszką už 34,000 rubliu prekikams, kurie miszką nutaisę į szliperus stato į Rīgą. Jau tai labai ira pikt, kad Lietuvoje ponai naikina gires nesirupindami apie ju atauginimą; czia Virduliūse kerta girę, kitur Kaisarėnė, Dekastra ir kiti paguldo didelius barus, o nei vieno naujo medelio neįsodina. Sunikus miszkams, pustis žiaurus vėjai, upės nebeturėdamos gana priepłudžio nuseks ir iszdžius, žemėjė paniks drėgnumas, ir taip žemė taps nevaisinga. Laikas jau dabar itin apsižiūrėti. Prasznekęs apie Virdulius turiu paminėti ir kitą daigtą. Lietuvoje ir Zemaičiųsiūse turime daugibę vargszu, tik-tik badu nemirsztancziu; reikėtu — o ir butu galima — tokiems vargszams suteikti uždarbį ir pelną, taigi dūną. Pardavikai giriu turėtu apie tai pasirupinti; bet sziantdien jie to nedaro. Girdime, kad į Virdulius suszaukti darbininkai isz Latvijos ir Baltarusijos; tie tai darbininkai gauna algos už 1 nutaisitą szliperą — 18 kapeiku, o vienas žmogus, sako, nutaisas kas sąvaitę (nedėlę) 60—68 szliperu. Taigi vienas darbininkas czia pelno už gerą darbą per sąvaitę 10 r. 80 kap. iki 12 r. 24 kap.! Tūs tai pinigus pasigauna ne musiszkis žmogus, bet atėjunai, kuriu kiti begivendami tarp musu žmoniu priszmeižia ir pobudį ir kalbą. O tai, kur atveda nerupestingumas didūmenės apie visūtinius reikalus! Nevelijame savo broliams Latviams, neigi Baltarusiams, nėko pikto tai raszidami, nės jie czia ir nėra kalti, bet peikiame didūmenę, kuri nenori atminti tai, jog ir musu pacziu

kampe daug darbininku susispaudę kankariūja be dūnos. Ar-gi tai gražu ir teisinga!! —

Kad *Lietuviai* neatstojo patūlaik nū savo kalbos Lietuvoje, reiki labai stebėtiesi. Visur rasi svetimtauczius, ar eisi į mēstą, ar į valsčių, ar į sudą; juk daugiur kaimose lindo atėjūnai. Taip vienos kaimos vadinasi *akalicomis*; czia tai vieta Lenkietuviu, bajoru. Bajorai jau nū senu laiku Lietuvoje givena, jūs patiekē Lenkai, už tai jie ir lenkiskai szneka. Bet ir Žemaicziūse bajoru ira dideliai daug: žvilgterek tiktai apie Eiriogalę, Raseinius, Kurtavēnus, Kurszēnus ir kitur, rasi ju kauburus. — Kaip bajorai ties savo kalba ira priskaititini prie svetimtaucziu, taip ligiai turime atskirti nū Lietuviu ir „Burliokus“. Perėjus, matai, sukirsziniui Lenku 1863 m., Maskoliu viresnibē iszvarē daug ponu ir žmoniu į Sibēriją, o į ju vietą Lietuvon atkēlē Maskolius. Taip tai „Burlioku“ radosi labai daug parakvijose Žēzmariu, Daugēliskio, Tverēczius, Szvenczoiniu, Sameliskio, Anikszcziu, Užpaliu, Dusetu, Ketaviskēs, Betigalēs, Pernaravos ir tt. Burliokai, apsigivenę tarp Lietuviu, prisitaikino prie vietiniu giventoju: ēmē dėvėti lietuviszką drabužį, iszmoko lietuviszkai sznekėti ir paproczius priēmē lietuviszkus. Tokiu budu tie atėjūnai paliko ties savo kalba nebepavojingi. Bet doriskai turi Lietuviai didelią plėgą nū Burlioku; neszneku jau apie atimtą Lietuviams žemę ir prisavintą ateivonims — gana turime vargstancziu Lietuviu, kuriems butu ta žemaitē tekti galėjusi; bet Burliokai atsikēlę į musu kampą ēmē verstiesi vagistėmis, žmogžudistėmis; nū ju tą piktibę iszmoko daugiur ir musu žmonēs. Burliokai taipogi pamokino pirmieji Lietuvius neužlaikiti dūtą žodį ar prisaiką . . . Viresnibē nū pradžios užstovinėdavo atkeltus į Lietuvą Rusus, lig ant galo pati iszvido, jog atkraustitiejie Rusai nėko gero nedaro, bet vien tiktai szmeižia Lietuviu dorumą. Ir žmonēs patis Burliokus prispaudē: už vagistes iszmuszdavo jiems kailį, palauždavo staibikaulį, miriop pribildidavo ir t. t. Nebemitę Burliokai ēmē kraustitiesi isz Lietuvos. Girdėjau, kad nevienur prasikraustę

szimtais. — Ira Lietuvoje ir daugis Latviu. Latviai visur ira žmonės darbsztus ir rūsus. Jie labai mili ukę gerai variti; saugsto tai, kas ju ira, ir kabinesi į tūs, kurie ju turtą norint mažumą paliecia. Latvis ira didelis milėtojas savo kalbos ir pobudžio: jis Lietuvoje pats lietuviszkai nėko neiszmoksta, nės apielinkiniai Lietuviai prie jo prisitaikina. Latvis kabo taipogi stipriai prie savo tikėjimo. Tie tai daigtai: neapsileidimas nei ukėje nei kalboje nei tikėjime, Lietuviams netinka, ir už tai Lietuvoje tankiai girdime pasiskundimą ant broliu Latviu. Mes Lietuviai galėtumėme Latviu paveikslą sekti, o tai daridami visur visūmet izlaikitumėme tai, kas ira musu, ir nepražaištumėme savo tautibės.

Dėl statimo pilies *Kaunan* parveždinti dideli buriai darbininku iz Maskolijos. Gailu! Jeigu vietiniai giventojai skundžiasi, kad nū ju atstoję darbininkai bėga uždarbauti prie pilies ir jeigu jau jie nebegali gauti darbininku dėl savęs vien per neiszgale mokėti „baisiai“ įbringusias algas, tai ko dėl nebuvo galima pargabenti ar iz Zemaicziu ar iz Suvalku rėdibos norint pulkus Lietuviu darbininku; juk czia vietomis bernai per metus teturi uždirbę 10—15 rubliu, o mergiszkos tiktai 5—8 rubliu. Ar gi jau musu žmogui nereiki dūnos?! Ar baugu, kad musiszkis pagerinęs savo buvį neimtu norėti kningas skaititi ir apsiszviesti?! . . . Ten tegali buti laimė, tikumas ir gerumas, kur ira gana dūnos ir nestokoja apszvaistos. Ar gi pritinka atstumti musąjį žmogu kaip nū vieno taip ir nū antro? Tai jau baisus darbas!

Maskoliu viresnibė ėmė žmones persekinėti už liet. kningas. *Kaune*, antai, dabar sako, sėdi į 7 lietuviu už tai, kad buvo susipirkę keliatą lietuviszku kningu. Viena kitą kuningą Vilniaus rėdiboje, kaip girdime, skundžia prieszginiai Lietuviu viresnibei už tai, kad tie kuningai buk pleczią tarp žmoniu liet. kningas, o ir spauzdina įvairius rasztus anapus rubežiaus; gubernatorius gerai taso kuningus, ar jie butu kalti ar nekalti nežinodamas.

Vilniaus rėdiboje židai dideliai siunta ant kuningu, kurie skelbia blaivistę. Prie to kad pasisuko tame kampe „Lietuvos bicziulis“, kur ira patalpinta jėk-dariszka „židu rauda“, židai ėmė viresnibei skųstiesi, kad kuningai norį žmones priesz jės sukeldinti. Ga-lima numaniti, jog ne be reikalo židai kelia taip di-delį trenksmą: jie patis sakosi, kad ėmus garsinti blaivistę uždarbio jie prakiszę į 50°/. Kiti jau nei biliotu ant szimkiu nebeima, nės užmokėję 150 rubliu sakosi, netiktai kad nėko nebepepnisę, bet dar nusi-gausę. Ar neaiszku, kad kuningai norėdami galėtu žmones atpratinti nū ragavimo smardžios degtinės ir kitu nesveiku gėralu. Kaip tai butu gražu, kad ku-ningai visoje Lietuvoje, kiek galėdami, roditu piktą įtekme degtinės į sveikatą kuno ir dvasės, ir žodžiu ir savo pacziu paveikslu atpratintu gerti tą naikin-toją musu tautos.

J. S. Anžulaitis.

Aukmergės pavieczio bajorai, kaip mums p. Mažutis raszo, taip pat kaip Gruždziu valscziuje, keliu netaisą. Valsczionims prigulėtu viresnibei pasiskųsti, kad nebutu tokie bailus ir nors kiek szviesesni.

Anikszcziu bažniczios kamendorius kun. A. buvo kartu ir vėros mokįtoju valsczioniszkos mokslinczios; jam praėjusiamete isztraukus parėjo kitsai kunįgėlis turįs taipogi nū viskupo prisakimą vaikszczioti mokslinczion, žinoma tik tada, kad di-rekcija jį pavadįs. Ale iki sziol (balandžio m.) nėko nebuvo girdėti . . . Mokslinczion ateinąs popas mokįtu savo vėros dvėju burliokėliu. Tada „uczitėlius“ ir Lietuvaicziams, kuriu ira keliatas deszimcziu, liepia klausiti popo mokslo. Iki szio-liai neatsirado nei vieno drąsesnio viro, kurs apsiskųstu valdžiai už tokią neteisibę.

Indrioniszchio mokslinczios „uczitėlius“ vienam vaikui ne-mokancziam poteriui taip smarkiai žandan sudavė, kad tasai kraujais apsipilė, o kitam kumsczia per virszugalvį, kad tūjaus guzas kaip visztos kiauszinis iszszoko. Tu nabagėliu tėvai nėkam nesiskundė (!).

Troszkunu „uczitėlius“ tiek priklasties vaiku akise darė tos vietas kunįgui klebonui, ateinancziam mokslinczion, kad turėjo nustoti vaikszczioti, ir nū to-laiko (pernai rudenio) vaikai vėros

daliku nesimokina. Ar tie mokytojai savo valę taip dariti pradėjo? „Gal karalius to nežino, kad vargūse jo szejimina?“

Mazutis.

Apie *Salaku* mēsteli *Kauno* rēdiboje — mums teko girdēti kad Gudu viresnibē neiszpasakitai persekioja lietuviszkas knigas, nēs palicija krato knigininkēlius, o atradusi lietuviszkas knigas atima; reikia žinoti, kad atima knigas spauzdintas Jūzapo Zavadzki 1879 m. su cenzuros leidimu, o lenkiszku knigu ir be jokios cenzuros leidžia pardavinēti Lietuviams ant izsmokinimo lenkiszkos kalbos. Rusai savo laikraszciūse pranesza visai pasaulei, buk tai Lietuvius giną nūg sulenkavimo, o tū tarpu ju palicija platina lenkiszkas knigas Lietuvoje. Matai, vienaip daro, o kitaip kalba.

Netoli *Szakiu Peleliūse* givenancziam nekuriam ukinikui G. siustas 6 ir 7 num. pernicksztēs „Auszros“ pateko į rankas gubernatoriaus Suvalku rēdibos. Szisai norēdamas žinoti jos įtalpą paliepē vienam Lietuviuui Suvalkūse savo tarnui perversti lietuviszka. Noris, jeigu neužkenkiamas žmonēms laikrasztis, ministērijos melsti, idant tą laikrasztį leistu žmonēms skaititi. — Sako, ēsas labai vėzlibas ir neiszpasakitai geros szirdies žmogus. Gal' buti, kad ir galēs ką nors gero dēl musu padariti. Dieve tai dūk!

T. Linkis.

Naumēszcio pavietije, *Griszkabudzio* parakvijoje, prastas nemokitas ukiniko sunus Jonas Blažaitis, įsižiurējēs į gelezine kuliamaję masziną, padirbo tokią pat ligiai isz medžio su prastesniu izmislū (mēkanismu). Ukinikai patirē, jogiai tokia maszina geriau kulia kaip gelezine — uēs sziaudu ne taip trina — jog ją galima įtaisiti už 80 rubliu, jogiai pagedus dideliai lengva pataisiti be jokio amatininko — visur Blažaitį važioja, o jis užsipelno gražų skatiką. Iszgirdē apie tai Vokiecziai atvažioavo isz Stalupėnu į parubežį apžiurēti ir neiszpasakitai stebėjosi ją iszvidē. Beje, tarē vienas, asz žinojau, kad Lietuviai gerai lauką iszdirbą, bet nėkad nemisljau, kad prastas artojas tokią sztuką padaritu.

Trupinēlis.

Griszkabudije (Suv. rēd.) nūg pernai metu turime savo kromą, savo krikszczioniszka vieszbutį, savo

alauniczia, neprivalome mažiausiam dalike jieszkoti jūdbarzdziū ir rudbarzdziū pagalbos. Pas mumis tą viską įsteigė tikras Lietuvis *A. Szvedas*, kuriam už taigi turime linkėti palaimos ir kurį turime kiek imanįdami prilaikiti.*) -- Dieve dūk daugiaus tokiu Lietuviu!

J. Obil.

Vizainije vienas pilionis Kukskas per girtibę į skolas įėjęs ir matidamas, kad jam strukai pripūla, paėmęs barzdskutį pasipiovė. Dar ne visai pasipiovus, kad vadino kunigą, tasai buk atsiliepes: „Lai mirszta kaip galvijas! Pakavosite į griovi.“ Ar gražus budas?

Kaupiszkiu dvare *Vilkaviszkiu* pavėtijė virėjas susiginczijęs su randininku dėl kas žin ko aną perdurė peiliu. Randininkas jau mirdamas vienok dovanojo virėjui jo nusidėjimą, žinodamas už reikalą ar ankscziau ar vėliau mirtį.

Naugininkūse (Bartininku valst. *Vilkaviszkiu* pav. Užgario Trako) atsitiko pas kiemionį Kuszlą didė nelaimė. Gaspadoriai iszvažiūdami viską namėje laimingą paliko, o sugrižę atrado milimiasią dukteraitę ant lentos. Ji buvo papratusi peiliu bovitiesi, o tą dieną tėvams iszvažiavus nebuvus nei jokiu pragumu galima jos norą nutilditi. Peilį gavusi ant stalo besidžiaugdama žemin nuvirto ir aszmeninimis kiaurai per vidurius persivarė. Iki savo mirio isz kancziu grobeliais matavo. Broliams ant persargos, nės ir jusu mažulėliams gal taip atsitikti. *V. V.*

Kiek ira Lietuviu isz viso? Vilniaus Kalendoriujė ant 1884 m. randame tokį apskaitimą:

Vilniaus rėdiboje	548,000	giventuju	liet.	kilties.
Kauno	1,095,000	”	”	”
Gradno (Gardino) rėdiboje	308,100	”	”	”
Minsko rėdiboje	54,000	”	”	”
Magilevo	1,215	”	”	”
Vitebsko	300	”	”	”
Suvalku**)	413,666	”	”	”

Visu labu 2,420,281 Lietuviu.

Bet „Vilniaus kalendorius“ ir be Suvalku rėdibos

*) Gaila tiktai, kad jisai negali nė jokios lietuviszkos gazėtos atvirai vieszbutijė laikiti, norints jisai pats ir jo svezčiai to labai malonėtu.

**) Pavietijė Vladislavovo 74,149; *Vilkaviszkės* 83,124; *Marijos-pilės* 111,980; *Kalvarijos* 77,413; *Seinu* 42,000; *Augustavo* 5000; *Suvalku* 20,000.

kitoniszką skaitlių, nės daug didesnį, padūda beje: 2,229,115. Taigi jei prie to rēdiszko parodimo pridursime skaitlių giventoju Suvalku rēdibos, gausime 2,642,781. Prie to turime prirokūti Lietuvininkus kitur gyvenanczius, k. a.

Pskavo ir Petrapilēs rēdibose givena į	22,000	Lietuviu.
Taip Maskolijoje givena į	2,500	„
Prusūse*) givena į	200,000	„
Amērikoje „ „	20,000	„
Anglijoje**) ir Prancijoje	3,000	„

Visu labu 247,500 Lietuviu.

Taigi jei tą skaitlių pridēsime prie 2,420,281, tai rasime isz viso ēsant Lietuviu 2,667,781. O jei ēmę aną viresnibēs paroditą skaitlių 2,229,115 sukrausime su skaitliumi giventoju Suvalku rēdiboje 413,666 ir prie to primesime 247,500 Lietuviu, svetur gyvenancziu, tai gausime apstą 2,890,281 Lietuviu. Taigi netaip visai dar ēsime apveizdos prastoti, jeigu dar sziantdien vien tiktai Lietuviu galime priskaititi mažne 3 milijonus! O juk musu broliai Latviai taipogi dar skaito savo gentēs 900,000 su virszumi. Aiszku, jog visa lietuv-latviszka szaka sziantdien isznesza be maž kūne 4 milijonus galvu. Tai gražus burelis, ir jis netaip greitai mirs, kaip kad Lietuviu prieszininkai stigavoja ir nori.

Vilniaus rēdiboje, taip pat kaip *Suvalku* ir *Kauno* rēd., žmonēs ira smarkiai įnikę bilinētiesi už žemę ir jos paskaidimą tarp giminēs sąnariu. Jeigu kožnas giminiētis gautu tiktai po margę žemēs, ir tai, idant ją gauti, nesibijo iszbarstiti ant bilos ir tūs menkus piningus, kuriūs buvo pirma užsipelnęs; o jei nėko neturi, tai pasiskolija. Isz tokio padėjimo radosi szitai kokios piktibēs. Žmonēs, valdantieji nedidutį gabalą žemēs, o prie to įlindę iki ausu į skolas ir mokėdami didelias palukanas židams, ant galu galo, kadą nebegali nei patis misti norint vargingai, nei skolu ar palukanu mokėti, ira prispirti savo žemēs

*) Vokiecziai mažesnį skaitlių (į 150,000) padūda dėl to, kad visus Lietuvius mokanczius vokiszškai kalbėti, jau priskaito prie Vokiecziu giminēs. **) Anglijoje ira draugistē Lietuvinku-darbininku.

nūvadą pardūti. Ir kitaip buti negali. Ukininkai neturi ganiklu; ariamoji žemė ir ganikla, jeigu ją neįkrėsi mėsžlu, pati išz savęs nėra be ilgo atilsio vaisinga; taigi trukstant paszaro givūliams ir visiszcai sulisus žemei ima stokoti maisto ir patiems ukininkams. Ką tūmet belieka dariti, jeigu ne pardūti žemaitę tam, kas ją gali pirkti?! O norincziais ir galincziais pirkti czia ira židai. Tai už skolas ar palukanas, tai vėl už žvarbius piningus rudbarzdis Joskė ar Meiszkė nusiperka vietą, o ant tos vietos paskui pasistato grintelę. Zidas džiaugiasi nejučiomis įlindęs į tarpą žmoniū ir tūjau ima visu kūmi verstiesi. Tai jis pargabena alų ir degtinę (arėlką) pas savę ir pardavinėja ją kaiminams, tai vėl kitus nėknėkius, be kuriu negali ukininkas pastovėti; o jei tai negana rudbarzdžiui apsimoka, jis susinesza su vagimis, priima vogtus daigtus ar jųs pardūda; arba vėl pats pamokina jaunūsius vagis, kaip jie turi ar namus kieno iszkratiti, ar arklius pavogti, ar ant kelio ką sutikę prizvėkoti, ar piningus kam akies mirksnije isz kiszenės iszcziūpti. Taip tai baisiai skaudžiai atsiliepia Lietuviu givenime ans begalinis skaidimas ir laužimas žemės į kšnelius. Kas isz to bus, kas isz to bus! —

Miszakai *Suwalku* rėdiboje prideri tai ponams tai viresnibe. Nū 1861 m. iki sziūlaik žmonės galėdavo važinėti į ponu miszką kas sąvaite du sik ir ten pasirankioti lužcziu, szaku, pusru ir kit-ką, kas dribsojo pavirtęs ant žemės. Dabar-gi kitaip virto. Ponai nū žmoniū atėmė jaugi įstatimiszku keliu aną tiesą lankiti miszką, ir dabar jau reiki malką pirkti. Bet nū ko? Ponai ir viresnibė nepardūda miszko aszimis (aktainiais, sieksniais), bet nūvadais; aiszku, kad norint nupirkti miszko geroką sklipą, reiki turėti ir gerokus piningus. O musu žmonės ju neturi. Per tai, va, kas atsieina. Miszką nū ponu ir viresnibės nuperka dideliais barais židai. Geresnįjį miszką židai stato tai į Prusus, tai į dirbtuves ir mēstus, o smulkmenas, beje virszunes, lužtis ir t. t. perleidžia musu žmonėms, kurie laužais nupirktais už keliatą

rubliu turi pasidžiaugti . . . Ar-gi tai nevargas?! Jaugi žmonės galėtų keli susitaisę į kruvą nupirkti nūvadą miszko, o paskui jį savitarpe pasiskirstiti, bet ir ponai turi atminti apie reikalus vietiniu giventoju, o nevien mąstauti apie prikimszimą savo kiszenės. Juk ponai irą akilesni, ir turi daugiau rupintiesi apie visutiną lobį. Dėl ko-gi to nedaro?

J. S. Anžulaitis.

N. 15, 1884, „Peržvalgoje Katalikiszkoje“, kuri iszeina Varszuvoje, skaitome apie mirį kn. *Anupro Jasevicziaus*, kanakadais (kažin kadai) buvusio klebonu Eiriogalėje. Tas kuningas po sunirszinio 1863 m. tapė iszvaritas į Sibėriją, ir tiktai sziantdien į 10 dienu priesz savo mirį tepagrįžo į Iľuksztą. Tarpo kitu daigtu, ant l. 253 taip paraszita: „jis raszė gana gerai dainas *lietuviszkoje* kalboje ir paliko keliatą gana placziu rankraszcziu, kuriūs priskirė atidūti savo bendrui.“ Nepasakita apie ką irą kn. Jaseviczius raszęs. Ger girdėti, kad musu broliai, kur tiktai kiek gali, kruta dėl visutinio apszvietimo. Norint patis vargsta, bet rupinasi apie laimę kitu. Lai tokius brolius Dievas laimina!

J. Szl.

Isz *Vilniaus* rėdibos, *Traku* pavieczio, ėmė žmonės važiūti į Amėriką; isz valseziu *Butrimu*, *Aleksandriskio* ir kitu neseniai iszėjo 100 su virszumi. Gailu, kad žmonės iszkeliaudami atidūda savo žemes židams ant arandos; židai superka žmoniū baldus, givūlius ir javus. Taigi į savo vietą žmonės sodina židus. Ar-gi tai nepikt? Juk galima butu savo žmogui viską pavesti, labiausiai kad *Vilniaus* rėdiboje irą labai daug vargszu . . . Kam-gi viską ir viską atidūti židui? Ar-gi jau Dievas nedūs bent sikį Lietuviams tiek proto, kad jie ims rupintiesi apie savo brolius daugiaus, ne kad apie žido makį? *J. S. Anžulaitis.*

Isz Vilniaus. „*Berliner Tageblatt*“ raszo, jog p. Totlēbenas, *Vilniaus*, *Kauno* ir *Gradno* viriausias gubernatorius, kursai dėl nekurios akiu kliaudos *Visbadūse* givena, labai dėl p. *Kochanovo*, savo adjunkto *Vilniuje*, apsisunkinęs. Szisai buk p. T. pas vidaus ministrą p. *Tolstojų* dėl to apskundęs, tartum jo dar-

bas *Lietuvos aprusinimo* nei jokiū vaisiu neneszas. Svētas labai žingeidus ira, ką vidaus ministras ant to atsiliepses. (Tame tarpe Totlėbenas pasimirė.) *J. M.*

Isz *Vilniaus* mums raszo garbingas ponas ir stiprus viengentis, kad isz Traku pavieczio labai daug Lietuviu keliaują į naujajį svėtą. Kad tasai veikimas ne labai pagirtinas ira, kožnas gal' isz savęs su-prasti, o dar jų menkiaus, kadangi Lietuviai isz-sikraustidami žemę daugiausiai už menkiausius pi-ningus svetingencziams, svetimžemiecziams paveda. Tokiu budu vienas ir kitas krasztas musu brangio-sios tėvinės pradeda iszsigiminiuti. Szisai ponas pasi-siulo pagalbą atneszti, kad musu viengencziai ne į visus pasvėczius iszsiblaszkitu, bet atpencz savo pa-cziu kraszte į žemę ir ukį įeitu. Meilija, idant ir *latviszki laikraszcziai* pabaltmarinio kraszto savo skaiti-tojus paakintu, kad jiems daug sugadžiaus ira arti ēsanczioje Lietuvoje ir visose paniamuninėse žemėse apsigiventi, ne kaip už Dnėpro ir Volgos kraustitiesi. Kas tojo pono pagalbos reikalautu, teatsiszaukia į musu laikraszczio rėdistę! *J. M.*

Szvinczioniu pavietijė, *Vilniaus* rėdiboje, vienas stacziatikis asesorius įkalbinėjęs Lietuviams, kad ne-pirktu lietuviszku knigu, bet apsigelbėtu lenkiszkomis. Tacziau Lietuviai jō neklausidami patis nuvažiūja Vilniun ir nusiperka lietuviszkas knigas pas p. Za-vadzki. *Van.*

Ant *Ragainės* (Prusu Lietuvoje) lietuviszkuju kapiniu randasi paminklas paprastame geležinio kri-ziaus pavizdije su sziūmi užraszu: „Lietuwninkai szita Krikszta state — sawam Wyskupui ant Gar-bes — Malkwitz — gim. 5. Decbr. 1791, mir. 28. Decbr. 1850.“ — Tai kitsai isz gražiuju pasirodimu ant lauko musu giminės tėvinistės. Tokius atrandi vienur ir kitur iszbarstitus; jie rodo, jog ir senesniūse laikūse lietuvistė sziek tiek buvo susipratusi, kad nesigėdėjo ant atviru paminklū savo giminės jausmus prigimtoje kalboje iszreikszi. — Szitos Lietuviu kapinės Ra-gainės mēsto ir apiegardės ira nepasakomai gražioje vietoje ant augszto Niamuno atkranczio, isz dvėju

szaliu giliais grioviais nū kitu lauku atskiestos; isz pietu pusēs szasija (pliantas) Paniamuniais einanczioji prirubežiūja; žemai

Troptais ir valtims Niamunas apsėtas,
Slenka pakriauszėms žiurint rodos lėtas:
Vasarą irklais dūd' savę raikiti,
O žiemą ledo pancziais surakiti;
Nepuczias, neuž' ir rodos' pakarnas,
Nedrasus', tikus, kaip kalinij' tarnas;
Bet žiurėk ing jį, kaip ledas suskila,
Ir bėgk, kaip gali, nės jau milžin's kila;
Pažinęs, kas jam abidą padarė,
Apmaudą gieždams nasrus atidarė;
Bėgdamas krokia, butus žveju laužo,
Valtis irtoju savo pancziais daužo;
Jau ne tas Niamun's, ką plaukė isz lėto,
Jau vilnis savo visur smarkiai mėto,
Ir kad piktume nesusilaikitu,
Tū visą svėtą umai isznaikitu.
Bet ne ant ilgo jo narsum's patenka —
Greit atsileidžia ir vėl lėtai slenka...
Lietuvis ir Niamun's vienokio, mat, budo,
Lig, tartum, gamta vien's kito apgudo..

(S. Norkus.)

Antrapus Niamuno žaliūjanczios pievos, o toliaus užianczios girės; sziaurvakariūse liudnasis Rambinkalnis raudonai-pilkai vakaro saulelėje žiba, o ritu pusėje matomi Antkalniai (Eisuliai), pagircziausioji ir gražiausioji vieta Prusu Lietuvos, lietuviszkoji Szvaicarija, kaip ją Vokiecziai vadina. J. M.

Jau buvo pasakojama „Auszroje“, kad Lietuviai siuntinėjo praszimus cėsoriui, idant leistu spauzdinti lietuviszkas knigas Maskolijoje. O dabar pasisekė mums gauti iszraszą isz padūto cėsoriui pasveikinimo ir taip-gi praszimo apie leidimą spauzdinti lotiniszkomis literomis — sztai iszraszas:

„Musu szviesiausio karaliaus apvainikavimo dienoje Lietuviu meldimas ir troszkimas. 1883.“

„Nesziok, karaliau, aukso karuną,
Budam's sveikatoj' dvasės ir kuno!
Laikus ilgiausius nesziok, laimingas,
Tedūd' tai dievas tav maloningas!

Pateptas sziandien, apvainikūtas,
Dangaus sargibos vis buk apstotas!
Lai prieszu tavo stipriausias buris —
Aniolu sparno bėgs atsiburęs!

Sziandien be skiriaus kalbos, tikibės,
Visi tur' buti pilni linksmibės;
Bet-gi Lietuvis kaipo tikresnis
Dėl savo caro tur' but' linksmesnis!

Socijalistai jo neapgavo
Kaip paklusnesnio karaliui savo —
Lietuvis Dieva, krasztą milėdam's
Klauso ir caró, kaip tik galėdam's!

Milistu caro versmės ir' gilės,
Sziandien ne vienas daugel ko vilės,
O-gi Lietuvis tik to norėtu —
Kad rasztus savo turēt' galėtu;

Kad knigos Vilniuj', Kaune spaustusi,
Kad nereikėtu eit' į Paprusi,
Ir ten vageziomis, nakezia tamsiausia,
„Aukso altorių“ pirkt' ką brangiausia!

Padarik, care, tik tą malonę,
Lai spaudžias' knigos ir musu szone!
Tai nors ant ugnies, jei prisakisi,
Szoksim' už tavę, pats pamatisi!“

Kauno rėdibos Lietuvis Jonas Žvirblis szviešiausio karaliaus visu žemiausias ir visu paklusniausias valdovas.

Szitas sveikinimas tapė nusiųstas p. vidaus ministruiz praszimu komisijos. Ž.

Nėk's taip tankiai apie *Lietuvius* meilingai neszneka kaip musu broliai *Latviai*. „Baltijas Vėstnesis“ ira daug kartu padavinėjęs įtalpą „Auszros“ su perser-gėjimais maloningais ir gražiais. Linksmu, kad vadovai latvistės neužmirszta paliginti givenimą Lietuviu su savūju. Tokiu juk budu ira galima vienas su kitu gerai susipažinti. Norime, kad bicziūlistė, kuri senovėje gaivino szirdis Latviu ir Lietuviu, ir szian-dien neatausztu: blogai butu, jeigu broliai savitarpe nesutiktu.

Įstabu, kad Rusu viresnibė labai nevienodai pasielgia su *Latviais* ir *Lietuviais*. Kūmet Latviai jau seniai turi savo laikraszczius ir knigas, teipo-gi įsitaisė ir draugistes ar paszalpos ar prekistės ar mokslu paspirimui, ant galo kūmet dabar žmoniu mokslavietėse patvirtinta *latviszka* kalba iszguldant mokslus: Lietuviams ira uždrausta spaudinti knigas ir laikraszczius lotiniszkomis literomis savo pacziu kraszte;

norēdami skaitīti, kningas Lietuviai turi brangiai mokēdami parsīkviesdinti īsz anapus rubežiaus slaptu keliu. Taipo-gi mokslavietēse īszguldoma netīktai kalba, aritmētika, rasztas ir t. t. maskolīszkai, bet ir tikējīmā lietuvīszkai skelbti īra uždrausta. Lietuvīszka kalba īr dvasē īra īszginta īsz Lietuvos! Taipo-gi draugīszciu Lietuviai patūlaik neturi dēl to, kad vīresnībē ju ītaisīti neleidžia. Žmonēs turi siųsti praszīmus ant vardo ministro vīdaus reikalu ar īr patīes cēsoriaus, jeīgu nori, kad vīresnībē sugražīntu tiesā Lietuviams spausdīnti kningas īr laikraszczius lotīnīszkomis litaromis, skelbti mokslā lietuvīszkose mokslavietēse lietuvīszkai īr īsitaisīnēti kokias tinkant draugīstes ant atkēlīmo lietuvīszkos dvasīos īr kulturos. Jūmi daugīaus bus praszancziu, jūmi greīczīaus Maskolīu vīresnībē pasīrupīns Lietuvīu norus tīdīti. Neklabīnant juk nei dangus neatsīverīa. —

Jau nesīkī teko mums īszgīrsti, jog „Auszra“ turi pīreszgīnīus *sulenkējusiūse* ponūse īr kunīngūse. Mes nesīdīvijome, kad *lenkīstēs bīczīūliai* geīdavo īr tebegeīdauja nusmaugti īr tā *vīenaitī* laikrasztī, kurs parodo akīse svēto Lietuvīu tiesas . . . Sziandīen mums raszoma, jog nevīenur īr tuli Lietuviai labai skersakīūja ant musu laikraszcziō: vīeni barasi uż tai, kad „Auszroje“ nēra nēko raszoma apie daīgtus tikējīmo, o kīti, kad „Auszra“ einanti pīresz tikējīmā! Apgauti apgavīkai! Tikējīmā skelbīa Lietuvoje daīgībē kunīngu nū keliu jau szīmtu metu, o mokslīszkai prasznekīnti Lietuvī patūlaik retai kas drīso; taīgi ar jau taip bīaisu, jeīgu Lietuviai panorējo bent sīkī parodīti, jog īr jīe īra nevīenpusīaujā žmonēs, jog īr jīe turi savo nūmonē īr savo rasztīnīkus bei mokslīnīkus! Bet īr antra īra pīriezastī, dēl kurīos „Auszroje“ nēra īszguldīnējami tikējīmo daīgtai. „Auszrā“ skaito katalīkai, protestontai īr evangēlīszkiejīe; kam-gī użgaulīoti jausmus vīenu ar kītu? Pamatas tikējīmo musu Lietuvīu īra kīkszcziōnīszkas; czīa vīsi susītīnka — taīgi gana, jeīgu mokslīszki rasztai īra parengīami *kīkszcziōnīszkoje dvasēje*. Mokslas neīgrobīa tikējīmu, nēs mokslas turi savo medegā īr jīeszko teisībēs,

taigi mokslas ir objektiviziskas ir negali užpuldinėti subjektiviziskus jausmus, kaip kad ir tikėjimas. Mokslas tiktai nudailina ir patobulina žmogaus jausmus. Jeigu „Auszra“ taip tai nori darbutiesi ir darbutiesi — argi teisiai sžneka tuli Lietuviai, garsindami, jog „Auszra“ eina priesz tikėjimą? Žinome, jog skelbėjai to garso ir tikri prieszginiai mokslo; o tokius žmonės mes tariame esant besmageniais. Antrapus gali tai buti ir taktika prieszginu lietuvistės, nės prieszginiai Lietuvius nū pradžios skelbė esant prieszais Lenku, dabar jau skelbia prieszais tikėjimo: Bene pasakis ant galo, jog Lietuviai ir neprieteliais lietuvistės, už kurią patūlaik galvą guldo?! —

Ėjau vieną siki drauge su *prastu žmogeliu* per miszką; vėtra buvo labai smarki: medžiai lingavo ir siubavo czikszdami ir girgzdėdami, kūmet vėjas baisiai sznioksztė ir užė atsikardamas į szakas, lapus ir stiebus medžiu. Mano draugeivis tai vis matidamas: „Ar matai, man tarė, kad nevien žmogus turi vargus kėsti. Tie patis medžiai, taip baisiai dabar vėjo užgaunami dūda paveikslą: kaip jie lingūja ir vadalūja, o kaip prie to cziuszi! kaip kad jie mums norėtu pasigūsti ant veikimo to atėjuno — vėjo. Kaip žmogus vienas ir sveikas ir turtingas, o kitas nudriskęs ir nuplikęs, taip — tiktai pažvelgk — ir medžiu vieni turi staczius, augsztus liemenius, iszsiszakojusius ir papūsztus kūksztais ir lapais, o kiti ir sukumpę, sukreivėję, gumbūti, kerpėti, apsamanoję ir nususe.... Argi neaiszku, kad gamta nevien žmogų sutvėrė ant kėsmo ar laimės?!“ Asz tokį paliginimą iszgirdeš, paklausiau savo taip jautraus, pastebingo ir protingo pažįstamo, argi ir medžiai turi jausmus, kaip kad givūliai? „O ar ne?“ atsiliepė ans. „Medis turi kraują, kaip givūlis; juk vis ligu, ar baltos medžio sultis ar givūlio raudonas kraujas. Kad prakirsi medį, jam nutekės kraujas — sultis, ir medis mirs. Medis turi taipogi gįslas ir dirksnis, kaip kad givūlis. Ar-gi jis nejauczia?! Jaugi medis neturi smageniu, kaip givūlis, bet ir vidurkis, kur anos gįslos ir dirksnis susibėga, ten tai ir

įtaisas arba sudinas, kuriame telpa jautrumas medžio. Medis netiktai jaučia, bet turi dusią ir mąsto; suprantu, kad jo mąstis toli gražu netobuli, bet visgi tai nors progiedrulėlis musu mąscziu... Juk ir dabar medžiu duszia gaigoja ir gūdžiasi ant smarkibės vėjo — kitaip kas-gi galētu medije girgzdėti ir czirszkauti?“ — Asz tai vis girdėdamas nū prasto žmogelio, nežinojau ką besakiti. „Taip taip — tęsė jis toliaus — musu žmonės klista.. sąprotaudami, kad medžiai, akmenai ir kiti gamtoje (priegimtoje) daigtai, negivi. Viskas givūja, tiktai žmogus nesupranta to, kas dedasi kitūse sutvėrimūse, įsitikėjęs į savo valdžią, protą ir norą. Žmogus — tai piktas ir nebrendęs givūlis.“ Tokį pilozopą neretai ira galima sutikti musu žmonėse. Regimai daugiur tebegivūja Lietuviu senoviszkas pantėjistiszkas pažvilgis į gamtą.

J. S. Kiksztis.

Ką lietuviszkas arklis gal' atlikti, raszo „Landwirtschaftliche Mitteilungen“ isz Tilzės. Isz nekuriuos lažibos ritmeisteris von Meierninkas ant lietuviszko valako isz Karlsruhės Badūse 7. d. spalinio m. anksti puspenktoje adinoje iszjojo, norėdamas tarpe aąztūniu dienu 125 miles atstu ēsancziają Bresliavą, Silėsijoje, atsiekti. Prisispiręs kalnūtūse krasztūse ant kietos szasijos (plento) szitaipo kas dieną kokią 14 geograpiszku miliu turėjo atlikti. Ir žirgas ir raitelis szitą uždavą laimingai iszviniojo, abudu 15 d. spalinio m., naktiję pusę valandos pirm vidurnakczio, sveiku į Bresliavą nukakdamu, taigi dar 5 adinas ankscziaus, nekaip lažibos buvo iszderėta.

J. M.

Lenkai ir lenkiszki laikraszcziai norėdami iszjūkti mumis ir garsingus Maskoliu patrijotus ir rasztininikus sako, „kad pp. Aksakovas, rėdikas ‚Rus'ės‘ ir Katkovas ‚Maksviszkiu žiniu‘ ira musu karaliais, o mes pildome anu paliepinus, raszidami ‚Auszroje‘ priesz Lenkus“. Ira žinoma, kad tai ne tiek reikalu pacziu Lenku, kiek lenkiszku laikraszcziu, kuriems lietuviszakai literaturai pakilus galētu pamožėti skaititoju skaitlius. Lenkai tikėdami kaip į poną Dievą į

savo laikraszczius, kalba pagal jūs, jiems ēvangēlijos teisibę pripažindami. Ee, pasako „Krajuš“ tą ir tą ant „Auszros“, o raszo „Dziennik-Poznańskiš“ taip ir taip. Ta „Auszra“ tai ne grinas reikalas, ji po Maskoliumi eina ir t. t.! Tie Lenkai, kurie pažišta lietuviszką kalbą, bijo per burtą „A.“ skaititi, nēs jos bijo, kaip geri krikszczionis kad bijo knigu Darvino, Voltēro ir kitu. Isz „A.“ vienos tik galētu patirti, ar tai teisibę lenkiszki laikraszcziai raszo ar ne! V.

* * *Skaitidamas rusiszkas gazētas kur-ne-kur atrandu žinias apie Lietuvą.* „Novoje Vremia“ raszo, kad užpernai koksai Anglikas Jone Naake iszsimokinę lietuviszkai perdėjo dainas lietuviszkas, Leskino surinktas ir patalpino žurnale „Academy“. Ten pat skaitoma, kad Amērikos Nau-Jorko mēste ira moksliniczia vadinama „Harvards Kollegium“ su gražiu knigu rankiumi. Toje kniginiczioje randasi tarp kitu knigu ir 10 knigu lietuviszku eiliu surinktu isz dainininku žodžiu. *Ilgis.*

Svetur.

Korespondencija Lietuviu isz Amērikos. — Jau daug Lietuviu Amērikoje randasi nū 20 metu. Ale kaip žmonēs turi prastą apszvietimą, tai prastą sav naudą gal' padariti. Pirmūse metūse Lietuviai pribuvę į Amēriką, nuėję į angliu mainos ponistę Pensilvaniją greitai darbo gaudavo. Buvo tūmi tarpu labai geri laikai Amērikoje, ir uždirbdavo didelius pinigūs. Taip jau vienas kitą atsikvietē ir vienas kitą gelbėjo kiek galēdami. — Ale musu broliai tamsūs budami neiszmanē, kaip but' galēję sav kokią naudėlę padariti. Nužemino nevienas savę per valgius, macnius gērimus ir neapdumojo, kaip graszis sunkiai parėjo padariti. Ale isz ilgo miego reikia kartą pabusti buvant tarp apszviestu žmoniū. Pamatē daugiaus reikalingu dėl savęs naudeliu visūse atsitikimūse savo givenimo, ir taip radosi akilesniu musu broliu Lietuviu, kurie storavojosi užvesti kokią organizaciją

tarp savęs. — Tai pirmiausiai Pensilvanijos ponistėje Shenandoah-pilėje užsivedē broliszkos paszalpos draugistē po vardu „*Szvento Kazimēro broliszkos pagelbos tavorczistē*“. Prēzidentu ira draugas p. Jūzas Czizauckas†). — Antra draugistē ira toje paczioje vietoje po vardu: „*Szvento Jurgio broliszkos pagelbos tavorczistē*“. Nev-Yorko mēste ira viena lietuviszka draugistē po vardu „*Szvento Kazimēro broliszkos pagelbos tavorczistē*“; jos prēzidentu ira p. Jūzas Kavalauckas*). — *Lietuviszką kniginiczią* laiko Shenandoah-pilėje p. Jonas Babina**). — P. Mikolas Tvarauckas***) tur' *lietuviszką spaustuwę*, spaudžia lietuviszkas knigas istoriju. Buvo jau iszleidęs lietuviszką gazētą, ale dėl laikitoju stokos turējo perstoti. Sunkiausiai ira, kad musu broliai Lietuviai neturi noro savę apsiszviesti. — O kaip mes galime savę apsiszviesti, per ką? Per mokslą, skaitimą istorijos ir kitu knigu ir laikraszcziu. Ką ne viską daro tinginumas ir tamsibė?! Sunkiausiai mus spaudžia, kad jaunistē netur' įstangos, netur' galėjimo, netur' knigu apsiszviesti. Knigos ira prietelius tam, kas jas moka garbėje laikiti. — Teisibė, jau seniaimsumieloji tėvinē stojosi paskandita — — Mes Lietuviai Amērikos negalime atsidėkavoti už Auszrą sutvertoju dangaus ir žemės. Nors tarp įvairiu giminiu givename ir sunkiai turime proceuoti dėl baltos dūnos kašnelio, ale valnibė ira teisingiems ant visados, ir valnibė be persekiojimo. Mes Lietuviai neturime nei jokio susivienijimo Amērikoje. Esame iszsis Kirstę po ponistes suvienituju stonu, po įvairius mēstus, po kelis iszsis Kirstę. — Randasi ir pas gaspadorius, kurie procevoja, ale mažas ju skaitlius ira — tai kaip sakiau angliu mainose, tai daugiausiai ira

---

†) Adresas: Mr. Jūzas Czizauckas, Shenandoah, Pennsylvania, U. S. of America.

*) Adresas: Mr. Jūzas Kavalauckas, Nr. 300. East Broadway, New-York City, U. S. of America.

***) Adresas: Mr. Jonas Babina, Shenandoah, Pennsylvania, U. S. of America.

****) Adresas: Mr. Mikolas Tvarauckas, Nr. 25. Allen St. New-York City, U. S. of America.

prie kruvos, ir tenai daugiausiai švėžiai pribuvę, kurie pasėdi ant vietos, iki prasimokina anglikoniszka kalbą; paskui važiūja toliaus į vakarus. — Didelė bėda musu broliams Lietuvinkams Amėrikoje, kad jie neapsirokūja sav, kas butu jiems naudingesnis — kaip daugumas giminiu susitarę apsiperka laukus ir užveda sodžių, įsitaiso mokslavietes ir bažnicias; ale musu broliai apie tai visai nesirupina. — Amėrikoje galima gauti nū 2 iki 10 doleriu (nū 3 iki 15 rbl.) už marga arba akra, su giriomis ir be giriu, geru lauku. — Gal' buti kaip nor' Amėrikoje visokios giminės iki trecziai pakalenijai, tada iszsigiminiūja ir lieka tiktai angliszkoje kalboje, nės viena ira n'atbutinai reikalinga, o antra jaunistė taip greit iszsimo-kina angliszka, kaip ir prigimtaja kalbą. — Musu giministės dar skaitosi ant 30,000. — Jusu brolis Lietuvis

Antanas Jurgelaitis*).

Kazaniaus universitėte buvo priesz deszimtis metu propesorius Ugianskis nū Tituvėnu apielinkės. Musu kraszto buvę studertai turėjo pažintį su tūmi propesoriumi, krusai trusėjo apie lietuviszka kalbą ir jos rasztus. Taigi jis buvo isztaišęs lietuviszka-maskoliszka žodina, kurį buvo ketinęs spaudinti Lipske (Leipcike). Jam numirus visi jo turtai su knigomis teko jo broliui, givenancziam netoli nū Tituvėnu. Tuli žmonės kalbėjo, jog pasekėjas nenorįs nėkam dūti perkratinėti savo brolio rasztus, bet jo giminaitis, mano draugas, sznekėjo man, tai n'ėsant tiesa, nės tulas studentas per atilsio laiką perkratinėjęs visus rasztus, o įpaczei lietuviszkus. Gerai butu, kad kas žinodamas daugiau pranesztu per „Auszra“ visūtinon žinēn milėtojams lietuviszku daigtu. J. K. Sz.

Nau-Jorke, raszo „Kłosy“ N. 953, 1883 m., ant duszimtmetinės szventės Turku pergalejimo po Vinu, kursai atsitiko 1683, per Joną Sobieskj, Lietuviu D. kunjgaiksztį ir Lenku karalių, apėjo tą metszventę Lenkai drauge su Lietuviais. Apie tą pergalejimą

---

*) Adresas: Mr. Antanas Jurgelaitis, 255 W. Columbia St., Springfield, Ohio, U. S. of America.

tris kalbėjo lenkiszkoje, tris angliszkoje, o vienas „szvelniai skambancioje lietuviszkoje“ kalboje. Szi szventė tapė atlaikita svetlicioje „Germania Assembly Rooms“.

Vėv.

Liki szioliai didesniūse *Gudijos mēstūse* gaunama budavo pirkti taip vadinamūse „Biblijos depot'ūse“ *szventą rasztą* seno ir naujo įstatimo lietuviszkoje kalboje. Tasai rasztas, spaustas vokiszkais arba gotiszkais rasztženkliais, galėdavo plėstiesi po gudiszką Lietuvą, įpatingai tarp musiszkiu Kalvinu, kuriu kunigai negina ir nedraudžia jo skaititi. Bet ir tas spindulėlis, tas žiupsnelis lietuviszkos spaudos neperseniai tapė sargios Gudu viresnibės uždraustas. — Už taigi dabar bendristėje, įsteigtoje szventam rasztui platinti įvairiose kalbose — kuri nū seno įsikurusi ira taip-gi Maksvoje ir kitose vietose — pritrūksta musu raszto, noris Židu, Osėtinu, Kalmuku, Kamczadalu ir kitu mažiulėliu bei nunikusių tautu rasite kastele (daugeli) tu rasztu, tiktai skaitikite, jeigu, žinoma, galėsite suprasti. — Graudu pripažinti, kad tiktai *musu vienu* garsinga kalba ira taip panėkinta. Dar sunku . . . .

J. Obūl . . .

Pertaisimas.

„Auszros“ 5—6 nn. 1884 m. ant 206 l. 12 eilėje nū virszaus klaidžiai ira padėta: *jam* vietoje *jau*. Tur' buti: „Taję patarle kaip ir daugel kitu Sziaudinis buvo girdėjęs skaitomą isz knigos *jau* prapūlusios . . .“

V.

Gromatu skardinė.

Ksav. Vanagėliui. Tamstos tris dainos atėjo. Labai ēsame dėkingi, kad pasiprocevojai ir gaidas užrasziti. Jos taps su gaidomis atspaudintos. Jau seniai buvome apie tą daliką misliję, vienok musu menka įstanga to nepavelijo į koki didį mēstą laiszką su notomis siusti ir isz ten sterejotipiją pasirupinti. Dabar jau mažumą kitaip. — Mums džiaugsmas, kad tamsta taip pasiprocevoji dėl gero musu gentės rankiodamas dainu gaidas. Labai bus szaunus toks darbas. Kad tiek kiekvienas muzikoje mokitas Lietuvis ar praszalaitis pasirupintu!

Vanagėliui ir *Pailiui*. Dėkui szirdingai už žines svarbias ir už „Pavasari“. Pasinaudosime. Tik paskutiniam norėtum priminti, kad kitą sikį daugiaus ant ritmo ir reimo giesmele

raszidamas padabotum. Visai rodosi, lig nekurie dainiai musu kalbos žodžiu akcentą butu prapuldę. Butu labai prastas dailikas. Musu kalboje tur' be pagalbos žodžio akcentas su stropos akcentu (ritmu) sutikti; sžeip labai prastai visa giesmė, norint ji ir dar tokio gražaus įturio butu, išsirodo.

T. Linkiui, Senapilėje. Tamstos procevonė ir atsiuntimas Birutės bei šesziu dainu gaidu mumis pradžiugino. Tik ar nebutu geriaus, kad tamsta tu dainu, kuriu gaidas gavome, ir kitas eiles atsiųstum. Sunku kitam nepažistancziam ju ira visas susijieszkoti. Tamsta apie gavimą 8 gaidu jau per metturgį kalbėjei; nesuprantu: ar tai rasi p. Szl. apturėjo? Szioje valandoje rėdistėje ju nerandu. Taip pat nesuprantu, ką tamsta su savo vaiku knigele „Spind. m.“ misliji. Į rėdistę jįi neparėjo; taigi ir nežinau, kokia jįi iszveizdi. Kad maticziau, rasi galėcziau ir apie jos atspaudinimą pamisliti. Ar rasi p. Szl. jaja matė? Jei taip, tai gerai; ir jis apie tai pasirupis. — Tamstoms labas dienas.

X., Vilniuje. Tamstos žinės parėjo. Dėkui. Pasinaudosime.

K. S. Vanagėliui. Tamstos „Pagira musė“, „Vargu laikas“ ir „Isz Lietuvos“ atėjo. Labai szirdingai už viską dėkui. Bus viskas sugadu. — Tikri biauribės tokie virai, „penėti bedieviai“, kaip Dūnelaitis butu sakęs. Rasi Dievas susimils ir dūs tai giminei iszribaigti. Tik tenebando keikti: „Keikestis pro burną iszlenda, pro nosį atlenda“, jau vieną kartą nekuriam prisaukėme. Nesuprantame, ką tie virai mislija ir ko jie geidauja. Teapsidumoją, kad nepasidaritu svėto apjūku savo keiksmiais. Ar ir mislija toksai „penėtas bedievis“, kad jo keikestis ir kam galėtu ikenkti? Tokiu budu butu svėtas seniai užkeiktas!

V., Maksoje. Tamstos gromata atėjo. Tamsta per labai ant J. S. K. piksti. Buvo aitrus žmogus; ką dariti? Vienok jo nūpelnus nėra galima peikti. Ką jisai geró isztaisė ir atliko dėl musu, czion nėra tam vieta iszreikszi, o taip pat ir nei laikas dar nepriėjo. Ką per priekabę jisai turėjo tamstoms toki atsiliepimą dūti, nežinau. „Auszra“ neturėjo nei jokios bicziūlistės su „Dz. Pozn.“; musu laikrasztije nesiranda nei vieno straipsnelio, kurs toktai patikrintu. Ką p. Szl. *privatim* tu kūm susiraszėsi, tai mums nėko nerupi. Nesidžiaugk tamsta, kad Vokiecziai isz geros szirdies tai darė (nepavelijo p. Szl. sziczion giventi): ju mastis buvo, attolinus p. Szl. nū rėdistės, neliksnt (arba neatsirasnt taip greitai) vietininko, kursai rėdistę užimtu. Tokiu budu buvo ketinę tą laikrasztį užmuszti. Bėda, kad persirokavo! — Lenkai Lietuvoje jau gaus dabar savo perlenkį: gavome žines apie ju vietininku darbus ir veikalus musu žemėje. — P. M. daugiaus nėkas nėra, kaip tik prastas iszdavėjas (denuncijantas). Nedėka — svėto alga! Nėkas nemislija žmogeliui padėkavoti už trusą ir procę; matuszka nemislija priglausti prie savo szono, kaipo ramstį — arba kokį urėdininkėli su gera algele! Toksai durnius pasidrįso pikcziausius melus į svėtą iszleisti, „Auszra“ norinti Lietuvius su Lenkais suvieniti!

Peliksui Mažutėliui. Tamstos atviras rasztelis rasztas 25. V. 83 mus atsieko. Kur tame tarpe buvo rasztai užgaiszę, jau bene busi patires. — Tie keturi rubliai piningu įėjo. Taip pat ir tamstos žinės neprazuvo.

Aug. B., Sziup. Už tamstos apgarsinimą 6 num. „Auszros“ atsieina 1½ rublio (30 cėlu eiliu = 60 pusiau dalitu à 5 kap. = 3 rbl., nū to atleidžiame 50 0/0 rabato).

Gdl., Skrs. Tamstos „Tris Budrius“ gavome pernai metą per Angr., o dabar apturėjome per Vėv. szias dainas: „Isz praeito czėso vergijos Lietuvoje“, „Arklis ir Meszka“, „Pavasario linksmibė“ ir prie tu dar sziovias-tokias naujėnas. Tamstai labai dėkui už tuju pristatima, pasinaudosime isz palengvo.

J. K-giui, P. . . lūgūse. Tamstos dvi pasakuti atėjo. Taps sunaudota ar kalendoriuje ar kur kitur. Antru kartu atėjo ir žinios isz Lietuvos: jos dėl savo svarbumo taps veik patalpitos. Trecziu ir „Senis ir senutė“ atėjo. Taps taip pat suvartota. Szio meto kalendoriui ira jau medega parengta. Tamsta galėsi kitam metui prisidėti.

J. R., Petrapilėje. Tamstos gromata pas mus atėjo. Labai tamstai ėsame už ją dėkingi. Taigi kaip sziokia-tokia žinę isz tenai sulaukęs praneszi mums, kaip reiks pradėti, ir ar bus galima ten siųsti ir žmogelį palinksminti.

Jonui Benderiui, Springfield'e, Amėrikoje. Tamstai iszsiuntėme 25. VI. cr. 1—13 num. Liet. Polit. Laikraszcio; vėliaus daugiaus siųsime. Už laikraszczius pasidaro 0,50m., o už siuntimą 0,10 m., isz viso 0,60 m.

Antanui Jurgelaicziui, Springfield'e, Amėrikoje. Tamstos gromata atėjo į musu rankas. Mums džiaugsmas, kad tamstai ten svetimame svėte gerai vedasi, ir dar jų mums malonu pasidaro, kad tamsta savo prigimtosios kalbos neužmirszti. Tamstai siuntėmė kruvoje 10 prospektu savo laikraszczio, 1 eks. Miglovaros rasztu, 1 eks. Drazdauszio giesmiu ir 1 eks. sztukauniu dainu. Praszome dūti žinę, ar viską apturėjėi. — Tamsta busi toks meilingas tūs prospektus iszsiuntinėti pažįstamiems broliams Lietuviams. — Ar tamsta rasi žinai, kiek Amėrikoje ira iszėję lietuviszku knigu?

Tėvinės draugui, Trmp. Tamstos giesmelės atėjo. Bėda, kad taip trudnai su musu vadovais stovi! Nori, kad mes amžinoje tamsibėje pasiliktumėme. Ak Dieve, Dieve, ko dėl mums taip sunku ira paikiui eiti? Ko dėl musu vietininkai taip mums priešijasi? Kitsai jaunas pabudęs Lietuvaitis gūdėsi: Nuėjęs pas kunigėlį Auszros adreso žinoti gauti, o szisai jį už tai subaręs; neėsa vale ją skaititi. Pas kitą tą patį gavęs gir-dėti. Liudna, labai liudna, kad sziejie su anūmi jaunikaicziu jau nei lietuviszcai nenorėję kalbėti . . . „Mano szirdies skausmai“ pareis į laikrasztį, o židu dainos bus antroje laidoje sztukauniu dainu patalpitos.

Trupinėliui. Tamstos „Tris Budriai“ atėjo. Pasinaudosime. Acziu už gerą velijimą; acziu taip pat už tai, kad pažadėjai siųsti ir tai, ko reikalavome.

D-rui H. Vėberiuvi, gimnazijos direktoriui, Eisenach'e. Dėkui labai szirdingai už gerą velijimą mums musu darbe ir užsiėmime, kurį prieszininkai ir kaiminai bando visokiu budu apszaipti, iszdarkiti ir į piktą paskalbą pargabėti. Mums tikras palinksminojimas, kad augsztai mokiėti ir tikrai apszviesti mokslo virai isz vienur ir kitur, daugiausiai isz svetur, mumis paragina nepailsti. — Pirmieje szeszi numeriai tapė po križrisziu iszsiųsti, o kiti taip pat nueis.

J. K. Sz., Majormuižėje po Rigos. Tamstos siuntinis su rankraszcziais atėjo. Dėkui už ju atsiuntimą; bus jie mums sugadu. Mums butu džiaugsmas, kad tamsta savo sztukauniu dainu atsiųstum, kurias vėliaus antroje laidoje patalpysime.

J. K...giui isz Žemaičių. Tamstos žinės isz Lietuvos parėjo; pasinaudosime.

M. Sl., Tr. Tamstos rasztas su žinėmis ir dainelėmis atbėgo. Dėkui szirdingai; viską tikroje vietoje suvartosime.

J. Szl. K., Nev-Yorke. „Gromata isz Amėrikos“ atėjo; dėkui labai už jos siuntimą. Pasinaudosime tarp žiniu. Praszome ir daugiaus tokiu rásziniu prisiųsti. Mums jie vis bus labai sugadu. Dabar tik tikrasis susineszimas su broliais už Atlantinio didžmario prasidės ir vienur bei kitur stipribės kovoje už kalbos ir giminės buvį pridūs. Dievas telemia gerą laimę visūse tavo užsiėmimūse!

D-rui J. B-cziui, Bulgarijoje. 120 pranku atėjo. „Oszkabaliu dainos“ bus tame tarpe gatavos. Už kokią prekį reiks pardavinėti?

Aszakai. Tamstos siustosios žinės atėjo. Labai už ju siuntimą acziu. Bus sunaudotos.

M. D., Panevėzije. Tamstos svarbiosios žinės tapo patalpintos į musu laikrasztį. Mums didis džiaugsmas, kad tamsta pasizadi prie atbudavojimo szio buto prisdėti. Tamsta busi tai daridamas laimingas, atrasi rimastį, ne kaip tie iszsigiminiavusieje Lietuviai, kurie lig nei piktos dvasės nežino kur nusibloksztį, nežino ką pradėti, klidinėja po tamsą ir ant galu galo nusimindami dabója sąžinę visokiomis biauribėmis apsvaiginti. Sziurpulis ima mus pamislijant apie ju liudną ir nemeilingą buvį.

A. M., Pan. Nesuprantame, ko „Kraj'us“ nor' tokius ne-teisingus dalikus apie mus ir musu laikrasztį pramanidamas? Musu laikrasztis iszeina ir iszeis kaip iszėjęs. Rasi prieszininkai tikrūsius tevinainius tokiomis žiniomis mislija į nusiminimą pargabensę? Placziaus apie viską rasziau gromatoje.

Antanui isz Bugnu. „Dvideszimts septinta sėjos mėnesie 187. m.“ taps patalpinta ar laikrasztije, ar kur kitur. Dėkui tamstai už siuntinį. Gromatą iszsiuncziau ant pridūto adreso; czia ir rasztai nueis. Tamsta dar jaunas esi: procevok ir užsipelnisi vardą ir garbę Lietuvoje.

Ger., Irkutske, Sibērijoje. Džiaugsmas, kad ir czia musu laikrasztis galēs nukilti. Tik tūm tarpu tamstai bus ilgu laukti, iki kol Auszra nuviks į svėto užgalį.

Praszimas.

Kaip medelis iszdigęs vienas pats ant girės esti varginamas visu vėju — nės nėkas neužstoja — arba kaip kurmis pirmą kartą iszlandęs isz urvo divijasi Dievo galibėje, nor' žinoti, ar tur daugiaus broliu ir kas toliaus ira, bet per savo bėdnumą, mažumą, menką protą esti nėko nežinaš — taip ir asz nežinau kur nusiblokszti. Mano tėvai numirė: amžina atilsį; buvo bėdni, giminės visi ubagai. Palikau prie dėdžio, vargingo szlužmelninko, nemokanczio nė skaititi, kursai vienok manę leido lietuviszkai mokītiesi. Matidamas, kad man knjgos tiko, leido ir į pavietinę mokslinczia. Czia budamas labai linkau ant teplojimo; nurisavojuau mokītoją, už ką man jisai moliavoniū skrinelę padovanojo. Pabaigęs mokslą ir egzaminą iszdaviau, bet bėda, nebuvo rublio ant reikalo . . . Skupiam dėdžiui kažin kaip rodės, rublį ant sikio iszleisti . . . Reikėjo valkiotiesi paskui kiauliū; kaip pasvaigęs vaikszciojuau, verkdamas. Szirdis paliko iszkaloje! Prisiklausiau, prisiskaicziau, kaip Dievas siratu neapleidžia, dūda gerus apėkunus. Ale man nebuvo jo loskos . . . Kožname darbe mislis buvo ant mokslo, skaicziau knjgas pas bandą, dėl to buvau piemeniū persekiojamas. Gavau patirti Lietuviu esąs; milėjau kalbą . . . Troszkau eiti ant viresnibės kasztu, bet nebuvo užtarėju, ir vargau. — Saulėlė nusiszvietė mažuma, atvažiavo pasituris gaspadorius manę prie savės paimti jo vaikus pamokinti lietuviszkai, lenkiszka ir maskoliszkai. Czia per metus bebudamas ir vokiszka prasimokinau.

Mano didžiausias noras butu, per mokītinį pas kokį teplo-riū įstoti; turiu ant to karszcziausia linkimą isz pat jaunistės; galėcziau vėliaus rasi ir Lietuvai užderėti . . . Ale nežinau kur . . . nežinau kaip . . . nėko nepažistu, kai sirata ant svėto stovėdamas . . . Bucziau pakajingas ir dėkingas, jei ir szejp pas kokį tikrą Lietuvį galėcziau vieteļ atrasti; nors dvasė atsigautu . . . Noriu savo giminei atsidėkavoti ir paroditi, kad jos tikru sunumi esu; neįstengiu . . . Manę pažista keli kunigai ir ukininkai, kuriu vardus esu gatavas pridūti.

Aleksandras Ratkus, adresas „Auszros“ rėdistėje gaunamas.

Jūkai.

Parasziti *Ant. B.*

Žmogistės: Jūzas. Amėlija, jo sesū. Prancė, mažas brolis abėju. Du svecziai. Kukorius.

I. Jūzas ir Amėlija. *Am.* Ar žinai, brolau, ką asz szia naktį sapnavau? — *Jūz.* Taigi ką tokį? — *Am.* Dar nebuvaū macziusi tokio sapno. Suvažiavo pas mumis svecziū; vienas

norėjo žianitiesi. Paskui po ju išvažiavimo apniko szunis ir isz to stroko iszбудau.

II. *Tie patis* ir *Prancė. Pr.* (įėjęs). Svecziu kas žin' kas atvažiavo. *Jūz.* Ot tavo sapnas ir bus, ale bėda, kad alaus nėra.

III. *Tie patis, svecziai* (atsidarę duris įeina tris). Sveiki, givi! ką beveikiate? Ar nelaukiate musu? *Jūz.* Sveiki! Laimė Dievas sziam buriui (sveikinas'). *Am.* Praszom' sėstiesi (visi sėdasi). *Jūz.* Amėlija, bėgk tu, prapepk mums ar kiauszienės; reik' sveczius pamilėti. (Amėlija iszeina).

IV. *Tie patis, veik be Am., veik su ja. Svecz.* O kur tetuziai? *Jūz.* Iszvažiavo ant turgaus; jau reiktu parvažiūti, ale dar nėra. *Am.* (įeidama). Kad kamaroje viskas užrakita, negalima prieiti. *Svecz. kuk.* Ar nēr' kiausziu? Tik iszvirk ir bus gerai. *Am.* Kad katilas užrakintas. *Kuk.* Atneszk, asz iszvirsiu ir be katilo. *Am.* (iszėjusi įnesza). Ot ira. *Kuk.* (paėmęs deda ant stalo kiauszius ir uždengia su kepure; popėrių uždegęs laiko ant kepurės [visi stebis']; popėriui sudegus žiur' atidengęs). Ei!! (lek' du karveliu isz tu kiausziu)*. Ar mat' davė kas žin', kokius kiauszius; nu dar dūk. (Am. iszėjusi vėl įnesza.) Dabar reikia sudaužius kepti kiausziene. Dūkite kas kepure. *Jūz.* (dūda). Ar bus geras? *Kuk.* Bus geras. (Muszra kiauszinius ir leidžia į kepure). *Jūz.* Ką dirbi?! Man kepuę prikauliosi! *Kuk.* Nebijok; juk žmogus kelije kur gautum visas vigadas, kad nemokėtum savotiszka. (Paskutini kiauszi musz' ir iszlekia pauksztitis.)* Ar matai, tai ir dabar butu apgavusi Amėlija, kad bucziau cėlus kepeš. (Kepurėje kepa ant žvakės.)* Dūkite torėlką. (Deda kiausziene į torėlką, ir atidūda kepure czista; visi valgo kiausziene.) *Visi.* Ąle gera kiausziene, kad ir kepurėje kepta. (Suvalgo.) *Kuk.* Dabar reiktu gerti, ar neturite? *Jūz.* Szį kartą pritrukome alaus ir nēr' kaip tik vandenio. *Kuk.* Dūk ir vandenio. (Amėlija įnesza karapinka vandenio.) *Kuk.* (padeda ant stalo, uždengia, su [monu] lazdele sudūda tris kartus, o atidengęs pila į skleniczia [alus].)* Sveiki visi. (Iszgėręs dūda Amėlijai.) Reikia pirma gaspadinei dūti. *Am.* (iszgėrus'). Geras dėl to alus. *Kuk.* Dūk Jūzni. *Visi* (vienas kitam dūdami). Tiesa, kad alus geras; greitas tamsta dirbėjas. *Vien. svecz.* Kad alaus taip greitai padirbai, ar negalėtum ir arėlkos padirbti? *Kuk.* Tū bus, tik stovėk tvirtai. (Iszsitraukęs peili isz kisenės dur' į kaktą ir liepia kosėti ant skleniczios pasilenkus; prileidžia pilną skleniczia.)* Dabar gerk, kad norėjai. *Svecz.* (iszgėręs). O geras sznapsas isz mano kaktos; tai ir kita kartą asz pats įsileisiu, kaip panorėsiu. *Jūz.* (Amėlijai.)* Bėgk, žvakę atneszk; mat' kad baigias'. *Am.* Žinai, kad neprieisi; užrakinta. *Kuk.* Ot, bėda nelaiku atvažiavus; reik' turėti ir savo žvakę. Dūkit' popėriaus szmocziuka. (Jūzas dūda). Sztai ir bus žvakė. (Visi žiur' kukorius ėda poperių ir traukia isz dantu žvakę.)* Sze, Amėlija, degk. *Am.* Ar tamsta su veln . . . nebenoriu sakiti tik. (Dega ir stato ant stalo). *Svecz.* Gana, reikia važiūti u namon. (Rėdosi). *Kuk.* Ką-gi asz tamstai, Amėliukė, dūczia

paminklui ant pirmo pasimatimo? (Isztraukia lazdikę ir mojūja: randasi balta kvėtkā: dūda Amėlijai.)* Tai praszom', Amėlija, tą kvėtkelę priimti. Kad ji ir' balta, tai dar nēr' laikas prisiartinės, kad butum... Dėk į vandenį; jei bus balta, tai....; o jei pastos raudona, tai busi.... ir ko norėsi, vis įgisi. (Rėdosi, atsiklonioja ir eina visi lauku.)

V. *Amėlija, Jūzas* (grįžta). *Am.* (deda kvėtkā į vandenį). *Jūz.* O tavo sapnas ir iszsipildė. Tikrai ir kalbū bus isz to, kad szunis piovė. *Am.* Dieve gelbėk tik nū kalbū. (Ziurėdama į kvėtkā.)

Kvėtkelė balta, kvėtkelė gražiausia,
Iszreiszkei dorą mano nekalcziausia;
O jei įgausi skāistų raudonumą,
Iszreikszi meilę ir szirdies vėrnumā.

*) Visi tie dalikai gaunami pas Aug. Baranauskį Sziupiliūse, Gruzdziu vālsz., Sziauliu pav., Kauno gub. Suligink apgarsinimā 5 ir 6 num. „Auszros“.

Kożnam *nūmiruliui* (epilepsija), *mėszlungiu* ir *ant gisleliu* (ant nervu) *sergancziāmiam* galime geriausiai priverliti visame svėte į garbę parėjusį, augszcziausiu lėkoriszku autoritėtu pripažintā, taip sakant divinā gidomā budā pono propesoriaus d-ro Albert'o, Pariziūje, Place du Trōne 6; to dėl kożnas ligonis tesikreipia su *pilnu iszsitikėjimu* prie virszuj' minavotojo, ir daugel savo sveikata, dėl kurios attaisimo jau buvo ketinę nusiminti, atgaus. Namūse pono propesoriaus visi mėszlungiu sergantiejie pakajingā givenimā randa, ant nepasiturincziuju padabojama; kaip mēs isz tikros versmės tiriamo, prekios svėto mėsto ira pritinkancziai pigokos. Su rasztu gidoma įsiuntus aiszku ligonies iszpasakojimā. Dar turime priminti, kad ponas prop. d-ras Albert'as tik po matomu pasisekimu atliginimo praszo.

Apgarsinimai.

Lietuwiszkas Polytiszkas Laikrasztis,

liberaliszka gazėta, užstovinti Lietuviu teisibes, praneszanti viriausius atsitikimus svėte, o įpacziai isz Lietuvos, turinti kas sik pradzioje kaip įvedimo artikulā politiszkā kalbesį, kursai daugiausiai apie vaisius susirodijimū isz musū saimu pranesza, suraszimus apie nusidavimus musu tėvinės Lietuvos, mažus pamokinimus apie patirimus gaspadoristės dalikūse, receptus, gražias giesmeles, gromatnicziā ir t. t. ir t. t. — tampa kas ketvergā Karaliaucziuje, Hartungo spaustuvėje, iszleidžiama. L. P. Laikraszczio ipatiszkas atsiskirimas nū kitu lietuwiszku laiszku ira attolinimas visu vėros daliku, kurie kaip ant to ipacziai skirtiems laiszkams arba knjigoms priklausu, taip kad ir tie L. P. Laikrasztį be pasipiktinimo skaititi gal', kurie prie musu žemės bażnicziōs ir neprisipažista. — Isz praėjusio bertainio

meto mename sekanczius artikulus, kurie patalpinima rado „Susivienijimas dvėju politiszku partiju“, „Gatavokitėsi ant skirimu“, „Maisztas Amėrikoje“, „Atviras susikalbėjimas“, „Prasudijimas musu iszganitojaus Jėzaus Kristaus“ (pagal atrastus dokumentus su biblija sutinkanczius), „Mažumas apie musu mokesniu idalijima“, „Paskutinios adinos dvėju ant smerties prasuditu“, „Socijalistai ir anarkistai“, „Apie sultana Abdul-Hamida“, „EgipcZIONAI ir netikrasis prarakas Mādis“, „Priėmimas pailginimo socijalistu zokano“, „Sekminių czėso tarpas politikoje“, „Ivanas IV. Vasilieviczė (Maskoliu caras)“, „Nacijonalliberalai“, „Baltai apie lietuviszką gimine“ etc. etc., placziausi apraszimai provu prie prisaikintuju sūdo Tilžėje. Tarp giesmeliu mename: „Mes nenorim' mirt“, „Rambinas“, „Skundikams“.

Numeriai isz szito pasibaigianczio bertainio meto tampa po įsiuntimo 60 pf. ir dabar dar, kiek zoposto ira, prisiuncziami.

„Lietuviszkas Pol. Laikrasztis“ kasztūja prie cėcor. pustu apsteliūjant 50 pf., norint jį per gromatneszį į namus gauti, 65 pf. Į Maskolija tik per uzdaritas gromatas tegalima prisiusti, ir butu geriausiai, kad vis po keturi susitartu ir vienoje gromatoje parsisiųsdintu, kur tada už 4 rublius ant bertainio meto kas nedėlę prisiųstumbim'.

Apsakimai kasztūja po 10 pf. už eilutę. Gromatos dėl laikraszczio reikia rasziti po szitu adresu: „Rédacteur des Liet. Pol. Laikrasztis (Hartungsche Druckerei) in Königsberg i./Pr.“

Karaliaucziuje, juniiaus mėnesije 1884.

Rediate „Liet. Pol. Laikraszczio“.

Paslēptas ligas

gidau pagal naujausia moksliszka iszdirima, ir pikcziausiuse atsitikimuse, pavadinimo negaiszindamas; taip pat ir piktasias silpnibes **paslēptu jaunistės grėku** (onanijos), **gisleliu** (nervu) **sugaiszimo** ir **negalėjimo** (impotencijos). Didžiausias užtilėjimas. Praszoma plataus ligos praneszimo.

D-ras Bella,

sanaris moks. draugiszciu ir t. t.
Pāris, 6, Place de la Nation, 6.

Padabotina.

Nūmiruliu, mėszlungiu & ant gisleliu sergantieje

randa tikrą pagalba per mano gidima. Atliginimas tik po matomu pasisekimu. Gidimas su rasztu. Szimtai pasveikė.

Prop. d-ras Albert'as,
Paris, 6, Place du Trône.

Antano Juszkeviczės lietuviszki rasztai:

- 1) Lietuviszkos dainos (1—461) per Antaną Juszkeviczę. Pirmą knygą, pirmą ir antrą laidą. Kazanius 1880. . . . . 3 r. 20 kap.
  - 2) Antra knygą (462—1023) — trecią ir ketvirtą laidą. Kazanius 1881. . . . . 3 r. 20 kap.
  - 3) Trecią knygą (1024—1569). Kazanius 1881. . . . . 2 r. 50 kap.
  - 4) Svočinė rėda Veliūnicziū Lietuviū. Kazanius 1880 . . . . . 1 r. 10 kap.
  - 5) Svočinės dainos (1100 dainų). Kasztu mokslu akadėmijos Petrapilėje 1883 . . . . . 2 r. — kap.
  - 6) Jon's Juszka, apie kalbas lietuviszko liėzuvio. Petrapilė 1861 . . . . . — r. 35 kap.
- ira gaunami pirkti:
- Kazaniuje 1) prie izleistojo Jono Juszkeviczės, mokytojo 3. gimnazijos;
- 2) knygincioje A. A. Dubrovino.
- Petrapilėje knygincioje N. G. Martinovo ant Nevsko prospekto n. 46.
- Varszavoje 1) knygincioje E. Vendės ir komp.;
- 2) — Gebetner'io ir Volf'o.
- Leipcikije 1) knygincioje F. A. Brockhaus'o;
- 2) — K. F. Köhler'io.
- Rigoje } tu mėstu knyginciose.
- Vilniuje }

„Ausros“ rėdistėje (Martinas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus — Lompėnen, Ost-Preussen) galima pirkti szias knygas:

- 1) Ausra pernikszcziu metu, visa už 3 rubl. su nusiuntimu.
- 2) Miglovaros rasztai: Įvairios eilės. Pirmas plūksztas. 32 pusi didž. pavizdije. 30 kap.
- 3) Drazdauskio svėtiszkos irsventos giesmės. 16 pusių. 15 kap.
- 4) Nėrio tris pamokslai apie gaspadoristę dėl gaspadoriū sodiecziū. 43 pusės. 15 kap.
- 5) Dagilio lietuviszkas sziupinis. Eilės. 16 pusių. 3 kap.
- 6) Kalendorius, lietuviszkas Ausros, ant 1884 m. 112 pusių. 15 kap. (numažinta prekia).
- 7) Kalendorius lietuviszkas Ausros, ant 1885 m. (Dar tebėra po spauda; kada bus gatavas, taps Auszroje apgarsinta.)
- 8) J. I. Kraszauskio Vitoliorauda. 320 pusių. 1½ rublio.
- 9) M. Jankaus liet. sen. dainos. 36 pusės. 15 kap.
- 10) — sztuk. dainos. 16 pusių. 5 kap.
- 11) Viturio tėvinainiū giesmė. 24 pusių. 15 kap.

Parkupcziams 50 eks. vienos knygos ant sikio imant, dūdamė 33⅓ % rabato (leidžiamė už du treczdaliū prekios). Pridūtosios prekios ira be nusiuntinimo į vietą. Prikėjams meilijant, galima knygas į parubežį be prekios padidinimo nusiūsti.

Tarp Kauno ir Vilniaus, artibėje gelžkelio staciju Jauju, Žasliu bei Kaszudariu, turgavietės Žėzmariu ir r. k. bažniczios Kotaviszkiu, netoli Nėrio (Vilijos), visai lietuviszkame kraszte, turiu žemės ukį 73 pr. murgu pardūti, kursai labai gerai įtaisimui dirbtūvės (pabrikos), vasarinio gyvenimo, — malku, javu, žuviu ar paukszcziu prekistės tiktu. Jo prekia ira tik 1600 rubliu. Givenamasis butas su kitomis trobomis ira, pievos randasi gana, o girės galima artibėje pirktiesi. Senas karalkelis (vieszkelis) viena versta (kilometra) nū mano ukelio veda iki Jauju gelžkelio stacijōs ir iki Žėzmariu turgavietės. Mano szirdingiausias malonėjimas butu, kad szisai ukis musu kokiam viengencziui tektu. Svetimzėmiecziu, ipacziai Vokiecziu, jau daug radosi norincziu, ale man nebutu dziaugsmo ji svetimtaucziui perleisti.

Adomas Kasmovskis, Vilniuje —
Wilno, Wilkomierskaja ul., d. Skopowkiera.

Į t a l p a.

1) J. S. K. Mokslas apie tautinę ukę, l. 217. — 2) *Petras Trupinėlis*. Piastu duktė, eilės, l. 222. — 3) *J. Basanaviczius*. Isz musu praigos: I. Lietuviu „Dunojus“ ir Rimėnu „Danubius“, l. 227. — 4) *Ksav. Vanagėlis*. Laimės valanda, eilės, l. 234. — 5) *J. A. V. L.* Balsai apie lietuviszką gentę, l. 235. — 6) *K. Vanagėlis*. 19 kovo 1884., eilės, l. 239. — 7) *A. B. Lukokim'*, eilės, l. 239. — 8) *J. Bs.* Lietuviszkos knigos: Litauische und lettische Drucke des 16. Jahrhunderts, l. 240 — 9) *Vėversis*. Musu darbai, eilės, l. 245. — 10) *Eglė*. Liudnibė, eilės, l. 246. — 11) *Eglė*. Gražioji, eilės, l. 246. — 12) *J. K. Sz.* Dainos ir ju literatura, l. 247. — 13) *V. V.* Daina apie strazdą, su gaida, l. 253. — 14) *J. A. Kalnėnas*. Tarp savuju, eilės, l. 253. — 15) *Antanas Kriszcziukaitis*. Matėmatikiszkas žemės apraszimas, l. 254. — 16) *A. B.* Reginimas, eilės, l. 256. — 17) ? ir *Macziulis*. Svetima szalelė, eilės, l. 257. — 18) *T. J. Linkis*. Varlė ir jautis, eilės, l. 260. — 19) Isz Lietuvos, l. 260. — 20) Svetur, l. 284. — 21) Gromatu skardinė, l. 287. — 22) Praszimas, l. 291. — 23) *Ant. B. Jūkai*, l. 291. — 24) Apgarsinimai, l. 293.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rėdistę siuncziant reikia szioki antražą padėti:

Martinas Jankus, Bitenai per Lumpenus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rėdistę atsako Martinas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.
Spaudinta už piningus skaititoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

Antras **AUSZRA.** metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Ausra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knįgutės 32—48 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rėdistėje „Ausros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Ausros“ pusę tiek. Vokiētijoje galima „Ausra“ prie kožnos cėcoriszkos karaliszkos pasztoš parsikviesdinti.

Mokslas apie tautinę ukę.

II.

Pobudis¹⁾ szendikszezios ukės.

Ištatai politikiszkos ēkonomijos pasiremia tai ant žmogiszkos priegimties, tai ant savitarpinio prietikio²⁾ ir persistovėjimo žmoniu ir tautu; už tai kiekviena gadinė turi savo įpatų pobudį. Perkratiti paeiliui tokias gadies eigiję³⁾ į prieszakį žmonistės negalimas tebėra daigtas per tai, kad medegos labai mažai patolek parengta. Per tai apsistodami ant pobudžio musosios gadinės mes tiktai pavirszutinizskai užkabin-sime ukę kitu gadiniu.

Reikia pasakiti, kad pirmiausia žimę musosios gadinės padaro *darbu paskaida*. Žmogus dėl to, kad galētu giventi, turi pasitaisiti daigtus tildanczius jo reikalus. O ar galima ką-norint pasitaisiti nepragaiszinus daug ar maž savo kuniniu, raumeniniu pajėgu? Be darbo negali žmogus įgiti nei vieno reikalingo daigto. Jeigu taip, tai darbas turi prisitaikiti prie reikalu. Tas prisitaikinimas darbo prie reikalu ira geru pamatu paskirstant istoriją į gadies.

Senovėje, matai, nebuvo taip, kaip kad ira szian-dien. Žvilgterėkime į giminę Rimėnu ar Graiku (at-metus tulus priemarinius⁴⁾ mėstus), ar ji ne pati su-

virtodavo tai, ką pasitaisidavo? Nei valgomu daigtu, nei aptaiso, nei namu nėkas nepardavodavo: nės pataisitojas pats tūs daigtus virtodavo. Kada prie tos giminės jau vėlesniūse laikūse prisidėjo vergai⁵⁾ ir klijentai⁶⁾, tai ana pradinė ukė⁷⁾ labai mažai teatsimainė. — Bet ne vien senovėje netaisidavo nėko ant pardos ir iszveždinimo svetur, juk ir viduramžije žmonės nū kit's kito nėko neparkstidavo. Jeigu tiktai ponas — žemininkas ir valditojas burio vergu — žmoniū pirkdavo tulus papūszalo⁸⁾ ir parėdnės daigtus parvežtus isz tolimujū krasztu.*) Taigi ir ana viduramžinė (feodinė) ukė nė kūmi nesiskirė nū senovinės gimininės ukės. — Tokia tai ukė, kur kas ira pataisitoju daigtu, tas ir ju virtotoju, vadinasi *priegimtaine uke*.

Brėksztant naujai gadinei, ėmė augti didis mėstu ir ju turtai per pramoningumą; iszdarbis pardūtinu daigtu ir prekistė¹⁴⁾ ėmė plėstiesi. Mėstūse įsirado „amatinės draugistės“. Aulinkui¹⁵⁾ mažū pamažū ėmė gautiesi dirbtuvės (pabrikos) kaimūse (tai atsitiko pramanius garinius dirbtuvus arba maszinas) ir mėsteliūse ir eiti lenktinėmis su amatu draugistėmis pa-

*) „Viduramžinėje draugijoje iszdarbis⁹⁾ pirmucziausiai tildė reikalus iszdarbininko ir jo giminės; o ten, kur žmonės vaikszcziudavo baudžiavą, iszdarbis tildė pono reikalus. Vienok-gi czia nebuvo nei jokio atkeitimo; taigi darbo vaisiai negaudavo poviziū pardavinio. Žmoniū prasczioku giminė mažne viską namėje iszdirbdavo, ko ji reikalaudavo, ar tai drabužį ar tai valgomūsius daigtus. Pardavinius ji tada tiktai ėmė iszdirbinėti, kada jau galėjo daugiau iszdirbti, ne kad pati suvirtodavo. Tas pervirszis¹⁰⁾, paskirtas atkeitimui, palieka pardaviniu. Atmatininkai jaugi turėjo jau nū pat pradžios dirbti mainitinus daigtus, bet ir jie didumą savo reikalū tiesiog patis maldidavo; visi turėdavo nediduczius žemės gabalus¹¹⁾ (daržas ir laukas), gindavo bandą į valstines ganiklas, imdavo malką ir padarinei medegą isz valstiniū miszku¹²⁾; moters verpdavo namėje ir t. t. Taigi matome, kad iszdarbis dėl atkeitimo, iszdarbis pardaviniu ką tiktai teįsigimė. Mainai taipogi buvo maži, turgus nedidis, sistėmatas¹³⁾ iszdarbio silpnas; kiekvienas burelis susitaisidamas ant iszdarbistės užsivarstidavo nū kitu tokiu pat bureliū ir nepriimdavo ju iszdarbio: kaimūse buvo markai (t. e. senoviniai Vokiecziu valsčiai, kur žemė buvo kruvoje valdoma), o mėstūse amatinės draugistės.“ (Socyjalizm utopijnj a naukowy przez Fr. Engelsa. 1882.)

taise (pataisime) pardaviniu.*) Tose tai mēstinēse ir kaiminēse ukēse darbas izsiskirsto ī daug izzgaliu, kuriu kiekviena reikalauja īpataus darbininko. Ans suskeldējimas ukēje kiekvieno darbo ī daug atskalu dar pasididina prisiartinant prie musosios gadinēs. O jau sziantdien ar-gi rasime kur mēstinē ukē be izgaliszko darbu pasiskaidimo? Imkime ant paveikslo gelezies nutaisimā. Vieni gelezī skiria nū priemaiszcziu paszaliniu ir daro jā patamacznia¹⁸⁾ padarui īvairiu poviziu gelezies (plieno, szpižiaus); kiti kugiais jā kala pridūdami jai tam tikrā poviziu; tretieje vėl jā plokstina¹⁹⁾ irt. t. Arba pažvelgk ī dirbtuvę sagucziu — vieni antai nutaiso ju būzele, kiti nugalanda ju aszmenis, tretī skirsto jas ī burelius, kiti varsto ī tam tikrus vokus ir t. t. Daug īvairiu darbu perējēs pamatīsi, visur ēsant labai izzgaliszkā darbu paskaida. Ta pati ir prekistēje: īeik ī klētka; ten pamatīsi vienā giza²⁰⁾ tavorus izsdūdant, kitā piningus nū pirkējo priimant, trecziā skaitliū pardūtu ir naujai atējusiu pardaviniu žiurint, ir t. t. — Bet ir kaimūse randame tokiā pat darbu paskaida. Vieni antai īpacziai givolius augina ir pardūda tai mēsīninkams, tai ukininkams; kiti varo pienu ukē ir vercziasī pienu, suriu, sviestu, varszke, pasukomis; tretī īsigamina sodnus ar bites; kiti vėl aria žemē, kiti-gi žvejoja žuvī. Ir taip tie žmonēs taiso didmenā daigtu ant pardoso. Ju pataisiti daigtai eina ī turgu, ir ten apsikeiczia ī piningā ar ī kitā vertī. Tokia tai ukē, kur dirbasi daugumas daigtu ne ant vartojimo izdirbėjui, bet ant pardavimo kitiems, vadinasi *mainu*

---

*) „Draugistēs darbininku (Trades unions, sociétés de resistance) īsigavo Anglijoje dar viduramžije per prisikiszimā viresnībēs ī nusprendimā algos ir prekio valgomuju daigtu. Viresnībē nusprendusi didī (maksimā) algos turējo darbininkus apginti nū lenktiniu¹⁶⁾ ītaisidama amatines darbininku draugistes. Privalumai tu amatiniu draugiscziu tiktai mēstūse turējo gale, o darbas kaimūse buvo paliginamai liūsesnis. Pramonē mēstūse per suspudī¹⁷⁾ darbo, palengva taisēsī ir susīspietē ī kaimus, kurie aulinkui suaugo ī garsingus Manczestrā, Niukastlī, Birmingemā, ir k.“ (Darbininku draugistēs Anglijoje — grapo Parīzskij. Pētrapilē 1871.)

uke.*) Dabar jau aischku, kad *musaijai gadinei ipatus zenklas* — tai mainu ukē, o kadangi ji prispiria ant placzios darbu paskaidos, tai ta darbu paskaida ir padaro pobudį musosios gadinės.

Mes jau žinome, kad žmogaus darbas turi taitintis prie jo reikalu, to ne gana. *Tas prisitaikini-mas* turi buti nūmoningas, t. e. žmogus turi rupintiesi pataisiti ganētina daigtu skaitlių, jo givastį iszlaikan-cziu; kitaip jis turės viso ko trukęs kankariūti ir su-vargti. Bepigis sutaikinti darbą ir reikalus priegim-tinėje ukėje, kur vartotojas galėjo lengviai sužinoti isz anksto savo reikalus ir daugį darbo reikalingo ju numaldimui. Bet kada givenimas toje gadinėje tapē supainiotesnis, kad ēmē rastiesi keblumai²⁴) tame daigte, tai viresnibē ar priepro-tis savotiszkaiz taitkino darbą prie reikalu. Taip pater familias²⁵) prižiurēdavo, ar ukėje jo susieina galai su galais. O senovinēs žė-minēs draugijos, kur visi sądraugiai atlikdavo kiek-vienus įvairius darbus, ir nūveikalį²⁶) skirstidavosi ties isikerėjusiu paprocziu: taip tai pas Indus ēsant paskirtam skaitliui kalviu, meistru, sidabrakaliu, plauku kirpiku, mokintu viru ir dainiu, kiti buvo žėmēs dir-bėjais. — Ten, kur nebuvo tokios patrijarkaliszkos giminēs ar žėminēs draugijos, viresnibē ir tikėjimas laikidavo pavaldima amatu dēl to, kad įvesti sątaiką

---

*) „Tūmi tarpu iszdarbavimas ēmē gautiesi. Pervirszis var-tojamu daigtu iszdirbininko ir jo giminēs arba ir feodinio pono ēmē stembti; mēstūse iszdarbavo daugiaus ir geriaus, taigi pasi-taisē pardaviniu medega. Ir isz tiesu pervirszis vartojamu daigtu, paleistas į svētą, pavirto į pardavinį. Prekistē iszsitaisē ir ēmē traukti į kruvą įvairius krasztus. Ugis prekistēs pakēlē pramonę ir pagreitino jos iszsitaisimą: pagalop sprogo ledai naminio neparangumo. Pasididinimas paskaidos darbu sudaužē senovinę organizaciją²¹), kur giminē ką, pasitaisidavo, tai ir su-vartodavo. Prireikē iszdarbauti ant atkeitimo, kaip kaimūse taip ir mēstūse, taip orėje²²) kaip ir pramonėje: mokeszczius nū seno mokamus priegimezia (baudžiavos, piliavos) pamainē į pa-galves. Mažne visi darbo vaisiai gavo povizių pardavinio, o isz-dirbininkai, galutinai suirus senovinēms organizacijoms valsccziu ir amatiniu draugiscziu, persikeitē gana greitai į nepriederius, atsiskirusius pataisitojus pardaviniu. Tada tai prasidėjo ir su-stiprėjo draugijine anarkija.“ Fr. Engels.

darbu paskiroje. Szitai tikroji prasmė taip vadinamu kastu²⁷⁾. — Vėliaus tą darbu — sątaiką giniojo amatinės draugistės: valdžia amatiniu draugisčiu rusčiai prižiūrėdavo kiekvieną amatininką, kad jis nelaikitu daugiaus darbininku, ne kad buvo įsakita, ir paskirdavo skaitlių amatviecziu ir skaitlių mokintiniu.

Bet szitai tūmi tarpu atskrenda idėja²⁸⁾ laisvės darbo. Tą idėją pirmiausiai paleidžia į svėtą kvizijokratai²⁹⁾, o paskiau Adomas Smitas. Ji greitai įgavusi stiprią pasparą, iszgriauna užvadą³⁰⁾ amatiniu draugisčiu ir ligina stonus. Dabar tai randasi daugibė liūsiu ukiu, tiksliai pasirenkancziu amatus ir liczius³¹⁾. Taip tai įsigavus paskirai darbu reikėjo atvesti į ligsvari³²⁾ savo paties darbą su kitu reikalais. O kaip tai padariti? Iszdirbininkai negali susisznėkti apie nūmoningą paskaidimą darbinu spēku ir darbo vaisiu per tai, kad akstinu iszdarbio nebuvo tikriejie draugijos reikalai, bet maininė kova ant turkaus. Už tai vien prekės daigtai ant turkaus vilioja kiekvieną piningių imtiesi už to ar kito amato. — Minėtoji *nepriegulmė ukinu amatu, laisvė atskiriu ukiu* — tai szitai antroji dėmė³³⁾ musosios ukės.

Turime dar paminėti ir trecią žimę ukės sziu dieniu. Kas nemato sziantien vienu rankose ėsant medegiszką padarinę iszdarbiui, t. e. spēkas priegimties ir vaisius praeiginio žmoniu darbo, kitus-gi teturint savo darbinę, kuninę pajėgą? Ana padarinė, praverianti aulinkiniai iszdarbistei, vadinasi manta (kapitolu). Bet ne visada buvo toks skirius tarp darbininku, pardavojancziu savo pajėgas, ir daugmancziu (valditoju kapitolu). Kitą gadinę, matai, darbas, žemė ir manta priderėdavo vienam žmogui, ir tai lengvai atsiedavo per tai, kad ne daug buvo tada giventoju, o apscziai nedirbtos žemės. Bet augant giventoju buriui, prisikiszzant jiems prie orės, žemė virto į turtą. Tas turtas anose gadinėse buvo gimininis arba draugijinis, t. e. žemė priderėjo buriui žmoniu ją apėmusiam. Kadangi ten darbo vaisiai atitekdavo darbininkui, tai nebudavo valditoju ir nevalditoju. Bet ana žeminė draugija su savo ligibe

amžinai givūti negalėjo, nės vienur tą žemę paveržė nū valditoju kariautojai ir valditojus pavertė į savo vergus (lažauninkus, baudžiauninkus), kitur stembstant darbo išzgalingumui draugija ėmė kaip ir spausti remtą darbininką: kas geriaus ir sparciaus dirbdavo, gailėdavosi dūti vaisius savojo darbo tam, kurs atsilikdavo darbe. Szitai pradžia žmogistiniui turtui: sądraugis žemę pasisavina ar ją savijai giminei priteikia. *Žmonės spėkingieji atima žemę nū silpnųjų.*

Kaip žemė, taip ir manta (kapitolas) susibėga į nedaugio rankas. Tebežidint amatams ir ranku darbams nebuvo dar atskiriami daugmancziai nū darbininku per tai, kad pataisitiniai įtaisai buvo pigus. Bet kada ėmė plėstiesi dirbtuvai (maszinos), jau reikėjo geru piningu, kad jūs išigaminti ir pradėti ką veikti. Mažieji amatai ir rankos darbai gaiszta, prislėgti daugmancziu laikancziu įvairius dirbtuvus, pagreitinanczius iszdarbistę, o sumažinanczius daugi darbo žmogaus, gaiszta su tūmi ir viltis mažamiam amatininkui ir rankpelniui kada norint palikti meistru*). Kūmet amatininkai virsta į paprastus darbininkus, nebegalėdami atstovėti lenktininę kovą su dirbtuvininkais, szie piningiai pirkdami medegą ir apmokėdami darbininką, gauna pelną, o per tai dar greicziaus

---

*) „Iszgaliszka paskira darbu, kuri tankiai padaro reikalingą iszeigi pramoninio sistėmato, kenktu dvasiszkam progresui³⁴) musu gadinės, jeigu ji iszsitaisitu negriaudama senu paprocziu, prikalančiu žmogų ar pilningą giminę prie vienintelio darbo. Dirbtuvus palengvindamus darbininko darbą, kas kartas daugiaus pamažindamas ilgą laiką mokintinistės, kuri dūdavo jam patentą³⁵) tame ar kitame darbe, paplatino jo darb-sztumą ir pasigavimą jo gėbsnumus³⁶). Paveikslas Sujungtu Valstijų³⁷) parodo, kad tas judėjimas neapstabdo tautos pramoninį isztaisą, bet virszumi isztaiso jo gėbsnumus. Vietoje itrekimo givu dirbtuvu jis padeda žmonėms tapti tėviszkausiai³⁸); jis suteikia platesnią vietą stangai³⁹) ir pramoniui žmogistės. Bet dirbtuvai paleizdami darbininką nū grubiausio⁴⁰) jo darbo, gali jam padariti įkirią gaisztį. Rankos dirbinis prideri darbininkui; o darbas dirbtuvo ne jam prideri. Pakolek darbininkas negaus dalį gėrio⁴¹), kurį suteikia dirbtuvus, tai žinomas daigtas, kad jis prieszinsis' ju pasigavimui ir laikis tą prieszginavimą — giniojimo savo reikalu ir peno padaru.“ Grapas Parizskij.

tursta⁴²). Per tai taip visur sziandien matome sustojant akis į akį darbininką ir mancziu⁴³).*)

Toks tai susirinkimas žemės ir mantos į vienu rankas, o kitu pardavojimas paczios raumeninės spēkos ar-gi nedūda įpatingą žimę musajai gadinei?

Taip tai ėsant musu ukė turi sav įpatingą sutaikinimąs. Daugumas daliku vienur ar kitur iszsidirba naudojant mantą. Manta-gi viena pradžia jieszko didesnio pelno. Sziandikszejai ukininkai, pramonininkai ir prekiojantai traukia prie savės už algą — darbininkus, o už palukanas — paskolę. Taigi didis pelno tu pelnininku prideri nū mažumo dirbtuvininku, nū iszdarbavimo pajieszkomu ant turgaus daigtu, nū gerumo iszdarbio menkai gaiszinant pingu ant iszdarbavimo. Turgus ties szneka musuju pelnininku, ir lenktininė kova ju mantos, tai ira teisingasis sprendėjias ukiszko jos pasinaudojimo. Iszdarbininkas ant turgaus gauna vertį, brangi savo nūveikaliu. Saikas mainant vieną pardavinį ant kito vadinasi *maininiu brangių* pardavinio; tą brangi iszdirba turginė kova tarp pasiulu (padava) ir dera (klausa). Viena dalis brangio pardavinio eina ant užkamszimo pragaiszties iszdarbavimui tęsianties', kita-gi ant apmokėjimo darbininko, trecioji kliuva kaipo pelnas piningiui ir žemvaldžiui⁴⁴). Vaisius-gi viso tautinio darbo eina 1) ant atitaisimo pragaisztintosios medegos ir ant panaujinimo įtaisau iszdarbavimo; 2) jis padaro tautinį paimbli arba gautį⁴⁵), kuri pasiskirsto tarp

---

*) „Amatinės draugistės rupinasi, kad sziandiksztis samdininkas rito paliktu meistru. Bet kaip tiktai iszdarbavimas paliko draugijiniu ir padarinė iszdarbio kliuva į rankas daugmancziu, visakas persikeitė. Samditas darbas, kas pirmiaus retai atsitikdavo ir budavo talkiniu, įėjo į paprotį ir paliko pamatiniu poviziumi viso iszdarbavimo; pirmniksztis priedėlinis darbas persimainė į isztisą darbsztumą darbininko. Laikinis samdininkas paliko samdininku per visą savo givenimą. At-eina paskira iszdarbinės padarinės, susibėgusios į rankas daugmancziu. Prasideda kova su tikraisiais iszdarbininkais, ant galu galo nėko nebeturincziais, kaip tiktai savo darbinę spēką. Ginczas tarp draugijiniu iszdarbavimu o pasisavinimu daugmancziu apsireiszkia kaipo prieszginiavimas vargdieniu ir piningiu.“ Fr. Engels.

valdžia (mokesčiai), darbininkais (alga) ir valditojais iszdarbinės medegos (pelnas). Gavęs savąjį dalį kiekvienas rupinasi apsitekti joje.

Taip tai uždava tautinės ukės — ganėdinti žmonių reikalams, ir itin⁴⁶) supainiota ir sumaigita, kadangi tarp pataisų daigtų ir jų vartojimu randasi tarpininkai — atkeitimas ir pavertimas pardavinio ir brangi ir paskaida to brangio tarp darbininkais ir daugmancziais. Tai-gi galu galas ukinių darbu prideri ne tik-tai nū daugio ir greicio darbo, bet ir nū gėrio mainu ir įtarcziū⁴⁷) paskaidos gautojo brangio. (Toliaus bus.)

1) Pobudis, karaktėris. — 2) Savitarpinis prietikis, savitarpinis pritikimas. — 3) Eigis, ėjimas. — 4) Priemaris, marių kampas. — 5) Vergas, verginis. — 6) Klijentas, prascziokas, prastasis žmogus. — 7) Pradinė ukė, pradžios ukė. — 8) Papūszalas, luksas (luxus). — 9) Iszdarbis, kas iszdირbta, uždirbta, darbas. — 10) Pervirszis, kas per virszų, apsta. — 11) Gabalas, szmotas. — 12) Miszkas, girė. — 13) Si-stėmatas, davadas, rėdas. — 14) Prekistė, kupczistė. — 15) Aulinkui, tenlinkui, vėliaus. — 16) Lenktinės, konkurencija. — 17) Suspudis, suspaudimas. — 18) Patamacznus, tinkas. — 19) Vokas, aptaisimas. — 20) Gizas, pagalbininkas. — 21) Organizacija, surėdimas. — 22) Orė, arimas; laukininkistė. — 23) Anarkija, nerėdas. — 24) Keblumas, painė. — 25) Pater familias, namu tėvas. — 26) Nūveikalis, nuveikimas. — 27) Kasta, skrinė. — 28) Idėja, mislis. — 29) Kvizijokratas, pritarėjas kvizijokratijos, priegimties ponistės. — 30) Užvada, užvedimas. — 31) Liczius, mēris. — 32) Ligsvaris, ligus svaras. — 33) Dēmė, žimė. — 34) Progresas, tolin žengimas, žingis ir priesakį. — 35) Patentas, dokumentas, rasztas, kad koksai iszradimas szio-kios-tokios verczios ira. — 36) Gėbsnumas, supratimas. — 37) Sujungtos valstijos, Suvienitos žemės Amėrikoje. — 38) Tėviszkainis, ukėsas, ukininkas. — 39) Stanga, storonė. — 40) Grubus, stambus. — 41) Gėris, gėribė. — 42) Turstu, turti, bagotėti. — 43) Manczius, bagoczius; manta, turtas, lobis. — 44) Žemvaldis, žemės valditojas. — 45) Paimblis, gautis, paėmimas, gavimas. — 46) Itin, labai. — 47) Įtartis, iszliga, iszsiderėjimas. M.

Piastu duktė.

Apsaka apie Lietuvius 1282 meto. Perdėta *Petro Trupinėlio*.
(Priemazga.)

VI.

Traidenas liepė isz rito dūt' ganda¹);
Girės ir kalnai tartum nusigando!

Ir atkartoję jo balsą po orą, —
Ir taip apskelbė kunigaikszeczio norą:
Dienai sukakus nors plati Lietuva,
Visur jo noras jau žinomas buvo!
Giriose laukūs' ir ant ligiu keliu
Rinkosi buriai Lietuvos vaikeliu;
Skubinas' visi į mielą Kernavą,
Kurioj' Traidenas narsus vieszpatavo!
Tik jūs pamaczius jau reikia bigoti!
Augszti, narsingi' apžėlę, dužoti!
O rubai baisus: — visi apsivilko
Su vilnu kailiais mėszkino ar vilko.
Prie szono kirvis ir trimitai kabo,
Rankoj' ragot'nė, o vėl, lig dėl dabo,
Ant galvos tuli ragus jau czio turi;
Kit's snukį luszio²⁾, kit's baisią kepurę.
Žirgai laukiniai tartum rodo drąsą:
Tik spardos', žvengia, kojom's žemę kasa.
Kiekvienas klausia: kas per sutvėrimas?
Kas per baisulis³⁾? ar isz peklos imas'?
Nės veido žmogaus beveik ne regėti, —
Baiminga szirdis tik gali įspėti!

VII.

Lietuvius veda narsingas Traidenas
Aprėdit's dailiai ir šu vis ne senas;
Žirgas jo žvengia ir skamba trimitas,
Isz jau czio rago gražiai padaritas.
Liemū jo laibas, — pažim' tū vaikina;
Augsztaš kaupokas⁴⁾ jo galvą dabina.
Plunksnos ant virszaus kaupoko stirėjo,
Ir dailiai sklaidės' ant pecziu nūg vėjo;
Apdegęs veidas, sveikas ir raudonas,
Bet susiraukęs, matit' pikt's valdonas;
Jūdom's akimis kad dirsterės ticzia,
Tartum kad žmogų nor perdurt' viliczia⁵⁾.
O kad pažiuri į mergele jauną,
Jos szirdį minksztą kaip gaute pagauna.
Pundelis plunksnu, plaukai garbanoti —
Gražu, kad jojant ima plevėsūti;
O jūdi usai grožina jo veidą,

Tu, žirgeli jūdbērasis, — Karēj' bicziuli tikrasis!
Kad prieszus ponas kapoja, — Tu tik nedrebēk kovoje,
Bet stipriai stovēk!

Stipriūs' murūs' esti Lenkas, — Bet narsumas ano menkas:
Prie tu muru vos priējom, — Tūjaus Lenkus apgalējom',
Sugriovēm' pilis.

Zinau zeme Vokietijos: — Ten mergelēs kaip lelijos,
Vokiecius mes iszkariavom', — Ju mergeles iszbucziavom',
Neisztruko mums.

Kad muszēmēs' antrą kartą, — Padrebėjo Danskos vartai;
Kad mus' buris ant ju szoko, — Net nublanko vad's Križoku,
Danskos pilies pon's.

IX.

Babinskoj' pilij' ir' daug giventoju,
Bet visi ramiai valdonai medžioja;
Apžėlę volai, vartai atdariti
Apslinkę⁸⁾ grabēs, kūlai iszarditi,
Geriausī virai, ka grumias' kovoje,
Su kunigaikszcziau giriose medžioja.
Pilis be sargu suvis pasiliko,
Mat, netikėjo nēk's tūmet plēsziko.
Kunig's⁹⁾ Kunradas, sunus Ziemovito,
Medžiot' iszėjo, vos tik diena szvito;
Per dien' medžioja, vakare prie vino,
Rodos', jog pikto netur' jis kaimino
O tas baisiausias ira piktadējas,
Kuris slaptomis užpūla atējēs! —
Kunigas karta briedį didį rado,
Dėl to kareiviai ir tarnai Kunrado —
Sargai, bajorai isz viso aplinko
Užmuszt' ragoczių girėn susirinko;
Kiek vienas labai nor' tą garbę gauti,
Lando po krumus, kad briedį nuszauti.
Antra nedēlė, kaip bajorai jojo,
Per dienu dienus to briedžio jieszkojo.
Po pietu miega uksmėje medeliu,
Vakare pūtas¹⁰⁾ kū puikiausias kelia:
Kunradas linksmas — midus, vinas teka!
Linksminas' svecziai, dainūja ir szneka!

X.

Briedis, tą dieną nuszautas, mat', tapo, —
Džiaugėsi, gērė visi ant jo kapo;
Tik sztai iszgirdo medincziu tu kruva
Garsą trimitos, kurs neaiszkus buvo.
Bet kas kart' garsiaus pradėjo skambėti —
Paskui verkimas ir riksmas girdėti!
Kunradas klausė burio savo viru:
„Ar jus nežinot', koks tai riksmas ira?“
Atsakė Pelkus, viriausias vadovas:
„Gali but', kelia ukininkai kovas,
„Tai nēkis, pone, isz to nebus pikto,
„Baigkime vina, — gaila but', kad liktu.“ —
Klausė Zbignėvo, kad jam pasakitu,
Ką tai ženklina tas balsas trimitu.
„Tai koks medėjas savo kurtu vaiko, —
„Eikime girėn, nēs jau mažai laiko.“
Klausė Lessoto pilies apginėjo,
Ar mato gaisrą, kurs toli žibėjo.
Tas pažiurėjo į tą szalį linkon:
„Tai nēkis, pone, tai darb's keliauninko,
„Kuris isz tolo per girę keliauja,
„Užkuria ugnį ir laužą sukrauja.
„Eikime gulti, malonus kunige,
„O rit' vėl medžiot' — vos busim pramigę.“
Tokią patarmę kunigaiksztis gavęs,
Ginklą ir szarvus atriszo nūg savęs;
Ant meszkos kailio sunus Ziemovito
Tartum į lovą miegot' sukrito.
O pagal tokią paveizdą kunigo
Visi bajorai ant pievos sumigo.
Bet-gi už girės vis girdēt' trimitas,
Rėkimas, verksmas neiszpasakitas!
(Toliaus bus.)

---

1) Gandas, žinė, garsas. — 2) Luszis, vok. Luchs. —
3) Baisulis, baisus sutvėrimas. — 4) Kaupokas, kalpokas, įpa-
tiszkas galvos dangalas. — 5) Viliczia, strėla. — 6) Kalavijas,
kardas. — 7) Aidas, atskambis, atgarsis. — 8) Motriszkas gimis
participijos daugskaitlije ira, kaip rodos', raszėjo kampe jau
isznikęs. — 9) Kunigas, kunigaiksztis. — 10) Pūta, cziasnis. M.

Lietuviszkos knigos.

Lietuviszkos svodbinės dainos, užrašytos per Antaną Juszkevicę r išspaudintos per Joną Juszkevicę. Petrapilė. Spaustuvė Imperatoriszkos Akadēmijos Mokslu. 1883. 8°, laksztu XXIV ir 898.

Kad 1880 m. Kazaniuje atspaudinta tapė „Svodbinė rėda Veliūnicziu Lietuviu, suraszita per Antana Juszkevicę,“ profesorius A. Brückner'is perkračinėdamas ją pripažino, Lietuviai dabar turį tokį platų apraszimą savo svodbos, kokį neturį Slovėnai nė kitos tautos;¹⁾ dabar atspaudintos Petrapilėje „Svodbinės dainos“ papildo dar aną „Svodbinę rėdą“. Iš szito dainu surinkimo mes patiriame, kokią daugibę dainu dainūja Veliūnicziai Lietuviai, ir jog ir mažiausias svodbos atsitikimas esti apdainūjamas. Taip czion mes randame dainas dainūjamas „ant pažįstuviu ir mėglavimos“, „ant pirszlibu“, „ant sutartuviu arba sanderibu“, „ant žiedīnu“, dainūjamas per „dīdvakarį“ ir „mergvakarį“, „ant išleistuviu vedžio“, „laukiant vedžio“, „vadūjant sūlą“, „jieszkant nūtakos po paklode“, „ant pasėdu“, „vedant szokti“, „kraitį vežant“, „važiūjant į vinczių“, „važiūjant pas anitą“, „ant sugultuviu“, „ant sukeltuviu ir dedant muturą“, „visztaujant“, „ant marczpiecziu“, „dalinant karvojų“, „apie svoczią ir svotus“, „dainas ant sugražtu“ ir „kitas veselijos dainas“. Iš viso patalpinta szitoje knigoje 1100 svodbinu dainiu, mažoje Veliūnos apiegardėje užraszitu!

Jau 1852 m. A. Szleikeris Lietuvoje apsilankidamas užtēmijo, jog „*Lietuviu tauta ēsanti didei (enorm) mantinga gentinėje literaturoje* (Nationalliteratur), butent pasakose, sekmėse, dainose ir t. t.²⁾; surinkimai d-ro Veckenstedt'o lietuviszku mitu, sekmiu ir t. t. ir Antano Juszkevicziaus — lietuviszku dainu patvirtina Szleikerio žodžius, norint tie surinkimai neapima, rasi, dar nė deszimos dalies dainūjamu visūse Lietuvos kampūse dainu ir pasakojamu pasaku!

Dar XVI. szimtmezio rasztininkas Gvagninas užtēmijo, kad Lietuviai tos gadinės labai mėgę dainūti; tulose vietose dar ir musu dienose labai daug dainūjama, bet kitur puikios ir dailios musu dainos pradeda jau nikti. Ir praszalaicziu mokinti virai, kaip tik pažino musu dainas, negalėjo jas nepamilėti. J. I. Kraszevskis pripažino, kad lietuviszka daina neturinti sav ligiu pas kitas tautas.³⁾ Veckenstedt'as vadina lietuviszkas dainas „stebuklingomis (wundervolle)“,⁴⁾ o ju kalba stovinti sza-

lije kasdieniniu reikalu kalbos, „kaip auksas ir sidabras szałije geležies“.⁵⁾ Nė viena kita kalba negalinti susiliginti su lietuviszka iszreiszkieme jausmu tokiais meiliais žodžiais, kaip lietuviszka, įpacziai dainose.⁶⁾ Grožibė lietuviszku dainu ir juju gaidos (melodijos) uždega Vokiečiui Gisevijui tokią dėl juju meilę, jog jis jas rinkdamas ir užraszinėdamas sakosi, turtin-gesnis už Kroisą tapęs.⁷⁾ Dailumas musu dainu, grožibė, mi-klumas ir meilingumas kalbos iszreiszkieme vopiausiu jausmu — ira tai geriausias ženklas, kokią augszta dabą (kulturą) buvo pasiekusi Lietuviu tauta jau gilioje senovėje.

Dėl tirinėtoju Lietuviu praeigos dainos musu ira svarios dar ir isz kitos pusės: jose, kaip veidrodije, atsispindėjo po-budis ir papročiai musu seneliu, ir tik jose mes dar ir szian-dien randame minavotas tulas liekanas ir praeigos musu, ku-rios szeip visiszškai paniko. „Isz dainos žodį neiszmesi“ szian-dien kalbama, to dėl daugumas lietuviszku dainu žodis į žodį dainūjamas ir dabar taip, kaip pirm szimtu ir tukstancziu metu! To dėliai tik dainose randame minavojamus tokius daigtus, kurie prigul' giliai senovei.

Į du jau tukstancziu metu pirm Kristaus gimimo, Lietuviu sentėviai givendami tū met mažojoje Azijoje ir ant szios dienos Balkanu pusiausalio, buvo augszta dėl anos gadinės apszvie-timą įgiję; apgiventos tūmet per Lietuvius žemės buvo labai auksu, sidabru ir variu turtingos: isz tos gadinės liekti iki sziai dienai dainose musu minavojami tie metolai, to dėl tan-kliai randame, kad bernelis „aukso“ arba „sidabro“ pentinaiš žirgą spardo; žirgai „auksu kamanūjami“, su „aukso pasagė-lėmis“ ir t. t.; „auksinės kupkos“, „aukso vainikėlis“ ir t. t. Bet svarbiausias *varias* ir *žalvaris*, isz kurio randame minavotus „bubnus“, „varines dadas“, „varinius“ arba vėl „žalvarinius vartus“ ir t. t. daromus. Szis *varias* ir *žalvaris* musu dainu pri-gul' ir paeina isz taip vadinamo žalvarinio laiko (Bronze-Zeit), kada sentėviai musu visus savo rikus ir įnagius isz žalvario kalė ir liejo, kaip sziandien isz geležies. Regis' musu sentėviai tą žalvarį iszrado ir Europon atgabeno, kur ir sziandien jis visur kapūse randamas, kur tik senovėje Lietuviu giventa. Jei mes dabar drauge su Hellvald'u⁸⁾ priimsime, kad žalvaris į pusanthro tukstanczio metu pirm Kristaus Europon atgabentas isz mažosios Azijos, tai atsiradimas jo Azijoje prigulės dar

ankstībesniam laikui; izš ko vėl mes suprasti galēsime, kaip senos tulos dainos musu, kuriose *varias* ir *zalvaris* minavojamas!

Szios dienos jūdoji marē, Lietuviams mažojoje Azijoje ir ant Balkanu pusiausalio begivenant vadinosi *mēlinaje* arba *jure*, nūg žodžio *joras* arba *juras* = žalmēlinis. Kam teko nors kartą szitą marę matiti, tas pritarš, jog Lietuviai labai gerai ją „mēlina“ vadino, nēs ji dailiai mēlinai izšrodo. Szios dienos jos vardas „jūda“ paimtas taipogi izš lietuviszko, butent izš Latviu *melns* (mēlinas — graik. μέλας) = jūdas, o ir žinoma, kad tamsiai mēlinas priligsta ir į jūdą pereina. Ir szita marē tankiai dar lietuviszkosė dainose minavojama, kaip minavojamas ir *Dunojus*, ton marēnitekas. Toliaus—kelios lietuviszkos dainos minavoją upę Priegą, arba Priga (Φρύγιος) mažojoje Azijoje; regis' ir szita upē kaip ir Paktolius izš Timolu kalno tekanti pagal Strabono lūdijimą⁹⁾ neszē drauge su savimi daugibę aukso žvirgzdu, izš ko karalius Kraisas (Κροισος) savo turtus surinkęs; Strabonas sako, senovėje szita upē *Gilas* (Ἰλλος) vadinusies. To dėl vienoje lietuviszkoje dainoje ira minavojamas „naujas tiltelis“ ant tos upės, ir toliaus sakoma:

„Asz paimcziau kirvužį,	Imk, brolau, kirvužį,
Pataisicziau sijužę,	<i>Taisik, taisik, tiltužį</i>
Kad n'ipultu	<i>Nū aukselio,</i>
Brolelis į Priegą.	<i>Vieno sidabrēlio ir t. t.¹⁰⁾</i>

Kokia gili senatvė szitos dainos! Plinius¹¹⁾ sako, kad giventojai nūg vardo szitos upės Prigais (Φρύγες) vadinosi. Szitie Prigai, kaip ant kitos vietos regēsime, buvo tikrai lietuviszka gentė, jūs Hērodotas Trakais (Βρύγοι Θρήικες) vadina¹²⁾ ir sako, kad jie patis savę už seniausią tautą ant žemės skaitę.¹³⁾ Nūg ju kaip ir nūg kitu Lietuviu senovės pa-eina visa szios dienos Europoje kultura izš pradziu pradziuos!

Izš tos gadinēs, kad senovės Lietuviai mažojoje Azijoje, Graikijoje ir ant salu Aigijos marēs giveno, liekti dainose paminėjimas ir *alivos* medžio. Vienoje dainoje¹⁴⁾ sakoma:

„Mano tevelio	<i>Ta alivētē,</i>
Margi dvareliai,	<i>Žalias medelis,</i>
Zerkoliniai langeliai.	<i>Baltais žiedais židėjo.</i>
Po tais langeliais,	<i>Tiejie žiedeliai,</i>
Po zerkoliniais	<i>Tiejie baltiejie,</i>
Alivužē žaliavo.	<i>Jūdas ūgeles vedē</i>

*Tosios ūgelēs,
Tosios žaliosios,
Kadagužiu kvepėjo.“*

Kas pažįsta alivos medį, tas su pasistebėjimu matis, jog negalima geriaus aprasziti tą medį, kaip lietuviszka daina jį apraszo! Sziandien *alivos* vardas perkeltas — nės paczios alivos Lietuvoje nėra — ant kito medelio: *Syringa vulgaris*, taipogi prie alivu prigulinczio. — Tolin dainoje vienoje¹⁵⁾ minavotą randame dar *saldzią Ramu žemę*,

„Kur neaug' rugeliai,
Nė lapo kvėtkeliai,
Tik szios saldžios vinūgėlės.“

Kur butu buvusi ta *saldi Ramu žemė*, nežinoma tikrai; ar tik ne vadinosi tūmi vardu kuri Aigijos marės sala, vinūgėmis bagota?

Ir isz givenimo musu tautos jau ant szios dienos Lietuvos žemės mes randame įpacziai „Svodbinėse dainose“ apscziai paminėjimu. Taip vienoje dainoje randame:

„Kazokėliai, mieli broliai, — Iszvarikite Križokus.

Musu žemė be karaliu, — Emė brolius per nevalę.“

Toliaus Veliūnos ir Kauno „varaunas pilis“ paminėtas randame; kitoje dainoje bendrelis sako:

„Iszvandravojau Rigos mēsteli,

„Apvajavojau Lenku žemelę.“

Ira tai paminėjimas kariu su Vokiecziais ir Lenkais. Ir Gudai baltieji neužmirszti. Už nabago Gudpalaikio isztekėdama Lietuvos mergelė daug jam „gero padaro, pilną klėtį skrineliu prinesza“.

Ne menkos verczios ir isznikusio drabužio senovės paminėjimai dainose. Taip „bajoru karmazines kepures“, „kiaunines“ ir „szirmines kepures“, „su pove plunksnomis“, „gelumbines sermėgas“, „aksomines kelines“, „juktinius batus“, „juktines karpes“, „sajonus“ ir „žiponus“, „kuskeles žaliu szilku, vidurėlij' su vingiu rasztais“ ir t. t. tankiai randame minavotas. „Kardai szviesus“, „margos szaudiklės“, „makarai (graik. μάχαρα)“ tankiai apdainūjami. Neužmirszta taipogi apie „margus kurtus“ „senoviszkas kanklis“, „dudas“, „smuikus“ ir t. t. Ir senovės tėvu musu „gulovas“ arba „gulkas“ dainos apdainūja. Bulgarai giveną ant senovės Lietuviu žemės primdami senovės Lietuviu kulturą gilioje senovėje iki sziai dienai užlaikė lietuviszkos „gulkos“ vardą, nors jie jį sziandien jau kaipo *bulka* (t. e. piragas) isztaria, suambridami lietuviszką vardą pagal slovėniską *bulka* — piragas.

Isz trupinēliu senovēs paminējimo musu tēvu givenimo dainose izsilikusio, galima dar ir sziandien atsekti ir atbudavoti budā ir dabā musu sentēviu dar gilioje senovēje. Tik turēs buti dainos isz visu Lietuvas krasztu surinktos. Bet jau ir surinktos ir atspaudintos sziandien a. a. Antano Juszkeviczēs dainos suteikia mums tiek daug veikalizskos medegos, jog jo darbas užsipelno akise musu amžinā ir nēkados nevistancziā garbę! Mes tik isz lēto dasilitējome (pakrutinome) veikalizsku liekanu, nurodidami vietomis ant ju senatvēs, nēs dēl Gilesniu isztirinējimu neturime czion vietas, nē laiko. Kalbos tirikai Juszkeviczēs dainose atras tiras kasiklas visokiu senoviszku žodzīu ir pasensiu tarmeniu. Kaip dēl vistariku *ιστορικός* taip ir dēl kalbos tiriku tos dainos tur neiszpasakitina, vertibę! Ponas J. Juszkeviczē iszleizdamas brolio savo dainas surinktas, suteikia mokslui ir musu tautai labai daug naudos! Dabar pri-der' tik su nerimascziu laukti atspaudinimo lietuviszko žodino, per a. a. A. Juszkeviczę suraszito.

Pasitikime, kad szitos lietuviszkos dainos uždegs ne vienoje szirdije meilę dēl kalbos ir tautos musu. *Kaip tai butu malonu, kad musu kunigai, kurie tai isz arti žmones musu pažįsta, sekdami a. a. kunigo Juszkeviczēs pėdomis, imtusi už rinkimo lietuviszku dainu, kožnas savo parapijoje!* Su laiku bus atrasta tarp žmoniū ne viena isz gilios senovēs daina ir pasaka — tik netingėkime rinkti ir užraszinėti!

1—VII. 84.

J. Bs.

1) *Archiv für slavische Philologie*, herausgegeben von Jagiō. — 2) *Sitzungsberichte der kaiserl. Akademie der Wissenschaften in Wien* 1853. Bd. IX. 551. — 3) *Litwa*. T. I, 312; slg. *d-ro Geitler'io Litva i Litvanė*. Osveta 1874, čislo 8; p. 574. — 4) *Die Mythen, Sagen und Legenden der Žemaiten*. Heidelberg 1884. I Bd. p. 1. — 5) *Bartsch*. Ueber das litauische Volkslied oder die Daina. *Mitteilungen der lit. lit. Gesellschaft* 1881. Bd. 1, 201. — 6) *Slovník naučný*. Praha 1864. Díl IV, 1344. 7) *Eduard Gisevius*. Tilsit 1880 p. 77. 132. 44. — 8) *Kulturgeschichte in ihrer natürlichen Entwicklung*. Augsburg 1883. I Bd. p. 296. — 9) *Geograph*. XIII, 4. 6. — 10) *Juszkeviczē*. Lietuviszkos dainos. Kazaniuje 1880. I, p. 155. — 11) *Natural. histor.* V, 29. 119. — 12) *Herodotos*. VI, 45. — 13) *Herodotos*. II, 2. — 14) Lietuviszkos svodbinēs dainos. N. 450, 1091 ir *Bezzenberger*, *Litauische Forschungen* p. 14. — 15) Svodbinēs dainos. 640.

Nēmenczinas.

Kaip-gi peiktas Nēmenczinas,
Kad prigimtos kalbos ginas'!
Ir vis' viena, kas taip daro,
Kaip isz namu moczią varo!

Nēmenczino dar senoliai
Savo szneką mok' lik szioliai;
Bet ju vaikai atsikratė,
Jūdą križių jau pastatė!

Įkalbėta aniems monu,
Kad kalba ta nūg pagonu,
Ir kad musu dar liežuvis
Negražus ir', storas suvis!

Nauja eilė Nēmenczino
Matos', nėko nebežino!
Rastum, ir ko negirdėjo,
Kas bažniczią jiems uždėjo!

Tai žinokit', kad Jėgalius,
Katalikas ir karalius,
Tas, kur žengė, kur tik ėjo,
Vis lietuviszkai kalbėjo.

Vieszpataujant musu szaliai
Visi darė taip karaliai;
Ir Lietuvos ponai, ponės
Taip kalbėjo, kaip ir žmonės.

Kad pas'maiszė kiti szonai,
Pas'gadino jusu ponai;
Moczios meilė kas kart niko,
Kitos sznekos jiems patiko.

Dar ir szitą reik' žinoti,
Jusu ponai margaliūti,
Kit's su meszka atkeliavo,
Lietuvoje žemės gavo.

Tokie ponai kito kraujo
Nesza szalin budą naują;
Kad Lietuvą iszgaiszinti,
Jos liežuvį nor' sutrinti.

Tris Lietuviu milijonai,
O po skaicziūm' tikri ponai;

Kursai sznekos tik nemili,
Tas ne musu — te-gul tili!
Motinos kas savo ginas',
Ar-gi ponas toks vadinasi?
Tokiū ponu kaip dabosit',
Tai ne toli nuvažiūsit'!

Lietuvos tikrus tik sunus
Skaitom' savo už didžiunus;
Kas jos nēkintu liežuvio,
Tas ne ponas dėl Lietuvio.
Vo Žemaičiai, tai laimingi,
Ponais ir' tikrais vaisingi;
Jusu ponai, kaip priguli,
Jau seniai kapūse guli!

Vo kaip Poszka ponas buvo,
Dūk, Diev', tokiu tav Lietuva!
Arba tokiu, koks pon's Laukis,
Nēmenczinas kad sulaukęs.

Bet ką sakau? Ir tam' szone
Szvietē mums žvaigzdē maloni;
Nors Kitkēviczius ne ponas,
Buvo kit' kart' czia klebonas.

Kad givenęs jis lik szioliai,
To nebutut' darę broliai;
Butut' szneką nepaminę,
Bet kaip moczią vaikai ginę!

Nū kalbos kad atbaiditi,
Monai drišo pramaniti,
Kad liežuvis Nēmenczino
Ir' pagoniszk's — to dėl trina!

Kas visam tam įtikētu,
Proto galvoj' neturētu;
Neklausikit' sukeziū monu,
Visi kīlam' nū pagonu.

Kristus žmones tik iszganē,
Nauju szneku nepramanē;
Kokias rado, ir paliko:
Sznekos visos jam patiko.

Kraszt's kiekvienas kalbą savo
Vieszpaties nū Dievo gavo!

Ir kas kokią szneką griauna,
Pacizam Dievui priesztarauna.
Viską Dievas augsztai mato;
O pakalnėj' Jūzapato¹⁾
Ir kalbos už iszplėszimą
Ims kaltieji pabaudimą.

Geras vaikas mocziai savo
Ranką visada bucziavo,
Nėkad veidan nežiurėjo,
Ar grožibę ji turėjo.

Ir czia melas monu jusu,
Negraži szneka kad musu;
Juk anie to dėl melavo,
Kad įvesti kalbą savo . . .

Pasakisiu jums teisibę:
Kad suprasti czia grožibę,
Reik' prie mokslo apsitrinti
Ir liežuviu daug pažinti.

Musu toks kalbos gražumas
Ir dėl mokslo toks svarbumas,
Ir kiti kad pas'gailėjo,
Ją pakelti panorėjo.

Szvilesus virai kitu szonu,
Kad apginti mus nūg monu,
Ir bendribę²⁾ sznekai musu
Jau uždėjo Tilžėj' Prusu.³⁾

Kaip-gi Lenkai rauda, graudžia,
Kad kas-nors ju szneką spaudžia;
Bet kad kalbą jie mums trina
Ir Krasziauskis pripažino.

„Litwa“⁴⁾ jojo jei skaitisit',
Tą teisibę pamatisit';
Reiktu Lenkams pas'taisiti,
Musu kalbą nearditi.

Ar mes Lenkus tam pažinom',
Idant dziaugties' pakasinoms

---

1) Jūzapato pakalnėje bus sudo diena laikoma. — 2) Bendribė, bendristė, draugistė. — 3) Dūk, Dieve, kad taip butu! Vienok draugistė nū to stacziai atsiskakė. — 4) J. I. Krasziausko kniga apie Lietuvą „Litwa.“

Lietuvos, mocziutės savo?

Taip kas tiki, apsigavo!

Turim' Lenkus mes milėti,

Kaipo artimus turėti,

Tai bet butu nedoribės

Szneką mirszti dėl artibės.

Pataisikit', mano broliai,

Ką suardėt tik lik szioliai!

Už-gi szneką priegimtinę

Pastatikit' ir krutinę . . . .!

† ?

Vēversēlio giesmē.

Vēversēli, miel's paukszteli, ko dėl tu nemiegi?

Tū giedot' auszros pajutęs szviesą garsiai mėgi.

Keliant tav anksti artojui nėra izmiegoti;

Kožną tikrą prociauninką keli procevoli.

Vēversēli, stok giedoti, tupkies' pailsėti,

Norīs biszkį prociauninkui leiskie atputėti!

— Netilėsiu, neilsėsiu: reik' garsiai giedoti,

Kad but' linksmu anksti ritą žmogui procevoli.

Asz džiaugiūs' tik paregėjęs brangią auszros szviesą;

Kiek galėdam's labai giedu, apsakidam's tiesą:

Kelkit', jauni artojėliai, seniū kam žiurėti?

Senos akis rito szviesą negal' paregėti.

Kad auszra jau pasirodė, užtekės ir saulė:

Tada kelsis' ir vangiuju darbininku gauja.

— Tiesą tu sakai, paukszteli, gana bemiegoti;

Kad taip anksti giedi, nori, kad ir procevoli.

Kad su auszra procevosim', dieną kaip sulauksim',

Tada nū visu vangiuju mes sav garbę gausim',

Nenustok giedot' nē mirksnio, balsą leisk garsiausią,

Žadink tūs vangios duszelės miego isz ilgiausio.

Kaip žalnėriams trubu garsai didina drąsības:

Jie nes'bijo neprieteliu nei didžios daugibės,

Bet dar linksmesne jų szirdžia nor' galva padėti,

Kad galėt' tėvinės neprietelius pergalėti.

30. gegužio 1884.

A. B.

Isz Lietuvos.

Fr. Kurszatis †. Ne taip dar seniai mes trumpai „Auszroje“ (num. 4. 1883) paminėjome darbus Prido Kurszaczio ant dirvos lietuviszkos literaturos; dabar praneszame liudnąjė žinę apie jo mirį. Akadēmiszkoji „Allgemeine Zeitung“ (num. 240 Beilage), isz kurios tą žinę semiame, raszo: „Karaliaucziuje, Prusūse, 25. rugpiuczio, senatvėje 79 metu, pasimirė žinomas, kaipo kalbos tirikas kunigas ir mokitojās d-ras Kurszatis. Jis giliavo autoritėtu dalikūse lietuviszkosios kalbos.“ — Pasitikėdami, jog tulas mokītesnis Lietuvis pasirupīs placziaus aprasziti givenimą ir vaikalus Kurszaczio, isztarkime dabar ant kapo to garbingojo Lietuvos viro senoviszku budu: „Amžina atilsį!“ *J. Bs.*

Lietuviszkai rusiszakai lenkiszkais žodinas turės buti spaudinamas kelis metus; spauda einanti labai palengva, o busė kokia 150 spaustuju laksztu. Gailu, kad taip ilgai reiks laukti, kol galėsime savo akimis sžį didžios verczios veikalą pamatiti.

Ant *Vėkszniszkiu* kapu tikosi man kartą nueiti. Gropiniu križiu viso labo suskaicziau 24. Ant 7 spigso lenkiszki paraszai. Atleisk jiems, pone, nės nežino, ką darą! Ant vieno randasi lotiniszkas paraszas, paszvēstas kunigui „Lakszewicz“ — asztrus buvęs paminklo dirbėjas, supratęs, kad mirusiam kunigui geriausiai pritinkanti mirusi kalba... Isz likusiuju 16 križiu su lietuviszkai-žemaitiszkais paraszais vienas iszsiskiria isz kitu savo paraszu; ten stovi: „Powilas numire m. 1840 ir Elena isz Sedalu 1855 m. *Gaudiesziej*. Užmiga tiewelej — Ir mes czion užmigsma, — Łaime mums waikialej — Jei Diewuj patiksma. 1873 m. Padirbina kunigas *Gauduszewiczius*.“ — Asz perskaitęs tą paraszą atsiliepiu: „Mat koku geru ira žmoniu: svetimiems ant kapu gropio križius stato, kaip sziczion kunigas Gauduszewiczius pastatęs kokiems ten vargdieniams Gaudėsziams.“ — „Ar tamsta misliji, kad czia svetimiems padarė tą paminklą?“ tarė drauge su manimi vaikszcziojās vienas iszmingas viras vėkszniszkis; „ne, kunigas Gauduszewiczius savo

tėvams tą križių pastatė.“ — „Kaip czia? Ko dėl sunaus pravardė nesupūla su tėvu pravarde?“ — „To dėl kad sunus Zemaicziu iszeidami į svėtą ar tai kunigais, ar tai kanceliaristėliais, ar tai . . . gėba (liub') savo tikrasias ir dailiasias pravardes papūshti ant czigoniszko ir židiszko budo, kaip antai isz Gaudėsziu pasiversdami į Gauduszeviczius. Juk ir po križiumi, kuri tū tik praėjome, guli kunigas. Liakszu sunus, tiktai prie givos galvos vadinasi jis „Lakszewicz“, o dar kartais jų gražiaus „Lakszelewicz“. Asz pažistu daug tokiu papūsztplunksniu pravardžiu: „Petroszis“ tur' buti „Petrosz“, „Bliudszukis“ tur' pavirsti į „Blucuko“. Antai nueisime ant kunigo Kancziaus kapo, regėsi tamsta, kaip ans vadinosi prie givos galvos.“ — Nuėjome ant to kapo ir perskaitėme szitoki paraszą: „Cze ełs klebons tabołskas bażniczes Benediktas Koncewicze giemes 1836 m. 30 spale, mere 1883 m. 8 d. kowa. Buwa gimema Weiksniu parapijos. Sukalbiek . . .“ — Ką, ar isz to paraszo gali pažinti, kad czia musu parakvijonas Kanczius ilsis'? — Radome dar križių su paraszu: „Czionai ilsis Dėwuje Jonas Sydabras, Studentas Uniwersitėto. Gimė 1855 m. sausio 16 d., mirė 1881 m. lėpos 11 d.“ Tokie virai nevirsta į Sidabraviczzius ir Gauduszeviczius . . . Ira czia į kokią dviliką akmeniniu paminklu daugiausiai kunigams paszvēstu; bet visu paraszai sunkiai teperskaitomi arba visiszcai neiszskaitomi. Bene dėl to ir pradėjo žmonės gropinius paminklus statidintiesi. — Mediniu križiu be skaitliaus. Ant asztūniu szmėgszo virszuje žemaitiszku paraszu dvi retai kam suprantami literi *R. P.* Buvau jau ir pirmiaus ant nekuriu križiu sodžiūse ir pakeiliūse matęs tas divinas literas *R. P.* ir seniai jau žmoniu klausinėju, ką jos reiszkianczios; bet tik dabar neseniai teatsitiko toksai žinovas, kurs mandriu neszdamasi mažne užpringo isztardamas: „Rochka Polskiago“. Rasent ir taip. Beliekta tik paklausti Zemaicziu, kam jie taip garbina lenkiszka „Rochką“ iszpiaudami jį ant križiu. Susipratę bene isztaszis tą szmėktingą *R. P.*

P . . . . lūgūse 8. sėjos 1884.

J. K . . . . gis.

Keliaujant po *augstąją Lietuvą* prisieina regėti daug verksmingu atsitikimu, ženklinančiu musu verksmingą padėjimą dalikūse lietuviszkos spaudos. Papasakosiu apie vieną toki atsitikimą, kurį teko man regėti giliai sulenkūtame musu senovės kunigaikszcziu mēste, t. e. *Vilniuje*. — Vienas *Szeszoliu* parakvijos ukininkas norėdamas įsigaminti lietuviszkas maldų knygas ateina į *Vilniaus* kniginiczią pono J. Zavadzki, man bejieszkant tenai taip-gi lietuviszku knygucziu. Musu knygos jau brangsta — nēs jau greit neteksēs p. Zavadzki — musu ukininkēlis ju neiperka. — Už taigi ne ilgai laukēs perka jisai lenkiszkas knygas, už kurias moka anaip tol pigiaus. Manēs užklaustas, ar jis moka lenkiszakai skaititi, ar supras jisai tas knygas, jis man mažne szitaip pareiszkē: „Ka-gi beveiksi nemokējēs lenkiszakai? Tamsta, tur' buti, žinai pats, kad be lenkiszkos kalbos mes nei Dievą pagarbinti negalime. Be lenkiszko dar nei žingsnio nežengsi — nē šementoriu, nē szejp jau lietuviszku knygūkiu juk nēra. Ar ne tiesa....? Kas gali, tas griebiasi už lenkiszku.... Meilē Dievo, mano jau visi vaikai lenkiszakai grinai iszmokę (pas mus jau daugumas jaunųjų skaito tiktai lenkiszkas knygas), galēs apsielgti jau ir be lietuviszku knygū... Tik mums dar seniems sunku iszlenkūti liežuvį...“ Ant galo jisai manēs užklausē: „Ar tiesa, tamstelē, kad musu kalbą jau su vis isznaikis ir lenkiszka įves?“ — Toksai atsitikimas — ne vienintelis, ju paveizdus rasite visoje Lietuvoje, kur jau daugelis ira vietu, kuriose tiktai seniai moka lietuviszkai, vaiku-gi vaikai jau — tikri „*Gudu aplenkūti bajoraicziai*.“

Jonas Obūl...

Isz „*Vilens. Viest.*“ gauname žinoti, jog ir isz musu kraszto prasti žmonēs pradėjo vaziūti į užmarę, pasitikėdami ten rojų atrasti. Taip isz Traku pavieczio iszvažiavo į Amėriką daugiaus ne kad szimtas žmoniū. Tame dalike svari vieta prigul' židams; szie prikalinēja prie iszkeliavimo, be mažne už diką supirkdami galvijus, žemę ir padarinēs... Czia pripūla žodziai: „Ten ger', kur musu nēra.“

Svalē.

„*Krajuš*“ n. 44, 1883, priesztaurauja raszimui p. Vēversio, kad Traku pavietije neira sakomi pamokslai bažnicziose lietu-

viszkai, ir sako, kad bažniciose mēsteliu Žosliu, Žėzmariu, Darsuniszkiu, Kavaliu, Jeznos, Sakliszkiu, Pivoszunu, Kotaviszkiu ira pamokslai sakomi lietuviszkai. Ale juk tai ne visos parakvijos Traku paviečio! Dėl ko kitur ira kalbami pamokslai lenkiszka? Juk Traku pavietije ne Lenkai, bet Lietuviai givena!

„Krajuš“ n. 46, 1883, pranesza artikulą p. M. Davainiaus Silvestraviczės po užraszu „Obrońca Litewszczyzny“ apie darbštumą garsingo musu rasztininko isz priegimties Vokiečio d-ro Sauerveino. N. 44 tu pacziu metu ira labai svarbus rasztas dėl musu reikalu ir dvasiszko kilimo, rasztas p-o S. R. isz Kauno.

P. Kėrkoras artikule „Ze wspomnień wileńskich“ (Kraj, n. 3, 1884 m.) apraszinėdamas laiką židėjimo lenkiszkos literaturos Vilniuje priesz 1863 m. o taip jau ir budą rasztininku ano laiko Sirokomlos, Norbuto ir kitu, ant galo pranaszaudamas sako: „Paauga jaunūmenė, mokinasi ką noris, iszgalingu žmoniu Lietuva nėkados nepritruksta; atsiras žmonės, kurie mėgjis savo galingumą. Bus tai nauji žmonės, isz naujo atgijusios dvasės, gal' liausis' nū iszpeikimo musu seniū, naujas vėzes praves, bet visados darbaus. Laimink jiems, Dieve!“ V.

Szidlavoje, Raseiniu pavietije, p. Marmakeviczius tur' gaidas lietuviszku dainu surinktu nū 1832 m. Sako, kad ju ira didelė daugibė. Dėl giedoriu draugistės „Auszros“ Rįgoje galės tai buti svarbi žinė. V.

Iszėjus pirmoms laidoms *Vekensztėto knygos* (die Mythen, Sagen und Legenden der Litauer [Žemaiten]) paraszė Latviu mokįčiausias viras kun. Bielenzšteinas apžvalgą ir savo nūmonę apie tas laidas, linkėdamas, kad prie vokiszko iszguldimo lietuviszkos pirmapradės (originalai) butu priglaustos; tūmi baisiai užgavo Vekensztėtą, o dar labiaus isztaisimu raszimo nekuriu žodžiu. Vekensztėtas atsakė: „Spauzdamas lietuviszkai, negalėcziu rokūti ant iszpardavojimo savo darbo dėl sugražinimo norins dalies savo padėtojo kaszto. Budamas slūboje Maskoliu cėcoriaus, kaip asz galiu elgtiesi priesz jo įstatimus ir spauzdinti lietuviszkai lotiniszkomis literomis? Jei kas norėtu patirti teisibę, jog mano darbas pagal lietuviszkas pirmaprades ira sutaisitas, gal jas pas manę rasti ir vartoti.“ Apie statraszą pridurtu žodžiu p. V. atsiszaukia prie Neselmano žodino.

J. K. Sz.

Gromatu skardinē.

Cz., Leit. Tamstos zīnēs atējo ī musu rankas; jau pirm to buvome 2 r. ir zīnē gavē. Pasinaudosime. Paskujosios ira svarbesnēs. Tokiu ir daugiaus laukiame.

Vanagēliui, Vilniuje. Tamstos gražioji daina kaip ir zīnēs ras patalpa „Auszroje“.

A. K., Tilžėje. Labai jums dėkavojame už meilingā gromatā. Jus ir vienas isz keliato patogijuju Lietuvininku. Prieszininkai jau vos bežino kokius purvus ant musu mesti. Jus nedumojate taip, kaip ansai vadovas pulko Lietuvininku, mums ī akis mesdamas: „Szalin su visais mokslo ir apszvietimo rasztais dėl Lietuvininku!“ Tai gražus ženklas szios gadinēs! Musu mēris juk tik vienintelis ira moksliszku rasztu musu taip spauštai giminei parupinti ir kur galima už musu gražiosios ir svarbiosios kalbos teisibę užsistoti, ale vis *pavelitu budu.* Mes ir už tai rupiname, kad žmonēs Lietuvininkai ne butu savo valdziu prieszininkai, ale sikiu ir praszitu, kad ju kalbai ta vienintelē *žmogiszka* teisibē atidūta butu. O tik vienok begēdziai pasidrista mus panslavistais, nijilistais ir Dievas žino kūmi iszdarkiti, kartais nei patis nežinodami, ką tie žodžiai paženklinā. Mums už piktadėjistę parokūja, kad mes bandomē pasidziaugti, kūmi kožnas gērėjasi.

Und wir hassen nie die Brüder, — Die der Adler mit uns eint,
Und es klingt im Herzen wieder: — Unter Deutschen keinen Feind.

Aber trauernd doch muss senken — Litau'ns Tochter jetzt den Blick,
Trauernd, weinend muss sie denken — An die alte Zeit zurück,

Da noch voll und ungemindert — Litau'ns alte Sprache klang,
Da das Kind noch ungehindert — Litau'sch sprach und
litau'sch sang.

Ach, es nah'ten Männer heute, — Die uns kränken, die uns droh'n,
Dem, was unser Herz erfreute, — Uns'rer Sprache spricht man
Hohn.

Ja, sie woll'n: was dort sie preisen: — „Muttersprache, Mutterlaut“
Hier nur soll man's von sich weisen, — Wechseln wie die
Schlang' die Haut.

Ja, sie woll'n: den Elternherzen — Soll das Kind verloren geh'n,
Kind und Mutter seh'n mit Schmerzen, — Dass sie bald sich
kaum versteh'n.

Ja, sie woll'n: statt sich zu freuen — An bewusstem Denkgewinn,
Litau'ns Kind, gleich Papageien, — Lerne Wort' auch ohne Sinn.

Ja, sie wollen's nicht, sie werden — Zuchtlos zieh'n ein neu
Geschlecht,

Das nicht hoch vor All'n auf Erden — Ehrt den König, ehrt
das Recht.

Ja, sie wollen's nicht, sie werden — Schwellen der Ver-
wild' rung Flut,

Die vermeintliche Beschwerden — Rächen will mit Wahnsinns wut.

Bitkoriui, Bitkoriūse. Pridūtaję zinę pasinaudosime. Tokios
žinēs ir ira mums reikalingos.

Szunkariui ir Židui. Praneszimai isz atsitikimu Lietuvoje
taps „Auszroje“ patalpinti.

Antanui isz Bugnu. Zinē apie ubagus bus suvartota. Tai
paszēles ju pasileidimas!

Antanui B., Sod. Tamstos gromata su 4 rubliais, prēnume-
racija ant „Auszros“, atėjo. Laikrasztis už tai tapē ir taps pri-
statitas. — Mums džiaugsmas ira girdēti apie proceį ir triusą
jaunu, tvirtu Lietuviu, tikru tėvinēs sunu, už gerą ir labą musu
kalbos. Tokie prociauninkai tikrai sulauks amžiną garbę ir
minavonę nū savo viengencziu. Negalime visai suprasti, ko dėl
nekurie kunįgai, musu giminēs vietininkai, mumis taip peikia.
Ar tai isz netikistēs ar isz pavidu, kas gal' žinoti!? Ira musu
kraszte ir viru, isz dalies paczios giminēs vadovai, kurie visoki
mokslą ir apszvietą ir zinę keikte prakeikia. — Visi mokjti
virai velnio pasiūsti žmones į peklą vesti . . . Dieve, susi-
milėk, tokio panatismo dar savo amžije neesu pritapęs! — Gro-
mata su 9 r. atėjo, jau per gromatą seniaus apie tai zinę da-
vėme; o laikrasztis tame tarpe ir bus atėjes.

Macziuliui, Mul. Labai jums už jusu meilingus žodžius
dėkavojame. Jau pradeda taip ukanotasis dangus musu szalies
nuszvisti. Tikriejie virai susipranta savo giminēs reikalūse ir
nebeleikia į svetimgencziu begalinį bedugnį.

Stajer Szunbajoriui. Tamstos rasztas „Kaip placziai lietu-
viszkai kalbama“ tapē į lietuviszkas kalendras (Niamuno Sargo)
dėl Prusu Lietuvos 1885 m. patalpintas.

Guzucziui. Tamstos artikulas „Nepuikaukies“, paniulaitē,
teksti murinams“ tame patime kalendoriuje suvartotas.

Vanagēliui. Tamstos suraszas „Karcziamoje“ ir giesmē
„Atsidusējimas“ į tą patį kalendorių įbrukti ira.

Lietuviui Pailiui. Gromata su tamstos ir p. kunįgo A. Bart.
rankraszcziais apturėjome. Bus viskas sunaudota ar tai laik-
rasztije ar kokiose kitose knjgose. P. kunįgui A. B. labai už
pavedimą tu rankraszcziu dėkavojame. Kad visi taip daritu,
tokiu būdu vien tik germēs galētu į laikrasztį pareiti; ale da-
bar kiti bijosi, kad manuskriptai neprapultu pas mus. O tame
tarpe nepadumoja, kad prie ju pacziu veikiaus kita siki pragaiszta.

Szunbajoriui. Siuntinį su statutais apturėjome. 5 ir 6 nu-
meris ateis.

Vituriui. Gromata su tąsa (priemazga) „Knjgos lietuvisz-
kos“ ir t. t. atėjo į musu rankas. Dėkavojame. Visai teisibę
savo gromatoje paraszei; pas mtimis ne kitaip. Vis tos saugos
taip labai reikia. Ale tai vis musu veikalams neužkenkia.

J. Szl. K., Nev-Yorke. Antroji korespondencija atėjo į musu rankas. Čia vis labai akivi daigtai randasi. Ale nekuriós vietos asztriai paraszitos . . . . Kaž dariti? Bus atspaudinta, kad ir su persargomis.

S. Dr . . gaicziui, S. Tamstos žinēs isz Lietuvos parėjo. Pasinaudosime. Tai baisibēs tokie vadovai! — Knigutė „Tris pamokslai“ su persiuntimu per rubežių atsieitu 35 iki 45 ka-peiku; į parubeži siuncziant tik 17 kap. tepasidaritu.

K. Št., Al. Tamstos gromata dėl siuntimo laikraszczio į kita vieta ir kitokiu budu atėjo į musu rankas; bus jisai pristatitas, kaip tamsta meilijei.

J. A. Kalnėnui, Garl. Tamstai jau ira vienas atsakas Gromatu skardinėje 5 ir 6 numerio. Praszome tai, ko meilijome prirupinti. Dabar atsiųstas suraszas „Zodelis apie židus“ ir giesmes „Mirus Keistucziui“ bei „Pas nelaimingą broli“ taps vėliaus sunaudota. „Tarp savuju“ jau 7 ir 8 numerijė patalpinta. Dėkui už siuntinius.

St. E., Kup. Kuo dėl Lietuvis Lietuviui negal' lietuviszkai rasziti? Kam reikia su viengencziais svetimoje kalboje susineszti? Ar jau musoji kalba tokia svetima mums pastojo? — 2 rubliu atėjo ir už tai taps „Auszra“ už pusę metu pristatita.

Mat. Cz., Sziaul. Tamstos gromata atėjo su 2 rubliam; „Auszra“ už pusę metu bus pristatita. — Ko dėl ne lietuviszkai tamsta raszei?

„Asz pasidžiaugdam's perskaicziau tavo gromatą szulną;

Taip Lietuv'ninkui Lietuv'nink's atraszą dūdam's

Ir lietuviszkai szvepliūdam's Lietuvą girė,

gieda musu garbingasis Dūnelaitis, savo broliui atraszą dūdamas; asz tamstai taip negaliu.

D-rui S., Dovrėje, Skandinavijoje. Szirdingai dėkui už atsiuntimą tokiu gražiu ir smagiu giesmeliu. Jos taps su didžiausia dėka patalpintos. Laukiame ir daugiaus.

P. Trupinėliui. Tamstos siuntinis „Jonas isz Kempės ir Szilka“ tapė mums pristatitas; jis taps sunaudotas savo laiku. Labai dėkavojame p. K. B., kad mums tajį poēmatą priteikė.

Aleks. B., Lab. Tamstos gromata berods iki musu atėjo, ale nežinome, kur siųsti, nēs tamstos adreso neturime. Turime, ale pagal tajį turi tamsta kitoje vietoje giventi. Knigos bus prisiųstos, kaip veik žinosime, kur tamsta isz tikro giveni.

T. J. Linkiui, Sen. Tamstos gromata su rankraszcziais atėjo į musu rankas. Dėl minētosios knigutės raszėme į Amėriką ir veik bus žinē. Jau kartą p. Szl. apie tokią knigutę kalbėjo, kurios spaudai buk ir piningai buvę parengti; tūmi tarpu nežinau, kas pasidarė. Apie tai ėjo kalba jau pirm keliu mėnesiu. Tur' buti, koks neparegėtas atsitikimas į tarpą pasimaiszė. — Prisiųstos giesmutės taps palengva sunaudotos. Labai už jas dėkavojame. — Biruta bus patalpinta ar į „Auszrą“ ar kur kitur; tik atsiųskite ir daugiaus, ir tolesnias tasas. Mums vis bus sugadu. — Labas dienas draugams!

Jonui R., P. Tamstos gromata atėjo į musu rankas; dėkui labai szirdingai už ją. Raszsisime ir mes į aną pasvėtį; jei ką įpatiszką paraszitu, dūkite mums žinę. — Labas dienas bicziūliams!

St. Ei., K. Tamstos atviras rasztelis atėjo. Dėkui, kad aizskiaus tapė antraszas pridūtas.

Mat. Cz., Sz. Tamstos gromata musu rankose. Laikrasztis taps pagal szvėžųjį adresą siūstas.

J. A. Kaln. Tamstos rasztai „Jonas isz Kempės ir Szilka“, „Muzikas Žemaicziu ir Lietuvos“, „Paminėjimas senovės“ ir tris dainos su gaidomis atėjo į musu rankas. Labai už tai dėkui. „Jonas isz Kempės ir Szilka“ jau viename nūrasze pas mus gul'. Vienok nėko nedaro, kad ir tamsta savąjį czėlibėje mums priteiksi. Tasai iszguldimas ira labai dailus, o vėliaus ir labai mums susigadis. Pasakik tamsta ponui Buk . . ., jog jo triusai ir darbai ant dirvos musu raszliavos pradės vaisius neszi, kokius jisai nē sapnūte nesapnavo. Ateis laikas, o rasi ir veikiai, kad ir „Tadėuszas“ galės buti spauzdinamas.

Pažeriu Vincukui. Tamstos pasakos (szeszios skaitliaus) tapė pono M. J. mums pridūtos. Jos taps savo laiku sunaudotos. Stropus dainius nepails ir daugiau mums priteikti tokiu pasakėliu.

M. J., P. Tamstos gromata su 3 giesmelėmis musu pagirtojo mokslincziaus ir galvocziaus atėjo. Dėkui už ju atsiuntimą. Meilu butu žinoti, ar autoras nėko priesz tai turės, kad jos taps atspauzdintos. Už atspaudinimą nekuriuos kitos giesmelės labai supiko. Ką tamsta ant to sakai? — Tamstai dar kartą szirdingai dėkavojame už mums atnesztąją paszalpa žinomą dalyke. Dabar toliaus nebeapsunkįsime. Mums labai žinoma, kad tamstai isz to daug keblumu pasidarė. — Už pažadėtąją paszalpą skatikais isztariame savo szirdingiausiają dėkavonę vardan musu tėvinės ir jos broliu. — Laukime ir tuju giesmeliu su gaidomis.

Sket., B. Tamstos gromata su 3 rubl. atėjo. Reikalautos knįgutės taps atsiūstos.

St. Szl., R. Tamstos kortelė atėjo. Dėkui tamstai, kad platini musu reikalas.

Motėjui Cz., Sziaul. Tamstos atvirasis rasztelis atėjo. Geidautos knįgos taps tamstai pristatitos.

Ksav. Vangėliui. Tamsta mumis labai pradžiuginai atsiuntęs vėl dvi gaidi. Viskas susigadis. Tame tarpe labai laukiame dailiosios dainos keturiais balsais „Isz tolimos szalies“. Tamsta negirk mus per labai, szeip galėtumėme iszdikti. Sziam kartui priimkite szirdingiausiajį pasveikinimą nū musu.

T. Z. Z . . kiui, Traku pav. Tamstos žinės isz Lietuvos atėjo ir taps patalpintos musu laikrasztije. Szirdingai dėkui už pasirupinimą apie gerą musu nelaimėse nugrimzdusiu broliu.

St. R., K. Tamstos gromata su vienu rubliu atėjo. Parokavome 20 kap. už Auszrą pernickszcziu metu, o 80 kap. už apgarsinimą.

J. Gr., Sz. Tamstos siuntinį su vienu rubliu gavome. Reikalautosios knygutės taps pristatitos.

Antanvi Kievl., Szr. Tamstos prėnumeracija su 5 rubliais mus atsieko. Auszra tapė ir taps iki metu galo tamstai pristatita. — Tamstos kalba labai suprantoma, ir ko dėl ne? Juk ir savo kalbos nesimokinęs Lietuvis moka lietuviszkai rasziti, kad tik nor'. Tamsta procevodamas ir dirbdamas ant lauko musu raszliavos užsipelnisi sav amžina garbę. — Auszra ne vienintelis lietuviszkas laikrasztis; Prusu Lietuvoje iszeina vokiszkomis literomis jau asztūni laikraszcziiai lietuviszkoje kalboje dėl 150,000 giventoju Lietuviu. Tamsta matai, kad musu giminė ne palaikė; tik nevalė padaro, kad daugiau laikraszcziu didžioji Lietuva negal' įsigaminti.

Praszimas.

Už nekurį brolių givenantį Vilkavisztkio pavietije, pažįstamą geru dainiu, iszguldituju į lietuviszką kalbą, raszo vienas musu draugu, kad tasai brolis Lietuvis esąs labai tvirtas mėkanikoje; jisai iszradęs naują vėjo maluną, įmanitinai lengvesnį už kitus malunus, kursai spėriai platinasi po visą apiegarde; iszradėjas turis daugel pragumu taji maluną dar pagerinti, vienok budamas nepasiturincziu neįstengias. Butu labai velitina, kad atsirastu koksai turtingas brolis, kursai suszelptu skatiku musu mėkaniką. Jojo adresas gaunamas Auszros rėdistėje.

Apgarsinimai.

Savo prieteliams ir pažįstamiems nuliudęs isz giliausios szirdies praneszu, kad mano milimiausioji dukterėlė

Mildutė Aniutė

10 diena rugpiuczio pabaigusi pilnai 13 mėnesiu savo amželio isz szio svėto atstojo. Mildutė mirdama paliko savo dalelę ant stiprinimo alpstanczios lietuviszkos gentės ir praplatinimo szviesos tarp broliu tamsibėje vargstancziu. Pramžius dūs jai amžina atilsį.

Gedantis is tėvas *J. A. V. Lietuvis.*

Erelniczioje, rugpiuczio mėnesije 1884.

„Niamuno Sargas“,

laikrasztis, praneszas broliams Lietuvininkams žines isz Lietuvos ir isz svetur ir užtarias ju giminės ir kalbos reikalus ir dailikus, rėdomas *Jurgio Mikszo*, Ragainėje, iszeina kas nedėlė kartą, pavizdije „Tilzės Keleivio“, ir kasztūja ant bertainio

meto 35 pf. = 18 kapeiku be nusiuntimo. Iszsiraszimus prima visos prusiszkosios pasztos, visi gromatnesziai ir pati spaustuvė (J. Syberto) Ragainėje (Ragnit, Ost-Preussen).

„Niamuno Sargo“ rėdistė.

LIETUVISZKAS AUSZROS KALENDORIUS

ant 1885 m.

iszėjo ir tur' savije laksztu XXVIII ir 72. Jo įturis: Szven-
czių, atminties ir vardu dienos pagal seną ir naują gadinę, oro
atmainos, mėnesio bertainiai, židu szventės, saulės tekėjimas ir
nusileidimas. — Czėso rokundas. — Apie užtemimus mėnesio.
— Apie meto laikus. — Viriausios valdanczicisios giminės
Auropoje. — Žemaiczium, Augsztosios ir Prusu Lietuvos met-
turgiai. — *M. Sl. Paslaptiniai misliai.* — *J. Bs. Latviai, Igau-
niai ir Lietuviai.* — *J. S. Kūkszlis.* Apie Mindaugą. — *P. Tru-
pinėlis.* Nusidavimai Lidos pilies. — *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.*
Kas kaltas, giesmė. — *Eglė.* Laksztangė, giesmė. — *J. San-
kunas.* Ėarnis, giesmė. — *V. Vaicz.* Meilė tėvinės, giesmė. —
M. Sl. Graudus atsiminimas tėvinės, giesmė. — *M. Sl. Link-
smibė, giesmė.* — *M. Jankus.* Raudonkrutinis. — *Jonas Szliupas.*
Zvilgis į lietuviszką raszliavą. — *Norkus.* Kranklis, giesmė. —
Eglė. Onitė ir Joniukas, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Sugrižimas
tėvo, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Skendenis, giesmė. — *Vituris.*
Atradimas druskos Žemaicziume. — *J. A. V. L. Szviesa, giesmė.*
Eglė. Tris medžiai, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Keleiviai ir szu-
nis, giesmė. — *Eglė.* Dūkit' man ranką, giesmė. — *X. Musu ru-
pescziai, giesmė.* — *J. Szl.* Apie džiova arba džiūtį. — *J. Szl.*
Kaip reikia globti žmogų nelaimėi isztikus. — *J. Bs.* Liubė-
riszka kalba. — *A. B. Jūkai.* — Apparsinimai.

Prekia su persiuntimu per rubežių 35 kap., 50 eks. ant
sikio imant po 20 kap. — Kalendorius gaunamas Auszros rė-
distėje (Martinas Jankus Bitėnai per Lumpėnus — Lompėnen,
Ost-Preussen).

*Pasituris apszviestas Lietuvis geidauja sav szviesios
Lietuwaites per paczia.* Pageistinoji žmogistė turėtu jį vi-
siszškai suprasti, t. e. turėtu žinoti, jog žmogaus szirdije tįpsta
ne vien rupesnis apie maistą, drabužį, pastogę ir kuniszką ra-
mumą, bet ligiai tur' ten vietą troszkimas visūtinos doribės,
teisibės, tėvinės meilė, kad jį suprastu, jog dėl nutildimo ir tu
troszkavimu vert ira dirbti, o kitą siki ir nukentėti.

Kas pasitiki galėsenti už tokio viro su gera sąžine isz-
tekėti, teatsiunczia savo adresa, jei galima ir potograpiją į
„Auszros“ rėdistę, po „Lietuwaitė“. — Užtilėjimas, suprantama,
garbės dalikas.

Armonas Liepa,

lėkorius lietuviszkai kalbas,

giveņa nū 1. spalium m. **Tilžėje**, (Prusu Lietuvoje) prie vokiszkuju vartu, namūse ponēs *Gassnerēnēs*, ties Dasselio butu, žemai po kairēs.

Kalbamos adinos 9 iki 11 pirm p., turgaus dienomis iki 1. adinos po p. Iszkeliavimai po 11. adinos, resp. po 1. adinos, arba rite iki 9. adinos.

Stanislovas Raila

nū szv. Mikolo persikėlē į namus ponēs *Bieliavskienēs* ant

Didžiosios Sodno uliczios,

ties kaline, vadinama „Kalėjimo Rumas“ (Tiuremnij Zamok).

Tiejie *prėnumeratoriai* sziu metu Auszros, kurie ar visai dar nėra užmokėję, ar tik isz dalies, ira *szirdingai užpraszdami, veikiausiai savo kaltibę atlikti*, atsiųsdami kiek kožnas dar skeli. Ir pernickszciu metu prėnumeratoriai, kurie dar nėra atsilikę, tepasiszkubina savo pareigą atlikti. Taip jau Auszros kalendoriaus skolininkai teatsiunczia už kalendorius piningus. Jau metai baigiasi. Viską priima Auszros rėdistė.

Į t a l p a.

1) *J. S. K.* Mokslą apie tautinę ukę, l. 297. 2) *Petras Trupinėlis*. Piastu duktė, eilės, l. 304. (*Kariszka daina senovės Lietuviu su notomis*, l. 306.) 3) *J. Bs.* Lietuviszkos knigos, l. 308. 4) *?* *?* Nėmenczinas, eilės, l. 314. 5) *A. B.* Vėversėlio giesmė, eilės, l. 317. 6) *Isz Lietuvos*, l. 318. 7) *Gromatu skardinė*, l. 322. 8) *Apgarsinimai*, l. 326.

Gromatas, rankraszczius ir piningus į Auszros rėdistę siuncziant reikia sziokiį antraszą padėti:

Martinas Jankus, Bitenai per Lumpenus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rėdistę atsako **Martinas Jankus, Bitėnai per Lumpėnus.**
Spaudinta už piningus skaititoju „Auszros“ pas
O. v. Mauderodę Tilžėje.

N.10 ir 11. Tilžėje. 1884 m.
Už spaliaus ir lapkričio mėnesį.

Antras **AUSZRA.** metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Auszra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knįgutės 32—48 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rėdistėje „Auszros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Auszros“ pusę tiek. Vokietijoje galima „Auszrą“ prie kožnos cėcoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Dvi „Auszri“ Lietuvoje.

Tankiai tai liub' atsitikti, jog žmonės vienos dvasės ir su vienu iszmanimu toli vienas nū kito dirba kožnas vieną ir tą patį darbą. Ne retai galime regėti, kaip giesmioriai vienas kito nepažindami ir nū kit's kito nėko nežinodami sudeda giesmes vienkios įtalpos ir mislies, kožnas savo žodžiais. Visokiu szaliu kareiviai pasidirbdina sav vienokius ginklus. Visokiose gentėse, kad ir tolimiausiu atstumu perskirtose, randame vienokius budus, įrankius ir pabuklus. Randame visokiose gentėse taipogi vienkias patarles, pasakas, burtas vienodus tikėjimus ir t. t.

Ligiai ir su dvejopa „Auszra“ Lietuvoje atsitiko per vienokią dvasę ir vienokią iszmanimą įstatitoju, kurie budami tikrais Lietuviais, nors toli vienas nū kito, kožnas dirba savotiszškai vienokią darbą ant atgaivinimo nikstanczios lietuviszkos kalbos.

Toksai vienodas darbas rodo, jog Lietuviai nū pat sziaurės liki paczių pietu, nū saulėtekio liki saulėleidžio tur' vienokias mislis ir pajautas; visi ligiai žino ir junta, ko jiems reikia. Ir isz tikro, kaip prie vienos „Auszros“ taip ir prie kitos visu Lietuviu

meilingai akis atsigrēžia su gera viltimi izšvidimo veikia tikros szviesibēs savo padangēje. Bet auszra pati iz savēs nedūda szviesibēs, reikia laukti patekējimo saulēs, kuri galēs tikrai užganą padariti dvasiszkiems musu reikalams. Tiktai nenorēkime už karto izsvisti visą szviesą ateinancios saulēs; nēs ir pats prigimimas moko žmogų, pažinti, jog visi prigimti daigtai iz palengvo tesidaro: patsai žmogus kaip ilgai auga, kol jį galime visiszkaį žmogumi vadinti; nē menka kvētkelē akimirksniu nepražįsta. Svētas netur' kantribēs ant laukimo to, kas jam ira didei reikalinga; žmogus ir saulēs užtekėjimo ne visados be nekantros laukia, jog turime priežodį: „*Kol saulē patekēs, rasa akis izšēs.*“ Tą patį priežodį galime priliginti ir prie musu dvasiszkos saulēs, kuri dar toli, toli už augsztu kalnu tebespind', leizdama tiktai spindulius Lietuviams užsako savo atėjimą per „Auszrą“, dar tebesigrumianczią su ilgos nakties tamsibėmis.

Ištabus ira daigtas, kaip Rigos „Auszra“ ir „Auszra“ Ragainēs prie savo prasidėjimo sutiko prieszais einanczią tamsibiu audrą. Kaip priegimtije priesz auszrą naktis pasididina savo tamsibe, taip ir czia reikėjo pritirti neiszspasakitu audru prieszingumą *giedoriu draugistei ir laikraszcziiui*. Bet veltai tamsibēs visą savo macę parodē: „Auszra“ ne iz savēs ēmē savo galibę, dėl to ir neturėjo pragaiszti; nēs regimai jau artinasi tikra szviesibē tēviszkos dvasēs ant Lietuvos pažemio, nū kurios turēs pabēgti baisi tamsibē dengėjusi ilgas amžius galvas Lietuviu gentēs.

Daugumas skaititoju, numanome, paklaus musu: — „Kas ta jusu per saulē, kurios taip laukiate *kaip gervē giedros?*“ — Maž-daug praszviestam Lietuviiui atsakimas nėra reikalingas: bet negalime užtilēti atsakimo ant klausimo, kurio nepaliauja Lietuviams uždūdlioti visi tie, kurie ar tai negal', ar nenor' su-prasti nekaltu musu velijimu. Turime dūti tą atsakimą, nēs to reikalauja patsai dalikas, ir daug dar turēsime kalbėti ir rasziti, idant patekant saulei butu dangus liūsas nū miglos ir debesiu ant džiaugsmo žmogui nubodusiam nakties tamsibėje; nēsa musu

„Auszra“ reikalauja išsaiskinimo, kad laukiantieji ateinancios šviesybės galėtų ją savo laike išvisti visoje anos grožybėje.

Szитай atsakimas: Mes laukiame *draugistės apszviestųjų Lietuviu gentės*. Liki sziol mes tokiu apszviestu jau daug turėjome ir turime; bet ira vis tai žvaigždės, szvieciancios nakties tamsybėje, vos iš paslapties leidžiancios ant svėto savo žibėjimą. Reikia szviesybės, kuri galėtų pati savimi nublokszti nū pažemio nakties tamsybę; reikia taipogi, idant ana nebutu apvilкта debesimis ir ruku žemiszko drėgnumo; reikia dar ne mažo czėso, reikia vėtros ant debesiu išblaszkimo, reikia tam tikro vėjo dėl nuputimo miglos tirsztos žemiszku garavimu visokiū biauribiū. Kaip ilga buvo naktis musu, taip negalės ir „Auszra“ veik atlikti savo buvimą: nės toli dar ta valanda, kurioje nebebus nė jokios kliuties išvidime visame spindėjime tikros szviesybės. Ateinancioji *draugistė* turės buti sudėta iš žmoniū augsztai mokytu. O jog Lietuviai nerokūjant mažos dalies kitoniszko tikėjimo, ira visi katalikais, tai ir musu mokytojai turės mums dūti visoki mokslą dvasėje czisto grino mokslo bažniczios Rimo kataliku. Nės gentinė apszvieta tur' turėti sav už papėdį vėrą: kitaip Lietuviai amžiu amžius neiszvistu tikros dvasiszkos szviesybės, kuri szviezia ir szvies visada visam svėtui su visu augszcziausia teisibe. Kad visi dori mokslai musu tėviszkoje kalboje bus mums dūti iš pilnos valės musu viriausybės, tada draugė musu mokytuju spindės aiszkliai ir szildis dvasę Lietuviu lig saulė, leizdama mokslingas knygas ir rasztus kaip skaiszczius savo spindulius.

Gentinis apszvietimas tiktai tėviszkoje kalboje gal' prigulincziai pirmin žengti, kitaip eina kaip vėzio žingšniu. Lenkai, Rusai ir Vokiecziai sako mums: „*Imkite jus musu szviesybę, nės musu saulė geriaus szviezia ne kaip jusu naktinėš žvaigždės.*“ — Gerai sakote, geri prieteliai. Bet idant musu saulė galėtų priderincziai szviesti ant musu žemės, reikia pirma, kad mes to išsiazdėje, *kas ira mums dūta nū prigimimo*, pastotumėme

Lenkais, Rusais ir Vokieciais, kaip jau daugumas iš Lietuviu tokiais pastojo. Sakikite mums ir nepaliumkite taip sakiti: tūse žodžiūse mes nėko pikto nematome; tiktai pamislikite patis, ar žmogui ira taip lengvu, eiti priesz prigimimą, kad jam butu galimu daigtu pamesti tą brangiausia palikimą tėvu, senoliu, prosenoliu, tą gražią kalbą savo sentėviu, kurią tebe kalba milijonai musu gentaicziu? Mums nėko blogo mokėti lenkiskai, rusiskai ir vokiskai; bet klauskite jus savo sąžinės: ar teisingai butu iš jusu pusės gvoltu mumis prispirti, kad pamestumėme savo prigimtą kalbą? ar teisingai butu padariti nebiliais visus kudikius tėvams, nemokantiems kitoniszkos kalbos kaip tik lietuviszkai? ar teisingai ira aptemdinti musu padangę tamsibėmis dėl to vien, jog mes reikalaujame szviesos mokslo prigimtoje savo kalboje? ar teisingai, uždariti visiems Lietuviams burnas, kad savo senoje kalboje neturētu svėte nė mažiausio balso? ar nebutu baisiu darbu, iszrauti žmogui liežuvį vien dėl to, jog mes nenorime jo prigimtos kalbos begirdėti? ar teisingai, gimditi musu veikalūse panėkinimą savo tėvu ir motinu dėl to vien, kad musu tėveliai kalba su mumis ne kitaip kaip tik lietuviszkai? ar-gi jus ir to nematote, jog vaikai ir jaunesniejie musu broliai szviesdami savę ne savotiszkai, eina su dvase prieszingumo ir panėkinimo į dvasiszką kovą sunus priesz tėvą, brolis priesz brolių? ar-gi jus su gera iszminczia galite nū musu to norėti, kad mes už tai jumis milėtumėme ir dėl jusu nekestumėme savo tėveliu, broliu ir seseliu? Galima buvo veikiai to nustoti jei bent tūse czėsūse, kad svėtas raszto neturėjo! dabar-gi kožnas vienas mokosi raszta, ar tai savojoje, ar svetimoje kalboje, o pramokęs, ar-gi jis neiszmano savo provas? ar-gi dabar begalime kam įkalbėti, jog jis iszmokęs lenkiszką raszta jau tikru Lenku pastojo? Kas pramoko gerai skaititi, tam pažįstama ira jo gentės istorija, veltai butu tokiam norėti iszpustiti pažintį jo prigulėjimu ir ugnį jo pajautu malonės artimo, gentės ir tėvinės. Veltai, veltai mumis Lietuvius be varginti tamsibėmis; leiskite

mums kù veikiausiai regėti szviesią saulę musu locnos padangēs: nēs mes geidžiame visi ant visados palikti tūmi, kūmi mumis Dievas sutvērē: ne Lenkais, ne Rusais, ne Vokiecziais, bet Lietuviais; norime visada kalbėti tarp savęs tokią kalbą, kokią mums davē prigimimas, kokią mumis iszmokino musu motinos, norime taje kalba ir smerczio valandoje laiminti lietuviszkus savo kudikius. Ko dėl jus varginate mumis, geri prieteliai, nedūdami mumis liūsibēs vartojimo to zokano musu prigimimo? kam jus darote mumis gvolta, užstodami mumis kelią ant szviesibēs? Juk jus sakotēsi ēsą musu prieteliais: taigi ir dūkite mumis parankumą jums prieteliais vadinti. Visos gentēs, kaipo tai: Lenkai, Vokiecziai, Latviai, Cziuknai, Pinai, Židai ir daug kitu tur' spaudos (drukos) valnibę Rusijoje; vieniems Lietuviams ne vale spausti sav knįgu savotiszka. Mes turime vogte vogti szviesibę isz Prusu, neturėdami jos savo žemėje.

Garbē Vokiecziams, kurie pirmieji praskinē mumis kelią ir pradeda mumis jieszkoti savotiszko apszvietimo, ir patis mumis tą kelią szviesdami ir mumis palikdami liūsibę lietuviszkos drukos. Garbē ir Rusams, kuriu viriausia valdžia jau taisosi nulaužti ilgus ragus anos baisios propagandos apmaskolijimo Lietuviu (misija obrusēnija), veltai tiktai varginanczios nekaltą svēteli dėl tikrai barbariszku savo pajautu. Garbē bus ir Lenkams, kurie jei pametę dėl musu neapikantą, pavidą, panėkinimą ir savo nerokmonią politiką eis drauge su mumis teisibēs keliu, nebeužmētinedami mumis nebutu parsidavimu iszmislito atsiskirimo (separacijos), kažin kokios ten propagandos ir dar kažin kokiu piktibiu. Mes gerai žinome, jog rokmonesniejie Lenkai, szviesesniejie Busai ir žmoniszkesniejie Vokiecziai visi ira ant musu gero palinkę: bet ką padariti su paikaisiais ir nedoraisiais, kuriems nerupī musu laimē? ar mumis reikia priesz anūs tilėti ir atsidūti ant ju barbariszkosios valēs? ne, mes su viriausibēs padėjimu pergalsime savo neprietelius; o budami vėrnais tarnais karaliaus ir tikrais apginėjais žokanu vieszpatistēs ir savo pro-

vos, nesibijosime atsistoti į dvasišką kovą su priešingais musu gaivalui (elementui) barbarais. Mes nevedame politikiskas kares, mes tame dalike esame pakajingi; bet reikia mums ginti savo priegimties provą ir provą paliktą mums paties karaliaus per jo teisingus įstatus. Dėl to drąsiai stokime į darbą ant užlaikimo brangios savo kalbos, laužidami visokias kliutis ant papėdžio įstatu vieszpatistės, idant Lietuviams prigimtoje kalboje suteiktumėme reikalingą mokslą ir jo liūsibę dėliai gentinės apszvietos.

Rigos „Auszra“ nors dar tebėra nusmelkta lenkiszkuju gaivalu, vienok tur jau savo glėbije nors ne didelį skaitlių geru Lietuviu, kurie gal' beveik galės be kliuties dirbti savo darbą. Tiktai dar ne sziandien, ne rito ateis ta valanda liūsibės, kol visi sąnariai tos draugistės galės pasigirti esą tikrais darbininkais dėliai lietuvistės. Dar daugumas musu tavorcziu nenor' nė girdėti lietuviszkos kalbos draugistėje ir su džiaugsmu kitas pasigiria, jog „pernai metą buvo skaitoma draugistėje porą kartu lietuviszkai, tiktai nebuve (buk) kam klausitiesi toje kalboje skaitimo.“ Ira tai tira melagistė, bet melūja ne Lietuviai. Turime jau daug Rijoje Lietuviu, norincziu lietuviszkai giedoti, dainūti, skaititi ir klausitiesi lietuviszku skaitimu: bet „Auszroje“ didesnis skaitlius ira Lenku, kurie draugistės parėdimūse vis dar virszų gauna.

Įstatitojai „Rigos giedoriu draugistės Auszros“ turėjo ant mislies, iszdūtilaikrasztį po vardu „Auszrinė“; jau buvo padūtas praszimas į viriausiaų drukos daigtu rėdistę; bet isz Petrapilės gavome atraszą, jog „ant iszdavimo to laikraszcziio neįviko ministro pavelijimas“, tur' buti isz priekabės lotiniszku literu, kurias Lietuviams nor' gvoltu atimti neiszmintingi rusofilai, nežinodami, koki daro per tai nepakajų tarp Lietuviu, vartojancziu tas literas savo raszliavoje jau nū keliu szimtu metu. Ko mums nesuteikė ministras, stovėdamas už propagandą rusofilu, tai laimingai įgijo kiti musu darbininkai Prusu žemėje, ant kurios, žinoma, musu prieszininkai netur' macės, o laikrasztį „Auszrą“

gal' ne sunkiai laikiti kožnas skaitantis Lietuvos. Musu laikrasztį skaito ir pacziu Rusu mokītiejie vi-
rai: o matidami musu gerą mērij *prigimtos kalbos už-
laikimo per pakēlimą raszliavos*, jo visai nepersekiuja;
jei bent kurs numeris kad pakliuna į rankas tikru
musu gentės neprieteliu, tai to veltai butu be jieszkoti.

Taip turime dvi „Auszri“ vienos szviesibės, o du
prieszingu sav abażu; vienas stovi už szviesibę ir
tikrą apszvietimą Lietuviu gentės, antras — už lai-
kimą Lietuviu tamsibėse dėl ju privertimo — pamesti
brangų žemczygą savo gentės, lietuviszkąjė kalbą.
Nesibijokime, Lietuviai, už teisibę nepražusime: sto-
vės už mus Dievas ir karalius, o „Auszra“ neužvils
musu lukescziu. —

Prabrėkszk, auszrelė, tekėk, saulelė;

Spindėk, auszros žvaigzdelė (bis).

Papusk, vėjeli, varik miglelę,

Pabudink vėversėlį.

Telaukia žmonės dangaus malonės,

Galo baisios koronės.

Iszvisim' szviesą, pažįsim' tiesą,

Sulauksim' gerą czėsą.

Pabugs tamsibės ir neteisibės

Tikros szviesos galibės.

Iszsausz dienele, spindės saulele,

Džiaugsis' kožna szirdelė,

Iszgaisz piktibės ir nedoribės,

Atgis mokslas teisibės.

Busim' kaip buvę mes nepražuvę,

Pragaisztin' nepakliuvę.

Gerai givensim', amžius pratensim',

Lietuv'ninkais pasensim'.

Busim' doringi ir pakajingi,

Kožnam vienam meilingi.

Pamesim' bludus, nedorus budus,

Naikjsim' piktus grudus.

Augsim' doribėj', tikroj' teisibėj',

Amžių baigsim' linksimbėj'.

Pražus girtistės, paleistuvistės;

Barniai, provos, vagistės.

Žaliūs medeliai, cziulbės paukszteliai,
Zaliūs musu vaikeliai.
Žaliūs pievelės, židės kvėtkelės,
Zidės musu mergelės.
Papus vėjeliai, siubūs javeliai,
Svirūs musu seneliai.

3. spalio m. 1884 m.

Jūzapas Miglovara.

Piastu duktė.

Apsaka apie Lietuvius 1282 meto. *Petro Trupinėlio* perdėta.
(Priemazga.)

XI.

Traidenas pilij'; jau stovi ant volo,
Garsas trimitos girdėti isz tolo,
Plauszinēm's virvēm's sargai suraizginti;
Lietuviu virszus — nēr' kam pilies ginti,
Angą skarb'niczios Kunrado sugriauja
Ir turtą Piastu dalinas' po saują.
Duris kopliczios kirviu sukapojo,
Kur buvo križius svėto atpirktojo.
Arnotas gražias, auksinį kieliką,
Paēmė viską, mažai kas ten liko;
Klaupdami praszė kunigai valdono,
Kad nors gūdotu križių Jėzaus pono;
Valdon's dirstelė į Jėzuso kanczią:
— „Tai Dievas jusu?! Už ką jis taip kenczia?“
Tarė ir tūjaus piktum's atsileido,
Aszašos tikiai ritosi per veidą.
— „Žinau tą križių jus' iszganitojo:
„Juk jį ant rubu Križokai neszioja;
„Tikrai jus' Dievą užmuszė Križokai,
„Nėsa kankīti su džiaugsmu jie moka!
„Sakik man, seni, kad Dievas kentėjo,
„Argi nerados' tarp jus' apginėjo?!
„Reikė dūt' žinę į mano tėvinę,
„Tikrai Lietuviai jį butu apginę!
„Ak, koks sukruvint's! Dėl ko tą erszkėti
„Prileidot' anam ant galvos uždėti?!“
Taip jis kalbėjo ir tarė į vadą,

Kad n'Imtu nēko, ką koplicioj' rado,
Lietuviai girdi jojo paliepiną,
Iszeina laukan ir lobiu neima.
Į szviesų butą kareiviai įėjo,
Kuriame kniġos visokios gulėjo:
Vertesnės szventos graġiai apdaritos
Prie sienu buvo drutai prirakištos;
Kitos sudėtos eiliom's ant lentinos —
(Skaitimai graġus dėl liūsos adinos):
Kniġos szventuju, ką graġiai giveno,
Isz ju tai žmogus tur' dvasiszką peną!
Papūsztos visos, puikiai apdaritos,
Sunkiai per ilgus metus suraszitos;
O tai vis darbas zokon'ninko seno,
Kurs szvento kriġiaus klosztoriuj' giveno.
Czia krikszczionistės ir' pamatas szventas,
Senas ir naujas Dievo testamentas.
Czia vėl pundelis balto pergamino,
Kuriame graġius rasztus patalpino:
Tulijaus Marko, Virgiliaus ir kitu
Senajo Rimo galvocziu mokitu.
Rimas Lenkijos ir' krikszto motina,
Jai mokslą savo noringai dalina;
Dėl to jai davė rasztus szitu viru,
Kuriūse mokslas ir išzmintis ira;
Giminė Piastu jau tai isz senovės
Pirkti ir rinkti rankraszczius neliovės',
Lietuviui kniġu įtalpa nerupi, —
Jis bijo velnio, kurs gal' but' ten tupi;
O kad isztruktu isz kaliniu tokiu,
Lietuviams vargu pridirbtu visokiu! —
Kiek ten kripucziu szejp ir taip sudurtu —
Tai ženklai Pokliaus*) dėl darimo burtu!
Traidenas szitaip vienas sav kalbėjo
Ir žvairiom's akim's į kniġas žiurėjo;
Paėmęs rankon kniġas po daug kartu
Atdaro, žiuri, visom's pusēm's varto.
Liepė saviszkiams, kad ugnį sukurtu

---

*) Poklius, peklos, pragaro dievaitis.

Ir sudegintu tą daugibę burtu!
Gauja, iszgirdus' toki paliepiamą,
Pirmiaus auksines kabes laužit' ima,
Tai lapus plėszo, tai apdarus laužo,
O paskui meta ant deganczio laužo;
Kad ugnis mokslą senovės naikino,
Kad braszkė, rietės' lapai pergamino —
Staigu isz baisiu knigu burtiniko
Iszkilo dvasė ir ore iszniko!
Kaip paukztis augsztin tartum nusirito:
Septiniais szviesos spinduliais prasirito!
Tiesa, jie matė Dievo szventą dvasę,
Nūg kurios gaunam' mes iszmintį drąsią.
Tai dvasė meilės, o ne neapkantos,
Vertiemis dūda ji dovanas szventas;
Ateis tas laikas, kad Lietuvos žmonės
Su aszarom's mels jos szventos malonės!

XII.

Suriszti sargai. O pergalėtojai
Dalinas' lobį, bet silpnus gūdoja:
Moteriu buris ir du zokon'niku
Verkia ir szaukias' prie Dievo patiku.
Prieszities' nēr' kam; nėsa nūg plėsziko
Visi pabėgo, kas tik givas liko.
Bet kad Lietuviai vino Ziemovito
Kelnorėj' radę daug bosu iszrito —
Koserėn pilė, ik' protą prastojo —
Tikrai jau tada pasiuto kovoje!
Tūmet moterį ar senį ar vaiką
Kapoja bado — nėk's ju nesulaiko.
Gražiausiu butu ticzia sienas tranko,
Į langus szaudo vilicziom's isz lanko.
Skamba trimitai ir viskas tik mainos:
Tik girdėt' keiksmas ir baisios ju dainos!
Į kurias tiktai atsibasto vietas:
Lieka lavonai ir kraujas pralietas!
Tik sztai su kartu tiltas sudundėjo;
Tai grįžta buris Kunrado medėju;
Pelkus pirmiausiai; kiti paskui vado,
Girtus Lietuvius tik kerta, tik bado!

Mindžioja arkliais galvas pusiau girtas,
Perveria durklais krutines netvirtas!
Bet srovėm's kraujo ir balsais trimito
Lietuva greitai tapė iszblaivita!
Ir vėliai ginklai tik czerszki, tik poszka!
Baisi ta kova, kurios visi troszko!
O kircziai Lenku iszpustito kardo
Galvas Lietuviu tik skaldo, tik ardo!
Bet ir musiszkiei bardiszium' ką džiauja,
Tas jau ant amžiu kvėpūti paliauja!
Kriokia krutinės, žmogus žmogų bado —
Lietuviai grumias' su Lenkais Kunrado!
Ir meszkos kailio ir rubo turtingo
Tik sklipai laksto — viskas muszjoj' dingo;
Tik girdi keiksmą ir dantu griežimą:
Giltinė savo gausų pelną ima!

XIII.

Vadovas Pelkus Traideną sutiko;
Kaip žaibas szoko ant smarkaus lupiko.
Pelkus nors senas, bet dideliai tvirtas,
Bet ir Traidenos tvirtumas pagirtas.
Traidenas karsztus, smarkus lig Perkunas:
Pelkaus karėse artavotas kunas.
Kaip liutai tiru szoko vien's ant kito —
Bet nei vien's isz ju nūg žirgo nekrito.
Isz plieno kardu net bįra žarijos, —
Bet abu drąsus vien's kito nebijos'.
Kardas Traidenos ipikusio rankoj'
Į kardą Pelkaus lig Perkunas tranko.
Matit', jog Pelkus karžigis tobulas:
Atmusza kirczius ir stovi lig szulas.
Ant arklio Traidenas ir szejp ir taip kraipos',
Didviris Pelkus isz jo karszczio szaipos';
Tartum prigijo prie jo rankos kardas:
Neveltui garsus Lenkijoj' jo vardas!
Isz kožno kirczio pažim', kad muszjoje
Traidenos galvos Pelkus negūdoja.
Bet nekarszcziuja ir smerties nebijo,
Saugojas' tiktai Traidno kalavijo!

Tai buvo musza! Retai tokia buna!
Kircziai ju kardu — kaip trenksmai Perkuno.
Traideno ginklas Lietuvoj' nukaltas —
Sunkus, plieninis, nedailus, nebaltas —
Nors mikliai vartēs' rankoj' viro tvirto,
Bet plieno szarvu Pelkui neprakirto;
O Pelkaus kardo papūsztas ir kotas,
Asztrus, plieninis ir užartavotas;
Baisus jūm' smogis rankoj' Pelkaus buna:
Prakirto szarvus ir pasiekē kuną.
O kur prisiekia, ten padaro opą:
Iszszoka kraujas ir perszi ir sopa.
Bet kada skausmą Traidenas pajuto,
Pūlē ant Lenko su smarkumu liuto.
Tartum pasiutęs jis ant Pelkaus szoko,
Perskēle kardu ant galvos kaupoką!
Pelkus pasviro, bet atgalia ranka
Drožē, net smarkus Traidenas nublanko:
Nutruko ano net jūstos szikszninēs,
Kuriom's pririsztas szarvas ant krutinēs;
Rodēs', kad pasieks Pelkaus ranka druta,
Kur szirdis Traid'no krutinėje kruta!
Bet akies mirksnij' antru kircziu kardo
Lenkui kaukolę Traidenas suardo!
Griuvo nūg arklio lig medžio kamėnas,
Pabaigē Pelkus garsias savo dienas!
Pūlē isz ranku dailus kalavijas:
Tik szaukia vardus Jėzaus ir Marijos.
Numirē. —

XIV.

Visur Lietuviai įveikia.
Lenkai pasidūd' (nors mislije keikia),
Per kiemą teka karszto kraujo srovės,
Tiktai kur-ne-kur dar muszis neliovēs'.
Szarvus, lavonus į žemę suminē,
Isz srovės kraujo tik didē purvinē.
Girdi tik szauksmą ir Lietuviu kirtį,
Kurie sužeistiems padeda numirti.
Į kurią szalį tiktai pažiūrėjo,

Matit', kad visur Traidenas laimėjo;
Kada jau pilis į jo ranką kliuvo,
Nor' išsplėszt' turtus, ką dar likę buvo.
Pastatė sargus, ginklą apžiūrėjo,
Ir į gilumą pilies jis nuėjo.
(Toliaus bus.)

Isz musu praeigos.

I.

Lietuviu „Dunojus“ ir Rimėnu „Danubius“.

(Milimam J. A. V. *Lietuviui.*) (Priemazga.)

Iszaiszkinus raszibą Dunojaus vardo turime dabar klausti, ką tas vardas „Dunas“, „Danas“, arba kaip kitose dainose vadinasi „Donaja upė“, „Donūja“*), ženklina?

Kone visose dainose, kur tas upės vardas minavotas, jis aiszkiai ženklina vieną paskirtą upę, ir ira savotinis (nomen proprium) upės vardas. Dainose ira sakoma ne tiktai: „Dunojus, Dunojėlis kaip upelis teka“ ir t. t., bet ir visas tas upės ir jos įpatibiu abrozas, kurių mums lietuviszkos dainos priesz akis stato, ira toks aiszkus ir *tik vienam Dunojui sziantdieniszkam pritinkas* — kaip mes kitoje vietoje placziaus parodisime — jog už tiesą stebėtiesi reikia, kaip tos dainos per tiek szimtu metu tokį givai aiszkų tos upės abrozą iki sziai dienai užlaikė! . . . Tacziau tarp dainu galima ir tokias užtėmiti, kuriose „dunojus, dunojėlis“ stovi, taritum, vietoje *vandens* pastatitas ir, taritum, abelnai *vandenį* paženklinas, taip jog mes czion prie to vardo randame tokią jau analogiją, kaip ir tarp žodziu *upė, upis* (= vandū) ir vėl savotiniu vardu (nom. propr.) *Upitė*, kaip vienas upelis Latvijoje vadinasi, į Liepojaus ežerą itekas. — Jog tikrai „dunas“, „danas“ senoviszkoje Lietuviu kalboje *vandenį* ženklino, mes turime aiszkų patvirtinimą kalboje senovės baktriszkoje, ne per tolimoje giministoje su lietuviszka stovinczioje, kurioje *dānu* == vandū;

*) Slg. *Bezenberger*. Litauische Forschungen. Göttingen 1882 p. 18.

to dėliai teisingai jau d-ras Fligier'is*) Dunojaus vardą isz to — *dānu* iszvedė. Tas pats lietuviszkas *dunas*, baktriszkas *dānu* liekti ir kalboje ant Kaukazo givencziu Asėtinu *don* ir taipogi *vandeni ženklina.**)* Tą patį *duną, daną* randame sudurtūse vardūse daugibės upiu. Taip Avestoje ira minavotas vardas upės „Frazdanava“, kuri buvo už szventą laikoma, kaip lietuviszkos „Szventupės“, ir ant kurios krantu aukos suneszamos ir maldos atliekamos dėl apsiNAVIMO***), taip jog ir patį vardą galima isz lietuviszko iszvesti nūg *prausti, prasti* ir *danava*. Tolin — tą patį *daną* randame varde upės *Jordano*, Palaistinoje, ant salos Kurėtu (Krėtos), ir Pelupėnu pussalije (Peloponnėsos), kursai vardas ženklina *žalmėlinę* upę, nūg lietuviszko *jurūs* — *žalmėlinis†)*. Per Asėtus apgiventose žemėse vardai upiu taipogi labai tankiai sudurti su tūmi *don*: *Ardon, Nardon* ir k.

Vėliaus ant kitos vietos mums teks matiti, kada ir kokiū priežascziu dėliai proseniai musu, senovėje szios dienos Balkano pussalį, Rumuniją ir Vengriją apgiveneę, priversti tapė persikelti sziaurės link ing szios dienos Lietuvą. Kaip ir kiti Lietuviai, taip ligiai ir giventojai paczius Padunojės, persikeldami ing naują vietą neszė drauge su savimi, kaip paprastai buvo sakoma, „vardus dievu“, t. e. savo tikibę ir su jaje sujungtą budą, dabą (kulturą), įproczius, o podraug' ir vardus vietu senovėje apgiventos žemės, taip ligiai, kaip szios dienos iszeiviai isz Europos nesza drauge su savimi europiszkus vietu vardus, kuriūs naujos žemės vietoms suteikia. Traukdamiesi sziaurės link senovės Lietuviai davė kelioms pakelėje — kur giventi teko — upėms ir vardus „Duno“, „Dunojaus“, nūg vardo, regis', senoviszkos savo upės. Pagal szitą

---

*) Zur praehistorischen Ethnologie der Balkanhalbinsel. Wien 1877 p. 39. — **) Slg. *Fr. Müller*. Allgemeine Ethnographie. Wien 1873 p. 468. — ***) Slg. *W. Geiger*. Ostiranische Cultur im Altertum. Erlangen 1882 p. 33, 108. — †) Movers, Kiepert's ir k. klaidžiai tą vardą isz semitiszkos kalbos iszveda, kaip jau Fligier'is (zur praehist. Ethnologie der Balkanhalbinsel p. 13 ir kitūse rasztūse) parodė.

vardo užsilaikimą iki sziai dienai tulose vietose, labai ira lengva kelią Lietuviu tautos sziaurės link pažimėti.

Jau Dlugosz'ius*) pažinojo *Jūdajį* ir *Baltajį Dunojėlį* (Dunajczik), isz atžalos Karpatu kalnino, Tatra, iszplaukiancius, isz kuriu Vistulės upė prasi-deda ir į kurę dar vienas *Dunojėlis* (Dunajec) įpūla; prieg tam szios dienos lenkiszkoje Galicijoje, senovėje per Lietuvius apgiventoje, randama dar ir kelis kaimus to paties vardo (Dunai). Sziaurės link nūg Galicijos, szios dienos maskoliszkoje Lenkijoje, paviečiuše Sėradžiaus, Lenczicos, Malvos (Mława), Ausztralenkės (Ostrołęka) taipogi randame kaimas: *Dunojai*. Lietuvoje, Lidos pavieczio upė: *Dunojėlis*, vardai kaimu *Dunai*, Jeviu ir Ilos parakvijoje, Vilniaus rėdiboje. Bet svariausias vardas ira upė: *Duna*, vėliaus per Latvius *Dauguva* praminta, ant kurios jau senovėje *Dunos pilis* (pas Herm. de Wartberg: *Duneborg castrum***) gulėjo, *Dunavos* muižė gul', o kurią senovės XIII, XIV ir sekancz. szimtmeziu vokiszki raszitojai visados *Duna*, *Dune* vadina,***) ir kurios vardą Križokas Vigandas vieną kartą tiesiog *Danubius* raszo†) Nū suminksztinto jaunesniame laike vokiszko *Dūna* paeina tos upės maskoliszkas vardas *Dvina* ir lenkiszkas *Dzwina*.

Pirm atėjimo isz Padunojo Lietuviu szita upė turėjo kitoniszką vardą. Dar antrame szimtmetije po Kristaus Ptolomajus ją vadina Rūvon (Ρούβων††), ar tai nūg *rėvu*, kurios žemiaus Dunapilės (Dünaburg) toje upėje randamos, kur ji per atžalas Valdojaus kalnino teka, ar vėl gal' ji vadinama taipo vardu Igauniu, kurie patis savę *Rahvas* vadina — tikrai nusprešti negalima. Regis', tacziau, kad upę tautos vardu Ptolomajus vadino.

*) Histor. Polon. T. I, lib. I. — **) Scriptorum rerum prussicarum. T. II. 48. 104 ir k. — ***) Gruber. Origines Livonic. p. 50. 175. 122; Scriptor. rer. pruss. I, 638, II, 21. 28. 31. 46. 54. 107. 111. 119. 144. 150. 153 ir t. t. †) Script. rer. pruss. II, 502. — ††) Ptolom. XXXIV, 2.; slg. Szafarik. Sebr. Sp. I, 541; Forbiger. Handb. d. Geogr. III. 1118; Markianos p. 55 klaidžei raszo Ρούδων, perkeisdamas β į δ.

Tarp slovēniskku mokintuju ir pusiau mokintuju viru iszsiplatinusi buvo pažvalga — o, regis', ir iki sziai dienas liekti — jog „Dunojus“ ēsas sloveniskkas žodis, ipacziai, kad tos upēs vardas ir slovēniskose randamas dainose. Bet, kaip mes kitą kartą matisime, Dunojaus vardas i slovēniskkas dainas perėjo, regis', isz lietuviszku, taip ligiai, kaip vardai vietu, kurios Dunojais vadinasi . . . . Patį Dunojaus vardą, kaip Zeuss'as*) ir Müllenhoff'as**) nurodē, *Slovēnai nūg vokiszku Bastarnu*, vėliaus Gūtais vadinamu, jau antrame pirm Kristaus szimtmetije i Padunojį atsi-bascziusiu, pirmą kartą iszgirde, ir tik tada paczia upę pažinti gavo, kada pravare isz Padunojēs Gūtus V—VI szimtmetije po Kristaus***) užplaukē i Padunojį ir perėjo pagalios upę, pakeleje vislab plēszdami ir pustidami; to dēl, regis', teisingai Jagić'ius sako,†) kad isz szitos tik gadinēs ir vardas Dunojaus upēs szlovēniskkose dainose atsirasti galējēs. Mums tacziau rodosi, kad Dunojaus vardas ir seniau galėjo Slovēnams pažistamas tapti, butent nūg Lietuviu iszgiristas, nūg tu Lietuviu, kurie per kares su Rimēnais, per užplaukimą Padunojin vokiszkuju, slovēniskkuju ir k. giminiu, trauktiesi turėjo sziaurēs link, o kuriu didē daugibē tarp Slovėnu iszniko, palikdami tarp ju savo augsztesnią kulturą, tikibę ir t. t.; taipo jog *isz susimaiszimo praslovēniskkos kalbos su lietuviszka, regis' atsirado szios dienos Slovėnu kalba . . . .* — Sziantdien serbiszki ir bulgariszki Slovėnai vadina tą upę *Dunav*, o maskoliszki, lenkiszki, cziakiszki — *Dunaj*; pirmas vardas sutrum-pintas isz lietuviszko *Dunavis* (lot. *Dunuvius*), o antras — isz *Dunojus* (Δαυόβιος Strab.). To dēl, kaip kožnas supras, vardas *Duno*, *Dunos*, *Dunojaus* nėko netur' kruvoje su Slovėnais, ir jog Ad. Bezzenberger'is tik ant vėjo žodžius paleido, sakidamas, buk tai Duno-

*) Zeuss. Die Deutsch. p. 12. — **) Archiv für slav. Philolog. I, 295. — ***) Szafarik. II, 9. 17. 160. 161. 215 ir k.; ir Roesler. Ueber den Zeitpunkt der slavischen Ansiedelung an der untern Donau. Sitzber. d. Akad. d. Wiss. 1853. Bd. 73 p. 91. 94. 114. 115. 119. — †) Archiv für slav. Philol. I, 330.

jaus vardas lietuvizskas dainose per slovėnizską itekmę atsiradęs . . . *)

Liėkti dabar dar vieną senovės lietuvizską paminklą, su paczia Dunojaus upe sujungtą, ant szitos vietos paminėti.

Kam teko nors vieną kartą Dunojaus upe keliauti, tas amžinai paminės ir neužmirsz tą neapraszitiną grožibę augsztu ūlūtu upės krantu toje vietoje, kur ji pragraužė sav plaukimo vietą arba lovį per pietines szakas Karpūto kalnino. Visas tas czion Dunojaus lovis, taritum, akmenije ar ūloje iszkaltas; ant dugno to lovio upėje riogso nesuskaitoma daugibė didesniu ir mažesniu rėvu, per kurias vandū kaip pasiutęs szniokszdamas ir putodamas plaukia. Asz nėkados neužmirsziu tūs visus verpetus bei sukurius vandens, per kuriūs daug sik mums czion bekeliaujant, garlaivis musu kraipindamasi kairės link, deszinės link, pamažėli slinko, aplenkdamas tai vienas tai kitas riogszanczias vandenije ir kiszojanczias isz vandens rėvas! Vandeniui nusekus per szitas rėvas perplaukti negalima, to dėliai įtaisitas tapė paupėje plentas (szasija), kuriūmi kartkarcziais keliauninkus perveža; per didelius vėl pavandenius, kada upė patvinusi, szitoje vietoje ira baugu plaukti, nės nežinant tikrai, kur rėva kiszo, lengvai galima ant jos užplaukti, įpacziai pavandeniū keliaujant, nėsa czion upė labai szmarkszcziai teka. Kaip musu dienose, taip dar labiau gilioje senovėje perplaukti szitą rėvūtą akmeninį Dunojaus lovį visados pavojinga buvo, ir vėl žinoma, jog ir musu laike, nors daugumas rėvu jau isznaikintas tapė, bet ne vienas garlaivis czion galą rado. Senovėje, to laiko prastoms valtims ir laivams dar buvo sunkiaus perplaukti szitoje vietoje, nės tūmet ir rėvu daugiaus buvo, ir czion turėjo pragaiszti ne vienas laivas ir ne viena žmogaus givastis . . .! Szitas akmeninis upės lovis tęsiasi nūg Ada-Kalės ir Orszovos iki Golubac ir Babakay, ir per jį kelionė atliekama tampa į 6—8 adinas. Pas senovės Graiku

*) *Bezenberger*. Litauische Forschungen p. 18.

ir Rimėnu raszitojus jis vadinamas *kataraktais*, o musu laiko geograpai jį vadina *geležiniais vartais*, turkiskškai *Demirkapu* — nors pritinkiau butu vadinti *akmeniniais*.

Nūg gilios senovės szitie „akmeniniai vartai“ pas paupėje givenanczius Serbus ir Rumunus tur' ipatingą vardą *Gierdap*, *Girdap*, kuris žodis tulose vietose ira isztiriamas kaip *Gerdapa*, *Gerdup*, arba kaip naujesnio laiko Serbai *g i dź* perkeisdami *Dźerdap* isztaria. Ne sunku pažinti, ką ženklina tas vardas, kursai, regis', sudurtas isz *girditi* ir *upė*, t. e. *girdanti upė*, *girdupė*. Kad ji senovėje prigirdė ne viena, galima ir isz to numaniti, jog dar pradžioje musu szimtmeczio per ją tik su dideliu vargu laivai pereiti galėjo, o vitis (vitinės) su javais — tik liki jos nu-eidavo, taip jog tolin sausu keliu gabenami buvo. Rimėnai pirmame ir antrame szimtmetyje Padunoji ir Lietuvius czionai givenanczius į savo rankas pastverdami, priversti buvo, paupije, kur galima kanalius kasti, dėl apsilenkimo „Girdupės“, arba vėl sausa kelią pakraszcziais ir pakriuszėmis įtaisiti, kuriūmi galima butu keliauti.

Taip jau Rimo cėcorius, Tibėrijus, 33 ir 34 m. po Kristaus, pradėjo tą kelią taisiti desziniu upės pakraszcziu nūg Novės (Novae, szilandien Rama Serbijoje) ir iki k. Poletin' pavedė; Trajonas tolin vedė per taip vadinamą „Klisura“ (siauriausia upės vieta) iki Ogradinai, ir 100 m. po Kristaus tą kelią užbaigė, prisirengdamas į asztriausias kovas, su Lietuviu proseniais, sziaurės link nūg Dunojaus, szios dienos Sibenburgijoje, Banate ir Galicijoje givenusiais, o Dokais arba Dakais tūmet vadinusiais. Kelias tas upės pakriuszėmis įtaisitas dėl kareviu pervedimo isz szios dienos Serbijos į Bulgariją, turėjo su kruvinu prakaitu atliktas tapti! Paminėta „Klisura“ ira tai dikiausia ir puikiausia podraugiai upės dauba Europoje; czion tai ipacziai ūlinės upės lovio sienos stacziai į padanges remiasi, ir czion pravesti kelią sunkiausiai buvo. Deszinėje to dėl akmeninėje sienoje, į kelias pėdas ties vandenimi, iszkaltas tapė per daugelį ilgu

varsnu pakriausziūtas kelias, kurio dėl ėjimo takas laiko į szeszas pėdas ploczio, o augsztis į devinias pėdas! Kad kelias platesnis dar butu, iszkaltos buvo paczioje sienoje gilios skilės, kuriose balkiai sukiszti, o ant kuriu buvo iszgristos lentos, ar medžiai.... Valtis per paczią „Girdupę“ ir laivus Rimėnai ant virviu priraiszioję traukė, įtaisitu keliu eidami. 104 ar 105m., regis', jie priesz paczią su Dokais karę kareivius szitūmi keliu vedė. Vėliaus Slovėnams į senovės Lietuviu žemes įsibraujant, per Dunojų, regis', pasterą (paskutini) kartą szitūmi keliu Kamentiolus, isz pravardės Lietuvis, kariumenės rimiszikai graikiszkos vadas, 601m. vedė savo kareivius isz Zinkedūniu pilies (Singidunum, szilandien Belgrad's Serbijoje) į Bononiją (szilandien Vidin'as Bulgarijoje) priesz Slovėnus . . . .

Szilandien tas kelias vietomis iszarditas; iszkasti kanaliai užslinkę; nūg akmeninio tilto per Dunojų, kuri 104 m. Trajonas liepė pastatiti, riogso tik menkos liekanos ant upės krantu pas Turnu-Severinį ir Kladovą; tik pakriauszėje ties Ogradina akmenije iszkalti lotiniszkoje kalboje įraszai dar ir sekanczioms giminėms apsakis rimiszku lupiku kruvinus veikalus . . .

Kaip atminimas Dunojaus upės dainose musu, taip ligiai ir „Girdupės“ vardas Padunojije liko isz tos žilos gadinės, kada Lietuviu tauta pagal szitą upę giveno, o pažindama gerai savo upę toje vietoje, kur ji akmeniniu loviu plaukia, davė jai vardą pritinkanti „girdancziuos upės“. Kožnas ir tai lengvai supras, kokie jausmai mano szirdije pakilo, iszgirdus pirmą kartą tą vardą lietuviszką, dar ir szilandien užsilikusį ir minavojamą taip tolimoje bei svetimoje jau szilandien dėl musu szalije . . . . .

Vindobona (Vienna), 4—X— 1882.

J. Basanaviczius.

Hamleto pasikalbėjimas su savimi.

Iszverstas isz Szekspiro (Shakspeare).

Ar but', ar nè but'? *tai* dabar ir' klausim's —
Katraip pritinka augsztai dvasei; kęsti

Strėlas bei vilpsztines laimės durniausios,
Arba imt', lig ginklus, ir nelabumą,
Syk apsigidam's tik ant *vis* pabaigti?
Numirt', miegot'! — ir, su miegu pabengti
Szirdies kanczias ir tukstantį silpnibiu
Mus' kunui prigimtu — *tai* butu galas,
Kurį jieszkotum, rods! — *Numirt', miegot',*
Miegot'! kas žin', bau ir *sapnūt'?* Bėda!
Nės smerties tam' *miege* kokie *sapnai* bus,
Kitriai mums nusikraczius svėto painę,
Tai turim' apmaštiti — *tas* baugumas
Ilgam' ir' amžij' priežastim' bėdos.
Nės *kas* kentėtu czėso negėribę,
Pasididžiujancziu įartirimą,
Ir meilę nėkintą ir draustą tiesą,
Ir viresniu kietumą ir piktųjų
Priesz kantriajė gėribę spirimus,
Jei pats galėtu sav darit' pakaju
Su *nūga ila?* Rods, nasztas *kas* nesztu,
Kas prakaitūdam's dusaut' dar norėtu,
Po sunkumu nugrisdam's givasties,
Jei ne *sz*i baimė busencziu po smerties,
Neiszrastosios žemės, isz kurios
Nei vien's keleivis dar sugrižęs nēr',
Jei *ta*, suvaldžius' valę, nedaritu,
Kad velijam' iszkęst' bėdas, kur turim',
Ne kaip nulėkt' į *tas*, kuriu nežinom'!
Taip sąžinė mus gandina visus,
Ir taip drąsumo prigimt's raudonumas,
Baugios mislies pribaltit's, tartum, serga,
Ir aps'ėmimai, rods augszti bei svarbus,
*Szi*os dumos, tartum, nulenkti nū mėrio,
Neiszvesti sugriuva.

(Sztitie didžiausiojo angliszkojo sutaisitojo labai pagirtiniejie žodžiai jau pirm triju metu, manęs lietuviszkai iszversti, viename Klaipėdos laikrasztije buvo iszspaudinti. Ale kadangi menkai žmoniu jūs tame laikrasztije tebuvo skaite, o pagal *mistliu svarbumą* ano didžiojo raszėjo, rasi *dar* menkesnis skaitlius tebuvo tikrai supratęs: tai rodosi naudinga ėsant,

jūs dar siki, su tikresniu izguldimu, jei butu galima. *daugesniam skaitliui skaititoju* ant gero izspaudinti Nėsa, jei tikrai pažiuri, tai szitie žodžiai *ir Lietuvininkams* daug *svarbaus* mokslo gal' nudaliti.

Kaip visūse savo rasztūse, taip ir szitame rasztelije, didisis Szekspiras aiszkiausiai mums dūda numaniti, kaip visame szio svėto tikėjime viena amžina, dangiszka, dieviszka teisibė izsireiszkia. Tai ir *musu* vėrą į tokią amžiną tiesą bei teisibę jų daugiau pastiprina, kad tokiu budu su augszcziausiomis dvasėmis *musu* žmogistės toje paczioje vėroje susirandame. Tai ir *jū* drucziaus bei stipriaus laikisime aną izgąstingąją rods, ale tik ir palinksminanciją mislį teisaus dieviszko sudo — tai ir *jū* menkiaus dūsime izsivadžioti panėkintoju tokio sudo, kadangi matome, kad ir augszcziausioji mislis didžiausiuju izszmintingiausiuju viru su *musu* giliausiaje vėra tobulame sutarime randasi. Ar veliji tos paczios dumos buti su *tokiais*, kurie lig vienos dienos musėlės tiktai užgema, valgo, geria, savo trumpoje dienoje begėdiszškai užia, o tada ant visados izz dvasiszkuju žmogistės nusidavimu izzniksza — arba su *tokiais*, kurie ir svėtiszkūse mokslūse, tikri dvasiszki milžinai budami, dar po daug szimtmečiu kaip viriausieje žmogistės geradėjai su szirdingiausiaja meile ir su augszcziausiaja pagarbe minavojami? *Katrie*, rodosi, bus geriausiają mislį bei tikrausiają tiesą izrade? *Katriems* daugiau tikėti reikia?

Dieviszkosios teisibės bei dieviszkojo sudo, ir *svėto nusidavimūse* izsireiszkiancziojo, rods daug *tokiu* panėkintoju randasi, kurie, kadangi jie tiktai savo kuniszkaį givastį *tenor'* bei *tegal'* pasinaudoti, dėl *szitos* priezasties *negal'* bei *nenor'* į dvasiszkas augsztibes pasikelti. Ale ipacziai *musu* czėse ir visai *kitokie* panėkintojai atsiranda, kurie, kaczeig rasi ir patis didžiuju nusidavimu darbiniczioje dirbdami *tik* vengia, sziu nusidavimu bėgije augsztesnios teisibės ranką izspažinti — *tik* savimi, savo virszutine arba vidutine *galibe*, savo kuniszkaje arba dvasiszkaje *mace*, vieninteliai nusitikėdami, nūgosios bėdnosios

teisībēs galibē bei macē savo szirdije panēkina. *Tokie*, beje *tokie* pirm visu kitu, galētu isz Szekspiro mokintiesi, kad dieviszkasis sudas, kad dieviszkoji teisibē *tik ira* — beje kad ans *iszgāstis* visu neteisiai darancziuju, o *palinksminojimas* visu mažuju neteisiai kencziancziuju, nū Dovidō bei pranaszu iki musu dienu, *tik ira, tik pasiliks, tik ir i* neteisiuju panēkintoju szirdi, jiems *norint* arba *nenorint*, savo tamsūji szeszēlī nusiunczia — beje kad ir macniausiuju nesimainidama laukia.

„Szi baimē busencziu po smerties,
Neiszrastosios žemēs, isz kurios
Nei vien's sugrīžēs nēr'.“

Tai nenusimik, tu mažutēli, kurs tiktai savo *teisibę* turi. *Tavo* teisibē tik ant galo po akiu teisiujo sudzios tą paczią vertibę turēs, kaip didžiausiuju; beje *didesnę* vertibę už neteisiuju, ir didžiausiuju, neteisibē. *Szekspiras* gal' tavę tai mokinti. *Szekspiras*, gali sakiti, ira lig koks tikras *pranaszas dieviszkosios teisibēs*, visą svētą pereinancziosios *ir žmogiszkos sažinēs* aną teisibę visur numanancziosios.

Taigi kad nū vienos arba kitos pusēs, ar laikraszcziūse ar pasikalbėjimūse su žmonėmis, ar pacziūse nusidavimūse tokį biauŗų ir iszgāstingą dieviszkojo sudo panēkinimą atrastum, tai *tik nenusimik*:

„*Tik, tik* pon's Diev's ir' danguje
Ir valdo divinai:
Vadžias dar laiko rankoje,
Kad sik ir nematai.

Dieviszkosios teisibēs panēkintojai ir ant žemēs iszniks kaip musēlēs. Ale *tie*, kurie kaip ans dvasiskasis milžinas, *Szekspiras*, pakarniai pasidavē dieviszkamiam sudui ir *jō* teisibēs laukē, *tie* ir ant žemēs ant visados givi pasiliks, ir *jō* karalistėje i amžiu amžius. *Ju* vardas ir ant žemēs nepragaisz, ir *ju* mislis visados garbėje pasiliks — nēsa *sutinka su teisibe*, ir *pasidavē teisibe*.) *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.*

Medega statant trobas.

(Priemazga.)

Vopna.¹⁾

Vopnā mes apturime izšdegindami vopninius akmenis, kurie užtur' savēp' anglinį gaza.

Vopninius akmenis gerai izšdeginant, koliai jie nepaliks szviesiai raudoni, isz ju iszeina anglinis gazas ir jie pavirsta į paprastinai vadinamą *kremtanczią* arba *verdanczią vopnā*. Nū to izšdeginimo įpatibēs vopniniu akmeniu visiszkai atsimaino; jie palieka tokie trupus, kad su pirsztais lengvu jūs perspausti, esti du kartu lengvesni ir godžiai savēp vandenį sutraukia.

Apipilant vandeniu kremtanczią vopnā ji užkaista ir sujira į miltus, kurie paprastinai vadinami *gesita vopna*. Gesita vopna susimaisziusi su atsakanczia dalimi vandens pasiverczia į maziaus arba daugiaus skistą ir limpanczia teszlą, kuri ore palikta kieta tampa, tai ira, vėl apsiverczia į vopninį akmenį savēp sutraukdama isz oro anglinį gaza, pirmiaus deginimu nū jos atskirtą.

Jegut kremtanti vopna, ją vandeniu apipilant, padidina savo apvalumą daugiaus ne kad du kartu, tada ji vadinama *riebia vopna*, jegut-gi ne, tai *liesa*.

Ira patirta, jog riebi vopna neužturi savēp daugiaus kaip deszimtą dalį priemaiszu (szlinos², geležies, smėlio); užturingi-gi daugiaus ne kad tiek — bus liesa.

Jegut vopninē teszla bus pridengta vandeniu — tai ji *nėkados* nepaliks kieta; tas pats atsitiks, jegut mes vopninę teszlą storai paklosime, nēs tada dalis vopnos isz pavirszio sukietėjusios neįleis oro į vidų, kaip pirmutiniam atsitikime vandū. Dėl to norint, idant vopninē teszla visa į akmeninę pavirstu, reikia ją kloti ne storiaus, kaip per czvertį colio.

Tarp liesu vopnu ira *vopna* vadinama *hidraulinė*, isz kurios sutaisita teszla po vandenimi apsiverczia į akmenį. Akmenis, isz kuriu taisosi szii vopna, vadinasi hidrauliniais.

Izšdeginimas vopnos. Vopna tankiausiai esti izšdeginama pecziūse, kuriu paveikslas maž-daug ira priligstas į pecziūs dėl plitu izšdeginimo. Isz pradžios statosi tris sienos, dvi isz szaliu ir viena isz užpakalio; sienos statosi isz vopniniu akmeniu plitu ir tai ant molio; augsztumas sienu ira penkios ūlaktis; sienos po vopnos izšdegimo nesuardomos, bet atsilieka dėl ke-

liato kitu kartu. Pastatę sienas pradeda dirbti krosnis: tai ira, stato devinis stulpelius ir nū vieno stulpelio iki kito permeta skliautes. Ilgumas stulpeliu toks pat, kaip ir sienu isz szaliu stovincziu, tai ira penki sieksniai, storumas pusē sieksnio, augsztumas-gi ūlaktis su czverte; progmai tarp stulpeliu pusēs sieksnio. Iszvedę stulpelius pradeda iszvesti skliautes ir paskiaus ant skliaucziu deda akmenis, pakol ju nepridēs iki sienu augsztumu — tai ira iki penkiu ūlakeciu. Paskiaus virszumi to viso kriauna taip vadinamą *kepurę*, kuri turi apie keturias ūlaktis augsztumo. Tada nū pažemēs iki virszaus sukriautos kruvos bus deviniu ūlakeciu arba triju sieksniu.

Kad peczius esti sudētas, jį isz szaliu apdeda žabomis³⁾ ir aplipdo su szlina. Į tokį peczių galima sukirauti akmeniu pusantro szimto kubiniu sieksniu. Czia szētros nereikia.

Iszdeginimas dalinasi į tris skirius. Isz pradžios įdeda truputį malku ir jas uždega: tada vandū buvusis akmeniūse ir szlinoje, su kuria peczius ira apteptas, pradeda garūti — o szlina skilti; plisziai szlinoje atsiradusieje tur' buti užlaistiti.

Vandeniui iszgaravus priksza malku iki pusei krosniu, nēs joms ēsant penkiu sieksniu ilgio sunku ira gerai ugnį kurenti ant tokio ilgumo; tada isz pradžios iszdegina pirmutinę pusę pecziaus, o paskiaus antrąję pusę nukiszdami malkas nū pusēs iki galo krosniu.

Vopnos deginimas tokiame pecziuje nēra vienodas: apatiniūse pecziaus gūliūse apsitur' perdeginta vopna, o virszutiniūse neperdeginta; geriausia vopna apturima isz pecziaus vidurio.

Dēl iszdeginimo vieno kubinio sieksnio vopnos malkos iszeina nū pustreczio iki keturiu kubiniu sieksniu.

Pecziaus degimas traukiasi nū 6 iki 8 nedēliu, taip jog vasaros laike vieną pecziu galima du kartu iszdeginti.

Pabudavojimas tokio pecziaus kasztūja apie keturis szimtus rubliu.

Gesinimas vopnos. Apvertimas iszdegintos vopnos per vandeno pridėjimą į miltelius arba teszlą vadinasi vopnos gesinimu. Paprastinai riebi vopna, isz kurios taisosi muleriszka teszla, sukietėjanti ant oro, gesinasi gerai vandeno pridēdant ir taip atgesinta užsilaiko dūbēse. Ten iszgaravus vandeniui su vopna nesusivienijusiam, vopna sustingsta ir budama nū oro

īveikimo apginta storu gūliu virszuje užpīlto smēlio, jī gal kiaurai iszstovēti keliatā metu be pagedimo. Tokia riebi vopna paprastai gesinasi skrinēse isz lentu sumusztose, kurios maždaug ira dvieju ūlakeziu platumo ir ilgumo, gilumas-gi ju esti nū pusantos iki dvieju pēdu. Tokiose skrinēse vopna pigiausiai ir geriausiai iszsimaiszo. Dugnas tokios skrinēs esti truputį palenktas į tą pusę, kurioje ira iszkasta vopninē dūbē, idant lengviaus butu nuleisti vopnā isz skrinēs į dūbę per langelį gale skrinēs užkiszamā su lentele. Pats gesinimas dirbamas sziū budu: darbininkas deda į skrinę dar negesitā kremtancziā vopnā ir pila ant jos tiek vandenio, kiek jī gal' sugerti, sutraukti, ir palieka taip iki laikui, kad vopnos akmenukai nuskils ir į miltus apsivers. Tada jis vėl kartas nū karto pila vandenį nūlatai maiszidamas, koliai vopna apsivers į apietirszcziā teszlā. Gesinant vopnā reikia žiurėti, idant umai nepažemintu szilimos, vopnoje atsiradusios per didei umā vandenio pripilimā. Dėl vopnos gesinimo jų vandū bus czistesnis, jų jis bus geresnis. Dėl to tai litinis vandū reikalui ira kū geriausias, toliaus vandū isz upiu ira geresnis, ne kad isz szulinu; neczisto-gi ir drumzłino vandenio neįjokiu budu nereikia vartoti dėl vopnos gesinimo. Daugumas reikalingo dėl gesinimo vandenio eina pagal tai, kiek jo vopna gal' sugerti, arba kitais žodziais pagal priaugimā laike gesimo apvalumo vopnos. Liesa vopna nepadidina daugiaus savo apvalumo, kaip tiktai du kartu, tada kaip riebi vopna jį padidina sikiais iki puspenkto karto. Isz to galime numaniti, jog dėl atgesimo ir apvertimo į teszlā riebios vopnos reikia daugiaus ne kad tris kartus tiek vandenio, kiek tam pacziam reikalui dėl liesos vopnos. Paėmę isz pradžios per maž vandenio, tiek, jog nekuri dalis vopnos jūmi neprisigers, mes, kaip įprotis sakiti, sudegisime vopnā ir tada dalis neatgesita nesusivienija su dalimi atgesita; jegut-gi mes vandenio paimtumēme per daug, tai ira daugiaus, ne kad kiek reikia dėl apvertimo vopnos į miltelius, tai tada taip pat jī ne visiszikai atsigeso ir tą atsitikimā žmonēs vadina vopnos prigirdimu. Jegut mes isz pradžios ēsime paėmę tiek vandenio, kiek reikia dėl visiszko apvertimo vopnos į miltelius, tai tada nēko nedaris, kad mes isz milteliu taisidami vopninę teszlā, nūlatai ją permaiszidami kas kartā truputį daugiaus vandenio pripilsime, ne kad kiek stacziai reikia, tada kaip nepripilimas vandenio visūmet ira ne geras.

Užlaikimas riebios vopnos. Suleidus vopną iš skrinės į dūbę reikia laukti, pakol ji atsakancziai sutirsztės, koliai iš jos išzgarūs daugumas vandenio. Tą-gi vėl mes galėsime iš to pažinti, jog pavirszis vopnos dūbėje pradės skilti. Tai pamaczius reikia vopną pridengti smėlio gūliu pusantros pėdos storio, žiemai-gi ateinant storumas gūlio tur' buti dar padidintas. Tokiose sausose dūbėse vopna nū oro įveikimo budama smėliu pridengta gal' buti užlaikoma laike keliato metu be pagedimo.

Gesinimas hidraulinės vopnos. Hidraulinė vopna, kaip augscziaus buvo priminta, tai tokia, kurios teszla sukietėja po vandeniū ir tai be oro įveikimo. Hidraulinė vopna apturima iš tu akmeniū, kurie budami išzdeginti dūda liesą vopną. Tą vopną geriausiai ira gesiti ant vietos, kur ją pasigaus, ir tai sziū budu: iš pradžios szvėžiai išzdeginta vopna apsitaszko su tiek tiktai vandenio, kiek reikia, idant ji į miltelius apsiverstu, ir paskiaus tūjaus nū oro įveikimo prisidengia smėlio gūliu ir taip atsilieka iki laikui jos pasigavimo, kada iš jos, vandenio pridodant, taisosi teszla. Jū greicziaus hidraulinė vopna po jos subjrėjimo į miltelius bus dėl darbo paimta — jū ji bus tvirtesnė. Norint hidraulinę vopną ilgiaus užlaikiti, arba kur nusįsti — reikia žiūrėti, idant ji butu sausiai užlaikoma ir idant oras prie jos negalētu prieiti. (Toliaus bus.)

1) Vopna, kalkis. — 2) Szlina, molis. — 3) Žaba, žagaras.

Bajaro pilis.

Iš „Auszros“ (1883 p. 200—202 ir 1884 p. 44—46) skaititojai jau žino apie Bajaro pilį, kuri, kaip dumojama (slg. *Baliński*, *Historya miasta Wilna*. Wilno 1837. II. 106 ir *Voigt*, *Geschichte Preussens*. IV. 545), buvus' įtaisita toje vietoje, kur sziandien *Raudonės* dvaras guli, ant deszinio Niamuno kranto. Apie veikalus musu sentėviū su vokiszkais Križokais tame kampe dar ir iki musu dienu užsilaikė tuli paminėjimai. 1880m., givenęs Geldotiszkiu kaime musu garbingas raszitojas, kun. S. Norkus, užraszė tenai vieną pasaką ir dainą, kurias czion iš jo gromatos padūdame.

„Vieną kartą — raszo jis — klausei tu manęs apie pilekalnius, o kad ir minėjau vieną Geldotiszkiu

parakvijoje ėsanti, bet dabar papasakosiu tav apie jį daugiau. Stovi jisai ant paties Niamuno kranto, tarp dvėju daubu, buvęs angis (bene seniaus?) aptvinęs aplinkui vandenimi iš Niamuno; ant virszaus buvus' pilis, kurioje givenęs kas žin' koks plėszikas, vardu Kuritis, labai turtingas. Viena kartą besilinksminant jam su savo draugais atkeliavo kas žin' koks Otto von Beier su kareiviais. Paslėpęs kareivius paszlaitėse (lazdinūse), patsai apsirengęs pakeleivینگais drabužiais atėjo į pilį pasisakidamas keleivis ėšęs ir guviai mokąs szvilpti ant szvilpinės. Kuritis dėl priėmimo jį priėmė ir paveliyo jam szvilpiti, bet jo žodžiams netikėdamas per kelias dienas gana atsargiai laikėsi. Tolin apsiprato ir nepasiprotėdami viliaus midumi apsidulkinę sumigo. Naudodamas iš to nevidonas Beieris suszaukęs savo kareivius, Lietuvius iszteriojo, pilį sugriovė ir visą ju labą pasiėmė. Burije szeiminos Kuriczio buvusi viena mergaitė, kurią Kuritis buvo nutvėręs. Iš tos priežasties brolis Kamilos — taip ta mergaitė vadinosi — sudėjęs graudingą lietuviszką dainą, kurią asz užrasziau nūg vienos žmonos:

O tu seselė, kur-gi tu pasidėjei?
Kur tavo žodeliai, kuriūs man kalbėjei?

Ak tai žinom', žinom', kur tu dabar esi,
Bet tu pas tėvelį namūse neesi.

Tu seselė mano, Kamila brangiausia,
Tu tėvelį savo palikai mieliausia.

Tavę mums iszplėszė tironis pagonas,
Kuris tevadinas' pilekalnio ponas.

Szirditė, Kamila, tu mano seselė,
Tavo motinėlė, tėvuczio szirdelė:

Trokszta musu szirdis tavę pamatiti,
Nors vieną žodelį te tav pasakiti.

O seselė Kamila, kur pasidėjei,
Kur tavo žodeliai, kur tu man kalbėjei?

Žinome, tavę tur' Kuritis pagonas,
Tas tironis baisus, pilekalnio ponas.

Asz kožną vakarėlį tavę, seselė,
Troksztu pamatiti iš Skersniamunėlio.

O tu Kamila, tu manoji seselē,
Tu trokszti taipo-gi regēti brolelį.

Bet pilekalnio murai to neprileidžia,
Seselē Kamila, regēt' tavo veida.

Geležiniai tiltai mat', augsztin pakelti,
Neprileidžia mumis prie tavęs prieiti.

Sztai isz Skersniamunio, isz Vokiecziu ponas
Ved' laimą pagirtas von-Beier-Otonas,

Su szimtu kareiviu ant krucziu su znoku.
Naikintu pagonis po vardu Križoku.

Tas Otonas togus, teiskus didei ponas
Gird', ant pilekalnio ir' tiron's pagonas.

Jog ir' visiems baisus Kurutis vadintas

Idant isznaikinti tokį neprietelį
Greit' Otonas eina tū per Niamunėlį.

Su szimtu kareiviu apstoj' pilies kalną —
O ten įeiti nėkam nebuvo valna.

Bet smarkus Otonas su kareiviais savo
Sulaužė tūs tiltus ir dvarą įgavo.

Kurutis szok' prieszais rankose su kardu,
Bet Otono kard's Kuruczio krutį ardo.

Rand' daug nevalninku, laužo tū žabangus,
Szitai ten ūlose didei skarbas brangus,

Kur surubavojo Kurutis tironas,
Tas baisusis visiems pilekalnio ponas.

Prisako Otonas tą dvarą deginti
Ir Kuruczio bustę visai isznaikinti.

O nūg tos valandos pilkalnis vadintas,
Tasai kalnas ira Beierberg pramintas. —

O tad' sunus laimės, tas smarkus kareivis,
Isz Vokiecziu žemės von-Beier ateivis,

Isz ranku tironies valnijo dukrele,
Dukrele Kamilą, Kamilą seselę.

Tas Otto-von-Beier vedē pas tėvelį,
Atidūt' dukrele tėveliams kaimelij.

Tokia daina. Kunigas N. dar priduria, kad „kalnas tas ‚Beierberg‘ ir sziandien teb'vadinasi“. Dabar klausiamo, kaip ir isz kur atsirado to kalno vardas: ar tik nūg to, jog to Kuriczio pili tas Otto von Beier iszgriovęs, ar gal' nūg to, jog lietuviszką pili iszgriovus czion Križokai ant tos paczios vietos — kaip jie buvo pripratę dariti — buvo itaisę pili vardu Baierburg? Isz trumpo apraszimo Vigandō Baier-pilies mes žinome, jog ji tūmet, kada Gediminas ją norėjo iszgriauti, buvo tik *medinē* (Vigandi Marburg. Chronicon seu Annales. Posnaniae 1842 p. 54) ir jeigu ji butu tūmet stovėjusi ant szito isz visu pusių vandenimi aptvinusio pilekalnio, tai mes lengvai galētumėme suprasti ir priežastį, ko dėl mus' karaliui nepasisekē per dvideszimt ir dvi dieni tą pili įgrēbti ir iszarditi. — Nurodidami ant szito Geldotiszskės pilekalnio mes tik norētumėme, kad kas isztirinētu, kur buvo tikrai įsteigta pirmoji Beier-pilis: taigi ar ant *kairio*, ar ant *deszinio* upės kranto. — Bajaro pilis įsteigta tapē 1337m. (Voigt. Gesch. Preuss. IV. 557), ką Vigandas trumpai apraszo: „Draugbrolis (Križoku) Teodorikas isz Altenburgo, Andrius, kunigaikstis Bavarijos, ir daugel kitu plaukia valtimis didėje daugibėje Lietuvon ant nekuriš salos netoli Velės (Veliūnos): kur jie apsikasa (circum sepiunt se), stato tenai du namu, isz kuriu ginasi, ir dar vieną tvirtą namą arti stato, dėl kurio sargibos szimtą kareviu paskiria.“ Katras isz szitu namu pramintas tapē vardan Bavarijos arba Baieru kunigaikszczio — negali žinoti, kaip neminavota ir vieta, kur įsteigta tapē ta pilis.

Pasaka augszcziaus užraszita ir daina — kaip kožnas supranta — ira labai sena, bet koksai tai „Otonas-von-Beier“ minavojamas, sunku atspėti, nēs vardas Bavarijos kunigaikszczio buvo Andrius. Apie Kurutį arba Kuritį, kuri daina vadina „tironu“ ir „pagonu“ senovės veikalūse nerandame paminėta; abejoti tacziau negalima — *daina ira istoriszka*.

Tikriejie vardai nekuriu vietu Lietuvoje.*)

Skaitidamas paskutiniūse numeriūse „Auszros“ 1883 m. artikulą: „Kun. Antanas Strazdelis“, radau perkreiptus vardus tenai mėsteliu, ir taip: Rókiszkiš v. g. vsk.***) pavadintas Rokiszke; Dúšatos m. g. dsk. Dusėtais; Kamajai, Komajais; Szimónis v. g. dsk. Szimancziais; Indrióniszkiš (Undrioniszkiš) v. g. vsk. Androniszkiais; vietoje „Kriaunų“ paraszita Krievu parakvijoje ir t. t., ir nėra divo: pp. Vėversis ir Parplis versdami tą artikulą isz lenkiszko negalėjo žinoti, kaip tenbuviai Lietuviai tūs mėstelius vadina. Vardai mėsteliu, upiu ir t. t. visos Lietuvos lenkiszkiš, maskoliszkiš ir vokiszkiš rasztūse taip sukraipiti, jogiai tankiai negalima žinoti, kaip tikrai musu kalboje skamba. To dėl padūdu žinion man žinomus tikrus vardus mėsteliu Aukmergės ir keliatą Zarasu pavieczio.

Ir taip, Aukmergės pavieczio:

Aluntà m. g. vsk. (lenk. Owanta).	Sálos m. g. dsk. (Soły).
Anikszcziai v. g. dsk. (Onikszty).	Skemónis v. g. dsk. (Skiemiany).
Aukmergė, Ukmergė, Vilkmergė m. g. vsk. (Wilkomierz).	Surdėgis v. g. vsk. (Surdegi).
Bál'nikai v. g. dsk. (Bolniki).	Svedasai v. g. dsk. (Swiados'cie).
Debeikiai v. g. dsk. (Dobejki).	Sudeikiai v. g. dsk. (Sudejki).
Indrióniszkiš, Undrióniszkiš v. g. vsk. (Androniszki).	Szilai v. g. dsk. (Szyły).
Jasónis v. g. vsk. (Jasany).	Szimónis v. g. dsk. (Szymańce).
Kavárckas (?) v. g. vsk. (Kowarsk).	Taujėnai v. g. dsk. (Towiany).
Kurkliai v. g. dsk. (Kurkle).	Traupis v. g. vsk. (Troupie).
Kúpiszkiš v. g. vsk. (Kupiszki).	Traszkúnai v. g. dsk. (Trasz-kuny).
Lieliiúnai v. g. dsk. (Leluny).	Uzpaliai v. g. dsk. (Uszpole).
Lidúkiai v. g. dsk. (Lidoki).	Utenà m. g. vsk. (Uciana).
Mėziszkiš v. g. vsk. (Mieżyzski).	Upinikiai v. g. dsk. (Upniki).
Pakálniai v. g. dsk. (Pokolnie).	Vídizskiš v. g. vsk. (Widziszki).
Palėvenis v. g. vsk. (Poławen).	Vízanos m. g. dsk. (Wiżuny).
Raguvà m. g. vsk. (Rogowo).	Vebriai v. g. dsk. (Wieprze).
Raguvėlė m. g. vsk. (Roguwek).	Vėszintos m. g. dsk. (Wieszynty).
Zarasu (Naualeksandravo) keli paviecziai:	Zelvà m. g. vsk. (Pozelwa).
Abėliai v. g. dsk. (Abele).	Žemaitkiemis v. g. vsk. (Zmujdki).
Aknista m. g. vsk. (Oknista).	Antáliepte m. g. vsk. (Antolepty).
	Aviliai v. g. dsk. (Owile).

*) Raginame Lietuvius milinczius savo brangiąją tėvinę ir savo prigimtąją gražiąją kalbą isz visu Lietuvos krasztu rinkimui tikruju vardu mažumą čžeso apėravoti. *Rėdistė.*

**) v. g. viriszkos gimės; m. g. motriszkos gimės vsk. vienskaitlio; dsk. daugskaitlio. *Maž.*

Daugailiai v. g. dsk. (Dowgiele).
Dúsatos m. g. dsk. (Dusiaty).
Duksztaí v. g. dsk. (Dukszty).
Dúkiszki v. g. vsk. (Dokiszki).
Cziadasai v. g. dsk. (Czedosy).
Kriaunos m. g. dsk. (Krewny).
Kamajai v. g. dsk. (Komaje).
Onuszkis v. g. vsk. (Hanuszy-
szki).

Pandelis v. g. vsk. (Ponedel).
Paniamúnis v. g. vsk. (Po-
niemuń).
Paniamunėlis v. g. vsk. (Po-
niemunek).
Papiłis v. g. vsk. (Popiel).
Rókiszki v. g. vsk. (Rakiszi).
Zarasai v. g. dsk. (Nowoaleks).
Žióbiszki v. g. vsk. (Žabiszi).
Pelėksas Mažutis.

Gromatos isz Amėrikos.

I.

Kožnas skaititojas laikraszcziu žino, jog isz Auropos kasmets iszkeliauja ant apsigivenimo į kitus kampus žemės, k. a. į Australiją, Apriką ir Amėriką didelios daugibės žmonių. Isz Amburko, Brėmės, Bordo, Antverpės, Londono ir kitu ūstu kas sąvaitę ira iszleidžiami tukstancziai žmonių, jieszkau-
cziau dėl savęs naujos tėvinės ir geresnios buveinės. Keliauja-gi daugiausiai žmonės darbininkai. Jau isz to vien ira galima spręsti, jog jie ne aplankiti svetimas žemes geizdami, nei pažinti svetimus žmones ir ju paprocius, pamatiti neregėtą gamtą traukia į tolimą kelionę; nės kas drįstu tokį darbą dariti turėdamas kiszenėje tiek tiktai piningo, kad gali persikeldinti tiktai per didžmarį, o jau nuvikęs į kitą kampą tūjau turi jieszkoti darbo, kurs suteiktu jam maistą ir buveinę. Matai, kad alkis ir plikis gena tūs žmones į tolimą szvietą. Kūmetu tukstancziai svetimžemiu žmonių apleidžia savo žemę, tulas musu mokintu užkertiniu viru dumoja, jog isz Lietuvos mažai kas tekeliauja svetur pelnitiesi dūną, o jei ir nugirsta, jog isz-
važiavęs vienas ar kitas isz tulo kampo, tai gana greitai meta į jį akmenimis sakidamas: tiktai tinginiai tariasi rasę svetur sviestą, pieną, mėsą ir dūną pilnistėje be darbo — o už tai ten ir bėga. Bet gana butu tokiam žmogui pasakiti, jog isz prusiskės Lietuvos kasmets iszsirengia į svetimą szalį ne szimtas vienas ar du, bet iki tukstanczio žmonių; o kartais ir daugiau, ir kad daugibė vargužių kenczia vargus namėje susispaudę vien tiktai dėl to, kad neturi gana pinigų ant kelionės — ir, regimai, jo sapaliojimas apie tinginistę sukruztu. Bet ne vien isz Prusu Lietuvos buriais traukia žmonės į Amėriką, eina daugumas ir isz Lietuvos, kurią Maskoliai valdo. Neturiu statistiszkų parodu,

kiek ira kamets isz kur iszkeliavusiu į Amėriką, nės tokiu pa-		
rodu nėkur pas mus nerasi, bet tėko man paklausinėti žmoniu,		
kurie man ne vienur davė maž daug tikras žinias. Taip antai isz		
Suvalku rėdibos, Vilkaviszkės valstijos, Gižu gminos	patūlaik iszėjo į	30 žmoniu,
„ „ Senapilės valstijos, Kvietiszkiu gm.	patūlaik iszėjo į	40 „
„ „ Senapilės valstijos, Balbieriszkiu gm.	patūlaik iszėjo į	30 „
„ „ Marjampolio valstijos, Preidos gm.	patūlaik iszėjo į	2 „
„ „ Kalvarijos valstijos, Raudeniu gm.	patūlaik iszėjo į	20 „
Vilniaus rėdibos, Traku pav. maž ar daug . . .		100 „
Kaunorėd. Raseiniu valst. nū Vįduklės ir Nemakszcziu		28 „
„ „ „ „ nū Žigaicziu		13 „
„ „ Panevėžio valstijos nū Vaszku		3 „
„ „ „ „ nū Szeduvos		4 „

Sumetę į kruvą gauname visu labu 270 žmoniu.

Tie žmonės iszkeliavo į Amėriką nū 1881—1884 m. Asz czia iszrokavau tiktai nedaug vietu, ir tai jau skaitlius iszeiviu ira gana nemenkas, o kaip-gi iszveizdėtu, jeigu kas galėtu surinkti isz visu parakviju rėdibose, Lietuviu apgiventose? Tūmet pamatitumėme, jog ir isz Maskolijai priderinczios Lietuvos kasmets iszkeliauja į Amėriką gana szaunus buris. Ogi ar prie iszeiviu nereikia priskaititi ir visus tūs, kurie neapszviesti budami traukia giliaus į Maskoliją ant pelno, arba ir gavę mokslą ten varo savo amatą ar daktaraudami, ar mokintojaudami, advokataudami, provizoraudami ir t. t. Aiszku, jog gana didelis pulkas Lietuvininku blaszkosi po szvietą ir tarnauja svetimiems, palikdami savo krasztą ir žmones.

Skaititojai „Auszros“ gali priežastį iszeivistės jau truputį suprasti, juk daug sikiu buvo sznekama apie vargus Lietuviu — kaipo tautos ir kaipo žmoniu pelnininku. Priespudis — kas to nežino — ira gana skaudus: ar eisi į vaiszczių ar į mokslavietę, ar nutrėsi į sudą ar į palicijos butą — ant kožno žingsnio rasi svetimus žmones, atsiųstus tarsitais vienu vienai dėl to, idant jie skriaustu žmones ir mokintu jūs visokiu piktbiiu pradedant nū girtistės, pereinant per paperkamumą, o baigiant ant apvogimo turto, szlovės ir laisvės. Kas nežino, kad teisibę rasti jau nebėra galima; taipogi paproczius senoviszkus ardo naujos nūmonės, atnesztos isz svetur: czia nurodau tiktai ant vieno daigto. Lietuvoje patūlaik valdė žemę perdėtinis giminės —

tėvas; tėvui mirus į jo vietą pastodavo ar viresnis ar jaunasis sunus. Tiesa pripažįsta žemę priderint visai giminei podraug — nūmonė labai graži ir butu gerai, jeigu ji taptu pritaikinama givenime iszmintingai. Bet czia toli atsilieka iszmintis. Norint tiesa pripažįsta reikalingumą valditi žemę visai giminei podraug, vienok isz tiesu žemė ira paskaidoma į sklipus, kartais taip mažus, jog žmogus su paczia ir vaikais nebegali netiktai iszmokėti antkrautus jam viresnibinius mokescius, bet ir iszlaikiti savo givastį ir givastį naminiu givūliu, jau ir taip sumenkėjusiu musamiame kampe ir nusiveislinusiu. Taigi žemės trupėjimas į skutgalius varo daugį į ubagistę: žemininkas pardūda savo turtą ir tampa samdininku ar grintelninku ar vėl kumecziu . . . Jeigu jau pristoksta žmogus dūnos, tai apie jo doriszką ir dvasiszką užauginimą nėra ko nei sznėkėti. Nevienas mąsto, jog gana, kad vaikas iszmoksta poterius žodis į žodį atkalbėti, prieina spavėdėn — o jei jau ir maldu knigą sugraibo paskaititi, tai jau gana ira mokintas ir protingas. O viresnibės szvietiszka ir bažnitiszka mažai apie dvasiszką iszlankstimą žmonių proto rupinasi . . . . Apgauti apgavikai! Kieno darbas ira pamatūtas ant teisibės, tas neprivalo bijoti jeigu didmena žmonių ims suprasti tą teisibę . . . . Bet czia, regimai, teisibė tėra tiktai ant lupu tu, kurie apgina anas, bet ne givenimo dugne . . . . Taigi ar divai, jeigu stoka laisvės, atmetimas musojo žmogaus ir jo paties kraszte nū rėdos, stoka dūnos ir uždarbavimo ant dirbtuvių, kuriu musu kampe mažai tėra, o ir tai nelietuviszkose rankose, stoka reikalingo apszvietimo, stoka atvangumo, o doriszkas ir dvasiszkas priespudis; jeigu tai vis, sakau, sujudina musu isz prigimimo nemitrą žmogų, taip kad jis nemigos perimtas nū įsirupinimo pasibaudžia keliauti į svetimą kampą, apie kurį norint neturi nūmonės, bet jau ira girdėjęs garsą isz ten einantį. Toks tai žmogus surinkęs savo baldus, sulasęs paskutinį skatiką, kiutina į szvietą ar vienas pats — kas retai atsitinka — ar tankiausiai „susidėjęs“ su židu, t. e. židą apmokėdamas už tai, kad jis parodis kelią per rubežių ir per svetimus krasztus, iki ant galo nukeliauja į vietą, kur pradeda naują givenimą naujose ir nepaprastose įtartise . . . .

Isz žmoniszkosios pusės žiurint į klausimą iszeivistės, kas-gi galētu sterežitiesi, jog tai ira geras atsitikimas. Iszeivis pasigelba nū daugibės kancziu. Jis ir svetur dirba, dirba dau-

giaus ne kad namēje, bet ten ir jo darbas geriaus apsimoka, ir įtartis politikiszkos, draugijiszkos ira kitokios; ten ir laisvės daugiaus, ten ir mokslavietė kožnam atvira . . . . Bet pažiūrėjęs kaipo tautininkas kiekvienas graudžiai apsiverks matidamas, jog į svetimą krasztą plusta tiek darbinės spėkos, tiek jau iszauklėtu ir iszliuliūtu žmoniu; o ar vienas iszsinesza ir žiupsnelį piningu?! Žmonės, kurie nesibijo nei nežinomų ožumų, nei nepažįstamu kampu ir žmonių, regimai turi daug drąsos, ira iszsitikėję savo pajėgomis, ira rūšznus ir stropus darbininkai, ir gana turi nūmonės; taigi isz tėvinės iszkeliauja germena . . . atlikusieji giventojai pasinėrę snudume gali toliaus tęsti savo pussnuođį gyvenimą ir nesirupinti nei apie savo giminės ir tautos veikalus . . . Nebelikus drąsiuju, nūmoningesniuju, darbszcziuju, o tankiai ir sveikesniuju spėku — sunkus tėvinei gyvenimas. Gerai, jeigu iszeiviai susimeta į vieną daigtą, ir sutupę į vieną lizdą, iszlaiko savo kalbą, paproczius ir mena reikalus tėvinės ir broliu . . . Bet tiktai neseniai Lietuviai ėmė rankiotiesi į vieną vietą. Sziandien daugis keliauja pas savo gimines ar pažįstamus į Szinando (Pensilvanijoje), Czikagę, Springfildą; Bostone, Baltimorėje, Naujame Jorke ir Bruklaine — ligiai kaip Anglijos mēstūse Litse ir Manczestere Lietuviai susitaisė savo burelius. Daugumas kruvoje givendamas negalės nėkūmet nutausti — o praturęs ir prasiakinęs gali ir tėvinei daug gero atneszti; bet povienam givendamas musu žmogus ira sugaiszęs, nės kas nežino jo silpnibę: besitriniodamas apie kitus jis greitai savo įpatibes pameta, o priima svetimas papūszalo plunksnas. Gailu, kad taip ira, bet taip ira.

Pasznekėjęs apie iszeivistę, apie jos gērį ir pikti, ir apie reikalingumą, kad iszeiviai susimestu į daigtą ir padaritu svetur grinai lietuviszkus naujokinus, kurie paskui galėtu įsitaisiti ir agenturas dėl atsigabenimo vientaucziu, ketancziu apleistu savo krasztą, asz norint trumpą žinutę padūsiu apie priežastį ir atsitikimus savo kelionės į „naują szvietą“ pasitikėdamas, jog tuli daigtai bus nevienam akivi žinoti ir dūs vienur ar kitur reikalingą pamojimą.

Czia ne vieta pasakoti, dėl ko Prusijos viresnibė 13 d. kovo m. szįmet liepė, kad asz, padonas Maskolijos, važiuočiau laukan isz Prusijos. Kur man tūmet reikėjo dētiesi? Isz Maskolijos, dėl to, kad nebegalėjau tūmi tarpu nėko dėl tėvinės padariti, o turėjau jau tekti į ju rankas, buvau pasitraukęs; nebelengvu

man bebuvo ten grįžti. Vaziuoti į Austriją ar Švicariją ar Pranciją buvo nevert — nės ten uždario nėra ir nėra galima misti. Mislįjau jau apie Amėriką antrąsik savo gyvenime: matai, givendamas Genėvoje 1883 m. jau buvau pasirengęs į Czilį vaziuoti, bet reikalai „Auszros“ tūkart manę suturėjo; dabar-gi truputį norint „Auszrą“ parėmęs vėl turėjau dumoti apie aną tolimą kelionę. Bet tūmi tarpu Maskoliu laikraszcziai labai buvo įnikę rasziti apie Lietuvius, o ne vienur juk girdėjosi ir meilingas žodelis, kurs ne vienam Lietuviuui iszrodė prisidėšęs prie palengvinimo ano mums antkrauto dvasiszko jungo . . . Prie to dar prisidėjo mano naminiai reikalai, kurie temptinai manę tempė į Maskoliją. Nuvažiavau. Atlikęs naminius reikalus aplankiau daug tikru Lietuvininku ir — važiavau į Varszuvą norėdamas nugirsti gerą žodelį nū viresnibiniu Maskolijos žmoniu. Bet ten nāko daugiaus gero negavau žinoti. Czia tai jau man buvo gana aizsku, jog Maskolijoje giventi po to, kaip pats „Auszrą“ leidžiau per rubežių, nėra galima, jeigu asz branginu savo laiszvę ir . . . givastį. Taigi ilgai nebelaukęs nėszinausi isz Lietuvos laukan, dabar jau ketindamas bė gaiszties keliauti į Suvienitas Valstijas Amėrikoje, kur tikiūsi givensęs ilgoką laiką ir galėšęs tėvinei nors pats taip toli budamas tarnauti ir turtu ir rasztu, lig ateis dėl manęs laimingesnė gadinė . . . Keliavau isz tėvinės vienu vienas su suspausta szirdimi, ir tikėjausi taip visą kelionę vienistėje, tarp svetimtaucziu, atlikti turėšęs. Bet ne taip atsitiko. Isz Klaipėdos per Įsrutę važiavau gelžiniu keliu į Berliną; czia atkeliavęs jau pamacziau vieną-kitą Lietuvį, keliaujant taipogi į tolimą szvietą, ten ligiai buvo ir keliatas smailabarzdziu židpalaikiu. Nebenūbodū buvo man keliauti į Amburką, Berline mus visus iszeivius sukimszo į vieną vagoną — buvo troszku, ir skundēmėsi viresnibei už tokį atluszų pasielgimą jos tarnu, bet gero žodžio nenugirdome. Taip tai į Amburką atvikome apie pusę dviliktos naktije 27 d. geguzės m. Czia palicija priteikė žmogelį musu pulkeliui, kurs laikėsi kruvoje; tas mus nuvedė į „gaspadą mēsto Liubekos“, kur tą patį vakarą nusipirkome kortutes ant laivo „Polinēzija“ už 80 mark. Po to gavome nakvinę „Zuko iszeiviu namūse“; czia ant rito liepė mums 14 m. mokėti už sudinus, reikalingus ant laivo, ir už vinus ir degtines, kurios ant laivo nėra reikalingos ir kuriu musu gaspadininkai nei įdūti mums nenorėjo tardamiesi,

jog mes nebežinome, už ką piningus norint prispirtinai mokėję . . . . . Atėjo daktaras, perveizdėjo visus czia susirinkusius keleivius, ir radęs sveikais prispaudė savo sakilį ant laivakortės. Po pietu įtupę į valtį plaukėmė prie garlaivio „Polinėzija“. Keleivių buvo didelis buris, kaip paskui nugirdau į 900. Mes Lietuviai — 4 virai — laikėmėsi drauge, ir išžokę į garlaivį ir parodę palicėnams savo maskoliszkus rasztus apsirinkome daigte gspadaų. Visiems keleiviams išėdus musu garlais vis kelissik sukaukė ir ėmė eiti. Ziurovai balsiai nū musu atsisveikino, musu-gi sąkeliauninkai atsiliepė ir skepetėlėmis szvitravo ne vienas verkszlendamas ir dusaudamas. Neužilgu izsplaukėme iz Amburko ūsto ir įstojome į platumą upės Elbos. Musu sąkeliauninkai tripiniavo neramus ant lubu (dėnio), kilėjo kepures ar bluzgino ant vėjo skepetėles, sutikę kokį laivą einant į Amburką. Ir mano szirdis buvo graudi, bet ne nū giventoju Amburko jinai atsisveikino, o nū milimos Lietuvos ir jos giventoju . . . Elbos krasztai kas karts toliaus traukėsi nū musu garlaivio, saulutė jau leidėsi, besimatė ant kraszto tulas vienvistovis medelis ar namelis; bevakarojant vėjelis kilo. Keleiviai ilgai gulti neėjo. Vieni buvo susikumurniję, o kiti gana linksmus — aiskiu, kad ne visiems buvo sunku atsisveikinti nū Auropos. Jau buvo dvilikta pro szalį, kad rengėmėsi eiti gulti į tarplubį, kur buvome visi susprausti gana angsztai. Bet garlais, mėtomas bangu, gana dikcziai siubavo, ne lengvu buvo nepratusiems nustovėti, einant reikėjo kabinėtiesi į rąstus ar į lovas; tiems, kurie norėjo jūkus dariti, nepasisekė, nės pagriuvę gerokai paridėjo į palovius. Ilgai kas negalėjo įmigti, nės galva ėmė kvaisti ir sopėti. Ritą jau saulei pakilus kraszto nēkur nebematėme, nės jau buvome pravažiavę Elgolando salą ir plaukėme Žiemmariu. Galva norint svaigo, vienok mes Lietuviai stebėjomėsi į keleivius, kurie buvo pasiskirstę į bendriszkus burelis, ir vaikszcziodami iz vieno galo garlaivio į kitą žiurėjome į verdus ir klausėmėsi kalbu. Tokiu budu suradome gana daug Lietuvių: vieni buvo jauni, kiti pusamžiai žmonės, vieni vienstipiai, o kiti pacziūti ir vaikūti. Suėjome į pažintį. Su viriszkiais besznekant moters ėmė bėgti į tarplubį — nės galvos sukosi ir szirdis piko. Nugirdau, jog daugis už vien laivakortės užmokėjo 100 m., kiti-gi 112 m., o tai per priežastį židu anu „vadovu“, kurie susitarę su gspadininkais apiplėszė musąjį žmogų, nesuprantantį vokiszkos sznekos — židai-gi lai-

mėjo, nės už Lietuviu piningus važiavo per didžmarį ir szvai-
pėsi isz Lietuviu aklibės. O jog Lietuviai gana ira akli, pa-
rodis ir szis nūtikis, į kurio teisibę netikėcziau, jeigu dabar pats
savo akimis jį nematicziau. Szit J. A. isz Preidu gminos,
Marjampolio valstijos, eina „susidėjęs“ su židpalaikiu Abejomke,
bėgancziu nū kariaunos į Piladelpiją. Susidėjęs, pasakiau, jeigu
galima sznekėti apie susidėjimą ten, kur židas neturi nei ska-
tiko ant kelio, o musasis, gana jaunas vaikas, 125 rublius;
Lietuvis negana kad apmokėjo kelionę žido, bet dar ir likusiū-
sius piningus pasidėjo žido kisenėje . . . . Kad mes ėmėme
vaikiną nėkinti už tai ir sakiti, kad jo turtas gali pražuti, kaip
veik židas atsistos ant žemės, szis atsakė ėšas atsidavęs ant
Dievo valės; kaip, girdi, Dievas dūs, taip ir bus. Ir gėdijosi
tas vaikas atgauti nū žido piningus; o židas, suprantamas tai
daigtas, musujui gerinosi ir jį visaip kaip glostinėjo; musu-gi
žmogus glostomas tariasi ėšas ponu — nesizino to, kad židas
jį glosto, iki iszgauna isz jo pastarąjį skatiką; o kad jis nu-
važiūs į Naują Jorką — ten jau bus jis ponu, norint su sve-
timu turtu, o musasis pamokintas vipsos, kaip gelželę radęs. —
Priežastis keliavimo į Amėriką mano sąkeliauninku buvo įvairios:
Jaunieji norėjo pasigelbėti nū kariaunos ir sakė, kad naujasis
rėdas, kur kiekvienas turi eiti į kariauną, ėšas visai neteisingas;
tiktai tie teturį atlikti tą musu žmoniū neapkencziamą darbą,
kurie žemes valdo; kam-gi reikia varginti tą bežemininką ir
beturtį žmogų?! matai, sako, kad lenkmetis atneszė mums ir
tą piktibę . . . Taip sznekėjo tie jaunikaicziai. Kiti-gi ėjo į
szvietą dėl to, kad namėje nepelnė gana dūnos, o turėjo dide-
lius mokeszczius mokėti, tikėdamiesi, jog ras truputį geresnią
žemę ir vairesnį rėdą; vėl kiti sakėsi davę didokus vekselius,
o skolitojui laiku skolą negalį gražinti; taigi eina, kad svetur
užpelnitu anūs paskolitus piningus. Naminiai, matai, vargai
liepia visiems kasinėti pakauszį. — Tūmi tarpu atėjo pavakarė:
jau moteru ne viena ėmė riaugėti, vėmti, girdėjosi czia ir ten ste-
nėjimas ir vaitojimas. Mes-gi, kurie dar szliužinėjome pakrasz-
cziais, davinėjome ligoniams „marės laszus“ gerti ir kitą ne-
szėme paglobą. Ant rito moteres iszvedėme ant tiro oro, idant
atsigautu, bet jos negerėjo . . . . Į trecią dieną kelionės kal-
neliai Anglijos ėmė kaiszioti galvas per ligmalę vandens. Kad
artin privažiavome, regėjome visą krasztą Anglijos, baltūjanti
nū kreidos. Nū pusės Prancijos tesimatė vienur-kitur boksztai,

daugiau nėko. Pro szalį Anglijos važiuojant visi ligoniai tar-sitais pagerėjo. Ant galo įstojome į Atlantinį didžmarį. Czia jau viskas atsimainė. Naktį paputė gana smarkus vėjas, vilnis kilo labai augsztai, garlaisvis ir mėtėsi ir siubavo į visas puses. Į ketvirtą dieną kelionės vėtra padidėjo. Moters, kurios nū pat pradžios marinės kelionės pasirodė ēsanczios silpnesnios už viriszkius, dabar jau galvu nebegalėjo atkelti nū pagalvio, bet jau daugis ir viriszkuju atgulė į patalą, vemstėsi ir vaitojo. Mes-gi sveikieji, norint apsvaigę nū supimo, iszėjome ant lubu. Baisu czia buvo žiurėti. Vilnis taip ējo augsztai, ir laivas taip siubavo į szalis, jog liaukos uždamos szokinėjo ant lubu ir žiu-rovus apipilstė suriai ugiu vandenimi. O prie to visi iszbliszkę ke-leiviai nustovėti negalėjo: pasvirstant garlaiviui į vieną pusę, visi tie, kurie negavo kur norint įsikabinti, supūlė ant pasvirusio kranto, lig ēmė visi mokintiesi stovėti ant svirūjanczio laivo, matidami matrozus atlaikant savo ligsvarumą tūmi, kad jie per-sikreipia į kitą pusę ne kad svįra laivas. Audra netilo nei į penktą dieną kelionės. Naktį nėkas negalėjo gulėti, nės lovose visi riedėjo tai į vieną pusę tai į kitą, o daigtai kraicziojo į visas laivo kertes, dideliai tarszkėdami. Langelius laikiti ati-darus taipogi nebuvo galima, kadaži liaukos visus apipurksztė, kurie prie langeliu gulėjo; nū to oras buvo smarkiai trozskus ir pelėsūtas. Apie valgimą nėk's per dienas vėtros nebemislijo — visu skilviai buvo kaip užakę. Vėmalai vemiancziuju — tai tisi ir draiki, žaliai geltona buza. Tiktai labai retas, kurs teiszliko nepalengvinęs savo viduriu . . . Į szesztą dieną kelionės vėtra ēmė liautiesi, vėjas nebemėtė laivą taip smarkiai į szalis, ligoniai ēmė gautiesi ir vaiksztinėti. Moteriszkosios į asztuntą dieną kelionės ēmė vaiksztinėti: raudonosios visai nubalo, o baltosios nugelto kaip vaskkas. Ne vienas musu Lietuviu piko ant savęs už tai, kad buvo iszkeliavę isz namu: geriaus skendėti vargūse, girdi, ne kad kentėti taip ilgai tą biauribę — ma-rės ligą. (Toliaus bus.)

Garbstimas Lietuvio.

Su Diev', mano szalis numilėta!
Su Diev', liudnoji Lietuva!
Tu sziantdien esi tiek nuvarginta,
Kad tavo buvimas žuva.
Tai mes tavo vieszpatistę žudom',
Kad esi musu pamirszta,

Tai nes tavę, tėvinė, apleidziam',
Kad esi musu nėkinta.

Dėl to su Diev', Lietuva brangioji!
Ko dėl tu sakaisi, žusi?

Jau szim' laike, tu szalie gimtoji,
Manę siratą paliksi.

Ir tėvine but' atsisakisi,
Jau szitaip labai greitai stos:
Mus siratas verkiancziais paliksi,
Kaip mokslakalbius iszkavos,

Dar tariu: Su Diev', sena Lietuva!
Ka-gi asz veiksiu be tavęs?
Te-gul' ir mano dienos pražuva,
Nės tad' nereik' ir manęs.

Ar nematot, musu kalba žusta,
Kuri Lietuvą palaiko;
Drauge su kalba tėvinė niksta,
Kad Lietuviai per nėk' laiko.

Oszk. 26. spal. 83.

V. Vaitiekis

Isz Lietuvos.

Isz *Kauno* rėdibos o *Aukmergės* pavieczio mums taip raszo: — Žiurint į musu szalį daug blogo ir skurdaus, o mažai ko gero Lietuvos dalikūse tegalima regėti. Pas mus pagal žodžius bajoru „kužden szlaketny człowiek mówi po polskiemu, kłopi užuwają kłopskej pohanskej mowy.“ Dvarai, akalicijos ir mēsteliai ira kaip vėžio liga žmogaus kune, jie iszėda musu kalbą, o nelaimė! kartu su jaja ir musu puikius senoliu paporczius. O szlektos pasmus apscziai: kas kalnelis tai dvarelis, akalicijose-gi givenancziubajoru tuloje parakvijoje ant pusės, už tai ir galima ira numaniti, kokias blėdis daro — kaip panėkinta ir pažeminta musu kalba. O vis kaskarts eina blogin. Atsižvelgę į praėjusius metus XIX amžiaus regime, jog tulas isz didžiūmenės Žemaicziu ir mažesniuju ponu szelpė musu kalbą, neretas mokė savo vaikus žemaitiszka. ir dabar daugis isz Žemaicziu jaunūmenės Petrapilėje ir Maksvoje mąsto apie pakėlimą musu nikstancziuos kalbos. Tai girdėdami musu kraszto ponai sako, jog atsirado „žmudzka sekta“ ir „žmudzki separatyzm“.

Koks ponas, toks ir kromas: taip ponams nēkinant musu kalbą ir nenorint bent reikale kalbėti lietuviszkai, iszmoksta nēkinti ir ju szejmina. Pasakojo man, ir tai tikra teisibė, ne iszmislai, kad tokiame tai dvarilije tarp szejminos ēsas vienas atējunas, kurs visai nemokas lenkiszka kalbėti; dėl to jį iszjūkdama szejmina dažnai sakanti: „w ty tu leezesz jak szydła do wuorka ze swuojem prancuzkim jazykem“. Pasakojo man p. P., kad Žeimēs parakvijoje szejmina dvarūse bevelijanti negauti kartelēs kalēdojant kuningui ir buti iszbarta už nemokėjimą poteriu, ne kaip prisi-pažinti, kad lietuviszkai poterius mokanti. — Taip tai dedasi dvarūse, o-gi akalicijose tarp szlektos, kurios daugumas nemoka nei skaititi, dar prascziaus eina: jaunimas giriasi isz to, kad nei žodelio nemokas lietuviszkai — tai visudidžiausia garbė — nēs matai viena kalba teparodo ju szlektibę, o nei turtu nei nū-mone neprasikisza pro valsezionis. Užpikitung dide-liai tulą isz ju, jei prakalbintum lietuviszkai. *) O dar pradžioje szio amžiaus visa szio kraszto szlekta akalicijose tebekalbėjo lietuviszkai: giveno surukusiose grincziose, dėvėjo savo dirbtu drabužiu, avėjo vizomis ir naginēmis, alų ir midų gērė, prakaitą brauk-dami užsidirbdavo dūną ir buvo perteķę; bet pluszkistė ir iszlepimas pražudė musu bajorus: „bajoras ant daržo ligus vadui“, sako patarlė. Pasinorėjo varlė suligti su jaučiu: ponas len-kiszka kalba ir rēdosi, tai daro ir bajorēlis; ponas patsai darbo nedirba, tai padarė ir tulas bajorēlis: iszdavė į randą ant pusės savo valaką, o pats rankas susikietęs nēko nedirba. Bet ponas pabaigė 5 klias Kėdainiūse, o bajorēlis nemoka skaititi, pono pro-tas turi platesnį pažvilgį ir platesnias žinias, o pas bajorėlį taip nēra. Isz to iszlepimas ir visi jo vai-

---

*) Apie Pernaravą ir Eiriogalą kad asz keliaudamas kur bajorą užkalbindavau lietuviszkai, man piktai atsakidavo len-kiszka, ir isz pasieligimo galima buvo matiti, jog bajoras gė-disi sznekėti lietuviszkai ir nēkina tą, kas taip szneka. Ir tai pacziame Lietuvos vidurije!!

siai: isztvirkimas dvasios, kuniszkumas, palaida, dar-gi isz dalies girtūklistė. Matai, ant nelaimės musu akaliciju pasergėjo židelis, kad iszlepusį bajorėlį ira lengvu už nosies vadžioti; priviso akalicijos ju kaip tarakanu: szitai netolimais ira akalicija, kurioje givena 14 giminiu židu; o nėko jie nedirba, tiktai laiko degtinę, barankėles, cukrines, popėrosus ir t. t. ir mokina szejminą ir vaikus vagiszauti: vaikai vagia kiauszinius ir maino ant cukriniu; szejmina vagia grudus ir t. t.; žodziu sakant: szejmina nū ukininku, vaikai nū tėvu, tėvai nū vaiku vagiszauja. Žido troba ira atidara subėgant visokioms srutoms. Bet kas už vis blogesnio, kad tuloje vietoje savo kalbą isz maldu iszvarė: Zeimiūse, Kėdainiūse, Bukonise, Jonavoje ir t. t. įvesta bažniczioje lenkiszka kalba. Isz to paeina — gali kas nenorės tam tikėti — nežinė, kas atpirko žmogų, kiek ira Dievo žmogiszciu (asabu), kiek sakramentu, ir ar turi duszią žmogus. *J. Mažulis.*

Paskilbo *Kauno* rėdiboje, jog iszvarisę dalį mokintiniu, kuriu tėvai ira valsczionais, isz gimnaziju. Tai jau visai užmusztu musu krasztą toks darbas. Sziandien valsczionai isz paskutinės kasasi, kad tiktai savo vaikams suteikti apszvaistą, o czia, matai, sako, kad visai duris užrakinę į mokslavietę. Dėl ko taip keta dariti? Regimai jau netinka, kad apszviestu Lietuvaicziau piln Maskolijoje, piln seminarijoje, ir tarp ukininku jau daugiur atsirado szviesus virai. Ar-gi jau galima ira žmogų suturėti nū mokslo, norint mokslas taip ira reikalingas ir taip dar mažai pas mus paplitęs? Atitraukiant varžu žmogelį nū mokslo ira vis tiek, kaip kad jam užkabinti ant kaklo jungą vergistės. Gana jau ir taip mes daug kentėjome nū židu, cigonu ir kitu apgaudinėtoju vien isz priežasties savo nemokslo ir tamsumo. Neleista mums laikiti laikraszcezius ir spauzdinti lietuviszkas knigas, jau dvideszimt metu neszame dvasiszką priespuđį — o czia vėl girdime, kad nori mums riksztė naują smugį drožti: nebebusę galima mokintiesi nei svetimūse mokslo namūse. Kokie tai laikai? Ko jau nematėme, ir ko dar nepamatisime?! *J. S. Kūksztis.*

Szidlavos parapijoje (Raseiniu pavietije) žmonės tapė praėjusioje vasaroje per keturis mėnesius viduriu liga varginti. Jaunas kunigas J. Czerk., švėžiai j. m. Kauno vyskupo atsiųstas, beveik kas dieną prie ligonių važinėjosi, sav nei jokio atilsio nesivėlidamas. Gražus tai paveikslas. Vienok dar gražesnis butu pavizdis kunigams, kad ir už dvasiszką giministės atgijimą musu žmoneliu pasirupintu... *A. parap.*

Raseiniai. Apiegardėje ir mēste atsitiko vagistės mažne kožną naktį. Iš klėties kromo p. Ivonaiczio iszritino tris baczkas silkiu; per tai buvo czia iszkados ant 75 rubliu. Pas p. Paplavskėnę mēste iszvogė isz klėties patalus. Mēste taip jau pavogė neseniai porą arkliu, kuriūs nū vagiu, užmokėję jiems 40 rubliu, atsiēmė, su tūmi vienok iszsiderėjimu, kad ju neiszdūs. Jegut vienok anūs valdžiai iszdūtu, tai jie kerszis uždegimu givenimo arkliu atradiko. Per tai nesako nėkam vardo vagiu, gerai žinomu, bijodami kerszto. Kasakauczizno p. Ulmerio (Volmerio) pavogė 4 arklius, isz kuriu vieną tik atrado paimtą. Panaktiniai židai daboja visur mēste prie duriu pristoję, ima už tai nū giventoju didelius piningus, o vagistės vis pildosi. Ar ne panaktiniai sargai užminga bedabodami, ar patis drauge vagia? *Vėv.*

Iš *Panevėžio* pavieczio. Neskaitęs visos „Auszros“ nežinau, ar girdėjote sziokį atsitikimą Lietuvoje. Surviliszkiu parapijoje sėjos m. ant lauko apsėto rugiais pasirodė Dievo motina piemeniukams, kuri jiems liepusi bėgti atvadinti savo mamas. Dabar visi apsaikinėjo, kad ją matę. Į tūs Vilkus, sodą, kur buk D. m. pasirodžiusi, per visą vasarą važiavo svėtas, nugulė lauką, dieną, naktį be paliovos stovėjo; numinė javus ir pievas ir sodos giventojai turėjo pirm laiko nupiauti apie tą vietą rugius, kad bent paszarui galėtu pasinaudoti. Iš Datnavos atvažiavo kunigai persznekėti, kad bent važiūtu namon, kad negaisztu tokiam brangiame laike, jeigu, girdi, isz tikro jovijsi czia stebuklas, tai ta vieta nepalikis nepagūdota. Žmonės klausė, bet nė vienas nesijudino isz vietos; kunigams nėko neveikus atvažiavo žandarmai; tie jau

ne žodžiais bet kumstėmis taikėsi perkalbėti: stumdė žmones, plakė arklius, paėmę už vadzių važiavo . . . Stengtiesi nė vienas nesistengė, bet paleistas vėl grįžo į tą pacią vietą. — Taip ir nesiskirstė; vieni meldėsi, kiti klausė apie stebuklingą apsireiszkimą D. m. Girszvaldoje (Prusu Lietuvoje), kiti sėdėdami ant maiszu valgė piragus ir kumpius, o visi laukė, bene dar siki rodysis', kiek vienas norėjo savo akimis pamatiti dangaus giventoją. O bent vieną siki ir sulaukė. Vieną ritmetį ką tik tekant saulei vidurije pristojusiu vežimu suszuko moteriszkės balsas: Klaupkitėsi, antai Dievo motina nusileido! Visi pakėlę galvas į dangų sužiuro į tą pusę, isz kur balsas paėjo. Moteriszkė buvusi tū kartu Vilkušė man pasakojo, kad pakėlusi galvą žmogistės paveikslą nematė; tik-tai matė ne toli savęs gražų žalią debesiuką, žal, žal girdi ir iszniko. Apspito svėtas vežimą, kurs pirmiausiai pamatęs liepė klauptiesi, ten motina su dukterimi pasakojo, kad paskutinė pirmiaus pamacziusi, pasakiusi motinai, taigi ir abidvi macziusi trumpą valandėlę ant oro moteriszkę su karuna neiszpasakitinoje grožibėje. Abidvi apsakinėja verkdamos. — Rudenį szaltam litingam orui stojus, pa-ilgėjus naktims, svėto Vilkušė pamožo; vietoje pirmojo apsireiszkimo svėtas iszskabino dūbę, kiekvienas dėl atminimo geidė parsivežti nū stebuklingos vietas žemiu saują, dabar ėsanti pastatita ant anos vietas koplicziukė. — Mes taigi taip ėsame isztroszkę dangiszkų vaidinimu, kad dėl mažiausiu atsitikimu tikime jūs tapusius, arba per nevalę norime partraukti ant žemės; tū tarpu užsimirsztame ir apie savo giminės ir kalbos svarbiausius reikalus. Kada pabusi, Lietuva!?

Szėnbergo, Pakurszėje, metturgis szį rudenį praleistas isz daugel guberniju tapė aplankitas. Gudai ir židai buvo isz gilios Rusijos arkliu keliatą atsivare, bet tai nėkas priesz vieno Lietuvininko arkli, už kurį 1200 rubliu praszė. Szeip arkliai ir galvijai buvo pigus. Butu gerai, kad ant tokiu metturgiu monu butukus įsitaisitu; žmonės to labai iszsiilgė. —

Buvo ten ir koks Vokietis su savo cirkumi įsirađęs; vienok kaip žmonės viduje to negavo matiti, ką lauke buvo pasimoliavojęs, ėmę ir sudraskė jo šėtra, o pociam dar gerai nugarą iszpilė. Tris Latvius sugriebę nuvedė į dvarą, kur prasudijo po 30 rubliu tam Vokiečiui užmokėti. — Suprantama, jog atsirado ir ilgapirszečiu židu. Tokiam isz vieno Latvio delmono szimtrublinį betraukiant, szisai jį sucziūpęs taip kailį iszpilė, kad vos givas beliko. *Starka.*

Svilūse arti Josvainiu, Kauno pavietije, slapta prie vieszkelio, kursai eina nū Eiriogalos į Kėdainius buvo įtaisitas bravaras (degtuvė) dėl arėlkos varimo, kurią židas pridavinėjo aplinkinėms karcziamoms jau per kelis metus. Turėjo jis įtaisitus visokius degtuvinius įrankius po žeme sklepūse, dumai ne labai isz ten ruko, buvo rasztas (biliotas) ant arėlkos pardavinėjimo, poras arkliu dėl iszvežimo ten iszdirbtos arėlkos į netolimas karcziamas, vieta dėl kuntrabanto, kursai isz ten ėjo į Prusus ir t. t. Nelaimė davė, kad jis susipiko su vienu židu, kuriam degtinę davinėjo. Szisai per kersztą valdžiai apskundė paslaptinį degtuvininką (bravarninką). Buvo vienok kitas židas, kursai jam praneszė, kad jau valdžiai žinė apie jį dūta. Subruzdęs kiek suspėdamas savo įrankius susikrovęs į netolimą girę nusigabeno. Akczjžininkas atlėkęs daugiaus nėko nerado kaip tik gruzdanczią degėsu kruvą. Paklausęs, kas czia nudegė, gavo atsaką, kad kažin' koks palaikis tvartas (staldas), kurį kas pro szalį važiūdamas su pipke užkratė. Židas pas vieną girės sargą givendamas varė savo degtuvę per metus, iki kol ir isz ten akczjžininkai neiszgandino, vienok gaute nesugavo. Tur' buti židas su savo įtaisais labai toli iszruko, nėra negauna jau jo visai pamatiti. Gailu (?) mums jo; jam czion ėsant buvo pigesnė arelka!?

Vėv.

Vilniaus paszalije, kaip girdėtiesi, dar liki szioliai mokslo apszvaista menkai kur ira siekusi szeip jau žmoneliu, nės Lietuviai to kraszto savo senucziu prosenucziu kalbą ne labai mili: jie mozuriszką per grazesnę ir geresnę laiko už savo lietuviszką kalbą. Jeigu kur prisieina aniems župonus*)

*) Župonas, rubas isz gelumbės.

īgauti ir kiek tiek lenkiszakai cziauszkēti pramokti, tūjaus su savo broliais Lietuviais, nemokancziais lenkiszakai sznekēti, nenori nei susitikti, kad nepadaritu jiems gēdos prakalbēdami lietuviszakai. Szitame kraszte, kaip girdētiesi isz burnos pacziu žmoniū daugiaus kunigai sēdi nemokēdami lietuviszkos kalbos, už tai ir daugelije lietuviszku bažnicziu visos giesmēs ir pamokslai lenkiszakai užvesti; per tai žmoniū aiszki tamsa pasirodo ne tiktai dalikūse ju kraszto, bet ir tikėjimo reikalūse, nēs kur rasime daugiaus girtibiū, paleistuviscziu, vagiscziu ir kitu nedoribiū ir biauribiū, jeigu ne tose parakvijose, kuriose lietuviszka kalba tapē paminta ar iszvarita? Paklausikime, kaip Lietuviai sulenkūti kalba lenkiszkus poterius: vina vaica prekvoncejo (arba vrekvoncego) . . . pilata svietego . . . vietryk vstanie . . . Jam vsziudzi . . . który vyviot zievi ripskiej iz domu nie voła . . . be ktu be biary . . . etc. Matome sulenkūtu Lietuviū poterius, kuriūs Gudai kunigai užmetē jiems ant sprando. Vienok kur tiktai pasirodo tikras Lietuvininkas kunjgas (kuriu jau, Dievui dėkui, nemaža saujelē ira), pradeda anūs mokinti lietuviszakai, su neiszpasakitu džiaugsmu ir noru grįžta prie savo senosios ir gražiosios lietuviszkos kalbos, taip jog nekuriuose vietose Lietuviai patis pradējo szaipiti visus tūs, kurie dar kabinasi prie mozuriszkosios kolbos, ir visus Lietuvius mozuriszškai sznekanczius vadina Gudais. Ne labai seniai szį metą teko man Vilniuje girdēti nū vieno Lietuivio Grusznio, kad Szvenczioniu paszaliije dainūja Lietuviai szitokią dainą iszjūkdami savo brolius Lietuvius, mėgstanczius lenkiszakai sknekēti:

Bet-gi, bet-gi sunaikinot', — Givi galvas iszgaiszzinot';
 Nors ne visur ta teisibē, — Bet begal' vos ne mažibē!
 Peiktai madai ranka teko' — Jus' ne vienas taip apjeko,
 Kad ir szitą nenusūkiat', — Kaip savę jus apsiūkiat'!
 Ar nesijūk' tik isz szito, — Kaip jus sekat' budą kita?
 Ar parēdnij', ar liežuvij', — Nėkinat' jus tik Lietuvį!
 Koliai vilkot' dar milinę, — Tai pažinot' ir tėvinę;
 Kaip župoną tik įgijot', — Tart' lietuviszškai jau bijot'!
 Kaip jus peikti isz to szono, — Kad taip darēt' dėl župono!
 Buk župonas ne dėl musu — Taip galvoj' gal' dedas' jusu?
 Lietuva kaip vieszpatavo, — Visi mēgo kalba savo,
 Ir karuną kaip nesziujo, — Saviszškai kalbēt' nestojo!
 E, jus viszcziai, ne karaliai, — Tiktai gēdą darot' szaliai!
 Kaip župonan tik įlindot', — Tai Lietuvį jau ir mindot'!
 Kas negludnas dėl tėvinės, — Tas nevertas ir rudinės;
 Lietuvų kas keikia, ardo, — Gailu ir žmogaus tam vardo!

— Verta butu, kad szitą daineleį iszmoktu ant omenies jauni berneliai ir mergelės ir padainūtu ne vienam paklidusiam ir iszsigiminiavusiam Lietuviui.

Vanagas.

Vilniaus rėdiboje pradeda gautiesi musu tėvinė, nės jau nekurie ponai ir didi ponai, szviesus žmonės, ima mokinti savo vaikus lietuviszką kalbą. Tegul' jie buna pavizdžiu visiems ponams Lietuvoje.

Vanagėlis.

Vilnius, sostapilis Lietuvos turis baisiai daug atminimu isz musu praeitinės, nėra su visu prapūlęs dėl musu. Norints ten vieszpataujanti kalba ira lenkiszka ir židiszka, o prie to dar maskoliszka, vienok visi mažne katalikai prisiskaito savę prie Lietuviu. Lenkiszikai kalbantieji katalikai džiaugiasi isz dvasiszko Lietuvos kilimo ir sako, kad lietuviszkoji kalba tai ira kalba ju sentėviu. Publikinėje kniginiczioje buvo labai daug atliekamų knigu dėlpardavimo; kurios tik buvo lietuviszkos ar apie Lietuvą raszitos, tos tapė veikiai iszpirktos. Tarp kitu kniginiczia pardavė 20 eksemplioriu žodino lenkiszikai lotiniszikai lietuviszko po 1 rublių labai trumpame laike, norints tas žodinas jezuvito Szirvido turi jau daugiaus ne kaip 200 metu. Knigos lenkiszkos raszitos apie Lietuvą Norbuto, Sirokoslės (Kundraiczio), Kirkoro, Kraszevskio, Juceviczės ir kitu ira po kniginiczias labai noringai perkamos ir veik reiks nekurioms knigoms nauju iszdavimu. Katras moka norint kelis žodžius lietuviszkus, tas lenkiszikai kalbėdamas anūs priduria. Atsiranda dar daug isz žemesnio stono kalbancziu lietuviszakai, taip jau kunigu ir bajoru. Liki 1863 m. katedroje per atlaidus szv. Jono kalbami buvo pamokslai lietuviszakai. Kalvinu bažniczioje, prie kurios prigul' 80 lietuviszakai kalbancziu, liki szioliai sakomi ira kas nedėle pamokslai musu kalboje. Priemėscziūse dar daugiaus atsiranda Lietuvininku. *Vilniaus* apiegardės ukininkai szneka maiszitą kalbą lietuviszką su gudiszka ir lenkiszka. Jie sako: „Dai mnie *biski* tabuku“, tai ira: „Dūk man *biszki* taboko“. Ir ne divai, nės nū keliu szimtu metu, o gal' ir nū Gedimino *Vilnius* turėjo savo dalį lietuviszką, gudiszka, lenkiszka. Dabar vienok bene židiszkoji dalis mēsto

ira didžiausia. Židai kabinasi už skvernu praeinan-
tiems žmonėms, kad pas jus ką pirktu. Gal' nėkur
nėra tokiu praklentu židu kaip sziczion! Asz nesu-
spėdamas atsakinėti ant daugybės ju užklausimu ir
bijodamas, kad man drabužiu nesudraskitu, klausiu
anu: „Ar neturite pirsztūtū strėpliu (pintžekiu), riebiu
lasziniu, utėliniu szuku ir t. t.“ Muzija, publikinė
biblijotėka ir arkivas talpinasi rume buvusio univer-
sitėto, kur ira ir žvaigzdininkiszka observatorija.
Muzijoje galima matiti senus lietuviszkus dievaiczius,
pinigus, szarvus ir t. t. Publikinėje kniginiczioje
ira daugel lietuviszku knigu, nesuvestu dar į rėdą.
Maskoliszkos knigos talpinasi vienoje griczioje, o
lietuviszkos ir lenkiszkos trilikoje gricziau. Jos visos
ira apart maskoliszku kaip kratinis be jokio davado.
Dūda skaititi tik maskoliszkas, prie kitu prieti ira
labai sunku. Arkivoje ira 6 milijonai senu popėriu
priklausancziu kŭ daugiau musu dėjoms. Katedroje
szv. Stanislovo guli taip musu numilėtas Didisis
Lietuvos kunigaiksztis Vitautas kairioje pusėje už
altoriaus. Paminėjimas užraszitas lotiniszka. Ant
užraszo virszaus kibo paveikslas garbingo kunigaiksz-
czio, o žemiaus paveikslas motinos szvencziausios,
kurį jam kriksztą priėmus padovonojo Vokiecziau
cėcorius. Sakė zokrastijonas, kad tame paveiksle
tik romos ira atmainitos. Už didžiojo altoriaus rodė
mums sklepa mažą su altoriumi, ant kurio stabmel-
distės laike amžina ugnis degė, sergėta žiniu. Szale
to ira peczius, kur degino mirusiu garbingu žmoni
lavonus. Po deszinei pusei katedros ira kopliczia
szv. Kazimėro, kilusio isz garsingos Jagėlu giminės,
kuri ne tik davė kunigaikszczius Lietuvai, bet ir
karalius Lenkams ir Cziakams. Augszt altoriaus guli
jo sidabrinis grabas, o isz lauko ant sienos paminė-
jimai ir žemės ženklai lietuviszki ir lenkiszki. Ko-
pliczios viduje pasieniais stovi 8 karaliai isz Jageliunu,
sidabriniai, dideli, taip dailiai padariti — kaip givi.
Visi prieszais eilėje, kiti su ginklais, lig norėdami
szios gadinės nuvargintą tėvinę Lietuvą užtarti.
Katedroje ira baisiai daug abrozu labai gražios

teplionės. Bažniczia szv. Onos ira gūtiszkos arkitekturos ir tokia graži, kad Napolijonas per prancuzmetį Vilniuje budamas pasakė: „Kad galėcziau, tai tą bažnitėlę ant delnos į Parižių nusineszcziau!“ Griuvesiai musu kunigaiksziu pilies stovi dar ant skardaus kalno prie susibėgimo Nėrio ir Nėrelio. Viena cerkvė cze stov ant vietos, kur buvo kitą sikį dievaiczio Raguczio stabas. Nėra galima czia visaką nē apsakiti, nē aprasziti. Kožna bažniczia, kožna uliczia, kožna vieta mus priveda atsiminti savo garbingos praeitinės. Gražumas vėl nekuriu daliku ir vietu ira toks didis, kad žmogus negalėdamas nū ju akiu atitraukti stov nei užkeiktas. Atleiskite tūmi tarpu, dūkite kvapą atsigausti, ant praeitinės paverkti; rasi bus lengviaus ant szirdies!

Vēversis.

Isz *Vilniaus*. Ne divai, kad tuli poneliai, gavę szioki-toki mokslą valscziaus mokslincizioje kreipia savo pravardes ir neprivalo lietuviszka kalbėti, nors kitaip dar nemoka: tai akli žmonės, tai svėto iszgamiai. Prie to skiriaus priklauso daugumas amatininkėliu, „pisorėliu“ ir ekonomėliu — daugiausiai žmonės be jokios doriszkos pajautos ir mažai ką suprantą apie žmonistę, apie giminę, galiaus apie savo tėvus; pas jūs tas viras, kas tankiaus pasigeria, kas geriaus moka mergas kibįti ir prigaudinėti, galiaus kurs daugiaus moka visokiu nēknėkiu plusti. Taigi sakau, jog nēra ko jiems divitiesi, nēs galime rasti žmoniū augsztesniu ir mokįtesniu, kurie dar daugiaus atnesza pikto savo gimtinei . . . tai seni k . . . Retasis isz ju velija gero musu dvasiszkam atgijimui, o beveik kiekvienas priesztaruoja ir žmones gundo priesztarauti. — Rodau paveikslą. Viename bažnitkaimije per atlaidas sėd' po misziū keturi kunigai ir pietūja. Vienas isz ju storpilvis gerai įtraukęs pradeda „panie dobrodzieju“ muszdamas su kumsczia į stalą keikti „Auszrą“ ir žmones, kurie nor' pagal jo žodžius, „odżywić pogańską Litwę i przekłęty język“! ipacz keikė vieną musu labdarių p. K. pažadėdamas bažniczioje „Auszrą“ priesz žmones iszkeikti ir pasakiti, jog tą, kurs ją skaitė, nepriims į spavėdnę. — Kitas vėl

senas kunigas isz Dzukijos, važinėjo aplink Senapilę ir szitoje apiegardėje visur girdėjo bažnicziose lietuviszkai giestanczius; tai jam labai nepatiko ir grįžęs namon ir iszgirdęs savo parapijoje lenkiszkaikai giestanczius tarė: „To aż słodko, panie dzieju, jak usłyszałem tu śpiewających po polsku ponieważ tylko co nie wonitowałem słysząc koło Maryampola tym baranim językiem śpiewających!“ — Taip tai jie samprotauja ir kitus doribę mokina, taip tai mums padūda paveizdą iszpildimo ketvirto prisakimo vieszpaties Dievo kreipdami savo pravardes ir czididami isz tos kalbos, kurioje pirmą supratimą apie Dievą gavo, kurioje jūs tėvai poterius mokino, isz tos kalbos, su kuria praleido givenimo saldžiausias dienas — jaunas dienas. O tokiu tamstu daug turime; isz nekurios seminarijos iszėję ira visi tokiais sunumis Lietuvos... -- Nueik ju kalbos pasiklausiti, o iszgirsi žodžius: „Buk *cnatlivas, szczirai* gailėkiesi už grekus, givenk su czista *sumnenija*, nėkam *szlektu nežiczik*, pilniavok prisakimus Dievo ir bažniczios, o tada turėsi *szczesliwą* givenimą szime svėte ir po smert apturėsi *zoplotą!*“ Girdėdamas tokį kreipimą prigimtos kalbos — to skarbo, kurį jau tiek anžiu Vieszpatš savo stipria ranka laikė, piktai ant szirdies tampa ir vos szirdis nesupiksta, nei anam tamstai nū lietuviszko giedojimo. Taigi gerą rasime užmokestį danguje, jeigu seksime tokius kelius ir taip savo tėvus milėsime, kreipdami pravardes ir ticziodamiesi isz tos kalbos, kurią gimdami pažinome . . . ! Rasi Vieszpatš lietuviszkai nesupranta, kaip pagal Talmudo žodžius aniolai nei siriszkos, nei kaldėjiszkos tarmės nesupranta, tai velik liaukime lietuviszkai kalbėti, nės duszios iszganimo nepatirsime . . . . Rasi Dievas paklido, liepdamas savo tėvus milėti . . . . Rasi Vieszpatš neteisingai pako-rojo Kamą — Nojaus (Noako) sunų — kurio vardas iki sziam laikui ira keikimu . . . . Taigi sakau, jeigu Vieszpatš neteiskus, tai eikime ir mes Kamo keliais — czidikime isz savo tėvu, kaip jie velija . . . . Beveik kiekvienas jaunas ganitojas kitaip samprotauja ir nūszirdžiai geidžia kūmi nors atneszti labo gintinei

ir broliams; bet jeigu katras ir daro, tai turi slėptiesi nū anu, nės nei piktos szirszės tū įkanda tokį izsmintingą žmogų, kaip tai neperseniai skaitėme „Auszroje“ apie aną paveikslėlį Seinų seminarijoje. Bet Dievui buk garbė! Jau Lietuviai ima virszų ant savo iszgamu ir patis kaiminai meiliai atsiszaukia apie musu seną kalbą. *Vanagėlis.*

Isz po *Naumėsczió* (Suvalku rėdiboje). Isz tikro ne be reikalo skundziasi nekurie nenorincziu kalbėti saviszka musu vaikinuku beinancziu į mokslą (žinoma ne didelį), iszmokusiu cziauszketi sziek tiek lenkiszka, jog lietuviszkoje kalboje nėsą atsakancziu žodziu dėl užvadinimo daugelio daigtų ir labiausiai iszreiszkimo paprascziausiu nūmoniu. Ne be reikalo sakau, nės pats jau esu tame persitikrines; bet norėdamas, kad ir kiti taip-gi persitikrėtu ir neužpuldinētu ant tu nekaltu *avinėliu*, apsakisiu nors trumpai, ką macziau ir girdėjau. — Atlaidos dieną jaunas, gana puikiai pasirėdęs, bet dar puikiaus užsiszukavęs plaukus ir barzdelę vaikinukas, atsiveda dvi merginas taip-gi dailiai pasirėdžiusias, nors namu darbo drabužiais, pamilėti į gspadaų, kuri, reikia primėti, užlaikoma vieno Lietuvininko. Bet kūmi milėti? Czia jis pradeda klausinėti savo merginu: „Na, ką gersita, norita *pivo*? Ale czia *pivas musi svinstvo* . . . ale, *cziorť*, czia nėra kur nė atsisėsti, tur' padūti mums *krėslu* . . . hei gospodarzu . . .!“ Taigi matei, skaititojau, kiek tai prireikėjo pasiskoliti musu ar tik ne „Naumėst'ninkėliui (nenužeminus po pliniu!)“ svetimu žodziu, tik pradedant dar „milėti“ savo merginas! Sakitum, vietoje „*pivas*“ galima buvo pasakiti „alus“, vietoje „*musi* — tur' buti“, vietoje „*krėslu* — kėdziu“, bet ar butu pritikę vartoti tūs paprastus žodžius tam „Naumėst'ninkui“ milint merginas? Bet ir tai dar vis mažmožis: klausik toliaus: ką pasakisi vietoje „*svinstvo*“, „*cziorť*“? Užvaditum' tus žodžius lietuviszka, butu su vis ne szvara (ne padoru), be ju-gi gal' apsieiti tik koks vaikpalaikis, nėkūmet toks, kaip sztai musu dailbarzdžiukas. — Ant galo bekvarszinant galvas mokslūse daugumas gale pamirszta „*chlopskai*“.

Pats vēl macziau, kaip vienas „ponaitis“ užsnekėtas vienos moteriszkės lietuviszkai, atsiliepė į stovintį czia-jau (suprantantį lenkiszkai ir lietuviszkai) virą: „Co ta kobita muvi?“ Matitai, jau nesuprato lietuviszkos kalbos, nors tūjaus man vienas dar visai ne senas žmogus pasigirė atmenęs, kada szitas ponaitis pas savo tėvą kiaules ganė . . . . *Aszaka.*

Isz *Paszeszupio*. Vienas szvarus jaunas vaikas, Lietuvis, baigęs szeszias kliasas gimnazijoje, buvęs kelis metus rasztininkėliu, o dar suvis gero pasivedimo, anom's dienom's padavė praszimą į viriausibę, kad jį priimtu ant pirmutinio laipto urėdistės į kanceliariją vienos paprusinės kamaros; pakol sulaukė atsakimą, praslinko apie dvi nedėli, ir per tą laiką jisai jau dirbinėjo toje kanceliarijoje kaipo rasztininkas, lavinosi ir padėjo visas reikalingas popėras atidirbti kitiems savo vientarniams. Po kiek laiko apturėjo atsakimą isz viriausibės, kad ant perstatimo į kamarinę kanceliariją viriausibė negal' jį tvirtinti ant urėdo, nės jis ėsąs žemos kilmės, o ne dvarponis (dvorianin). Toks atsakimas viriausibės labai sujūdino jautrų viruką, kurs pabaigęs vidutinius mokslus, o per tai negal' buti urėdininku parubežinės kamaros; ne vienas isz jo pažįstamu ir didei nusistebėjo. Nežinau, man pasirodė tū tarpu, kad ar mes givename pradžioje pusdeviniolikto amžiaus, ar mes iszdigome kaipo gribai po litaus, tiktai koks tas litus, nežinau, ar sausas as szlapias buvo! jei sausas, tai gribai nedigtu, o jei szlapias, tai digo gribai ant sunaudojimo; tegul' sako, ne kožną ir gribą gali valgiti, bet jei musmiris, tai jį tik ir galima sunaudoti kaipo giltinę (nūdą) musėms, o jis ir tada bus naudingas, jei tik mes mokėsime iszrinkti isz jo pelną. Dar truputį seniaus vienas Lietuvis apicėras norėjo įtilpti į karinę akadēmiją, bet kaipo žemos veislės diegas ir neįtilpo. BroLIAI Lietuviai, asz jusu klausiu, kur jus pasidėsite pabaigę vidutinius mokslus, juk ne kožnam galima pabaigti universitetą ir tapti kur-nor' daktar-palaikiu be valdžios vietos, kunigais visi negalime buti; o ką daris tie, kurie baigė keturias, penkias,

szeszias ir septinias kliasas gimnazijos? Gailu, kad iki sziam laikui dar netapę atgarsitas augscziausias užszaukimas 1864 m. Aleksandro II., per kurį *prasti žmonės* tapę ir *žmonėmis*. Tokiu atsitikimu tegul' ne daug, bet galime laukti ir daugiau, o tūmi tarpu, kaip vienas raszėjas de-Pule pasakė, kad mokslas ira nenaudingas, ira tiesa, tai nustokime mokinę ir mokinęsi, jei ateisinė taip pasveikis ir musu geidavimus. Geriaus: turi dūną namėje dirbk, o tilėk ir Dievą milėk: jis vienas vienokiu saiku saiko; kam dūda daugiau, nū to ir daugiau reikalauja, o kam mažiaus, nū to ir mažiaus pajieszko. *Židas, Pakrantije.*

Nū *Kibartu* iki *Kaupiszkiu* pradžioje birželio m. nesvėtiszkas litus pūlęs. Laszu visai nebuvus galima regėti, tik vandū szniokszdamas pūlė isz debesiu. Laukai patvino, pievos tapę apnesztos. Viskas kaip vienas ežeras pluduriavo. Žmonės mislijo, kad jau antrasis grėktvanis (patapas) svėtą užpūlė. Lijimas tik pusę adinos tetrukęs. Javai tapę visi iszpustiti, ir giventojai turėjo antru kartu sėti. *V. V.*

Lietuviai gali szirdingai pasidžiaugti, kad ju vaikai, leisti į mokslus, tankiausiai gerai mokinasi. Taip asz žinau keletą gimnaziju, kur Lietuvaicziai pralenkia darbsztume, sugėbėjime, nūmonėje ir pasielgimu praszalieczius — Lenkus, Rusus, Židus ir Vokieczius. Ir Lietuvai labai sziandien ira reikalingi apszviesti ir protingi žmonės. O juk isz vaiku gerai augintu tegali tėvinė isigauti į gerus darbininkus pajėszkotojus tiesu lietuvistės ir žmoniū. Taigi jeigu ateitė Lietuvos prideri nū auginimo Lietuvaicziū, stambinimo ir lankstimo ju noro, o gerinimo ir tobulinimo pobudziū, Lietuviai turi akivai stebėtiesi į tai, kas dedasi tarp augancziū ir mokslis jaunūmenės. Reikia pripažinti, kad sziandien jau ir gimnazijose emė pusti nauja dvasė: užūt girksztuliūti, tinginiūti ir vaiksztinėti pakraszcziais — jaunūmenė emė isitaisinėti knigines; jisusibėga į surinkimus, kur apszneka savo padėjimą ir reilingumą apszvaistos ir kitus ligiai tiek pat naudingus daigtus. Taipogi parvažiavę namon vaikiukai stengiasi pamokinti savo brolius ir seseres, atliekanczius

naminius darbus. Jeigu tokie tai ir tam ligus darbai musu jaunūmenės ira labai pagirtini, tai vėl randasi ir pikti atsitikimai, kuriu nėra galima užtilėti. Musu jaunūmenė pabaigusi keturias kliasas gimnazijoje, metasi į klėrikistę. Norint nėra galima pagirti tai, kad jauni žmonės nepažindami givenimo nei žmonių eina į kuningus — nės sunku ira mokinti kitus, nepažistant givenimo ir neturint ganėtinai mokslo — vienok tai jau suprantamas daigtas, kad tuli jaunikaicziai jaučia savije stipribę dvasios ir nebijo pagundinimu, kuriūs paskui gali sutikti ir sutinka. Bet kas labai pikt, o tai, kad daugumas nebaigę nei mokslus keturiu gimnaziniu kliasu išigija netikrus popėrius už piningus ir taip svetimomis plunksnomis pasipūsę keliauja į seminariją. Pats žinau jau kelis virus, kurie nusipirko arba draustinu budu įgijo rasztus apie laipsnį mokintumo. O kad jau padirbimas netikru popėriu įėjo į paprotį, matiti galime isz to, kad Mintaujoje viresnibė neseniai atrado ir draugistėlę, kuri reikalaujantiems tiekė įvairius netikrus dokumentus! Perdėtiniai seminarijos labai turėtu sergėtiesi imti į seminariją dideliai jaunos ir menkai teiszmananczius vaikius. Reikia minėti tai, kad kuningas, kurs mažai ką težino, pasidaro tankiai ir sav gėdą ir mažina pagarbę ir gūdonę dėl kuningijos! Ir visūtinas reikalas ir reikalai kuningijos ir visūtina paskalba reikalauja, kad kuningas butu patiręs ir mokintas arba bent gerai apszviestas žmogus.

J. S. Kūksztis.

Už *Lietuvą* vargu bebus dievabaimingesnės žemės. Sztai gauname ne tiktai skaititi bet ir girdėti, kad visoje dvilikoje seminariju Maskolijos ar mažiaus ar daugiau tur' vis atsirasti Lietuvininku. Ira ir tokios, kuriose mažne pusė ira Lietuvininku, nepriskaitant tu, kurios ira Lietuvoje ir tur' savije mažne vienus Lietuvininkus. Lietuviszka vienok ne didelė giminė, kuri po Maskoliumi mažne visiszka ira katalikiszka. Ant 10 kataliku kitu giminiu (Lenku, Gudu, Vokiecziu ir t. t.) vienas Lietuvininkas ira rokūjamas. Kunigu kū daugiau siai iszeina Maskolijoje isz Lietuvininku. *Vėv.*

Visiems žinoma, kad *Lietuvoje* nekurie vietininkai, visi Lietuviai, reikia tik stebėtiesi, turi savo tarpe daug tokiu pusgalviu, kurie nekenczia visko, kas lietuviszka, ir dar nori įkvėpti tokį kvapą, tiems isz protingesniuju už paczius, kurie miľi savo priegimtąjį kalbą. Liudna klausiti sznektos vieno isz tokiu pusgalviu, k. Kalvarijos pavieczio, Liudvikavo parakvijos J. O., kurs kartą, kaip girdėjau, sakė, kad „tie, kurie skaito „Auszrą“, geria nūdus vietoje medaus.“ Nesuprantu, ką jis dumojo taip sakidamas. Ar jis budamas Lietuviu pasakė tai isz didelio prisiriszimo prie visko, kas svetima, ar isz mažumo proto, man rodosi, kad pas žmogų, kurs taip gal' pasakiti, nėra per daug proto. S. Dr.

Ant kiek *Prusijos* kampe ira paplitusi „maldininkistė“, taigi tikėjimiszka nūmonė, ant tiek *musu Lietuvoje* isikerėjo bedievistė. Prusūse visiems ira žinomi „maldininkai“, kurie susirenka tai czia tai ten, atlieka savo szvencziamus įmonius, kaip antai giesmes atgieda, miszią atlaiko, poterius atkalba; už tai, kad maldininkai bėga ant maldu į surinkimus, jų paprastai vadina „surinkimininkais“. Tarp tu surinkimininku ira daug itin geru žmonių, padoriu ir tikinčiu. Musu Lietuvoje tokiu karztu tikėjimo pasekėju, kaip kad ira maldininkai, ėmė stigti. Jau-gi vienur ar kitur randame „brolijas“, kurios prisilaikidamos užvedimu szv. Pranciszkaus, ar szv. Domininko, ar szv. Brigitos ar kitu buvusių kadaž zokonininku, savo „brolius“ spiria atlikti maldas paskirtame laike, pabudėti ir atlikti spavėdę, bet brolijos jau ėmė gaiszti; žmonės kaskarts tampa szvietiszkesniais. Gailu tik-tai, kad tuli szvietiszkunai labai ira pasileidę. Asz czia noriu paminėti taip vad. „Jono vaikus“. Tos brolijos pasekėjai nepripažįsta asibės Dievo, atmeta bažniczią — ar ji bus katalikiszka ar liutariszka ar kalviniszka — su jos įmoniais ir kuningais, atmeta sąrašiztį tikėjimo su dora, jųkiasi isz nemarumo žmogiszkos dvasės ir isz prisikėlimo isz numirusiu — — žodžiu sakant ta brolija ira netikėjimo arba betikistės brolija. Ta brolija savo pažvilgije susiartina

su szios dienos medegininkais: pripažįsta doros pamatu — savitarpinį žmonių sugivenimą ir savibinį jausmą žmogaus, sako, kuno sąkrautines dalis negaisztant nei kunui mirus, apreiszkia visus atsitikimus keliu patirimo, taigi gamtiszku. Brolija „Jono vaikai“ paplitusi labai dideliai Suvalku rėdiboje, taipogi girdėjau, jog savo vienmāstancziu draugu ta brolija turinti Kauno rėd. apielinkėje Varniu. Ar gi ne stebuklai, kad apie Varnius, neseniai buvusius viskupiszka sostapile, taigi vidurkiu platinimo tikėjimo, sziaendien radosi, taip dagus ir narszus gaivintojai betikistės! Nugailėtina tiktai ira tai, kad „Jono vaikai“ tankiai nuskriaudžią artimą ant turto, o juk kartais nepasibaidą nei jį nužūdi. Jeigu tikėjimiszko pamato doros neužstoja kitas, norint betikistiszkas, tai jau žmogus nebeturėdamas pasparties grįžta į givūlį: kad gi tokį pamatą suteikti ir netikintiems, reikia kū greicziausiai platinti mokslą musu žmonių tarpe; mokslas įdiegs doriszką žiburį į szirdis ir tu, kurie nebesibrotauja su tikėjimu. Daugiaus mokslo, daugiaus mokslo.*)

J. S. Anžilutitis.

„Kraj“ N. 44. 1883 m. raszidamas apie kniğą „Pamiętnik fizyograficzny. T. III. Warszawa 1883.“ sako, kad ten vandeniū apraszas ira sudėtas pp. Vrublevskio ir Choroszevskio. Atsiekimu tirinėjanczio darbo p. Vrublevskio: „Stan wody na Niemnie od 1877 do 1883 r.“ Ira praneszimas, kad Niamunas dalike vandens pakilimo daug recziau atmaino savo dugną kaip Visla. Per tai galima patirti, kad Niamunas ira daug geresnis dėl irklavimo ne kaip Visla, ir kad nustabdimas jo dugno galėtu buti isztaisitas ne dideliu kasztu. Pridėta czia ira mapa Niamuno ir jo įtaku ir tobliczia rodijanti grapiszcai augsztumą vandens ant Niamuno nū m. 1877 sulig 1883, su paženklinimu laiko sustojimo ir paleidimo ledu ant Niamuno. Apraszimas gana įpatingas ežeru Szventėnu pavieczio per p. Vrublevskį (taip jau su mapa)

*) Mes nesutikdami su szia mastimi nurodome meilingus skaititojus ant pirmojo artikulo 10. ir 11. numerije Auszros, kur musu pažvilgis padėtas.

Rėd.

ir nurokavimai p. Choroszevskio apie iszėjimus isz idrometriszku*) patirimu lietuviszkose upėse. V.

Czia, pagal laikrasztį „Viek“, galime padūti szia gražia naujiena: Nekurie ponai *Radomo* rėdibos įvedė savo dvarūse taip vadinamas eremitines kasas dėl darbininku nūlatai pas jūs dirbancziu. Piningai eremitiniai susideda isz 10⁰/₀ paturimuju nū darbininku algos, ponas-gi nū savęs įdeda į eremitinę kasą sumą ligią sumai procentu nū darbininku paturėtu. Emeritura bus mokama 25 metams praėjus. Darbininkui mirsztant, jo piningai atitenka jo įpėdiniams. *Svalė*.

„*Krajus*“ N. 2. 1884m. korespondencijoje isz Suvalku sako, jog dėl to tik dvasiszkoje seminarijoje Seinūse, Suvalku rėdiboje, nėra iszguldoma lietuviszka kalba, kad anoje viskupistėje ira tik vienas treczdalis Lietuvininku, o du treczdaliu Mozuru. Tame patime numerije ir artikulas „*Nowa Auszra*“ p. S. S., kur ir kritika 5. numerio „*Auszros*“. V.

Daugel vietoze pas mumis židai perka kumelius, piauja anūs ir pardūda vietoje verszėnos. Patsai macziau, kaip ne vieną kumelaitį nuvedė papiauti. Daro taip jau deszras isz szuniu, kacziu, padvėsusiu givoliu mėsos, labai gardžiai įtaisitos, bet asz anu nevalgau. Macziau vienok ne siki, kaip žmonės apsilaižidami anas valgė. Isz to gauna pas mumis visokias ligas, nės czia nėra tokios drausmės tame dalike kaip Prusūse. Ne vienas pas mumis iszpiovęs gerą peczianką isz padvėsusios kumelės pardūda mēste už gerą daigtą. V.

Isz dainu Lietuvės.**)

Lietuva, tu szventa žemė mano prigimtoji!
Te priglobimu prilimpu prie prieglobsties tavo,
Te aidai***) ligumu tavo užgaun' man krutinėj',
O giriu, miszku užimas duszioj' mano gieda.

Tu grazioji ir aksominė dirva auksota,

*) Hydrometriszkas, apie vandens gilumus.

***) Toji giesmė buvo paraszita lenkiszakai per vieną labai iszmingingą panele, kuri norins Lietuvą milėjo, bet nemokėjo tiek lietuviszkai, idant galėtu rasziti. Asz rokūdamas tą giesmę už nusidavusią praszau jos daleidimo dėl perdėjimo. Originalos buvo dailiai rimavotas. Ar ira nusidavęs man tas perdėjimas, apie tai suditi negaliu. ***)) Atskambiai. *Vēversis*.

Tu szwieczianczioji Dubisa*), upė sidabrinė,
Ir tu paniamuniniu ercziu jústelė raiboji
Ir antvandeniais siubūjanczios miglos pilkosios.
Ir jus, žiedai gražus isz tėviniszku pakalniū,
Ir jus augszcziau galvos žibanczios žvaigždės tamsibėj',
Jus balsai piemeniu vamzdziū, ukiszku vamzdeliū,
Jus graudžios gaidos Birutės, ukiszkos dainelės.
Asz jumis miliu, jus mano giminiszki turtai,
Jus taip gražus esat', kaip balsai maldu dėkingu,
Nės jus mangaudžiat'szirdij'kaipo giesmės svotbinės
Ir akij' drebėjot' kaipo žemecziugo aszaros.
Jus mano dvasę pakėlēt' į dangaus szviesibę,
Atitraukēt' nū karcziuju ir ankszcziuju misliū,
Ir nū jusu putė manėp' balsas isz padangiu:
„Kelkies', sako, jieszkodama žinės praszvitimo.
„Eik su žmoniste ir žeme savo prigimtaje,
„Sulig ten, kur tiesa, gražumas szildo prieglobstį,
„Ir aszaras užmirszk savo, duktė tos pasaulės,
„Milėk liudnus ir sutikti su jais pasimokink.
„Irgi mergiszku dienu savo maldas graudingas,
„Norėk sudėti dangiszkam Dievui paaukavus,
„Už žemę savo, prakaitu ir vargais aplietą,
„Už silpnus, pavargusius, už ukininkus brolius“.
Tėviniszka žemė, kur ira tavo galingumas?
Isz kur tu gauni balsą, kuris siekia į szirdį?
Tu prigriebei tą galibę per szimtmečius amžiaus,
Tarpo skambėjimo ginklu, per kruvinas kovas.
Tai už tat visad tu mano, ir miliu asz tavę.
Priglobk tu manę szirdingai, gražioji, prie savęs,
Kalbėk man ir toliaus apie dējas ir galibę,
Kad kariauti, kentėti ira mus' palikimu.
O kad laik's savo vėsumu atszaldis man duszią
Apszildik tad manę meile nū prieglobsties savo.
Kad mirsiu, priimk pas savę žemę prigimtoji,
Jog už meilę, už raudas tu man esi skolinga!
Kada mirsiu viena, tili, privargusi amžium',
Priglausk-gi manę prie savęs, giminiszka dirva.
Del privargusios duszios pasilik-gi rojum',
Telakioj' per amžius antvirsziais prigimtos žemės.

1881 m.

L. Ž.

*) Upė įpūlanti į Niamuną Zemaiczitūse.

Auszros rēdistei pavesti senovistēs daigtai.

Isz palikimu*) gūdotino musu rasztininko a. a. Simano Daukanto Auszros rēdistei atsiūsta p-o kunigo V. per p-ą B.

- 1) Rankrasztis turis 77 dainas (paskutinē neužbaigta) savije, su užraszu: „Dajnas Ziamajcziū surinktas ir iszdūtas pas Symona Stanewicze Mokslinyka Literaturos ir gražiujū prityrimū. Wilniue spaustuwie B. Neumana metuse 1829.“ Szios dainos ira vietomis su priminimais paties Daukanto, kaip rodosi. Rasztas gerai iszsilaikēs. Kūmet raszita, sunku patēmiti.
- 2) Gromata lietuviszka Dijonizo Poszkos raszita rugsėjo mėnesije 1809 m. Bardžiūse su įkalba „Szwisey Skaystus Kunigayksztī Gieradieī“.
- 3) Tris diplomai Daukanto buvusiuju draugu Terleckio ir Pelikono lotiniszkoje, lenkiszkoje ir maskoliszkoje kalboje.

Auszros rēdistei pavestos knigos.

Jurgis Mikszas: Schleicher, Compendium der vergleichenden Grammatik der indogermanischen Sprachen.

J. M.: Lietuviszkas Kalendorius ant 1884 m. (Vilniuje pas Rommą).

J. M.: Szerniaus lietuviszkos kalendros 1884.

J. M.: Lietuviszkas kalendorius (Tilžėje?) 1877.

J. M.: Zemaitiszkas kalendorius 1882.

J. M.: Givenimai szventuju Dievo.

J. M.: Palangos Juzė.

Martinas Jankus & Jurgis Mikszas: Lietuviszkas Auszros kalendorius 1884.

M. J. & J. M.: Lietuviszkas Auszros kalendorius 1885, dviejūse iszdavimūse.

Martinas Szernus: Szerniaus liet. kalendros 1883.

M. Sz.: Szerniaus liet. kalendros 1882.

M. Sz.: Lietuviszka Ceitunga 1880.

M. Sz.: „ „ 1883.

Jonas Basanaviczius: Zeitz, Historya septiniu mokintoju.

J. Bs.: Lietuviszka Ceitunga 1882.

J. Bs.: „ „ 1883.

J. Bs.: Oszkabaliu dainos.

Martinas Jankus: Szerniaus lietuviszkos kalendros 1880.

M. J.: Szerniaus liet. kal. 1881.

M. J.: Jankaus liet. seniausios dainos.

M. J.: Sztukaunos dainos.

*) Jau pirmiaus pasiuntęs p-as B. pas Daukanta raszitas kelias gromatas Odinco (jo dėdžio) su nuraszitu Jono Šzl. rankraszcziu 1. pėdo Daukanto Lietuvos istorijos p-ui Kr. į Senp. Rėd.

- Jonas Szliupas*: Lallemand et Mouzon, Aperçu général de l'histoire universelle.
- J. J.*: Antano Juszkeviczės lietuviszkos dainos (tris knigos), 2. eksempl. (truksta 1. laidos).
- J. J.*: Antano Juszkeviczės svodbinės dainos, 2. eksempl.
- J. J.*: Juszka, Apie kalbas lietuvių.
- J. J.*: Svotbinė rėda Veliūniczių Lietuvių. 2. eks.
- Szumbajoris*: Kraj num. 1—10, 1884.
- Pr. U.*: Lietuvos bicziūlis.
- Vėversis*: Lietuvos bicziūlis.
- Vėv.*: Karavakas arba križius anioliszkas.
- Vėv.*: Mokslas skaitimo raszto lietuviszko.
- Vėv.*: Antano Juszkos abecėla.
- Kibelka*: Lietuv. Politiszkas Laikrasztiis (Ragainė) 1—5, 1884.
- Anton.*: Raszibu laksztas.
- Jūzapas Miglovara*: Drazdauskiu giesmės.
- J. M.*: Miglovaros rasztai. 1. plūksztas.
- Karlaviczia*: Czteryista Kilkadziesiat nazwisk etc.
- Zigm. Orodis*: Ukazatelj materialov dlia izuczenija Sėvero-za-podnavo kraja.
- Z. O.*: Bol pravdu vidit da ne skoro skazet.

Auszros rėdistės pirktos knigos.

- Mielcke*, Litauische Sprachlehre.
- Kurschat*, Deutsch-litauische Phraseologie der Präpositionen.
- Gaidžio* piveles.
- Raudoniaus* lietuviszkos kalendros 1882.
- Keič'o* lietuviszkos kalendros 1884.
- Raudoniaus* lietuviszkos kalendros 1881.
- Radžiuno* jaunasis Robinzonas.
- Szesnako* givasties medis.
- Koravonės* zokangnigės vok. cėc.
- Rhesa*, Aisopas arba pasakos isz Grikonu kalbos iszverstos.

Gromatu skardinė.

Ant. Jurgelaicziui, Springfelde, Amėrikoje. Tamstai dėkui už atsiuntimą laikraszčio „Gazeta Chikagoska“.

Aszakai. Tamstos antru kartu atsiųstoji žinė apie atsitikimus mokslavietėse taps, budama labai akiva, musu laikrasz-tije patalpinta. Vienok paklausk tamsta p. Kr., ar nekenks jam nėko, kad jis czia įtrauktas: Nenorėtum, kad kam butu isz to negerumu.

J. Kad....i Tamstos žinė isz Panevėžio atėjo, taps su-naudota. Ant pridūtojo adreso į Petrapilė iszrasziau atsaką dėl atsiųstu klausimu apie rasztu priėmimą ir iszdavimą knigutės.

J. J., buvusiam *Maksvoje.* Tamstos rasztas isz Lietuvos padavimu „Zaltėnė“ ira patalpintas 9. laidoje praneszimu lie-

tuvizskosios rasztu draugistės po antraszu „Atlužiai isz Lietuvos padavimu“.

T. Linkiui. Tris giesmutes apturėjome. Szirdingai dėkui. „Gaidį ir žemčiuga“ jau patalpinome „Niamuno Sarge“; kitos taps taip pat sunaudotos. Labas dienas draugams!

Aldiponui Stoniui, Szak. Tamstos mums per p. B. pristatitosios dainos taps sunaudotos. Jos ira gražios reikszdamos tamstos pažiuras ant givenimo musu draugbroliu. Tik tamsta nepailsk ir toliaus žengti ant garbingojo kelio.

Lev. Pož. Tamstos atvirasis rasztelis siustas 21. d. spalio m. atėjo į musu rankas.

Vituriui. Pasakik p-ui Kelpszui, kad jis procevodamas ir raszidamas ant lauko musu raszliavos užsipelnis nemirsztanczią garbę. — Isz palikimu nabasztininko kunigo Jakobio irā 233 želmaniu vardai 9. laidoje praneszimu lietuviszkosios rasztu draugistės patalpinti. Butu gerai, kad prisidėtu ir tamstos rankius 200 su virszumi žoliu vardu.

J. Kėksztui Ilgavangije. Tamstos gromata su žinėmis atėjo. Acziu už tai. Atsiųstoji žinē budama svarbi taps patalpinta. — Ar minėtasijs knįgutes kur negalētumēme į parubežį nusiųsti? Tada tamstai jos labai pigiai atsieitu. — Liet. Polit. Laikrasztis pradėjo Ragainėje savo buvį su sziu metu pradžia; jis turėjo tame tarpe sustoti, nēs Ragainēs burgmistras praszē perguldimo į vokiszką kalbą patvirtinto prisaikinto tulko. Per tas dideles kasztas turėjo su 5. num. perstoti iszeiti. Bet nū 1. balandžio ira iszleidžiamas Karaliaucziuje, kur su stropumu ir pasiklojimu už lietuvisztę dirba. Prova ējo su Ragainēs burgmistru per dvi valdžios instanciji, kur galiaus ant to tapē nulaūžta, kad palicija netur' tos teisibēs į vokiszką kalbą perguldito „pareigos“ eksemplioriaus prasziti. Bet iszkdą p-ui Kibelkai, rėditojui L. P. Laikraszczio, padaritąjē p. burgmistras netapē priverstas atliginti. — „Muzikas Žemaicziiu ir Lietuvos“ taps patalpintas; jau mums atsiustas. — „Kyla“ raszome, kadangi samprotauta, jog czia -n- su -i- susivienijusi, kuri kitūse laikūse iszpūla: kilū, kilaū, kilti; bjrū, biraū, birti ir t. t.; ale tīriu, tīriau, tirti; prie „randū“ -n- dar girdėti: randū, radaū. rāsti; bundū, būdaū, busti ir t. t. Tos paczios mislies ir Kurszatis. — Kiti raszibos dalikai, kuriūs tamsta privedei, taps, kiek galima, priimti. Su nauju metu jau pirmąjį daliką įvesime. Nenorėjome inkonsekvecijos kaltais pasidariti; butumēme jau seniai tai priēmę. — Tamstos keli suraszai isz Prieauszrio num. 1—5 tapē patalpinti į „Niamuno Sarga“. — Labas dienas draugams.

Kun. K., Alk. Tamstos gromata atėjo. Laikrasztis taps pagal tą adresą siustas.

Praniui Mil., Szcz. Tamstos siuntinis su žinomu rank-raszcziiu atėjo. Taps ar tai szen ar tai ten patalpita. Giesmēs eksametrasis paraszitos tebelaukiu. Kiek kalendorius kasztūja, jau isz 9. num. tirei. — Auszra už pernickszczius metus tapē pasiūsta.

Apgarsinimai.

LIETUVISZKAS

AUSZROS KALENDORIUS

ant 1885 m.

iszėjo ir tur' savije laksztu XXVIII ir 72. Jo įturis: Szven-
 cziu, atminties ir vardu dienos pagal seną ir naują gadinę, oro
 atmainos, mėnesio bertainiai, židu szventės, saulės tekėjimas ir
 nusileidimas, — Czėso rokundas. — Apie užtemimus mėnesio.
 — Apie meto laikus. — Viriausios valdancziosios giminės
 Auropoje. — Zemaicziu, Augsztosios ir Prusu Lietuvos met-
 turgiai. — *M. Sl. Paslaptiniai mįsliai.* — *J. Bs. Latviai, Iga-
 niai ir Lietuviai.* — *J. Š. Kūksztis.* Apie Mindauga. — *P. Tru-
 pinėlis.* Nusidavimai Lidos pilies. — *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.*
 Kas kaltas, giesmė. — *Eglė.* Laksztangė, giesmė. — *J. San-
 kunas.* Garnis, giesmė. — *V. Vaicz.* Meilė tėvinės, giesmė. —
M. Sl. Graudus atsiminimas tėvinės, giesmė. — *M. Sl. Link-
 smibė, giesmė.* — *M. Jankus.* Raudonkrutinis. — *Jonas Szliupas.*
 Žvilgis į lietuviszką raszliavą. — *Norkus.* Kranklis, giesmė. —
Eglė. Onitė ir Joniukas, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Sugrižimas
 tėvo, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Skendenis, giesmė. — *Vituris.*
 Atradimas druskos Zemaicziūse. — *J. A. V. L. Szviesa,* giesmė,
 — *Eglė.* Tris medžiai, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Keleiviai ir szu-
 nis, giesmė. — *Eglė.* Dūkit' man ranką, giesmė. — *X.* Musu
 rupescziai, giesmė. — *J. Szl.* Apie džiovą arba džiūtį. — *J. Szl.*
 Kaip reikia globti žmogų nelaimei isztiokus. — *J. Bs.* Liubė-
 rizska kalba. — *A. B. Jūkai.* — Apgarsinimai.

Prekia su persiuntimu per rubežių **35 kap.**, 50 eks. ant
 sikio imant po **20 kap.** — Kalendorius gaunamas „Auszros“ rė-
 distėje (*Martinas Jaukus Bitėnai per Lumpėnus — Lompönen,
 Ost-Preussen*).

Tarp Kauno ir Vilniaus, artibėje gelžkelio staciju Jauju.
 Zosliu bei Kaszudariu, turgavietės Žėžmariu ir r. k. baž-
 niczios Kotaviszkiu, netoli Nėrio (Vilijos), visai lietu-
 viszkame kraszte, turiu žemės ukį 73 pr. murgu par-
 dūti, kursai labai gerai įtaisimui dirbtuvės (pabrikos),
 vasarinio givenimo, — malku, javu, žuviu ar paukszcziu pre-
 kistės tiktu. Prekia 1600 rubliu. Givenamasis butas su ki-
 tomis trobomis ira; ira ir pėva, girės galima artibėje pirktiesi.
 Senas karalkelis vieną verstą nū mano ukelio veda iki Jauju
 gelžkelio stacijos ir iki Žėžmariu turgavietės. Mano szirdin-
 giausias malonėjimas butu, kad szisai ukis musu kokiam vien-
 gencziui tektu.

Adomas Kasmovskis, Vilniuje,
 Wilno, Wilkomierskaja ul., d. Rondonańskiego.

Armonas Liepa,

lėkorius lietuviszkai kalbas,

givena nū 1. spalium. **Tilžėje**, (Prusu Lietuvoje) prie vokiszkuju vartu, namūse ponēs *Gassnerēnēs*, ties Dasselio butu, žemai po kairēs.

Kalbamos adinos 9 iki 11 pirm p., turgaus dienomis iki 1. adinos po p. Iszkeliavimai po 11. adinos, resp. po 1. adinos, arba rite iki 9. adinos.

„Auszros“ redisteje (Martinus Jankus, Bitenai per Lumpenus — Lompönen, Ostpreussen) galima pirkti szias knigas:

- 1) Auszra pernikszcziu metu, visa už 3 rubl. su nusiuntimu.
- 2) Miglovaros rasztai: Įvairios eilės. Pirmas plūksztas. 32 pusi didž. pavizdijė. 30 kap.
- 3) Drazdauskio svētiszkos ir sventos giesmės. 16 pusių. 15 kap.
- 4) Nėrio tris pamokslai apie gaspadoristę dėl gaspadoriu sodiecziu. 43 pusės. 15 kap.
- 5) Dagilio lietuviszkas szilupinis. Eilės. 16 pusių. 5 kap.
- 6) Kalendorius, lietuviszkas Auszros, ant 1884 m. 112 pusių. 15 kap. (numažinta prekia).
- 7) Kalendorius lietuviszkas Auszros, ant 1885 m. XXVIII ir ir 72 pusi. Prekia su nusiuntimu 35 kap., 50 eks. ant sikio imant po 20 kap.
- 8) J. I. Krasziausio Vitoliorauda. 320 pusių. 1½ rublio.
- 9) M. Jankaus liet. sen. dainos. 36 pusės. 15 kap.
- 10) — sztuk. dainos. 16 pusių. 5 kap.
- 11) Viturio tėvinainiu giesmė. 24 pusių. 15 kap.
- 12) Jono Basanavicziaus, Oszkabaliu dainos. 1884. 48 pusės. 25 kap.

Parkupcziams 50 eks. vienos knigos ant sikio imant, dū-dame 33⅓ % rabato (leidžiamė už du treczdaliu prekybos). Pridūtosios prekybos ira be nusiuntinimo į vietą. Pirkėjams meilijant, galima knigas į parubežį be prekybos padidinimo nusiūsti.

Pasituris apszviestas Lietuvis geidauja sav szviesios Lietuwaites per paczia. Pageistinoji žmogistė turėtu jį visizskai suprasti, t. e. turėtu žinoti, jog žmogaus szirdije tilpsta ne vien rupėnis apie maistą, drabužį, pastogę ir kuniszka ramumą, bet ligiai tur' ten vietą troszkimas visūtinios doribės, teisibės, tėvinės meilė, kad jį suprastu, jog dėl nutildimo ir tu troszkavimu verta ira dirbti, o kitą siki ir nukentėti.

Kas pasitiki galēsenti už tokio viro su gera sązine isztekėti, teatsiunczia savo adresu, jei galima ir potograpiją į „Auszros“ rēdistę po „Lietuwaitė“. — Užtilėjimas, suprantama, garbės dalikas.

UNIJA

lietuviszkas nedėlinis laikrasztis iszleidžiamas New-York'ije, Amėrikoje, iszeina kas subatą ir kasztūja *ten pat* ant metu 2 dol. = 4 rublius, ant pusės metu 1,25 dol. = 2,50 rubl., *Auropoje* ant metu 3 dol. = 6 rubl. Gromatas priima *M. Twa-rowski*, New-York, 25 Allen St., U. S. of America.

„Niamuno Sargas“,

laikrasztis, praneszas broliams Lietuvininkams žines isz Lietu- vos ir isz svetur ir užtariąs ju giminės ir kalbos reikalus ir da- likus, rėdomas *Jurgio Mikszo*, Ragainėje, iszeina kas nedėlę kartą, pavizdije „Tilžės Keleivio“, ir kasztūja ant bertainio meto 35 pf. = 18 kapeiku be nusiuntimo. Iszsiraszimus priima visos prusiszkosios pasztos, visi gromatnesziai ir pati spaustuvė (J. Syberto) Ragainėje (Ragnit, Ost-Preussen).

„Niamuno Sargo“ rėdistė.

Paslėptas ligas

gidau pagal naujau- sia moksliszką iszti- rimą, ir pikcziausiūse atsitikimūse, pavadinimo negai- szindamas; taip pat ir pikta- sias silpnibes paslėptu jaunistės grėku (onanijos), gisleliu (nervu) sugaiszimo ir negalėjimo (impotencijos). Didžiausias užtilėjimas. Praszoma plataus ligos praneszimo.

D-ras Bella,

szanarismoks. draugiszciu ir t. t.
Paris, 6, Place de la Nation, 6.

Padabotina.

Nūmiruliu, mėszlungiu & ant gisleliu ser- gantieje

randa tikrą pagalbą permano gidimą. Atliginimas tik po mato- mu pasisekimu. Gidi- mas su rasztu. Szimtai pasveikę.

Prop. d-ras Albert'as,
Paris, 6, Place du Trône.

Kningu spaustuve ir litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelija pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietuviszkoje* kaip ir vokiszkoje kalboje geriausiame atlikime ant pigiausių prekiu.

Tiejię prėnumeratoriai sziu metu Auszros, kurie ar visai dar nėra užmokėję, ar tik isz dalies, ira szirdingai užpraszdami, veikiausiai savo kaltibę atlikti, atsiųsdami kiek kožnas dar skeli. Ir pernickszčiu metu prėnumeratoriai, kurie dar nėra atsilikę, tepasiskubina savo pareigą atlikti. Taip jau Auszros kalendoriaus skolininkai teatsiunczia už kalendorius piningus. Jau metai baigiasi. Viską priima Auszros rėdistė.

Žinė nū rėdistės.

Antri metai buvio musu „Auszros“ su 12. numeriu baigsis'. Skaititojai ėjo su ja per vargus ir bėdas, jos neprastodami ir neapleizdami. Už tai szirdinga dėkavonė. Jiems t'esie! „Auszra“ veik į treczius metus įstos; to dėl meilingieji skaititojai pasiskubis isz naujo ant „Auszros“ prėnumeravoti.

Bitėnūse, spalio mėnesije 1884.

Auszros rėdistė.

Į t a l p a.

- 1) *Jūzapas Miglovara*. Dvi „Auszri“ Lietuvoje, l. 329. —
- 2) *Petras Trupinėlis*. Piastu duktė, eilės, l. 336. — 3) *J. Basanavicius*. Isz musu praeigos. I. Lietuviu „Dunojus“ ir Rimėnu „Danubius“, l. 341. — 4) *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.* Hamleto pasikalbėjimas su savimi, l. 347. — 5) *Gintautis*. Medega statant trobas, l. 351. — 6) *J. Bs.* Bajaro pilis, l. 354. — 7) *Peliksas Mažutis*. Tikrieji vardai nekuriu vietu Lietuvoje, l. 358. — 8) *J. Szl.* Gromatos isz Amėrikos, l. 359. — 9) *V. Vaicz.* Garbstimas Lietuvio, eilės, l. 366. — 10) Isz Lietuvos, l. 367. — 11) *L. Ž.* Isz dainu Lietuvės, l. 384. — 12) Auszros rėdistei pavesti senovistės daigtai, l. 386. — 13) Auszros rėdistei pavestos knygos, l. 386. — 14) Auszros rėdistės pirktos knygos, l. 387. — 15) Gromatu skardinė, l. 387. — 16) Apgarsinimai, l. 389.

Gromatas, rankraszczius ir piningus Auszros rėdistė siuncziant reikia szikią antraszą padėti.

**Martinas Jankus, Bitenai per Lompėnus
(Lompönen in Ost-Preussen).**

Už rėdistę atsako Martinas Jankus, Bitenai per Lompėnus. Spaudinta už piningus skaititojų „Auszros“ pas O. v. Mauderodę Tilžėje.

N. 12.

Tilžėje, grūdis.

1884 m.

Antras

AUSZRA.

metas.

Laikraštis, išleidžiamas Lietuvos milėtoju.

„Ausra“ iszeina Tilžėje 20. kožno mėnesio pavizdije knjgutės 32—48 pusiu. — Prekia: ant metu 4 rubl. = 4 mark. Atskiras num. 35 pf. = 35 kap. Apgarsinimai, rēdistėje „Auszros“ priimami, kasztūja už kožną pusiau dalitą eilutę po 20 pf. = 10 kap., laikitojams „Auszros“ pusę tiek. Vokiētijoje galima „Auszra“ prie kožnos cēcoriszkos karaliszkos pasztos parsikviesdinti.

Žinē nū rēdistēs.

Antri metai buvio musu „Auszros“ su sziūmi 12. numeriu baigiasi. Skaititojai ējo su ja per vargus ir bēdas, jos neprastodami ir neapleizdami. Už tai szirdinga dėkavonē jiems t'esie! „Auszra“ veik į treczius metus įstos; to dėl meilingieji skaititojai pasiskubįs isz naujo ant „Auszros“ prēnumeravoti: juk kožnam tikram Lietuviui prirup' tai daugiaus tai menkiaus musu giminēs ir kalbos ateitinē ir laimē.

Bitēnūse, grūdžio mėnesije 1884.

Auszros rēdistē.

Pro domo sua.¹⁾

Szитай su Dievo pagalba jau dviliktą spindulį antrojo meto „Auszros“ leidžiamė ant musu dar labai tamsios pasaulės. Ne musu kaltibē, jei spinduliai tie dar ne daug szviesos isznesziojo po visus kampelius brangiosios tėviszkės — kaip mokam', taip ir szokam', o kad dailiaus szokti ir užsimetimo neturime, tai rodo musu vardas: ne szviesa, ne diena, ne saulē, o tiktai

pakarni auszra. Ateis gal' diena, kad pradēs mums szviesti ir saulē, ale liki to dar toli neužsitarnavome. Užsižibinome tam kartui sav menką žvakelę, ne vaszko, ne stearino, tiktai paprastos medegos, ant kokios iszsigalējome, ir ją žibįsime, koliai bus įstangos.

Mes tokie dar mažucziai, kad, regis', nėkam skersai kelio atsistoti negalėjome. Vienok ne taip turėjo buti; ant musu tūjaus užpūlė isz visu szaliu. Ale ar teisingai — apie tai norime su savo meilingais skaititojais pasisznekėti.

Vos tik pasirodėme ant svėto su savo pirmaje knįgele, kaip suriko balsas isz pietu: klasta, separatismas²⁾, jus papirkti — ne kitoniszakai (kam — tai paslėptinė pulczinelio³⁾, nēs žudote iszsitikėjimą žmoniu musije, mokindami jūs giventi savo protu ir budindami jūse ne gerą szirdį dėl ju szirdingiausiu prieteliu — „nie pozwalam⁴⁾“! užia jie. O iszgirdę tą piudimą iszvėšę musu mandrocziiai — o kas tik pas mus už tokį savę nelaiko — isz visu pusių kaip szirszės su didžiu iszsitikėjimu subirbė: Teisibė, norite perskirti du broliu, kuriūdu tiek szimtu metu vienibėje pasilaikė! Jie lingūdami galvas pūszėsi ta mandribe ir kreipėsi ant Auszros. Rėksmas ano didžburnio iszsiplėtė po visą Auropą ir perėjęs ocejaną net į Amėriką nusidumė. Atsiliepėme tiems mandrocziams, kiek rodėsi reikalinga, ir praszėme nū ju, kad paroditu mums, kūmi ir kada Auszra tarp broliu nesutikimą pakėlė. Prieszininkai nežinodami ką atsakiti nutilo kavodami savo gilį, bet teisibė iszėjo ant virszaus, nēs atsirado virai, kurie taip pat neiszsitikėdami į mus, ale turėdami protą ir sąžinę, pervartė kožna musu žodį ir apreiszkė svėtui, kad rėkta ir birbta buvo neteisibė.⁵⁾

Isz kur-gi ėmėsi tas rėksmas ir dėl ko tas užsimetimas ant musu? Vargiai paklisime atsakidami, kad vis tai paeina isz nelaimingo įproczio tulu ponu prikiszti prie viso politika, ir à propos de bottes, kaip sako Prancuzai. Užsižibinome sav žvakę, nēs liudna mums buvo patamsije, o ne tokią, kokia pas jūs žiba, tai tūjaus ju galvose pradėjo svaigti: o kaip

ta žvakė žibės — ir nugesinti ją! Galėtumėme ir mes politikauti — tik ne musu tai darbas — galėtumėme paklausti tu ponu: O kaip Lietuvinkai kalbėjo, kad su jusu seneliais Vokiečiams ant Žalgirio (Grünvaldo) nugaras pėrė, arba be jusu Szvėdams po Kirkolmu galvas skaldė, ar Totorius isz Rusijos po laukus vaikė? Kokia kalba sznekėdavo tarp savęs musu didisis Vitautas⁷⁾ su dovanotu jums nemažu Jagėla, kad pusės svėto reikalus aprokūdavo, arba kokioje kalboje iszdavė mums įstatimus ne mažesnis už jūs ipėdinis ju Zigmuntas⁸⁾? Ir kol neatsakisite — jei galite — priderincziai ant tu musu klausimu ir ne iszvesite isz ju įpatingos pabaigos, tol mums apie tai su jumis, szirdingieji prieteliai, sznekėti nėra nauda.

Pabaigę taip su prieteliais bandisime padariti rokundą ir su savo neprieteliais — dūdame ranką, kad su tais bus kur-gi lengviaus. Teisibė pasakita: Iszliūsūk mus, Dieve, nū prieteliu, o su neprieteliais ir mes patis pasirokūsime! Kad daug turime tu paskutiniu, neabejojame. Tik sunku suprasti, ko jiems nū musu reikia. Daugiausieji isz ju, regis', piksta ant musu, nei patis nežinodami dėl ko. Paklausti apie tai gal' tik tiek pasakiti, kad Auszra mums nereikalinga, turint visokiu lenkiszku ir vokiszku laikraszcziu, kuriu ir tur mums pakakti. Labai gerai, ale kas davė jums tiesą vardan musu kalbėti? Nereikia jums Auszros, ir neskaitikite jos — ar mes liepiame? Ale kam-gi siuliti kitiems savo norus ir mislis! Storojamėsi permaniti, isz kur piktumas tu musu neprieteliu, katrie numano, ką darą. Privargę gerai, man ding', supratome vieną užmėtinėjimą, daromą mums, ir su mielu noru ant to atsakisime. Sakote, žmonės musu kalbą tik lietuviszkai, interesavojantiesi tik viena tikibe — katalikiszka Didžiojoje⁹⁾ ir ēvangėliszka Prusu Lietuvoje, ir mėgią skaititi tik apie dieviszkus dalikus, kitūse-gi jie nėko nenumaną ir to dėl jais neinteresavojantiesi; kam-gi mes raszą jiems apie daigtus, kuriu jie nesuprantą? Taip, ale isz kur ta žinė, kad mes raszome tik dėl Lietuviu

nėko nemokancziu ir nėko nesuprantancziu, ir koks reikalas mums dėl ju rasziti? Mes raszome dėl tu, kurie mus supranta ir nor' lietuviszkai skaititi, norint ir galėtu kitoniszka, o apie dieviszkus dalikus negalime rasziti, nebudami kunigais ir gerai apie tai nenusimanidami.

St. Szbj.

1) Pro domo sua, už savo namus. — 2) Separatizmas, atsiskirimas. — 3) Visiems žinoma paslėptinė. — 4) Nepaveliju. — 5) Kraj, n. 46. — 6) A propos de bottes, ir apie cziabatus (kurpes) kalbant. — 7) Lietuvos didysis kunigaikštis. — 8) Lietuvos ir Lenku karaliai. — 9) Taip vadino Vokiečiai senovės Lietuvą (Grosslitauen).

Piastu duktė.

Apsaka apie Lietuvius 1282 meto. *Petro Trupinėlio* perdėta.
(Priemazga.)

XV.

Traidenas gilin žengia pirmutinis,
Po kojom's dunda grindis akmeninės.
Paskui jį kiti vadovai jo seka,
Bardisziais barszkin' ir garsiai sav szneka.
Liemū jo laibas, pažim' tū vaikiną:
Augsztas kaupokas jo galvą dabina;
Plunksnos ant virszaus kaupoko tirėjo
Ir dailiai sklaidės' ant pecziu nū vėjo;
Apdeges veidas sveikas ir raudonas —
Bet susiraukęs — tur' but' piktas ponas.
Jūdom's akimis kada dirstels ticzia,
Tartum', kad žmogų nor' pervert' viliczia!
O kad pažiurę į mergele jauną,
Jos karsztą szirdį kaip gaute pagauna!
Pilis jo rankoj', jis ira voldonas,
Bet akis aiszkios ir veidas malonus.
O jūdi usai grožina jo veidą,
O ilga barzda žemin nusileido;
Rankos be szarvu, tik rubas lininis,
Liūsos, kad kiekvien's but' smogis smertinis.
Per vieną petį pakabīt's ant jūdo
Diržo trimitas, kuriūm' gandą dūda;
Ant kito — kardas kruvinas kabojo,

Kuriūm' daugibę Lenku iszkapojo.
Kraujas ant jojo dar nesukrekėjo,
Raudonais laszais ant grindu varvėjo.

XVI.

Į vieną grinczią, į kitą jėjo,
Nėko nerado, tik aidas skambėjo.
Jau nū senovės Piastu giminėje
Bajorai pūtas czia kelia suėję;
Czia ir Kunradas medėjus vaiszina,
Kad ant medzioklės isztraukti ketina.
Aržūlo stalas ant raginiu koju,
O prie ju sūlai dėl prastu artoju.
Sukalti krukiai, rinkės, sienoj' grincziu:
Ten risza kurtus, skalikus medincziu.
O kampe kamin's pastatitas ticzia,
Idant szilditu žiemoje sekliczią.
Tai ira vieta dėl žilu seneliu,
O maži vaikai sėdi ant ju keliu.
Szim' bute ponai vakaro adina:
Linksminas', szoka ir geria sav vina,
Bet szilandien czionai tila lig ant kapo:
Nėk's nesilinksmin' ir nēr' givo kvapo.
Tik jūsta saulės ant grindu regėti,
O einant aidas kampūse girdėti.
Ugnis užgeso, kaminas atszalo,
Tik tuszczios taurės matiti ant stalo,
Czionai Lietuviai aplink pažiurėjo,
Paskui prie trecziu jie duriu priėjo.

XVII.

Traidenas smarkiai su bardiszium' kirto,
Net truko stumos ir duris parvirto;
Bet szoko atgal, tartum' iszsigando,
Griebė už kardo ir tū ginties' bando!
Tartum' pamatė czia paslėptą buri
Kareiviu Lenku, bet kad geriaus žiuri,
Mato ant slenkscziu tik skaisczią mergele,
Kuri jam drąsiai stojo skersai kelio.
Buvo tai duktė Ziemovito — Ona,

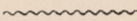
Sesū Kunrado, silpnojo valdono,
Skaisti, raudona lig pražidus' rozē,
Kuri vos — tikā pumpurā atvožē;
O akis dega, tartum' divi žarijos,
O veidas rodo, kad nēko nebijos'.
Anukē Piasto: toj' giminēj' garsus
Gimē karaliai: ir drāsus ir narsus!
Laikūse kariu perleidus' jaunistā,
Nebijo kardo, bardiszių pažīsta.
Kad auklē lopszij' mergeleį siupavo,
Daineles kariu jai tada dainavo;
Apie Lietuvius minējo narsingus:
Tai nožmius, baisius, tai vėl maloningus.
Szarvai ir ginklai — tai jai ne naujiena;
Kareiviu darbus girdējo kas diena.
Ir apsirēdzius' į jupeleį jūda,
Tarp duriu stovi ir įeit' nedūda.
Savo nameli, tartum liutē, gina:
Buriui Lietuviu bardiszių' grasina.
Traid'nas bardisziaus suvis nebijojo:
Izsmusztu ginklą, parbloksztu po koju,
Bet ji akelēm's meiliom's pažiūrėjo,
Traidenas dreba lig lapas nūg vėjo:
Skaistumu veido ir akelēm's savo
Lietuvos liutā tūjaus užkariavo.
Su gēda greitai nūg jos atsitraukia,
Stebēdam's žiuri ir tartum' ko laukia.
Mergele tarē į plēsžiku gauja,
Kalboje Rusu, kuri jiems nenauja.
„Kareiviai! manę galit' sukapoti,
„Gilin neleisiu, nēs ten serga motē!
„Kunige narsus! tu turi galibę!
„Gūdok nelaimeį musu ir silpnibę!
„Giminei Piastu palik nors szi kampa;
„Ka pilij' rasi — viskas tavo tampa;
„Paliėpk kareiviams, tegul' negadina
„Nors tą buteli, kur serga motina!
„Imk lobį musu, vina kelnorēse,
„Imk szarvus, ginklus — ka tiktai norēsi,
„Tik szlovę musu teikkies' negaditi,

„Ir tavo likim's gal' atsimainiti!!
„Nesijūk, vade, regėdam's mergele,
„Kuri bardiszių priesz tavę czia kelia;
„Doribę ginant — Dievas mano skida,
„Suszelps jaunistą, kuri vos pražido.
„Dėl to su drąsą asz stosiu į kova,
„Neleisiu nėko, kur motinos lova!“
Tarė ir greitai mergelė padori
Pakėlė ginklą, tartum' kirsti nori.
Isz kur ta drąsa pas mergele imas'?
Isz kur narsumas ir tvirtas rizimas?

XVIII.

Traid'nas užkaitęs į žemę žiurėjo,
O po tam szitaip mergelei kalbėjo:
„Kunigaiksztenė! mes narsus kovoje,
„Bet ir mus' szirdij' doribė keroja.
„Mes piktos mislies galvoj' neturėjom':
„Gėda ir gaila, kad jus pergalėjom';
„Zinomas daigtas, kad laikūse karo
„Geriausias žmogus nelabistę daro;
„Paėmėm' pilį: dėl ko jus' tėvinės
„Virai medžiojo ir nūg mus' neginės'?
„Kurie jau žuvo, tegul' žemėj' liekas',
„Bet pilį jusu ndraskis jau nėkas.
„Tik mus plėszikais, meldžiu, nevadikit',
„Ant vietos svecziu Lietuvius sodikit';
„Ant vienos nakties tik praszom' nakvinės,
„O ritoj' trauksim' ant savo tėvinės.“
Szitaip pasakęs vadovams kalbėjo
(Kurie į pilį su jūmi atėjo),
Kad jie plėszikus tūjaus sulaukitu,
Idant jau daugiaus pilies nearditu.
Vos tik paliepė, gauja viru piktu
Ant vietos stojo, lig stabu isztikta.
Tiktai isz tolo dar girdėt' verkimas,
Baisus dėjavim's, szauksmas ir keikimas.

(Toliaus bus.)

Mirus Keistucziui.

Liudnai Niamunas bangūja,
Graudžiai vėjai girioj' gaudžia,
Visa Lietuva dėjūja:
Sen's Keistut's jau mirium' snaudžia.
Leiskit' garsą ragu garsiu,
Gieskit' giesmes kariu narsiu —
Lai su mirium' mus' milžino
Svėt's Lietuvos garbę žino!
Tegul' žiniai jas gūdoja,
Motės vaikams atkartoja,
Kad Lietuvai kap's Keistuto
Ženklu jos narsibės butu.
Ten, kur Szventaragio klonis,
Laužą didviriui sudėjo.
Ir ant jo sus'rinę žmonis
Arklį su ponu uždėjo.
Kas tas jotis? kieno žirgas?
Kieno kardas, kurs toks mirgąs?
Vad's pabaigė dienas savo:
Tai Keistut's, kurs taip marsavo.
Dulkes žemėn' jo supilstė,
Vėjas tū rukus iszskirstė.
O ten dvasė nusibastė,
Kur Algircziu kvapas lakstė.
Garsus vadai mus' tėvinės!
Tav gerai dabar dangūse:
Tav tik kruvinos musztinės
Terup' tėvu pasėdūse;
Bet mes vargdieniai taviejie
Ka, darisime be tavęs?
Ak, mes nelaimingiausiejie —
Karėsna dabar mus kas ves?
Lenk's įlįs į mus' namelius,
Moteles surisz, vaikelius,
Krokavon' mus visus nugins —
Kas tėvinę tūmet apgins?

Garliavoje 14. balandž. 1884 m.

J. A. Kalnėnas.

Gromatos isz Amērikos.

(Priemazga.)

Tarp Lietuviu, keliaujancziu į Amēriką, daugumas nemoka nei svetimu kalbu, bet kas dar pikciaus, nei savotiszkaï paskaito kniġas ir nēko nemoka rasziti; tris ar keturi sugraïbo ant maldu kniġos pakrapalïoti. Už tai nedivai, kad tie musu žmonēs kelionėje neturi ġeresnio darbo, kaip kad diena isz dienos susėdę ant žemės, kojas isztiesę ar sukeitę muszti kartas, „kaziriūti“, kaip jūs girdžiu sakant. Kad asz norėdamas ju maštį paklabinti, paėmęs kniġą paskaicziau, pasiklausė, ir pasiġūkė, kur kas patiko, bet vis-gi skaitimas neġkvėpė jiems noro daugiaus ką pasiskaititi patiems: ant galo jie man pasakė: jeigu paskaititum maldu kniġą, tai bent pasimelstumėme, o dabar skaitai mums tiktai svētiszkus daigtus. Kur tokius žmones rasi, kaip kad musu Lietuviai?! jie nēko nemoka ir tariasi, kad mokinimas — tai nereikalingas žmogui „galvos sukinimas“. Vaiku klausinėjau aritmētikos. O kad regėtum, skaititojau, koks nepalankus ira protas tu vaiku! Kartas ir geinius muszti, visi moka, nesikį taipo-gi atsitraukia arėlkos; o kad reikia suneszti, kiek ira 10 ir 15 ir 5, tai nēkaip negal'. Bukumas ir atszipimas ira neiszpasakïtas. Bet ir seniai ira mažai ġeresni. Antai turėdami piningus nežino, kiek turi, nēs nemoka sumesti. Taip nevienas ġirėsi, kad pirkdamas Amburke laivakortę papildęs pardavikams auksinius piningus ant skūmės, anie-gi paėmę, kiek jiems ar tiko ar reikėjo, kas gali tai žinoti?! . . . O juk tokie ir toligus atsitikimai ant szvėto musu žmogui nepasako, jog reikia mokintiesi rasziti ir skaititi, reikia iszmokti aritmētikos. Kada Lietuviai ateis į supratimą, jog dėl ju pacziu naudos ira reikalingas mokslas!! Kada ta „szventa“ Žemaitija gavus nū Dievo norint mažumą dvasios szventos!!

Pridursiu dar keliatą daigtu, parodancziu, kokios nūmonēs ira musu Lietuviai. Vieną pavakarę isisznekome apie szienapiutę. Žodis po žodžio, pagalop taip vienas pratarė: „Bet ar žinote tai, kad auga ant pievu tokia žolė, kurią kad dalgiu pakirsi, tūjau dalgis isznįra. Taip vieną kartą man atsitiko. Pioviau vienas pats balokszmį, tarėjau szaunų dalgį ir gerai sutaisitą. Piovēs atsistojau, užsidegiau liulką, o parukinęs vėl ėmiausi žolę žirinti, kaip szitai brr . . . brr . . . mano dalgis ir iszsinarstė. Regimai asz aną žolę nupioviau. Juk kitaip ko-gi reikėjo taip tvirtai užtaisitam dalgiui staigu pasileisti?!“

„Reikėjo papiautą plūksztą szieno paimti“ — atsiliepė kitas szienpiovikas, „ir įmesti į bėgantį upelį. Prastoji žolė butu plaukusi pavandenim', o szī — priesz vandenį, tūmet butum bent ką laimėjęs“

„Bepigu, kad asz tai tūmet bucziau žinojęs.“

Asz tai vis girdėdamas supratau, jog czia ira sznekama jau apie kokį prietarą ir nusiklausiau. „Kaip tai laimėjęs?“ iszsiszokau — „ir ką?“

„Taigi ar nežinai,“ atsakė man, „kad žmogus, kurs turi tą žolę, gali viską dariti — jis ir į svetimą klėtį ir namus įeis be rakto, ir szuns įo nepjauna.“

Asz girdėdamas tokią szneką divijausi, nemažiaus kaip ir isz to, kad tokiam *laimingam* žmogui ēsą valė vaikszczioti į svetimą klėtį, ją atrakinti ir szuniu neatboti nei Dievo . . . . O tiems žmonėms toks darbas rodosi ēsąs . . . laime. Bet mano paaiszskintojas tos mano mąsties nenujUSDamas tęsė toliaus.

„Žiurėk, kaip tankiai atsitinka, jog vagis apvagia tokius namus, kur ira pikcziausiejie szunis; tegul' nueina ten paprastas žmogus, tą szuns tūjau sudraskijs, o kad ateina anie vagis su paslaptinga žole, tai kaip subaudžia, tai szū vūdegą pamezges ir bėga szalin niurzgėdamas.“

Tokia pasaka man priminė kitą, kur vagis namus kad pasmilką dumais degusiu žmogaus kaulu, tai galį apvogti namus, kadaği giventojai miegą kaip užmuszti ir nėko negirdži . . . .

Tokios ir toligios pasakos tebevieszi galvose musu žmonių; ko už tai ir norėti, kad jie imtūsi nespirmiami už knįgos arba kad suprastu svarbumą mokslo. Ju prasimanimai tai tikriausia teisibė, kurią sziuksztu gribsztelėti. Taip vieną vakarą mes keli Lietuviai susėdę sznekame apie savo pribuvimą į Naują Jorką. Tikėjomėsi ten nuviksę nedėlios dieną. Visi sakė, kad tai busę labai gerai, nės galėsę tūjau bėgti į bažniczią; ten pasimeldus busę lengviaus, dabar jau dvi szventi ir tai atlaidini czia ant laivo be maldu perleidę.

Bet atsiliepė vienas, ar mes ten viską suprasime?

„Kaip-gi ne?“ tarė kitas, „juk visur kataliku kunįgas skaito miszias *lotiniszcai*.“

„Argi supranti“, asz paklausiau, „ką kunįgas *lotiniszcai* giesti ir skaito?“

„Tataigis tau!“ atsakė man, „argi asz akiu neturiu, kad nematicziau ką ten kunįgas dirba ar ką . . . .“

„Gerai“, sakau, „bet mes matome, kaip židu rabinas užsi-meta perkabę, rankas apvinioja dirželiais, o prie kaktų prikabina ragelį, kuriame yra įdėti 10 Dievo prisakimai — bet argi mes žinome, ką ten tas židas burbuliūja? . . .“

„Taigi matai“, suszuko mano sznekėtojas, „ir nori man liginti ‚dukauną asabą‘ (t. e. kunigą) su tūmi smaradu . . .“ Ir toliaus ten ėmė nėkus plusti užmiršęs man pasznekėti apie tai, kad lotiniszku maldu bažniczioje nei vienas žmogus, kurs nesimokino lotiniszka, nesupranta. O vis-gi tariasi, jog katalikas tiktai katalikui yra brolis, ir norint katalikas butu biaurus pikt-daris, bet vis-gi jis . . . žmogus ir yra geresnis už aną „be-dievi“ liutariszki, kurs nei meldžiasi rito nei vakaro metą, nei badūja, o ir szventą dieną „darbą dirbą“ . . . Matai, reikia ži-noti, kad pagal nūmonę musu žmogaus szventdienis — tai dieva maldu ir atilsio arba tingėjimo; baisu jau ir pamisliti apie tai, kad reikia ant svėto trustiesi ir szventą dieną.

Ui tie mano Lietuviai, ui tie keleiviai! kaip kūmet jie moka manę ir gerai prajukinti. Antai gavau nugirsti pasaką, kurią apsakinėtojas ir klausitojai laiko per tikrą atsitikimą.

„Nelabai seniai pas mano susėdus-kampininkus atėjo sve-timas pakeleivingas žmogus; jis sakėsi einąs į tolimą šalį. Mano susėdai yra vienoje grintelėje trys viriszkiei, visi pacziūti. Įeinant svecziui nebuvėliui visi susėdę valgė pusiaudienį (pa-launagi), taigi ir jį pasipraszė, kad artin trauktūsi prie Dievo dovanos. Jis prisėdęs prie szalies szlavė tai, kas buvo valgiti padėta. Taip visi bevalgidami ir įsiszneko apie tai, kad szal-tam ėsant lauke orui, žmogus ir įeib koks kits givūlis daugiaus suvalgo, ne kad szildant saulei vasarą. Svetis-gi sakė: „Norint dabar lauke saulutė szvieczia, asz vis-gi apsiimu jusu visus tris virus suvalgiti, kaip jie czia prie stalo sėdžia“. Visi kva-kva-kva nusijūke; bet szis savo sznekos nepaleidė. Moters sutiko — lai-gi jis valgo ju virus. Kaip bežiurint svetis nusitvėrė driuczki, įkruszo į nasrus ir nuspringo; taip pat jis pagreibė ir antrą ir treczią — visus sulamino ir nurijo. Moters nusigando; kaip pirmai jūkėsi, taip dabar ėmė verkti ir maldauti, kad bent isz-ventu atgal ju virus. Szis reikalavo nū ju už tai 15 rubliu. Nemitusios moters jam padavė pinigus. Tada jis atneszdino kubilą vandens, liepė jį prikrėsti karvaszudžiu ir padaridino mentalą: jam tas mentalas ėsąs reikalingas dėl subridinimo szirdies; kad jam szirdis supiksenti, jis imsęs vėmti ir isz-

vemsęs visus suvalgitus virus. Kaip viskas jau buvo kaip reikiant pataisita, sveczias paėmė santį, ir sėdamas tą sriubalą neszė prie dantu . . . . Ant galo jis ėmė gokczioti, gokcziojo ir iszvēme vieną, paskui antrą, ant galo ir treczią virą . . . . Virai-gi vėl pas savo paczias sugrįžę szitai ką papasakojo: Tas sveczias, gird', mus sustatė visus tris į kertę; czia mes viska matėme, kas aplink mus dėjosi, bet mes nei pakusztėti neigi sznekėti negalėjome — ot taip sustingę ir stovime. Matome, kaip jus verkiate, kaip praszote, idant sveczias gražintu mus; matome, kaip piningus mokate, o nėko negalime dariti, norint czia pat stovime. Ant galo kad pataisėte aną bjaurųjį sriubalą tai sveczias paėmęs santį kaip ėmė mus taszkiti, tai szitai subiaurojo ir musu drabužius, ir mus paczius suszudino . . . O kad jis iszniktu su savo tokiais jūkais! . . .“

Man-gi ta pasaka primena veikimą kloropormo. Bet koks tai daigtas, ans kloropormas, paklaus nemokintas Lietuvis. Apsakisiu trumpai. Kloropormas — tai suvienavimas kloro su taip vadinamu pormiliu (radikalu skruzdinės rugszties), arba sznekant kėmijos kalbą: pormil-superkloridas. Skruzdinėje organiszkoje rugsztije, miszkinėse skruzdėse, plaukūse tulu plastakiniu lėliu, digliūse dilginiu ir daugiūse givūliūse ir augmenise randamos rugsztis ir radikalas, susidedąs isz angliaus ir vandendario, vadinamas pormiliu (C_2H), suvienūtas su 3 atomais degio, su 1 atomu vandens. Tas tai radikalas vėl gali susivienūti su kloru, bromu, jodu ar sėra. Suvienavimas jo su kloru vadinasi kloropormu (C_2HCl_3), ir tris padarai angliaus, vandendario ir kloro ten randami prietikije, kokį parodo formula. Vienok kloropormą taiso ne isz paczius skruzdinės rugszties, bet lengviaus tai padaro perkozdami alkoholį kloralkaliu ir vandeniū. Kloropormas szviesus, permatomas skistimas sunkesnis už vandenį, už tatau jame skęsta; jis lengviai susimieszia su ėteru, vinspicziū ir riebiais alivais visūse prietikiūse, verda jau prie 60° szilimos, ir labai lakus ir turi salsvą, truputį badų arba dagų kvapą ir skonį. Jis greitai ir lengviai iszgarūja, o jo garai, įkvėpūti į gerklę ir plauczius, pereina tūjau į kraują žmogaus ar kito givūlio, o taip kada atmainitas kraujas ima veikti smagens ir dirksnis (nervus), neuzilgu pragaiszta jautrumas ir apima miegas. Po labai trumpo neramumo, kur kloropormūtas isz stengiasi atsistoti, mēto rankas, szneka ir kovoja su miego vaizdais, ateina perilsimas; tūmet

šąnariai atlėžta ir atsiranda pilnas nebejutimas ir nebesąprotis savęs. Kartais tame laike kloropormūtasis mato tai jau mėgius tai piktus sapnus; o kartais sąprotis savęs mažne visiskai pasilieka ir kloropormūtasis žino ir girdi viską, kas aplink jo dedasi, gali ir paskui atsiminti žodžius kitu sznekėtus, bet nėko nejauczia ir negali pajudinti šąnarius arba negali nėkam prieszais pasistengti. Kartais-gi sąprotis savęs taip iszsilaiko, „jog ligoniai, nejausdami kirurgiszku įgrobimu, szneka su savo apielinke, jūkaujasi, ticziojasi ir t. t.“ Taip Pragos szpitolėje žiurėjo vienas nupiautkojis, kaip daktaras atjieszkinėjo jo kuno sudinus, suko, apriszo, ir sakė visai ramus, kad „jam tai ēsą neskaudu“. Kitas-gi sakė, kad jis girdėjęs, kaip jam kaulą pjovė, bet skausmo nejautė. Kurti regėjo kareivį, kurs girdėjo be sopulio balsą piautuvo. Vienas Italas sznekėjo per visą laiką piaustimo su kirurgu ir apsakinėjo daug daigtu aplink savo tėvinę, nėko nejausdamas ir t. t. (Güntner, das Seelenleben des Menschen im gesunden und kranken Zustande 1861). — Bet-gi kloropormas ira paojingas, jis gali žmogų nužuditi. Vienok dabar jau ira žinoma, kad jis nėra taip dideliai pražutingas, kada jį sumaiszo su atmospėriszku oru, taigi kada gana prileidžia tiro ir szvėžaus oro. O idant paojingumą kloropormo sumažinti, daktaras Snov's pataria kloropormą liginai sumaisziti su vinspiricziu, ir garus to maiszalo dūti kvėpūti. Vis-gi reikia labai didelio atsargumo pasikloropormūjant. Kloropormas ira dvejopai vartojamas — isz virszaus ir į vidų.

Patriniojant isz virszaus, idant pragaisztu skausmai dirksnise, jauzczia žmogus tiktai ūdos degimą, kurs greitai praeina, ir visai nėra paojingas dėl givasczio. Kada smarkus sopuliai vargina žmogų, arba kad jį kankina nemiga, baisus kosulis dirksniu sujuszimas, mėszlungis ir t. t., tūmet įėmimas kloropormo į vidų atnesza didelią paglobą. Vienok nereikia moterims kloropormūtiesi gimdant vaikus, jeigu tiktai tūmet tai reikėtu dariti, kada atsieina dirbti operaciją arba jeigu begaliniai sopuliai labai ardo sveikatą.

Bene bus ana pasaka, kurią augszcziau iszrasziau, pramanita pagal tokį tikrą įveikimą kloropormo, apie ką žmones bus kūmet norint girdėję, o nesuprasdami to atsitikimo, tūjau jį padėjo į pasaką: juk tankiai girdime, jog varpai skamba, bet sapaliojame be reikalo kur ir kaip . . . .

Bet jau turiu baigti savo pirmąją gromatą. Tiktai pasakysiu, jog likusios dienos musu kelionės nebuvo visai laimingos — o mes važiavome su visu 16 $\frac{1}{2}$ dienu, iki pasiekėme Naują Jorką, kadagi prisiartinant prie Amėrikos tankiai kilo taip jūsvai balsganas didelis ukas, jog musu garlaivis stovėjo kaip kada adinu adinas ant vietos ir kukdė garą, dūdamas ženklą kitiems laivams, jeigu atsitiktu jiems netolimais keliauti, jog jis czia stovi ir perserga, idant virszumpi neužvažiūtu. Ant galo kad pasiekėme Naują Jorką, tūjau atvažiavo daktaras, perveizdėjo keleivius, ar visi sveiki, o radęs gana visus sveikais, leidė garlaiviui įvažiūti į ūstą. Garlaivis nuvažiavo į savo stovėnę, mus iszlaipino į didelį didelį daržinę, bet į mėstą nēkur neiszleidė nēs visi turėjome važiūti į „Castle Garden“, apgintuvę pakeleivinguju nū sukeziu ir apgaviku „naujojo szvieto“. Paskutiniąją dieną ant laivo mums nei valgiti nēko nebedavė, sakidami, jog pavalgisime aname „Castle Gardene“; reikia pasakiti, jog ir laike kelionės mes valgimu mažai, norint ir blogu, tegaudavome. Kūmet Amėrikos garlaivis jau nukeldino mus į „Castle Gardena“, tai ten gavome valgiti, bet už piningus, smarkiai didelius. Apginėjai keleiviu, regimai norėdami pakeleivingūsius apginti (!), tiko iszeziulpti pastarąjį skatiką isz ju ir taip tuszcziau kiszeniu. Atsitikimus „Castle Gardene“ ir kitur, ką girdejau apie Lietuvius Amėrikoje ir kaip kur ką macziau, apraszisiu kitoje gromatoje.

J. Sztiupas.

Pas nelaimingą brolių.

(Ant atminties mano buvusiam mokijtojui Tamosziui Žilinskui.)

Troszkus oras, dumai kartus,

Ant grindu purvai;

Kampūse nei tinklas tankus,

Vortinkliu pundai.

Apkrekėje sūdžiais sienos,

Szaltas kakalis —

Sunkios, sunkios broliu dienos —

Ima kosulis . . . .

Vargus kęsti, sunkiai dirbti,

Ubagu numirt’;

Su alkiu kas dien’ kariauti —

Sunku amžią tirt'!
Sztai kur galima mokities'
Vargti ir kentēt';
Su bađu kas dien' matities',
Sopuliu regēt' . . . . !

Gaisriūse 1883 m.

J. A. Kalnėnas.

Isz Lietuvos.

Raseiniai. Buvęs pravoras kunigu Dominikonu prie bažniczios szv. Katrinos Petrapilėje kun. Kolupaila tapė paskirtas į pravorus Raseiniu Dominikonu klosztoriuje. Tame klosztoriuje tik du Dominikonu beira. Jei netaps pavelita jaunūmenės į klosztoriu priimti, tai Dominikonu zokonas, taip kitą kartą garbingas, turės pragaiszi.

V.

Szidlava, Raseiniu pavietije. Czia bažniczioje kas zin' kas izsmetė „Sztukaunias dainas M. Jankaus“. Atsitikimai paminėti anose dainose, budami visiems žinomi, žmonėms daug džiaugsmo padarė. — Toje bažniczioje ira garsingas prie kataliku paveikslas Dievo motinos, su atlaidais rudenije vadinamais „Sziline“, tveriancziais per nedėlę. Stabmeldistėje toji vieta buvo garsinga stabu Budtės pagal apraszinėjimą Ignaco Buszinskio. Nū ko Szidlavos vardas paeina, sunku patėmiti. Tenai ne toli ira szilas, kuriame musu tėvai budami stabmeldžiais meldėsi rudenopi. Su laiku senoviszka szventė Szilinė į szios dienos atlaidas atsimainė, palikus tą patį vardą. Bažniczia murita labai daili ir kopliczia medinė su akmeniais viduje, ant kuriu pagal pasakas pasirodė szv. pana piemeniams. Ant matito pasirodimo ira padaritas paveikslas, stovis ant akmens. Szidlava stov' ant kairės pusės Dubisės upės, per milę ar daugiau važiuojant nū Raseiniu ant Titavėnu.

V.

Viduktė, Raseiniu pav. Pernai uždėjo pirmą krikszcioniszką szinkių Lietuvininkas ir jam labai gerai sekasi. Dėl togi M. Jankus, dailus musu rasztininkas, keliaudamas po szitą krasztą szejp dainūja „Sztukauniose dainose:

„O kaip Viduklę buvau privažiavęs,
Pastojau linksmas lig karuną gavęs:
Lietuviszkos rankos man alutį davė,
Lietuviszkoj' kalboj' man meiliai tarnavo.“

Ir czia labai daili bažniczia, ligonbutis dėl ubagu, puiki klebonija. Viskas tai ira isztaisita ir iszręsta per darbsztumą nū keliu deszimcziu metu ten givencanczio kanauninko Kalendos. V.

Raudondvaris prie susibėgimo upės Nevėžos su Niamunu arti Kauno. P. V. Vaiczaitis raszidamas pernai artikulą „Apie Raudonpilę“ suklido sumaiszęs szį Raudondvariį (lenk. Czerwony Dwór, gud. Krasnaja Myza), tėviszkę grovo Tiszkaus, su Raudoniū (lenk. ir gud. Ravdań) taip jau ant Niamuno, arti Veliūnos, kur ira Gedimino kapas. Raudonius prigulėjo kitą sikį grovui Zubovui, padovanotas cėcorėnės Katrinos, paskui prigulėjo jo dukterei p. Kaisarėnei, o jei priesz porą metu mirus prigul' jos dukters dukterei, ponei de Castro. Abi vieti buvo garsingi musu dėjose, abi turėjo tvirtines, kurios tekdavo tai Lietuviams, tai Križokams, ir per tai neira galima susekti, apie kokią vietą kalba p. V. V. Raudondvariį vadino Križokai Nauju Kaunu. Apie musu tvirtines pagal Niamuną kù geriausiai žino Veliūnos tėviszkainis (ant Niamuno), p. Zaleskis. Jis raszė daug apie tai į lenkiszkus laikraszczius „Kłosy“ ar „Tygodnik illustrowany“, apie Raudonių ir t. t. Gerai butu tame dalike jo rodos prisiekti. — Raudondvaris tur' labai dailią muritą bažniczią ant pavidalo bažniczios szv. Sulpicijuszio Pariziūje. Visos teplionės ira isz Italijos. Bažniczios gale ira kopliczia, kur guli kaulai grovu Tiszku, bažniczios uždėtoju, neperseniai mirusiu. Czia ira baisiai puikus butas muritas, turis savije daug akivumo. Reikia žinoti, kad tai ira givenimas vieno isz pirmuju piningiu ponu, kursai savę laiko už Lietuvinką ir iszrodė priesz valdžią savo paėjimą, jį laikidamas už garbingą, ne taip kiti, kurie sako: „Asz Lenkas!“ Dėl to Lietuvinkui grovui Tiszku vale pirkti žemės Lietuvoje, o „Lenkams“ ne vale.

Jurbarkas ant Niamuno. Atsirado czia rudenopi vienas prekėjas isz Prusu ant žąsu. Žąsis ten mokamos buvo po 1 ir 1½ rublio, o szisai mokėjo po 2 ir 3 rublius. Žmonės matidami, kad gerai moka, ir paczias veislines žąsis pardavė. Taip kelis sikius turgus jam suszaukus ir vistaip brangiai mokėjus, o kartais nei iszdūdamuju piningu neėmus besiskubinant: žandarams pasirodė divinai, jie jį suėmė ir atrado, kad su netikromis bumazkomis kupezaujas. Ir gerai, kad sugriebė! Ir mes butumėme savo veislines žąsis pardavę ir neturėtumėme pecziankos ant szv. Martino . . . V.

Zamkus, pilis kitą sikį Gelgudo, genarolo lenkiszko, nuszauto ant rubežiaus jo kareiviu, bėgancziu į užrubežį 1831 m., ira ant Niamuno kranto Kauno rėdiboje tarp Raudonės ir Skersniamunio. Po 1831 m. atimta į skarbę, paskui iszprovota p. Puslauskio, ira dabar jo turtu. Dideli tie murai nū Križoku laiko su boksztais tur', kaip žmonės sako, urvus po Niamuno apaczia einanczius į Gelgotiszkę. Tos pilies sode ira ir dabar žalcziai kitą kartą Lietuvininku garbinami. Nėkur daugiaus Žemaicziuse, o regis' ir Lietuvoje ju nėra. Taip jie ira drąsus, kad drauge su vaikais ant žemės valganczius isz bliudo pieną laka. — P. Chodąkauskis, kursai pirma giveno Skersniamunije, o dabar Židikuse, Telsziu pav., man pasakojo, kad tame Zamkuje už urėdą tarnaudamas atmena, kaip vienoje gruvanczioje grinczioje tos pilies po balkiu tapė rasta užmurita skrinutė su labai senais popėriais. Tie popėriai tapė nusiusti į Petrapilės mokslu akadėmija dėl iszskaitimo, bet tai neįvikus, ant pirmo, dėl to kad buvo ten su visu nežinomas rasztas, o ant antro, kad buvo labai sutrundijęs. Sako, kad tas rasztas buvo ant lentikiu suraszitas. V.

Vilniuje, bažniczioje Bernardinu ira daug marmoriniu paminėjimu, pagadintu kū labiau per tai, kad ant anu galandžia kirvius. Isz kitu ira szmotai iszlupinėti arba numuszi. Ira ten daug paveikslu isz senovės atsitikimu, tarp kitu ir persekiojimas Bernardinu per stabmeldzius dar Lietuvininkus.

Lida, pavietinis mėstas Vilniaus gubernijos, pilis szlovingos senovės Gedimino, kuri dar tebestov' ant

kranto susibėgancziu dviejų upeliu. Tik nelabi židai pradėjo iš upeliu krantu smiltis kasti, taip kad viena pilies siena galės veik užgriuti, kaip didesnę dūbę išikas. Pilis stov' augsztai suvesta, kajp koks kamīnas be stogo, duriu, langu ir t. t. O dar toks geras (!) patrijotas kaip p. C., paviečio marszalka, pirm keliu metu darė storonę, idant ją su visu sugriauti ir ant tos vietos padariti sodą dėl mēsto. Tos pilies griuvinės priligsta į griuvinės Medininku ir Krevo pilies Vilniaus rėd. Viduje tur' ligumą kokią 15 sieksniu ilgio ir pločio. Viduje kareiviai kareivistėje pamokinami. Pilis stov' ant mēsto galo. Per tą mēstą žada dabar eiti gelžkelis nū Vilniaus į Rovną. Pirmą kataliku bažniczią uždėjo čia kunigai Pranciszkonai atėję iš Lenkijos 1366 m., o pirmą cerkvę graikiszko tikėjimo 1533 m. Lidoje dar buvo Karmelitu klosztorius, kuriame šiandien irā ligonbutis ir kareivinis klubas.

V.

Dabar pritirta, kad kū labiausiai prie perdėjimo į lietuviszką kalbą kniogos „Naujas įstatimas Jėzaus Kristaus par Gedraitį, viskupą. Vilnius 1816“ prisidėjo kunigas *Gaileviczia* giveness Varniūse, kur tū kart ir Žemaicziu viskupas buvo. Taip viskupai: kunigaiksztis Giedraitis, kaip ir kunigas Valancziauskis, maž tie patis darbavo apie kniogas, po kuriu vardais išžėjo. Kū labiausiai buvo užsiēmę kunigai po ju valdzia ēsantiejie. Medegą prie „Žemaicziu viskupistēs“ Valancziauski rinko kunigai visos viskupistēs.

V.

Auszros n. n. 1—3, l. 85 paminėtas kunigas *Rimaviczia*, musu rasztininkas. Dabar atrastos žinēs, kad jo sudėjimo buvo „Ubagu balius“, eilēs patalpintos Ivinskio kalendoriuje, kad jis prigulėjo prie zokono kunigu Karmelitu Kolainiūse. Pagal „Directorium“ (kniogas dėl žinēs apie kunigus ir bažniczias, iszeinanczias kas metą visose viskupistēse) 1879 m. dėl Žemaicziu viskupistēs randame, kad kun. *Brunas Rimaviczia*, Pakėvio klebonas, mirė 1874 m. 11. spalio m. turėdamas nū gimimo 66 metus, o nū paszventinimo į kunigus 37 metus. Pakėvijs buvo iki smerčio per 13 metu. „Directorium“ 1869 m. tą patį kunigą vadina *Karoliu Rimaviczia*. Kunigai man paaizskino, kad vienas jo vardas buvo krikszto, o antras zokono. Vienok katras vardas krikszto, o katras zokono, negalėjau isztirti.

Vėv.

Pakēvis, bažnitkiemis Sziauliu pav., kaip žinoma, mums davė tris rasztininkus. Pirmas ira kunigas *Rimaviczia*; antras *Liudas Jucius* (Ludwik Jucewicz) kilęs isz Pakēvio paraszė mums lenkiszkaⁱ „Litwa, wspomnienia Żmujdzi“, taip jau ira jo perdėjimas nekuriu dainu Mickaus knigelėje „Przekłady litewskie . . . , przysłowia żmujdzkie“ ir t. t. Dabar patiriau, kad pirm poros deszimcziu metu ten raszė ir atspaudino knygą (kur nežinau, ar dar givas, nežinau) tėviszkainis Pakēvio *Liudvikas Radaviczia* po užraszu, regis' tokiu: „Apraszimas apie Žemaiczius“. Ten ira suraszitos visokios patarlės ir žinės apie Lietuvą. V.

Jonsa Cedrovskis, gimęs Pohošciu tėviszkėje, tris miles už Slucko, dabar Minskos rėdiboje, budamas atidūtas savo tėvo ant tarnavimo kunigaikszceziui Boguslovui Radvilui, didžiam karunininkui didžios kunigaiksztestės Lietuvos, 1637 m., keliavo su jūmi tūse metūse po svetimas žemes, važiudami isz Danškos per Pamariu žemę ant Sztetino, per Ulszteino žemę, per Liubekį, Amburkį ir t. t. Jisai raszo: „Tenai ties Amburkiu arti *Bitvicho* radome praszciokus kalbanczius szneką vokiszką isz lietuvi zko (dialektem niemieckim z litewska), sako, kad jie paeiną nū Geruliu (Erulów), sentėviu Lietuvos.“ Toliaus raszo: „Ir už Amburkio ira tokie, kur kalba geruliszkaⁱ (po erulsku).“ Daugiaus ten apie Gerulius nėra. Žiurėk „Pamiėtniki historyczne do wyjašnienienia spraw publicznych w Polsce XVII wieku, posługające, w dziennikach domowych Obuchowiczów i Cedrowskiego . . . Wilno 1859.“ p. 142, 144. Isz datirimu mokintu viru žinome, kad Geruliai arba Heruliai ira tai tie patis Prusai, musu viengencziai, kuriu kalba Vokiecziu persekiota jau XVII szimtmėtije pražuvo. Tie Geruliai arti Amburkio givėnę 1637 m. turėjo buti iszsiūsti Križoku tenai isz Prusu. Jei Cedrovskis nebutu paminėjęs, kad jie paeina isz Geruliu, tai mislicziau, kad jis kalba apie Vilkus arba Liutikus, slaviszką giminę ir dabar ēsanczią anoje žemėje; nėra tankiai ir Gudu slaviszka kalba, isz kurio kampo paėjo

Cedrovskis, nekuriu buvo lietuviszka vadinta, dėl to kad rubežiūse Lietuvos kunjgaikszkistės buvo. *Vėv.*

P. Jonas Karlaviczia n. 49. „Pravda“ 1883 labai maloniai paminėjo perdėjimą jau mažne per pusę užbaigtą Mėczislovo Davainiaus Silvestraviczios dainos „Kunrodo Valenrodo“ garsingojo Lenku dainiaus o musu viengenczio Adomo Mickaus, isz atsitikimu kariu Lietuviu su Križokais.

Dainele „Arklis ir meszka“ sudėta nekurio Stankevicziaus, ponelio isz Telsziu pavieczio. Klebonas, kun. kanauninkas Paszkeviczius budamas Sziauliu gimnazijoje tai girdėjęs ir tą dainą iszsisraszės. Szisai Stankeviczius, kurio vardas nėra žinomas, sumiszime 1830 metu iszėjo už rubežiaus. *Kun. Tam.*

„Kraj“ n. 5, 1884. l. 17 ira įturis kalbos d-ro Prohaskos Lvovoje (Galicijoje) moteriszskėms laikitos, apie pobudį Svidrigailos, jauniausiojo brolio Didžiojo Lietuvos kunjgaikszksczio ir Lenku karaliaus Jagėlos. *V.*

„Kraj“ n. 6. 1884 l. 14 ira suraszitas bajoru skaitlius Maskolijos cėcoristėje. Ira viso labo 533691 galva. Nū tu randasi Kauno rėdiboje 63230, Vilniaus 41727, Minskos 38432, Vitebsko 17332, Magilevo 12842, Gartenu 11375. *V.*

„Kraj“ n. 5. 1884 l. 9 raszo, kad bajorai lietuviszku guberniju pirmiausiai padavė mislį karaliui apie paleidimą ukininku isz po baudžiavos, už ką ir gavo atvirą padėkavonę. — Isz priezasties buvimo daug žmoniu be žemės, ar mažai jos teturincziu, viriausibė apdumojo paplėsti darbsztumą *žeminio ukinio banko* ir ant Lietuvos, Ta pininginiczia žiczis piningus tiems, kurie norės pirkti žemės, arba ir kurie savo ukį norės pagerinti.

V.

Medega statant trobas.

(Priemazga.)

Muleriszkoji teszla.

Jeigu mes prie vopninės (kalkinės) teszlos drauge su vandenimi pridėsime smėlio ir visą tą gerai iszmaiszisime — tada apturėsime muleriszką teszlą, tai ira medega, kuri surisza, su vien's kitu kaipo akmenis, taip ir plitas.

Teszlos sutaisimas. Svarbiausiu daigtu taisant muleriszką teszlą ira geras iszmaiszimas vopnos su

vandenimi, ir toliaus, idant smėlio grudelei iš visu pusių butu aplipditi su vopna ir taip vien's kitą pasikrutitu, idant teszlos apvalumas ne daug butu kūmi didesnis už apvalumą smėlio prieš vopną pridėdant. Tada pirm ne kad prie vopninės teszlos smėlis bus pridėtas, reikia gerai vopną su vandenimi permaisziti, atsiziūrint kaip ant smėlio grudeliu didumo, taip ir ant ipatibiu turimuju buti surisztais akmeniu ir plitu. Kada jau vopninė teszla ira gerai permaiszita, tada nūlatai maiszant prisideda mažomis dalimis smėlis, pakol muleriszkoji teszla nebus sudėta iš atsakanziuju daliu vopnos ir smėlio.

Daugumas smėlio eina ne tik pagal jo czistumą ir didumą jo grudeliu, bet taip pat ir pagal vopną: jų vopna bus riebesnė, jų daugiau smėlio ji reikalauš, ir jų grudai smėlio bus didesni, jų mažiaus reiks smėlio.

Smėlis, kurį norime dėl teszlos pasigauti, tur' buti tirinėjamas, norint žinoti gauti, kiek prie jo vopnos tur' buti pridėta, ir atvirszčiai. Dėl to ima didelį sudiną ir pripila jį smėliu; paskiaus ant smėlio pila vandenį, koliai jis nepasikels iki sudino krašztais. Daugumas į smėlį supilto vandens mums parodis, kiek paimtame smėlije ira vietos tarp jo grudeliu — o kiek vietos, tai tiek tur' buti prie to smėlio vopnos pridėta — paprastinai vopnos pridėda per penktą dalį daugiau. Nū pavizdzio smėlio grudu taip pat didei užgul' gerumas muleriszkos teszlos. Apskriti grudai pasikrutina vien's kitą tiktai nedaugeliūse taszkeliūse ir tarp savęs atlieka daugiau ruimo ne kad kertėti grudai, kurie prie vien's kito gal' prisiglausti visais savo plokšztais szonais. Czistas smėlis, nesutepas ranku ir tarsi griežias jį trinant, kertėtas ir asztrus ira geresnis dėl taisimo muleriszkos teszlos, ne kad smėlis iš upiu, kurio grudai paprastinai ira apskriti.

Kaip dėl geginimo vopnos taip ir dėl sutaisimo muleriszkos teszlos ira reikalingas vandū czistas ir, jegut galima, tai ir minksztas. Neczistas vandū vopnai pridūda daleles suturinczias ir apsunkinanczias

jos sukietėjimą. Nerokūjant czisto putnago, kurs ira geresnis, kada geltonai iszžiuri, titnaginis smėlis isz ūlu nors ira skilėtu, bet kietu, ira kŭ geriausias dėl muleriszkos teszlos bile tiktai butu be dulkiu.

Hidraulinė teszla taisosi isz hidraulinės vopnos, o jei szi paskutinė ira liesa, tai smėlio czia reikia mažiaus ne kad dėl paprastos muleriszkos teszlos. Kaip augszcziaus jau buvo pasakita, hidraulinė teszla dirbasi isz hidraulinės vopnos szvėzei ir bus tūmi geresnė, kŭmi greicziaus po sutaisimo dėl darbo bus paimta ir kŭmi geriaus buvo prižiurėta, idant ji ne pirmiaus butu vandenimi paleista, kaip nŭ jos ap-taszximo ji visa į miltelius apsiverstu.

Gipsas.

Gipsas ir jo teszla. Gipsas, kurį budavonėje mes pasigauname, turi paveikslą sausu milteliu, ir mes apturime iszdegindami taip vadinamą gipsinį akmenį. Gipsinis akmŭ maž-daug ira sudėtas isz 33 daliu vopnos, 46 daliu sėros rukszcziu arba vitrijolijos ir 21 dalies vandens. Vitrijolija taip standžiai su vopna ira susivienijusi, jog ir labai karsztai akmenį įdeginant ji nŭ vopnos neatsiskiria. Daug pigiaus at-siskiria vandŭ ir tada akmŭ į miltelius subirėja.

Visam vandeniui isz gipso iszeinant jis pražudo be maž kone ketvirtą dalį savo svarbumo. Toliaus isz patirimo ira žinoma, jog, jei isz gipso iszeis visas kriksztolinis vandŭ, tai jo teszla neesti nei taip gerai riszanti nei taip greitai susukietėjanti, kaip kada jame palieka apie 5 dalis vandens. Dėl to tai jeigu mes norime, idant gipsas gerai risztu ir greitai stundėtu, tai jo akmenį sukulus arba sumalus turime katilŭse arba ant blėcziu deginti, nės tada lengviaus matiti vandens garavimą ir geriaus galima nuspėti, kada deginimą reikia pabaigti.

Deginant sukultą gipsą katile, ir nŭlatai jį per-maiszant dėl vienodumo degimo, mes czia pamatissime tą patį, ką matome vandeniį verdant, tai ira, kada szilima bus 100° C, tai ira tokia, prie kurios vandŭ pradeda virti, ir tai gipsas pradeda burbuliŭti ir tarsi

virti. Burbuliavimui ir virimui pasimažinant reikia deginimą baigti, ir gipsą izmaiziant izsversti iz katio, arba nustumti nū blētės, lai jį ant jos ėsame deginę. Ankstesniu ar vėlesniu apstabdimu deginimo galime pagal norą gipse palikti daugians ar mažiaus kriksztolinio vandens. Gipsas užkaititas augszcziaus 133° C pražudo kaip visą savo kriksztolinį vandenį taip ir įpatibę rizimo akmeniu — dėl to toks gipsas vadinasi numirusiu. Czistas ir gerai izdeginas gipsas rankoje sutrintas ir suspaustas tur' buti szvelnus, apieriebis ir nelipti prie pirsztu. Jegut jis ira szirksztas ir sausas, tai jį galima pasigauti tiktai dėl prastesniuju darbu. Nės izdeginas gipsas godžiai savėp vandenį sutraukia, kurs deginimu iz jo buvo pravaritas, tada tūjaus po izdeginimo reikia jį sudėti į gerai užsidaranczius sudinus ir laikiti sausoje vietoje.

Izdegitą gipsą su vandenimi sumaiszę mes apturėsime teszlą, kuri labai greitai — nės nū 5 iki 15 minucziu jau — visiszcai lieka standi, ir nors tas standumas paskiaus pasididina, vienok labai tankiai jis ira užtenkęs. Czia taip pat, kaip ir dėl vopninės muleriszkos teszlos, daugumas pridedamo vandens tur' buti izmėgintas pagal pasigaunamą gipsą, vienok visūtinau galima pasakiti, jog teszla bus gera, jei mes ant dvieju gipso apvalumu paimsime vieną vandens apvalumą. Jei mes iz karto nenuspėję daugumo vandens pridēsime jo prie teszlos paskiaus, tada teszla pražudo rizanczią įpatibę, džiusta pamaži ir ne ligiai ir jau paskiaus nebeaptur' prigulinczio kietumo. Truputį gereliaus ira prie per daug praskiestos teszlos pridėti gipsiniu milteliu, bet ir tada sukietėjimas teszlos neina vienodai ir jos izturėjimas pasimažina. Gipsas kartą sukietėjęs jau toliaus nebebus dėl darbo sugadus, jegut prie jo vandens pridēsime. Drėgnose vietose gipsas nėkadods neiszdžiusta ir palaukus pražudo savo rizanczią įpatibę, dėl to jį galime pasigauti tiktai sausoje vietoje.

Gipsinė teszla džiudama nepamažina savo apvalumo, kaip vopninė teszla, bet jį padidina — dėl

to ją mes tankiai pasigauname dėl užpilimo akmeniu sulaidimo, dėl užtvirtinimo geležies akmenyje, dėl gzimzu ir t. t. Czisto gipso, kaip per greitai džiustanczio daigto, mes negalime pasigauti, dėl baltinimo; norint-gi jį dėl to reikalo pasigauti reikia jį sumaisziti su tokiais daigtais, kaip vopnine teszla, kurie galētu suturėti per-skubų džiuvimą.

Taisant teszlą dėl baltinimo imasi tris dalis vopninės teszlos ir viena dalis gipsinės. Vopninė teszla džiudama nor' susitraukti, gipsinė-gi iszsitiesti, pasididinti — baigiasi-gi tūmi, jog teszla sutaisita, kaip ką tik buvo priminta, nei susitraukia nei iszsitiesia, ir tada baltinimas džiudamas nenuskyla. Labai greitai džiustantį baltinimą apturėsime pridėdami prie gipsinės teszlos czisto putnaginio smėlio ir imdami ant dviejų gipso dalių vieną dalį smėlio.

Dėl gzimzu gera teszla susideda isz trijų dalių ką tik atgesįtos vopnos, isz vienos dalies smėlio ir keturių dalių gipsinės teszlos. Jegut dėl to paties reikalo nenorėsime smėlio imti, tada gesįta vopna ir gipsas imasi ligiai. Jegut taisidami gipsinę teszlą vietoje vandens pasigausime klijaus, tada teszla iszdžiuvusi apturės labai didelį stiprumą.

(Pabaiga kitą siki.)

Lietuvos miszkai.

O miszkai musu Lietuvos žali,
Kas-gi tarp jusu paslaptį rast' gali?
Visi tik krasztus gal' kiek pažino —
O toliaus eiti tiktai ketino . . .
Nėkas nedrįsta ten nukeliauti,
Nei žolinėlių margą nurauti.
Juk stovit' jusai ant kapu tėvu,
Ant vietu, kurios gal' buvo dievu.
O jusai medžiai! kaip tėvai seni
Žaliūjat' puikiai tėvinėj' vieni
Ir kaulus tėvu musu kavojat' —
Tik praėitinę baisią dumojat'.

O seni medžiai kad prakalbētu,
Kiek-gi jie žiniu dėl mus' pridētu!
O kad jie visi, visi isztartu,
Kiek kraujūs' buvo Lietuva kartu!
Žalieji miszkai, gražibė musu,
Koksai tilumas tenai tarp jusu . . .
Upelis tilus sudabro plaukia,
Vėjelis tilus, verksmingas kaukia,
Bet miszkas žino, jį tai nebaido,
Kad tarp vėjas verksmingas klaido.
Anžūlas senas apsamanavęs,
Nevieną kirsną križeiviu gavęs,
Kaip atminimas garbingu tėvu
Stovi, tarp žaliu kvietkūtu pievu
O pakalenijos jaunos medelį
Glaudžia prie savęs szakom's senelis,
Ir praeitinė jam apsakinėja,
Jaunūsios visus tūm' jis penėjo.
O tarp pilucziu, mažu kalneliu,
Guli per amžius kaulai seneliu,
Ir kartą visi gentis czia szoko,
Katrūs pražudė pikti križokai.
Amžiai praeina, o jus vienodi
Kaipo užkeikti — gal' tėvu žodij' . . . .
Ant jusu laužu kiti iszdigsta
Ir taip ta gentė nėkad neniksta.
Aglė augszdangė sniegu apklota
Kaipo skraistę seno vaidėlioto
Ir puikiai puikiai į dangų žiuri,
Kad tarp Lietuvos vietą ji turi . . . .
Nėkas tu medžiu laužo nėmė,
Nei isz ju naudos dėl sav' nesėmė.
Ten, kur iszdigsta, tenai sudžiuva,
Baig' pelenoti, ir taip supuva . . .
O kada vėtros, griaustinis užia,
Kad jau žaliūjat' žaliam' gegužij' . . .
Jei kokį medį vėtra nutraukia,
Tai graudulingai su žvėriai kaukia.
Ir lenkiat' szakas jusai puszelės,
Glaudžiatės arcziaus savo seselės,

Aglė ar liepas, — ir stovit' visos,
Tokios augsztdangės ir tokios tiesios.

Isz tėvu ranku križeiviai žuvo,
Jiems ten tarp jusu Pramžius padėjo
Ir per tai karės laimingai ėjo . . .
Kad aszai esmi tarp jusu viena,
Tai man atsimen' garbinga diena,
Kad givenimą bocziai aukavo,
O paskui galą garbingą gavo . . .
Tėveliai musu tarp miszku buvo,
Czionai jie augo ir czionai žuvo . . .
Juk jusu vėjas jūs iszliuliavo,
Didžius karaivius Lietuva gavo,
Kurie iszaugo stipri, galingi,
Baisus kaip Kovas, vienok teisingi.
Buk pasveikinta musu žilelė,
Garbinga esi nū pradžios galė . . . .
O miszkai musu, gražibė viena,
Tegul nestoja nėkad ta diena,
Kad szventvagiszkas kirvis kapotu,
Ir jusu miriaais žemę apklotu.
Žaliūkit' jusai dėl mus' medeliai
Kaip dėl tėvinės bocziai seneliai
Ir jų garbingus kaulas apklokite'
O mums ir Pramžiui visad žaliūkit'.

1884.

Aglė.

Pataisimas ir priedas.

Patalpintame „Auszroje“ (1884 m. n. 7—8, 10—11) raszte: „Lietuviu Dunojus ir Rimėnu Danubius“ įsipainiojo kelios klaidos. Taip ant lakszto 233: noticijose „Imperii“ reikia pataisiti: „Noticijose Impėrijos“ (Notic. Imperii) ir — „taip liginai atsitiko ir Dunos upe“ pertaisiti: „atsitiko ir su Dunos upe“; lakszt. 232: „Misiai“ — pertaisiti į „Mysai“ (οί Μυσοί!); lakszt. 230: „Aiskilius“, tur' buti „Aiszkulis“, „Aiskylus“ (Αισχύλος); lakszt. 231: „J. Lido“ tur' buti „J. Lydo“ (Λύδος); lakszt. 228: „Agatirsiai“ — pertaisiti į „Agátyrasai“ arba „Azutyrasai“ (t. e. aža-, ažu-, už-tiru givenantieji; slg. Azubaliai, Azumiszkiai, Užupiai, Užpelkiai ir k. vardai lietuvių kaimu). Vardą upės „Tirulė“ pertaisiti į „Tyrulė“ (graikiszkaai raszoma: ο Τύρας, Τύρησ — per tirus pagal mėlinąjį marę plaukiantį!); lakszt. 232

vieton kaimas „Istrai“ tur buti „Paistrai“ (lenkiskai raszoma „Poistrze“). — Suvalku rėdiboje mėsta „Insterburg“ vadina „Instrutis“ ir „Istrutis“, ir baudžiavai dar ėsant žmonės javus lenkiszku ponu net į szitą mėstą vežę, prusiszki Lietuviai vadina jį sziandien „Istrutis“. Kur „Instrutis“ guli, jau isz gilios senovės buvo lietuviszka pilis, kurią Vokieczėi iszgrovę savaję įtaisė; pilis vadinosi „Instros pilis“ arba „Instra-, Įstrapilė“, nūg vardo upės Įstros. Senoviszki Vokiecziu rasztai vadina tą pilį „Insterburg“, „Instirburg“, „Instreburgh“, „Insterborg“, o Vigandas dar minavoja tulą vietą (kaimą?) „Insterpiskien“ prie santakos upės Pisa su Įstra (*slg. Scriptores rer. prussic. T. II., pag. 603*). Lakszt. 233: vieton „sanbalsė“ tur buti „savbalsė“.

Toliaus (lakszt. 343) reikia pridurti, kad ne tik Vigandas, bet ir kiti viduramžio raszėjai upę Duną (Latviu Dauguvą) *Dunojumi* vadina. Tarp kitu vitaliszkas (italiszkas) rasztininkas Kalderonas tą upę „Danubio“ vadina (*Slg. Daniel. Handbuch der Geographie. Leipzig. Bd. II, S. 884*). Pats vardas „Dunójus“ dainose musu kitur ira isztariamias kaipo „Dunájus“, „Donájus“, „Donája“, „Donūja“, o prusiszkoje Lietuvoje — Danójus (*slg. Bartsch. Ueber lit. Volksliteratur. Mitteilungen der lit. liter. Gesellschaft 1884. 8. H. S. 107*.) Taigi ir žodije dānas (vandū = bakt. dānu) trumpai *a* tarmenise į trumpą *o* ir *u* persikeicziant, apturėsime: *dōnas, dūnas*, nūg kuriu jau paeina tarmeniszki vardai upės: Danubius, DANVVIS, Δανούιος Donájus, Dunójus ir t. t.

Kada jau mano rasztas iszsiųstas (1882 m.) dėl spaudinimo man žinoti teko, jogiai dar 1871 m. giliai mokintas provesorius (professor) Maksas Müller'is raszęs apie *Dunojaus vardą* („le nom du Danube“) laikrasztije „Bulletin de la société de Geographie (Paris 1871. T. I. p. 81—83)“; asz tą laikrasztį Vindobonės ir Pragos kniginūse neradęs, nežinau ką gero jis apie Dunojų sako. Malonėcziau, kad kas Müller'io raszta su manūju paligintu.

12. XII. 84.

J. Bs.

Gromatu skardinė.

Aszakai. Tamstos žinutė apie mirusį musu draugą taps patalpita.

J. Kalnėnui. Tamstos raszto „Jonas isz Kempės ir Szilka“ pabaiga atėjo į musu rankas. Dėkui už siuntimą. Rupik ir siųsk tamsta, vis bus sugadu. — Ar negalėtum tamsta tą rankrasztį, apie kurį gromatoje kalbėjėi, mums prisiųsti? Tadā butu galima jų veikiaus nuspręsti, kiek spauda kasztūtu. — Neselmano dainu jau nebėra gaunama: iszpirktos.

T. Linkiui. Tamstos dvi gromati rasziti 20 ir 21 lapkriczio atėjo į musu rankas. Prisiųstosios eilės taps patalpintos, nės ira labai gražios ne tik įturiu, bet virszumi: ritmas ir reimas gražiai sutinka, už tai jės smagiai skaitomos. Ko dėl vis bi-

gotiesi mums rankraszcziu prisiusti, pirm ne kol viskas, kas pirma atsiusta, iszspausta? Juk neprazus ir negal prazuti. Tik sunku viska ant sikio patalpinti, nes negalimas daigtas esant daugibei visokios medegos. — Pridutoji zine netaps pagal tamstos velijima Auszroje patalpinta.

P. Trupineliui. Tamstos gromata iki musu atejo; vienok gailu, kad taip esi nelaimes persekiojamas! — Tamstos ir kitu draugu noras taps be abejones iszpilditas. Neraszsisime daugiaus noko pikto. — Prisiustosios zines taps patalpintos. — Kiek prisikisza eiles, tai pazadama ju nepertaisiti. — Tumi kartu szirdinga pasveikinima draugams.

Inzenėru Pan. Tamstos siuntinis su 3 rubleis atejo; „Auszra“ pristatita.

M. D. Tamstos gromata su zinemis atejo. Zines taps suvartotos. — Ana apgarsinima nebepruimsime; nezinojome, kad tokia czia neteisibe. Jei tamstos pazistamas draugas ne gavo kokio numerio Auszros, tai teduda mums zine; mes atsiusime.

S. Rb. Tamstos gromata raszita vidurije praszokusiojo menesio atejo. Dekui uz praneszima. — Kalendorius tur buti prapule; tai nekados neatsitikdavo. Visados liubejo, jei neperleidzia, sugrazinti. — „Unija“ i parubezi atsiuncziant tik tiek tekasztus, kiek 10 ir 11 num. Auszros pasakita; o kiek i vieta kasztutu negalima dabar dar pasakiti. „Niamuno Sargas“ kasztuja po krizirsziu 2 rubliu ant metu.

Jurgiui Lėgaicziui, Minėje. Jusu gromata su 60 pf. gromatu markese atejo. „Auszros kalendorius“ ir „tėvinainiu giesmė“ tapė pasiusta; ar gavote? Uz „Auszra“ isz viso atsiunte 4 mk. 10 pf., taigi visai uztenka visam metui.

J. K. Sz., R. Tamstos gromatėle su rankraszcziais atejo; dekui uz tai. Taps vis sunaudota. J. Szl. tamstos aritmėtikos mums neidave; tur' buti prie saves pasilaikė. Susivoks.

Trupineliui. Tamstos gromata atejo. Pirmucziausiai labai dekui uz tai, kad reikala mums tokj svarbu atlikote. — Unija siusta ant zinomo adresu, ir tolians bus siuncziami. — N. S. 3 eks. taip pat czia siusti ir tolians bus siuncziama. — „N. S. kal.“ tapė 5 eks. pasiusti. Del p. K. eina i Pilupėnus 2 eks. N. S., kur ir knjgutės „Bilder aus Ostpreussen“ tapė pasiustos. — Tamsta parokavai, kad spauda „Tėvin. giesmės“ tiek kasztuja, ale uzmirszai susegimo etc. Uz „Tėvin. giesmė“ imama 15 kap., 50 eks. perkant atitraukiama 33¹/₃ procento. Uz „Oszkabaliu dainas“ rokujama 25 kap, (daugiaus perkant 33¹/₃ rabato) kadangi tu knjgeliu spauda brangi isz to, kad nedaug ju teatspausta; o priegtam autoras meilijo, kad nebutu piginama. Jei rokunde del tamstos butu uz „Tėv. giesmė“ parokuta 25 kap., tai apgailėtinas suklidimas isz musu puses butu, kurj mums atleisi. Prieg tam isz priezasties, kad kurektura literariszku apgarsinimu vienoje vietoje neskaitėme, tai kelios nepadorios kliaudos i prelias isiszliejo, kurias reikėjo su jūdila pertaisiti. — „Trys pamokslai“ tapė pasiusti skaitliuje 50 eks. po zinomu adresu.

D-rui. Bas. Atvirasis rasztelis atėjo. Minėtasis paaukavimas taps įglaustas į „Ziponą bei žiponą“.

Berteszkai. Tamstos žinė iš Lietuvos taps sunaudata. Acziu.

St. Rb. V. Tamstos gromata su 10 rubliu atėjo. Tie piningai tapę paskaititi, kur reikėjo. Labas dienas.

Antanui Kievl., Szr. Tamstos nūsirdžioji gromata mus labai pradžiugino. Džiaugsmas, kad svetimūse pakraszcziūse Lietuviai atsibudę pradeda krupsztėti ir dėl savo giminės gero pasirupinti. — Antano Juszkos rasztai ira musu raszliavoje nepasakomos verczios. Butu geras dabkas jo rasziba priimti, vienok dėl nekuriu priežascziu tai dar neeina padariti. — Iszgamiu musu giminės tarp svetimu žmoniū randasi gana, kurie už musu gerą visai nesirupina. — Kurszaczio lietuviszka vokiszkasis žodinas kasztūja 12 markiu (6 rublius), o gramatika 8 markius (4 rublius). — Ateis ir dėl musu laimingesnis laikas; pirm 50 metu nei anie, kuriūs tamsta minavojei, negiveno geriaus; buvo toksjau sugriuvęs ju buvis! O dabar?!

Jonui Maj., Stavr. Tamstos gromata su 1 rubliu atėjo. Auszra taps ten siūsta, kur nusidanginai.

Stanislovui Jurjeviciui, Radimnoje, Galic. Tamstos pingu korta su 7 markiais atėjo; iszsiuntėme perniskzcziu metu Auszra pridėdami rokunda.

Jonui Tilai, V. Tamstos gromata su 1 rubliu atėjo; „Auszra“ nū 9 num. tapę pasiūsta.

~~~~~

Kożnam *nūmiruliū* (epilepsija), *mėszlungiu* ir *ant gisleliū* (ant nervu) *sergancziamiam* galime geriausiai privediti visame svėte į garbę parėjusi, augszcziausiu lėkoriszku autoritėtu pripažintą, taip sakant diviną gidomą budą pono propesoriaus d-ro Albert'o, Parižiuje, Place du Trône 6; to dėl kożnas ligonis tesikreipia su *pilnu iszsitikėjimu* prie virszuj' minavotojo, ir daugel savo sveikata, dėl kurios attaisimo jau buvo ketinę nusiminti, atgaus. Namūse pono propesoriaus visi mėszlungiu sergantiejie pakajingą givenimą randa, ant nepasiturincziuju padabojama; kaip mes isz tikros versmės tiriame, prekybos svėto mēsto ira pritinkancziai pigokos. Su rasztu gidoma įsiuntus aiszku ligo nies iszpasakojimą. Dar turime priminti, kad ponas prop. d-ras Albert'as tik po matomu pasisekimu atliginimo praszo.

~~~~~

Apgarsinimai.

Kningu spaustuve ir litograpija

Otto v. Mauderodes Tilžėje

prisivelija pagatavonei *spaudos daigtu* taip *lietwiszkoje* kaip ir vokiszkoje kalboje geriausiam atlikime ant **pigiausiu prekiu**.

Draugams, gentims ir pažįstamiems liudna žinē dū-
dama, kad

studentas **Endrius Prapulēnaitis**

gimęs 25. spalio 1863 m. Stibinu kaime, Kibartu valsč.,
Vilkaviszchio paviečz., isz tėvo Jūzo ir Veronikos Kajec-
kiukės, Marjampolės gimnaziją pabaigęs 1883 m., metus
klauses Maksvos universitēte priegimties mokslu, į Var-
szavos universitētą atvikeš nusimirē

29. spalio m. 1884 m.

Labai buvo akilas viras, darbininkas ir tikrai geras
Lietuvis.

Draugai draugui.

„Auszros“ redisteje (Martinus Jankus, Bitenai per Lumpenus —
Lompönen, Ostpreussen) galima pirkti szias knižas:

- 1) Auszra pernikszcziu metu, visa už 3 rubl. su nusiuntimu.
- 2) Miglovaros rasztai: Įvairios eilės. Pirmas plūksztas
32 pusi didž. pavizdije. 25 kap.
- 3) Drazdauskio svētiszkos ir sventos giesmės. 16 pusių. 15 kap.
- 4) Nėrio tris pamokslai apie gaspadoristę dėl gaspadoriu
sodiecziu. 43 pusės. 15 kap.
- 5) Dagilio lietuviszkas sziupinis. Eilės. 16 pusių. 5 kap.
- 6) Kalendorius, lietuviszkas Auszros, ant 1884 m. 112 pusių.
15 kap. (numažinta prekia).
- 7) Kalendorius lietuviszkas Auszros, ant 1885 m. XXVIII ir
ir 72 pusi. Prekia su nusiuntimu 35 kap., 50 eks. ant
sikio imant po 20 kap.
- 8) J. I. Krasziausio Vitoliorauda. 320 pusių. 1½ rublio.
- 9) M. Jankaus liet. sen. dainos. 36 pusės. 15 kap.
- 10) — sztuk. dainos. 16 pusių. 5 kap.
- 11) Viturio tėvinainiu giesmė. 24 pusės. 15 kap.
- 12) Jono Basanavicziaus Oszkabaliu dainos. 1884. 48 pu-
sės. 25 kap.

Parkupeziams 50 eks. vienos knižos ant sikio imant, dū-
dame 33 $\frac{1}{3}$ % rabato (leidžiame už du treczdaliu prekybos).
Pridūtosios prekybos ira be nusiuntinimo į vietą. Pirkėjams
meilijant, galima knižas į parubežį be prekybos padidinimo
nusiūsti.

Armonas Liepa,

lėkorius lietuviszkai kalbas,

givena nū 1. spalio m. **Tilžėje**, (Prusu Lietuvoje) prie vokiszkuju vartu, namūse ponės *Gassnerėnės*, ties Dasselio butu, žemai po kairės.

Kalbamos adinos 9 iki 11 pirm p., turgaus dienomis iki 1. adinos po p. Iszkeliavimai po 11. adinos, resp. po 1. adinos, arba rite iki 9. adinos.

LIETUVISZKAS

AUSZROS KALENDORIUS

ant 1885 m.

iszėjo ir tur' savije laksztu XXVIII ir 72. Jo įturis: Szven-
cziū, atminties ir vardu dienos pagal seną ir naują gadinę, oro
atmainos, mėnesio bertainiai, židu szventės, saulės tekėjimas ir
nusileidimas, — Czėso rokundas. — Apie užtemimus mėnesio.
— Apie meto laikus. — Viriausios valdanciosios giminės
Auropoje. — Zemaicziū, Augsztosios ir Prusu Lietuvos met-
turgiai. — *M. Sl. Paslaptiniai mįsliai.* — *J. Bs. Latviai, Igau-
niai ir Lietuviai.* — *J. Š. Kūksztis.* Apie Mindauga. — *P. Tru-
pinėlis.* Nusidavimai Lidos pilies. — *D-ras G. J. J. S. isz/Gr.*
Kas kaltas, giesmė. — *Eglė.* Laksztangė, giesmė. — *J. San-
kunas.* Garnis, giesmė. — *V. Vaicz.* Meilė tėvinės, giesmė. —
M. Sl. Graudus atsiminimas tėvinės, giesmė. — *M. Sl. Link-
smibė, giesmė.* — *M. Jankus.* Raudonkrutinis. — *Jonas Szliupas.*
Žvilgis į lietuviszką raszliavą. — *Norkus.* Kranklis, giesmė. —
Eglė. Onitė ir Joniukas, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Sugrižimas
tėvo, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Skendenis, giesmė. — *Vituris.*
Atradimas druskos Zemaicziūse. — *J. A. V. L. Szviesa,* giesmė,
Eglė. Tris medžiai, giesmė. — *P. Trupinėlis.* Keleiviai ir szu-
nis, giesmė. — *Eglė.* Dūkit' man ranką, giesmė. — *X. Musu*
rupescziai, giesmė. — *J. Szl.* Apie džiovą arba džiūtį. — *J. Szl.*
Kaip reikia globti žmogų nelaimei isztikus. — *J. Bs.* Liubė-
riszka kalba. — *A. B. Jūkai.* — *Apgarsinimai.*

Prekia su persiuntimu per rubežiu 35 kap., 50 eks. ant
sikio imant po 20 kap. — Kalendorius gaunamas „Auszros“ rė-
distėje (*Martinas Jankus Bitėnai per Lumpėnus* — **Lompönen,**
Ost-Preussen).

UNIJA

lietuviszkas nedēlinis laikrasztis izleidziamas New-York'ije, Amērikoje, iszeina kas subatā ir kasztūja *ten pat* ant metu 2 dol. = 4 rublius, ant pusēs metu 1,25 dol. = 2,50 rubl., *Auropoje* ant metu 3 dol. = 6 rubl. Gromatas priima *M. Twarowski, New-York, 25 Allen St., U. S. of America.*

Paslēptas ligas

Pigidau pagal naujaisiā moksliszkā izstirima, ir pikeziausiūse atsitikimūse, pavaadinimo negaiszindamas; taip pat ir piktasias silpnības **paslēptu jaunistēs grēku** (onanijos), **gisleliu** (nervu) **sugaiszimo** ir **negalējimo** (impotencijos). Didžiausias užtilėjimas. Praszoma plataus ligos praneszimo.

D-ras Bella,
saznarismoks. draugiszciu ir t. t.
Paris, 6, Place de la Nation, 6.

Padabotina.

Nūmiruliu, mēszlungiu & ant gisleliu sergantiejie

Nranda tikrā pagalba per manogidimā. Atliginimas tik po matomu pasisekimu. Gidimas su rasztu. Szimtai pasveikę.

Prop. d-ras Albert'as,
Paris, 6, Place du Trône.

Į t a l p a.

- 1) Žinē nū rēdistēs, l. 393. — 2) *St. Szbj.* Pro domo sua, l. 393. — 3) *Petras Trupinēlis.* Piastu duktē, eilēs, l. 396. — 4) *J. A. Kalnēnas.* Keistuczui mirus, eilēs, l. 400. — 5) *J. Szliupas.* Gromatos isz Amērikos, l. 401. — 6) *J. A. Kalnēnas.* Pas nelaimingā broli, eilēs, l. 406. — 7) Isz Lietuvos, l. 407. — 8) *Medega* statant trobas, l. 412. — 9) *Aglē.* Lietuvos miszakai, eilēs, l. 416. — 10) *J. Bs.* Pataisimas ir priedas, l. 418. — 11) *Gromatu skardinē,* l. 419. — 12) *Apgarsinimai,* l. 421.

Gromatas rankraszczius ir piningus i Auszros rēdistē sunocziant reikia szioki antraszā padėti:

Martinas Jankus, Bitenai per Lumpenus
(Lompönen in Ost-Preussen).

Už rēdistē atsako **Martinas Jankus, Bitēnai per Lumpēnus.**
Spaudinta už piningus skaititoju „Auszros“ pas **O. v. Mauderodę Tilžėje.**

0773

1884m.

